ಆನಂದ ಕರ್ಣಾಟಕ ಗ್ರಂಥರತ್ನಮಾಲೆ. ನಂ. ೧.

ಶ್ರೀ.

ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹರ್ಷಿಪ್ರಣೀತ

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣವು

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಕಾಂಡವು.

Vol. V.

ಕರ್ಣಾಟಕ ವಚನವು

ಶ್ರೀಮದ್ಯದುಶೈಲನಿವಾಸರಸಿಕ
ಪಂಡಿತ ದೇವಶಿಖಾಮಣಿ ಅಳಸಿಂಗರಾಚಾರ್ಯವಿರಚಿತವು.

ಮದ್ರಾಸು
ಆನಂದಮುದ್ರಾಕ್ಷರಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿ
ಆರ್. ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಕಂಪೆನಿಯವರಿಂದ
ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

1924.

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡದ ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ.

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡದೊಳಗಿನ ಪಟಗಳ ಪಟ್ಟಿ.

ಸಂಪಾತಿಯು ತಿರುಗಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿದುದು. ೧೬೫೦

ಅಂಗದಾದಿಗಳು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದರಲ್ಲಿ ತಮತಮಗಿ
ರುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಂಬವಂತನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವಾಗ, ಹನು
ಮಂತನು ಏಕಾಂತವಾಗಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವುದು. ೧೬೫೪

ಶ್ರೀರಸ್ತು.

ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ.

ಅವತಾರಿಕೆ.

ಅರಣ್ಯಕಾಂಡದಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀರಾಮನು ದೀನರಾದ ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಸಮಸ್ತ
ರಾಕ್ಷಸರ ವಧವನ್ನು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅದರಂತೆ
ಖರಾದಿರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ, ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳನ್ನು ಕಾಪಾಡಿದುದರ
ಮೂಲಕವಾಗಿ ದೀನಜನಸಂರಕ್ಷಣವೆಂಬ ಧರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿರುವ
ನು. ಈ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ, ಅವನ ವೈರಿ
ಯಾದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಅದರಂತೆ
ವಾಲಿಯನ್ನೂ ಕೊಂದು,ಅದರಿಂದ ಮಿತ್ರರಕ್ಷಣವೆಂಬ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಲೋ
ಕ್ಕೆ ತೋರ್ಪಡಿಸುವನು. ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷಪ್ರದಾನ
[illegible]ಟ ತನ್ನ ಪರತ್ವಚಿಹ್ನವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿರುವನು. ಈ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ
ತದನುಗುಣಗಳಾದ ಅಸಂಖ್ಯಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸುವನು.
ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ, ದ್ವಯಮಂತ್ರಾರ್ಥಪ್ರ
ತಿಪಾದಕವಾದ ಈ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ, ಬಾಲಕಾಂಡದಿಂದ ಶ್ರೀಮತ್ಪ
ದೋದೀರಿತವಾದ ಭಗವಂತನ ಶ್ರೀಮತ್ತ್ವವೂ, ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ
ಸರ್ವಜನವ್ಯಾಮೋಹವಿಷಯತ್ವೋಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾರಾಯಣಶಬ್ದಾರ್ಥವೂ, ಅ
ರಣ್ಯಕಾಂಡದಲ್ಲಿಪಂಚವಟೀವಾಸಪರ್ಯಂತವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ,ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ
ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಕೈಂಕರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಚತುರ್ಥ್ಯರ್ಥವೂ,ಖರಾದಿ

ವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ನಮಶ್ಶಬ್ದಾರ್ಥವೂ ಸೂಚಿತವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಪೂರ್ವ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣಕಥಾವಿಸ್ತೃತಿಗೆ ಬೀಜಭೂತವಾದ ಸೀತಾಪಹರಣವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಆ ಸೀತಾಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಹಾಯಸಂಗ್ರಹಣವೂ, ಶತ್ರುನಿರಶನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸೈನ್ಯಸಂಗ್ರಹವೂ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಇದರಿಂದ ಧ್ವನಿತವಾಗುವ ಬೇರೊಂದು ವಾಸ್ತವಾಂಶವೇನೆಂದರೆ.—

ಹಿಂದೆ ಆರಣ್ಯಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಮಾರೀಚವೃತ್ತಾಂತವೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಚೇತನನ ಉಜ್ಜೀವನಪ್ರಕಾರಗಳು ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರೀಚದರ್ಶನವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ಭಗವನ್ನಿತ್ಯಾನುಭವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಚೇತನನಿಗೆ, ಅಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯೂ,ಅದರಿಂದ ರಾವಣನೆಂಬ ಮಹಾಮೋಹವು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೂ, ಜಟಾಯುವು ಎಷ್ಟೇಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿದರೂ ರಾವಣನ ಕೈಯಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಲಾರದೆ ಹೋದನೆಂಬುದರಿಂದ,ಕೇವಲ ಕರ್ಮಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬುದೂ, ಸೀತೆಗೆ ಲಂಕಾಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸಾಂಸಾರಿಕಶರೀರಪ್ರವೇಶವೂ, ಏಕಾಕ್ಷಿ, ಏಕಕರ್ಣಿ, ಮೊದಲಾದವರ ಪೀಡನದಿಂದ ತಾಪತ್ರಯಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಂಕಟಪಡುವುದೂ, ರಾಮನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದರಿಂದ, ಭಗವಂತನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಚೇತನೋಜ್ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಾಯಗಳನ್ನಾಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂಬು ಸೂಚಿತವಾಗುವುವು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಈ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದುದಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ, ಭಗವಂತನು ಚೇತನನಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವನನ್ನುಜ್ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಆಚಾರ್ಯಮುಖದಿಂದಲೂ ಪ್ರೇರಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದೂ ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಥಮಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಪಂಪಾಸರೋವರಾದಿಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ದುಃಖಿಸುವುದರಿಂದ "ಸ ಏಕಾಕೀ ನ ರಮತೇ" ಎಂಬ ಶ್ರುತ್ಯನು

ಸಾರವಾಗಿ, ಭಗವಂತನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಸಂತೋಷಿಸುವವನಲ್ಲವಾದುದ ರಿಂದ, ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, "ಇವರಂತೆ ಭೋಗಾನುಭವಕ್ಕೆ ಜೀವ ವರ್ಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅರ್ಹಗಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರೇಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಹೊಂದದಿರುವ" ರೆಂದು ಆತನು ದುಃಖಿಸುವುದಾಗಿ ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಂಪಾ ತೀರಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಪರಮಪದವಾಗಿಯೂ, ಅಲ್ಲಿನ ಪಕ್ಷಿವೃಕ್ಷಾದಿಗಳನ್ನು ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ,ಅಲ್ಲಿನ ಮಂದಮಾರುತವನ್ನು ಭಗವತ್ಕೃಪೆಯ ನ್ನಾಗಿಯೂ, ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ,ನಿರ್ಮ ಲವಾದ ನೀರನ್ನು ಅವರ ಪ್ರಸನ್ನಹೃದಯವನ್ನಾಗಿಯೂ ಆಯಾಸಂ ಕೇತಗಳನ್ನು ಊಹಿಸಬೇಕು.

ಇದಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷಾಂಶವೇನೆಂ ದರೆ.—ಪೂರ್ವಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವು, ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹೋದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ,ಆತನ ಸ್ಥಲಬಲಾದಿಗ ಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ,ರಾಮನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಸ ರ್ವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ವಹಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವನಾದುದರಿಂದ, ಸುಗ್ರೀವಸಖ್ಯವೇ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಪ್ರಸಕ್ತಿಗೆ ಸಂದರ್ಭವೇ ಇಲ್ಲದೆ, ಈ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂ ಡದ ಕಥಾವತರಣಕ್ಕೂ, ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗು ತಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ, ಜಟಾಯುವು ತನಗೆ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಸೂಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುದು ಈ ಕಥಾವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಬೀಜವಾಯಿತು. ರಾಮನಿಗೆ ಜಟಾಯುವಿನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನಿಜಾಂ ಶವೊಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯದಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ, ಅವನು ಸೀತಾನ್ವೇಷಣ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಹೊರಟು ಕಬಂಧನನ್ನು ನೋಡುವಂತಾಯಿತು. ಈ ಕಬಂಧ ದರ್ಶನವು ಸುಗ್ರೀವಸಖ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಸುಗ್ರೀವಸಖ್ಯವು ವಾಲಿ ವಧಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾಯಿತು. ಹೀಗಿಲ್ಲದೆ ವಾಲಿಸುಗ್ರೀವರಿಗೆ ಪರಸ್ಪರವೈರ ವಿಲ್ಲದಂತೆಯೇ ರಾಮನಿಗೆ ವಾನರಸಖ್ಯವುಂಟಾಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ವಾಲಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಆತನ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ರಾವಣನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡುತಿದ್ದನು. ಆಗ ರಾಮಾ

ವತಾರಪ್ರಯೋಜನಭೂತವಾದ ರಾಕ್ಷಸಸಂಹಾರವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗುತಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಅವತಾರಪ್ರಯೋಜನಗಳಾದ ಶಿಷ್ಟರಕ್ಷಣ ದುಷ್ಟಶಿಕ್ಷಣಗಳೆಂಬ ಮುಖ್ಯಕಾರ್ಯಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಾಂಗವಾಗಿ ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಅವಾಂತರಕಥಾಸಂದರ್ಭಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಧಿಸಿರುವುವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

---

25. ರಾಮರು ಪಂಪಾತೀರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, ಅದರ ಶೋಭೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತನ್ನ ವಿರಹದುಃಖವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಂಡುದು.

ಶ್ರೀಃ.

ಶ್ರೀಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣಸಮೇತ ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ.

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣವು

ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾ ಕಾಂಡವು.

ಪಂಪಾವರ್ಣನವು. ರಾಮನ ವಿರಹದುಃಖವು

ಶ್ರೀರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ಪಂಪಾತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ತಾವರೆ, ನೈದಿಲೆ, ಮೊದಲಾದ ನೀರುಹೂಗಳಿಂದಲೂ, ಅನೇಕ ಮತ್ಸ್ಯಜಾತಿಗಳಿಂದಲೂ ಅತಿಮನೋಹರವಾದ ಆಕೊಳದ ಅಂದವನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕದಲಿತು; ಸೀತೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಳುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅದರ ಅಂದವನ್ನು ನೋಡುವ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರವಶಗಳಾದುವು. ಆಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು. "ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! [1]ವೈಡೂರ್ಯದಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀರುಳ್ಳ ಈ ಪಂಪಾಸರೋವರವು

1 ಇಲ್ಲಿ ವಿಮಲಜಲವೆಂಬುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಹೃದಯವೂ ಕಮಲವಿಕಾಸವೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಆ ಭಕ್ತಿಸೂಚಕಗಳಾದ ಮುಖಪ್ರಸಾದಾದಿಗಳೂ ಸೂಚಿತವು.

ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು ನೋಡು! ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ನೀರು ಹೂಗಳು ಅರಳಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು! ಸುತ್ತಲೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ವೃಕ್ಷಗಳು ಬೆಳೆದಿರುವುವು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! [1]ಈ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂತೆಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ವನಪ್ರದೇಶವು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋರಮ್ಯವಾಗಿರುವುದು! ಅದನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಮರಗಳು ಶಿಖರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬೆಟ್ಟಗಳಂತೆ ಎಷ್ಟು ಉನ್ನತಗಳಾಗಿರುವುವು ನೋಡಿದೆಯಾ?ಇದಲ್ಲದೆ ಎಲೆವತ್ಸನೆ!ಭರತನ [2]ವಿಷಯವಾದ ದುಃಖವೊಂದು! ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಮಹಾವ್ಯಸನವೊಂದು;ಇವೆರಡರಿಂದಲೂ ನಾನು ಬಹಳವಾಗಿ ನೊಂದಿರುವೆನು, ಮೊದಲೇ ದುಃಖಾರ್ತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಈಗಿನ ವಸಂತಋತುವು ಮತ್ತಷ್ಟು ದುಃಖಿತನನ್ನಾಗಿಮಾಡಿ ಪೀಡಿಸುವಂತಿದೆ! ವಿಚಿತ್ರವಾದ ತೋಪುಗಳುಳ್ಳ ಈ ಪಂಪಾಸರೋವರವುಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಷ್ಟು ಆಹ್ಲಾದಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು!ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಪುಷ್ಪಗಳೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. [3]ಇದರಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಗಳೂ, ಹೆಬ್ಬಾವುಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಇದರಮೇಲೆ ಕಮಲಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡವುದು. ಮೃಗಗಳೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳೂ,

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಪಂಪಾತೀರಾಶ್ರಯಿಗಳಾದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ಆ ವೃಕ್ಷವನ್ನು ನಮ್ಮಿರುಪ ಶಾಖೆಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ,ಭಗವತ್ಕೃಪಾಶ್ರಯದಿಂದುಪಜೀವಿಸುವ ಆಚಾರ್ಯರೂ ಆ ಆಚಾರ್ಯೋಪಜೀವಿಗಳಾದ ಶಿಷ್ಯರೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವರು."ಅತ್ರಪರತ್ರಚಾಪಿ"ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಿತ್ಯವಿಭೂತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈಬಗೆಯ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವುಂಟೆಂದುಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು.

2 ಇಲ್ಲಿ ಭರತನ ದುಃಖವನ್ನುನೋಡಿ ರಾಮನು ದುಃಖಿಸುತಿದ್ದನೆಂಬುದರಿಂದ, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವ ಚೇತನರನ್ನುನೋಡಿ ಭಗವಂತನು ತಾನೂ ದುಃಖಿಸುವನೆಂಬ ಭಾವವು ಸೂಚಿತವು.

3 ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ಪಾದಿಕ್ರೂರಜಂತುಗಳಿದ್ದರೂ ಈ ಸರೋವರವು ಪದ್ಮೋತ್ಪಲಾದಿಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ,ಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ದೋಷವಿದ್ದರೂ ಅದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಹೇಯತ್ವವುಂಟಾಗದೆಂದು ಸೂಚಿತವು. "ತೇಷಾಂ ತೇಜೋವಿಶೇಷೇಣ ಪ್ರತ್ಯವಾಯೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ" ಎಂಬ ಸ್ಮೃತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರ ತೇಜೋವಿಶೇಷವೇ ಇತರದೋಷಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಡಗಿಸುವುದೆಂದರ್ಥವು

ಹೇರಳವಾಗಿರುವುವು. ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ [1]ಹಸುರು ಮತ್ತು ಹಳದಿಯ ಬ
ಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಹೊಳೆಯುವ ಗರಿಕೆಯು,ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಬಗೆಬಗೆಯ
ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ ಹೂಗಳಿಂದ ಮತ್ತಷ್ಟು ರಮ್ಯವಾಗಿ, ಅಷ್ಟಗಲಕ್ಕೂ ರತ್ನ
ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹಾಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದು ನೋಡು.ಮರದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಳು ಹೆ
ಚ್ಚಿದ್ದರೂ ಅವು [2]ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು. ಒಂ
ದೊಂದು ಮರಕ್ಕೂ ಹೂಬಳ್ಳಿಗಳು ಹಬ್ಬಿಬೆಳೆದಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದ
ಯಾ?ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ!ಇನ್ನೇನು![3]ವಸಂತಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದು.ಈ
ಸುಖಸ್ಪರ್ಶವುಳ್ಳ ಗಾಳಿಯೂ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು.ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮನ್ಮಥವಿಕಾ
ರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಘುಮಘುಮಿಸು
ತ್ತಿರುವ ಪುಷ್ಪಗಂಧವು ಹೊರಟುಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಈ
ಯಾವ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಪುಷ್ಪಫಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವುವು
ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ![4]ಮಳೆಯನ್ನು ಕರೆಯುವಮೇಘದಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಪುಷ್ಪವರ್ಷ
ವನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ವನಗಳ ಅಂದವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ?ಮನೋ
ಹರವಾದ [5]ಗಾಳಿಯಿಂದಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಈ ಕಾಡುಮರಗಳ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ ಹೂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಶಾದ್ವಲಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವನ್ನು ರತ್ನಕಂಬಳಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಚೇತನನಿಗೆ ನಾನಾಗುರುಮುಖವಾ ಜ್ಞಾನವು ಲಭಿಸುವುದರಿಂದ, ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಭಗವಂತನ ನಿತ್ಯನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾ ಗುವುದೆಂಬ ಭಾವವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

2 ಇಲ್ಲಿ ಮರಬಳ್ಳಿಗಳು ಬಹುಶಾಖೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ್ದರೂ ಪುಷ್ಪಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವೆಂಬುದರಿಂದ, ಕುಟುಂಬಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ನಿರವಧಿಕಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂ ದಿದವರು ಭಗವದನುಗ್ರಹಪಾತ್ರರೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

3 ವಸಂತಋತುವು ಮನ್ಮಥೋದ್ದೀಪಕವಾದ ಸುಗಂಧವಾಯುವಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ಪುಷ್ಪಫಲಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದರಿಂದ, ಜನಕಾದಿಗಳಂತೆ ಐಶ್ವರ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯು ಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದೂ ಭಗವತ್ಜ್ಞಾನತರತರಾದವರೇ ಕೃಪಾಪಾತ್ರರೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

4 ಹೂಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲುವ ಗಿಡಗಳೆಂಬುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡ ತಕ್ಕ ಆಚಾರ್ಯರೆಂದರ್ಥವು.

5 ಇಲ್ಲಿ ಶಿಲೆಗಳಮೇಲೆಯೂ ವೃಕ್ಷಗಳು ಹೂಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿರುವುವೆಂಬುದ

ಸುತ್ತಲೂ ಈ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳಮೇಲೆ ಹೂಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು. ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಎಷ್ಟೋಹೂಗಳು ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವುವು. ಈಗಲೇ ಕೆಲವು ಬಿಳುತ್ತಿರುವುವು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಆ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಟಿಕೊಂಡು ಬಿಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವುವು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವಸಂತದ ಗಾಳಿಯು ಈ ಹೂಗಳಿಂದ ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು ನೋಡು. [1]ಮತ್ತು ಈ ಮಂದಮಾರುತವು ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ವೃಕ್ಷಶಾಖೆಗಳನ್ನಲುಗಿಸುವುದರಿಂದ,ಆ ಹೂಗಳು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವಾಗ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಕರಂದಪಾನ ಮಾಡುತಿದ್ದ ದುಂಬಿಗಳು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ,ಝುಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು. ನಟರಿಂದ ನರ್ತನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಹಾಡುವವನಂತೆ, [2]ಈ ವಸಂತಮಾರುತವು ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ನರ್ತನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತಕೋಕಿಲಗಳಧ್ವನಿಯೆಂಬ ಗಾನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಪರ್ವತಗುಹೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು ! [3]ಈಗಾಳಿಯು ವೇಗದಿಂದ ಬೀಸುವಾಗ, ಅದರ

ರಿಂದ ಕಠಿನಹೃದಯರಲ್ಲಿಯೂ ದಯೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಆಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಭಾವವು ಸೂಚಿತವು.

1 ಇಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಭರಿತಗಳಾದ ಕೊಂಬೆಗಳು ವಾಯುಪ್ರೇರಿತಗಳಾಗಿ ಭ್ರಮರಝುಂಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುವೆಂಬುದರಿಂದ, ಭಗವಂತನು "ಜ್ಞಾನೀತ್ವಾತ್ಮೈವಮೇ ಮತಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ, ತನಗೆ ಆತ್ಮಭೂತರಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ತಾನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಲು "ಇಮಾಁಲ್ಲೋಕಾನ್ ಕಾಮರೂಪ್ಯನುಸಂಚರನ್ ! ಏತತ್ಸಾಮಗಾಯನ್ನಾಸ್ತೇ" ಎಂಬಂತೆ, ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಮಗಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಕ್ತಜನರು ಸೂಚಿತರಾಗುವರು.

2 ಇಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗಾಳಿಯು ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತ ಗುಹೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಬರುವುದೆಂಬುದರಿಂದ, ವೇದಪ್ರಸಾರಣದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಜನರಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನು ವೈಕುಂಠದಿಂದ ಬಂದು ಅವತರಿಸುವನೆಂಬ ಭಾವವು ಸೂಚಿತವು.

3 ಇಲ್ಲಿ ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ವೃಕ್ಷಶಾಖೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಂತೆ ಸೇರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ಭಗವತ್ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾದ ಭಾಗವತರಲ್ಲಿರುವ ಪರಸ್ಪರಾನುರಾಗವು ಸೂಚಿತವು.

ವೇಗಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ವೃಕ್ಷಶಾಖೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತಗುಲಿ ಒಂದೊಂದಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಂತೆ ಕಾಣುವುವು ನೋಡು ! ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ! [1]ಚಂದನ ರಸದಂತೆ ಶೀತಲವಾಗಿ ಸುಖಸ್ಪರ್ಶವುಳ್ಳ ಈ ಗಾಳಿಯು ಎಷ್ಟುಸುವಾಸನೆ ಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡಿದೆಯಾ ! ಇದನ್ನನುಭವಿಸುವವ ರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಬಳಲಿಕೆಯಿದ್ದರೂ ನೀಗಿಸುವಂತಿರುವುದು. ಮಕರಂದದ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಈ ವನಗಳಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭ್ರಮರಧ್ವನಿಗಳೆಂಬ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಕೂಗುವಂತೆ ತೋರುವುದು ನೋಡು. ಮನೋಹರವಾದ ಈ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಗಿಡಗಳು, ಆ ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರಗ ಳೇ ಗೋಚರಿಸದಂತೆ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? [2] ಈ ಗಿಡಗಳು ಹೂಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಗಾಳಿಯಿಂದರಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅವುಗಳೊಳ ಗಿನ ಭ್ರಮರಗಳು ಕೂಗಿಡುತ್ತಿರಲು, ಈ ಮರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಗಾನನ ರ್ತನಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಕಾಣುವುವು. ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕೊನೆಗ ಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಈ ಕರ್ಣಿಕಾರವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನೋ ಡು. ಸುವರ್ಣಾಲಂಕೃತರಾಗಿ ಪೀತಾಂಬರವನ್ನುಟ್ಟಿರುವ ಪುರುಷರಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ! [4] ವಸಂತಕಾಲವು, ಕಿವಿಗಿಂ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಸುಗಂಧಸುಸ್ಪರ್ಶಾದಿಗಳುಳ್ಳ ವಾಯುವಿನ ಆಗಮನವನ್ನು ಹೇಳಿ ರುವುದರಿಂದ "ಸರ್ವಗಂಧಸ್ಸರ್ವರಸಃ" ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣೋಕ್ತವಾದ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವು ಭಕ್ತಜನಗಳಿಗೆ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿರುವುದೆಂಬ ಭಾವವು ಸೂಚಿತವು.

2 ಇಲ್ಲಿ ವಾಯುಪ್ರೇರಿತಗಳಾದ ಮರಗಳ ಶಾಖೆಗಳು ಚಲಿಸುವುದನ್ನೂ, ಅವು ಗಳಲ್ಲಿ ಭ್ರಮರಗಾನವನ್ನೂ ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಭಕ್ತಿವಶದಿಂದ ಆನಂದಪರವಶರಾದ ಭಕ್ತರು ಮಾಡುವ ಗಾನನರ್ತನಾದಿಗಳು ಸೂಚಿತಗಳಾಗಿವೆ.

3 ಇಲ್ಲಿ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಪೀತಾಂಬರಧಾರಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಭಗ ವತ್ಸಾರೂಪ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

4 ಇಲ್ಲಿ ವಸಂತವು ನಾನಾಪಕ್ಷಿಧ್ವನಿಗಳಿಂದೊಪ್ಪುತಿದ್ದರೂ, ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದು ದರಿಂದ ನನಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೆಂಬುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಭಕ್ತರನೇಕರು ನನ್ನ ನ್ನನುಭವಿಸಿ ತೃಪ್ತರಾಗಿ ಆನಂದಿಸುತಿದ್ದರೂ,ಬದ್ಧರು ಹಾಗಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ತನಗೆ ದುಃಖ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವರೆಂದು ಭಾವವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ರಾಮನು ಹಿಂದೆ ತನ್ನ

ನಾದ ಅನೇಕಪಕ್ಷಿಗಳ ಕೋಲಾಹಲದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ,ಮೊದಲೇ ಸೀತಾ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಸುತ್ತಿರುವುದು. ಮೊದಲೇ ದುಃಖಪೀಡಿತವಾದ ನನ್ನನ್ನು ಈಗ ಮನ್ಮ ಥನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂತಾಪಪಡಿಸುವನು. ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ [1] ಕೋಗಿ ಲೆಯು ಈಗ ತನಗುಂಟಾಗಿರುವ ಸಂತೋಷಾತಿಶಯದ ಗರ್ವದಿಂದ, ದುಃಖಿ ತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೂಗಿ ಕರೆದು ಹಂಗಿಸುವಂತೆ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತಿರುವು ದು. ಇದೋ! ಮನೋಹರವಾದ ಈ ನದಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಈ [2] ನೀರು ಹಕ್ಕಿಗಳು, ಏನೋ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಗಿಡುತ್ತ, ಮೊದಲೇ ಕಾಮಬಾ ಣಪೀಡಿತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸಂಕಟಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡಿದೆ ಯಾ? ಮೊದಲು [3]ಸೀತೆಯು ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುವಾಗ,ಇದರ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿ ದೊಡನೆ ಕಾಮೋದ್ರೇಕವನ್ನುಹೊಂದಿ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು ನ ನ್ನೊಡನೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾದ ಕ್ರೀಡಾರಸವನ್ನನುಭವಿಸಿ ಆನಂದಿಸಿದಳಲ್ಲವೆ? ವತ್ಸನೆ! [4]ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಈ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದ

ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಸಂತಋತುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟನು. ಈಗಲೂ ವಸಂತವು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹದಿಮೂರುವರ್ಷಗಳ ಕಾಲವು ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆದುಹೋದುದೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

1 ಇಲ್ಲಿ ಕೋಗಿಲೆಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಹಂಗಿಸುವುವೆಂಬುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೇ ತನಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೆಂಬುದನ್ನರಿಯದೆ, ಕೇವಲ ಕರ್ಮತರಾದವರು ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ತನ್ನ ನ್ನು ಹಂಗಿಸುವರೆಂದು ಭಾವವು.

2 ಇಲ್ಲಿ ನೀರುಹಕ್ಕಿಗಳೆಂಬುದರಿಂದ ಕೇವಲ ಜಪಪರರೆಂದು ಭಾವವು. "ಜ್ಞಾನೀ ತ್ವಾತ್ಮೈವಮೇಮತಮ್" ಎಂದೂ, "ಭಕ್ತಿಕ್ರೀತೋಜನಾರ್ದನಃ" ಎಂದೂ, ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಿಗಳೇ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸದ್ಯಃಪ್ರೀತಿಕರಗಳಾದುದರಿಂದ ಜಪಾದಿಸಾಧನಾಂತರ ಪರರು ಆತನಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರಿಯರಲ್ಲವೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

3 ಇಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದು ಆನಂದಿಸಿದಳೆಂಬುದರಿಂದ, ತನ್ನನ್ನುಹೊ ರತು ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನಾಂತರವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಜಪಾದಿಗಳೇ ತನಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಕರವೆಂದು ಭಾವವು.

4 ಇದರಿಂದ ಆಚಾರ್ಯಪರತಂತ್ರವಾಗಿ ಸಾಮಗಾನವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗ ವು ಸೂಚಿತವು.

ಕೂಗುತ್ತ ಇಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಗಿಡುಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವುವು ನೋಡು! ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಹಕ್ಕಿಗಳು ತಮಗೊಪ್ಪಿದ ಗಂಡುಹಕ್ಕಿಗಳೊಡಗೂಡಿ, ಎಷ್ಟೋ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈ ಅನುರೂಪದಾಂಪತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ, ಆಗುಂಪಿನ ಇತರಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈ ಪಕ್ಷಿದಂಪತಿಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಹೊರಟು ಬರುತ್ತಿರುವ ಭ್ರಮರಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದದಿಂದ ಮೈತಿಳಿಯದೆ, ಆ ಧ್ವನಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ತಾವೂ ರತಿಕೂಜಿತವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು! [1]ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರಗಳಮೇಲೆ ನೀರುಕೋಳಿಗಳೂ,ಕೋಗಿಲೆಗಳೂ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ,ಆಯಾ ಮರಗಳೇ ಧ್ವನಿಮಾಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತ,ನನ್ನನ್ನು ಆಹ್ಲಾದಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ವತ್ಸನೆ!ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು! ಅಶೋಕಪುಷ್ಪಗಳ ಗೊಂಚಲುಗಳೆಂಬ ಕೆಂಡಗಳಿಂದಲೂ,ಭ್ರಮರಝಂಕಾರವೆಂಬ ಛಟಛಟಾತ್ಕಾರಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿಗುರುಗಳೆಂಬ ಜ್ವಾಲೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ [2]ಈಗಿನ ವಸಂತಾಗ್ನಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಸುಡುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲಾ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಕಣ್ಣೆವೆಗಳಿಂದಲೂ, ನುಣುಪಾದ ಕೂದಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಕಿವಿಗಿಂಪಾದ ಸಲ್ಲಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ [3] ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದಿದ್ದಮೇಲೆ, ನಾನು ಬದುಕಿಯೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ವತ್ಸನೆ ! ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ತೋಟಗಳಿಂದಲೂ, ಇಂಪಾದ ಕೋಕಿಲಧ್ವನಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕಣ್ಣು ಕಿವಿಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಪರಮಾಹ್ಲಾದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಈ ವಸಂತಕಾಲವು

---

1 ಇದರಿಂದ ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಭಗವನ್ನಾಮಕೀರ್ತನ ಮಾಡತಕ್ಕ ಭಕ್ತರೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

2 ವಸಂತವು ತನ್ನನ್ನು ದಹಿಸುವುದೆಂಬುದರಿಂದ, ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತರಲ್ಲದವರು ತನಗೆ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲಾರರೆಂದು ಭಾವವು.

3 ಸೀತೆಯಿಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ತನಗೆ ಬದುಕೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವಾಗ, ಸಂಸಾರಿಯಾದ ಚೇತನನು ದುಃಖವನ್ನನುಭವಿಸುವುದು ತನಗೆ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು.

ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಸೀತೆಗೆ ಬಹಳ ಇಷ್ಟವಾದುದು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ವಸಂತನು ಮನ್ಮಥನಿಗೆ ಪರಮಾಪ್ತನೆಂಬುದು ಈಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವುದು. ಈಗ ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ದುಃಖಾಗ್ನಿಯು ಮನ್ಮಥತಾಪದಿಂದಲೇ ಹುಟ್ಟಿತೆಂದು ತಿಳಿದು,ಅದನ್ನು ಈ ವಸಂತನು ತನ್ನ ಸೊಂಪಿನಿಂದ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಉರಿಸುತ್ತಿರುವನು? ಇವನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನನ್ನು ದಹಿಸದೆ ಬಿಡನು. ಆ ಪ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಇಲ್ಲಿನ ಮನೋಹರಗಳಾದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ ಮನ್ಮಥತಾಪವು ಕೊನೆಗಾಣದಂತೆ ಬೆಳೆದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು.ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದಿರುವುದರಿಂದಲೇ ನನ್ನ ದುಃಖವು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದು.ಇದರಮೇಲೆ ಈಗಲಾದರೋ, ಮಂದಮಾರುತದಿಂದ ನಾಯಿಕಾನಾಯಕರಿಗೆ ರತಿಶ್ರಮಜನ್ಯವಾದ ಬೆವರನ್ನಾರಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿಯೂ, ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ವಸಂತವು,ಅದನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಈ ತಂಗಾಳಿಯ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ?ನಾನು, ಜಿಂಕೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಯವಿಷಯವಾಗಿ ಮೊದಲೇ ಚಿಂತಿಸಿ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವೆನು.ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮರುಕವಿಲ್ಲದೆ ಈ ವಸಂತಮಾರುತವು ನನ್ನನ್ನು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲಾ!ವತ್ಸನೆ!ಅದೋ! [1]ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವ ಈ ನವಿಲುಗಳ ಸೊಗಸನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವು ಬಿಚ್ಚಿಟ್ಟಿರುವ ಗರಿಗಳು ಆಗಾಗ ಗಾಳಿಗೆ ಅಲುಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ನಡುನಡುವೆ ಸಂದುಗಳು ಬಿಟ್ಟು, ಸ್ಫಟಿಕದ ಗವಾಕ್ಷಜಾಲಗಳಂತೆ ಕಾಣುವುವು ನೋಡು!ಇದೋ! [2]ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನವಿಲುಗಳು

---

1 ಇಲ್ಲಿ ವಾಯುಪ್ರೇರಿತಗಳಾದ ಗರಿಗಳೊಡನೆ ನವಿಲುಗಳು ಆಡುವುವೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಭಗವತ್ಕೃಪಾಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ನಾನಾವಿಧಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸುವವರು ಸೂಚಿತರಾಗುವರು.

2 ಇಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುನವಿಲು ಗಂಡುನವಿಲಿನೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ತನಗೆ ತಾಪವು ಹೆಚ್ಚುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ಶಿಷ್ಯರೊಡಗೂಡಿದ ಭಕ್ತರನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ವ್ಯಾಮೋಹವು ಮೊದಲು ಭಗವಂತನಿಗುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

ಹೆಣ್ಣುನವಿಲುಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತಗಳಾಗಿ ಮದದಿಂದ ಮೈಮರೆತು, ಮೊದಲೇ ಮನ್ಮಥತಾಪಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ನನಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ವ್ಯಾಮೋಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು. ಇದೋ! [1]ಈ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತಿಯಾದ ಗಂಡುನವಿಲನ್ನು ನೋಡಿ, ಒಂದು ಹೆಣ್ಣುನವಿಲು,ಕಾಮಪೀಡಿತವಾಗಿ, ತಾನೂ ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕುಣಿಯುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿರುವುದು ನೋಡು. ಈ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಇದು ಕ್ರೀಡಾರ್ಥವಾಗಿ ಆ ಗಂಡುನವಿಲನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆತೋರುವುದು. ಈ ಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಗಂಡುನವಿಲು,ಸಂತೋಷದಿಂದ ಗರಿಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಪ್ರಸನ್ನಮುಖದಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಓಡಿಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಎಲೆವತ್ಸನೆ!ಹೀಗೆ ಇದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಗುತ್ತ ಓಡಿಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ,ಈನವಿಲು, ನಾನೇ ಸುಖಿಯೆಂಬ ಗರ್ವದಿಂದ ಪತ್ನಿಯನ್ನಗಲಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಈ ನವಿಲಿನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಯಾವರಾಕ್ಷಸನೂ ಅಪಹರಿಸಲಿಲ್ಲವು.ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಇದು ಈ ರಮಣೀಯವಾದ ವನದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ನನಗಾದರೋ ಈ ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವುದೇ ದುಸ್ಸಹವಾಗಿರುವುದಲ್ಲಾ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೋಗುವುದುಂಟು. ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡು. ಈ ಹೆಣ್ಣುನವಿಲು ತನ್ನ ಕಾಮಾತುರದಿಂದ ತಾನಾಗಿಯೇ ಪತಿಯಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅದನ್ನು ಕ್ರೀಡಾರ್ಥವಾಗಿ ಕರೆದು ರಮಿಸುತ್ತಿರುವುದು.ಆಹಾ! ತಿರ್ಯಗ್ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿಕೂಡ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪರಸ್ಪರಾನುರಾಗವಿರುವುದು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಹೆಂಗಸರಿಗೂ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಕಾಮವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಈ ವಸಂತಕಾಲದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ!ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಡದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ,ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ಅರಳಿದ ಕಣ್ಣು

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಮಯೂರದಂಪತಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಮೋಹವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಆಚಾರ್ಯಶಿಷ್ಯರಿಗಿರಬೇಕಾದ ಪರಸ್ಪರಪ್ರಾವಣ್ಯವು ಸೂಚಿತವು.

ಳೈವಳಾಗಿ, ಎಷ್ಟೋ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! [1]ಈ ವಸಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಹೂಗೊಂಚಲುಗಳು ಇಷ್ಟು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ, ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರುವುವಲ್ಲಾ! ಈ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ತುಂಬಿರುವುವು.ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇವು ನನ್ನಭಾಗಕ್ಕೆನಿಷ್ಫಲಗಳಾಗಿರುವುವು.ಇನ್ನುಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದೊಳಗಾಗಿಇವು ಮರದಲ್ಲಿಯೇಕೊಳೆತು ದುಂಬಿಗಳೊಡನೆ ಹಾಗೆಯೇ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬೀಳುವುವು. ಎಲೆವತ್ಸನೆ![2]ಇಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗುಂಪುಕೂಡಿ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಕರೆಯುವಂತೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇಂಪಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು.ಈ ಅನರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ನನಗೆ ಕಾಮವನ್ನುಹೆಚ್ಚಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಮರುಳಾಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರತುಬೇರೆಯಲ್ಲ.ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ!ಒಂದುವೇಳೆ ನನ್ನಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯಿರುವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ದುಷ್ಟವಸಂತವೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅವಳ ಗತಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆ! ಆಗ ಅವಳು ಮೈಮರೆತು ನನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದುಃಖಪಡುವಳು.ಅಥವಾ ಒಂದುವೇಳೆ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದ ರಾಕ್ಷಸನು, ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿ,ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಗುಪ್ತಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಅವಳನ್ನುಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿರಬಹುದಾದುದರಿಂದ,ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈ ವಸಂತದ ಕ್ರೌರ್ಯವು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಕಾಣಿಸದು. ಇದರಿಂದ ಆಕೆಗೆ ವಸಂತದ ಬಾಧೆಯು ಅಷ್ಟಾಗಿ ತೋರದಿದ್ದರೂ, ಅವಳು ನನ್ನಗಲಿಕೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಹೇಗೆ ಬದುಕಿರುವಳೋ ಎಂದು ನನಗೆ ಸಂದೇಹವು ತೋರಿರುವುದು. ವತ್ಸಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ!ಹೀಗಿಲ್ಲದೆ ಒಂದುವೇಳೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಈ ವಸಂತದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಗತಿಯೇನು ?

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದರಿಂದ ತನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂಬುದರಿಂದ, ತನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಲಭಿಸಿದರೂ ಸಂಸಾರಿಗಳ ದುಃಖವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವವರೆಗೂ ತನಗೆ ಅದೊಂದೂ ಹಿತಕರವಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.

2 ಇಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಗುಂಪುಗೂಡಿ ತನಗೆ ಮದನೋನ್ಮಾದವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವೆಂಬುದರಿಂದ, ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ತನ್ನನ್ನು ಕೃಪಾಪಾರವಶ್ಯದಿಂದ ಮರುಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಬಿಡುವರೆಂಬ ಭಾವವು.

ಇದರಮೇಲೆ ಆಕೆಯಸುತ್ತಲೂ ಅನೇಕರಾಕ್ಷಸರುಸೇರಿ ಹೆದರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅಯ್ಯೋ! ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಶ್ಯಾಮಾಂಗಿಯಾಗಿ ಕಮಲದಳದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಮೃದುಭಾಷಿಣಿಯಾಗಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯು ಈ ವಸಂತಋತುವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಬದುಕಿರುವಳು? ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಅವಳು ಪ್ರಾಣವನ್ನುಬಿಡುವುದೇ ನಿಜವು. ಆಕೆಯೋ ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯು.ನನ್ನ ವಿರಹವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವಾದರೂ ಅವಳು ಬದುಕಿರಲಾರಳೆಂದೇ ನನ್ನಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋರಿರುವುದು. ಆಕೆಯು ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅನುರಾಗವುಳ್ಳವಳು. ನನಗೂ[1] ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಅನುರಾಗವು ಹುಟ್ಟಿಹೋಗಿರುವುದು. ಎಲೆವತ್ಸನೆ!ಪುಷ್ಪದ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸುಖಸ್ಪರ್ಶವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ,[2]ಶೀತಲವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಮಂದಮಾರುತವೂಕೂಡ. ಆ ಸೀತೆಯ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾನುಸೀತೆಯೊಡಗೂಡಿರುವಾಗ ಯಾವುದನ್ನುಪರಮಸುಖವೆಂದೆಣಿಸಿದ್ದೆನೋ ಆ ತಂಗಾಳಿಯೇ ಈಗ ಸೀತೆಯನ್ನಗಲಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪರಮದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಆದರೆ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನಗಲದಿದ್ದಾಗ,ಯಾವಕಾಗೆಯು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತ,ನನಗೆಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಸೀತಾವಿಯೋಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತಿತ್ತೋ,ಅಥೇ ವಾಯಸ ಪಕ್ಷಿಯು ಈಗ ಮರದಮೇಲೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಬ್ಬಿ ಕೂಗುತ್ತ,ನನಗೆ ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಸೀತೆಯಪುನಸ್ಸಮಾಗಮವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವಂತಿದೆ. ಈ ಕಾಗೆಯೇ ಆಗ ಸೀತೆಯನ್ನಗಲಿಸಿದಂತಾದರೂ,ಈಗ ಇದೇ ನನ್ನನ್ನು ಆ ವಿ

---

1 ಸೀತೆಗೂ ತನಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಮಹಾನುರಾಗವಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ತನಗೆ ಜೀವನೊಡನೆ ಸಂಬಂಧವೇ ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವೆಂದು ಭಾವವು.

2 ಇಲ್ಲಿ ತಂಗಾಳಿಯೂ ಕೂಡ ತನಗೆ ಬೆಂಕಿಯಂತಿರುವುದೆಂಬುದರಿಂದ, ತಾನು ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ಯಾವುದೊಂದು ನ್ಯೂನತೆಯೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಸಮಸ್ತಭೋಗಸಾಧನಗಳನ್ನನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೂ, ಅಂತಹ ತನ್ನ ದಯೆಯು ತನಗೇ ಅಸಹ್ಯವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು.

ಶಾಲಾಕ್ಷಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಬಹುದಲ್ಲವೆ?ವತ್ಸನೆ! [1]ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಮೇಲೆ ಸೇರಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವಈ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆಯಾ?ಈ ಧ್ವನಿಯು ಎಷ್ಟುಮುದವರ್ಧಕವಾಗಿರುವುದು ನೋಡು.ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ಭ್ರಮರವು,ಕಾಮಮದದಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ಚದರಿ ಓಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಕಾಮಾತುರನಾದ ನಾಯಕನು ಫಕ್ಕನೆ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುವಂತೆ,ಗಾಳಿಯಿಂದಲುಗುತ್ತಿರುವ ಈ ತಿಲಕವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಯನ್ನು ವೇಗದಿಂದೇರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು. ಎಲೆವತ್ಸನೆ![2]ವಿರಹಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶೋಕವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಈ ಅಶೋಕವೃಕ್ಷವು ಗಾಳಿಯಿಂದಲುಗುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಹೂಗೊಂಚಲುಗಳಿಂದ, ನನ್ನನ್ನು ಕೈಯಾಡಿಸಿ ಹೀಗಳೆವಂತಿದೆ ನೋಡು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಈ ವೃಕ್ಷವು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮನ್ಮಥನುಸಮೆದಿಟ್ಟಿರುವ ಬಾಣವನ್ನು ನನಗೆ ತೋರಿಸುವಂತಿರುವುದು.ಇದೋ ಇಲ್ಲಿಪುಷ್ಪಿತವಾದ ಮಾವಿನಮರವು, ಪುಷ್ಪಚಂದನಾದಿಗಳಿಂದ ಮೈಯನ್ನಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಗರ್ವದಿಂದುಬ್ಬಿ ನಿಂತಿರುವ ಕಾಮುಕನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ![3] ಈ ಪಂಪಾತೀರದಲ್ಲಿ ಸಾಲಾಗಿರುವ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಈ ವನಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ,ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ಕಿನ್ನರರುಕೂಡ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವರು ನೋಡು. ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಲೂಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವ ತಾವರೆಗಳು ಈ ಸರೋವರದ ನೀರಿನ ಒಂದೊಂದುತರಂಗದಮೇಲೆಯೂಕಾಣುತ್ತ, ಒಂದೊಂದೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿರುವಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತಿರುವುದುನೋಡು.ಎಲೆವತ್ಸನೆ!ಈಸರೋವರದ ತಿಳಿನೀರಿನ ಸೊಗಸನ್ನೂ,ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಪದ್ಮಸೌಗಂಧಿಕಾದಿಪುಷ್ಪಗಳಸಮೂಹವನ್ನೂ,ಇದರಲ್ಲಿ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ಹಂಸಕಾರಂಡವಾಪ

---

1 ಇದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಪ್ರಧಾನವಾದ ಪರಮಪದದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತರು ನಡೆಸತಕ್ಕ ಸಾಮಗಾನವು ಸೂಚಿತವು.

2 ಇದರಿಂದ ಸಂಸಾರಿಗಳನ್ನುದ್ಧರಿಸದಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಲಜ್ಜಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವರೆಂದು ಭಾವವು.

3 ಇಲ್ಲಿಂದಮುಂದೆ ಪಂಪೆಯೇ ವಿರಜಾಭಾವದಿಂದ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಡುವುದಾಗಿಗ್ರಾಹ್ಯವು

ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದೆಯಾ! ಭ್ರಮರ ಸಮೂಹಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಬಾಲಸೂರ್ಯಬಿಂಬಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವ ಕಮಲಗಳು, ಈ ಪಂಪಾಸರೋವರದ ನೀರೇ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಸುತ್ತಲೂ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಮತ್ತು ಅನೇಕಚಕ್ರವಾಕಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ತೀರವನಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತವಾಗಿ, ನೀರು ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದ ಆನೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಮೃಗಗಳ ಹಿಂಡಿನಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಈ ಪಂಪಾಸರೋವರವು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು ನೋಡು. ಎಲೆವತ್ಸನೆ! ಗಾಳಿಯಿಂದ ಆಡುತ್ತಿರುವ ಅಲೆಗಳ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಕಶೆಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟವರಂತೆ ನಡುಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಮಲಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! [1]ಕಮಲದಳದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ಇಂತಹ ಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾದರವುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡದೆ ಹೀಗೆ ಬದುಕಿರುವುದೇ ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ! ಆಹಾ! ಆ ಮನ್ಮಥನ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ನಾನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ! ಅವನ ಕುಟಿಲಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಮಂಗಳಾಂಗಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ಈಗ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಪುನಃ ಸಿಕ್ಕುವಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ. ಆಗಾಗ ಮನ್ಮಥನು ನನ್ನನ್ನು ಸಂಕಟಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಗೋಚರಳಾಗಿರುವ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ನನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತರುತ್ತಿರುವನು. ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ವೃಕ್ಷಗಳುಳ್ಳ ಈ ವಸಂತವುಮಾತ್ರ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನನ್ನಮುಂದೆ ನಲಿದು ನನ್ನಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಪೀಡಿಸದಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಾನು ಹೇಗಾದರೂ ಈಗ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ಮನ್ಮಥಪೀಡೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆನು. ಆ ಸೀತೆಯು ನನ್ನೊಡನೆ ಕಲೆತಿರುವಾಗ ನನ್ನಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವಯಾವ ವಸ್ತುಗಳು ಇಂಪನ್ನು ಕೊಡುತಿದ್ದುವೋ, ಅವುಗಳೇ ಈಗ ನನಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖಕರಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುವು. ವತ್ಸಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಈ ಕಮಲದ ಮೊಗ್ಗಿ

---

1 ಪಂಪೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಅದರಿಂದ ತನಗುಂಟಾದ ಅರತಿಯನ್ನು ಕಾಮೋದ್ರೇಕ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ "ಸ ಏಕಾಕೀ ನ ರಮತೇ" ಎಂಬಂತೆ ವಿರಜಾತೀರದಲ್ಲಿಯೂ ತನಗೆ ವಾಸವು ಹಿತಕರವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಅಂತರಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಗರಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಆ ಸೀತೆಯ ನೇತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದು ನನ್ನನ್ನು ಸಂಕಟಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು. [1]ಕಮಲದ ಕಿಂಜಲ್ಕಗಳೊಡಗೂಡಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರಗಳ ಸಂದಿನಿಂದ ನುಗ್ಗಿ ಬರುತ್ತಿ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಪದ್ಮಕೇಸರಸಂಸೃಷ್ಟೋ ವೃಕ್ಷಾಂತರ ವಿನಿಸ್ಸೃತಃ। ನಿಶ್ವಾಸ ಇವ ಸೀತಾಯಾ ವಾತಿ ವಾಯುರ್ಮನೋಹರಃ ॥" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿಗೆ "ಪದ್ಮಕೇಸರಸಂಸೃಷ್ಟಃ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಶೈತ್ಯವೂ, (ವೃಕ್ಷಾಂತರವಿನಿಸ್ಸೃತಃ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಮಾಂದ್ಯವೂ, "ನಿಶ್ವಾಸಇವ ಸೀತಾಯಾಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಸೀತಾನಿಶ್ವಾಸಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ ಸೌರಭ್ಯವೂ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಸೀತಾವಿರಹದುಃಖಿತನಾದ ರಾಮನು, ಆಗಿನ ಮಂದಮಾರುತವು ತನಗೆ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾನಾರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಧೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತೋ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ತೋರಿಸುವಂತೆ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷಾರ್ಥಗಳು ವಿವರಿಸಲ್ಪಡುವುವು ಹೇಗೆಂದರೆ:—ಮೊದಲು ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಣಾಧಾರವೆನಿಸಿದ ವಾಯುವೇ ಈಗ ತನ್ನ ಸರ್ವಸತ್ವವನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸುವುದೆಂದು,ಅದರ ದುಸ್ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೇಳುವನು. (ಪದ್ಮಕೇಸರಸಂಸೃಷ್ಟಃ) ವಾಯುವಿಗೆ ಧೂಳೆಬ್ಬಿಸಿ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೆಡಿಸುವುದೇ ಮುಖ್ಯಕೃತ್ಯವು. ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಸ್ತಜಗತ್ತಿಗೂ ಪ್ರಾಣಾಧಾರವಾದುದೇ ಈಗ ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ಧೂಳೆಬ್ಬಿಸುವುದಕ್ಕೆ (ಕೆಡಿಸುವದಕ್ಕೆ) ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು.

ಅಥವಾ (ಪದ್ಮಕೇಸರಸಂಸೃಷ್ಟಃ ಪದ್ಮವಾಸಿನಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋದುದನ್ನು ನೋಡಿ,ಈ ಪದ್ಮಕೇಸರಗಳೂ ತನಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳಾಗಿ ಆ ವಾಯುವಿನೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಬಾಧಿಸುವುವು. ಅಥವಾ "ಪಾದಾರುಂತುದಮೇವಪಂಕಜರಜಃ"ಎಂಬಂತೆಸ್ವಜನವನ್ನೇಬಾಧಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳಪದ್ಮರಜಸ್ಸು,ನಮ್ಮನ್ನುಬಾಧಿಸುವುದೊಂದಾಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕೇಸರಶಬ್ದದಿಂದ ಅದರ ಧೂಳಿಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆವುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ರಜೋವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ರಾಜಸಪ್ರಕೃತಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ವಾಯುವು ನನ್ನನ್ನೂ ಬಾಧಿಸತೊಡಗಿರುವುದು. ಹಾಗೆ ಇದು ಬಾಧಕವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೀನಾಗಿಯೇ ಇದರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೆ?' ಎಂದರೆ (ವೃಕ್ಷಾಂತರವಿನಿಸ್ಸೃತಃ") ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ಗಿಡಗಳ ಮರೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ (ವೃಕ್ಷಾಂತರವಿನಿಸ್ಸೃತಃ") ನಾನು ಮನ್ಮಥತಾಪಶಮನಾರ್ಥವಾಗಿ ವೃಕ್ಷಛಾಯೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶಕೊಡದೆ(ಸಂದುಸಂದುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನುಗ್ಗಿಬರುವುದೆಂದು ಭಾವವು. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನು ಅದನ್ನು

ರುವ ಈ ವಾಯುವು ಸೀತೆಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನಂತೆ ಸುಗಂಧವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ

ದೂರಕ್ಕೆ ತೊಲಗಿಹೋಗೆಂದಾದರೂ ನಿಯಮಿಸಬಾರದೆ ? " ಎಂದರೆ ನಿಶ್ವಾಸ ಇವ ಸೀತಾಯಾಃ) ಸೀತೆಯ ನಿಶ್ವಾಸದಂತೆ ತೋರುತ್ತ, ಪ್ರಥಮಪರಿಚಿತನಾದವನಂತೆ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸುಬಾರದೆಂದು ಭಾವವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈವಾಯುವು ಸೀತೆಯ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನಂತೆ ತನಗೆ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಒಂದುವೇಳೆ ಈ ಮರದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯು ಮರೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಳೋ ಎಂಬ ಚಾಪಲ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನುಬಿಟ್ಟು ನಾನಾಗಿ ಕದಲುವುದಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸುಬಾರದೆಂದು ಭಾವವು. (ವಾತಿ ವಾಯುಃ) ವಾಯುವೇ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದೆಂಬುದರಿಂದ "ಭೀಷಾಸ್ಮಾದ್ವಾತಃಪವತೇ" ಎಂಬಂತೆ ಯಾಪವಯುವು ನನಗಾಗಿ ಹೆದರಿ ಬೀಸುತ್ತಿರಬೇಕೋ ಆವಾಯುವೇ ಈಗ ನನಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಿನನ್ನನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು. ಅದು ಬಾಧಿಸತಕ್ಕ ರೀತಿಯಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ (ಮನೋಹರಃ) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಹೊರಗೆಕಾಣುವ ದೇಹವನ್ನೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದಿರುವ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಪೀಡಿಸುವ ಅದ್ಭುತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದೆಂದುಭಾವವು.

ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿಗೆ ದಾರಿಕಾದು ಮಾರ್ಗಸ್ಥರ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುವ ದಾರಿಗಳ್ಳರ ಸ್ವಭಾವವುವರ್ಣಿಸಲ್ಪಡುವುದಾಗಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.ಹೇಗೆಂದರೆ; (ಪದ್ಮಕೇಸರಸಂಸೃಷ್ಟಃ ತಾನು ಇಂಥವನೆಂದು ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸದಿರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಭೀರುಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಿಂದರೇ ಹೆದರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ,ದಾರಿಗಳ್ಳರು ಮುಖಕ್ಕೆ ಮಸಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಬಳಿದುಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ, ಈ ವಾಯುವೂ ಕಮಲದ ಕೆಂದೂಳಿಗಳಿಂದ ವೇಷವನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದೆಂದು ಭಾವವು. (ವೃಕ್ಷಾಂತರವಿನಿಸ್ಸೃತಃ) ಮಾರ್ಗಸ್ಥರು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುವವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರಗಳಮರೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದು ಬರುವ ಕಳ್ಳರಂತೆ, ಇದೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದು(ನಿಶ್ವಾಸಇವ ಸೀತಾಯಾಃ)ಸೀತಾನಿಶ್ವಾಸದಂತೆ ತಾನೂ ಚಿರಪರಿಚಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಸ್ನೇಹಿತರು ಮಾತಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವ ಭಯದಿಂದ ನಿಂತಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದಹಾಗೆ ಅತ್ತಿತ್ತತಿರುಗುತ್ತಲೇ ಇರುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳದು. (ಮನೋಹರಃ) ಮೇಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಬಗರ, ಒಡವೆವಸ್ತು, ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಒಳಗಿನ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಕಳುವ ಅದ್ಭುತಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳದೆಂದರ್ಥವು. ಇಂತಹ ದಾರಿಗಳ್ಳನು (ವಾತಿ) ಸಮಯನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಅತ್ತ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಭಾವವು.

ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು. [1]ಇದೋ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಈ ಪಂಪೆಯ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು [2]ಕರ್ಣಿಕಾರಲತೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪುಷ್ಪಿಸಿ ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದು ನೋಡು. [3]ಬಗೆಬಗೆಯ ಗೈರಿಕಾದಿಧಾತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಪರ್ವತರಾಜನು ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾದ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ರೇಣುಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು. ಇದೋ ಈ ಬೆಟ್ಟದತಪ್ಪಲುಗಳು,ಸುತ್ತಲೂ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾಗಿ ಎಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವಮುತ್ತುಗದ ಗಿಡಗಳಿಂದ, ಜ್ವಾಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ

ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಬದ್ಧರಾಗಿ ಅನಾಥರಾಗಿರುವ ಚೇತನರಲ್ಲಿ ಭಗವತ್ಕೃಪೆಯು ನಿರ್ಹೇತುಕವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದೆಂದೂ ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ;–(ಪದ್ಮಕೇಸರಸಂಸೃಷ್ಟಃ)ಕಮಲಕಿಂಜಲ್ಕಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಅನುರಾಗದೊಡಗೂಡಿದುದು. ಎಂದರೆ, ಪುರುಷಕಾರಭೂತೆಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಪ್ರೇಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ತಡೆಯತಕ್ಕುದೆಂದು ಭಾವವು. (ವೃಕ್ಷಾಂತರವಿನಿಸ್ಸೃತಃ) "ವೃಕ್ಷಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಸಾರಮಂಡಲವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. "ಊರ್ಧ್ವಮೂಲಮಧಶ್ಶಾಖಮಶ್ವತ್ಥಂಪ್ರಾಹುರವ್ಯಯಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ,ಸಂಸಾರಮಂಡಲವೇ ವೃಕ್ಷರೂಪವಾಗಿನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸತಕ್ಕುದೆಂದು ಭಾವವು (ನಿಶ್ವಾಸಇವ ಸೀತಾಯಾಃ) ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಾಯಮಿತರತ್ಸರ್ವಮ್" ಎಂಬುವಾಗಿ ಭಗವದಿತರವಾದ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲವೂ ಪರತಂತ್ರವೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ತ್ರೀಪ್ರಾಯವೆನಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಸೀತಾಶಬ್ದವು ಪ್ರಪಂಚಪರವೆಂದುಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇಂತಹ ಪ್ರಪಂಚಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಭೂತವಾಗಿ ಆಶ್ವಾಸಕವಾಗಿರುವುದೇ ದಯೆಯೆಂದು ಭಾವವು. (ಮನೋಹರಃ) ಮನಃಕಲ್ಮಷಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀಗಿಸತಕ್ಕುದು. (ವಾಯುಃ) ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಿಸತಕ್ಕುದು. ಇಂತಹ ಭಗವತ್ಕೃಪಾಪ್ರವಾಹವು,(ವಾತಿ) ನಿರ್ಹೇತುಕವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು.

1 ಇದುಮೊದಲಾಗಿ ವಿರಜೆಯಿಂದೀಚೆಗೆ ಸಾತ್ವಿಕ ರಾಜಸ ತಾಮಸವೃತ್ತಿಯಿಂದಿರುವ ಚೇತನರಸ್ವರೂಪವೂ ತನ್ನ ಕಟಾಕ್ಷಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗುವುದೆಂಬ ಅಂಶವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

2 ಇಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಿತವಾದ ಲತೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರಿಂದ ಸತ್ಯಲೋಕಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿರುವ ರಾಜಸವೃತ್ತಿಯು ಸೂಚಿತವು.

3 ಇವುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ರಜಸ್ಸನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವ ಲೋಕಗಳು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುವು,

ಉರಿಯುವಂತೆ ಕಾಣುವುವು ನೋಡು! ಇದೋ ಈ ಪಂಪಾತೀರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಹೆಣೆದಂತೆ ಒತ್ತಾಗಿಬೆಳೆದು, ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಿಗೂ ಮಕರಂದದ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಹೂಗಿಡಗಳನ್ನು ನೋಡು! ಮಾಲತಿ, ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಕಣಿಗಿಲೆ, ತಾಳೆ, ವಾಸಂತಿಕೆ, ನಿರ್ಗುಂಡಿ, ಮೊಲ್ಲೆ, ಅದಿರ್ಮುತ್ತೆ, ನಾಗಕೇಸರಿ, ಕಡವು, ಖರ್ಜೂರ, ಪದ್ಮಪರ್ಣಿ ಮುಂತಾದ ಪುಷ್ಪಲತೆಗಳನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಸಿಹ್ಮದ ಕೇಸರಗಳಂತೆ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವ ಈ ಲೋಧ್ರಪುಷ್ಪಗಳನ್ನೂ, ಅಂಕೋಲೆ, ಗೋರಂಟೆ, ಪಾರಿಭದ್ರಕ, ಮಾವು, ಪಾದರಿ, ಕೋವಿಬಾರ, ಮುಂತಾದ ಹೂಗಿಡಗಳನ್ನೂ ನೋಡು! ಸುಗಂಧಪೂರ್ಣಗಳಾದ ಮಾಧವೀಲತೆಗಳೂ, ಮೊಲ್ಲೆಯಪೊದರುಗಳೂ, ನಕ್ತಮಾಲಗಳೂ, ಮಧುವೃಕ್ಷಗಳೂ, ವಕುಳ, ಸಂಪಗೆ, ತಿಲಕ, ನಾಗಕೇಸರಿ, ಕಡವು, ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಖರ್ಜೂರಗಳು, ಪದ್ಮಪರ್ಣಿ, ನೀಲಾಶೋಕಗಳು, ಕೋವಿದಾರ, ಅರ್ಜುನ ಮೊದಲಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಗಿಡಗಳೂ ಈ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು! ಕೇದಗೆ, ಉದ್ದಾಲಕ, ಬಾಗೆ, ಶಿಂಶುಪಾವೃಕ್ಷಗಳು, ಆಲ, ಬೂರಗ, ಅರಳಿ, ಮುತ್ತುಗ, ಕೆಂಪುಗೋರಂಟೆ, ಕಿನಿಶ, ನಕ್ತಮಾಲ, ಚಂದನ, ಸ್ಪಂದನ ಮೊದಲಾದ ಈ ವೃಕ್ಷವಿಶೇಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪುಷ್ಪಭರಿತಗಳಾಗಿ, ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಹೂಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತಗಳಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಸೊಗಸನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿರುವುವು ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ ! ಪಂಪಾತೀರದಲ್ಲಿ ತಂಗಾಳಿಯಿಂದಲುಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ನೇತ್ರಾನಂದಕರಗಳಾದ ಈ ಬಗೆಬಗೆಯ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಈಬಳ್ಳಿಗಳು, ಕಾಮೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಮತ್ತರಾದ ಉತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯರನ್ನಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಹಬ್ಬಿಬೆಳೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು! [1]ಇದೋ! ಈ ತಂಗಾಳಿಯು ಗಿಡದಿಂದ ಗಿಡಕ್ಕೂ, ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೂ, ವನದಿಂದ ವನಕ್ಕೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಮದ್ಯರಸವನ್ನು ಕುಡಿದು ಮತ್ತೇರಿರುವ ಪುರುಷನಂತೆ ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಬೀ

1 ಇದುವರೆಗಿನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ವಿಷಯಾಂತರ ಪ್ರವಣರಾದ ಪ್ರಾಕೃತರೀತಿಯು ಸೂಚಿತವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು! ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವುಗಿಡಗಳು ಯಥೇಚ್ಛವಾದ ಪುಷ್ಪ ಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ಸುತ್ತಲೂ ಮಕರಂದಗಂಧವನ್ನು ಹರಡುತ್ತಿರುವುವು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವುಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಹೂಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮೊಗ್ಗುಗಳುಮಾತ್ರ ವಿರಳವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಸುರೆಲೆಗಳೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ಹೊಸಹೊಸ ಹೂಗಳನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಆತುರದಿಂದ ಮೈಮರೆತಿರುವ ಈ ಭ್ರಮರಪಙ್ಕ್ತಿಯು, ಈ ಗಿಡಗಳ ಅಂದವನ್ನು ನೋಡಿ ಪರವ ಶವಾಗಿ, ಯಾವುದೊಂದು ಗಿಡವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಾರದೆ ಒಂದೊಂ ದು ಹೂವಿಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, "ಇದೋ! ಇದು ರಸವತ್ತಾದುದು ! ಇದು ರುಚಿಯುಳ್ಳುದು! ಇದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಳಿರುವುದು" ಎಂದು ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು ! ಮಕರಂದದಾಸೆಯಿಂದ ಈ ಭ್ರಮರ ಗಳು ಒಂದೊಂದು ತೀರವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನುಗ್ಗಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಕಾಲದವ ರೆಗೆ ಅಡಗಿದ್ದು, ಪುನಃ ಮೇಲೆಹಾರಿ, ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರು ವುವು. ಇದೋ ಇಲ್ಲಿನ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮರದಿಂದುದಿರಿರುವ ಹೂಗಳಿಂ ದ ಸುತ್ತಲೂ ಪುಷ್ಪಾಸ್ತರಣವನ್ನು ಹಾಸಿಟ್ಟಂತೆ ಎಷ್ಟು ಸುಖಕರವಾಗಿರು ವುದು ನೋಡು. ಇದೋ! ಈ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಗಳಮೇಲೆ ಉ ದಿರಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ ಹೂಗಳು,ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಳದಿ ಮತ್ತು ಕೆಂಪುಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ ಚಿತ್ರಾಸ್ತರಣಗಳನ್ನು ಹಾಸಿಟ್ಟಂತೆ ಎಷ್ಟುಮನೋಹರ ವಾಗಿರುವುವು ನೋಡು! ವತ್ಸನೆ! ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗಿರುವ ಪು ಷ್ಪಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಈ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ,ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಲೂ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಿರುವುವಲ್ಲದೆ,ಭ್ರಮರ ಧ್ವನಿಗಳೆಂಬ ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಕರೆದು ಹೀಗಳೆಯುವಂತೆಯೂ ತೋರುವುವು ನೋಡು!ಒಂದೊಂದು ಶಾಖೆಯೂ ಪುಷ್ಪರಸಗಳಿಂದಲಂಕ ರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಇದೋ ! ಇತ್ತಲಾಗಿ ಕಾರಂ ಡವಪಕ್ಷಿಯು ನೀರಿಗಿಳಿದು ತನ್ನಪ್ರಿಯೆಯೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತ,ನನಗೆಕಾಮೋ

ನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಅಗಲಿದಮೇಲೆ, ಆ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರಲಿ? ಲೋಕಮನೋಹರವಾಗಿ, ತುಂಬಿದೆವೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳದಾಗಿ, ಪದ್ಮಗಂಧವುಳ್ಳದಾಗಿ, ನಿರ್ದೋಷವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆ ಸೀತೆಯ ಮುದ್ದುಮೊಖವನ್ನು ನೋಡದೆ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸುಕ್ಕಿಹೋದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು! [1] ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಮಂದಹಾಸದಿಂದಲೂ, ಆಗಾಗ ಸಕಾರಣವಾದ ಮುಗಳ್ನಗೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿಯೂ, ಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಸೀತೆಯ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಮುದ್ದು ಮಾತುಗಳನ್ನು ನಾನು ಪುನಃ ಯಾವಾಗ ಕೇಳುವೆನೋ! ಆಹಾ! ವತ್ಸನೆ! ಶ್ಯಾಮಾಂಗಿಯಾದ ಆ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯೆಯು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು, ದುಃಖಭಾಗಿನಿಯಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ, ನಾನು ಮನ್ಮಥತಾಪಕ್ಕೊಳಗಾದುದನ್ನು ನೋಡಿದಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ತಾನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ದುಃಖಿಲ್ಲದವಳಂತೆ ಸಂತೋಷವನ್ನೇ ತೋರಿಸುತ್ತ, ನನ್ನೊಡನೆ ಉಲ್ಲಾಸಕರಗಳಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತಿದ್ದಳಲ್ಲಾ! ಎಲೈ ರಾಜಕುಮಾರನೆ! ನಾನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಮನಸ್ವಿನಿಯಾದ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, ತನ್ನ ಸೊಸೆಯ ಕ್ಷೇಮಲಾಭಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ "ಆ ಸೊಸೆಯೆಲ್ಲಿ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆ! ಆದುದಾಯಿತು! ಇನ್ನು ನೀನಾದರೂ ಹೋಗಿ ಭ್ರಾತೃವತ್ಸಲನಾದ ಭರತನನ್ನು ನೋಡು! ನಾನಂತೂ ಆ ಜನಕಪುತ್ರಿಯನ್ನಗಲಿಬದುಕಿರಲಾರೆನು." ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಅನಾಥನಂತೆಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವ ಅಣ್ಣನಾದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ಯುಕ್ತವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಅಣ್ಣಾ! ಇದೇನು! ಸಮಾಧಾನದಿಂದಿರು! ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳುವನಾಗು! ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ದುಃಖಿಸಬೇಡ! ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ನಿನಗೂ ಹೀಗೆ ಬುದ್ಧಿಯು ಕಲುಷಿತವಾಗುವುದೆಂದರೇನು?

1 ಇದರಿಂದ ಸಂಸಾರಬಂಧಮುಕ್ತನಾದ ಚೇತನನು "ಏತತ್ಸಾಮಗಾಯನ್ನಾಸ್ತೇ" ಎಂಬಂತೆ ತನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಗಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ತಾನು ಯಾವಾಗ ಕೇಳುವೆನೆಂದು ಭಗವಂತನು ಆತುರಪಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಸೂಚಿತವು.

ಇಂತಹ ವಿಯೋಗದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಶೇಷಮೋಹದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುವು.ಸ್ನೇಹವು ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ವಿಯೋಗಕಾಲದಲ್ಲಿ ದುಃಖವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ತತ್ವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ,ಪ್ರಿಯಜನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು!ಬತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ತೇವವಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚಾದ ಸ್ನೇಹದ (ಎಣ್ಣೆಯ) ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಬಲವಾಗಿ ಉರಿಯುವದಲ್ಲವೆ ? ಅಣ್ಣಾ! ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಯ್ದ ಆ ರಾವಣನು ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿದ್ದರೂ,ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದುರ್ಗಮವಾದ ಬೇರೆ ರಹಸ್ಯಸ್ಥಳವನ್ನು ಸೇರಿದ್ದರೂ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಬದುಕಿರಲಾರನು. ಆದರೆ ಪಾಪಿಯಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನಿರುವ ಸ್ಥಳವಾವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದೊಂದೇ ಈಗ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದುದು. ಅವನ ಸುಳಿವು ತಿಳಿದರೆ ಸಾಕು. ಆಗ ಅವನು ಸೀತೆಯನ್ನಾದರೂ ನಮಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೇ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ನಮಗೊಪ್ಪಿಸಬೇಕು!ಅಣ್ಣಾ!ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ಆ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಇಂದ್ರನ ತಾಯಿಯಾದ ಅದಿತಿಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡರೂ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಬಿಡುವವನಲ್ಲ! ಅವನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೊಡದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದುಬರುವೆನು. ಇದು ನಿಜವು. ಆದುದರಿಂದ,ಅಣ್ಣಾ! ಧೈರ್ಯವನ್ನವಲಂಬಿಸು! ಧೈರ್ಯವೆಂಬುದೇ ಸಮಸ್ತಶ್ರೇಯಸ್ಸುಗಳಿಗೂ ಮೂಲವು. ಈ ದಿನಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು! ಕೈತಪ್ಪಿಹೋದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದಹೊರತು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ!ಉತ್ಸಾಹವೆಂಬುದೇ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೆ ಪ್ರಬಲಸಾಧನವು. ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದ ಬೇರೆ ಬಲವಿಲ್ಲ. ಉತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದುರ್ಲಭವಾದುದೊಂದೂ ಇಲ್ಲವು. ಉತ್ಸಾಹವುಳ್ಳ ಪುರುಷರು ಎಂತಹ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ಲೇಶವನ್ನು ಹೊಂದರು.ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನಾವು ಯಾವವಿಧದಿಂದಲೂ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡದೆ, ಅದನ್ನೇ ದೃಢವಾಗಿ ಹಿಡಿದಿರುವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ,ನಮಗೆ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕುವುದರಲ್ಲಿಸ್ವಲ್ಪವೂ

ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.ದುಃಖವನ್ನು ಬಿಡು![1]ಈಮನ್ಮಥವಿಕಾರವನ್ನೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿಡು! ನೀನಾದರೋ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನು!ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ಳ್ಳವನು.ಹೀಗಿರುವ ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ನೀನು ಮರೆತುಹೋಗಿರುವೆಯಲ್ಲಾ!" ಎಂದು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದನು.ರಾಮನು ವಿಶೇಷ ಶೋಕಾಕುಲನಾಗಿದ್ದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಹಿತವಾದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಮನ ಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ [2]ಶೋಕಮೋಹಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡನು. ಅಚಿಂತ್ಯವಿಕ್ರಮನಾದ ರಾಮನು, ಹೀಗೆ ಸ್ಥಿರಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮುಂದೆ ನಡೆದು, ಗಾಳಿಯಿಂದ ತೂಗಾಡುತ್ತಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಅತಿ ರಮಣೀಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ [3] ಪಂಪಾಸರಸ್ಸನ್ನೂ ದಾಟಿಹೋದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಮಸ್ತವನವನ್ನೂ,ಗಿರಿನದಿಗಳನ್ನೂ, ಪರ್ವತಗುಹೆಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ನೋಡುತ್ತ,ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊರಗುತ್ತ,ದುಃಖಿತನಾಗಿ ಮುಂದೆ ಹೊರಟನು ಮದದಾನೆಯಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದ ನಡಿಗೆಯುಳ್ಳ ಮ ಹಾತ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಾದರೋ, ಹೀಗೆ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಮುಂದೆಮುಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ರಘುವಂಶೋತ್ತಮನಾದ ಆ ರಾಮನನ್ನು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಆಗಾಗ ಅವನಿ ಗೆ ರಾಜನೀತಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ,

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ತ್ಯಜ್ಯತಾಂ ಕಾಮವೃತ್ತತ್ವಮ್" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮ ಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು "ನೀನೇಕೆ ಹೀಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ತಪಿಸುವೆ? "ಸಾಧುಕಾರೀ ಸಾಧುರ್ಭವತಿ; ಪಾಪಕಾರೀ ಪಾಪೀಭವತಿ" ಎಂಬುದಾಗಿ ನೀನೇ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿರುವೆಯ ಲ್ಲವೆ? ಈಶಾಸ್ತ್ರಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಿರದೆ ಈ ಯಥೇಚ್ಛಪ್ರವರ್ತನೆಯೇ ಕೆಂದು ಜ್ಞಾಪಿಸಿದುದಾಗಿ ವಿಶೇಷಾರ್ಥವು.

2 ಇಲ್ಲಿ ಶೋಕಮೋಹಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನ ದಯಾವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಅವೆರಡನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸುವುದೆಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಚೇತನ ರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

3 ಇದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ವಿರಜೆಯನ್ನೂ ದಾಟಿ ಸಂಸಾರಿಮಂಡಲಕ್ಕಭಿಮುಖ ನಾಗುವುದು ಸೂಚಿತವು.

ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಆತನಿಗೂ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅತ್ತಲಾಗಿ ಋಶ್ಯಮೂಕಪರ್ವತಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೆಂಬ ವಾನರರಾಜನೊಬ್ಬನು ತನ್ನಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ,ಅಲ್ಲಿನ ಮತಂಗಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವಾಗ,ಅದ್ಭುತಸೌಂದರ್ಯವುಳ್ಳ ಈರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ದೂರದಿಂದಲೇ ಕಂಡನು.ಇವರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ಭಯವುಂಟಾಯಿತು.ಈ ಭಯದಿಂದ ಅವನು ಹಿಂದುಮುಂದುತೋರದೆ ಮೈಮರೆತು ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ಮತ್ತಗಜದಂತೆ ಗಂಭೀರಗಮನವುಳ್ಳ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು,ಆ ಪಂಪಾತೀರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನಿಂದ ಹೊಂಚುಹಾಕಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ಈರಾಜಕುಮಾರರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನೋಡಿ,ಚಿಂತೆಯಿಂದಲೂ ಭಯದಿಂದಲೂ ಪರವಶನಾಗಿ,ಅವರು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಶಂಕಾಕುಲಿತನಾಗಿ,ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ತತ್ತಳಿಸಿ ಕೊರಗುತಿದ್ದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಆ ಸುಗ್ರೀವನ ಕಡೆಯ ಇತರವಾನರರೂಕೂಡ, ತಮಗೆ ನಿತ್ಯಸುಖಾಶ್ರಮವಾದ ಆ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ಮತ್ತು ಅಪೂರ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ,ಇವರು ವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ವಾಲಿಯ ಕಡೆಯವರೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಭಯಪಟ್ಟು, ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಮತಂಗಾಶ್ರಮದೊಳಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ [1]ಮೊದಲನೆಯ ಸರ್ಗವು.

---

1 ಇದುವರೆಗೆ ಈ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ಇತರ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಂಪಾದರ್ಶನದಿಂದ ರಾಮನಿಗುಂಟಾದ ಕಾಮಪೀಡೆಯು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದೇವಿಷಯವು ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಡುವಾಗ,ರಾಮನುತನ್ನ ವಿರಹಾತಿಶಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಕಾಮೋದ್ದೀಪಕಗಳಾಗಿದ್ದ ಭ್ರಮರಾದಿಗಳನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ಶಪಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ.—"ವೈಮುಖ್ಯಂ ಗಂಧಫಲ್ಯಾಸ್ತು ಭ್ರಮರಾನಶಪತ್ಪ್ರಭುಃ । ಕೋಕಾನ್ನಿಶೀಥೇ ವಿಶ್ಲೇಷಂ ಪಿಕಮನ್ಯಪಿವರ್ಧನಮ್ । ಚಂದನಂ ಸರ್ಪನಿಲಯಂ ವಾಯುಂ ಸರ್ಪಾಶನಂ ತಥಾ । ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾಂ ಕಳಂಕಸಂಭನ್ನಾಂ ಶಶಾಪ ರಘುನಂದನಃ" ಸಂಪಗೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟದಂತೆ ಭ್ರಮರಗಳಿಗೂ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಯೋಗವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ಚಕ್ರವಾಕಗಳಿಗೂ, ಇತರ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಪೋಷಣೆಗಳೂ

ಸುಗ್ರೀವನು ಆಂಜನೇಯನನ್ನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದುದು.

ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ದೂರದಿಂದ ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಸುಗ್ರೀವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯವುಂಟಾಯಿತು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಅವರ ದೊಡ್ಡದೇಹವನ್ನೂ, ಅವರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿರುವ ಮಹಾಯುಧಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ, ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಭೀತಿಯು ಮಿತಿಮೀರಿ ಹೋಯಿತು ಆ ಭಯದಿಂದಲೇ ಹಿಂದುಮುಂದುತೋರದೆ ತತ್ತಳಿಸುತಿದ್ದನು. ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ತಿರುಗುತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಒಂದುಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮಹಾಭಯದಿಂದ ಆಗಲೇ ಅವನ ಎದೆಯು ಒಡೆದುಹೋಗುವಂತಾಯಿತು ! ಆದರೆ, ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ,ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾನು "ಈಗ ಭಯದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗುವುದುತ್ತಮವೆ? ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದೊಳ್ಳೆಯದೆ? ಈಗ ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನು?"ಎಂದು ನಾನಾವಿಧದಿಂದ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕರೆದು, ಅವರೊಡನೆಯೂ ಆ ವಿಷಯವಾದ ಗುರುಲಾಘವಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದನು. ಏನಾದರೇನು ? ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಭಯವುಮಾತ್ರ ಎಷ್ಟಾದರೂ ತಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ವಾನರೇಂದ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನೋಡಿ, ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ, ತನ್ನ ಪರಿವಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೈ ಮಿತ್ರರೆ! ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಗತಿಯೇನು? ಅದೋ ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಿ! ಮಹಾವೀರರಿಬ್ಬರು ಇತ್ತಲಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ವಾಲಿಯಕಡೆಯ ಗೂಢಚಾರರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ! ಮುನಿಗಳೆಂಬ ನೆವದಿಂದ ನಾರುಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಟ್ಟು, ವೇಷಾಂತರದಿಂದ ಈ ದುರ್ಗಮವಾದ ವನದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವರು. ಇ

ಗಾಗುವಂತೆಕೋಗಿಲೆಗಳಿಗೂ ಕ್ರೂರಸರ್ಪಗಳಿಗೆಡೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ಚಂದನವೃಕ್ಷಗಳಿಗೂ, ಹಾವುಗಳಿಗೆ ಆಹಾರವಾಗುವಂತೆ ವಾಯುವಿಗೂ, ಕಳಂಕವಿಶಿಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ ಚಂದ್ರಕಾಂತಿಗೂ ಶಾಪಕೊಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ದು ನಿಜವು. ಈಗ ಮಾಡುವುದೇನು?" ಎಂದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಸುಗ್ರೀವನ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ,ಮಹಾಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನು ನೋಡಿ,ಸುಗ್ರೀವನಮಾತನ್ನೇ ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿ,ಆ ಬೆಟ್ಟದತಪ್ಪಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಂದು ದುರ್ಗವಾದ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತರು.ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆದರಿ ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿಹೋದ ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕೊನೆಗೆ ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ತಮಗೊಡೆಯನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತು ಆತನನ್ನು ಸೇವಿಸುತಿದ್ದರು. ಆದರೆ, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕಂಜಿ, ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾರುತ್ತ, ಕೊನೆಗೆ ಎತ್ತರವಾದಒಂದು ಶಿಖರದ ತುದಿಗೇರಿ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಭಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನ ಮುಂದೆಯೇಗುಂಪುಗೂಡಿದರು.ಹೀಗೆ ಬಲಾಢ್ಯರಾದಆ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮವೇಗದಿಂದ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ ನಡುಗಿಸುವಂತೆ ಹಾರಿ ಹಾರಿ ಹೋಗುತ್ತ, ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಬಿಡದೆ, ತಾವು ಹೋಗುವ ದಾರಿಗಡ್ಡಲಾಗಿದ್ದ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಮರಗಳನ್ನು ಮುರಿದುಹಾಕುತ್ತ, ಶಿಖರಗಳಿಂದ ಶಿಖರಗಳಿಗೆ ಹಾರುತ್ತ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದ ಜಿಂಕೆ, ಬೆಕ್ಕು, ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ಕಾಡುಮೃಗಗಳನ್ನೋಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ಋಶ್ಯಮೂಕಪರ್ವತವನ್ನೇರಿ, ತಮ್ಮೊಡೆಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆಗ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ ಹನುಮಂತನು, ವಾಲಿಯ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನುನೋಡಿ "ಸ್ವಾಮಿ! ಇದೇನು! ವೀರರಾದ ನಿಮ್ಮಂತವರೂ ವಾಲಿಯ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೀಗೆ ತತ್ತಳಿಸುವುದೆಂದರೇನು? ಇದು ಋಶ್ಯಮೂಕ ಪರ್ವತವಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ವಾಲಿಯಿಂದ ಭಯವೆಂದರೇನು? ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ವಾಲಿಯು ವೇಷವನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವನೆಂದು ನೀನೂ ಭ್ರಮಿಸುವೆಯಾ? ನೀನು ಯಾರಿಗಾಗಿ ಹೀಗೆ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿರುವೆಯೋ ಆತನೋ ಮಹಾಕ್ರೂರಕರ್ಮವುಳ್ಳವನು. ಆತನ ಸ್ವರೂಪವೂ ಅತಿಕ್ರೂರವಾಗಿರುವುದು. ಅವನ ಜಾಡೆಗಳೊಂದಾದರೂ ಇವರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯನೆ! ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನಪಹರಿಸಿದ ಯಾವ ಪಾಪಿಗಾಗಿ

ನೀನು ಹೀಗೆ ಭಯಪಡುವೆಯೋ, ಆ ದುಷ್ಟಾತ್ಮನಾದ ನಿನ್ನ ಸಹೋದರನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಬರುವನು?ಆದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿರುವುದೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ನೀನೇ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿನೋಡು,ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೀಗೆ ಭಯಪಡುವೆಯಲ್ಲಾ! ಆಹಾ! ನಿನ್ನ ಕಪಿಸ್ವಭಾವವು ಈಗ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿ,ಇಂಗಿತಗಳಿಂದಲೇ ಇತರರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯನ್ನುಪಯೋಗಿಸಲಾರದ ರಾಜನು ಯಾವ ಪ್ರಜೆಯನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಾಲಿಸಲಾರನು" ಎಂದನು. ಹನುಮಂತನು ಹೇಳಿದ ಈ ಶುಭವಾಕ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈಮಿತ್ರನೆ! ಇದೇನು? ನೀನು ಅವರ ರೂಪವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಲಿಲ್ಲವೇನು? ಆಜಾನುಬಾಹುಗಳಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವರಾಗಿರುವ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಾಮಾನ್ಯರೆಂದೆಣಿಸಬಹುದೆ? ಇದರಮೇಲೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಕತ್ತಿಯನ್ನೂ, ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದಿರುವರು. ದೇವಕುಮಾರರಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಆವೀರರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಭಯವುಂಟಾಗದು? ಅವರ ಸ್ವರೂಪವು ವಾಲಿಯಂತೆ ಕಾಣದಿದ್ದರೂ,ಆ ವಾಲಿಯು ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆಗೂಢಚಾರರನ್ನಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ.ನನಗೂ ಈಗ ಈ ವಿಷಯವಾದ ಶಂತೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಆದರೆ ಇಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರು ವಾಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಲಭಿಸುವರೆಂದು ನೀನು ಕೇಳಬಹುದು. ರಾಜರಿಗೆ ಬಹಳಮಂದಿ ಮಿತ್ರರುಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ಅರಸರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನಿಡಬಾರದು. ಮನುಷ್ಯನು, ತನ್ನಮೇಲೆ ಹಗೆತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗೂಢವೃತ್ತಿಯಿಂದ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ಶತ್ರುಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹೇಗಾದರೂಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟುಆಗಾಗ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆಅವರುಹೇಗೋ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ತಾವುಮಾತ್ರ ಇತರರನ್ನು ನಂಬದೆ, ತಮ್ಮನ್ನು ನಂಬಿದ ಶತ್ರುಗಳು ಎಚ್ಚರತಪ್ಪಿರುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ರಂ

ಥಾನ್ವೇಷಿಗಳಾಗಿದ್ದು,ಸಮಯವು ಸಿಕ್ಕಿದಾದ ಕೊಲ್ಲುವರು.ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯಾದರೋ ಅಂತಹ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಚತುರನು. ಬಹಳ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು. ಅರಸರು ಶತ್ರುಗಳನ್ನಡಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವರು.ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯರು ಅಂತಹ ಶತ್ರುಗಳ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಡಂಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೀನವೇಷದಿಂದಲೇ ಆ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ನೀನು ಈಗ ಒಬ್ಬಸಾಮಾನ್ಯಮನುಷ್ಯನ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ನಮ್ಮಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ವೀರರಬಳಿಗೆ ಹೋಗು. ಅವರಇಂಗಿತ ಚೇಷ್ಟಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿನೋಡು! ಅವರ ಇಂಗಿತಗಳಿಂದಲೂ,ಅವರ ಸ್ವರೂಪದಿಂದಲೂ,ಅವರಮಾತಿನಜಾಡೆಯಿಂದಲೂ,ಅವರ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಕಾಪಟ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟು [1]ಕೃತ್ರಿಮಹೃದಯರಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆಗ ನೀನು ಸ್ತೋತ್ರಾದಿಗಳಿಂದಲೂ,ಅವರಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ತೋರುವ ಚೇಷ್ಟೆಗಳಿಂದಲೂ ಅವರಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ನಮಗನುಕೂಲರಾಗಿರುರಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು,ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.ಹೀಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನಮಗೆಅನುಕೂಲರಾಗಿ ಬರುವರೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಮೇಲೆ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಈಗ ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಈ ಕಾಡಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿ!ಎಲೈ ಹನುಮಂತನೆ!ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದನುರ್ಧಾರಿಗಳಾದ ಆ ವೀರರು, ಯಾವುದೊಂದು ಕೃತ್ರಿಮಸ್ವಭಾವವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಋಜುಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ,ಆಗ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನಮ್ಮಕಡೆಯವರ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ದುಷ್ಟಮನಸೌ ಯದಿ" ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ. "ಪ್ರಹೃಷ್ಟಮನಸೌ ಯದಿ" ಎಂದು ಗೋವಿಂದರಾಜೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪಾಠಾಂತರವನ್ನು ಮಾಡಿ "ಅವರು ಶುದ್ಧಹೃದಯರಾಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ"ಎಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಾಂತರವು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ.

1353. ಸುಗ್ರೀವನ ಮಾತಿನಮೇಲೆ, ಆಂಜನೇಯನು ಸನ್ಯಾಸಿರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಕಡೆಗೆ ಬಂದುದು.

ನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೇಳಿತಿಳಿ! ಅವರ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ, ಅವರು ದುಷ್ಟರೋ ಸಾಧುಗಳೋ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು"! ಎಂದನು. ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಹನುಮಂತನು ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅದನ್ನು ಸಾಧುವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಕಡೆಗೆ ಹೊರಡುವುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಶತ್ರುಭಯಂಕರನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನ ಮಾತನ್ನು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆಂಜನೇಯನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅನುಮೋದಿಸಿ "ಸ್ವಾಮೀ! ನಿಮ್ಮಪ್ಪಣೆಯಂತೆಯೇ ಹೋಗಿಬರುವೆನು" ಎಂದುಹೇಳಿ, ಆಗಲೇ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎರಡನೆಯಸರ್ಗವು.

{[1]ಹನುಮಂತನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಅವರನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸಿ ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡಿದುದು.}

ಹಿಗೆ ಹನುಮಂತನು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಆಕ್ಷಣವೇ ಋಶ್ಯಮೂಕದಿಂದ ಹಾರಿ, ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದೊಳಗಾಗಿ ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿದ್ದಕಡೆಗೆ ಬಂದಿಳಿದನು. ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಆ ಹನುಮಂತನಿಗೆ, ಮೊದಲು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ತನ್ನ ನಿಜರೂಪವನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಸನ್ಯಾಸಿರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆಭಿಕ್ಷು

---

1 ಪ್ರಥಮಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ವೈಕುಂಠವಾಸಿಯಾದ ಭಗವಂತನು, ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ತನ್ನ ಕಿಂಕರತ್ವದಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ವಿಷಯಾಂತರಪ್ರವಣರಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮರುಕಹೊಂದಿ, ದಯಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವನೆಂದು ಸೂಚಿತವು. ದ್ವಿತೀಯಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ಚೇತನನು, ಭಗವದಪರಾಧದಿಂದುಂಟಾಗುವ ದಂಡಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಅಭಿಮುಖನಾಗದಿರುವುದು ಪ್ರತಿಪಾದಿತವು. ಈ ಮೂರನೆಯಸರ್ಗದಿಂದ ಆ ಚೇತನನಿಗೆ ಭಗವತ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಚಾರ್ಯನುಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಡುವುದೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಮುಂದೆ ನಿಂತು ಅತಿವಿನಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಅವರಿಗೆ[1] ದಂಡಪ್ರಣಾಮವನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಅತಿಮೃದುವಾಗಿಯೂ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸತೊಡಗಿದ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸಿವೇಷದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ಆಂಜನೇಯನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದುದಾಗಿಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಸನ್ಯಾಸಿಗಳುಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆಪ್ರಣಾಮಮಾಡಬಹು ದೆಂದೇ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ಗೃಹಸ್ಥಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಬಾರ ದೆಂಬ ನಿಷೇಧವಚನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಜ್ಞರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರವಿಷಯವಾದುದೆಂದು ಗ್ರಹಿಸ ಬೇಕು. ಕರ್ಮಮಾತ್ರಾಧಿಕನಾದ ಯತಿಯು ಜ್ಞಾನಾಧಿಕನಾದವನನ್ನು ನೋಡಿ ನಮಸ್ಕ ರಿಸದಿರುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ "ವಿಪ್ರಾಣಾಂ ಜ್ಞಾನತೋ ಜ್ಯೈಷ್ಠ್ಯಮ್" ಎಂಬ ಮನುವಚನ ಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವು ಬರುವುದು. ಮತ್ತು ಯತಿಯು ಹಾಗೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಮನುವಚನವೇನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ನಿರಾಧಾರವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಈ ನಿಷೇಧವಾಕ್ಯಗಳು ಅಜ್ಞರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರ ವಿಷಯವಾದುವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ ದರೆ ಕೆಲವರು "ಆಂಜನೇಯನು ಸನ್ಯಾಸಿರೂಪದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಆರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಅದ್ಭುತರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮೈಮರೆತು, ತನ್ನ ಭಿಕ್ಷುರೂಪವನ್ನೂ ಮರೆ ತು ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಇದರಿಂದ ಮೊದಲಿಗೇ ವಿರೋಧವುಬರು ವುದು. ಇಂಗಿತ ಚೇಷ್ಟಾದಿಗಳಿಂದಲೇ ಪರಹೃದಯವನ್ನು ಕಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೌತ್ಯ ದಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಬಂದಿರುವ ಆಂಜನೇಯನು, ಹೀಗೆ ಮೊದಲೇ ಮೈಮರೆತುತನ್ನ ವೇಷಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದನೆಂದರೆ, ಅವನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಲೋಪವ ಲ್ಲವೆ? ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ರೂಪಮೇವಾಸ್ಯೈತನ್ಮಹಿಮಾನಂ ವ್ಯಾಚಷ್ಟೇ" ಎಂಬ ನ್ಯಾಯ ದಿಂದ, ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ಆಂಜನೇಯನು ಅವರನ್ನು ವಾಲಿವಧಸ ಮರ್ಥರೆಂದು ತಿಳಿದು, ತಾನು ವೇಷಾಂತರದಿಂದಿದ್ದರೂ ಆಗಲೇ ತಾನು ಚಾರನೆಂಬುದ ನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವನೆಂದುಸಮಾಧಾನಹೇಳುವರು. ಹಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇವನು ಮುಂದೆ ತನ್ನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಿದಮಾತನ್ನು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರಿಂದ ಈಸಮಾಧಾನವೂ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ಭಿಕ್ಷುವೆಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೆಂದು ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಮೊದಲೇ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾದ ಆಂಜನೇಯನು ಈಗ ಹೊಸದಾಗಿ ಭಿಕ್ಷುರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾದರೂಜ್ಞಾನಿಗಳಾದಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆಪ್ರಣಾಮಮಾಡಬಹುದೆಂಬುದೇಸಿದ್ಧವು

ನು. ಮೊದಲು ಆ ವೀರರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸೆಮಾಡುತ್ತ, ವಿಧ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸಿ,ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ,ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮರೆ! ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ರಾಜರ್ಷಿಗಳಂತೆ ಕಾಣುವಿರಿ! ಆದರೆ ದೇಹಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ದೇವಕುಮಾರರನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿರುವಿರಿ!ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕಠಿನವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೀಗೆ ತಪಸ್ವಿಗಳಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೇಕೆ ಬಂದಿರುವಿರಿ! ಸುವರ್ಣಛಾಯೆಯುಳ್ಳ ನಿಮಗೆ ಈ ವನಸಂಚಾರವೇಕೆ? ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಜಿಂಕೆಗಳನ್ನೂ ಇತರಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ನಿಮ್ಮರೂಪದಿಂದಲೇ ಅಂಜಿಸುತ್ತಿರುವಿರಿ! ನಿಮಗೆ ಈ ಪಂಪಾತೀರದಲ್ಲಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಆಸೆಯೇಕೆ ಹುಟ್ಟಿತು? ನೀವು ತಪಸ್ವಿಗಳಂತಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮ ದಿವ್ಯಕಾಂತಿಯಿಂದಈ ಪಂಪಾಸರಸ್ಸಿಗೇ ಒಂದುವಿಧವಾದ ಅಪೂರ್ವಶೋಭೆಯುಂಟಾಗಿರುವುದಲ್ಲಾ! ಆಹಾ! ನಿಮ್ಮಧೈರ್ಯವು ಅನನ್ಯಾದೃಶವಾದುದು ! ಸುವರ್ಣದಂತೆ ಥಳಥಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ನಿಮ್ಮದೇಹದಮೇಲೆ ತಾಪಸಯೋಗ್ಯವಾದ ಈ ನಾರುಮಡಿಗಳೇನು? ನೀವುಯಾರು? ನೀವು ಮಾರ್ಗಾಯಾಸದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುವಂತಿದೆ! ಮಾಂಸಪುಷ್ಟಗಳಾದ ಈ ನಿಮ್ಮ ತೋಳುಗಳನ್ನುನೋಡಿ ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿರುವುವು.ಗಂಭೀರವಾದ ನೋಟದಿಂದಲೂ, ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಂದಲೂ ನೀವು ಸಿಂಹಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿರುವಿರಿ! ಶತ್ರುನಿಗ್ರಾಹಕರಾದ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಇಂದ್ರಾಯುಧಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಬಿಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವಿರಿ!ನಿಮ್ಮ ದೇಹಕಾಂತಿಯೂ, ನಿಮ್ಮ ರೂಪಾತಿಶಯವೂ, ಮಹಾವೃಷಭವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿರುವ ನಿಮ್ಮಪರಾಕ್ರಮವೂ ಲೋಕಾತಿಶಯಗಳಾಗಿರುವುವು. ಆನೆಯ ಸುಂಡಿಲಿನಂತಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಆಜಾನುಬಾಹುಗಳೂ,ನಿಮ್ಮ ದೇಹಕಾಂತಿಯೂ,ನೀವು ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂಬುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ನಿಮ್ಮ ದಿವ್ಯಕಾಂತಿಯಿಂದ ಈ ನಮ್ಮ ಪರ್ವತಕ್ಕೇ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವಶೋಭೆಯುಂಟಾಗಿರುವುದು.ರಾಜ್ಯಾರ್ಹರಾಗಿ ದೇವಸಮಾನರಾಗಿರುವ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಈ ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಕಮಲ

ದಳದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವರಾಗಿ ಮಹಾವೀರರಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವ ನಿಮಗೆ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಜಟಾಭಾರಗಳೇನು? ನೀವಿಬ್ಬರೂ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೋಲುತ್ತ, ದೇವಲೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ದೇವಕುಮಾರರಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವಿರಿ! ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಒಂದಾಗಿ ಭೂಮಿಗಿಳಿದುಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಿರಿ! ನಿಮ್ಮ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಎದೆಯೇ ನೀವು ಮಹಾವೀರರೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಸಿಂಹದಂತೆ ಭುಜದ ಕಟ್ಟುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಮುಖಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಲೇ ಮಹೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ತುಳುಕಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಮದದಿಂದುಬ್ಬಿದ ಮಹಾವೃಷಭಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು. [1]ಅಗುಳಿಗಳಂತೆ ದುಂಡಾಗಿಯೂ, ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ನಿಮ್ಮ ತೋಳುಗಳು, ಯಾವಾಗಲೂ ಭೂಷಣಗಳಿಂದಲಂಕ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಆಯತಾಶ್ಚ ಸುವೃತ್ತಾಶ್ಚ ಬಾಹವಃ ಪರಿಘೋಪಮಾಃ। ಸರ್ವಭೂಷಣಭೂಷಾರ್ಹಾಃ ಕಿಮರ್ಥಂ ನ ವಿಭೂಷಿತಾಃ" ಎಂಬುದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ "ಸರ್ವಭೂಷಣಭೂಷಾರ್ಹಾಃ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆವಿಧವಾದ ಕೆಲವು ಅರ್ಥವಿಶೇಷಗಳುಂಟು. (ಸರ್ವಭೂಷಣಭೂಷಾರ್ಹಾಃ) ಸಮಸ್ತಭೂಷಣಗಳನ್ನೂ ಭೂಷಿಸತಕ್ಕ ಎಂದರೆ "ಆಭರಣಸ್ಯಾಭರಣಂ" ಎಂಬಂತೆ, ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದಲಂಕರಿಸತಕ್ಕ ಈ ಬಾಹುಗಳು (ಕಿಮರ್ಥಂ ನ ವಿಭೂಷಿತಾಃ) ಏಕೆ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ? ಇವುಗಳನ್ನು ಭೂಷಣಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ, ಆ ಭೂಷಣಗಳಿಗೆ ನೀವೇಕೆ ಶೋಭಾತಿಶಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ ದೃಷ್ಟಿದೋಷಪರಿಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಬಾಹುಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಮರೆಸಿಡಬೇಕಾದುದೇ ನ್ಯಾಯವು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದಿರುವುದೇಕೆ? ಅಥವಾ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಮರೆಸಿಟ್ಟಿರುವಾಗಲೂ ಈ ಬಾಹುಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ವಶೀಕರಿಸಿ ಮರುಳುಮಾಡಬಲ್ಲುವು. ಹಾಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನೂ ಮರೆಸಿಡದೆ ಬಾಹುಸೌಂದರ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಾಕಲ್ಯವಾಗಿತೋರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ ನೀವು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದುದೇನೆಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ ಹೀಗೆ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿರುವುದು ಯಾವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ?" ಎಂದೂ ಭಾವವು.

ಇದರಿಂದ ಅಪ್ರತಿಹತಸಂಕಲ್ಪನಾಗಿದ್ದೂ ನಿತ್ಯಸೂರಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಚತುರ್ಭುಜದಿಂದ ಅವತರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಕೇಳಿದುದಾಗಿ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ತೋಳುಗಳಿಗೆ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ರಾಮನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ತೋಳುಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾದನೆಂದು ಕೆಲವರ ಭಾವವು.

ರಿಸಲ್ಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವಾಗಲೂ,ನೀವು ಅವುಗಳನ್ನು ಉಚಿತರೀತಿಯಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸದಿರುವುದೇಕೆ? ಎಲೈ ವೀರರೆ!ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸಪ್ತಸಮುದ್ರಗಳಿಂದ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತವಾಗಿ, ಅನೇಕ ಮಹಾರಣ್ಯಗಳಿಂದಕೂಡಿ ಮಹಾಮೇರುವಿಂಧ್ಯಾದಿಪರ್ವತಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಂಡಲವನ್ನೂ ಏಕಾಧಿಪತ್ಯದಿಂದಾಳುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವರೆಂದೇ ನನ್ನಭಾವವು. ಆಹಾ! ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು,ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟುಳ್ಳ,ಮತ್ತು ಮನೋಹರಗಳಾದ ಈ ನಿಮ್ಮ ಮಹಾಧನುಸ್ಸುಗಳೆರಡೂ ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ಮಹಾಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಅಗಲವಾಗಿಯೂ, ಪುಟಹಾಕಿದ ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ನಿಮ್ಮ ಖಡ್ಗಗಳೆರಡೂ, ಪರೆಯುಚ್ಚಿರ್ದ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುವು. ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮರೆ! ಅವೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗಿರಲಿ ! ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಇಷ್ಟು ವಿನಯದಿಂದ ಮಾತಾಡಿಸುತಿದ್ದರೂ ನೀವೇಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ?ನನ್ನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನಾದರೂ ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಿಬಿಡುವೆನು ಕೇಳಿರಿ! ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೆಂಬ ವಾನರರಾಜನೊಬ್ಬನುಂಟು! ಅವನು ತನ್ನಣ್ಣನಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತನಾಗಿ ಬಂದು, ದುಃಖಿತನಾಗಿ ಈ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವನು. ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠರಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನೇ ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ನಾನು ಅವನ ಕಡೆಯ ವಾನರನು. ನನಗೆ ಹನುಮಂತನೆಂದು ಹೆಸರು. - ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದಿರುವನು.ನಾನಾದರೋ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಒಬ್ಬವಾನರನು. ನಾನು ವಾಯುಪುತ್ರನು. ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸನ್ಯಾಸಿವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಋಶ್ಯಮೂಕಪರ್ವತದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. ನಾನು ಇಷ್ಟಬಂದಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬಲ್ಲೆನು. ಇಷ್ಟಬಂದರೂಪವನ್ನು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಬಲ್ಲೆನು.” ಎಂದನು. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ ಆಂಜನೇಯನು ತನ್ನ ಮಾತಿನ ಭಾವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಲ್ಲ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡನೆ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ, ಬೇರೊಂದುಮಾತನ್ನೂ ಆಡದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದ

ನು. ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಈಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಪರಮಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಾಸವು ತುಳುಕುತಿತ್ತು. ಆಗ ರಾಮನು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ''ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಈತನು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನೆಂಬ ಕಪಿರಾಜನಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಂತೆ? ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೇ ನೋಡಬೇಕೆಂದಿರುವ ನಮಗೆ ದೈವಿಕವಾಗಿ ಅವನಕಡೆಯಿಂದ ಈತನೇಬಂದಿರುವನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ! ಸುಗ್ರೀವನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಈತನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬಹಳನಿಪುಣನಂತೆ ತೋರುವುದು. ಇವನಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸ್ನೇಹವಿರುವಂತೆಯೂ ತೋರುವುದು. ಈತನು ಭಾವಜ್ಞನಾದುದರಿಂದ ನೀನು ಇವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಯುಕ್ತವಾದಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿ,ಅವನನ್ನುಸಂತೋಷಪಡಿಸು [1]ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿಶಿಕ್ಷಿತನಲ್ಲದೆಯೂ,ಯಜುರ್ವೇದಗಳನ್ನೋದದೆಯೂ,

---

1 ಇಲ್ಲಿ ''ನಾನೃಗ್ವೇದವಿನೀತಸ್ಯ ನಾಯಜುರ್ವೇದಧಾರಿಣಃ | ನಾಸಾಮವೇದವಿದುಷಶ್ಶಕ್ಯಮೇವಂ ಪ್ರಭಾಷಿತುಂ'' ಎಂದುಮೂಲವು. ಚೇತನೋಜ್ಜೀವನವು ಆಚಾರ್ಯಮುಖದಿಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಲಭಿಸದಾದುದರಿಂದ ಆಚಾರ್ಯಲಾಭವನ್ನು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ''ಆಚಾರ್ಯೋ ವೇದಸಂಪನ್ನೋ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತೋ ವಿಮತ್ಸರಃ| ಮಂತ್ರಜ್ಞೋ ಮಂತ್ರಭಕ್ತಶ್ಚ ಸದಾ ಮಂತ್ರಾರ್ಥದಶ್ಶುಚಿಃ | ಗುರುಭಕ್ತಿ ಸಮಾಯುಕ್ತಃ ಪುರಾಣಜ್ಞೋ ವಿಶೇಷತಃ | ಏವಂ ಲಕ್ಷಣಸಂಪನ್ನೋ ಗುರುರಿತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ|| ಎಂಬುದೇ ಆಚಾರ್ಯಲಕ್ಷಣವು.

2 ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಋಗ್ಯಜುಸ್ಸಾಮವೇದಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವವಿನಯಧಾರಣಜ್ಞಾನಗಳುಮೂರನ್ನೂ ಒಂದೊಂದಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.ಅಥವಾ ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಣಗಳೂ ಸ್ವರಪೂರ್ಣಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬಹಳ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ವಿನಯೋಕ್ತಿಯು. ಹಾಗೆಯೇ ಯಜುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದನುವಾಕದಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆ ಅನುವಾಕಗಳೊಡನೆವಾಕ್ಯಸಾಂಕರ್ಯವು (ತೊಡಕು) ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದರಿಂದ,ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಧಾರಣಶಕ್ತಿಯು ಅವಶ್ಯವು.ಸಾಮವೇದದಲ್ಲಿ ಊಹರಹಸ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಗರ್ಭಿತಗಳಾದ ಗಾನವಿಶೇಷಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರವಾದುದರಿಂದ,ಅದಕ್ಕೆ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯಿರಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ವೇದವೆ ಶಬ್ದವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಅಥರ್ವಣಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಯನಾದಿನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲವು. ಹೀಗೆ

ಸಾಮವೇದವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆಯೂ ಇರುವವನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುವುದು ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಈತನು ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದವನೆಂದೂ ತೋರುವುದು. ಇವನು ವೇದವೇದಾಂಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಇವನು ಇದುವರೆಗೆ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಇಷ್ಟುಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಅಪಶಬ್ದವು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ [1]ಇವನು

ಈಮೂರುವೇದಗಳನ್ನೂ ತಕ್ಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡದವನಿಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಮುಖ್ಯಾರ್ಥವು. ಮತ್ತು ಹಿಂದೆ ಆಂಜನೇಯನು ಈ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕುರಿತು,"ಉಭೌ ಯೋಗ್ಯಾವಹಂಮನ್ಯೇ ರಕ್ಷಿತುಂ ಭುವನತ್ರಯಂ" ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಈ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರು."ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಈ ರಾಮನೇ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿಸಂಹಾರಕರ್ತನೆಂಬ ತತ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಯಿತು. "ಬ್ರಹ್ಮವಾ ಇದಮೇಕ ಏವಾಗ್ರ ಆಸೀತ್" ಎಂಬುದಾಗಿ ಈ ವಿಷಯವು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದರಿಂದ,ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯದವನು ಈ ತತ್ವವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಾರನೆಂದು ಭಾವವು. ಹಾಗೆಯೇ "ಮಾನುಷೌ ದೇವರೂಪಿಣೌ" ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯದಿಂದ "ಅಜಾಯಮಾನೋ ಬಹುಧಾ ವಿಜಾಯತೇ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಯಜುರ್ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಅವತಾರರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿರುವನು. "ಸುವರ್ಣಾಭೌ ಪದ್ಮಪತ್ರೇಕ್ಷಣೌ"ಎಂಬೀ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ"ಅಥ ಯ ಏಷೋಽನ್ತರಾದಿತ್ಯೇ ಹಿರಣ್ಮಯಃ ಪುರುಷೋದೃಶ್ಯತೇ" ಎಂಬುದು ಮೊದಲು"ತಸ್ಯ ಯಥಾಕಪ್ಯಾಸಂ ಪುಂಡರೀಕಮೇವ ಮಕ್ಷಿಣೀ"ಎಂಬುದರವರೆಗಿರುವ ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ,ಸಾಮವೇದವನ್ನರಿಯದವರಿಗೆ ಈ ತತ್ವಾರ್ಥವು ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಈತನು ಆ ಮೂರುವೇದಗಳನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಇವನ ಮಾತುಗಳೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುವೆಂದು ಭಾವವು.

1 ವೇದಗಳುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ,ತದಂಗಭೂತಗಳಾದ ವ್ಯಾಕರಣಶಿಕ್ಷಾದಿಗಳೂ ಇವನಿಂದ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ,ಆತನ ವ್ಯಾಕರಣಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಹೇಳಿ,ಇದುಮೊದಲು ಆತನ ಶಿಕ್ಷಾಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸುವರು. ಹೇಗೆಂದರೆ:—ಕೆಲವರು ಮಾತಾಡುವಾಗ ಅನೇಕವಿಧಗಳಾದ ಮುಖವಿಕಾರಗಳೂ, ಅಂಗಚೇಷ್ಟೆಗಳೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವುವು.ಅವೊಂದೂಇಲ್ಲ

ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಇವನ ಮುಖದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಹಣೆಯಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ,ಕಣ್ಣು ಬೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ,ಬೇರೆಯಾವ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ವಿಕಾರಚೇಷ್ಟೆಗಳೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ.ಮತ್ತು [1]ಈತನ ಮಾತುಗಳು ವಿಶೇಷಶಬ್ದಾಡಂಬರವಿಲ್ಲದೆ, ಪದವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಂದೇಹವುತೋರದೆ, ಆಡಿದ ನುಡಿಗಳು ಅತಿಮಂದವಾಗಿಯಾಗಲಿ ವೇಗವಾಗಿಯಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದೆ, ಗಂಭೀರಗಳಾಗಿ ಇದ್ದುವು. ಈತನಸ್ವರವು ಎದೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಬರುವಾಗಲೂ, ಕಂಠದಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ, ಅತ್ಯುಚ್ಚವೂ, ಅತಿನೀಚವೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಮಧ್ಯಮಸ್ಥಾಯಿಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುದು.ಇವನು ವ್ಯಾಕರಣಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಶಬ್ದಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾದುದರಿಂದ, ಇವನ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪದಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ವರ್ಣಗಳು ಸ್ಫುಟವಾಗಿಯೂ ಇರುವುವು. ಇವನು ಮಾತಾಡುವಾಗ ಅತಿತ್ವರಿತ

ದಂತೆ ಸಂಭಾಷಣಮಾಡುವುದೇ ಸಲ್ಲಕ್ಷಣವು.ಇದೇ ವಿಷಯವು ಶಿಕ್ಷಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ''ಗೀತೀ ಶೀಘ್ರೀ ಶಿರಃಕಂಪೀ ತಥಾ ಲಿಖಿತಪಾಠಕಃ। ಅನರ್ಥಜ್ಞೋಲ್ಪಕಂಠಶ್ಚ ಷಡೇತೇ ಪಾಠಕಾಧಮಾಃ॥ ನ ಶಿರಃ ಕಂಪಯೇದ್ಗಾತ್ರಂ ಭ್ರುವೌ ಚಾಕ್ಷಿಣೀ ತಥಾ। ತೈಲಪೂರ್ಣಮಿವಾತ್ಮಾನಂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಃ ಪ್ರಯೋಜಯೇತ್॥" ಎಂದು ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹನುಮಂತನು ಸಂಭಾಷಿಸುವಾಗ ಈ ತರದ ದೋಷಗಳೊಂದೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಆತನು ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡಿದವನೆಂದು ಭಾವವು.

1 ಇದುವರೆಗೆ ಅವನ ವರ್ಣೋಚ್ಚಾರಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಯಿತು. ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಅವನ ವಾಕ್ಯಪ್ರಯೋಗಚಾತುರಿಯು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುವು.ಇಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಹೇಳಿದ್ದರೂ,ಇವು ಶಿಕ್ಷಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಾಕ್ಯದೋಷಗಳಿಗೂ ಉಪಲಕ್ಷಕಗಳೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.ಆ ವಾಕ್ಯದೋಷಗಳಾವುವೆಂದರೆ:—'' ಶಂಕಿತಂ ಭೀತಮುದ್ಘುಷ್ಟಮವ್ಯಕ್ತಮನುನಾಸಿಕಂ, ಕಾಕಸ್ವರಂ ಶಿರಸಿಗತಂ ತಥಾ ಸ್ಥಾನವಿವರ್ಜಿತಂ।ವಿಸ್ವರಂ ವಿರಸಂಚೈವವಿಶ್ಲಿಷ್ಟಂ ವಿಷಮಾಹತಮ್। ವ್ಯಾಕುಲಂ ತಾಲುಭಿನ್ನಂಚ ಪಾಠದೋಷಾಶ್ಚತುರ್ದಶ॥" ಎಂಬಿವೆಲ್ಲವೂ ವಾಕ್ಯದೋಷಗಳು.

ವಾಗಲಿ ಅತಿಮಂದವಾಗಲಿ ಅಲ್ಲದೆ [1] ವಾಕ್ಯಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಕೇಳು ವವರ ಮನಸ್ಸನ್ನಾಕರ್ಷಿಸುವಂತೆ ಅತಿಮಧುರವಾಗಿ ಮಾತುಗಳನ್ನುಚ್ಚ ರಿಸುತ್ತಿರುವನು, [2] ವರ್ಣವ್ಯಂಜಕಗಳಾದ ಎದೆ, ಕಂಠ, ಶಿರಸ್ಸುಗಳೆಂಬ ಈ ಸ್ಥಾನತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಸ್ವರಿ ತಗಳೆಂಬ ಮೂರುಸ್ವರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈತನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ, ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಕತ್ತಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂ ಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ಶತ್ರುವಿಗಾದರೂ ಮನಸ್ಸು ಕರಗದಿರುವುದೆ ? ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ ! ನಮ್ಮನ್ನು ಹೊಗಳುವ ನೆವದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಕುಲಗೋತ್ರಾದಿ ಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳಿದ ಇಂತಹ ಸಮರ್ಥನಾದ ಪುರುಷನು ಯಾವರಾಜನ ದೂತನಾಗಿರುವನೋ, ಅಂತಹ ರಾಜನಿಗೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದೇನಾಶ್ಚ ರ್ಯವು?ಇಂತಹ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸತಕ್ಕ ದೂತನು ಯಾವರಾಜರಿಗೆ ದೊರಕುವನೋ,ಆ ರಾಜರು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಇಂ ತಹ ದೂತರ ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನುಹೊಂದುವರು?ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾಕ್ಯಕುಶಲನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ಹನುಮಂತನನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೈ ವಿದ್ವಾಂಸನೆ!ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಗುಣಗಳನ್ನು ನಾವೂ ಕೇ ಳಿಬಲ್ಲೆವು-ನಾವೂ ಈಗ ಅವನನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವೆವು.ಎಲೈ ಹನುಮಂತ ನೆ![3]ಸುಗ್ರೀವನ ಮಾತಿನಂತೆ ಈಗ ನಮಗೆ ನೀನು ಏನು ಹೇಳುವೆಯೋ ಅದ

---

1 ಹಿಂದಿನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಠದೋಷಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟವು. ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪಾಠಗುಣಗಳುತಿಳಿಸಲ್ಪಡುವುವು."ಮಾಧುರ್ಯಮಕ್ಷರವ್ಯಕ್ತಿ:ಪದಚ್ಛೇದಸ್ತ್ತಥಾऽತ್ವರಾ। ಧೈರ್ಯಂ ಲಯಸಮತ್ವಂಚ ಷಡೇತೇ ಪಾಠಕಾ ಗುಣಾ:" ಎಂಬುದಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಾಶಾಸ್ತ್ರೋ ಕ್ತಗಳಾದ ಪಾಠಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುತಿದ್ದುವೆಂದು ಭಾವವು.

2 ಇಲ್ಲಿ "ತ್ರಿಸ್ಥಾನವ್ಯಂಜನಸ್ಥಯಾ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ತ್ರಿಸ್ಥಾನಗಳೆಂದರೆ. ಹೃದಯ, ಕಂಠ, ಶಿರಸ್ಸುಗಳು ತ್ರಿಸ್ಥಾನವ್ಯಂಜನಗಳೆಂದರೆ ಇವುಗಳಿಂದ ತೋರಿ ಬರುವ ಉದಾತ್ತಾನುದಾತ್ತಸ್ವರಿತಗಳೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ವರಗಳು. ಈ ವಿಷಯವೂ ಶಿಕ್ಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ "ಅನುದಾತ್ತೋ ಹೃದಿಜ್ಞೇಯೋ ಮೂರ್ಧ್ನ್ಯುದಾತ್ತ ಉದಾಹೃತ:।ಸ್ವರಿ ತ: ಕಂಠಮೂಲೀಯಃ ಪಾರ್ಶ್ವಾಸ್ಯೇ ಪ್ರಚಯಸ್ಯತು" ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

3 ಇದರಿಂದ "ಯಾರು ಆಚಾರ್ಯಾಭಿಮಾನನಿಷ್ಠರೋ, ಅವರ ಉದ್ದೇಶಗಳ ನ್ನು ಅವರ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ನಡಿಸಿಕೊಡುವೆನೆಂಬ ಭಗವಂತನ ಸಂಕಲ್ಪವು ಸೂಚಿತವು.

ನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆಸುವೆವು"ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಹನುಮಂತನು ಪರಮಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ವಾಲಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ದಾರಿಯು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನೇ ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದುದ್ದೇಶಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದುದು. ಎಲ್ಲರೂ ಸುಗ್ರೀವನಬಳಿಗೆ ಹೋದುದು.}

[1]ಆಮೇಲೆ ಹನುಮಂತನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಧುರವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಮನೂ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿಯೇ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು, ಪರಮಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ತನ್ನಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು, 'ಆಹಾ ಈ ರಾಮನೂ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವನು. ಇನ್ನು ಮಹಾಭಾಗ್ಯನಾದ ನಮ್ಮಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕಪಿರಾಜ್ಯವು ಕೈಗೆ ಸೇರಿತೆಂದೇ ಎಣಿಸಬಹುದು."ಎಂದು ಹಿಗ್ಗುತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ [2]ಪರಮಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಹನುಮಂತನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಸಂತೋಷವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಮನನ್ನುಕುರಿತು. "ಎಲೈ ನರಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಈ ವನವಾದರೋ ಅನೇಕವಿಷಸರ್ಪಗಳಿಗೂ, ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳಿಗೂ ನಿತ್ಯಾಶ್ರಯವಾದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪಂಪಾತೀರವನವು ಅತಿದುರ್ಗಮವಾಗಿರುವುದು. ಇಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾಡಿಗೆ ನೀನು ಈತಮ್ಮನೊಡನೆ ಬಂದುದೇಕೆ?"ಎಂದನು. ಇದನ್ನುಕೇಳಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನ ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿದು ಆಂಜನೇಯನಿಗೆ

---

1 ಈ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಹನುಮಂತನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವಸಖ್ಯವಾದುದರಿಂದ, ಭಗವಂತನಿಗೆ ಚೇತನನ ಲಾಭವು ಆಚಾರ್ಯಮುಖದಿಂದಲೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯವು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

2 ಇಲ್ಲಿ "ತತಃ ಪರಮಸಂಹೃಷ್ಟೋ ಹನೂಮಾನ್ ಪ್ಲವಗರ್ಷಭಃ"ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ "ಪ್ಲವಗರ್ಷಭಃ"ಎಂಬಲ್ಲಿರುವ ಗಕಾರವು ಗಾಯಿತ್ರಿಯ ಹತ್ತನೆಯ ವರ್ಣವಾದುದರಿಂದ, ಇದುವರೆಗೆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತುಸಾವಿರ ಗ್ರಂಥಗಳಳುಮುಗಿದು, ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಹತ್ತನೆಯ ಸಹಸ್ರವು ಆರಂಭಿಸುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ರಾಮನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ, ಆತನು ದಶರಥಪುತ್ರನೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿ“ಎಲೈ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ದಶರಥನೆಂಬ ರಾಜನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಅವನು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಧರ್ಮಪರಾಯಣನಾಗಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ಚತುರ್ವರ್ಣಗಳನ್ನೂ ಪಾಲಿಸುತಿದ್ದನು. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದವರೊಬ್ಬರಾದರೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾರನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಂತೆ ಅವನು ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು.ಅವನು ಬಹುದಕ್ಷಿಣೆಗಳುಳ್ಳ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಾದಿಯಾಗಗಳನ್ನು ಅನೇಕವಾಗಿ ನಡೆಸಿದವನು.ಆ ಮಹಾತ್ಮನ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನೇ ಈತನು.ಇವನನ್ನು ಜನರೆಲ್ಲರೂ ರಾಮನೆಂದು ಕರೆಯುವರು.ಈತನು ಸರ್ವಭೂತಶರಣ್ಯನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನುಹೊಂದಿರುವವನು. ತಂದೆಯಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರದೆ ನಡೆಯುವುದೇ ಇವನಿಗೊಂದು ಮಹಾವ್ರತವು.ಇವನು ಮಹಾವೀರನು. ಆ ದಶರಥನ ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಈತನೇ ಬಹಳ ಗುಣವಂತನು.ಇವನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತರಾಜಲಕ್ಷಣಗಳೂ ತುಂಬಿರುವುವು. ಈತನೇ ರಾಜನಿಗೆ ಹಿರಿಯಮಗನಾದುದರಿಂದ ರಾಜಸಂಪತ್ತಿಗೂ ಅರ್ಹನು. ಆದರೆ ಯಾವುದೋ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ರಾಜ್ಯಭ್ರಂಶವನ್ನುಹೊಂದಿ ವನವಾಸವನ್ನುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವನು. ಮತ್ತು ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ಬಿಡದೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಈತನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯೂ ಇವನು ರಾಜ್ಯಭ್ರಂಶವನ್ನುಹೊಂದಿದಾಗಲೂ ಬಿಡದೆ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಇವನನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಳು. [1]ನಾನು ಇವನ ತಮ್ಮನು.ನನಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂದುಹೆಸರು.ನನ್ನಣ್ಣನಾದ

---

1 ಇಲ್ಲಿ “ಅಹಮಸ್ಯಾವರೋ ಭ್ರಾತಾ ಗುಣೈರ್ದಾಸ್ಯ ಮುಪಾಗತಃ। ಕೃತಜ್ಞಸ್ಯ ಬಹುಜ್ಞಸ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಣೋನಾಮ ನಾಮತಃ” ಎಂದುಮೂಲವು ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾರ್ಧಕ್ಕೆ“ಇವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ನಾನು ಅವನಿಗೆ ತಮ್ಮನೆನಿಸಿದ್ದರೂ, ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ನಾನು ಅವನಿಗೆ ದಾಸನು” ಎಂದುಯವವು. ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹಿಂದೆ “ಪರವಾನಸ್ಮಿ”ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ,ತನಗೆ ರಾಮನಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯವೇ ಸ್ವರೂಪಸಿದ್ಧವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಿರುವಾಗ, ಇಲ್ಲಿ “ಗುಣೈರ್ದಾಸ್ಯಮುಪಾಗತಃ” ಆತನ ಗುಣಗಳನ್ನು

ಈ ರಾಮನು ಪರರು ತನಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯು ವವನಲ್ಲ. ಈತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯಗಳಿಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಖಾರ್ಹನಾ ದವನು. ಲೋಕಪೂಜ್ಯನು. ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಿಗೂ ಹಿತವನ್ನೇಬಯಸತಕ್ಕ ವನು. ಇವನು ತನ್ನ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು ವನವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ನಾನು ಇವನ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳಿಗೆ ಪರವಶನಾಗಿ ಈತನಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾ ಡುತ್ತಿರುವೆನು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲದಾಗ ಯಾವನೋ ರಾಕ್ಷಸನು ಈತನ ಪ ತ್ನಿಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನಾರೆಂದು ಇದುವರೆಗೂ ತಿಳಿಯ ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾವು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಶಾ ಪದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ದಿತಿಪುತ್ರನಾದ ದನುವೆಂಬವನನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಅವನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕುರಿತು, ಮಹಾಸಮರ್ಥನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೆಂಬ ವಾನರರಾಜನೊಬ್ಬನಿರುವನೆಂದೂ, ಆತನು ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನೆಂದೂ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಯ್ದ ರಾಕ್ಷಸನಾರೆಂಬುದನ್ನು ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಬಲ್ಲನೆಂ ದೂ ತಿಳಿಸಿ, ಆಗಲೇ ಶಾಪವಿಮುಕ್ತನಾಗಿ ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನುಹೊಂದಿ ಸು ಖವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಎಲೈ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಿದುದರಿಂದ ಇದ್ದಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿ ಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನಾನೂ ನಮ್ಮಣ್ಣನಾದ ಈ ರಾಮನೂ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೇ ನಂಬಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವೆವು. ಅಯ್ಯಾ! ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ! ಈ ರಾಮನಾದರೋ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟುಧನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು

ನೋಡಿ ತಾನು ದಾಸ್ಯವೃತ್ತಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದುದೇಕೆ? ಎಂದರೆ, ತನಗೆ ಸ್ವರೂಪಸಿದ್ಧವಾದದಾಸ್ಯವು ಈಗ ಆತನ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳಿಂದಇನ್ನೂಮೇಲೆಹೆಚ್ಚಿತೆಂ ದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ "ಲಕ್ಷ್ಮಣೋನಾಮ ನಾಮತಃ" ಎಂಬುದರಿಂದ ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ತಾನು ಕೈಂಕರ್ಯಲಕ್ಷ್ಮೀಸಂಪನ್ನನೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಆ ದಾಸ್ಯವು ತನಗೆ ಸ್ವರೂಪಸಿದ್ಧವೆಂದೂ ಭಾವವು.

ಇದಲ್ಲದೆ ಮುಂದಿರುವ "ಮಹಾರ್ಹಸ್ಯ, ವನವಾಸಾಶ್ರಿತಸ್ಯ" ಎಂಬೀ ಎರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳ ಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ, ಆ ರಾಮನು ಸಮೃದ್ಧಿದಶೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ದೀನದಶೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆತನಲ್ಲಿ ದಾಸ್ಯವೇ ತನಗೆ ಸಹಜವೆಂಬುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಪೋಷಿಸಿದವನು. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವನು. ಮೊದಲು [1]ತಾನೇ ಲೋಕನಾಥನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಈಗ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ತನಗೆ ನಾಥನನ್ನಾಗಿ ಬಯಸಿ ಬಂದಿರುವನು. ಯಾವನು ಸರ್ವಲೋಕಶರಣ್ಯನಾಗಿ, ಧರ್ಮವತ್ಸಲನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನೋ, ಆತನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ತಾನೂ ಇತರರಿಗೆ ರಕ್ಷಕನೆನಿಸಿಕೊಂಡವನಾದರೂ, ಈಗ ಇವನು ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಮೊದಲು ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಪ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಶರಣ್ಯನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಈ ನನ್ನಣ್ಣನು ಈಗ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಮರೆಹುಗುತ್ತಿರುವನು. ಯಾವನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಲೋಕದ ಸಮಸ್ತಪ್ರಜೆಗಳೂ ಸಮಸ್ತ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದಂತೆ ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಿರುವುವೋ ಆ ಮಹಾತ್ಮನು ಈಗ ಸುಗ್ರೀವನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಯಾವರಾಜನಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣಾಢ್ಯರಾದ ಇತರ ಸಮಸ್ತರಾಜರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಸನ್ಮಾನಿಸಲ್ಪಡುತಿದ್ದರೋ ಆ ದಶರಥರಾಯನಿಗೆ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನಾಗಿ,ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಈ ರಾಮನು ಈಗ ಕಾಡುಕಪಿಗಳಿಗೊಡೆಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಮರೆಹುಗುತ್ತಿರುವನು.

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಲೋಕನಾಥಃ ಪುರಾಭೂತ್ವಾ ಸುಗ್ರೀವ ನಾಥಮಿಚ್ಛತಿ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ರಾಮನ ಪರತ್ವಸೌಲಭ್ಯಗಳೆರಡೂ ಸೂಚಿತವಾಗುವುವು.ಪರತ್ವವಿಲ್ಲದ ಸೌಲಭ್ಯವು ಗುಣವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ,ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಹಚರ್ಯವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇಲ್ಲಿ "ಲೋಕನಾಥಃ" ಎಂಬುದರಿಂದ ಮೂರುಲೋಕಗಳಿಗೂ ನಾಥನಾದುದರಿಂದಲೇ, ಈತನು ಸುಗ್ರೀವನೇಮೊದಲಾದನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ತಾನೇನಾಥನೆಂಬುದು ಸ್ವತಸ್ಸಿದ್ಧವಾದರೂ,ತನ್ನ ಪರತ್ವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ "ಸುಗ್ರೀವಂ ನಾಥಮಿಚ್ಛತಿ"ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ತನಗೆ ನಾಥನನ್ನಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವನು" ಎಂದುಭಾವವು. ಹಾಗೆ ಪರತ್ವದಲ್ಲಿರುವವನು ಹೀನಜನವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕಾದುದೇಕೆ? ಎಂದರೆ "ಇಚ್ಛತಿ" ಇವನ ಇಚ್ಛೆಯು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದುದರಿಂದ, ಅಷ್ಟಾಗಿ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ತಾನಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವನೆಂದು ಭಾವವು. ಸ್ವತಂತ್ರೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಇತರರಲ್ಲಿ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದೂ ಒಂದು ಗುಣವೆಂದೇ ಮುಖ್ಯಾಶಯವು.

ಎಲೈವಾಯುಪುತ್ರನೆ! ಹೀಗೆ [1]ಶೋಕಪೀಡಿತನಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತ ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವ ಈ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಕಪಿರಾಜನಾದ ನಿಮ್ಮ ಸುಗ್ರೀವನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು.” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಅತಿದೈನ್ಯದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನುನೋಡಿ, ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ ಹನುಮಂತನು “ಎಲೈ ವೀರನೆ! ಇದೇನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆ? ಬುದ್ಧಿಸಂಪನ್ನರಾಗಿಯೂ, ತಾಳ್ಮೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರನ್ನು, ನಮ್ಮೊಡೆಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡುಬಂದು ನೋಡಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಆತನ ಭಾಗ್ಯವಶದಿಂದ ನಿಮ್ಮಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರೇ ಆತನಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುವಾಗ, ಇನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ನಿಮ್ಮಂತೆಯೇ ಆ ಸುಗ್ರೀವನೂ ಈಗ ದೀನದಶೆಯಲ್ಲಿರುವನು. ಅಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯೊಡನೆ ವೈರವನ್ನುಹೊಂದಿ ಆತನೂ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿರುವನು. ಆತನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ ಅವನ ಸಹೋದರನಾದ ವಾಲಿಯು ಅಪಹರಿಸಿ, ಆತನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದೋಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಆತನೂ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವನು. ಅವನನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ! ಸಾಕ್ಷಾತ್ಸೂರ್ಯದೇವನ ಮಗನು. ಆತನಿಗೆ ಈ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಹಾಯಕರಾಗಿರುವೆವು. ಆತನು ನಮ್ಮೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಸಹಾಯಮಾಡುವನು” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಹನುಮಂತನು ಇಂಪಾದ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿ “ಎಲೈ ವೀರರೆ! ಇನ್ನುನಾವು ಸುಗ್ರೀವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವೆವು.” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಯಥಾವಿಧಿಯಾಗಿ ಮನ್ನಿಸಿ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಶೋಕಾರ್ತೆಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಶೋಕಾಕುಲನಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕ ಸಂಬುವರಿಂದ,ಬದ್ಧರಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವಚೇತನರನ್ನು ನೋಡಿ ಭಗವಂತನು ತಾನೂ ದುಖಾಕುಲನಾಗುವನೆಂದೂ,ತಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗಿರುವ ಈ ದುಃಖವು ಆಚಾರ್ಯಮುಖದಿಂದಲ್ಲದೆ ನೀಗಲಾರದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ, ತಾನೇ ಆಚಾರ್ಯಮೂಲಕವಾಗಿ ಚೇತನೋಜ್ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವನೆಂದೂ ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು.

1367. ಹನುಮಂತನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ತನ್ನ ಭುಜಗಳಮೇಲೆ ಏರಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಗ್ರೀವನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆತಂದುದು.

ದ್ದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅಣ್ಣಾ! ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಈ ವಾನರನು, ನಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಪರಮಸಂತೋಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಈತನೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿಯೇ ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಈತನು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡುವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಯಥಾರ್ಥವೆಂದೇ ನಂಬಬಹುದು. ಸ್ವಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡದೆ ತೀರದು. ಇನ್ನು ನೀನು ಕೃತಾರ್ಥನು. ವಾಯುಕುಮಾರನಾದ ಈ ವೀರನು ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಮುಖದಿಂದ ಸಂತೋಷದೊಡನೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾತಾಡುವುದರಿಂದ, ಈತನು ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಲಾರನು” ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಹನುಮಂತನು, ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸುಗ್ರೀವನಬಳಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಆಗಲೇ ತನ್ನ ಸನ್ಯಾಸಿರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿಜರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ಸುಗ್ರೀವನ ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ವಾಯುಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಧೀಮಂತನಾದ ಹನುಮಂತನು, ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದಂತೆ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡಗೂಡಿ ಋಶ್ಯಮೂಕಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕನೆಯಸರ್ಗವು.

{[1] ರಾಮಸುಗ್ರೀವರಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಪರಸ್ಪರಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಳೆಸಿದುದು.}

ಆಮೇಲೆ ಹನುಮಂತನು ಋಶ್ಯಮೂಕವನ್ನೇರಿ, ಆ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮಲಯಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಸುಗ್ರೀವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು

---

1 ಈ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ವಾಲಿಯೆಂದು ಭಯಪಟ್ಟ ಸುಗ್ರೀವನು, ಹನುಮಂತನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದಮೇಲೆ ನಿರ್ಭಯನಾಗಿ, ಆತನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂಬುದರಿಂದ, ಚೇತನನು ತನ್ನ ಪಾಪಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಮೊದಲು ನಿರ್ಹೇತುಕಕೃಪಾಕರನಾದ ಭಗವಂತನಿಗೂ ಅಂಜಿ, ಕೊನೆಗೆ ಆಚಾರ್ಯಮುಖದಿಂದ ನಿಜತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಭಗವತ್ಕೃಪಾಪಾತ್ರನಾಗುವನೆಂಬ ತತ್ವಾರ್ಥವು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು.

ಅದೋ! ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯೂ ಆದ ಶ್ರೀರಾಮನೂ ಆತನ ತಮ್ಮನೂ ಬಂದಿರುವರು. ಅಯ್ಯಾ! ಕಪಿರಾಜನೆ, ಆ ರಾಮನು ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲ. ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮನು. ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು.ದಶರಥಮಹಾರಾಜನ ಪುತ್ರನು. ಪರಮಧಾರ್ಮಿಕನೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನು. ಪಿತೃವಾಕ್ಯಪರಿಪಾಲನವೆಂಬ ವ್ರತನನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವನು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಈತನು ಈ ವ್ರತವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವಾಗ, ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ರಾವಣನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು ಕದ್ದುಯ್ದಿರುವನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈತನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವನು. ರಾಜಸೂಯಗಳಿಂದಲೂ, ಅಶ್ವಮೇಧಗಳಿಂದಲೂ, ಅಗ್ನ್ಯಾದಿದೇವತೆಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ,ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷಗೋವುಗಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು,ತಪೋನಿರತನಾಗಿ,ಸತ್ಯಸಂಧನಾಗಿ, ಈ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಿದ ಆ ದಶರಥ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದ ಈತನು, ಒಬ್ಬಸ್ತ್ರೀಯನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮರೆಹುಗುತ್ತಿರುವನು. ಈ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕೋರುವರು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಬಹಳ ಪೂಜನೀಯರು. ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ನೀನು ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕು" ಎಂದನು. ಈ ಹನುಮಂತನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು, ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಾಕುಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಿಗ್ಗುತ್ತ, ಮೊದಲು ಈ ರಾಜಕುಮಾರರವಿಷಯವಾಗಿ ತನಗಿದ್ದ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಭೀತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾದನು. ಆಮೇಲೆ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ತನಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದ್ದ ಕಾಡುಕಪಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಿಯದರ್ಶನವುಳ್ಳ [1]ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನುಹೊಂದಿ, ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ನುಡಿಗಳಿಂದ ಅವ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಹನುಮಂತನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದು ಇವರ ಆಗಮನವನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಿಳಿಸಿದನೆಂದೂಹ್ಯವು.

ರನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸುವನು. "ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮರೆ! ನೀವಾದರೋ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿತರಾದವರು.ಬಹಳ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು. ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾತ್ಸಲ್ಯವುಳ್ಳವರು. ನಿಮ್ಮ ಗುಣಾತಿಶಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಈ ಹನುಮಂತನು ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಸ್ವಾಮಿ!ಇಷ್ಟುಗುಣಾಢ್ಯರಾದ ನಿಮ್ಮಂತವರು ಕೇವಲ ವಾನರನಾದ ನನ್ನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಳೆಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದಮೇಲೆ,ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದ ಗೌರವವೂ,ಉತ್ತಮವಾದ ಲಾಭವೂ,ನನಗೆ ಬೇರೆಯಾವುದುಂಟು?ರಾಮಾ! ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹವು ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೆ,ಇದೋ ಕೈನೀಡಿರುವೆನು.ನಿನ್ನ ಕೈಯ್ಯಿಂದ ಈ ನನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿ.ಈ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದಂತೆ ದೃಢಪಡಿಸು"ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ರಾಮನಿಗೆ ಪರಮಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ತನ್ನಕೈಯಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನ ಕೈಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದನು.ಮೇಲೆಮೇಲೆ ದೃಢವಾದ ಸ್ನೇಹಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಹನುಮಂತನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ತನ್ನನಿಜರೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಮೇಲೆ, ಸುಗ್ರೀವನಬಳಿಗೆ ಬರುವಾಗ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ [1]ಪುನಃ ಭಿಕ್ಷುರೂಪವನ್ನೇ ಧರಿಸಿ,ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೊಡಗೂಡಿ ಸುಗ್ರೀವನಬಳಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಈಗ ಸುಗ್ರೀವನ ಮುಂದೆ, ಆ ಭಿಕ್ಷುರೂಪವನ್ನುಬಿಟ್ಟು ನಿಜರೂಪವನ್ನುಧರಿಸಿ, ಅರಣಿಕಾಷ್ಠಗಳನ್ನುಜ್ಜಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಯಥಾವಿಧಿಯಾಗಿ ಪೂಜಿಸಿ, ಆ ಸಂಸ್ಕೃತಾಗ್ನಿಯನ್ನು ರಾಮಸುಗ್ರೀವರ ನಡುವೆ ತಂದಿಟ್ಟನು. ಆಗ ರಾಮಸುಗ್ರೀವರಿಬ್ಬರೂ, ಕೈಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಬಂದು, ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿಯೇ ಸ್ನೇಹವನ್ನುಮಾಡಿದರು.ಇಬ್ಬರೂ ಪರಮಸಂತುಷ್ಟಚಿತ್ತರಾಗಿ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಎಷ್ಟುನೋಡುತಿದ್ದರೂ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದದೆ ನಿಂತಿದ್ದರು.

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಪುನಃಹನುಮಂತನು ಭಿಕ್ಷುರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನೆಂಬುದರಿಂದ ಇವನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ಕರೆತರುವಾಗ, ಸುಗ್ರೀವನ ನಂಬಿಕೆಗಾಗಿ ಮೊದಲು ತಾನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಭಿಕ್ಷುರೂಪವನ್ನೇ ಪುನಃ ತಾಳಿಬಂದನೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ, “ಎಲೈ ರಾಮನೆ! ನಿನಗಿಂತಲೂ ನನಗೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಿಲ್ಲವು. ಈಗ ನಿನ್ನ ದುಃಖವೂ ನನ್ನ ದುಃಖವೂ ಒಂದಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ನಿನ್ನ ಸುಖವೂ ನನ್ನ ಸುಖವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವುದು” ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನು ವಿಶೇಷಪತ್ರಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪುಷ್ಪಿಸಿಯೂ ಇರುವ ಒಂದು ಸಾಲವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ತಂದು, ಅದನ್ನು ನೆಲದಮೇಲೆ ಹಾಸಿ ರಾಮನೊಡನೆ ತಾನೂ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆಮೇಲೆ ಹನುಮಂತನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗಾಗಿ ಪುಷ್ಪಿತವಾದ ಒಂದು ಚಂದನವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಮುರಿದುತಂದು ಹಾಸಿದನು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಉಕ್ಕಿಬರುವ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂದಬಾಷ್ಪವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ,ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಮೃದುಮಧುರವಾಕ್ಯದಿಂದ “ರಾಮಾ! ನನ್ನಣ್ಣನು ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ, ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿರುವನು. ಅವನ ಭಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಈ ದುರ್ಗಮವಾದ ವನವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿರುವೆನು. ಈಗ ನಿನ್ನನ್ನೇ ದಿಕ್ಕಾಗಿ ನಂಬಿರುವೆನು. ಆ ವಾಲಿಯು ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮಹಾವೈರವನ್ನಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ನಾನು ಅವನ ಭಯದಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರಮವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಏನೂತೋರದೆ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! ಆ ವಾಲಿಯ ಭಯದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ನನಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಬೇಕು” ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಧರ್ಮವತ್ಸಲನಾದ ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿ “ಇದೆಷ್ಟುಮಾತ್ರದ ಕೆಲಸವು” ಎಂದುಹೇಳಿ, ಮುಗುಳ್ನಗೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ “ಎಲೈ ಕಪಿರಾಜನೆ! ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಳೆಸಿದುದಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವುದೇ ಫಲವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕದ್ದ ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಕೊಲ್ಲುವೆನು. ನನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳು ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಿಫಲವಾಗತಕ್ಕುವಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದುವು. ಗರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ, ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧದಂತೆ ಅತಿತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾಗಿ, ಬಲವಾದ ಗಿಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳು ಕೋಪಗೊಂಡ ವಿಷಸರ್ಪಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿ! ಸರ್ಪಸಮಾನಗಳಾದ ಈ ಬಾಣಗಳು ದುರ್ವೃತ್ತನಾದ ಆ ವಾಲಿಯಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು, ಇದೋ!

ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಹೀರಿಬಿಡುವುವು. ಮುರಿದುಬಿದ್ದ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ನಿನ್ನ ವೈರಿಯಾದ ವಾಲಿಯು ನೆಲದಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದನ್ನು ನೋಡುವೆ"ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಸಂತೋಷದಿಂದುಬ್ಬಿ, ಸಾರವತ್ತಾದ ಮಾತಿನಿಂದ "ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೇ! ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹಬಲದಿಂದ ನಾನು ನನ್ನಪ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ, ನನ್ನರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಇನ್ನು ನನಗೆ ವೈರಿಯಾದ ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ನೀನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮಸುಗ್ರೀವರಿಬ್ಬರೂ ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಲಾಗಿ ಪದ್ಮದಳದಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೀತೆಯ ಎಡದಕಣ್ಣೂ, ಬಂಗಾರದಂತೆ ಹೊಂಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ವಾಲಿಯ ಎಡದಕಣ್ಣೂ, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ರಾವಣನ ಎಡದಕಣ್ಣೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದಿರಿದವು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿದುದು.}

ಆಮೇಲೆ ಪುನಃ ಸುಗ್ರೀವನು ರಘುಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂತೋಷದಿಂದ, "ರಾಮಾ! ನನ್ನ ಮಂತ್ರಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಈ ಹನುಮಂತನು, ನೀನು ನಿರ್ಜನವಾದ ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟುಬಂದ ಕಾರಣವನ್ನೂ ಹೇಳಿದನು. ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೀನು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ,ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ನಿನ್ನಪತ್ನಿಯು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಅಪಹೃತಳಾದಳೆಂಬುದನ್ನೂ ಕೇಳಿದೆನು.ನೀನೂ ಧೀಮಂತನಾದ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಇಲ್ಲದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ,ಅದೇಸಮಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತಿದ್ದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು, ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಬಂದ ಜಟಾಯುವನ್ನೂ ಕೊಂದು,ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸಿ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನಪತ್ನಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದುದಾಗಿಯೂ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.ಆದರೇನು! ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ! ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದೊಳಗಾಗಿಯೇ ನಿನಗೆ ಪತ್ನೀವಿಯೋಗದಿಂದುಂಟಾಗಿರುವ ಈ ದುಃಖವು ನೀಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿ! ಅವಳು ಪಾತಾ

ಳದಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಅಥವಾ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ ನಾನು ಬಿಡುವವನಲ್ಲ.ಮಧುಕೈಟಭರು ಕದ್ದುಯ್ದ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ವಿಷ್ಣುವು ಉದ್ಧರಿಸಿ ತಂದಂತೆ, ಅವಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಿನಗೆ ನಾನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವೆನು.ರಾಮಾ!ಈಗ ನಾನು ಹೇಳುವಮಾತನ್ನು ನಿಜವೆಂದುದೃಢವಾಗಿ ನಂಬು! ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ರಾಮನೆ! ವಿಷಮಿಶ್ರವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಭಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಭಜಿಸಿದವರಂತೆ, ಇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿದ ದೇವಾಸುರರಾದರೂ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಬದುಕಲಾರರೆಂದು ತಿಳಿ! ಎಲೈವೀರನೆ!ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ದುಃಖವನ್ನುಬಿಡು ! ಆಕೆಯನ್ನು ನಾನೇ ನಿನಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವೆನು. ನನಗೆ ಹಿಂದೆ ಒಂದು ಅನುಮಾನವೂ ಹುಟ್ಟಿದೆ!ಅವಳೇ ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿ ಯಾದಸೀತೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು ಆಕೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಹೋಗುತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡೆನು.ಆಕಾಲದಲ್ಲಿಆಕೆಯು “ರಾಮಾ! ರಾಮಾ!!ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ!!!” ಎಂದು ದೀನಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತಿದ್ದಳು.ಹೆಣ್ಣು ಹಾವಿನಂತೆ ರಾವಣನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿನರಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಬೇರೆನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಕಪಿಗಳೊಡನೆ ಈ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದೆನು.ನಮ್ಮನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆಯು ತನ್ನ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ತಾನು ಹೊದೆದಿದ್ದ ಉತ್ತರೀಯದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬಿಸುಟಳು. ನಾವು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿಟ್ಟಿರುವೆವು. ಬೇಕಾದರೆ ಈಗಲೂ ಅವುಗಳನ್ನು ತಂದು ನಿನಗೆ ತೋರಿಸುವೆವು. ನೀನು ಅವುಗಳ ಗುರುತನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬಹುದು”ಎಂದನು.ಈ ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ರಾಮನು ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು,[1] “ಮಿತ್ರನೆ! ಹಾಗಾದರೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಅವುಗಳನ್ನು ತರಿಸು! ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ತಾಮಸಮಾಡಬಹುದೆ!” ಎಂದನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಸುಗ್ರೀವನು ದುರ್ಗಮವಾದ ತನ್ನ ಗುಹೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ,ರಾಮ

1 ಹೀಗೆ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನು ಆತುರಪಡುತಿದ್ದನೆಂಬುದರಿಂದ, ಚೇತನನ ಯಾದೃಚ್ಛಿಕಪ್ರಾಸಂಕಸುಕೃತಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದರಿಂದ, ಭಗವಂತನಿಗೆ ಆತನನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ತ್ವರೆಯು ಹುಟ್ಟುವುದೆಂಬ ತತ್ವಾರ್ಥವು ಧ್ವನಿತವಾಗುವುದು.

1373. ಸುಗ್ರೀವನು ಸೀತೆಯ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತೋರಿಸಲು, ರಾಮನು ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ವ್ಯಸನಪಟ್ಟುದು.

ಸಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದ, ತಾನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನೂ,ಉತ್ತಮವಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ ತಂದು "ರಾಮಾ! ಇದೋ!ನೋಡು"ಎಂದು ತೋರಿಸಿದನು.ಆಗ ರಾಮನು ಆ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನೂ ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡೊಡನೆ ಮಂಜುಮುಚ್ಚಿದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅವನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರುತುಂಬಿತು. ಸೀತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಪಾರವಾದ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಧೈರ್ಯಗುಂದಿ ಕಣ್ಣೀರುಬಿಡುತ್ತ, "ಹಾ! ಪ್ರಿಯೇ!" ಎಂದು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿ, ಹಾಗೆಯೇ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಆ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಎದೆಗೊತ್ತಿಕೊಂಡು, ಹುತ್ತದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕೋಪದಿಂದ ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಹಾವಿನಂತೆ ಉದ್ದವಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತಿದ್ದನು. ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ನೀರು ತುಳುಕುತಿತ್ತು. ಆಗ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಲಾಪಿಸತೊಡಗಿದನು. "ವತ್ಸಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಕದ್ದುಯ್ಯಲ್ಪಡುವಾಗ,ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿಸುಟ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನೂ, ಉತ್ತಮಾಭರಣಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದೆಯಾ?ಆ ಸೀತೆಯು ಕದ್ದುಯ್ಯಲ್ಪಡುವಾಗ ತನ್ನ ಆಭರಣವನ್ನು ಇದೋ!ಇಲ್ಲಿನ ಶಾದ್ವಲಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಸುಟಿರುವಳೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇದು ಅವಳ ಆಭರಣಗಳೆಂಬುದಕ್ಕೆತಕ್ಕಗುರುತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು!"ಎಂದನು. ಇದನ್ನುಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು "ಅಣ್ಣಾ ! ಇರಬಹುದು! ಆದರೆ ಅವಳ ಕೈಬಳೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಕಿವಿಯೋಲೆಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ನಾನು ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿದವನಲ್ಲ.ಅವುಗಳ ಗುರುತುಗಳನ್ನೂ ನಾನು ಕಾಣೆನು. ನಾನು ಆಕೆಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪಾದಾಭಿವಂದನವನ್ನು ಮಾಡುತಿದ್ದವನಾದುದರಿಂದ,ಅವಳ ಕಾಲಂದುಗೆಗಳ ಗುರುತನ್ನುಮಾತ್ರ ನಾನುಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನೇಹೊರತು ಬೇರೊಂದನ್ನೂ ಕಾಣೆನು" ಎಂದನು. ಆಗ ರಾಮನು ದುಃಖದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನುನೋಡಿ,"ಎಲೈಮಿತ್ರನೆ ! ಕ್ರೂರನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯತಮಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಯಾವ ಕಡೆಗುಯ್ಯುತಿದ್ದನು?ಅವಳನ್ನು ನೀನು ಕಂಡುದೆಲ್ಲಿ?ಹೇಳು!ನನಗೆ ಇಂತಹ ಮ

ಹಾವ್ಯಸನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಆ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸನು ಎಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು? ಅವನೊಬ್ಬನಿಗಾಗಿ ಈಗ ನಾನು ಸಮಸ್ತರಾಕ್ಷಸರನ್ನೂ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿ ನನಗೆ ಇಷ್ಟುಕೋಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಆನೀಚರಾಕ್ಷಸನು, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಮೃತ್ಯುದ್ವಾರವನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ! ಎಲೈ ವಾನರರಾಜನೆ! ಯಾವರಾಕ್ಷಸನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನು ಈ ಕಾಡಿನಿಂದ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಕದ್ದುಯ್ದಿರುವನೋ, ಆ ನನ್ನ ಶತ್ರುವು ಎಲ್ಲಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ಈಗಲೇ ನನಗೆ ತಿಳಿಸು! ಈಕ್ಷಣವೇ ಅವನನ್ನು ಯಮಪುರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಬರುವೆನು" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ವಾಲಿಯನ್ನು ವಧಿಸುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಆತನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದುದು.

ಹೀಗೆ ದುಃಖಾರ್ತನಾದ ರಾಮನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನೂ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರುತುಂಬಿಕೊಂಡು, ಆ ದುಃಖದಿಂದಲೇ ಗದ್ಗದಸ್ವರವುಳ್ಳವನಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, "ಎಲೈ ಅರಿಂದಮನೆ ! ನಿಜವಾಗಿ [1] ಆ ಪಾಪಿ ರಾಕ್ಷಸನೆಲ್ಲಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಕಾಣೆನು. ಅವನ ಸಾಮ

I ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸುಗ್ರೀವನ ಮಾತಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಿವಾದವುಂಟು. ಏನೆಂದರೆ: —ಸುಗ್ರೀವನು ಮುಂದೆ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಪಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವಾಗ "ದ್ವಿಪಸ್ತಸ್ಯಾಪರೇಪಾರೇ ಶತಯೋಜನಮಾಯತಃ । ಅಗಮ್ಯೋ ಮಾನುಷೈರ್ದೀಪ್ತಸ್ತಂ ಮಾರ್ಗಧ್ವಂ ಸಮಂತತಃ॥ ತಹಿ ದೇಶಸ್ತು ವಧ್ಯಸ್ಯ ರಾವಣಸ್ಯ ದುರಾತ್ಮನಃ । ರಾಕ್ಷಸಾಧಿಪತೇರ್ವಾಸಃ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಸಮದ್ಯುತೇಃ" ಎಂಬುದಾಗಿ ರಾವಣನ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ, ಅವನ ವಾಸಸ್ಥಾನದ ಗುರುತನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿತ್ತೆಂದೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿದ ರಾಕ್ಷಸನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳೊಂದೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೆಂದುಹೇಳಿದುದು ಸುಳ್ಳಾಡಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೆ?" ಎಂಬ ಆಕ್ಷೇಪವು ಬರುವುದು. ಸುಗ್ರೀ

ರ್ಥ್ಯವಾಗಲಿ, ಅವನ ವೀರ್ಯವಾಗಲಿ ಎಂತದೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾನರಿಯೆನು.ದು

ವನಿಗೆ ರಾವಣನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಿಳಿದಿದ್ದುದೇನೋ ನಿಜವು. ಆದರೆ ದೂರಾಲೋಚನೆಯುಳ್ಳ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು,ರಾಮನಿಂದ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ,ತನಗೆ ರಾವಣನ ವಿಷಯವೇನೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ನಟಿಸಿರುವನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಇವನು,ರಾಮನು ತನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು,"ಬ್ರೂಹಿ ಸುಗ್ರೀವ ಕಂ ದೇಶಂ ಹ್ರಿಯಂತೀ ಲಕ್ಷಿತಾ ತ್ವಯಾ" ಆ ಸೀತೆಯು ಯಾವದಾರಿಯಿಂದ ಉಯ್ಯಲ್ಪಡುತಿದ್ದಳು?" ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೂ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳದೆ ಮರೆಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಇದರಿಂದಲೇ ಸುಗ್ರೀವನು ತಾನುಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿದ ವಿಷಯವನ್ನೂ ಮರೆಸಿಟ್ಟನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವು.ಆದರೆ "ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಮಿತ್ರದ್ರೋಹವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲವೆ?"ಎಂದರೆ,ಬಹುದೂರಾಲೋಚನೆಯಿಂದಲೇ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವನೇ ಹೊರತು,ಇದುಮಿತ್ರದ್ರೋಹವಲ್ಲ.ಮೊದಲೇ ತಾನು ರಾವಣವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವುದಾಗಿ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ,ರಾಮನು ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮೊದಲು ತನ್ನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿಬಿಡುವನು. ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ವಾಲಿಗೆ ವಶರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಹಾಯ ಸಂಪತ್ತಿಲ್ಲದೆತಾನು ಆಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಸಾಧ್ಯವು.ಅಥವಾ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕೆಲವು ವಾನರರನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರೂ,ವಾಲಿಯು ರಾವಣನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿಯೂ,ತನಗೆ ವೈರಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ರಾವಣನ ಭಂಗವನ್ನಾಗಲಿ, ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಹೇಗಾದರೂ ಕಾರ್ಯಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡಬಹುದು. ಇದರಿಂದತನ್ನ ಮತ್ತು ರಾ‹ನಕಾರ್ಯಗಳೆರಡೂ ಕೆಡುವುವು.ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿಯೇ ಸುಗ್ರೀವನು ತನಗೆ ಏನೊಂದೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ನಟಿಸಿದನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲವು "ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಸುಗ್ರೀವನು ವಾನರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನಿಂದ,ಆತನು ಮೊದಲುತನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿಬಿಟ್ಟನೆಂಬ ಸಂದೇಹವು ರಾಮನಿಗಾದರೂ ಹುಟ್ಟಲಾರದೆ?" ಎಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು.ಅದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ.ಮುಂದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಾರೆಯು ತನಗೆ ಹೇಳಿದ ರಾವಣವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ರಾಮನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಸುಗ್ರೀವನೂ ಆಕೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಆಮೇಲೆ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಿರಬಹುದಾದುದರಿಂದ, ಆಮೇಲೆ ಆ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಕಪಿಗಳಿಗೂ ಹೇಳಿರಬಹುದಾದ ಸಂಭವವುಂಟು. ಅದರಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಈ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.ಇದಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಚಕ್ರವಾಳಪರ್ವತದವರೆಗೂ ಈಭೂಮಿಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಲ್ಪ

ಷ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಆತನ ವಂಶವಾವುದೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾನು ಕೇಳಿದವನಲ್ಲ.

ಟ್ಟಿದೆ. ಅಂತವನಿಗೆ ರಾವಣನ ಸ್ಥಲಬಲಾದಿಗಳು ತಿಳಿಯದೆಂಬುದು ಹೇಗೆ? ಹೀಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಮರೆಸಿಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಇವನ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವು. ಈತನು ರಾಮನ ಬಲವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಾಗಲೂ ಕೂಡ,ವಾಲಿಯು ದುಂದುಭಿಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಿದರೂ, ಅವನು ರಾವಣನನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮರೆಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ ಮೊದಲು ಈ ವಿಷಯವೊಂದೂ ತಿಳಿಯದೆ ಆಮೇಲೆ ತಾರೆಯಿಂದ ತಿಳಿದಿರಬಾರದೆ?" ಎಂದರೆ,ತಾರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದುದುಮೊದಲು ಕೇವಲಕಾಮಪರವಶನಾಗಿ ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೇ ಮರೆತವನಹಾಗಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನು, ಆ ತಾರೆಯೊಡನೆ ರಾಮಕಾರ್ಯವನ್ನಾಲೋಚಿಸಿದನೆಂಬುದೂ ಅಸಂಭವವು. ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ರಾವಣನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳೊಂದೂ ನಿಜವಾಗಿ ತಿಳಿಯದಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಹಿಂದೆ ರಾಮನು ಕೇಳಿದಾಗ ಸೀತೆಯು ಹೋದ ದಿಕ್ಕನ್ನಾದರೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಡುತಿದ್ದನ .ಹೀಗೆ ತನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸದೆ ಮರೆಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಮೇಲಿನ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ, ಆಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಇತರವಿಷಯಗಳೂ ತಿಳಿತಿದ್ದುವೆಂದೇ ಊಹ್ಯವು. ಅದರೆ ಕೆಲವರು "ರಾವಣನಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ನಾನು ಕಾಣೆನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಸುಗ್ರೀವನ ಮಾತಿಗೆ, ರಾವಣನು ಈಗ ಎಲ್ಲಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ತಾನು ಕಾಣದುದಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿರುವನೆಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಇದೂ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋದ ರಾಕ್ಷಸನ ವೃತ್ತಾಂತವು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವಾದರೂತಿಳಿದರೆ ಸಾಕೆಂದು ರಾಮನು ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ,ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ರಾವಣನ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಸಸ್ಥಳವು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ, ಇತರವಿಷಯಗಳನ್ನಾದರೂ ತನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳಿಬಿಡುತಿದ್ದನೇಹೊರತು; "ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಎಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು?" ಎಂದು ರಾಮನು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ,ಸುಗ್ರೀವನು "ಈಗ ಅವನೆಲ್ಲಿರುವನೆಂಬ ದನ್ನು ನಾನರಿಯೆನು" ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಡಲಾರನು. ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ್ದರೂ ರಾಮನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬಿಡದೆ ಪುನಃ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿ ಇತರವಿಷಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಹೀಗೆ ಅಸಂಬದ್ಧವಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೆ ರಾಮನಿಗೆ ಅವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಹುಟ್ಟಲಾರದು. ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುವಾಗಲೂ ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ನಿಯತವಾದ ವಾಸಸ್ಥಳವನ್ನು ಕೇಳಿದನೇಹೊರತು, ಆಗಿನ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದವನಲ್ಲ. ಆ ರಾವಣನು ವಾಸಮಾಡುತಿದ್ದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು,ಅದನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ

ರಾಮಾ! ನಿನಗೆ ಅವುಗಳಿಂದೇನು? ನಿನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ಬಿಡು! ನಿನಗೆ ಪುನಃ ೯ ತೆಯು ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ ಮಾಡುವಪ್ರಯತ್ನವು ನನ್ನದಾಗಿರಲಿ! ಬೇಕಾದರೆ ಈ

ರಾವಣನು ಅದನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬಂದುಬಿಡುವನೆಂಬುದೇ ರಾಮನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು.ಇವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಸುಗ್ರೀವನು ಯಾವುದೊಂದುಸೂಚ ನೆಯನ್ನೂ ಕೊಡದಿದ್ದುದರಿಂದ, ತಾನು ರಾವಣವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸೂ,ಏನೂ ತಿಳಿ ಯದವನಂತೆ ರಾಮನಲ್ಲಿ ನಟಿಸಿದನೆಂದೇ ಊಹ್ಯವು. "ಹಾಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯು ತಿಳಿದಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ,ಮುಂದೆ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಪಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವಾಗ,ಆ ದಿಕ್ಕಿಗೆಮಾತ್ರವೇ ಕೆಲವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಸಾಕಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೆ? ನಾಲ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗಳಿಗೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿಕಳುಹಿಸಿದುದೇಕೆ?" ಎಂದರೆ,ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡುಹೋ ಗಿ ಬಹುದಿನಗಳಾದುದರಿಂದ, ಅವನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಬೇರೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಸಾಗಿಸಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದೆಂದಾಲೋಚಿಸಿ,ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂಕಪಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ದನೆಂಬುದರಿಂದ ವಿರೋಧವೇನೂ ಇಲ್ಲವು. ಕೆಲವರು "ಸರ್ವಥಾ ನಜಾನೇ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ರಾವಣ ವೃತ್ತಾಂತವು ಸಾಕಲ್ಯವಾಗಿ ತನಗೆ ತಿಳಿಯದು" ಎಂದುದಾಗಿ ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಇದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾವಣವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೇ ತಿಳಿದಿ ರುವಂತೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ,ಮುಂದೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಕಪಿಗಳೊಡನೆ ಹೇಳ ತಕ್ಕಮಾತಿಗೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆನ್ನುವರು.ಆಗಲೂ ಸುಗ್ರೀವನು ತನಗೆ ತಿಳಿದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿ ಗಾದರೂರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು.ಅದನ್ನೂ ಹೇಳದುದರಿಂದಹಾಗೆ ಗ್ರಹಿಸುವುದೂ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ.ಮತ್ತೆಕೆಲವರು ರಾವಣನುಆ ಒಂದುವರ್ಷದವರೆಗೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಬದು ಕಿರದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಶಿವಪೂಜಾಫಲವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದೆಂದೂ.ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದ ಕ್ಕಾಗಿಯೇಸುಗ್ರೀವನಿಗೆಅಜ್ಞಾನವುಕವಿದುಹೋಗಿತ್ತೆಂದೂಹೇಳುವರು.ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ದೃಷ್ಟಕಾರಣವಿರುವಾಗ ಅದೃಷ್ಟಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ ಅಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾವಣವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಬಹುದೂರದೃಷ್ಟಿ ಯಿಟ್ಟು, ಮೊದಲೇ ರಾಮನಿಗೆ ರಾವಣನ ಸ್ಥಲಬಲಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಕಾರ್ಯವೂ ಕೆಡುವುದೆಂದೂ,ಅಥವಾ ವಾಲಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ರಾಮನಿಗೆ ಬಂದುವೇ ಳೆ ಸೀತಾಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದರೂ ಆಗ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಪ್ರಯೋಜನವಾದ ರಾವಣಾದಿ ರಾಕ್ಷಸವಧವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದೆಂದೂ ಆಲೋಚಿಸಿ, ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸದೆ ಮರೆಸಿದನೆಂ ಬುದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು (ಗೋವಿಂದರಾಜೀಯವು.)

ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ನಾನು ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು.ಸಪರಿವಾರನಾದ ಆರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು, ಪೌರುಷವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿ ನೀನು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗುವಂತೆ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡುವೆನು. ಈ ದುಃಖವನ್ನು ಬಿಡು.ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಧೈರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಡು. ನಿನ್ನಂತಹ ಮಹನೀಯರಿಗೆ ಈವಿಧವಾದ ಲಘುಸ್ವಭಾವವು ಎಂದಿಗೂ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ನಾನೂ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಪತ್ನೀವಿಯೋಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹೀಗೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವೆನಲ್ಲವೆ? ಆದರೇನು? ನಾನು ನಿನ್ನಂತೆ ಶೋಕಿಸುವವನಲ್ಲ.ನಿನ್ನಂತೆ ನಾನು ಧೈರ್ಯಗುಂದಿಯೂಇಲ್ಲ. ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರದತಿರ್ಯಕ್ಕೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನನ್ನಪತ್ನಿಗಾಗಿ ನಾನು ನಿನ್ನಷ್ಟು ದುಃಖಿಸುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲವೆ? ಹೀಗಿರುವಾಗ ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ನೀತಿಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀನು, ಇಂತಹ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳತಕ್ಕುದೇನು?ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ತುಳುಕಿಬರುತ್ತಿರುವ ಶೋಕಬಾಷ್ಪವನ್ನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ತಡೆದಿರಿಸು! ಸತ್ಯಶಾಲಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯಗುಣವಾದ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನೀನು ಬಿಡಬಾರದು.ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ದ್ರವ್ಯಸಂಬಂಧವಾದ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಪ್ರಾಣಾಂತಕರವಾದ ಮಹಾಭಯದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಯಾವನು ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನುತಂದುಕೊಳ್ಳುವನೋ,ಅವನಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಹಾನಿಯಿಲ್ಲ. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಯಾವನು ವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ದುಃಖದಿಂದ ಎದೆಗುಂದಿರುವನೋ, ಅವನು,ಹೆಚ್ಚುಭಾರವನ್ನು ಹೊರಿಸಿದ ಹಡಗು, ವಶತಪ್ಪಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವಂತೆ, ಆ ದುಃಖಭಾರದಿಂದಲೇ ವಶತಪ್ಪಿ ಅಧೋಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಎಲೈ ರಘುವಂಶೋತ್ತಮನೆ ! ಇದೋ ! ಕೈಮುಗಿದು ಬೇಡುವೆನಲ್ಲದೆ, ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಪೌರುಷವನ್ನವಲಂಬಿಸು! ಇಷ್ಟು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡಬೇಡ ! ದುಃಖವನ್ನು ಜಯಿಸದವರಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಸುಖವುಂಟಾಗದು. ಅಂತವರ ತೇಜಸ್ಸೂ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಕ್ಷೀಣವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ದುಃಖಿಸಬೇಡ! ದುಃಖವಶರಾದವರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೇ ಸಂದೇ

ಹವುಂಟಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ! ಶೋಕವನ್ನು ಬಿಡು! ಧೈರ್ಯವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸು! ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹದ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳುವೆನೇಹೊರತು ನಿನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವೆನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ! ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಭಾವದಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನಿಟ್ಟಾದರೂ ನಿನ್ನ ದುಃಖವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು!" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲು, ರಾಮನು ತನ್ನ ವಸ್ತ್ರದ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನೊರೆಸಿಕೊಂಡು,ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಸಮಾಧಾನವನ್ನುಹೊಂದಿ,ಆ ಸುಗ್ರೀವನಮಾತಿಗೆ ಅನುಮೋದಿಸಿ,ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ತೋಳುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಅವನನ್ನಾಲಿಂಗಿಸಿ, ಒಂದಾನೊಂದುಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು."ಎಲೆ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ನಿಜವಾದ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಮಿತ್ರನು ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸಬೇಕೋ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆಯೇ ಈಗ ನೀನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಈ ಹಿತವಾದಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಮಾಧಾನವುಂಟಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಆಪದ್ಬಂಧುಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದೇ ದುರ್ಲಭವು.ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಆದಷ್ಟುಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನೆಂಬ ಆ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸನೆಲ್ಲಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೂ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು.ಈಗ ನಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ನೀನು ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಹೇಳು.ವರ್ಷಾಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜದಂತೆ,ನನ್ನಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದ ಯಾವಕಾರ್ಯವಾದರೂ ಫಲಿಸದಿರಲಾರದು.ನಾನು ಈಗ ಯಾವ ಈ ಮಾತನ್ನು ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳಿರುವೆನೋ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಿಜವೆಂದೇದೃಢವಾಗಿ ನಂಬು ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಳ್ಳುಹೇಳಿದವನಲ್ಲ.ಮುಂದೆಯೂ ಸುಳ್ಳಾಡುವವನಲ್ಲ.ಬೇಕಾದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಕೊಡುವೆನು. ಸತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಹೇಳುವೆನು"ಎಂದನು.ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನು, ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ ಅವನ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೂ ಪರಮಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಆ ರಾಮಸುಗ್ರೀವರಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ

ತಮ್ಮ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತಿದ್ದರು. ಮಹಾನುಭಾವನಾಗಿಯೂ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಾಮನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ವಾನರೇಂದ್ರನು, ಇನ್ನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ಕೈಗೂಡಿತೆಂದೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಏಳನೆಯಸರ್ಗವು.

{ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ಶೋಕಕಾರಣವನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸಿದುದು. }

ರಾಮನಮಾತಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಪರಮಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗಿದಿರಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈರಾಮನೆ! ರಾಜಯೋಗ್ಯಗಳಾದ ಧೈರ್ಯಶೌರ್ಯಾದಿ ಸಮಸ್ತಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ನೀನು ನನಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿರುವೆಯಾದುದರಿಂದ, ಇನ್ನು ನಾನು ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ದೇವತಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದೆನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ದೋಷರಹಿತನೆ! ನಿನ್ನಂತವನ ಸಹಾಯವಿದ್ದಮೇಲೆ ದೇವರಾಜ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ದುಷ್ಕರವಲ್ಲ.ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಪಿರಾಜ್ಯವು ನನಗೆ ವಶವಾಗುವುದರಲ್ಲಿಸಂದೇಹವೇನಿದೆ? ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ರಘುವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಹಾತ್ಮನೊಬ್ಬನು, ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿ ನನಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿ ಲಭಿಸಿರುವಾಗ,ಇನ್ನು ನಾನು ನನ್ನ ಬಂಧುಮಿತ್ರವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ? ನಾನೂ ನಿನಗೆ ತಕ್ಕ ಮಿತ್ರನೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು ನಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯೆನಿಸುವುದರಿಂದ,ಈಗ ನಾನು ಅದೊಂದನ್ನೂ ಹೇಳಲಾರೆನು.ಮಹಾತ್ಮರಾಗಿಯೂ, ಕೃತಾತ್ಮರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನಂತವರಿಗೆ ಉಂಟಾಗತಕ್ಕಪ್ರೀತಿಯು, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗುಂಟಾಗುವ ಧೈರ್ಯದಂತೆ ಎಂದಿಗೂ ಚ್ಯುತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅತಿನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವುದು. ನಿಜವಾದ ಸ್ನೇಹಭಾವವುಳ್ಳವರು, ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿರುವ ಸುವರ್ಣರಜತಾದಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಾದಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾವವಸ್ತುವನ್ನಾಗಲಿ ಅವಿಭಕ್ತವಾದಂತೆ ಎಣಿಸುವರೇಹೊರತು ಬೇದಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಧನವಂತ

ನಾಗಲಿ, ದರಿದ್ರನಾಗಲಿ, ದುಃಖಿತನಾಗಲಿ, ಸುಖಿಯಾಗಲಿ, ದೋಷಿಯಾಗಲಿ ನಿರ್ದೋಷಿಯಾಗಲಿ,ಮಿತ್ರನೇ ಪರಮಗತಿಯು.ಸನ್ಮಿತ್ರರು ತಮಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾದಷ್ಟು ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಂತಹ ಆಪ್ತರಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಧನವನ್ನಾಗಲಿ ಕೊನೆಗೆ ದೇಹವನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಡುವರು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಹಾಗೆಯೇ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿ "ಮಿತ್ರನೆ ! ನೀನು ಹೇಳಿದುದೇನೋ ನಿಜವು ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಹಿಂದೆ ಸೀತೆಯ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ತಂದು ತೋರಿಸಿದಾಗಿನಿಂದ ನಿಂತುಮಾತಾಡುತಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನೂ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವರಿಗೆ [1] ಮೃದುವಾದ ಆಸನವೊಂದನ್ನುಕೊಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಬೇಕೆಂದಾಲೋಚಿಸಿ, ಸುತ್ತಲೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಆ ಅರಣ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪುಷ್ಪಿತವಾಗಿಯೂ, ಹಸಿಯ ಎಲೆಗಳುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಭ್ರಮರಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಒಂದುಸಾಲವೃಕ್ಷವು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪುಷ್ಪಿಸಿದ್ದ ಒಂದುಕೊನೆಯನ್ನು ಮುರಿದುತಂದು ಅದರಮೇಲೆ ಆ ರಾಮನೊಡನೆ ತಾನೂ ಕುಳಿತನು. ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಒಂದಾಗಿ ಕುಳಿತಮೇಲೆ, ಹನುಮಂತನು ಮತ್ತೊಂದು ಕೊನೆಯನ್ನು ಮುರಿದುತಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಮುಂದೆ ಹಾಸಿ, ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ,ಆತನನ್ನು ಕುಳ್ಳಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು. ವಿಶೇಷವಾದ ಫಲಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ, ಆ ಪರ್ವತದಮೇಲೆ ಸುಖಾಸೀನನಾಗಿ, ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಗಂಭೀರಸ್ವಭಾವದಿಂದೊಪ್ಪುತ್ತಿರುವ ರಾಮನನ್ನುನೋಡಿ ಸುಗ್ರೀವನು, ಮೃದುಮಧುರವಾಕ್ಯದಿಂದ, ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಗದ್ಗದಸ್ವರವುಳ್ಳವನಾಗಿ"ರಾಮಾ! ನನ್ನಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯು ನನ್ನಪತ್ನಿಯನ್ನಪಹರಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ನನ್ನನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸಿ ಓಡಿಸಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ನಾನು ಪರಮದುಃಖಿತನಾಗಿ ಅವನ ಭಯದಿಂದ ಈ ಬೆಟ್ಟವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿರುವೆನು. ನಾನು ಈ ಭಯದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಆಸನವನ್ನುಕೊಟ್ಟುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಮರುದಿನದ ವೃತ್ತಾಂತವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದವನಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವೆನು. ನಮ್ಮಣ್ಣನಿಗೂ, ನನಗೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ವೈರವು ಬೆಳೆದುಹೋಗಿರುವುದು. ನಾನು ಆ ವಾಲಿಯ ಭಯದಿಂದಲೇ ಅನವರತವೂ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಎಲೈಮಹಾತ್ಮನೆ! ನೀನು ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳಿಗೂ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡತಕ್ಕವನು.ಅನಾಥನಾದ ನನಗೂ ಈಗ ನೀನು ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮವತ್ಸಲನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು,ಮುಗುಳ್ನಗೆಯೊಡನೆ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು"ಎಲೈಕಪೀಂದ್ರನೆ! ಇದೀಗ ಚೆನ್ನಾಯಿತು!ಇದೇನು? ನೀನು ಹೀಗೆ ಪುನಃಪುನಃ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವೆ? ಮಿತ್ರನಾದುದಕ್ಕೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವುದೇ ಫಲವು.ಅಪಕಾರಮಾಡುವುದೇ ಶತ್ರುವಿನ ಲಕ್ಷಣವು. ಆದುದರಿಂದ ಮಿತ್ರನಾದ ನಿನ್ನ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ವೈರಿಯಾದ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನಪಹರಿಸಿದ ವಾಲಿಯನ್ನು ನಾನು ಸತ್ಯವಾಗಿ ವಧಿಸುವೆನು.ಮೊದಲೇ ನಾನು ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವಾಗಲೂ, ನೀನು ಹೀಗೆ ಸಂದೇಹಿಸುವುದೇಕೆ! ಎಲೆಮಿತ್ರನೆ! ಇದೋ! ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳ ಈ ನನ್ನ ಬಾಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ?ಇವುಗಳ ತೇಜಸ್ಸು ಅತಿತೀಕ್ಷ್ಣವಾದುದು. ಇವು ಷಣ್ಮುಖನು ಹುಟ್ಟಿದ ಶರವಣದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದುವುಗಳು.ಇವುಗಳ ಚಿನ್ನದಕಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ,ಇವುಗಳಿಗೆ ಕಟ್ಟಿರುವ ಕಂಕಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ನೋಡು!ಇವು ಇಂದ್ರನ ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುವೆಂದು ತಿಳಿ!ಇವುಗಳ ಋಜುವಾದ ಗಿಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಅಲಗುಗಳನ್ನೂ ನೋಡು ! ರೋಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸರ್ಪಗಳಂತೆ ಇವು ಅತಿಕ್ರೂರಗಳಾಗಿರುವುವು. ಎಲೆ ಸುಗ್ರೀವಾ ! ಹೆಸರಿಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಸಹೋದರನೆನಿಸಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಿನಗೆ ವೈರಿಯಾಗಿರುವ ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು,ಇದೋ!ಈ ಬಾಣಗಳಿಂದಲೇ ಹೊಡೆದು,ಬೆಟ್ಟವನ್ನುರುಳಿಸುವಂತೆ ಕೆಡಹುವುದನ್ನು ನೋಡು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಪರಮಸಂತೋಷವುಂಟಾಗಲು "ಭಲೆ !ಭಲೆ!"ಎಂದು ರಾಮನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತ,ಪುನಃ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು "ರಾಮಾ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾನು ದುಃಖಕ್ಕೀಡಾಗಿರುವೆನು. ದುಃಖಿತರಾದವರಿಗೆ ನೀನೇ ದಿಕ್ಕೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆಯಾದುದರಿಂದ,ನಾನುಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡರೂ,ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ

ಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಬಿಡಿಸುವ ಭಾರವು ನಿನ್ನದಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಆದರೂ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಈಗ ಅಗ್ನಿಸಾಕ್ಷಿಕವಾಗಿ ಕೈಹಿಡಿದು ಮಾಡಿ ಕೊಂಡ ಸ್ನೇಹದ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ, ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿರ್ಬಂ ಧಿಸಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿರುವೆನು. ನೀನು ಈಗ ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂ ತಲೂ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸತ್ಯದಮೇಲೆ ಆಣೆಯಿಟ್ಟು ಹೇಳುವೆನು. ಸ್ನೇಹಿತನೆಂಬ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ನಾನು ನಿಸ್ಸಂ ಕೋಚವಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಾರದುದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ದುಃಖವು ನನ್ನನ್ನು ಎಡೆಬಿಡದೆ ದಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ!" ಎಂದು ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಕಣ್ಣು ಗಳಲ್ಲಿ ಫಳಫಳನೆ ನೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ, ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಕಂಠವು ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಗಲು, ಗದ್ಗದಸ್ವರದಿಂದ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಮಾತಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅವ ಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಆದರೆ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಬಹಳ ಜಿತೇಂದ್ರಿ ಯನಾದುದರಿಂದ, ನದೀಪ್ರವಾಹದಂತೆ ವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟುಬರುತ್ತಿರು ವ ತನ್ನ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡನು ಆದರೂ ಇವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಂಕಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಸಾಧ್ಯವಾಯಿ ತು. ಆ ದುಃಖದಿಂದ ಆಗಾಗ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೊರೆಸಿ ಕೊಂಡು.ಪುನ; ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು.' 'ಎಲೈರಾಮನೆ! ಬಲಿಷ್ಠ ನಾದ ವಾಲಿಯು ಮೊದಲು ನನ್ನನ್ನು ಯುವರಾಜಪದವಿಯಿಂದ ತಳ್ಳಿಬಿಟ್ಟ ನು.ಅಷ್ಟುಮಾತ್ರವೇಅಲ್ಲದೆ ಆಡಬಾರದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿ ರಾಜ್ಯದಿಂದಲೂ ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯಳಾದ ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನೂ ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು. ನನ್ನ ಪಾಡುಹಾಗಿರಲಿ! ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೆಲ್ಲರ ನ್ನೂ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು.ಇಷ್ಟಾದರೂ ಬಿಡದೆ ಆವಾಲಿಯು ಈಗಲೂ ನನ್ನನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದೇ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅವ ನು ಕಳುಹಿಸಿದ ಅನೇಕವಾನರರನ್ನೂ ಕೊಂದುಹಾಕಿದೆನು.ರಾಮಾ! ನಾನು ಮೊದಲು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ನೀನೂ ವಾಲಿಯಕಡೆಯವನೆಂಬ ಸಂದೇಹ ದಿಂದ ಭಯಪಟ್ಟು ನಡುಗುತಿದ್ದೆನು. ನೀನು ಇಷ್ಟುಪರಮಕಾರುಣಿಕನೆಂಬು

ದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆಹೋಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಾರದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ದೂರಕ್ಕೋಡುತಿದ್ದೆನು. ಭಯಕಾರಣವಿದ್ದಾಗ ಯಾರಾದರೂ ಭಯಪಡಬೇಕಾದುದೇ ಸಹಜವಲ್ಲವೆ ನನಗೆ ಈ ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಹನುಮಂತನುಮೊದಲಾದನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಕಪಿಗಳುಮಾತ್ರವೇಸಹಾಯಕರೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲವು. ಇವರ ಬಲದಿಂದಲೇ ನಾನು ಇಷ್ಟು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾಣವನ್ನುಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನು, ಇವರಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಸ್ನೇಹವುಂಟು. ನನ್ನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವರು.ನಾನು ಹೋದ ಕಡೆಗೆಲ್ಲಾ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುವರು. ನಾನು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಇವರು ನನ್ನೊಡನೆಯೇ ಇರುವರು. ರಾಮಾ ! ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾತುಗಳಿಂದೇನು! ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿನನ್ನಣ್ಣನೇ ನನಗೆ ವೈರಿಯಾಗಿರುವನು ಅವನಾದರೋ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಅವನು ಸತ್ತಹೊರತು ನನ್ನ ದುಃಖವು ತೀರದು.ನನ್ನ ಸುಖವಾಗಲಿ,ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವಾಗಲಿ ಅವನು ಸತ್ತಮೇಲೆಯೇ ಸ್ಥಿರಪಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು ಇದೇ ನನ್ನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಮೂಲವು.ದುಃಖವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ನಮ್ಮೊಳಗಿನ ಗೃಹಚ್ಛಿದ್ರವನ್ನು ನಿನಗೆ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ದುಃಖಿತನಾಗಲಿ, ಸುಖಿತನಾಗಲಿ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ಮಿತ್ರನೇ ಗತಿಯಲ್ಲವೆ" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು. “ ನಿನಗೂ ವಾಲಿಗೂ ಯಾವಕಾರಣದಿಂದ ಹೀಗೆ ವೈರವುಂಟಾಯಿತು? ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸು. ಮೊದಲು ವೈರಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿ,ಆಮೇಲೆ ಅವುಗಳ [1]ಬಲಾಬಲಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ,ಅದರಮೇಲೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು.ವಾಲಿಯು ನಿನಗುಂಟುಮಾಡಿದ ಅವಮಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದಲೇ,ವರ್ಷಾಕಾಲದ ಜಲಪ್ರವಾಹದಂತೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಪವು

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಬಲಾಬಲವೆಂದರೆ, ''ವಾಲಿಯ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧವೇ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾಧಾನವನ್ನುಮಾಡಿ ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರಿಸುವೆನೆಂದೂ, ಅಪರಾಧವು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ, ವೈರವೇ ಹೆಚ್ಚಿದ್ದರೆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವೆ" ನೆಂದೂ ಹೇಳಿದಂತಾಗಿ ಭಾವವು.

ಉಕ್ಕಿಬಂದು,ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಕದಲಿಸುತ್ತಿರುವುದು.ಆದುದರಿಂದನೀನು ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸು. ನೀನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಈ ನನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಏರಿಸಿ ಹಿಡಿಯುವೆನೆಂದು ತಿಳಿ! ನಾನು ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವುದೇ ತಡೆ!ಆ ಕ್ಷಣವೇ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವು ಹತನಾದನೆಂದೂ ಭಾವಿಸು" ಎಂದನು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸುಗ್ರೀವನೂ, ಆತನ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಪರಮಸಂತೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ವೈರಕಾರಣವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ವಾಲಿಯು ತನಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು. }

'ರಾಮಾ! ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಡಗಿಸತಕ್ಕ ನನ್ನಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯನ್ನು,ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಅತಿಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸುತಿದ್ದನು. ನಾನೂ ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನಣ್ಣನಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರೇಮವನ್ನಿಟ್ಟಿದ್ದೆನು. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಮೃತನಾದಮೇಲೆ,ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಹಿರಿಯವನಾದ ವಾಲಿಯನ್ನು ವಾನರರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಾಡಿಸಿದರು.ಆ ವಾಲಿಯು ವಂಶಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬಂದ ದೊಡ್ಡ ವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿರಂಕುಶವಾಗಿ ಪರಿಪಾಲಿಸುತಿದ್ದನು.ನಾನೂ ಆತನಿಗೆ ಅತಿವಶ್ಯನಾಗಿ ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಸೇವಕನಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತಿದ್ದೆನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ದುಂದುಭಿಯೆಂಬವನಿಗೆ ಹಿರಿಯಮಗನಾದ ಮಾಯಾವಿಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಆತನು ಬಹಳ ವೀರ್ಯವಂತನು. ಒಂದು ಹೆಂಗಸಿನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಆತನಿಗೂ ನನ್ನಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಗೂ ಮಹಾವೈರವುಂಟಾಯಿತು. ಇದು ಲೋಕವಿದಿತವಾದ ವೃತ್ತಾಂತವು. ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನದ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಿದ್ರೆಹೋಗುತಿದ್ದಾಗ, ಆ ಮಾಯಾವಿಯು ನಮ್ಮ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು, ಅತ್ಯಾರ್ಭಟೆಯಿಂದ ಗರ್ಜಿಸಿ,ವಾಲಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆದನು. ಆಗ

ನಿದ್ರೆಹೋಗುತಿದ್ದ ನನ್ನಣ್ಣನು,ಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಗರ್ಜನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಹಿ ಸಲಾರದೆ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಆ ವಾಲಿಯ ಪತ್ನಿಯ ರೂ, ನಾನೂ, ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಎಷ್ಟೋವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ವಾಲಿ ಯನ್ನು ತಡೆದೆವು. ಆದರೂ ಅವನು ನಮ್ಮಮಾತನ್ನು ಮೀರಿ ಕೋಪದಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟನು. ಹೀಗೆ ವಾಲಿಯು ಅಡ್ಡ ಲಾಗಿ ಬಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಒದರಿಕೊಂಡು, ಆ ರಾಕ್ಷಸನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲು, ನನಗೆ ಅಣ್ಣನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ತಡೆಯದೆ ಹೋಯಿತು. ನಾನೂ ಆ ವಾಲಿಯ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೊರಟೆನು. ಆ ರಾಕ್ಷಸ ನಾದರೋ ಹೀಗೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ನನ್ನಣ್ಣನನ್ನೂ, ಅವನ ಹಿಂದೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ನನ್ನನ್ನೂನೋಡಿ ಭಯಪಟ್ಟು ಇದಿ ರಿಸಲಾರದೆ ಓಡುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಅವನು ಭಯದಿಂದ ಓಡು ವುದನ್ನುನೋಡಿ ನಾವೂ ಅವನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ವೇಗದಿಂದ ಹೋದೆವು. ಆಗ ಚಂದ್ರೋದಯವಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳಕಿದ್ದುದರಿಂದ,ದಾರಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತಿತ್ತು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಹುದೂರದವರೆಗೂ ಓಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ನೆಲದೊಳ ಗೆ, ಮೇಲೆ ಹುಲ್ಲು ಮುಚ್ಚಿದ್ದ ಒಂದು ಮಹಾಬಿಲಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಬಿಲವಾದರೋ ಇತರರಿಗೆ ದುರ್ಗಮವಾಗಿಯೂ ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಮಾಯಾವಿಯು ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಆ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಆ ಬಿಲದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತೆವು. ಹೀಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂ ಡುಹೋದ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನಣ್ಣನಿಗೆ ಮೈಮರೆಯುವಷ್ಟುಕೋಪ ವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಲಗಿಹೋದುವು. ಆಗ ವಾಲಿ ಯು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು “ ವತ್ಸ ಸುಗ್ರೀವನೆ! ನೀನು ಬಿಲದ್ವಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾದಿರು. ನಾನು ಬಿಲದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆ ಶತ್ರುವ ನ್ನು ಕೊಂದು ಬರುವೆನು.ಅದುವರೆಗೂ ನೀನು ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರು”ಎಂದನು. ಆಗ ನಾನು ನನ್ನಣ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು “ನಾನೂ ಸಂಗಡ ಬರುವೆನೆಂದು ಎ ಷ್ಟೋವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆನ್ನು ಆದರೂ ಅವನು ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ, ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ತನ್ನ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಆಣೆಯಿಡಿಸಿ

ಕೊಂಡು, ಆ ಮಹಾಬಿಲಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಬಿಟ್ಟನು ಅವನು ಆ ಬಿಲಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಂದು ಸಂವತ್ಸರವು ಕಳೆದು ಹೋಯಿತು. ಅಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೂ ನಾನು ಅಣ್ಣನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕದಲದೆ ಕಾದಿದ್ದೆನು. ಆದರೆ ಬಹು ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೂ,ಅವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಾರದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ನನಗೆ ಅವನಲ್ಲಿರುವ ಸಹೋದರಪ್ರೇಮದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಕಳವಳಹೊಂದಿತು. ವಾಲಿಯು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಸಂಹೃತನಾಗಿರಬಹುದೆಂದೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆನು ಬಿಲಕ್ಕೆ ಹೋದ ವಾಲಿಯು ಅದುವರೆಗೂ ಹಿಂತಿರುಗದಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅಪಾಯಶಂಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಈ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸುವಂತೆ,ಆ ಬಿಲದೊಳಗಿನಿಂದ ನೊರೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ರಕ್ತವೂ ಹೊರಡಲಾರಂಭಿಸಿತು.ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಂಕೆಯು ಸ್ಥಿರಪಟ್ಟುಹೋಯಿತು ಆ ರಕ್ತವನ್ನುನೋಡಿ ನನಗೆ ಸಹಿಸಲಾರದ ಸಂಕಟವುಂಟಾಯಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಬಿಲದೊಳಗಿನಿಂದ ಅನೇಕರಾಕ್ಷಸರ ಗರ್ಜನಧ್ವನಿಯೂ ಹೊರಟು ಬಂದು ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅದರೊಡನೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪರಾಜಿತನಾದ ನನ್ನಣ್ಣನು ದೀನಧ್ವನಿಯಿಂದಕೂಗಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆಯೂ ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ! ಈ ಚಿಹ್ನಗಳಿಂದ ವಾಲಿಯು ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ಸಂಹೃತನಾದನೆಂದೇ ನಾನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡೆನು.ಆಗ ಒಳಗಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸರಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯಲೆಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಿ,ಬೆಟ್ಟದಂತಿರುವ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತು ತಂದು, ಆ ಬಿಲದ್ವಾರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟೆನು.ಆಗಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ,ಅಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಗೆ ಉದಕಕ್ರಿಯೆಯನ್ನುಮಾಡಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದೆನು. ಆದರೆ ನಾನು ವಾಲಿಯ ಮರಣವನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರೆ ದೇಶಕ್ಷೋಭವುಂಟಾಗುವುದೆಂದೆಣಿಸಿ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಹೊರಬೀಳಿಸದೆ ಮರೆಸುತ್ತಲೇ ಬಂದೆನು. ಆದರೆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಬಹುಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಆ ವಾಲಿಯ ಮರಣವನ್ನು ನನ್ನ ಬಾಯಿಯಿಂದಲೇ ಹೊರಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ, ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಸಮ್ಮತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನ

ಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಆಮೇಲೆ ನಾನೂ ನ್ಯಾಯದಿಂದಲೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತಿದ್ದೆನು. ರಾಮಾ ! ದೈವಗತಿಯನ್ನು ನಾನೇನೆಂದು ಹೇಳಲಿ!ನಾನು ಹೀಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅತ್ತಲಾಗಿ ನನ್ನಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯು, ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕಿ, ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟನು.ಇತ್ತಲಾಗಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಅವನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು.ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪಾದುವು.ಆ ಕ್ಷಣವೇ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಆಡತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಪ್ರಕೃತಿಬಲಸಂಪನ್ನನಾಗಿದ್ದ ನಾನು ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಆಗಲೇ ನಿಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದರೂ,ಅಣ್ಣನೆಂಬ ಗೌರವಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಹಿಂತೆಗೆಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಅವನ ಕ್ರೂರವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ,ಶತ್ರುಜಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆತನನ್ನು ಎಷ್ಟೋ ಗೌರವದಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದೆನು.ಏನಾದರೇನು? ಇದರಿಂದ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕೋಪವೂ ಅಡಗಲಿಲ್ಲ. ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಅವನು ಆಶೀರ್ವಾದಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ನಾನುಬಿಡದೆ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಅವನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ತಲೆಯನ್ನು ಸೋಕಿಸಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮವನ್ನುಮಾಡುತಿದ್ದೆನು. ಆಗಲೂ ಅವನಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವು ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕೋಪವೂ ಶಾಂತವಾಗಲಿಲ್ಲ” ಇಲ್ಲಿಗೆ ಒಂಬತ್ತನೆಯಸರ್ಗವು.

(ಸುಗ್ರೀವನು ತಾನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದುದನ್ನೂ, ಆದರೂ ವಾಲಿಯು ನಿರ್ದಯನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದುದನ್ನೂ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು.)

ಹೀಗೆ ನನ್ನಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯು ಮೈತಿಳಿಯದ ಕೋಪದಿಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ,ನಾನು ಆತನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಕೋ

ರಿಕೆಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಅಣ್ಣಾ! ನೀನು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಬಂದುದೇ ನನ್ನ ಪರಮಭಾಗ್ಯವು. ಇದರಮೇಲೆ ಶತ್ರುವನ್ನೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದೆ! ನೀನು ಅನಾಥರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಅನಾಥನಾದ ನನಗೂ ನೀನಲ್ಲದೆ ಬೇರನಾಥರಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಶಲಾಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ರಾಜಚಿಹ್ನವಾದ ಈ ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರವನ್ನೂ, ಈ ಚಾಮರವನ್ನೂ ನಾನೇ ನನ್ನ ಕೈಯಿಂದ, ನಿನಗೆ ಹಿಡಿಯುವೆನು. ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹಿಸಿ ನಿನ್ನರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸು ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ನಾನು ಒಂದು ಸಂವತ್ಸರದವರೆಗೂ ಬಿಲದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕಾದಿದ್ದೆನು. ನೀನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಮೇಲೆ ಆ ಬಿಲದಿಂದ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹವೂ ಹೊರಟುಬಂದಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ನಡುಗಿತು. ನನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಕಳವಳಿಸಿದುವು. ಆದರಿಂದ ನಾನು ನಿನಗೆ ವೈರಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯಲೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಆ ಬಿಲದ್ವಾರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆನು. ಆಗ ಪುರಜನರೂ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ರಾಜ್ಯವು ಅನಾಥವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವುದೆಂಬ ವಿಷಾದದಿಂದ, ತಾವಾಗಿಯೇ ನನಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಆಸೆಪಟ್ಟು ಕೇಳಿದವನಲ್ಲ. ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವೆನು. ಒಂದುವೇಳೆ ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಪ್ಪೇ ಇದ್ದರೂ ನೀನು ಮನ್ನಿಸಿ ಕಾಪಾಡಬೇಕು. ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನೇ ರಾಜನು. ನನಗೂ ನೀನೇ ಪೂಜ್ಯನು. ನಾನು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಯುವರಾಜನಾಗಿದ್ದು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವೆನು. ಆದರೆ ಇದುವರೆಗೆ ನೀನೂ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿ ನಾನು ಅನಾಥವಾಗಿದ್ದ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತಿದ್ದೆನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಮನ್ನಿಸು. ಇದುವರೆಗೆ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಸರೂಪವಾಗಿತ್ತೆಂದೆಣಿಸು. ನಾನು ಇದುವರೆಗೂ, ಮಂತ್ರಿಪೌರಜಾನಪದಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿಟ್ಟಿದ್ದೆನು. ಈಗ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿರುವೆನು. ಎಲೈ ಶತ್ರುನಿಗ್ರಾಹಕನೆ! ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೌಮ್ಯಸ್ವ

ಭಾವವುಳ್ಳವನಲ್ಲವೆ? ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಡು ! ನನಗೆ ನೀನೇ ಪ್ರಭುವು. ಕೈಮುಗಿದು ತಲೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಬೇಡುವೆನು. ನಮ್ಮರಾಜ್ಯವು ಅನಾಯಕ ವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಬಾರದೆಂಬ ಕೋರಿಕೆಯಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಪುರವಾ ಸಿಗಳೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರು. ನಾನು ಇದನ್ನು ಕೋರಿದವನೂ ಅಲ್ಲ. ಅಥವಾ ನಾನು ಇದಕ್ಕೆ ಮನಃಪೂ ರ್ವಕವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದವನೂ ಅಲ್ಲ!" ಎಂದೆನು. ನಾನು ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ವಾಲಿಯು ನನ್ನ ನ್ನು ಗದರಿಸಿ, ಛೀಗಳೆಯುತ್ತ, ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಡತೊ ಡಗಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಅವನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ತನಗಿಷ್ಟರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ನ್ನೂ ಕರೆಸಿ, ಸಭೆಗೂಡಿಸಿ ಅವರೆಲ್ಲರಮುಂದೆ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಅತಿನಿಂದಿತ ವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡತೊಡಗಿ, "ಎಲೈ ಪ್ರಜೆಗಳಿರಾ! ಹಿಂದೆ ಒಮ್ಮೆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಮಾಯಾವಿಯೆಂಬ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು, ಅರ್ಧ ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಬಿಲದ್ವಾರಕ್ಕೆಬಂದು ಗರ್ಜಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಯು ದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆದಸಂಗತಿಯನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲಿರಷ್ಟೆ? ಅದನ್ನುಕೇಳಿದ ಕ್ಷಣ ವೇ ನಾನು ನನ್ನ ಗುಹೆಯನ್ನುಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಬಂದೆನು. ಕ್ರೂರನಾದ ಈ ನನ್ನ ತಮ್ಮನೂ ನನ್ನಹಿಂದೆ ಬಂದನು. ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದರೂ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಹೀಗೆ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆದರಿ ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತ್ತಿ ರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಒಂದು ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಬಲಾ ಢ್ಯನಾದ ಆ ಘೋರರಾಕ್ಷಸನು ಬಿಲಕ್ಕೆ ಹೊಕ್ಕುದನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಈ ನನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕುರಿತು, "ವತ್ಸನೆ! ಈ ರಾಕ್ಷ ಸನನ್ನು ಕೊಂದಹೊರತು ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಹೋಗಬಾರದು. ಆದು ದರಿಂದ ನಾನು ಅವನನ್ನುಕೊಂದು ಬರುವವರೆಗೂ ನೀನು ಈ ಬಿಲದ್ವಾ ರದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾದಿರು!" ಎಂದೆನು. ಇವನು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾದಿ ರುವನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ದುರ್ಗಮವಾದ ಆ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭ ಯವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆನು. ಆ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು

ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದುವರ್ಷವು ಹಿಡಿಯುತು. ಕೊನೆಗೆ ಆತನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದನು. ನಾನು ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅವನನ್ನೂ, ಅವನಬಂಧುಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟೆನು. ಆಗ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಾಳಲಾರದೆ ಆರಾಕ್ಷಸನು ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಾಯಿಂದ ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಆ ಬಿಲವೆಲ್ಲವೂ ರಕ್ತಮಯವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನಾನು ನನ್ನ ವೀರ್ಯದಿಂದ ದುಂದುಭಿಪುತ್ರನಾದ ಆ ಮಾಯಾವಿಯನ್ನುಕೊಂದು, ಅಲ್ಲಿ ರಕ್ತದ ದುರ್ಗಂಧವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಬಿಲದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿದೆನು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ದ್ವಾರವು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ದ್ವಾರವು ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೂ ದಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಆಗ ನಾನು "ಸುಗ್ರೀವಾ! ಸುಗ್ರೀವಾ!!" ಎಂದು ಎಷ್ಟುಕೂಗಿದರೂ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಿಲ್ಲ. ನನಗಾದರೋ ಆಗ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕೋಪವೂ ಸಂಕಟವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ನಾನು ಕಾಲುಗಳಿಂದೊದ್ದು ಆ ಬಿಲದ್ವಾರದ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಬಹುಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕೆಡಹಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಆದಾರಿಯಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಇಲ್ಲಿಗೆಬಂದು ಸೇರಿದೆನು. ಆಹಾ! ಕ್ರೂರನಾದ ಈ ಸುಗ್ರೀವನು ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ದುರಾಸೆಯಿಂದ, ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ ಮರೆತು, ಆ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ನಾಸಿರುವಾಗ, ಇದೇಸಮಯವೆಂದು ಬಿಲದ್ವಾರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ,ನಾನು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡಿದನಲ್ಲಾ!" ಎಂದನು. ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದುದುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಆಕ್ಷಣವೇ ನನ್ನನ್ನು ಉಟ್ಟಿದ್ದ ಈ ಒಂದುಬಟ್ಟೆಯೊಡನೆ ಊರಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಇದರ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿರುವನು. ಆವಾಲಿಯ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯನ್ನೂ, ಸಮಸ್ತ ಸಮುದ್ರಗಳನ್ನೂ, ಸಮಸ್ತ ವನಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿದೆನು.ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಬರುತಿದ್ದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಉಳಿಗಾಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ದುಃಖದಿಂದ ಕಂದಿಕುಂದಿ ಕೃಶನಾಗಿದ್ದ ನಾನು ಕೊನೆಗೆ ಈ ಋಶ್ಯಮೂಕಕ್ಕೆ ಬಂದುಸೇರಿದೆನು. ಬೇರೊಂದು ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ವಾಲಿಗೆ

ಪ್ರವೇಶವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿರುವೆನು. ರಾಮಾ ! ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಈ ವೈರವೃತ್ತಾಂತವು ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾದರೂ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿನಗೆ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವೆನು. ನಾನು ನಿರಪರಾಧಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ಬಂದ ಮಹಾವಿಪತ್ತನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ರಾಮಾ! ನೀನು ಮಹಾವೀರನು. ಆಶ್ರಿತರಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡುವವನು. ವಾಲಿಭಯದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನಿಟ್ಟು ಆ ನನ್ನ ವೈರಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.” ಎಂದನು. ಆಗ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನು ಮಂದಹಾಸದೊಡನೆ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು. ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ “ಎಲೈ ಸುಗ್ರೀವನೆ! ಅಮೋಘಗಳಾಗಿಯೂ ಸೂರ್ಯಸಮಾನಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ನನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳು ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಹೋಗಿ ದುರಾಚಾರನಾದ ಆ ವಾಲಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನಪಹರಿಸಿದ ದುಷ್ಟಾತ್ಮನೂ, ಕುಲಗೇಡಿಯೂ ಆದ ಆ ವಾಲಿಯು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವುದೇ ಅಡ್ಡಿ! ಆಕ್ಷಣವೇ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದು ಹಾಕುವೆನು. ನನಗೆ ಗೋಚರಿಸುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅವನು ಬದುಕಿರಬಹುದು. ನನಗೆ ಭಾರ್ಯಾವಿಯೋಗದುಂಟಾಗಿರುವ ದುಃಖವನ್ನು ಊಹಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ನಿನಗೂ ನಿನ್ನ ಪತ್ನೀವಿಯೋಗದಿಂದ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ದುಃಖವಿರಬಹುದೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು. ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ? ಚಿಂತಿಸಬೇಡ! ಆ ದುಃಖಸಮುದ್ರದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ದಾಟಿಸುವೆನು. ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಲೋಪವಿಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿಸುವೆನು.” ಎಂದನು. ರಾಮನು ಹೇಳಿದ ಈ ಹಿತವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಪರಮಸಂತುಷ್ಟನಾದನು. ರಾಮನನ್ನು ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತನೆಯಸರ್ಗವು.

ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಗೆ ವಾಲಿಯ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ವಾಲಿದುಂದುಭಿಗಳ ಯುದ್ಧವನ್ನೂ ಆ ವಾಲಿಗೆ ಮತಂಗಮುನಿಯಿಂದುಂಟಾದ ಶಾಪವನ್ನೂ, ಸಪ್ತಸಾಲಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ಕೊರೆದ ಆ ವಾಲಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿದುದು. ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದುಂದುಭಿಶರೀರವನ್ನು ಇನ್ನೂರು ಬಿಲ್ಲತೆಗೆಳ ದೂರಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿದುದು.

ಹೀಗೆ ವೀರ್ಯೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸತಕ್ಕ ರಾಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಪರಮಸಂತೋಷದಿಂದ, ಆ ರಾಮನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು "ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! ನಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ನೀನು ಕುಪಿತನಾದರೆ, ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ, ಥಗಥಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಮರ್ಮಭೇದಗಳಾದ ನಿನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳಿಂದ ಈ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವನ್ನೂ ದಹಿಸಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದೂ ನಿಜವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ವಾಲಿಯ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ ವೀರ್ಯಧೈರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಮೊದಲು ನೀನು ನನ್ನಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಆಮೇಲೆ ನೀನು ಏನುಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದುತ್ತಮವು. ಆ ವಾಲಿಯು [1]ಬ್ರಾಹ್ಮಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿಯೇ ಎದ್ದು, ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸುವಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ, ತನ್ನ ಸಂಧ್ಯಾಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪೂರ್ವಸಮುದ್ರಕ್ಕೂ, ದಕ್ಷಿಣಸಮುದ್ರದಿಂದ ಉತ್ತರಸಮುದ್ರಕ್ಕೂ ಹೋಗಿಬರುವನು. ಈ ನಾಲ್ಕು ಸಮುದ್ರಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ

---

1 ಇದೇವಿಷಯವು ಉತ್ತರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ತಾರೆಯಿಂದ ರಾವಣನ್ನುಕುರಿತು "ಚತುರ್ಭ್ಯೋಪಿಸಮುದ್ರೇಭ್ಯಸ್ಸಂಧ್ಯಾಮನ್ವಾಸ್ಯರಾವಣ। ಇಮಂ ಮುಹೂರ್ತಮಾಯಾತಿ ವಾಲೀತಿಷ್ಠ ಮುಹೂರ್ತಕಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ, ವಾಲಿಯು ಸಂಧ್ಯಾಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಸಮುದ್ರಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿಬರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. "ಏಕಕಾಲದ ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ನಾಲ್ಕುಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡುವುದುಹೇಗೆ?" ಎಂದರೆ, ಕೆರೆಗೆ ಹೋದವರು ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಶೌಚವನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವನ್ನೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಘ್ಯಪ್ರದಾನಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವಂತೆ ಈ ವಾಲಿಯು ನಡೆಸುತಿದ್ದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಸುಲಭವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಬರುವನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಆ ವಾಲಿಯು, ಪರ್ವತಾಗ್ರಗಳನ್ನೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡಪರ್ವತಶಿಖರಗಳನ್ನು ಕೈಯಿಂದೆತ್ತಿ, ಚಂಡಿನಂತೆ ವೇಗದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆಸೆದು ಅವುಗಳನ್ನು ಆತುಕೊಳ್ಳುವನು.ಮತ್ತು ಆತನು ತನ್ನ ಬಲವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಮುರಿಯುತ್ತಿರುವನು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸಶಿಖರದಂತಿದ್ದ ಮಹಿಷರೂಪಿಯಾದ ದುಂದುಭಿಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಅವನು ಸಾವಿರಾನೆಗಳ ಬಲವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಆ ದುಷ್ಟಾತ್ಮನು ತನ್ನ ವೀರ್ಯದ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದಲೂ, ತಾನು ಪಡೆದಿದ್ದ ವರದ ಬಲದಿಂದಲೂ ಮೈಮರೆತು,ಒಮ್ಮೆ ನದೀಪತಿಯಾದ ಸಮುದ್ರರಾಜನಬಳಿಗೆ ಹೋದನು. ವಿಶೇಷವಾದ ಅಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ರತ್ನರಾಶಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ,ಅದರ ಆರ್ಭಟವನ್ನಡಗಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು. "ನನ್ನೊಡನೆಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುವೆಯಾ?" ಎಂದನು. ಆಗ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ಸಮುದ್ರನು, ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ಮೃತ್ಯುಚೋದಿತನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನೋಡಿ "ಅಯ್ಯಾ! ಬಲಾಢ್ಯನೆ ! ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀನು ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವನು. ನಾನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬಲ್ಲೆನೆ? ಎಂದಿಗೂ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನಿನಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಮವಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡಬಲ್ಲ ವೀರನೊಬ್ಬನನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವೆನು. ಮಹಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜನೊಬ್ಬನಿರುವನು. ಅನೇಕತಪಸ್ವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನಾಗಿರುವನು. ಆತನು ರುದ್ರನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟಮಾವನು. ಅವನಿಗೆ ಹಿಮವಂತನೆಂದು ಹೆಸರು. ದೊಡ್ಡಗುಹೆಗಳನ್ನೂ, ಗಿರಿನದಿಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದಿ, ಅನೇಕವಾದ ಸಣ್ಣ ಗುಹೆಗಳಿಂದಲೂ, ಕಮರಿಗಳಿಂದಲೂ ಭಯಂಕರನಾಗಿರುವನು. ಅವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದಿಸಬಹುದು" ಎಂದನು. ಆಗ ದುಂದುಭಿಯು, ಸಮುದ್ರರಾಜನೂ ತನಗೆ ಭಯಪಟ್ಟನೆಂಬ ಸಂತೋಷದಿಂದುಬ್ಬುತ್ತ, ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಬಾಣದಂತೆ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆ ಪರ್ವತದ

ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಅಲೆಗಳಂತೆ ದೊಡ್ಡವಾದ ಅದರ ಬಿಳೀಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ನಾನಾಕಡೆಗಳಿಗೂ ಉರುಳಿಸಿ,ಆಪರ್ವತರಾಜನನ್ನು ಕೆಣಕಿ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಗರ್ಜಿಸಿದನು.ಆಗ ಆ ಪರ್ವತರಾಜನು ಬಿಳೀಮೇಘದಂತೆ ಆಕಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಸೌಮ್ಯಸ್ವರೂಪನಾಗಿಯೂ, ನೋಡುವವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡತಕ್ಕ ದರ್ಶನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ತನ್ನ ಶಿಖರದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ದುಂದುಭಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು "ಎಲೈ ಧರ್ಮವತ್ಸಲನೆ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನೇಕೆ ಹೀಗೆ ಪೀಡಿಸುವೆ?ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಯಾರೊಡನೆಯೂ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಬಡಮುನಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿರುವೆನು. ನಾನು ಹೇಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬಲ್ಲೆನು?" ಎಂದನು.ಹೀಗೆ ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಪರ್ವತರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿ ದುಂದುಭಿಯು, ಕೋಪದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕೆಂಪಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು "ಎಲೆ ಪರ್ವತರಾಜನೆ! ಹೋಗಲಿ! ನಿನಗೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಇರಲಿ!ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದರೂ ನೀನು ನನಗೆ ಭಯಪಟ್ಟು ತಂತ್ರದಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು! ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ! ನಿನ್ನೊಡನೆ ನಾನು ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗ ನನಗೆ ಹೇಗಾದರೂ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇತೀರಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿರುವುದರಿಂದ, ಹಾಗೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬಲ್ಲ ಸಮರ್ಥರಾರೆಂಬುದನ್ನಾದರೂ ಹೇಳು."ಎಂದನು. ಆಗ ಹಿಮವಂತನು ಇದುವರೆಗೆ ಯಾರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೇಳಿಲ್ಲದ ಈ ಕೊಬ್ಬಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಗುತ್ತ, ಕೋಪಗೊಂಡು, ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ "ಎಲೆ ದುಂದುಭೀ!ನಿನಗೆ ಹಾಗೆ ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗು.ಅದುಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯೆಂಬ ವಾನರೋತ್ತಮನೊಬ್ಬನಿರುವನು. ಅವನು ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನು. ಶ್ರೀಮಂತನು. ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾದವನು. ಅವನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾನವಾದ ಪಾಂಡಿತ್ಯವುಳ್ಳವನು.ನಮುಚಿಗೆ ದೇವೇಂದ್ರನು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ದೊಡ್ಡದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲನು. ನೀನು

ಈಗಲೇ ಆ ವಾಲಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗು.ಅವನನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಂತವರೂ ಇದಿರಿಸಲಾರರು. ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಾಶೂರನು." ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ದುಂದುಭಿಯು, ಆ ವಾಲಿಯ ಪ್ರಶಂಸೆಗಾಗಿ ಕೋಪದಿಂದುಕ್ಕುತ್ತ, ಆಗಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ, ವಾಲಿಯಿಂದ ಪಾಲಿತವಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಪುರಿಗೆ ಬಂದನು. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೊಂಬುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಹಿಷಾಕಾರವುಳ್ಳ ಆ ದುಂದುಭಿಯು, ಅತಿಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪನಾಗಿ, ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಜಲಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಮೇಘದಂತೆ ಕಾಣುತಿದ್ದನು.ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ದುಂದುಭಿಯು ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೆಭೂಮಿಯು ನಡುಗುವಂತೆ ದೊಡ್ಡಗರ್ಜನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕೊಬ್ಬಿದ ಆನೆಯಂತೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ಬೇರಿಯು ಮೊಳಗುವಂತೆ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಾ, ತನ್ನ ಗೊರಸಲುಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಭೇದಿಸುತ್ತಾ, ತನ್ನ ಕೊಂಬುಗಳಿಂದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾನಾರ್ವವನ್ನೇ ತಿವಿದುಕೆಡಹುತಿದ್ದನು. ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯು ಈ ಗರ್ಜನಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಸಹಿಸಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು.ನಕ್ಷತ್ರಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯರೊಡನೆ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬಂದನು. ಸಮಸ್ತ ಕಪಿಗಳಿಗೂ, ವನಚರರಾದ ಇತರಭಲ್ಲೂಕಾದಿಗಳಿಗೂ ಒಡೆಯನಾದ ಆ ವಾಲಿಯು, ವ್ಯಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳುಳ್ಳ ಮಿತವಾದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಆ ದುಂದುಭಿಯನ್ನುನೋಡಿ "ಎಲೆ, ರಾಕ್ಷಸನೆ! ಇದೇಕೆ ನೀನು ಈ ನಮ್ಮ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾದ್ವಾರವನ್ನು ತಿವಿದು ಕೆಡಹುತ್ತ ಹೀಗೆ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವೆ?ನೀನು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನೇ ಹೌದು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ತಿಳಿಯದವನಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ನೀನೇಕೆ ಕೆಣಕುವೆ ? ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನುಳಿಸಿಕೊಂಡುಹೋಗು."ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಮರ್ಮೋದ್ಘಾಟಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ವಾಲಿಯ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ,ದುಂದುಭಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟುಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚಿತು.ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳೂ ಕೆಂಪಾದುವು.ಆಗ ಅವನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕುರಿತು. "ಎಲೆ ಕಪಿಯೆ! ಹೆಂಗಸರಮುಂದೆ ನೀನು ಹೀಗೆ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡುದರಿಂದೇನು?ನಿನ್ನ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು. ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು ನಿನ್ನ ಬಲವನ್ನು ತೋರಿಸು. ಅಥವಾ

ನಿನಗೆ ಈ ರಾತ್ರಿಯೂ ನಿನ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಮನ್ಮಥಭೋಗಗಳನ್ನನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿದ್ದರೆ,ಈ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲವೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನನುಭವಿಸುತಿದ್ದು ಬೆಳಗಾದಮೇಲೆ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲು.ಅದುವರೆಗೂ ನಿನಗೆ ಅವಧಿಯನ್ನುಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ಅದುವರೆಗೆ ನನ್ನ ಕೋಪವನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವೆನು.ನೀನು ಅನೇಕವಾನರರಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವೆ!ಅನೇಕರು ನಿನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಬದುಕುತ್ತಿರುವರು.ಆದುದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೊಡನೆ ನಿನ್ನ ಬಂಧುಮಿತ್ರರನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ನಿನ್ನ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರವರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂಕೊಟ್ಟುಬಾ! ಈ ಒಂದುರಾತ್ರಿಯಾದರೂ ಅವರೊಡನೆ ನೀನು ಸಂತೋಷದಿಂದಕಲೆತಿರು! ನಿನ್ನ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿನ್ನಾಸೆಯುತೀರುವಂತೆ ನೋಡಿಬಾ! ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬರಾಜನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿಯೂ ಬಂದು ಬಿಡು ! ನಿನ್ನಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆಯೂ ಈ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಕ್ರೀಡಿಸು! ಈ ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡುಬಂದಮೇಲೆಯೇ ನಾನು ನಿನ್ನ ಸೊಕ್ಕನ್ನುಮುರಿಯುವೆನು. ಎಲೆ ವಾಲೀ! ನಾನು ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿ! ಯಾವನು ಮತ್ತೇರಿದವನನ್ನಾಗಲಿ,ಗಮನವಿಲ್ಲದವನನ್ನಾಗಲಿ, ಮಲಗಿರುವವನನ್ನಾಗಲಿ, ಆಯುಧವಿಲ್ಲದವನನ್ನಾಗಲಿ,ಹೆಂಗಸರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದು,ನಿನ್ನಂತೆ ಹೀಗೆ ಕಾಮಾತುರದಿಂದ ಮೈಮರೆತಿರುವವನನ್ನಾಗಲಿ, ಕೊಲ್ಲುವನೋ ಅವನು ಭ್ರೂಣಹತ್ಯಾಪಾತಕಕ್ಕೊಳಗಾಗುವನು.ಅದರಿಂದ ಈಗಲೂ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆನು."ಎಂದನು.ಆಗ ವಾಲಿಯು ಕೋಪದಿಂದ ಆ ದುಂದುಭಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಗುತ್ತ, ತಾರೆ ಮೊದಲಾದ ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಮೃದುವಾದ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ಅವನನ್ನುಕುರಿತು, "ಎಲೆ ರಾಕ್ಷಸನೆ ! ನಿನಗೆ ಈಗಲೇ ನನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿ ಅಂಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆಬಾ! ನಾನು ಕಾಮಾತುರದಿಂದ ಮೈಮರೆತಿರುವೆನೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ಈ ನನ್ನ ಮದ

ವೇ ಈಗ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ [1]ವೀರಪಾನವೆಂದು ತಿಳಿ"! ಎಂದನು.ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ವಾಲಿಯು, ಪರಮಕುಪಿತನಾಗಿ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ತಂದೆಯಾದ[2]ದೇವೇಂದ್ರನು ಕೊಟ್ಟ ಸುವರ್ಣಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು,ಸರಿಯಾಗಿ ಕೊರಲಿಗೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತನು. ಆಗಲೇ ವಾಲಿಯುಪರ್ವತಾಕಾರವುಳ್ಳ ಆ ದುಂದುಭಿಯ ಕೊಂಬುಗಳೆರಡನ್ನೂ ತನ್ನ ಎರಡು ಕೈಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು,ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, ಅವನ ದೇಹವನ್ನು ಗಿರಗಿರನೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಅವನನ್ನು ದೂರಕ್ಕೆಸೆದುಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಆತನನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಕೆಡಹಿದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಿಂಹನಾದವನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು.ಆಗಲೇ ಆ ದುಂದುಭಿಯು ಎರಡು ಕಿವಿಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹವು ಹೊರಟಿತು. ಆದರೂ ಆ ದುಂದುಭಿಯು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದೆ ಪುನಃ ವಾಲಿಗಿದಿರಾಗಿ ನಿಂತು,ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದನು. ಆಗ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹಟದಿಂದ, ಕೋಪಾವೇಶದೊಡಗೂಡಿ, ದುಂದುಭಿವಾನರರಿಬ್ಬರೂ ಮಹಾಘೋರವಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆಗ ಇಂದ್ರನಿಗೆಣೆಯಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ವಾಲಿಯು, ತನ್ನ ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ, ಮೊಳಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಆ ದುಂದುಭಿಯನ್ನು ಗುದ್ದುತಿದ್ದನು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಕಲ್ಲುಮರಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆತನಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ, ಅತಿಸಾಹಸದಿಂದ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದನು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನೂ ಕೈಯಿಂದಾದಷ್ಟು ಸಾಹಸವನ್ನು ತೋರಿಸುತಿದ್ದನು.ಹೀಗೆ ವಾನರರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರೂ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿರಲು, ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಆ ದುಂದುಭಿಯ ಶಕ್ತಿಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿತು. ಇಂದ್ರಪುತ್ರನಾದ ವಾಲಿಯ ಕೈ ಮೇಲಾಯಿತು. ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಆ ದುಂದುಭಿಯ ಅವಯವವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ,ಅವನ ಧೈರ್ಯವೂ,ಅವನ ವೀರ್ಯವೂ, ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮ

---

1 ವೀರಪಾನವೆಂದರೆ ವೀರರು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಉತ್ಸಾಹವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಕುಡಿಯುವ ರಸವು.

2 ದೇವೇಂದ್ರನು ಈ ಸುವರ್ಣಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ವಾಲಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಾಗ, "ಇದನ್ನು ಧರಿಸಿ ಯುದ್ಧಮಾಡುವಾಗ ಇದಿರಿಗಿರುವ ಶತ್ರುಗಳ ಬಲವೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗೆ ಬರಲಿ" ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವನು.

ವೂ ಕುಂದುತ್ತಬಂದುವು. ವಾಲಿಯು ಇದೇಸಮಯವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಆ ದುಂದುಭಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಕುಕ್ಕಿಬಿಟ್ಟನು.ಹೀಗೆ ವಾಲಿಯ ಕೈಯಿಂದ ನಜ್ಜುಗುಜ್ಜಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಆ ರಾಕ್ಷಸಶರೀರವು ಆಗಲೇ ಗತಪ್ರಾಣವಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಸತ್ತುಬಿದ್ದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಪರ್ವತಾಕಾರವಾದ ದೇಹವನ್ನು ವಾಲಿಯು ತನ್ನ ಎರಡುಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಕೇವಲ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದೆತ್ತಿ, ಒಂದೇ ವೇಗದಿಂದ ಒಂದು ಗಾವುದದಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬೀಳುವಂತೆ ಬಿಸುಟನು. ಹೀಗೆ ಬಿಸುಡುವ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಆ ದುಂದುಭಿಯ ಬಾಯಿಯಿಂದ ರಕ್ತವು ಬೀಳಲಾರಂಭಿಸಿತು.ಆ ರಕ್ತಬಿಂದುಗಳು ಗಾಳಿಗೆ ಹಾರಿ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಈ ಮತಂಗಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುವು ತನ್ನ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ರಕ್ತಬಿಂದುಗಳು ಬೀಳುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮತಂಗಮುನಿಗೆ ಅತಿಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಅವನು ಮಿತಿಮೀರಿದ ಆ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಮೇಲೆನೋಡಿ. “ಆಹಾ!ಯಾರವನು?ಹೀಗೆ ರಕ್ತವನ್ನು ಸುರಿದು ಈ ನನ್ನ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನೂ ನನ್ನನ್ನೂ ಅಶುಚಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ದುರಾತ್ಮನಾರು?ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಯಾವ ಮೂಢನು ಈ ಅಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿರಬಹುದು?”ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ, ಆಶ್ರಮದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದಾನೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಾಕಾರವಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿದ್ದ ಒಂದು ಎಮ್ಮೆಯ ದೇಹವನ್ನು ಕಂಡನು. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನ ಯೋಗದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಚಿಂತಿಸಿ ನೋಡಲು, ಇತ್ತಲಾಗಿ ನಡೆದ ನಿಜಾಂಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಜ್ಞಾನವಿಷಯವಾಯಿತು. ಇದು ವಾಲಿಯೆಂಬ ವಾನರನ ದುಶ್ಚೇಷ್ಟೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಮೃತದೇಹವನ್ನು ಬಿಸುಟ ವಾಲಿಗೆ ಕ್ರೂರಶಾಪವನ್ನು ಕೊಡಲಾರಂಭಿಸಿ“ಯಾವ ದುರಾತ್ಮನು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದನೋ ಅವನು ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಈ ನನ್ನಾಶ್ರಮದ ಎಲ್ಲೆಗೆ ಕಾಲಿಡಕೂಡದು!ಹಾಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರೆ ಆಗಲೇ ಅವನು ಸಾಯಲಿ ! ನನಗೆ ಸುಖಾಶ್ರಯವಾದ ಈ ತಪೋವನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೀಗೆ ರಕ್ತಸ್ರಾವಗಳಿಂದ ಕೆಡಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ಈ ರಾಕ್ಷಸದೇಹವನ್ನೂ ಬಿಸುಟು,ನಮ್ಮ ಆಶ್ರಮವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುರಿದ

ಆ ಪಾಪಿಯು, ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಾಲಿಡುವುದೆಂದರೇನು? ಇಲ್ಲಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ಒಂದುಗಾವುದದವರೆಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಈ ನನ್ನಾಶ್ರಮದ ಎಲ್ಲೆಕಟ್ಟಿಗೆ ಅವನು ಕಾಲಿಟ್ಟರೆ ಸಾಕು! ಆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯು ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಸಾಯುವನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ!ಅವನ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಈಗಲೂ ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಅವರೂ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿರಕೂಡದು.ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಅವರೂ ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇಷ್ಟಬಂದಕಡೆಗೆ ಸುಖವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ!ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಅವರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೂ ಶಾಪವನ್ನುಕೊಡುವುದೇ ನಿಶ್ಚಯವು. ನಾನು ಈ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಪುತ್ರನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆನು.ಇದರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನುಳಿಸುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಫಲಮೂಲಗಳೂ, ಎಲೆಚಿಗುರುಗಳೂ ಮುರಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಅದೊಂದುದಿವಸದವರೆಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಅವರಿಗೆ ಗಡುವನ್ನುಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು.ಎಲ್ಲರೂ ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾಗುವಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಬೇಕು. ನಾಳೆ ಬೆಳಗಾದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬವಾನರನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ, ಆಕ್ಷಣವೇ ಅವನು ಕಲ್ಲಾಗಿಹೋಗಿ,ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಆಶಿಲಾರೂಪದಿಂದಲೇಇರಲಿ!"ಎಂದು ಅತಿಕ್ರೂರಶಾಪವನ್ನುಕೊಟ್ಟನು. ಈ ವಿಷಯವು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು.ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅವರೆಲ್ಲರೂಆವನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದರು.ಹೀಗೆ ಗುಂಪುಗೂಡಿ ಬರುತ್ತಿರುವತನ್ನ ಕಡೆಯವಾನರರನ್ನುನೋಡಿವಾಲಿಯುಶಂಕಾಕುಲಿತನಾಗಿ, "ಎಲೈವಾನರರೆ!ಇದೇನು! ಮತಂಗಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿರುತಿದ್ದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆಬಂದುಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ನಮ್ಮ ವಾನರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕ್ಷೇಮವಷ್ಟೆ?" ಎಂದನು. ಆಗ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ತಾವು ಹೊರಟುಬಂದಕಾರಣವನ್ನೂ, ಆ ವಾಲಿಗುಂಟಾದ ಶಾಪವನ್ನೂ ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಗ ವಾಲಿಯು ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ,ಆಕ್ಷಣವೇ ಮತಂಗಮುನಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು,ಕೈಮುಗಿದು,ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಆತನ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ವಾಲಿಯು ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟುವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೂ ಮತಂಗಮು

ನಿಯು ಅವನ ಮಾತಿಗೆಕಿವಿಗುಡದೆ, ತನ್ನಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾಲಿಯೂ ಶಾಪಭಯದಿಂದ ದುಃಖಿತನಾಗಿ, ತನ್ನ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಈಗಲೂ ವಾಲಿಯು ಆ ಋಷಿಶಾಪಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಈ ಋಶ್ಯಮೂಕಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಭಯದಿಂದ ಈ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ.ಇದನ್ನು ತಿಳಿದೇ ನಾನೂ ಈಗ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ರಾಮಾ! ಇದೋ ನೋಡು! ಆಗ ವಾಲಿಯು ತನ್ನಕೈಗಳಿಂದೆತ್ತಿಬಿಸುಟ ಆದುಂದುಭಿಯ ಮೃತದೇಹವು,ಒಣಗಿ ಅಸ್ಥಿಶೇಷವಾಗಿ ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು!ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ದೊಡ್ಡದಾದ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಆ ವಾಲಿಯು ಎಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಬಿಸಾಡಿರುವನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಅವನ ವೀರ್ಯಾತಿಶಯಕ್ಕೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಯಾವ ನಿದರ್ಶನವು ಬೇಕು!ರಾಮಾ!ಅದೂ ಹೋಗಲಿ!ಇತ್ತಲಾಗಿ ನೋಡು ! ಅನೇಕ ಶಾಖೆಗಳೊಡಗೂಡಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಬಲವಾದ ಈ ಏಳು ಸಾಲವೃಕ್ಷಗಳು ಕಾಣುವುವಷ್ಟೆ? [1]ಆ ವಾಲಿಯು ತನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇಸಲಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದುಮರವನ್ನು ಕೊರೆದುಬಿಡಬಲ್ಲ ಅದ್ಭುತಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳವನು! ರಾಮಾ! ಈಗ ನಾನಂತೂ ಆ ವಾಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಸಾಧಾರಣಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನೀನು ಹೇಗೆ ಜಯಿಸಬಲ್ಲೆ?"ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳುತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮುಗುಳ್ನಗೆಯಿಂದ ನಗುತ್ತ, ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನುಕುರಿತು, "ಅಯ್ಯಾ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ನಮ್ಮ ರಾಮನು ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟಾಗಬೇಕಾದರೆ,ಈಗ ಯಾವಕೆಲಸವನ್ನುಮಾಡಿ ತೋರಿಸಬೇಕು?ಹೇಳು!" ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕಾಸುಗ್ರೀವನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ! ನಾನು ಬೇರೆಯಾವುದನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನಲ್ಲ.ಆ ವಾಲಿಯು ಈ ಏಳುಮರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದುಮರವನ್ನೂ ತನ್ನ ಒಂದೊಂದು ಬಾಣದಿಂದ ಕೊರೆದು

---

1 ವಾಲಿಯು ತನ್ನಶಕ್ತಿಯಿಂದಾಡಿಸಿ ಒಂದೊಂದುಸಲಕ್ಕೆ ಒಂದೊಂದುಮರದ ಎಲೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿ ಉದಿರಿಸಿಬಿಡಬಲ್ಲನೆಂದೂ ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಹೇಳುವರು.

ಬಿಡುವನಲ್ಲವೆ? ಹಾಗೆಯೇ ಎಷ್ಟೋ ಆವರ್ತಿ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಕೊರೆದಿರುವನು. ಈಗ ರಾಮನೂ ತನ್ನ ಒಂದೇಬಾಣದಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮರವನ್ನು ಕಡಿದುಬಿಟ್ಟರೆ ಸಾಕು! ಆಗ ರಾಮನ ವೀರ್ಯವು ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ಹೋಗುವುದು. ವಾಲಿಯು ಹತನಾದನೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವೆನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಏನೇನೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ! ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇನ್ನೂ ಒಂದುಸಂದೇಹವಿರುವುದಲ್ಲವೆ ? ಅದನ್ನೂ ತೀರಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ಇನ್ನೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮವು. ಇದೋ ! ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಈ ಎಮ್ಮೆಯ ಮೃತದೇಹವನ್ನು ವಾಲಿಯು ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದೆತ್ತಿ ಇಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಬಿಸುಟನಲ್ಲವೆ ? ರಾಮನೂ ಈಗ ಅಸ್ಥಿಶೇಷವಾಗಿರುವ ಅದೇ ದೇಹವನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದ ಅದೇ ಇನ್ನೂರುಬಿಲ್ಲಿನದೂರಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿ ಬಿಡಲಿ ! ಅದರಮೇಲೆ ನನಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ನಂಬಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿಹೋಗುವುದು" ಎಂದನು. ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಶಂಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ನಂಬದಮೇಲೆ ರಾಮನಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಏನು ಕೋಪವುಂಟಾಗೇವುದೋ ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, "ರಾಮಾ ! ನಾನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆನೆಂದು ಕೋಪಿಸಬೇಡ ! ಆ ವಾಲಿಯೇನೋ ಮಹಾಶೂರನು! ಇದುವರೆಗೆ ಅನೇಕಶೂರರನ್ನೂ ಕೊಂದಿರುವನು. ಮಹಾಬಲವುಳ್ಳವನು. ಅವನ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಕೇಳಿಬಲ್ಲುದು. ಇದುವರೆಗೆ ಅವನು ಯಾವಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೋತು ಬಂದವನಲ್ಲ. ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದುಷ್ಕರಗಳಾದ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಆತನು ನಡೆಸಿರುವುದನ್ನು ನಾನು ಕಂಡುಬಲ್ಲೆನು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆಲೋಚಿಸಿಯೇ ನಾನು ಭಯಪಟ್ಟು ಈ ಋಶ್ಯಮೂಕದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಯಾರಿಂದಲೂ ಜಯಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಯಾರಿಗೂ ಅಂಜದ ಅವನ ಮಹಾಧೈರ್ಯವನ್ನೂ, ತಡೆಯಲಾರದ ಅವನ ಮಹಾಕೋಪವನ್ನೂ ನಾನು ಕಂಡುಬಲ್ಲೆನಾದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಋಶ್ಯಮೂಕವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅವಿತುಕೊಂಡಿರುವೆನು. ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನ ಭಯದಿಂದಲೂ, ದುಃಖದಿಂದಲೂ ನಡುಗುತ್ತ ಈ ವನದಲ್ಲಿ ನಾನು, ನನ್ನ ಇಷ್ಟರಾಗಿರುವ ಈ ಹನುಮಂತನೇ

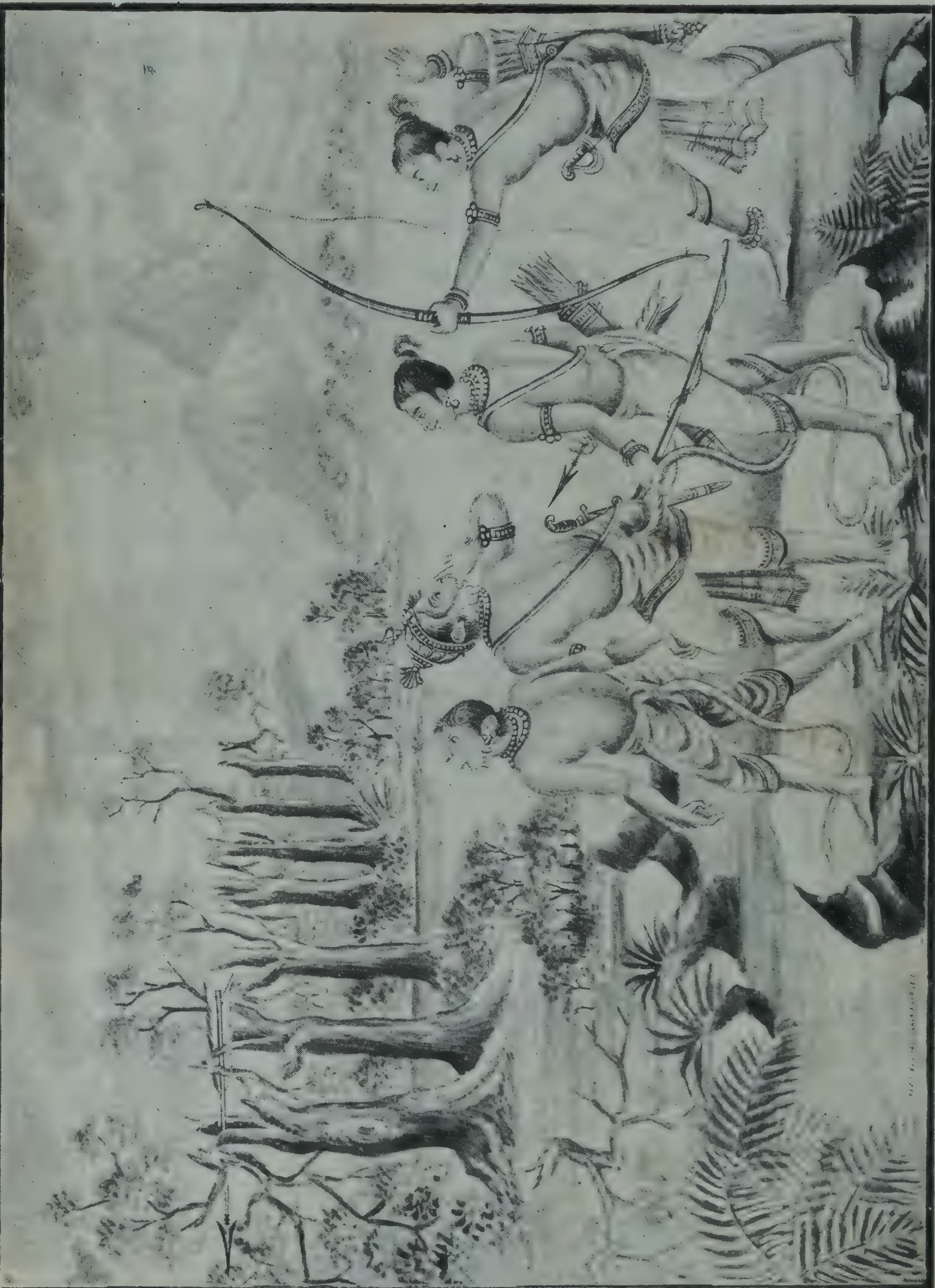

1403. ರಾಮನು ದುಂದುಭಿಶರೀರವನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದ ಬಹುದೂರಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿದುದು.

ಮೊದಲಾದ ಕೆಲವು ವಾನರರೊಡನೆ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವೆನು. ಎಲೈಮಿತ್ರವತ್ಸಲನೆ! ಹೀಗೆಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ ದೈವಗತಿಯಿಂದ ಪರಮಶ್ಲಾಘ್ಯನಾದ ನಿನ್ನಂತಹ ಸನ್ಮಿತ್ರನು ದೊರಕಿದನು.ಎಲೈಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಹಿಮವಂತವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವಂತೆ ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು.ಆದರೆ ನಾನು ಆ ನನ್ನ ದುಷ್ಟಸಹೋದರನಾದ ವಾಲಿಯ ಬಲವನ್ನು ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಅನುಭವಿಸಿ ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನವೀರ್ಯವೆಂತದೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿದವನಲ್ಲ.ರಾಮಾ! ಆದರೆ ನಾನು ಈಗ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಇತರರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಲಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ, ನಿನ್ನನ್ನು ಹೆದರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವೆನೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ಆ ವಾಲಿಯ ಭಯಂಕರವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿರುವುದರಿಂದ ನನಗುಂಟಾಗಿರುವ ಭೀತಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಎಲೈ ರಘುವಂಶಶಿಖಾಮಣಿಯೆ!ನಿನ್ನ ಅಭಯವಾಕ್ಯವೊಂದೇ ನನಗೆ ಸಾಕಾದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇದರಮೇಲೆ ನಿನ್ನಬುದ್ಧಿಯೂ, ನಿನ್ನಆಕಾರವೂ, ನಿನ್ನಧೈರ್ಯವೂ,ಬೂದಿಮುಚ್ಚಿದ ಕೆಂಡದಂತಿರುವ ನಿನ್ನಮಹಾತೇಜಸ್ಸನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇಇಲ್ಲ" ಎಂದನು. ಧೀರನಾದ ರಾಮನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಂದಹಾಸಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನುನೋಡಿ, "ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ನಿನಗೆ ನನ್ನಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಯುದ್ಧವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಮರ್ಥನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು, ನೀನು ಕೇಳದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವೆನು" ಎಂದನು. ಆಗಲೇ ರಾಮನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದುಂದುಭಿಯ ದೇಹವನ್ನು ಕೇವಲ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತನ್ನಕಾಲಿನ ಹೆಬ್ಬೆರಳಿನಿಂದ ಚಿಮ್ಮಿಬಿಟ್ಟನು.ಅದು ಹತ್ತುಯೋಜನದ ದೂರದವರೆಗೆ ಹೋಗಿಬಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಒಣಗಿದ್ದ ಆ ಮೃತದೇಹವನ್ನು ಕಾಲಿನಿಂದ ಚಿಮ್ಮಿ ಅಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆಹಾರಿಸಿದರೂ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಂಕೆಯು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗಿದಿರಾಗಿ ರಾಮನನ್ನುನೋಡಿ, ರಾಮಾ! ನೀನುಮಾಡಿದ

ಕೆಲಸವೇನೋ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಆದರೂ ಇದರಿಂದ ಅಷ್ಟಾಗಿ ನನ್ನ ಶಂಕೆಯು ನೀಗಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಈ ದೇಹವು ಇನ್ನೂ ಹಸಿಬಾಗಿತ್ತು. ಮಾಂಸತುಂಬಿ ಉಬ್ಬಿಬಾಗಲೇ ವಾಲಿಯು ಇದನ್ನು ಕೈಯಿಂದೆತ್ತಿ ಇಷ್ಟು ದೂರಕ್ಕೆ ಬಿಸುಟನು. ಈಗ ಅದೇದೇಹವು ಕೇವಲ ಶುಷ್ಕವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮಾಂಸವಿಲ್ಲದೆ ಹುಲ್ಲಿನಂತೆ ಹಗುರವಾಗಿರುವುದು.ಇದಲ್ಲದೆ ಇದನ್ನು ಬಿಸುಡುವಾಗ ನಮ್ಮಣ್ಣನು ಆಗಲೇ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಬಹುವಾಗಿ ಬಳಲಿದ್ದನು. ಅದರಮೇಲೆ ಅವನು ಆಗಲೇನಿದ್ರೆಯಿಂದೆದ್ದುಬಂದವನಾದುದರಿಂದ ಬಿಗುಡಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದನು. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ನನ್ನಣ್ಣನು ಅಷ್ಟುಭಾರವುಳ್ಳದೇಹವನ್ನು ಇಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆಸೆದನು. ಈಗ ನೀನು ಆ ವಿಧವಾದ ನ್ಯೂನತೆಯೊಂದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಿರುವೆ.ಮತ್ತು ಈದೇಹವೂ ಒಣಗಿ ಹಗುರವಾಗಿಹೋಗಿರುವುದು.ಆದುದರಿಂದ ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಿನ್ನಬಲವುಹೆಚ್ಚೋ ಅವನಬಲವು ಹೆಚ್ಚೋ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ರಾಮಾ! ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದನ್ನೂ ನಾವು ನೋಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಆಗ ಹಸಿಯಾಗಿ ಭಾರವಾದ ದೇಹವು,ಈಗ ಒಣಗಿ ನಿಸ್ಸಾರವಾಗಿರುವುದೆಂಬ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ ಸಾಕಲ್ಲವೆ? ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಮತ್ತು ವಾಲಿಯ ಬಲದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಸಂದೇಹವು ನನಗಿದ್ದೇ ಇರುವುದು. ನೀನು ಈ ಸಾಲವೃಕ್ಷಗಳಗಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ನಿನ್ನ ಒಂದೇಬಾಣದಿಂದ ಭೇದಿಸಿಬಿಟ್ಟೆಯಾದರೆ, ಆಗ ನಿಮ್ಮ ಬಲಾಬಲಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಹೋಗುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ರಾಮಾ! ಆನೆಯ ಸುಂಡಿಲಂತೆ ಮಹತ್ತಾದ ಈ ನಿನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ನಾಣೇರಿಸಿ, ಆಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಎಳೆದು,ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸು. ನೀನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಬಾಣವು ಈ ಸಾಲವೃಕ್ಷವನ್ನು ಭೇಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನೂ ಇರದು. ಆದರೂ ನನ್ನಮನಸ್ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ನಿನ್ನನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವೆನೆಂದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನು ಬೇರೆವಿಧವಾಗಿ ಎಣಿಸಬೇಡ.ಇದೋ!ನಾನು ಸತ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ತೇಜಸ್ವಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನೂ, ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಮವಂತವೂ, ಮೃಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಹವೂ,ಹೇಗೆ,ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುವೋ,ಹಾಗೆಯೇ ನೀನೂ ಪರಾಕ್ರಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮನುಷ್ಯಲೋಕದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಪಡೆದವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹನ್ನೊಂದನೆಯಸರ್ಗವು.

1405. ರಾಮನು ಸಪ್ತಸಾಲಗಳನ್ನು ಛೇದಿಸಿದುದು.

ರಾಮನು ಸಪ್ತಸಾಲಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದುದು. ವಾಲಿ ಸುಗ್ರೀವರ ಮೊದಲನೆಯ ಯುದ್ಧವು

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಸುಗ್ರೀವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನು, ಆತನಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡನು. ಮತ್ತು ಭಯಂಕರವಾದ ಒಂದುಬಾಣವನ್ನೂ ಕೈಗೆತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಧನುಷ್ಟಂಕಾರಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಸಮಸ್ತದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ತುಂಬುತ್ತ ಆ ಬಾಣವನ್ನು ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ,ಒಂದುಸಾಲವೃಕ್ಷವನ್ನು ಗುರಿಹಿಡಿದು ಹೊಡೆದನು. ಬಲಶಾಲಿಯಾದ ಈ ರಾಮನು ಆಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಬಾಣವನ್ನೆಳೆದು ಬಿಟ್ಟೊಡನೆ,ಚಿನ್ನದಹಿಡಿಯುಳ್ಳ ಆ ಒಂದೇಬಾಣವು, ಸಪ್ತಸಾಲವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡುಹೋಗಿ, ಮುಂದಿದ್ದ ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರವನ್ನೂ ಕೊರೆದು, ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾಟಿಕೊಂಡಿತು. ಹೀಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಭೇದಿಸಿದಮೇಲೆ ಅದೇಬಾಣವು ಪುನಃ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ರಾಮನ ಬತ್ತಳಿಕೆಯನ್ನೇ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಈ ರಾಮನ ಬಾಣವೇಗವನ್ನೂ, ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಬಾಣಹತಿಗೆ ಸಪ್ತಸಾಲಗಳೂ ಮುರಿದುಬಿದ್ದುದನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಹಿಂದುಮುಂದುತೋರದೆ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಅವನ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. [1] ಕಂಠಾಭರಣಗಳು ಜೋಲುವಂತೆ ತಲೆಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಸೋಕಿಸಿ ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು, ಧರ್ಮಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದರಲ್ಲಿ ಮೇಲಾಗಿಯೂ, ಲೋಕೈಕಶೂರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಾಮುನನ್ನು ಕುರಿತು, ಅವನ ಅದ್ಭುತಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ನೆನೆನೆನೆದು ಹಿಗ್ಗುತ್ತ "ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಇನ್ನು ನಾನೇನುಹೇಳಲಿ! ನೀನು ನಿನ್ನಬಾಣಗಳಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿ ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳೂ ಬಂದು ನಿಂತ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಕಂಠಾಭರಣಗಳು ಜೋಲುವಂತೆ ತಲೆಯನ್ನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಸೋಕಿಸಿ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿದನೆಂಬುದರಿಂದ, ಉದರಪ್ರದೇಶವು ನೆಲಕ್ಕೆ ಸೋಕದಂತೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನೆಂದು ಭಾವವು. ಇದರಿಂದ ಭಗವದ್ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಾಮಪ್ರಕಾರವು ಸೂಚಿತವೆಂದು ಕೆಲವರ ಮತವು.

ರೂ ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೇನು ಹೆಚ್ಚು! ಒಂದುಮರವನ್ನು ಕಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಬಿಟ್ಟ ಆ ಒಂದೇಬಾಣವು ತನ್ನ ವೇಗದಿಂದ ಏಳುಮರಗಳನ್ನೂ ಭೇದಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ಮುಂದಿದ್ದ ಬೆಟ್ಟವನ್ನೂ ಕೊರೆದು ಭೂಮಿಗೂ ನಾಟಿತು! ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಮುಂದೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವವನಾವನು ? ಈಗ ನನ್ನಶೋಕವೆಲ್ಲವೂ ನೀಗಿತು. ಈಗ ನನ್ನ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪಾರವೇ ಇಲ್ಲ! ಮಹೇಂದ್ರವರುಣರಿಗೆ ಸಮಾನನಾದ ನಿನ್ನೊಡನೆ ನನಗೆ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾದಮೇಲೆ, ಇನ್ನು ನನಗೆ ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯುಂಟು ? ರಾಮಾ! ಇನ್ನು ತಡಮಾಡಬೇಡ ! ನನಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ರೂಪದಿಂದಿರುವ ನನ್ನ ವೈರಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ನನ್ನ ಇಷ್ಟವನ್ನು ಕೈಗೂಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸು! ಇದೋ! ಕೈಮುಗಿಯುವೆನು" ಎಂದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಆಗಿನ ಸಂತೋಷಾತಿಶಯದಿಂದ ಪ್ರಿಯದರ್ಶನನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾದುದರಿಂದ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಇಂಗಿತಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದು, ಅವನಿಗೂ ಇಷ್ಟವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು. "ಎಲೈ ಸುಗ್ರೀವನೆ! ಇನ್ನು ನಾವಕಾಶವೇಕೆ? ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೀಗೆಯೇ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹೊರಟುಬಿಡುವೆವು ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪಮುಂದಾಗಿ ಬೇಗಹೋಗು! ಅಲ್ಲಿಹೋಗಿ ಭ್ರಾತೃಹಿಂಸಕನಾದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವನಾಗು!" ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರೂ ವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಬಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ದುರ್ಗಮವಾದ ಒಂದು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಂದುಮರದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ನಡುಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಎಳೆದುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಬಂದುನಿಂತು, ವಾಲಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕಾಶವೇ ಭೇದಿಸುವಂತೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಒಂದುಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಸುಗ್ರೀವನ ಈ ಘೋರಗರ್ಜನವನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾಲಿಗೆ ಮಹಾಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು.[1]ಅಸ್ತಾಚಲದಿಂದ ಬರುವಸೂರ್ಯನಂತೆ ಆಕ್ಷಣವೇ ಮಹಾವೇ

---

1 ಈ ನಿದರ್ಶನದಿಂದ ವಾಲಿಗುಂಟಾಗುವ ತೇಜೋಹಾನಿಯೂ ಅವನ ಕೊನೆಗಾಲವೂ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ಗದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟುಬಂದನು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬುಧಾಂಗಾರಕಗ್ರಹಗ ಳಂತೆ ವಾಲಿಸುಗ್ರೀವರಿಬ್ಬರೂ ಘೋರವಾದ ತುಮುಲಯುದ್ಧಕ್ಕಾರಂಭಿ ಸಿದರು. ಆ ಸಹೋದರರಿಬ್ಬರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಕೋಪದಿಂದ ಮೈತಿಳಿ ಯದೆ, ಸಿಡಿಲಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಅಂಗೈಗಳಿಂದಲೂ, ವಜ್ರಸಮಾನಗ ಳಾದ ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಡೆದಾಡುತಿದ್ದರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನೂ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಮರದ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡುತಿದ್ದನು. ಆ ವಾ ಲಿಸುಗ್ರೀವರಿಬ್ಬರೂ ಅವಳಿಮಕ್ಕಳಾದ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೋಲುತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ "ವಾಲಿಯಾರು? ಸುಗ್ರೀವನಾರು" ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯ ಲಾರದೆ ಹೋದನು. ಈ ಸಂದೇಹದಿಂದ ತಾನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಬಾ ಣವನ್ನು ಬಿಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಹಿಂತೆಗೆಯಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನೂ ಶ್ರಾಂತನಾಗಿ ವಾಲಿಯಿಂದ ಭಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕಾದ ಸಮಯವು ಬಂದಿತು. ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ರಾಮನನ್ನೂ ರಾಮಬಾಣವನ್ನೂ ಇ ದಿರುನೋಡುತಿದ್ದನು. ಎತ್ತಲಾಗಿ ನೋಡಿದರೂ ರಾಮನ ಸುಳಿವಿಲ್ಲ! ಆಗ ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನು ? ತನಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬರವಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನು ಕಾಣದೆ,ಆಶಾಭಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ,ಹಿಂತಿರುಗಿ ಪಲಾಯನಮಾ ಡುವುದೇ ಕಾಲೋಚಿತವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಋಶ್ಯಮೂಕಕ್ಕೆ ಓ ಡಿಹೋದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗುಂಟಾದ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕೇಳ ಬೇಕೆ?ಅವನ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲವೂ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಯಿತು.ಮೈಯಲ್ಲಿ ಧಾರೆಧಾರೆಯಾಗಿ ರಕ್ತವು ಸೋರುತಿತ್ತು! ವಾಲಿಯ ಕೈಪೆಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಅವನ ಅಂಗಾಂಗವೆ ಲ್ಲವೂ ಜರ್ಝರಿತವಾಯಿತು! ಇದರಮೇಲೆ ಹಿಂದೆ ವಾಲಿಯುಬೆನ್ನಟ್ಟಿಓಡಿಸಿ ಕೊಂಡೂ ಬರುತಿದ್ದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡು ಬಂದು ಮತಂಗವನದಲ್ಲಿಅವಿತುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು.ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಹಿಂದೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಬರುತಿದ್ದವಾಲಿಯು, ಶಾಪಭಯದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾ ರದೆ, ಕೋಪದಿಂದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕೂಗಿ "ಸುಗ್ರೀವಾ! ಈಸಲಕ್ಕೆ ತಪ್ಪಿ ಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿದೆ! ಹೋಗು!"ಎಂದುಹೇಳಿ ತನ್ನ ಪುರಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಿ

ಟ್ಟನು-ಆಮೇಲೆ ರಾಮನು ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆಯೂ ಹನುಮಂತನೊಡನೆಯೂಸೇರಿ ಸುಗ್ರೀವನಬಳಿಗೆಬಂದನು. ಈ ಮೂವರನ್ನೂ ನೋಡಿಸುಗ್ರೀವನು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಲಾರದೆನೆಲವನ್ನೇನೋಡುತಿದ್ದು,ಕೊನೆಗೆ ಅತಿದೈನ್ಯದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ರಾಮಾ! ಒಳ್ಳೆ ಕೆಲಸವನ್ನುಮಾಡಿದೆ!ಮೊದಲು ನೀನು ನನಗೆ ಏನೋ ಒಂದುಇಂದ್ರಜಾಲದಂತೆ ನಿನ್ನ ಅದ್ಭುತಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೋರಿಸಿ,ನನ್ನನ್ನು ಮರುಳುಮಾಡಿ, ವಾಲಿಯನ್ನು, ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವಂತೆಯೂ ನನಗೆ ಹೇಳಿ, ಹೀಗೆ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟೆಯಲ್ಲಾ ! ವಾಲಿಯ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿ ನನ್ನನ್ನುಹೊಡೆಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನೀನು ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತಿದೆ! ನಿಜವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನನಗೆ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಬಾರದಾಗಿತ್ತೆ ? ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡಾಗಲೇ ನೀನು“ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರೆ” ನೆಂದು ಯಥಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳಿರಬಾರದೆ ? ಆಗ ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಕದಲುತ್ತಲೇ ಇರಲಿಲ್ಲ ! ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಹೀಗೆ ನೀನೇ ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆಯಿಸಿದೆಯಲ್ಲಾ!”ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಅತಿದೈನ್ಯದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು, “ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ! ನೀನು ಬೇರೆವಿಧವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಡ! ನಾನು ಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸದುದಕ್ಕೆ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು ! ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಡು! ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಯುದ್ಧಮಾಡುವಾಗ, ಇಬ್ಬರ ಆಕಾರವೂ ಒಂದೇವಿಧವಾಗಿ ಕಾಣುತಿತ್ತು. [1]ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ವೇಷದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ! ಅಳತೆಯಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ನಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಭೇದವೇ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮನಿಮ್ಮ ಗರ್ಜನಧ್ವನಿಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ನಿಮ್ಮವರ್ಚಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಲಿ, ನೋಟದಿಂದಾಗಲಿ, ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಾಗಲಿ, ನಿಮ್ಮಮಾತುಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಭೇದವನ್ನುಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೂ ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು! ಹೀಗೆ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗಿರುವ ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ಮೋಸಹೋದೆನು. ಈ ಸಂದೇಹದಿಂದಲೇ ನಾನು “ ಮೊದಲಿಗೇ

1 ವಾಲಿಗೆ ಕಾಂಚನಮಾಲೆಯೆಂಬ ಅಸಾಧಾರಣಚಿಹ್ನವಿದ್ದಿತು, ಈ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅವನು ಅದನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದೂಹ್ಯವು.

ಮೋಸಬರಬಾರದೆಂದೆಣಿಸಿ, ಶತ್ರುವಿನ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಹೀರಿಬಿಡತಕ್ಕ ಈ ನನ್ನ ಘೋರಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಲಿಲ್ಲ! ಇದು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಕಾರಣವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಸತ್ಯವು. ಇದನ್ನು ಯೋಚಿಸದೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದಾಗಲಿ,ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಯಿಂದಾಗಲಿ, ನಾನು ಬಾಣವನ್ನುಬಿಟ್ಟು ಅದರಿಂದ ನಿನಗೇನಾದರೂ ವಿಪತ್ತುಸಂಭವಿಸಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆಗ ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏನೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು?ಆಗ ನನ್ನವಿವೇಕಶೂನ್ಯತೆಯೂ, ಹುಡುಗುತನವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊರಪಡುತಿತ್ತಲ್ಲವೆ?ಯಾವನಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನುಕೊಟ್ಟಿರುವೆವೋ ಅವನನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲುವುದು ಮಹಾಪಾತಕವೆನಿಸುವುದು.ಸುಗ್ರೀವಾ! ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೇನು ? ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾನೂ, ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ, ವರವರ್ಣಿನಿಯಾದ ಆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆ ಸೀತೆಯೂ ಈಗ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕು ನಿನ್ನ ಅಧೀನರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವೆವು.ಈಗ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಾವುಮೂವರಿಗೂ ನೀನೇ ದಿಕ್ಕಾಗಿರುವೆ! ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಿಸಬೇಡ ! ಪುನಃ ಹೋಗಿ ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಯುದ್ಧವನ್ನಾರಂಭಿಸು! ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬು!ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ಸಂದೇಹಿಸಬೇಡ!ಸಾರಿಸಾರಿ ಹೇಳುವೆನು. ಈ ಒಂದೇಬಾಣದಿಂದ ಇನ್ನು ಮುಹೂರ್ತದೊಳಗಾಗಿ ವಾಲಿಯು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಉರುಳುವುದನ್ನು ನಿನ್ನಕಣ್ಣಾರೆ ನೀನೇ ನೋಡುವೆ!ಆದರೆ ನೀನುಮಾತ್ರ ಆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವಾಗ ನನಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಗುರುತನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇದೋ ! ಇಲ್ಲಿ ಈ ನಾಗಪುಷ್ಪೀಲತೆಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಳಿರುವುದು ನೋಡು ! ಇದನ್ನು ಕಿತ್ತುತಂದು ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಈ ಸುಗ್ರೀವನ ಕೊರಲಿಗೆ ಹಾಕು!" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಪುಷ್ಪಿತವಾದ ಆ ಲತೆಯನ್ನುತಂದು ಸುಗ್ರೀವನ ಕೊರಲಿಗೆ ಹಾಕಿದನು ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು. ಕಂಠಗತವಾದ ಆ ಮಾಲೆಯಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲೆಯಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಶೋಭಿಸುತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಬಲಾಕಾಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಂಜೆಯಮೇಘದಂತೆ ಆತನ ದೇಹವು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿತ್ತು,ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು

ರಾಮನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಟ್ಟು, ಪುನಃ ರಾಮನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ವಾಲಿರಕ್ಷಿತವಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

(ಸುಗ್ರೀವನೊಡಗೂಡಿ ಅವನ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣಾದಿಗಳೂ ಪುನಃ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುದು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಜನರೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ನೋಡಿದುದು.)

ಹೀಗೆ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಋಶ್ಯಮೂಕದಿಂದ ಹೊರಟು, ವಾಲಿಯ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಕಡೆಗೆ ಬರುತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಬರುವಾಗಲೇ ರಾಮನು ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟುಗಳುಳ್ಳ ತನ್ನ ಮಹಾಧನುಸ್ಸನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಸೂರ್ಯಸಮಾನಗಳಾಗಿಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಯುದ್ಧಸಾಧನಗಳಾದ ತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹಿಡಿದುಹೊರಟನು. ಉಬ್ಬಿದಕಂಠವುಳ್ಳ ಸುಗ್ರೀವನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ, ರಾಮನ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತಿದ್ದರು. ರಾಮನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ವೀರನಾದ ಹನುಮಂತನೂ,ನಳನೂ,ನೀಲನೂ, ತಾರನೆಂಬ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ಬರುತಿದ್ದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ, ಪುಷ್ಪಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ತೂಗುತ್ತಿರುವ ಗಿಡಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿನೀರಿನಿಂದ ಮನೋಹರಗಳಾಗಿ ಸಮುದ್ರಗಾಮಿನಿಗಳಾದ ಮಹಾನದಿಗಳನ್ನೂ, ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ ಗವಿಗಳನ್ನೂ, ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ, ಕಲ್ಲಿನ ಗವಿಗಳನ್ನೂ, ದೊಡ್ಡಗುಹೆಗಳನ್ನೂನೋಡಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಸಾಗಿಬರುತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಮುಖ್ಯಗಳಾದ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳನ್ನೂ,ಗೋಡೆಯೆಬ್ಬಿಸಿ ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆಯಂತೆ ಅಂದವಾದ ಪರ್ವತಗುಹೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದರು.ವೈಡೂರ್ಯದಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ತಾವರೆಯೆಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಅರಳಿದ ಕಮಲಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿತಗಳಾಗಿ, ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕೆರೆಗಳು ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಿ ಕಾರಂಡವಗಳು, ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಗಳು,ಹಂಸಗಳು,ವಂಚುಲಕಗಳು,ನೀರುಕೋಳಿಗಳು, ಚಕ್ರವಾಕಗಳು, ಮೊದಲಾದ ಬೇರೆಬೇರೆ

ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದುವು.ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ಹುಲ್ಲಿನ ಮೈದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮೃದುವಾದ ಎಳಗರಿಕೆಯನ್ನು ಮೇಯುತ್ತ,ನಿರ್ಭಯವಾಗಿಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಡುಜಿಂಕೆಗಳನ್ನು ಕಂಡರು. ಮತ್ತು ಆ ಕೆರೆಯ ಸುತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಂದವಾದ ಬಿಳೀದಂತಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತಗಳಾಗಿ,ಭಯಂಕರ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ, ಮದದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ, ಮೈನವೆಯನ್ನಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆರೆಯಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕೊಂಬುಗಳಿಂದ ತಿವಿಯುತ್ತ, ನಡೆವೆಟ್ಟುಗಳಂತೆಯೂ,ಮೇಘಗಳಂತೆಯೂ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವ ಕಾಡಾನೆಗಳನ್ನು ಕಂಡರು. ಮತ್ತು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮೃಗಜಾತಿಗಳನ್ನೂ,ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ಪಕ್ಷಿಜಾತಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಸುಗ್ರೀವನ ವಶವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಬೇಗಬೇಗನೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ ಬರುತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ವೇಗದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಬರುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಒಂದು ವನವನ್ನು ನೋಡಿ,ರಾಮನು,ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೈಮಿತ್ರನೆ! ಇದೋ! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹವು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಮೇಘಗಳು ಗುಂಪುಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಇದುಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಬೆಳೆದಿರುವುದು. ಸುತ್ತಲೂ ಬಾಳೆಯಗಿಡಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಸ್ಥಳವಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ಬಹಳ ಕುತೂಹಲವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ನೀನು ಇದರ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನನ್ನಕುತೂಹಲವನ್ನು ನೀಗಿಸುವೆಯಾ?” ಎಂದನು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ದಾರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ರಾಮನಿಗೆ ಆ ವನದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. “ರಾಮಾ! ಇದೊಂದು ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮವು. ಇದು ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ,ತಂಪಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಎಷ್ಟುಶ್ರಮವನ್ನಾದರೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ನೀಗಿಸುವುದು. ಅಂದವಾದ ಉದ್ಯಾನವನಗಳಿಂದಲೂ, ರುಚಿರುಚಿಯಾದ ಕಂದಮೂಲಫಲಗಳಿಂದಲೂ, ತಿಳಿನೀರಿನಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸಪ್ತಜನರೆಂಬ ಏಳುಮಂದಿ ಋಷಿಗಳು ವಾಸಮಾಡುತಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ವ್ರತವನ್ನುಹಿಡಿದು, ತಲೆಕೆಳಕಾಗಿ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ತಪಸ್ಸನ್ನುಮಾಡುತಿದ್ದರು.ಅವರು ಈ ವನದಲ್ಲಿ ಏಳುರಾ

ತ್ರಿಗಳಿಗೊಂದಾವರ್ತಿ ವಾಯುಭಕ್ಷಕರಾಗಿ ಏಳುನೂರುವರುಷಗಳವರೆಗೆ ತಪಸ್ಸನ್ನುಮಾಡಿ ಕೊನೆಗೆ ಸಶರೀರಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಇಂತಹ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಆ ಋಷಿಗಳ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಲೂ ಈವೃಕ್ಷಗಳೇಪ್ರಾಕಾರವಾಗಿ, ಇಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿದ ದೇವಾಸುರರು ಬಂದರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಮನುಷ್ಯರಾರೂ ಈ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದಿಲ್ಲ.ಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಲಿ,ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಇತರಜಂತುಗಳಾಗಲಿ ಈಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಕಾಲಿಡಲಾರವು. ಅಥವಾ ತಿಳಿಯದೆ ಯಾವಪ್ರಾಣಿಯಾದರೂ ಈ ಆಶ್ರಮದೊಳಗೆ ಕಾಲಿಟ್ಟರೆ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಾಶಹೊಂದುವುವೇಹೊರತು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಮಾ! ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನೃತ್ಯವನ್ನುಮಾಡುವ [1]ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಆಭರಣಧ್ವನಿಗಳೂ,ಅವ್ಯಕ್ತಮಧುರವಾದ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅವರ ಗಾನಧ್ವನಿಗಳೂ,ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳೂ,ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೇ ಇರುವುವು.ಇಲ್ಲಿಂದ ಅನವರತವೂ ದಿವ್ಯಗಂಧವು ಹೊರಡುತ್ತಿರುವುದು. ಯಾವಾಗಲೂ ಇಲ್ಲಿ ತ್ರೇತಾಗ್ನಿಗಳು ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈಗಲೂ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿ ಈ ಧೂಮಪರಂಪರೆಯು ವೃಕ್ಷಾಗ್ರಗಳನ್ನು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಸುತ್ತಿ,ಮೇಘದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟ ವೈಡೂರ್ಯದ ಬೆಟ್ಟಗಳಂತೆ ಕಾಣುವುವು ನೋಡು.ಎಲೈ ಧರ್ಮಾತ್ಮನೆ!ನೀನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಆ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಋಷಿಗಳನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿಕೊಂಡು, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸು. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಆ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಯಾರು ನಮಸ್ಕರಿಸುವರೋ ಅವರಿಗೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಯಾವ ಅಶುಭವೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದು"ಎಂದನು.ಆಗ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ ಆ ಋಷಿಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ,ಆ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಮೇಲೆ, ಅವರೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನೂ, ಇತರವಾನರರೂ ಸಂತುಷ್ಟಚಿತ್ತರಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದರು. ಆ ಸಪ್ತಜನಾಶ್ರಮದಿಂದ ಬಹುದೂರದವರೆಗೆ ನ

1 ಇದರಿಂದ ಆ ಸಪ್ತಜನಮಹರ್ಷಿಗಳು ದೇವಲೋಕದಿಂದ ಈ ವನಕ್ಕೆ ಆಗಾಗ ಬಂದು ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತಿದ್ದರೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಡೆದು, ಮುಂದೆ ವಾಲಿಯಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಲ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನು ಕಂಡರು. ಹೀಗೆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ,ಇತರ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಶತ್ರುವಧೋದ್ದೇಶದಿಂದ, ಇಂದ್ರಪುತ್ರನಾದ ಆ ವಾಲಿಯ ವೀರ್ಯದಿಂದ ಪರಿಪಾಲಿತವಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾನಗರಿಯ ಬಳಿಗೆ ಪುನಃ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿಮೂರನೆಯಸರ್ಗವು.

ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಂದ ಪುನಃ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಅಭಯವನ್ನು ಪಡೆದು, ವಾಲಿಯನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆದುದು.

ಹೀಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟು ವಾಲಿಯಿಂದ ಪಾಲಿತವಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು.ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ದುರ್ಗಮವಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಮಾದಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಂದುಮರದ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತರು. ಉಬ್ಬಿದ ಕಂಠವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ವಿಶೇಷಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವನು,ಆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಸುತ್ತಿನ ಅಡವಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆ ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋಪವು ಅಂಕುರಿಸಿ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಹೋಯಿತು. ಆಗಲೇ ವಾಯುವೇಗಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಗುಡುಗುತ್ತಿರುವ ಮಹಾಮೇಘದಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತಿದ್ದ ಇತರವಾನರರೊಡಗೂಡಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದನು.ಅದರ ಧ್ವನಿಯು ಆಕಾಶವನ್ನೂ ಭೇದಿಸುವಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಬಾಲಸೂರ್ಯಸಮಾನನಾಗಿಯೂ, ಮದಿಸಿದ ಸಿಂಹದಂತೆ ಗಂಭೀರಗಮನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು, ಇದರಿಂದಲೇ ಮೊದಲು ಒಂಪಾವರ್ತಿ ಆ ವಾಲಿಗೆ ಯುದ್ಧಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಆಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಸಮರ್ಥನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ! "ರಾಮಾ! ಈಗ ನಾವು ವಾಲಿಯಿಂದ ಪಾಲಿತವಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಪುರಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆವು. ಈ ನಗರಿಯನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ!ಮೃಗಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಬಲೆಯಂತೆ,ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆನೇಕವಾನರರು ಇದರಲ್ಲಿ ತುಂ

ಬಿರುವನು. ಇದರ ಪುರದ್ವಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿರುವುವು. ಮ
ತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಧ್ವಜಗಳೂ ಅನೇಕಯಂತ್ರಗಳೂ ಹೇರಳವಾಗಿರುವುವು. ರಾಮಾ!
ನೀನು ಮೊದಲಿಂದಲೂ ನನಗೆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯ
ನ್ನುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವೆ? ಈಗ ಅದಕ್ಕೆ ಫಲಕಾಲವು ಬಂದಿರುವುದು. ಫಲ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಲತೆಗಳು ತಪ್ಪದೆ ಫಲಿಸುವಂತೆ. ಈಗನೀನುನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು
ತಪ್ಪದೆ ಸಫಲಗೊಳಿಸಬೇಕು." ಎಂದನು. ಇದನ್ನುಕೇಳಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿ
ಯೂ ಶತ್ರುನಿಗ್ರಾಹಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನುಕುರಿ
ತು, "ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ! ಆಗ ನಾನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಿದ್ದುದಕ್ಕೆಯಥಾ
ರ್ಥವಾದ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಿರುವೆನಲ್ಲವೆ! ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನಿನ್ನಕಂಠದಲ್ಲಿ
ಈ ನಾಗಪುಷ್ಪೀಲತೆಯನ್ನು ಹಾಕಿರುವುದರಿಂದ, ನಾನು ಇದರಿಂದ ಸುಲಭ
ವಾಗಿ ನಿನ್ನಗುರುತನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸುಗ್ರೀವಾ! ಈಗ ವಾಲಿಯು
ನನ್ನಬಾಣದಿಂದ ಸಾಯುವುದು ಹಾಗಿರಲಿ! [1] ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲೆಯಿಂದ ಪರಿವೃ

---

1 ಇಲ್ಲಿ 'ಶೋಭಸೇಹ್ಯಧಿಕಂ ವೀರ ಲತಯಾ ಕಂಠಸಕ್ತಯಾ | ವಿಪರೀತ ಇವಾ
ಕಾಶೇ ಸೂರ್ಯೋ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲಯಾ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ನಕ್ಷತ್ರಮಾ
ಲೆಯಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗುವುದು ಅಸಂಭವವಾದುದರಿಂದ, ಇದನ್ನು ಅಭೂತೋಪಮೆ
ಯೆಂದುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಈಹೋಲಿಕೆಯೇ ವಾಲಿವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಸೂಚಕವೆಂದೂಗ್ರಾಹ್ಯವು.
"ರಾತ್ರಾವಿಂದ್ರಧನುರ್ದರ್ಶೀ ದಿವಾ ನಕ್ಷತ್ರದರ್ಶನೇ | ತದ್ರಾಷ್ಟ್ರನಾಥನಾಶಸ್ಸ್ಯಾದಿತಿ
ಗರ್ಗಸ್ಯಭಾಷಿತಮ್" ಎಂಬುದಾಗಿ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಧನುಸ್ಸನ್ನೂ, ಹಗಲಲ್ಲಿ ನಕ್ಷ
ತ್ರವನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ಆಯಾ ರಾಷ್ಟ್ರದ ರಾಜರಿಗೆ ಹಾನಿಯೆಂದು ಗರ್ಗವಚನವಿರು
ವುದರಿಂದ, ನಕ್ಷತ್ರಪರಿವೃತನಾದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿರುವ ಈ ಸುಗ್ರೀವನ ಸ್ವ
ರೂಪವೇ, ಈಗ ವಾನರರಾಜನಾದ ವಾಲಿಯ ಮರಣಕ್ಕೆ ಸೂಚಕವೆಂದು ಭಾವವು.

ಅಥವಾ "ಪರೀತಂತು ದಿವಾಪ್ರೋಕ್ತಂ ವಿಪರೀತಂತು ಶರ್ವರೀ" ಎಂದೂ, "ರಾ
ಕಾಮಧ್ಯಗತಶ್ಚಂದ್ರಸ್ಸೂರ್ಯ ಇತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ" ಎಂದೂ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿರುವುದರಿಂದ
ವಿಪರೀತವೆಂದರೆ ರಾತ್ರಿಯು, ಸೂರ್ಯನೆಂದರೆ ರಾಕಾಚಂದ್ರನು. ಇದರಿಂದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ
ನಕ್ಷತ್ರಪರಿವೃತನಾದ ರಾಕಾಚಂದ್ರನಂತೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಶೋಭಿಸುತಿದ್ದನೆಂದು ಸಾಮಾ
ನ್ಯೋಪಮೆಯನ್ನೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ತನಾಗಿ,ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉತ್ಪಾತಸೂರ್ಯನಂತೆ ಈ ಲತೆಯಿಂದಕೂಡಿ ಶೋಭಿಸುವ ಈ ನಿನ್ನಸ್ವರೂಪವೇ ಆವಾಲಿಯ ಸಾವಿಗೆ ಸೂಚಕವಾದ ಮಹೋತ್ಪಾತವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮನೆ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿನಗೆ ವಾಲಿಯಿಂದುಂಟಾಗಿರುವ ಭಯವೂ, ಆತನಿಗೂ ನಿನಗೂ ಇರತಕ್ಕ ವೈರವೂ ಇಂದಿಗೆ ತೀರಿತೆಂದು ತಿಳಿ! ಈಗ ನಾನು ಈ ನನ್ನ ಒಂದೇಬಾಣದಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೀರಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಭಯಪಡಬೇಡ! ನಿನಗೆ ಸಹೋದರರೂಪದಿಂದಿರುವ ನಿನ್ನ ವೈರಿಯನ್ನು ಕರೆದು ನನಗೆ ತೋರಿಸು. ಅವನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿಳುವುದೇ ತಡ! ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅವನು ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದು ಇಲ್ಲಿನ ನೆಲದಮಣ್ಣಿನಮೇಲೆ ಹೊರಳುವುದನ್ನುನೋಡು! ಅವನು ಈಗ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನಾದರೆತಿರುಗಿ ಬದುಕಿಹೋಗುವನೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ. ಆತನುಬದುಕಿಹೋದರೆ ಆಗ ನಾನು ದೋಷಭಾಗಿಯೇ ನಿಜವು. ಆಗ ನೀನೂ ನನ್ನನ್ನು ನಿನ್ನಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಿಂದಿಸಬಹುದು. ನಾನು ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ಆ ಸಪ್ತಸಾಲಗಳನ್ನು ಭೇದಿಸಿದುದನ್ನು ನೀನೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿರುವೆಯಷ್ಟೆ? ಅದೇ ವೇಗದಿಂದ ಈಗ ವಾಲಿಯೂ ನನ್ನಿಂದ ಹತನಾಗುವನೆಂದು ತಿಳಿ! ಎಲೈ ವೀರನೆ! ನಾನು ಎಷ್ಟೇಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಳ್ಳಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಲೋಪವುಂಟಾಗಬಾರದೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯವ್ರತವು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಎಷ್ಟೇಕಷ್ಟಬಂದರೂ ಸುಳ್ಳಾಡತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಇಂದ್ರನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿದ ಪೈರುಗಳನ್ನು ಮಳೆಯಿಂದ

ಅಥವಾ "ನವೋನವೋಭವತಿ" ಇತ್ಯಾದಿಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ, "ಅಹ್ನಾಂಕೇತುಃ" ಎಂಬಶಬ್ದದಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾದ ಸೂರ್ಯನೇ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಆಪ್ಯಾಯಕನಾದುದರಿಂದ, ಚಂದ್ರನೆನಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಹೀಗೆ ಸೂರ್ಯಕಿರಣದಿಂದಲೇ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಕಾಂತಿಯುಂಟಾಗುವುದೆಂಬ ವಿಷಯವು ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ 'ಕ್ಷೀಣಂ ಸೋಮಂಸುರ್ಯಃ ಪೀತಮಾಪ್ಯಾಯಯತಿ ದೀಪ್ತಿಮಾನ್। ಮೈತ್ರೇಯೈಕಕಲಂ ಸಂತಂಶಶ್ಮಿನೈಕೇನ ಭಾಸ್ಕರಃ' ಎಂದುನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಚಂದ್ರನು ಸೂರ್ಯಕಿರಣಪ್ರವೇಶದಿಂದಲೇ ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟನಾಗುವುದರಿಂದ ಸೂರ್ಯನೆನಿಸಲ್ಪಡುವನು. ಅದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲೆಯಿಂದ(ವಿಪರೀತಃ) ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತನಾದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತಿದ್ದನೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

ಹೇಗೆ ಫಲಭರಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನೋ, ಹಾಗೆ ನಾನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಸಫಲವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು. ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ತಪ್ಪತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನೀನು ಸಂದೇಹಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಇಲ್ಲ. ಸುಗ್ರೀವಾ! ಸುವರ್ಣಮಾಲಿಕೆಯೊಡಗೂಡಿದ ಆ ವಾಲಿಯು ಈ ಕ್ಷಣವೇಹೊರಟು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನೀನು ಒಂದುದೊಡ್ಡಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡು.ಆ ವಾಲಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಜಯಶೀಲನು. ಬಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು. ಶತ್ರುಗಳ ಬಲವನ್ನೂ ಮೆಚ್ಚಿ ಸಂತೋಷಿಸುವವನು. ಯುದ್ಧಪ್ರಿಯನು. ನೀನು ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಆತನನ್ನುಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಇದಿರಿಸಿದವನಾದುದರಿಂದ, ಈಗ ನಿನ್ನ ಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಅವನು ಕೋಪದಿಂದ ಹೊರಟುಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳು ಮಾಡುವ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹಿಸಲಾರರು. ಇದರಮೇಲೆ ಈ ವಾಲಿಯಂತೆ ತಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವೇ ಹೆಚ್ಚೆಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದಿರುವವರು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ [1]ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮುಂದಿರುವಾಗ,ಶತ್ರುಗಳ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಸಹಿಸರು," ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುವರ್ಣಚ್ಛಾಯೆಯುಳ್ಳ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು, ಆಕಾಶವನ್ನು ಭೇದಿಸುವಂತೆ ಆಗಲೇ ಒಂದು ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ರಾಜ್ಯವು ಅರಾಜಕವಾಗಿ ಕೇಳುವವರಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ, ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಕುಲಸ್ತ್ರೀಯರು ಪರಪುರುಷರಿಂದ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ತುರುಬುಳ್ಳವರಾಗಿ,ದಿಕ್ಕುಕಾಣದೆ ತತ್ತಳಿಸುವಂತೆ ಆಪಟ್ಟಣದ ಹೊರಗಿದ್ದ ಗೋಕುಲವೆಲ್ಲವೂ ಆ ಸುಗ್ರೀವನ ಧ್ವನಿಗೆ ಬೆದರಿ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದುವು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜಿಂಕೆಗಳೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗಾಯಪಟ್ಟ ಕುದುರೆಗಳಂತೆ, ಹಿಂದು

"ಪ್ರಾಕರಸ್ತ್ರೀಪುರ್ಣೀಷಾಭ್ಯಾಂ ಮಧ್ಯಾಹ್ನೇ ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸಯಾ । ಸಾಯಂಕಾಮೇನ ಪೀಡ್ಯಂತೇ ಜಂತವೋ ನಿಶಿನಿದ್ರಯಾ" ಎಂಬುದಾಗಿ ವಾಲಿಯು ಸ್ತ್ರೀಸಮುದ್ಯಗತನೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಪುರಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಹೇಳಿದುದರಿಂದಲೂ ಇದು ಸಾಯಂಕಾಲವೆಂದೂಹ್ಯವು.

ಮುಂದುತೋರದೆ, ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಓಡಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರರೂಪದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಪುಣ್ಯಪುರುಷರು, ತಾವುಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಫಲವೆಲ್ಲವೂ ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಭೂಮಿಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ, ಗಗನಚಾರಿಗಳಾದ ಪಕ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೇಲಿಂದ ಉದಿರುತಿದ್ದುವು. ಹೀಗೆ ಸೂರ್ಯಾತ್ಮಜನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಮೇಘಸಮೂಹಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಗರ್ಜಿಸುವಂತೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನುಮಾಡಿ, ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾದ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತೆ ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತ, ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದುಬ್ಬಿಬರುತಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯಸರ್ಗವು.

ಸುಗ್ರೀವನ ಸಿಂಹನಾದವನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾಲಿಯು ಪುನಃ ಕೋಪಗೊಂಡು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟುದು. ತಾರೆಯು ಬೇಡವೆಂದು ವಾಲಿಯನ್ನು ತಡೆದುದು.

ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಹಿಂದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಇಲ್ಲದ ಧೈರ್ಯದಿಂದುಬ್ಬಿ ಮಾಡಿದ ಸಿಂಹನಾದವು ಅತ್ತಲಾಗಿ ವಾಲಿಯ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು.ಆಗ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿದ್ದ ವಾಲಿಗೆ ಸಹಿಸಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು.ಆಗ ವಾಲಿಯು ಅಂತಃಪುರವಿಹಾರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳನ್ನೂ ನಡುಗಿಸುವಂತಿರುವ ಆ ಗರ್ಜನಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ, ಅವನಿಗಿದ್ದ ಕಾಮಮದವೆಲ್ಲವೂ ಅಡಗಿಹೋಯಿತು. ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಆ ವಾಲಿಯು ಸಂಜೆಗೆಂಪಿನಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಆಗ ಕೋಪದಿಂದ ಕಪ್ಪುಹಿಡಿದ ದೇಹವುಳ್ಳವನಾಗಿ [1] ಗ್ರಹಣಹಿಡಿದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಾಂತಿಹೀನನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟನು.ಭಯಂಕರವಾದ ಕೋರೆದಾಡೆಗಳಿಂದಕೂ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಉಪರಕ್ತ ಇವಾದಿತ್ಯಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಉಪರಕ್ತನೆಂದರೆ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರಕ್ತವರ್ಣವುಳ್ಳವನು.ಪರೀವೇಷವನ್ನುಹೊಂದಿರುವವನೆಂದರ್ಥವು. ಪರಿವೇಷದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸೂರ್ಯನು ಹೇಗೆ ಕಾಂತಿಹೀನನಾಗುವನೋ, ಹಾಗೆ ವಾಲಿಯೂ ಕಾಂತಿಹೀನನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ಅರ್ಥಾಂತರವು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ರಾಹುಗ್ರಸ್ತನಾದ ಸೂರ್ಯನೊಡನೆ ಹೋಲಿಸುವುದರಿಂದ ವಾಲಿಗೆ ಮುಂದೆ ಬರುವ ವಿನಾಶವು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ಡಿ ಬೆಂಕಿಯುರಿಯುಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತಿದ್ದ ಆತನ ದೇಹವು ದಂಟಿನೊಡನೆ ಮೇಲಿದ್ದ ಕಮಲವುಳ್ಳ ಮಡುವಿನಂತೆ ತೋರುತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ವಾಲಿಯು ಕಿವಿಯಿಂದ ಕೇಳಿ ಸಹಿಸಲಾರದ ಸುಗ್ರೀವನ ಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಅಂತಃಪುರದಿಂದ ಹೊರಟು,ತನ್ನ ಪದಘಾತದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಭೇದಿಸುವಂತೆ ವೇಗದಿಂದ ಕಾಲಿಡುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಬಂದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ತಾರೆಯು, ಸಂಭ್ರಮದಿಂದಲೂ ಭಯದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ, ಪತಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆತನನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ಹಿತವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡತೊಡಗಿದಳು. "ಎಲೈ ವೀರನೆ! ಈಗ ನಿನಗಾದರೋ ನದೀಪ್ರವಾಹವೇಗದಂತೆ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವು ಬಂದಿರುವುದು. ಈ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ! ಬೆಳಗಾದ ಮೇಲೆ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದೆದ್ದವನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಉಪಭುಕ್ತವಾದ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಬಿಸುಡುವಂತೆ ನೀನು ಈಕೋಪವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ನೀನು ಬೆಳಗಾದಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಬಹುದು.ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಯಾವಮೇಲ್ಮೆಯಾಗಲಿ ನಿನಗೆ ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ನ್ಯೂನತೆಯಾಗಲಿ ಉಂಟಾಗದು.ನೀನು ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಹಾಗೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆಹೊರಡುವುದು ನನಗೇನೋ ಸರ್ವಥಾ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲ. ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನುತಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕಾರಣವನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು!ಸುಗ್ರೀವನು ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಒಂದಾವರ್ತಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆದನಲ್ಲವೆ! ಆಗಲೇ ನೀನು ಬಂದು ಆತನನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸಿದೆ!ಆಗ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯಕ್ಕೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಅವನು ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಪಲಾಯನಮಾಡಿದನು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ನಡೆದು ಇನ್ನೂ ಬಹಳಹೊತ್ತಾಗಿಲ್ಲವು.ಹೀಗೆ ಈಗಲೇ ನಿನ್ನಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ ಪಲಾಯನಮಾಡಿದ ಆನಿನ್ನವೈರಿಯು,ಪುನಃಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವನಲ್ಲವೆ?ಇದರಿಂದ ನನಗೇನೋ ಸಂದೇಹವು ತೋರಿರುವುದು ಇದಲ್ಲದೆ ಈಗಿನ ಅವನ ಗರ್ಜನಧ್ವನಿಯು ಮೊದಲಿನಂತಿಲ್ಲ. ಈಗಿನ ಸ್ವರವೇ ಬೇರೆವಿಧವಾಗಿರುವುದು. ಈ ಧ್ವನಿಯೇ ಅವನ ಈಗಿನ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನೂ,ಅವನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸುವಂತಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು

ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿರದು. ಏನೋ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಕಾರಣವಿರಬೇಕು. ಈಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಅಸಹಾಯನಾಗಿ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಸಹಾಯದ ಬಲದಿಂದಲೇ ಅವನು ಹೀಗೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆದರೆ "ಯಾವನ ಸಹಾಯವಿದ್ದರೂ ಭಯವಿಲ್ಲ" ವೆಂದು ನೀನು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಾಗೆಣಿಸಬಾರದು. ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬಹಳಚಾತುರ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಬಹಳ ಬುದ್ಧಿವಂತನು. ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನು. ಅವರವರವೀರ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಿದಹೊರತು ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವವನಲ್ಲ, ತನಗೆ ನಂಬಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿದಹೊರತು ಇತರರನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆಯುವವನಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೆ ಒಮ್ಮೆ ನಿನ್ನಕುಮಾರನಾದ ಅಂಗದನೇ ನನಗೆ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು. ನಿನಗೆ ಹಿತಕರವಾದ ಆ ಸಂಗತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಅಂಗದನು ಒಮ್ಮೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ, ಅಲ್ಲಿ ಆಪ್ತರಾದ ಕೆಲವು ಚಾರರಿಂದ ತಾನು ತಿಳಿದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿರುವನು. ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ಅಯೋಧ್ಯಾಧಿಪತಿಯಾದ ದಶರಥನ ಮಕ್ಕಳಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂಬ ಮಹಾ ಶೂರರಿಬ್ಬರು ಸುಗ್ರೀವನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವರೆಂದೂ, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನುಜಯಿಸುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೂ ಕೇಳಿದೆನು. ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ! ಆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ರಾಮನೆಂಬವನೊಬ್ಬನ ಗುಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವೆನುಕೇಳು! ಅವನು ಯುದ್ಧಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರೂರನು. ಎಷ್ಟೇಶತ್ರುಸೈನ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ತನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ದಹಿಸಿಬಿಡುವನು[1] ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವೃಕ್ಷದಂತಿರುವನು. ಎಷ್ಟೇಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ನಿವಾಸವೃಕ್ಷಸ್ಸಾಧೂನಾ ಮಾಪನ್ನಾನಾಂ ಪರಾ ಗತಿಃ''। ಆರ್ತಾನಾಂ ಸಂಶ್ರಯಶ್ಚೈವ ಯಶಸಶ್ಚೈಕಭಾಜನಂ॥ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನೋ ನಿದೇಶೇನಿರತ: ಪಿತು:।ಧಾತೂನಾಮಿವ ಶೈಲೇನ್ದ್ರೋ ಗುಣಾನಾಮಾಕರೋಮಹಾನ್" ಎಂದುಮೂಲವು. ತಾರೆಯು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂತವರೆಂಬುದನ್ನು ವಾಲಿಗೆ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿ,ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಭೂತನಾದ ರಾಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದಲೇ,ಇಬ್ಬರ ಸ್ವರೂಪ

ಬಿದ್ದವರಿಗೂ ದಿಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದು ಅವರನ್ನುದ್ಧರಿಸುವನು. ದುಃಖಿತರಾದವರಿಗೆ

ವೂ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟಂತಾಗುವುದೆಂದೆಣಿ ,ಆ ರಾಮನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಳು.ಇದರಿಂದ ತಾರೆಯು ರಾಮನ ತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.''ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಸಹಾಯಕ ವಾಗಿ ಬಂದ ರಾಮನು ತನಗೂ ಸಹಾಯಕನಾಗಲಾರನೆ?" ಎಂದು ವಾಲಿಯು ಆಕ್ಷೇ ಪಿಸಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಿ, (ನಿವಾಸವೃಕ್ಷಸ್ಸಾಧೂನಾಂ)ಎಂದುಹೇಳಿರುವಳು. ವೃಕ್ಷವು ತನ್ನ ನೆರಳನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ತನಗನುಕೂಲರಾಗಿ ಬಂದವರಿಗೆಮಾತ್ರವೇ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಡು ವಂತೆ, ರಾಮನೂ ತನಗನುಕೂಲರಾಗಿ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದ ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಆ ಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನೆಂದುಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ವೃಕ್ಷದೊಡನೆ ಅಭೇದಾಧ್ಯ ವಸಾಯವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ,ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಈತನಿಗೆ ವೃಕ್ಷಸಾಮ್ಯವಿರುವು ದೆಂದು ಭಾವವು. ವೃಕ್ಷವು ಹೇಗೆ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದವರಿಗೆ ಮೊದಲು ತಂಪನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ, ಫಲಪುಷ್ಪಾದಿಗಳನ್ನುಕೊಟ್ಟು ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದಿಸುವು ದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಈ ರಾಮನೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಿತರಿಗೆ ಸಮಸ್ತವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂ ಪೂರ್ಣವಾದ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸತಕ್ಕವನೆಂಬುಭಾವವು.''ವಾಸುದೇವತರುಚ್ಛಾ ಯಾ ನಾತಿಶೀತಾ ನ ಘರ್ಮದಾ।ನರಕಾಂಗಾರಶಮನೀ ಸಾಕಿಮರ್ಥಂನಸೇವ್ಯತೆ" ಎಂದು ಇದೇ ಅರ್ಥವು ಗ್ರಂಥಾಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಮಾಡಿದ ನಮ್ಮನ್ನು ಆಶ್ರೀರಾಮನು ಸಾಧುಗಳೆಂದೆಣಿಸಲಾರನಾದುದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅ ನುಗ್ರಹವನ್ನು ತೋರಿಸಲಾರನೆಂದೂ ಭಾವವು. (ಆಪನ್ನಾನಾಂಪರಾಗತಿಃ)ಆಶ್ರಿತರಿಗೆ ಪರಮಗತಿಯು. ಎಂದರೆ''ಅನನ್ಯಾಶ್ಚಿಂತಯಂತೋ ಮಾಂಯೇಜನಾಃಪರ್ಯುಪಾಸತೇ। ತೇಷಾಂ ನಿತ್ಯಾಭಿಯುಕ್ತಾನಾಂ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂವಹಾಮ್ಯಹಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ, ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನನ್ನೇ ನಂಬಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕವರಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತನ್ನದೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಮೊದಲಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಕಾಪಾಡುವ ಅಸಾಧಾರಣಕೃಪಾಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ವನು. (ಆರ್ತಾನಾಂ ಸಂಶ್ರಯಶ್ಚೈವ। ಆಶ್ರಿತರಲ್ಲಿಯೂ ಆರ್ತರಾದವರಿಗೆ ಸಂಪೂ ರ್ಣಾವಲಂಬನವನ್ನು ಕೊಡುವವನು. ಆದುದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಆತನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಿತನಾ ಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ,ನಮ್ಮಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ರಾಮನು ಅವನನ್ನುತಪ್ಪ ದೆ ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂದು ಭಾವವು. ''ಹಾಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ರಾಮನ ಆಶ್ರಯವಿರುವಂತೆ ನ ಮಗೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಆಶ್ರಯವು ಸಿಕ್ಕಲಾರದೆ?" ಎಂದರೆ,(ಯಶಸಶ್ಚೈಕಭಾಜನಂ) ಅಂತಹ ಆಶ್ರಿತರಕ್ಷಣವೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಈ ರಾಮನೊಬ್ಬನೇ ಭಾಗಿಯು, ಇಂತಹ ರಕ್ಷ ಕರು ಬೇರೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕಲಾರರೆಂದೂ ಭಾವವು,

ತಾನೇ ಮುಖ್ಯಾಶ್ರಯವೆನಿಸಿರುವನು. ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ

ಇಲ್ಲಿ "ಚತುರ್ವಿಧಾ ಭಜನ್ತೇ ಮಾಂ ಜನಾಸ್ಸುಕೃತಿನೋಽರ್ಜುನ। ಆರ್ತೋಜಿಜ್ಞಾಸುರರ್ಥಾರ್ಥೀಜ್ಞಾನೀಚ ಭರತರ್ಷಭ" ಎಂಬುದಾಗಿ, ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. (ಆರ್ತಾನಾಂ) ಎಂಬುದರಿಂದ ಆರ್ತನೂ,(ಸಾಧೂನಾಂ)ಎಂಬುದರಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸುವೂ, (ಆಪನ್ನಾನಾಂ) ಎಂಬುದರಿಂದ, ಆಕಿಂಚನ್ಯದಿಂದ ದುಃಖಿಸುವ ಅರ್ಥಾರ್ಥಿಯೂ, ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವರು. ಹಾಗೆಯೇ (ಯಶಸಶ್ಚೈಕಭಾಜನಂ) ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸೆಂಬುವಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಾತಿಶಯದಿಂದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವನೆಂದೂ ಊಹ್ಯವು. (ಸಾಧೂನಾಂ)ಇತ್ಯಾದಿಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿ(ಯಶಸಃ)ಎಂಬಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ಏಕವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಅಂತಹಜ್ಞಾನಿಯುಮಾತ್ರದುರ್ಲಭನೆಂದೂಭಾವವು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇಭಗವಂತನು "ಉದಾರಾಸ್ಸರ್ವಏವೈತೇಜ್ಞಾನೀತ್ವಾತ್ಮೈವಮೇಮತಂ"ಎಂಬುದಾಗಿಅವರೆಲ್ಲರೂಉತ್ತಮರೇಆಗಿದ್ದರೂ, ಜ್ಞಾನಿಯೊಬ್ಬನುಮಾತ್ರ ನನಗೆ ಆತ್ಮನೆಂದೇ ನನ್ನಮತವು" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಭಗವತ್ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರವಾದ ಜ್ಞಾನದಿಂದಯಶಸ್ವಿಯಾದವನೆಂದುಯಶಶ್ಶಬ್ದಾರ್ಥವು.ಅಥವಾ(ಸಾಧೂನಾಂ) ಉಪಾಸಕರಿಗೂ, (ಆಪನ್ನಾನಾಂ) "ಸಕೃದೇವ ಪ್ರಪನ್ನಾಯ" ಎಂಬಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೂ, (ಆರ್ತಾನಾಂ)"ಆರ್ತೋವಾ ಯದಿವಾ ದೃಪ್ತಃ ಪರೇಷಾಂ ಶರಣಾಗತಃ" ಎಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಆರ್ತರಾಗಿಬಂದಪ್ರಪನ್ನರಿಗೂ (ಯಶಸಃ) ಕೀರ್ತಿಗೂ, (ಏಕಭಾಜನಂ) ಒಂದೇ ಸ್ಥಾನವು. ಎಂದರೆ, ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಇವನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು. (ಗೋವಿಂದರಾಜೀಯವು.)

ಮುಂದೆ ಆಶ್ರಿತರ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನುಈಡೇರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ಜ್ಞಾನಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವಳು.(ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನಃ)ಲೌಕಿಕಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣನಾದವನು, ಅಥವಾ "ಜ್ಞಾನಶ್ಚಾಸೌ ವಿಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನಶ್ಚ" ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನೂ, ಜ್ಞಾನಗುಣಕನೂ ಆಗಿ ಶೋಭಿಸುವವನೆಂದರ್ಥವು. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಅನುಷ್ಠಾನಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ ಹೇಳುವಳು. "ನಿದೇಶೇ ನಿರತಃ ಪಿತುಃ" ಪಿತೃವಾಕ್ಯಪರಿಪಾಲನವೆಂಬ ವ್ರತವನ್ನು ನಡೆಸುವವನು. ಇಲ್ಲಿ ಪಿತೃವಚನಪರಿಪಾಲನವೆಂಬ ಧರ್ಮವೊಂದೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಇದು ಇತರಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಉಪಲಕ್ಷಕವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇದರಿಂದ ಅವನ ಸೌಲಭ್ಯವೂ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ಸ್ಥಾನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪಾರಲೌಕಿಕವಾದ ಮೋಕ್ಷವಿಚಾರವನ್ನೂ, ಐಹಲೌಕಿಕಗಳಾದ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಆತನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಲ್ಲನು.ತಂದೆಯಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದವನಲ್ಲ. ಗೈರಿಕಾದಿಧಾತುಗಳಿಗೆ ಪರ್ವತವು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಸಮಸ್ತಗುಣಗಳಿಗೂ ಅವನು ಗನಿಯಂತಿರುವನು. ಇಂತಹ ರಾಮನೇ ಈಗ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಬಂದಿರುವನಲ್ಲವೆ?ಆ ಮಹಾತ್ಮನೊಡನೆ ನಿನಗೆ ವಿರೋಧವು ಎಂದಿಗೂ ತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಜಯಿಸುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಿ ತೀರದು. ಎಲೈ ಶೂರನೆ! ನಿನಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ನೀನು ಕೋಪಿಸಬಾರದು. ನಾನು ಈಗ ಹೇಳುವ ಹಿತವಾಕ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಲಾಲಿಸಿಕೇಳು! ಅದರಂತೆಯೇ ನಡೆಸು!ಈಗಲೇ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕರೆತರಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡು! ಈಗ ಅವನು ನಿನಗಿಂತಲೂ ಬಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲಾಗಿಯೇ ಇರುವನು. ಹೀಗೆ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನೊಡನೆ ವೈರವನ್ನುಬಳೆಸಬೇಡ! ಎಲೈ ವೀರನೆ! ಆ ರಾಮನೊಡನೆ ನೀನು ವೈರವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂಬುದುಮಾತ್ರವೇಅಲ್ಲ. ನೀನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಕರೆತಂದು ಅವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಮೇಲು! ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆಯೂ ಈಗಿನ ವೈರವನ್ನುಬಿಟ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನುಬೆಳೆಸು!ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಆತನನ್ನು ನೀನಾಗಿ ಕರೆತಂದು ಲಾಲಿಸಿ ಪೋಷಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ?ಅವನು ಅಲ್ಲಿದ್ದರೇನು?ಇಲ್ಲಿದ್ದರೇನು? ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಿನಗೆ ಬಂಧುವೆನಿಸಿದನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಿಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆ ಬಂಧುವುಂ

(ಗುಣಾನಾಮಾಕರಃ)ಸಮಸ್ತಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳಿಗೂ ಘನಿಯಂತಿರುವವನು."ಧಾತೂನಾಮಿವ ಶೈಲೇಂದ್ರಃ"ಎಂಬ ಹೋಲಿಕೆಯಿಂದ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಧಾತುಗಳಿರುವಂತೆ ರಾಮನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಬಲೈಶ್ವರ್ಯಾದಿ ಬಹುಭೇದಗಳುಳ್ಳ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ತುಂಬಿರುವುವೆಂದು ಭಾವವು. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಸಾದೃಶ್ಯದಿಂದ ಆ ರಾಮನ ಗುಣಗಳಿಗೂ, ಧೈರ್ಯಕ್ಕೂ ಚಲನವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಸೂಚಿತವು.

ಟೆ? ಪ್ರಿಯನೆ! ನೀನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ, ದಾನಮಾನಾದಿ ಸತ್ಕಾರಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ನಾಗು! ವೈರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು! ಅವನು ನಿನ್ನಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೇ ಸಹಾಯಕನಾಗಿರಲಿ ! ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ನಿನಗೆ ಬಂಧುವೆನಿಸಿರುವನು. ಆತನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತೋರಿಸು! ಈಗ ನಿನಗೆ ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆದಾರಿಯಿಲ್ಲ. ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ಕೋರುವವನಾಗಿದ್ದರೆ, ನಾನೂ ನಿನಗೆ ನಿಜವಾದ ಹಿತೈಷಿಣಿಯೆಂದು ನೀನು ನಂಬುವುದಾದರೆ, ಇದೋ ಕೈಮುಗಿದು ಯಾಚಿಸುವೆನು. ನನ್ನಮಾತನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಡು! ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ! ಈ ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು! ಪಥ್ಯವಾದ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳು! ಕೋಪವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಬೇಡ! ಇಂದ್ರನಿಗೆಣೆಯಾದ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಆ ಕೋಸಲರಾಜಪುತ್ರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ಎಂದಿಗೂ ನಿನಗೆ ತಕ್ಕುದಲ್ಲ" ಎಂದಳು. ಹೀಗೆ ತಾರೆಯು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಹಿತವಾಗಿಯೂ ಪಥ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ, ಆಕೆಯ ಮಾತೊಂದೂ ಮೃತ್ಯುವಶನಾಗಿ ವಿನಾಶಕಾಲದಲ್ಲಿರುವ ಆವಾಲಿಯ ಕಿವಿಗೇರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನೈದನೆಯಸರ್ಗವು.

(ವಾಲಿಯು ತಾರೆಯನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ, ತಾನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವುದು. ವಾಲಿಸುಗ್ರೀವರಯುದ್ಧವು. ಕೊನೆಗೆ ವಾಲಿಯಬಲವು ಹೆಚ್ಚುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಅವನ ಎದೆಗೆ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುದು.)

ಹೀಗೆ ತನಗೆ ಹಿತವಾದವನ್ನು ಹೇಳುತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಮುಖಿಯಾದ ಆ ತಾರೆಯನ್ನು ವಾಲಿಯು ಹೆದರಿಸಿ, ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು," "ನನಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಾಗಿ, ನನಗಿಂತಲೂ ಕಿರಿಯುವನಾದ ಆಸುಗ್ರೀವನು, ಇಷ್ಟುಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಗರ್ಜಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ನಾನು ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕೆ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ನನ್ನಮೇಲೆ ಬಲವಾದ ವೈರವನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಿರುವನು.

ನಾನು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಮನ್ನಿಸಿಬಿಡಲಿ! ಎಲೆ!ಭೀರು! ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂತಿರುಗದೆ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಪರಾಜಿತರಾಗದ ಶೂರರಿಗೆ ಇಂತಹ ತಿರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಸಹಿಸುವುದು ಮರಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಕಟವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. ನನ್ನಿಂದ ಮೈಮುರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಿರುವ ಆತನ ಈ ಕೊಬ್ಬನ್ನೂ, ಅವನ ಈಗರ್ಜನವನ್ನೂ ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಸಹಿಸಲಾರೆನು. ರಾಮನಿಂದ ನನಗೆ ಅಪಾಯವುಂಟಾಗುವುದೆಂದು ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ! ಅವನು ಧರ್ಮಜ್ಞನೆಂದೂ,ಕೃತಜ್ಞನೆಂದೂ ನೀನೇ ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ?ಇಷ್ಟು ಗುಣಾಢ್ಯನಾದವನು,ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲುವಷ್ಟು ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನುಮಾಡುವನೆ? ಎಲೆಪ್ರಿಯೆ! ಹೋಗು! ಈ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿಕೊಂಡು ನೀನೂ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ನಡೆ ! ಇದೇನು? ನಾನು ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳದೆ ನೀನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವೆ? ಎಲೆ ತಾರೆ ! ನೀನು ಪತಿಯಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದಾಯಿತಲ್ಲವೆ. ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದೆ? ಇನ್ನು ನೀನು ಹೋಗು ! ನಾನು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿಬರುವೆನು. ನಿನ್ನ ಕಳವಳವನ್ನು ಬಿಡು ! ನಾನು ಅವನ ಕೊಬ್ಬನ್ನು ಮಾತ್ರಮುರಿದುಬರುವೆನೇ.ಹೊರತು ಆತನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗಲೂ ನನ್ನಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆದಿಡಬಲ್ಲೆನಾದುದರಿಂದ ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ನಡೆಸಿಬರುವೆನು. ಮರಗಳಿಂದಲೂ,ಮುಷ್ಟಿಪ್ರಹಾರಗಳಿಂದಲೂ ಆತನನ್ನು ಹೊಡಿದು, ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಧಂತೆ ಓಡಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ನನ್ನ ಪೆಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಹಳಹೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ನಿಲ್ಲಲಾರನು. ಎಲೆ ತಾರೆ! ನೀನು ದಾನಮಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಿ ವಶದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ?ದುರಾತ್ಮನಾದ ಆತನು ನನ್ನ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ದರ್ಪವನ್ನಾಗಲಿ, ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಾಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಹಿಸುವವನಲ್ಲ. ನೀನಂತೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ನನಗೆ ಹಿತವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿ, ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಿಶೇಷಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿ

ದೆ.ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂತೋಷಿಸಿರುವೆನು.ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಬೇಕಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸಿದುದಾಯಿತಲ್ಲವೆ?ಇನ್ನು ನೀನು ಹಿಂತಿರುಗು!ನನ್ನ ಜೀವದಮೇಲೆ ಆಣೆಯಿಟ್ಟುಹೇಳುವೆನು.ಬೇಗನೆ ಹೊರಡು! ನಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಿಬರುವಂತೆ ಶ್ರೇಯಃಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರಮಾಡುತ್ತಿರು.ನಾನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಪರಾಜಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಬರುವೆನೇ ಹೊರತು ಕೊಲ್ಲುವೆನೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ!"ಎಂದನು.ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಿಯಭಾಷಿಣಿಯಾದ ತಾರೆಯು, ಕೇವಲದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವಳಾದುದರಿಂದ, ಪತಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಲಾರದೆ,ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಲಿಂಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷದುಃಖವಿದ್ದರೂ ಅಮಂಗಳಭಯದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ರೋದಿಸುತ್ತ,ಆ ವಾಲಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಮಾಡಿದಳು.ಮತ್ತು ಆತನಿಗೆ ಪುರಾಣಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸ್ವಸ್ತ್ಯಯನವನ್ನೂ ಮಾಡಿ,ದುಃಖದಿಂದಮೈ ತಿಳಿಯದೆ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತ,ಇತರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದಳು.ಇತ್ತಲಾಗಿ ವಾಲಿಯು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವವರೆಗೂ, ಅವರು ಭಯಪಡುವರೆಂದು ತನ್ನ ಕೋಪವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಅವರು ಹೋದಮೇಲೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕೋಪವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು, ಮಹಾಸರ್ಪದಂತೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ,ಯುದ್ಧೋದ್ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಹೊರಟುಬಂದನು. ಹೀಗೆ ಕೋಪದಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ವಾಲಿಯು, ಸುಗ್ರೀವನೆಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ನಾಲ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ನೋಡಿದನು.ಮುಂದೆ ದಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬಿಗಿದು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ, ಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಪಿಂಗಳದೇಹವುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕಂಡನು. ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ವಾಲಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ತಾನೂ ನಡುದಟ್ಟಿಯನ್ನೆಳೆದು ಕಟ್ಟಿ ಕೋಪದಿಂದ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗಿದಿರಾಗಿಯೇ ಬಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಹಾಗೆಯೇ ಸುಗ್ರೀವನೂ ದೃಢವಾದ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೋಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಸುವರ್ಣಮಾಲಿಕೆಯಿಂದಲಂಕೃತನಾದ ಆವಾಲಿ

ಗಿದಿರಾಗಿ ಬಂದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ತನಗಿದಿರಾಗಿ ಮಹಾವೇಶದಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುವುದನ್ನುನೋಡಿ ವಾಲಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪಾದುವು. ಆಗ ವಾಲಿಯು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು"ಎಲೆ ಸುಗ್ರೀವಾ!ಇದೋ!ಈ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೋಡು. ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೆರಳುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಹಿಡಿದ ಈಬಲವಾದ ಮುಷ್ಟಿಯೊಂದೇ ನಿನ್ನಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಸೆಳೆದುಬಿಡುವುದೆಂದುತಿಳಿ" ಎಂದನು. ಇದನ್ನುಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಇವನೂ ಆವಾಲಿಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಇದೋ! ಈ ನನ್ನ ಮುಷ್ಟಿಯ ಬಲವನ್ನು ನೀನು ನೋಡಲಿಲ್ಲವೆ? ಇದು ನಿನ್ನ ಹಣೆಗೆ ಸೋಕಿದೊಡನೆಯೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹೀರಿಬಿಡುವುದೆಂದುತಿಳಿ?"ಎಂದನು. ಅವರು ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರವೀರವಾದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ವಾಲಿಯು ಮುಂದೆಬಂದು,ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು,ತನ್ನಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊಡೆದನು. ಆಮುಷ್ಟಿಘಾತದಿಂದಲೇ ಸುಗ್ರೀವನ ದೇಹವೆಲ್ಲವೂ ಜರ್ಝರಿತವಾಯಿತು. ಅಂಗಾಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತವು ಸೋರುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿತು. ಗಿರಿನದಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಎದೆಗುಂದದೆ ಸುಗ್ರೀವನು ವೇಗದಿಂದ ವಾಲಿಯೆನ್ನೆದಿರಿಸಿ, ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಸಾಲವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಿತ್ತುತಂದು, ಇಂದ್ರನು ತನ್ನವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಪರ್ವತದಮೇಲೆ ಬಿಡುವಂತೆ ವಾಲಿಯಮೇಲೆ ಬೀಸಿದನು. ಈ ಸಾಲವೃಕ್ಷವುಮೇಲೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆಯೇ ವಾಲಿಯ ಅಂಗಾಂಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಡಿಲಿದುವು. ಹೆಚ್ಚುಭಾರವನ್ನು ಹೊರಿಸಿದ ಹಡಗು,ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುವಹಾಗೆ, ವಾಲಿಯು ಆ ವೃಕ್ಷದಭಾರವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕುಗ್ಗಿದನು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ವಾಲಿಯೂ ಧೈರ್ಯಗಿಡಲಿಲ್ಲಿ. ಇಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ತಾಡನೆಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ, ಭಯಂಕರಗಳಾದ ತಮ್ಮ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಗರುಡನಂತೆ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ಹೋರಾಡುವಂತೆ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದುಬ್ಬುತಿದ್ದರು. ಎಂತಹ ಶತ್ರುಗಳನ್ನಾದರೂ ನಿಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲ ಆ ವೀರರಿಬ್ಬರೂ, ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಕೆಡಹುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಂಚು

ಹಾಕುತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ವಾಲಿಯ ಬಲವು ಮೇಲಾಯಿತು. ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಬಲವು ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ತಗ್ಗುತಿತ್ತು. ಎಷ್ಟೇ ಬಲಹೀನನಾದರೂ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ, ಕೋಪವನ್ನೂ ಬಿಡದೆ, ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತನ್ನ ಹಸ್ತಲಾಘವಗಳನ್ನು ವಾಲಿಯಮೇಲೆ ತೋರಿಸುತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ವಾಲಿಸುಗ್ರೀವರಿಬ್ಬರೂ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದ ಮರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಂದು, ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ಬೀಸುತಿದ್ದರು. ವಜ್ರಸಮಾನಗಳಾದ ಉಗುರುಗಳಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಪರಚುತಿದ್ದರು. ಮುಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ, ಮೊಳಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾಲುಗಳಿಂದಲೂ, ತೋಳುಗಳಿಂದಲೂ. ಎಡೆಬಿಡದೆ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ನಡೆದ ಯುದ್ಧವು ಇಂದ್ರಪುತ್ರರಿಗೆ ನಡೆದ ಮಹಾಯುದ್ಧದಂತೆ ಅತಿಘೋರವಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತವು ಸುರಿಯುತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ವನಚಾರಿಗಳಾದ ಆ ವಾನರರಿಬ್ಬರೂ ಧೈರ್ಯಗೆಡದೆ, ಗರ್ಜಿಸುವ ಮಹಾಮೇಘಗಳಂತೆ ಸಿಹ್ಮನಾದದಿಂದ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಹೆದರಿಸುತ್ತ, ಯುದ್ಧಮಾಡುತಿದ್ದರು.ಅತ್ತಲಾಗಿ ಮರದ ಮರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಮನು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತಿದ್ದನು. ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಶಕ್ತಿಗುಂದಿ, ಭಯದಿಂದ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ನಾಲ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಹೀಗೆ ದುಃಖಿತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಮರುಕವು ಹುಟ್ಟಿತು. ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬಾಣವಾವುದೆಂದು ಹುಡುಕಿ, ಉತ್ತಮವಾದ ಬಾಣವೊಂದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. ಸರ್ಪದಂತೆ ಘೋರವಾದ ಆ ಬಾಣವನ್ನು ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧಾನಮಾಡಿ, ಯಮನು ಕಾಲಚಕ್ರವನ್ನೆಳೆಯುವಂತೆ ಆ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿಯೂ ಎಳೆದನು. ರಾಮನ ಹಸ್ತಸ್ಪರ್ಶಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಆ ಬಿಲ್ಲಿನ ನಾಣಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟ ಮಹಾಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ, ಆ ವನದಲ್ಲಿದ್ದ ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಮೃಗಗಳೂ, ಪ್ರಳಯಭಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದಂತೆ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟುಓಡಿದುವು. ಈ ಬಾಣವನ್ನು ರಾಮನು ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದೊಡನೆಯೇ

ಅದು ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತ, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಬಂದು ವಾಲಿಯ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ತಾಕಿತು. ವಾಲಿಯು ವೀರ್ಯದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ. [1] ಆ ಒಂದುಬಾಣದ ವೇಗದಿಂದಲೇ ಹತನಾಗಿ ಶಕ್ತಿಗುಂದಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. [2]ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಕೆಡಹಲ್ಪಡುವ ಇಂದ್ರಧ್ವಜದಂತೆ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದನು.ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾದರಾಮನಾದರೋ ಹೀಗೆ ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಿನಂತೆ ಅತಿಕ್ರೂರವಾಗಿಯೂ, ಚಿನ್ನಬೆಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುನಿಗ್ರಾಹಕವಾಗಿಯೂ, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುವುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ತನ್ನಬಾಣವನ್ನು,ಕಾಲರುದ್ರನು ಮುಖದಿಂದ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಕಕ್ಕುವಂತೆ ತನ್ನಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲು, ಇಂದ್ರಸುತನಾದ ವಾಲಿಯು ಅದರಿಂದ ಜರ್ಝರಿತವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನಾದನು. ಅವನ ದೇಹದ ಸುತ್ತಲೂ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹಗಳು ಸೋರುತಿದ್ದುವು. ಕಾಡುಗಿಚ್ಚಿನ ಜ್ವಾಲೆಯನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಪುಷ್ಪಿತವಾದ ಅಶೋಕವೃಕ್ಷದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ, ಉತ್ಸವಾಂತದಲ್ಲಿ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಿದ ಇಂದ್ರಧ್ವಜವು ಕೆಳಗೆಬೀಳುವಂತೆ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ವಾಲಿಯು ರಾಮನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದುದು.

ರಣಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ವಾಲಿಯು ಹೀಗೆ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಬುಡಕಡಿದ ಮರದಂತೆ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದೊಡನೆ ಅವನ ಅಂಗಾಂಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟವಾದುವು.ಅವನ ದೇಹದ ಆಭರಣಗಳೆಲ್ಲವೂಅಗ್ನಿ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯು ಒಂದೇಬಾಣದಿಂದ ಸಂಹೃತನಾದಂತೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಮುಂದೆ ತಾರೆಯು "ರಾಮೇಣ ಪ್ರಹಿತೈಃ ರೌದ್ರೈರ್ಮಾರ್ಗಣೈಃ" ಎಂದು ಅನೇಕಬಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಹೃತನಾದಂತೆ ಹೇಳುವಳು.ಇದು ಪರಸ್ಪರವಿರೋಧದಂತೆ ತೋರಬಹುದು. ಆದರೆ,ಮುಂದೆ ತಾರೆಯು ಒಂದೇಬಾಣದಿಂದ ವಾಲಿಯು ಸಂಹೃತನಾದುದಾಗಿಯೇ ಚಾರರಿಂದ ಕೇಳಿದ್ದರೂ, ಇಲ್ಲಿ ಬಹುಬಾಣಗಳಿಂದು ಹೇಳಿದುದು ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

1428. ವಾಲಿಸುಗ್ರೀವರ ಯುದ್ಧವು. ರಾಮನು ಮರದ ಮರೆಯಲ್ಲಿದ್ದು
ವಾಲಿಯಮೇಲೆ ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು.

ಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರಲು, ಹಗ್ಗವನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಿದ ಇಂದ್ರಧ್ವಜದಂತೆ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದನು. ವಾನರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅಧಿರಾಜನಾದ ವಾಲಿಯು,ಹೀಗೆ ಬಾಣದಿಂದ ಹತನಾಗಿ,ಬಿದ್ದಿರಲು,ಆ ವನಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವೂ ಚಂದ್ರನಿಲ್ಲದ ಆಕಾಶಪ್ರದೇಶದಂತೆ ಕೇವಲಕಾಂತಿಹೀನವಾಗಿ ಕಾಣುತಿತ್ತು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ವಾಲಿಯು ಹೀಗೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟನಾಗಿ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೂ, ಅವನಮುಖದ ಕಳೆಯಾಗಲಿ, ಅವನ ಪ್ರಾಣಗಳಾಗಲಿ, ಅವನ ತೇಜಸ್ಸಾಗಲಿ, ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವಾಗಲಿ ಅವನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಇಂದ್ರನಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ವಜ್ರಾಲಂಕೃತವಾದ ಕಾಂಚನಮಾಲಿಕೆಯೇ ಅವನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ, ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ, ಕಾಂತಿಯನ್ನೂ,ಅವನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗದಂತೆ ನಿಲಿಸಿತು. ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಆ ಕಾಂಚನಮಾಲೆಯಿಂದಲಂಕೃತನಾಗಿದ್ದ ವಾಲಿಯು, ಆಗ ಸುತ್ತಲೂ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗದಿಂದಾವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಘದಂತೆ ಶೋಭಿಸುತಿದ್ದನು. ವಾಲಿಯು ಹೀಗೆ ಬಾಣದಿಂದ ಹತನಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೂ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅವನ ದೇಹವೂ,ಆ ಕಾಂಚನಮಾಲೆಯೂ, ಮರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾಟಿದ ಅಮೋಘವಾದ ರಾಮಬಾಣವೂ, ಇವು ಮೂರೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಆ ವಾಲಿಯ ತೇಜಸ್ಸೇ ಆ ಮೂರುವಿಧದಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ತೋರುತಿತ್ತು.ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತ್ರಹತನಾದ ವಾಲಿಗೆ ವೀರಸ್ವರ್ಗವು ಸ್ವತಸ್ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ, ಶ್ರೀರಾಮನ ದಿವ್ಯಧನುಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದ ಈ ಮಹಾಸ್ತ್ರವು ಅವನ ಮೈಗೆ ತಾಗಿದುದರಿಂದ, ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಪರಗತಿಯೇ ಲಭಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ವಾಲಿಯು ಉರಿಯಡಗಿದ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು, ತನ್ನಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಆ ಬಾಣದ ವೇಗವನ್ನಭಿನಂದಿಸುತ್ತ, ಹೀಗೆ ಅದ್ಭುತಬಾಣವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ವೀರನಾದನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ನೋಡುತಿದ್ದನು. ಆ ವಾಲಿಯಾದರೋ ಮಹೇಂದ್ರನಂತೆ ಇತರರಿಂದ ಜಯಿಸಕೂಡದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಮಹೇದ್ರನಂತೆ ಇತರರಿಗೆ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳವನು.

ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಹೇಂದ್ರಪುತ್ರನು.ಮಹೇಂದ್ರದತ್ತವಾದ ಕಾಂಚಮಾಲಿಕೆಯನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವನು.ಸಿಂಹದಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಎದೆಕಟ್ಟುಳ್ಳವನು. ಉದ್ದವಾದ ತೋಳುಗಳುಳ್ಳವನು.ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸು ಉಕ್ಕುತ್ತಿರುವುದು. ಪಿಂಗಳವರ್ಣವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳವನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾದ್ಭುತ ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಪುಣ್ಯಫಲವು ಮುಗಿದಮೇಲೆ ದೇವಲೋಕದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಯಯಾತಿಯಂತೆಯೂ, ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೈವಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಸೂರ್ಯನಂತೆಯೂ, ಶಸ್ತ್ರಹತನಾಗಿ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು,ಬಾಣಹತಿಯ ವೇದನೆಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲು, ಅದನ್ನು ಕಂಡು ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದನು. ಹೀಗೆ ಇದಿರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ರಾಮನನ್ನೂ, ಅವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ನೋಡಿ ವಾಲಿಯು ವಿನಯದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು,[1]ಮರ್ಮಭೇದವಾಗುವಂತೆಪರುಷವಾಗಿದ್ದರೂ,ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇರುವ ಮಾತಿನಿಂದ “ ಎಲೈ ! ನೀನಾದರೋ ಮಹಾರಾಜನ ಕುಮಾರನು. ವಿಶೇಷವಾದ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದವನು. ಶಾಸ್ತ್ರವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕರೆಯುಳ್ಳವನು. ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಸತ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನು.ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯು.ಅನೇಕವ್ರತಗಳನ್ನುನಡೆಸಿದವನು.ಎಷ್ಟಿದ್ದರೇನು?[2]ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಇದಿರಿಸದೆ ಬೇರೊಬ್ಬನೊಡನೆಯುದ್ಧವನ್ನು

1 ಇಲ್ಲಿ ‘‘ಅಬ್ರವೀತ್ಪರುಷಂ ವಾಕ್ಯಂ ಪ್ರಶ್ರಿತಂ ಧರ್ಮಸಂಹಿತಂ” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಹೊರಕ್ಕೆ ಪರುಷವಾಗಿ ಕಾಣುತಿದ್ದರೂ, ವಾಲಿಯು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯದಿಂದಲೂ, ಧರ್ಮದಿಂದಲೂ,ಕೂಡಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಹೇಳುತಿದ್ದನೆಂದು ಭಾವವು.ಇದರಿಂದ ವಾಲಿಯು ರಾಮನ ಪರತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಆತನನ್ನು ಸರ್ವೇಶ್ವರನೆಂದೇ ಭಾವಿಸುತಿದ್ದನೇ ಹೊರತು ನಿಂದಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ನಿಂದಾವಾಕ್ಯಗಳಂತೆ ತೋರುವ ಕೆಲವುಮಾತುಗಳಿಗೆಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಭೇದದಿಂದಲೂ, ಅರ್ಥಭೇದದಿಂದಲೂಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಡುವುದು.

2 ಇಲ್ಲಿ ‘‘ಪರಾಙ್ಮುಖವಧಂ ಕೃತ್ವಾ ಕೋನು ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ತ್ವಯಾ ಗುಣಃ।ಯದಹಂ ಯುದ್ಧಸಂರಂಭಶ್ಶರೇಣೋರಸಿ ತಾಡಿತಃ” ಎಂದುಮೂಲವುಇದರವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ,‘‘ಆತ್ಮಪರಾಙ್ಮುಖನಾಗಿ ವಿಷಯಲೋಲನಾಗಿರುವನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುದರಿಂದನಿನಗೆ

ಮಾಡುತ್ತ,ಅದರ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿರುವಾಗ,ನನ್ನ ಎದೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡೆದೆಯಲ್ಲಾ!ಹೀಗೆ ಪರಾಙ್ಮುಖನಾಗಿರುವವನನ್ನು ಕೊಂದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಬಂದ ಲಾಭವೇನು ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳೂ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು "ರಾಮನು ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವನೆಂದೂ,ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನೇ ಕೋರತಕ್ಕವನೆಂದೂ, ಮರುಕವುಳ್ಳವನೆಂದೂ, ಕೋಪವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲವನೆಂದೂ, ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಗಳನ್ನರಿತವನೆಂದೂ, ದೃಢವ್ರತವುಳ್ಳವ"ನೆಂದೂ ನಿನ್ನಯಶಸ್ಸನ್ನು ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಅದಲ್ಲದೆ! ಎಲೈ ರಾಜಕುಮಾರನೆ ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ತಾಳ್ಮೆ, ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿ, ಧೈರ್ಯ, ಸತ್ಯ, ಪರಾಕ್ರಮ, ಅಪರಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ದಂಡನೆ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ರಾಜರಿಗಿರಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯಗುಣಗಳೆಂದು ನೀತಿಜ್ಞರು ಹೇಳಿರುವರು.[1] ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸದ್ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ತುಂಬಿರುವುವೆಂದು ನಂಬಿ, ಇದರ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನ ವಂಶೋನ್ನತಿಯನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ತಾರೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ತಡೆದರೂ ಕೇಳದೆ, ನಮ್ಮ ಅಂತಃಕಲಹದಲ್ಲಿ ನೀನು ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ ನನಗೆ ಕೇಡುಮಾಡಲಾರೆಯೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತೆನು. ನಾನು ಮತ್ತೊ

(ಕೋऽನುಗುಣಃಪ್ರಾಪ್ತಃ) ಅನಿರ್ವಚನೀಯವಾದ ಒಂದು ಗುಣವುಂಟಾದುದಲ್ಲದೆ ಈಗ ನಿನ್ನಿಂದ ಹತನಾದ ನನಗೂ ದೋಷಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಗುಣವುಂಟಾಯಿತೆಂದುಭಾವವು. "ರಾಜಾತ್ವಶಾಸರ್ಪಾಪಸ್ಯ ತದವಾಪ್ನೋತಿ ಕಿಲ್ಬಿಷಂ" ಎಂದೂ; "ರಾಜಭಿರ್ಧೃತದಂಡಾಸ್ತು ಕೃತ್ವಾಪಾಪಾನಿ ಮಾನವಾಃ। ನಿರ್ಮಲಾಸ್ಸ್ವರ್ಗಮಾಯಾಂತಿ ಸಂತಸ್ಸುಕೃತಿನೋऽರ್ಜುನ" ಎಂದೂ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣವಿರುವುದರಿಂದ, ದುಷ್ಟನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೂ, ನಿನ್ನಿಂದ ಶಿಕ್ಷಿತನಾದುದಕ್ಕಾಗಿ ನನಗೂ ಗುಣವೇ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದರ್ಥವು.

1 ಇಲ್ಲಿ 'ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಸಮಸ್ತಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿಯೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಸರ್ವೇಶ್ವರನೆಂದೆಣಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಸಾಯಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ,ತಾರೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟೋವಿಧದಲ್ಲಿ ತಡೆದರೂ ಕೇಳದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ"ನೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಭಾವವು.

ಬ್ಬರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವ ಆತುರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಏನೂ ಮಾಡಲಾರೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು. ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಾನು ನಿನ್ನ ಖ್ಯಾತಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಜವೆಂದೇ ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು. ಈಗ ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. [1] ನೀನು ಹೀಗೆ ಬುದ್ಧಿಗೆಟ್ಟವನೆಂದೂ, ಲೋಕವನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಚಿಹ್ನಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವೆಯೆಂದೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತು. ಮೇಲೆ ಹುಲ್ಲುಹೊದೆಸಿದ ಬಾವಿಯಂತೆ ಒಳಗೆ ಇಂತಹ ಪಾಪಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಹೊರಗೆಮಾತ್ರ ಧರ್ಮಧ್ವಜವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವೆಯೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೂದಿಮುಚ್ಚಿದ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ, ಮೇಲೆಮಾತ್ರ ಸತ್ಪುರುಷರ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ,ಧರ್ಮವೆಂಬ ನೆಪದಿಂದ ನಿಜಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡಿರುವ ನೀನು ಹೀಗೆ ಕುಟಿಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋಯಿತು. ರಾಮಾ! [2]ನಾನು ನಿನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದವನಲ್ಲ! ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಕಾಲಿಟ್ಟವನಲ್ಲ! ನಾನು ನಿನಗೆ ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅಪರಾಧಮಾಡಿದವನಲ್ಲ! ಹಿಂದೆ ಎಂದಾದರೂ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅವಮಾನಪಡಿಸಿದವನೂ ಅಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಿರ್ದೋಷಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಕೊಲ್ಲಲು ಕಾರಣವೇನು? ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣುಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ತಿಂದು,ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕೇವಲವಾನರನಾದ ನನ್ನನ್ನೂ ನೀನು ಕೊಲ್ಲಬಹುದೆ?ಇದರಮೇಲೆ ನಾನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತವನೂ ಅಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತು, ಆ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನಾನು ಪರಾಙ್ಮುಖನಾಗಿರುವಾಗ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಹೊಡೆದೆಯಲ್ಲಾ. ನೀನು ಸ್ವಭಾವ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ನತ್ವಾಂವಿನಿಹತಾತ್ಮಾನಂ ಧರ್ಮಧ್ವಜಮಧಾರ್ಮಿಕಂ।ಜಾನೇ ಪಾಪಸಮಾಚಾರಂ ತೃಣೈಃ ಕೂಪಮಿವಾವೃತಂ॥ ಸತಾಂ ವೇಷಧರಂಪಾಪಂಪ್ರಚ್ಛನ್ನಮಿವಪಾವಕಂ। ನಾಹಂತ್ವಾಮಭಿಜಾನಾಮಿಧರ್ಮಚ್ಛದ್ಮಾಭಿಸಂವೃತಂ" ಎಂದುಮೂಲವು. ಅಧಾರ್ಮಿಕತ್ವಾದಿದುರ್ಗುಣಗಳಾವುವನ್ನೂ ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಇಲ್ಲಿನ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

2 ಇಲ್ಲಿ ಕಸ್ಮಾತ್ತ್ವಂ ಹಂಸ್ಯಕಿಲ್ಬಿಷಂ" ಎಂದು ಮೂಲವು. "ನೀನು ನಿರಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ದಂಡಿಸತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೂ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ದಂಡಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ ನಾನು ಅಪರಾಧಿಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದೆಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

ದಿಂದ ಕಪಟಿಯಾಗಿ ಮೇಲೆಮಾತ್ರ ಧರ್ಮವನ್ನಭಿನಯಿಸುತ್ತಿರುವೆಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಈಗ ನೀನು ನಡೆಸಿದ ಅಕೃತ್ಯದಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಕಾಪಟ್ಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. [1] ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ,ವಿದ್ಯಾವಂತನಾದ ಯಾವನು ತಾನೇ ಹೀಗೆ ಧರ್ಮವೇಷದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡು ಇಂತಹ ಕ್ರೂರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವನು? ರಾಮಾ! ನೀನು ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಧರ್ಮಜ್ಞನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವೆ. [2]ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕ್ರೂರಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಬಿಡದೆ ಇತರರನ್ನು ವಂಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೊರಗೆ ಸಾಧುತ್ವವನ್ನಭಿನಯಿಸುತ್ತ ಹೀಗೆ ಸಂಚರಿಸುವೆಯಾ? ಎಲೈರಾಜನೆ! [3] ಸಾಮ,ದಾನ, ತಾಳ್ಮೆ, ಧರ್ಮ, ಸತ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಪರಾಕ್ರಮ, ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ದಂಡಿಸುವುದು.ಇವೆಲ್ಲವೂ ರಾಜರಿಗಿರಬೇಕಾದ ಗುಣಗಳು.[4]ನಾವಾದರೋ ಗಡ್ಡೆಗೆಣಸುಗಳನ್ನು ತಿಂದು, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಮೃಗಗಳು.ಇದೇ ನಮಗೆ ಸ್ವಭಾ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಷತ್ರಿಯನೇ ಕ್ರೂರಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಂಜುವಾಗ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕುದೇನೆಂಬು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

2 ಇಲ್ಲಿ "ಅಭವ್ಯೋಭವ್ಯರೂಪೇಣ ಕಿಮರ್ಥಂ ಪರಿಧಾವಸಿ" ಎಂದುಮೂಲವು. ಇದರಲ್ಲಿ "ತ್ವಂಅಭವ್ಯಸ್ಸನ್ ಅರ್ಥಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಭವ್ಯರೂಪೇಣ ಪರಿಧಾವಸಿ ಕಿಂ? ಎಂದು ಅನ್ವಯಭೇದವನ್ನುಮಾಡಿ,"ನೀನುಪ್ರಾಕೃತನಾದ ಬೇರೆ ಹೀನಜನರಂತೆ,ಪ್ರಯೋಜನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸಾಧುವೇಷವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಇಂತಹಕ್ರೂರಕಾರ್ಯವನ್ನುನಡೆಸತಕ್ಕವನೆ? ಎಂದಿಗೂ ಹಾಗಲ್ಲ"ವೆಂದು ಭಾವವು.

3 ಇಲ್ಲಿ "ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದರೂಕೂಡ ಅಪರಾಧಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ದಂಡಿಸಿದುದು ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತವೇ" ಎಂದು ಭಾವವು.

4 ಇಲ್ಲಿ "ನಿನಗೂ ನನಗೂ ವೈರಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವು. ನಾವು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವವರು. ನೀವು ಪುರವಾಸಿಗಳು. ನಾವು ಹಣ್ಣುಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವವರು. ನೀವು ಮೃಷ್ಟಾನ್ನವನ್ನು ಭುಜಿಸತಕ್ಕವರು. ನಾವು ಮೃಗಗಳು, ನೀವು ಮನುಷ್ಯರು. ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಈರ್ಷೆಗೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಭೂಹಿರಣ್ಯಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಇತರವೈರಕಾರಣಗಳೂ ಇಲ್ಲ ಹೀಗೆ ವೈರಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇಇಲ್ಲದಿರುವಾಗಲೂ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದುದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಅಪರಾಧವೇ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯುಲ್ಲ"ವೆಂದು ಭಾವವು.

ವಸಿದ್ಧವಾದ ವೃತ್ತಿಯು. ನೀನಾದರೋ ಮನುಷ್ಯನು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ! ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಈ ವೈರವು ಹುಟ್ಟಿದುದೇಕೆ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿ, ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ ಇವು ಮೂರೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೂಲಕಾರಣಗಳೆಂದೂ ಹೇಳುವರು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಸೆಗಾಗಿ ನೀನು ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದಿರುವೆ? ರಾಮಾ! ನಾವು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತು ತಿನ್ನುವ ಹಣ್ಣುಗಡ್ಡೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿನಗೇನಾದರೂ ದುರಾಸೆಯುಂಟಾಗಿ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆಯಾ? [1] ನೀತಿಯೂ, ಅನುಗ್ರಹವೂ ಉತ್ತಮರಾಜರ ಧರ್ಮವು. ಅನ್ಯಾಯವೂ, ನಿಗ್ರಹವೂ ನೀಚರಾಜರ ಕೃತ್ಯಗಳು. ಹೀಗೆ ರಾಜವೃತ್ತಿಯೂ ಕೂಡ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ, ಆಯಾ ರಾಜರು ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವರೇ ಹೊರತು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸರು. [2] ನಿನಗಾದರೋ ಕಾಮವೊಂದೇ ಪ್ರಧಾನವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಕೋಪವೇ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಕೇವಲ ಸಾಮಾನ್ಯರಾಜರೂ ಕೂಡ, ಕಾಮವೃತ್ತರಾಗದೆ, ರಾಜನೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವರು. ಇನ್ನು ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಿದುದು ನನ್ನ ಪಾಪವನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ಉದ್ಧರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲವು" ಎಂದು ಭಾವವು.

2 ಇಲ್ಲಿ ತ್ವಂತು ಕಾಮಪ್ರಧಾನಶ್ಚ ಕೋಪನಶ್ಚಾನವಸ್ಥಿತಃ । ರಾಜವೃತ್ತೈಶ್ಚ ಸಂಕೀರ್ಣಶ್ಶರಾಸನಪರಾಯಣಃ॥ ನತೇಸ್ತ್ಯಪಚಿತಿರ್ಧರ್ಮೇ ನಾರ್ಥೇ ಬುದ್ಧಿರವಸ್ಥಿತಾ। ಇಂದ್ರಿಯೈಃ ಕಾಮವೃತ್ತಸ್ಸನ್ ಕೃಷ್ಯಸೇ ಮನುಜೇಶ್ವರ॥" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿನ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವೇನೆಂದರೆ:—(ಮನುಜೇಶ್ವರ) ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದವತರಿಸಿರುವ ಎಲೈ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೆ! ನೀನು ಸಮಸ್ತಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾಮಕ್ಕೂ ಪ್ರಧಾನನು. ಎಂದರೆ ಕಾಮವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದವನು. (ಕೋಪನಃ) ದುಷ್ಟಾತ್ಮರಲ್ಲಿ ಕೋಪಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. (ಅನವಸ್ಥಿತಃ) ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರನಾಗಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿರುವವನು. ಈಗ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಾನಪ್ರಸ್ಥಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವವನು. ಮನುಷ್ಯರ ಸಾಮಾನ್ಯಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಆಸೆಯಿಲ್ಲದವನು. ಎಂದರೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವನು. ಇಂತಹ ನೀನು ಸ್ವತಂತ್ರಾಚರಣೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಯೋಗಿಗಳ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಎಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವೆ" ಯೆಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

ನಿನಗೆ ಸ್ವಭಾವವು.ನೀನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಲ್ಲದವನು.ರಾಜನೀತಿಯ ನಿರ್ಣಯವ ನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ,ನೀನು ಆಕ್ರಮವಾಗಿ ಯಥೇಚ್ಛಪ್ರವರ್ತನೆಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿ ಸುವಂತಿದೆ. ಬಿಲ್ಲನ್ನೆಳೆದು ಹೊಡೆಯುವುದೊಂದೇ ನಿನ್ನ ಮುಖ್ಯವಾದ ವ್ರ ತವೆಂದೂ ತೋರುವುದು.ಎಲೆರಾಜನೆ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ.ಅರ್ಥವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನಬುದ್ಧಿಗೆ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಗ್ರಹಣ ವಿಲ್ಲ. ಯಥೇಚ್ಛಪ್ರವರ್ತನೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅವು ಹೋದಕ ಡೆಗೆ ಬಿಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ,ಕಾಮದವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಲ್ಲ. ಎಲೆರಾಮನೆ! ನೀನು ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಕಕುತ್ಥ್ಸವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವ ನು. [1]ನಿನ್ನ ಮಹೋನ್ನತಿಯನ್ನೂ ಯೋಚಿಸದೆ, ಹೀಗೆ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದೆಯಲ್ಲಾ. ಈ ನಿಂದಿತವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನುಮಾಡಿ ಸತ್ಪುರು ಷರಮುಂದೆ ಏನು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಬಲ್ಲೆ?[2]ರಾಜರನ್ನು ಕೊಂದವನು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ಕೊಂದವನು, ಗೋವಧವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು, ಪರರೊಡ ವೆಗಳನ್ನು ಕಳುವವನು,ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನು,ನಾಸ್ತಿಕನು,ಅಣ್ಣನಿ ಗಿಂತಲೂ ಮೊದಲು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡವನು, ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಘೋರ ವಾದ ನರಕವೆಂಬುದು ಸಿದ್ಧವು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಮೇಲೆ ಚಾಡಿಹೇಳುವವನೂ, ಲುಬ್ಧನೂ,ನಂಬಿದಮಿತ್ರರನ್ನು ಕೆಡಿಸುವವನೂ,ಪಾಪಿಗಳುಹೊಂದತಕ್ಕ ಗ ತಿಯನ್ನೇ ಹೊಂದುವರೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ರಾಮಾ! ಆ ಧರ್ಮವಿಚಾ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಮಾಮಿಹಾನಪರಾಧಿನಂ। ಕಿಂವಕ್ಷ್ಯಸಿ ಸತಾಂ ಮಧ್ಯೇ ಕರ್ಮಕೃತ್ವಾಜುಗು ಪ್ಸಿತಂ" ಎಂದು ಮೂಲವು (ಜುಗುಪ್ಸಿತಂ ಕರ್ಮಕೃತ್ವಾಪಿ ಮಾಂಸತಾಂ ಮಧ್ಯೇಅನಪರಾ ಧಿನಂ ವಕ್ಷ್ಯಸಿಕಿಂ?" ಎಂದು ಅನ್ವಯಭೇದವನ್ನುಮಾಡಿ "ಸಹೋದರ ಭಾರ್ಯಾಪರಿಗ್ರ ಹವೆಂಬ ಜುಗುಪ್ಸಿತಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುವಾಗಲೂ, ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಸತ್ಪುರುಷರ ನಡುವೆ ಅನಪರಾಧಿಯೆಂದು ಹೇಳುವೆಯಾ? ಎಂದಿಗೂ ನನ್ನನ್ನು ಅನಪರಾಧಿಯೆಂದು ಹೇಳುವದಕ್ಕಿಲ್ಲವು" ಎಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

2 ಇದರಿಂದ "ರಾಜಪುತ್ರಾದಿಗಳಿಗೇ ಪಾಪವೇಹೊರತು ಅಪರಾಧಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಿದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಯಾವದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ" ವೆಂದು ಭಾವವು.

ರವೂ ಹಾಗಿರಲಿ. [1]ಈಗ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದ ಉದ್ದೇಶವೇನು? ನೀನು ರಾಜನಾದುದರಿಂದ ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಕೊಂದೆನೆಂದು ಹೇಳುವೆಯಾ ? ನನ್ನನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ನಿನಗೆ ಫಲವೇನು ? ಧರ್ಮಶೀಲರಾದ ನಿನ್ನಂತಹ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೆ, ಜಿಂಕೆಯಚರ್ಮದಂತೆ ನಮ್ಮ ಚರ್ಮವಾದರೂ ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ರೋಮವಾದರೂ, ಕೇವಲನಿಷಿದ್ಧಗಳಲ್ಲದೆ ಪಟ್ಟೆಯನೂಲಿನಂತೆ ಸ್ವೀಕಾರಾರ್ಹವಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಅಸ್ಥಿಯೂ ಕೇವಲನಿಷಿದ್ಧವಾದುದಲ್ಲದೆ ಆನೆಯದಂತದಂತೆ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬರುವುದಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮಾಂಸವೂ ಭಕ್ಷಣಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಐದುನಖಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳುಹಂದಿ, ಕಾಡುಹಂದಿ, ಉಡು, ಮೊಲ, ಆಮೆ, ಇವೈದುಮಾತ್ರವೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೈಶ್ಯರಿಗೆ ಭಕ್ಷಣಾರ್ಹವಾದುವು. ಇತರ ಪಂಚನಖಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಭಕ್ಷ್ಯಗಳು. ಪಂಡಿತರಾದವರು ನಮ್ಮ ಚರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ ಅಸ್ಥಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಕೈಯಿಂದಲೂ ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮಾಂಸವನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಅಭಕ್ಷ್ಯಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನನ್ನನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ನೀನು ಕೊಂದೆಯಲ್ಲಾ. ರಾಮಾ! [2]ಹಿಂದೆ ತಾರೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟೋವಿಧದಲ್ಲಿ ತಡೆದಳು ನನಗೆ ಎಷ್ಟೋಹಿತವಾದವನ್ನು ಹೇಳಿದಳು. ಅವಳು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಸತ್ಯವಾಯಿತು. ಸರ್ವಜ್ಞಳಾದ ಆಕೆಯ ಮಾತನ್ನು ಮೀರಿ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದನಾ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲದ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಕೊಂದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಅಪರಾಧವೇ ಮೂಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಊಹಿಸಬಹುದೆಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

2 ಇಲ್ಲಿ "ತದತಿಕ್ರಮ್ಯ ಮೋಹೇನ ಕಾಲಸ್ಯ ವಶಮಾಗತಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲಶಬ್ದಕ್ಕೆ "ಕಾಲೋಽಸ್ಮಿಲೋಕಕ್ಷಯಕೃತ್ಪ್ರವೃದ್ಧಃ" ಎಂಬ ಭಗವದ್ವಾಕ್ಯಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೆಂದರ್ಥವು. ಇದರಿಂದ ತಾರೆಯು ನನ್ನನ್ನು ತಡೆದರೂ ಕೇಳದೆ ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಸಾಯಬೇಕೆಂದು ಬಂದು ಈಗ ನಿನ್ನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಾದ ನಿನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದೆನು" ಎಂದು ಭಾವವು.

ನು ಹೀಗೆ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಪಾಲಾದೆನು.[1]ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ಉತ್ತಮ ಸ್ತ್ರೀಗೆ,ಧೂರ್ತನಾದ ಪತಿಯು ಲಭಿಸಿದಂತೆ ನೀನು ಭೂಮಿಗೆ ನಾಥನೆನಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಅನಾಥವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ [2] ನೀನು ಗೂಢ ವಾಗಿಯೇ ಇತರರಿಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಮಾಡುವವನು. ಇತರರಿಗೆ ಅಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಿಯೆಂದೂ ತೋರುವುದು. ಕೇವಲಕ್ಷುದ್ರಸ್ವಭಾ ವವುಳ್ಳ ನೀನು ಹೊರಕ್ಕೆಕಾಣಿಸುವ ಈವಿನಯಾದಿಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲನ ಟನಗಳು. ಪಾಪವೇ ನಿನ್ನ ಸ್ವಭಾವವು. ಅಯ್ಯೋ!ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ದಶರ ಥನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಪಿಯಾದ ನೀನೇಕೆಹುಟ್ಟಿದೆ?ಆಹಾ ! ಕೊಬ್ಬಿದ ಕಾ ಡಾನೆಯಂತೆ ಸಚ್ಚರಿತ್ರವೆಂಬ ಹಗ್ಗವನ್ನು ಕಿತ್ತು,ಸತ್ಪುರುಷರ ಮಾರ್ಗ ವೆಂಬ ದಾರಿಯನ್ನತಿಕ್ರಮಿಸಿ,ಧರ್ಮವೆಂಬ ಅಂಕುಶವನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆಮ ದೋನ್ಮತ್ತನಾದ ನಿನ್ನಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ನಾನು ಸಾಯಬೇಕಾಯಿತೆ!ರಾಮಾ!

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ತ್ವಯಾ ನಾಥೇನಕಾಕುತ್ಥ ನಸನಾಥಾವಸುಂಧರಾ। ಪ್ರಮದಾ ಶೀಲಸಂ ಪನ್ನಾ ಧೂರ್ತೇನಪತಿನಾಯಥಾ" ಎಂದು ಮೂಲವು.ಇದಕ್ಕೆ "ಧೂರ್ತನಾದ ಪತಿಯಿಂ ದ ಶೀಲಸಂಪನ್ನೆಯಾದ ಕಾಂತೆಯು ಹೇಗೆಸನಾಥೆಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಳೋಹಾಗೆನಿನ್ನಿಂದ ಭೂಮಿಯು ಸನಾಥೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಎಂದರೆ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹಾದಿರೂಪಗಳಾದ ಸಮಸ್ತಕ ಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೀನು ನಾಥನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಶೀಲಸಂಪನ್ನನಾದವನು ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ತನ್ನಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸುವಂತೆ ಈಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀನು ಪ್ರೇಮ ದಿಂದ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿರುವೆ" ಎಂದು ಭಾವವು.

2 ಇಲ್ಲಿ "ಶಠೋನೈಕೃತಿಕಃ ಕ್ಷುದ್ರೋಮಿಥ್ಯಾಪ್ರಶ್ರಿತಮಾನಸಃ।ಕಥಂದಶರಥೇನ ತ್ವಂ ಜಾತಃ ಪಾಪೋ ಮಹಾತ್ಮನಾ" ಎಂದುಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ "ಮಹಾತ್ಮನಾ ದಶರ ಥೇನ ಜಾತಸ್ತ್ವಂ ಕಥಂಶಠಃ? ಇತ್ಯಾದಿರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಭೇದವನ್ನುಮಾಡಿ ಮಹಾ ತ್ಮನಾದದಶರಥನಿಂದ ಜನಿಸಿದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಶಠತ್ವಾದಿದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನಾರೋಪಿಸುವುದುಂ ಟೆ?"ಎಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

3 ಇಲ್ಲಿ "ಛಿನ್ನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಕಕ್ಷ್ಯೇಣ ಸತಾಂ ಧರ್ಮಾತಿವರ್ತಿನಾ । ತ್ಯಕ್ತಧರ್ಮಾಂಕು ಶೇನಾಹಂ ನಿಹತೋರಾಮಹಸ್ತಿನಾ॥" ಎಂದುಮೂಲವು."ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಗಳಾದಚರಿತ್ರ ಧರ್ಮಾದಿಗಳ ನಿರ್ಬಂಧಕ್ಕೊಳಪಡದೆ ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ನಿನ್ನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಈಗನಾ ನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು" ಎಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

[1]ಹೀಗೆ ಅಶುಭವಾಗಿಯೂ, ಅಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಸಜ್ಜನನಿಂದಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದೆಯಲ್ಲಾ! ಸತ್ಪುರುಷರ ಮುಂದೆ ನೀನೇನು ಹೇಳುವೆ? [2]ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಈ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ನೀನು ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದುದನ್ನು ನಾನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ರಾಮಾ! ಈ ನ್ಯಾಯಾನ್ಯಾಯವಿಚಾರವೂ ಹಾಗಿರಲಿ![2]ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗಿದಿರಾಗಿ ನಿಂತು ನೀನು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ,ಆ ಕ್ಷಣವೇ ನಿನಗೆ ನಾನು ಯಮ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಅಶುಭಂ ಚಾಪ್ಯಯುಕ್ತಂಚ ಸತಾಂ ಚೈವವಿಗರ್ಹಿತಂ। ವಕ್ಷ್ಯಸೇ ಚೇದೃಶಂ ಕೃತ್ವಾ ಸದ್ಭಿಸ್ಸಹ ಸಮಾಗತಃ"ಎಂದುಮೂಲವು.(ಸಮಾಗತ:)ಎಂಬಲ್ಲಿ "ಸಃ + ಮಾ + ಗತಃ" ಎಂದು ಪದಚ್ಛೇದವು. "ಪಾಪಿಯಾಗಿ ಸತ್ಪುರುಷರ ನಿಂದೆಗೊಳಗಾದ ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಸಂಹೃತನನ್ನಾಗಿಮಾಡಿ, (ಸಃ ಮಾಗತಃ) ಆ ವಾಲಿಯು ನನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದನು."ಎಂದು ಸಜ್ಜನರೊಡನೆ ಹೇಳುವೆ" ಎಂದುವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು. ಪಾಪಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಕೊಂದು, ಅದರಿಂದ ನನಗುಂಟಾದ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ನೀನಾಗಿಯೇ ಸತ್ಪುರುಷರ ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡಾಡುವಷ್ಟು ದಯಾಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನೆಂದು ಭಾವವು.

2 ಇಲ್ಲಿ "ಉದಾಸೀನೇಷುಯೋಽಸ್ಮಾಸುವಿಕ್ರಮಸ್ತೇ ಪ್ರಕಾಶಿತಃ। ಅಪಕಾರಿಷು ತಂ ರಾಜನ್ನಹಿಪಶ್ಯಾಮಿವಿಕ್ರಮಂ" ಎಂದುಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ದೂರಾನ್ವಯದಿಂದ ಪದಪರಿವರ್ತನಗಳನ್ನುಮಾಡಿ,"ಅಪರಾಧಿಗಳಾದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ದಯೆಯಿಂದಈಗ ಯಾವ ನಿನ್ನಪಾದನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆಯೋ, ಅಂತಹ ಪಾದನ್ಯಾಸವು,ಪ್ರಪಂಚವ್ಯಾಪಾರದಿಂದಲೇಉದಾಸೀನರಾದ ಯೋಗಿಗಳಿಗೂ ಲಭಿಸಲಾರ"ದೆಂದುಹೇಳಿದುದಾಗಿ ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

3 ಇಲ್ಲಿ "ದೃಶ್ಯಮಾನಸ್ತುಯುಧ್ಯೇಥಾಮಯಾಯದಿನೃಪಾತ್ಮಜ।ಅದ್ಯವೈವಸ್ವತಂ ದೇವಂ ಪಶ್ಯೇಸ್ತ್ವಂ ನಿಹತೋಮಯಾ।" ಎಂದುಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ "ನಾನು ನಿನಗಿದಿರಾಗಿಯೇ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿನೀನು(ಅದ್ಯ ವೈವಸ್ವತಂ ದೇವಂ ಪಶ್ಯೇ:) ಈಗಲೇ ಈ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ವಾನರರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ನೋಡುತಿದ್ದೆ" ಎಂದರೆ, "ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈಗ ತೋರಿಸುವಷ್ಟು ಅನುಗ್ರಹವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ನಾನು ಬದುಕಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಮುಂದೆಯೇ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಬಿಡುತಿದ್ದೆ" ಯೆಂದು ಭಾವವು.

ದರ್ಶನವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತಿದ್ದೆನು.ನಾನು ನಿನಗೆ ದುರ್ಜಯನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದೇ, ನೀನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು,[1] ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೇರಿ ಮಲಗಿದವನನ್ನು,ಕೆಟ್ಟಹಾವು ಕಚ್ಚಿ ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ.ರಾಮಾ!ನೀನು ಯಾವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದೆಯೋ ಆ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮೊದಲು ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಒಂದೇ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದೊಪ್ಪಿಸುತಿದ್ದೆನಲ್ಲಾ ! ಸುಗ್ರೀವನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ರಾವಣನನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಅವನ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಾರ್ಥವಾಗಿನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದೆಯಲ್ಲವೆ? ಈ ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ನನಗೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದರೆ, ನಾನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ರಾವಣನನ್ನುಕೊಂಡು,ಕೊರಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬಂದು ನಿನಗೊಪ್ಪಿಸುತಿದ್ದೆನು. ಅಥವಾ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನೀನು ನನಗೆ ಮೊದಲೇ ನಿಯಮಿಸಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಧುಕೈಟಭರು ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೀರೂಪವಾದ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು, ಭಗವಂತನಾದ ಹಯಗ್ರೀವನು ಉದ್ಧರಿಸಿ ತಂದಂತೆ,ಆಕೆಯನ್ನು ರಾವಣನು ಸಮುದ್ರಜಲದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಬೇರೆಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ,ನಾನು ನಿನಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸುತಿದ್ದೆನು. [2]ನಾನು

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ತ್ವಯಾಽದೃಶ್ಯೇನತು ರಣೇ ನಿಹತೋಽಹಂ ದುರಾಸದಃ। ಪ್ರಸುಪ್ತ: ಪನ್ನಗೇನೇವ ನರ: ಪಾನವಶಂ ಗತಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಪಾನವಶನಾದವನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನದ ದಶೆಯಿಂದ ರಾಮನಲ್ಲಿ ತಾನು ನೈಚ್ಯಾನುಸಂಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇಲ್ಲಿ ಲೋಕೈಕವೀರನಾದ ರಾಮನನ್ನಿದಿರಿಸಿ ಸತ್ತನೆಂದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ತಾನು ಭಾಗಿಯಾಗದುದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಲಿಯು ದುಃಖಿಸುವುದಾಗಿ ಸೂಚಿತವು.

2 ಇಲ್ಲಿ "ಯುಕ್ತಂ ಯತ್ಪ್ರಾಪ್ನುಯಾದ್ರಾಜ್ಯಂ ಸುಗ್ರೀವೋ ನಿಹತೇಮಯಿ। ಅಯುಕ್ತಂ ಯದಧರ್ಮೇಣ ತ್ವಯಾಹಂ ನಿಹತೋರಣೇ॥" ಎಂದುಮೂಲವು. ಇದಕ್ಕೆ "ಈಗನಾನು ಸತ್ತಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇನೋ ಯುಕ್ತವು. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ನನ್ನನ್ನು ದುಂದುಭಿಯ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾಗ,ತಾನು ಅಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೆ ಅಯುಕ್ತವಾಗುತಿತ್ತು, ಅದರಿಂದಲೇ ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನಿಂದ ಹತನಾಗಿರುವೆ" ನೆಂದು ವಾಸ್ತವಾರ್ಥವು.

ಸತ್ತಮೇಲೆ ಈ ವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ನ್ಯಾಯವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಅವನೇ ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ಅಧರ್ಮದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಂದು, ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗಿ ಬಂದಂತಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಮೇಲೆ ಎಂದಾದರೂ ಸಾಯಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಸಾವಾಗಲಿ ಎಂದಿದ್ದರೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಾಗ, ನಡುವೆ ನೀನು ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗಬಹುದೆ? [1]ಹಾಗೆ ನೀನು ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ

ವಾಲಿವಧ. ಸಾಧುತ್ವಾಸಾಧುತ್ವವಿಚಾರವು.

1 "ರಾಮನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದುದು ಯುಕ್ತವೆ? ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಾಲಿಯು ಬೇರೊಬ್ಬರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಪರಾಙ್ಮುಖನಾಗಿರುವಾಗ ಕೊಂದುದು ಕೇವಲ ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೆ?" ಎಂಬಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪೂರ್ವಾಪರಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿನೋಡಿದರೆ ಈಗ ರಾಮನು ಮಾಡಿದ ವಾಲಿವಧವು ನ್ಯಾಯವೆಂದೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ;—

ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ವಾಲಿಯೊಡನೆಯೇ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಳೆಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಹಳ ಸುಲಭವಾಗಿಯೇ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೆಂಬುದೂ ನಿಜವು. ಆದರೆ ರಾಮನು ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಲೋಚಿಸಿಯೇ ಆ ವಾಲಿಯೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಲಿಲ್ಲ. ಇದರಕಾರಣವು ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. "ರಾವಣಸ್ಯ ಸಖಾವಾಲೀ ರಾವಣೋಪಿವ್ರಜೇತ್ತು ಮಾಂ। ರಾವಣಸ್ಯವಧಾಭಾವಾದವತಾರಫಲಂನಹಿ॥" ಎಂದರೆ ವಾಲಿಯು ರಾವಣನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದುದರಿಂದ, ವಾಲಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದಲಾಗಲಿ, ವಾಲಿಯ ಭಯದಿಂದಾಗಲಿ ರಾವಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಶರಣಾಗತನಾಗಿಬಿಡುವನು. ಆಗ ರಾವಣನನ್ನು ತಾನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದರಿಂದ, ತನ್ನ ಅವತಾರದ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವೇ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವುದಲ್ಲದೆ, ಅನೇಕ ರಾಕ್ಷಸರವಧಕ್ಕೂ ವಿಘ್ನ ಬರುವುದೆಂದೆಣಿಸಿ, ವಾಲಿಯೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಈ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಶಾಪಮುಕ್ತನಾದ ಕಬಂಧನೂಕೂಡ ಲೋಕಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ವಾಲಿಯಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳದೆ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆಯೇ ಸ್ನೇಹಮಾಡುವಂತೆ ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರುವನು.

ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದುದು ಯಾವಭಾಗದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತವೆಂದು

"ಹಾಗಿದ್ದರೆ ರಾಮನು ವಾಲಿಯಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಇರಲಿ! ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಆವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದುದೇಕೆ? "ಎಂದರೆ, ಮೊದಲು ಕಬಂಧಾದಿಗಳ ಮಾತಿನಂತೆ ರಾಮನು ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆ ಸ್ನೇಹವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿಯೂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಈಗ ಅದರಂತೆ ನಡೆಸದಿದ್ದರೆ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದಂತಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಇದೇ ವಿಷಯವು ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ "ಅಭಯೇ ವಾಲಿನೇ ದತ್ತೇ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಪರಿಹೀಯತೇ" ಎಂದು ರಾಮನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗವು ಬರಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದುದಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

"ಹಾಗೂ ಆಗಲಿ! ರಾಮನು ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ, ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡಿಯೇ ಕೊಲ್ಲಬಾರದೆ! ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಪರಾಙ್ಮುಖನಾದವನ ಮೇಲೆ ಬಾಣವನ್ನು ಹೊಡೆಯಬಹುದೆ?" ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು. ಇದೂ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕರೆದು "ಪ್ರತೀಪವರ್ತಿನೋ ಭೂಯಾದರ್ಧಂ ಬಲಮರಿಂದಮ" ನಿನಗಿದಿರಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಾಡುವವನ ಅರ್ಧಬಲವು ನಿನಗೆ ಬಂದು ಸೇರಲಿ" ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ವಾಲಿಯ ತಂದೆಯಾದ ಇಂದ್ರನೂ, ಪುತ್ರನಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಈತನಿಗೆ ಒಂದು ಸುವರ್ಣಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಈ ಕಾಂಚನಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತಾಗ ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂತ ಶತ್ರುವಿನಬಲವೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗೆಬರಲಿ!" ಎಂದೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ರಾಮನು ವಾಲಿಗಿದಿರಾಗಿನಿಲ್ಲದೆ ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿದ್ದು ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ತಾನು ವಾಲಿಗಿದಿರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದರಿಂದ ತನ್ನ ಬಲವೆಲ್ಲವೂ ವಾಲಿಗೆ ಸೇರಿ, ತಾನು ಪರಾಜಿತನಾಗಬೇಕಾಗುವುದೆಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಹೀಗೆ ನಡೆಸಿದುದಾಗಿ ಎಣಿಸಬಾರದು. ಈತನು ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಸರ್ವೇಶ್ವರನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಈತನಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯುಂಟು, ಆದರೆ ಆ ದೇವತೆಗಳ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನು ಕೋರಿಯೇ ತಾನು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದವತರಿಸಿ, ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವಾಗ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನರಾದ ಆಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರರಿಬ್ಬರ ಮಾತನ್ನೇ ಸುಳ್ಳಾಗಿಸಿದರೆ, ಮೊದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಅವಮಾನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದಲ್ಲವೆ! ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿಯೇ, ರಾಮ

ತೋರಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಿನಗೆ ತೋರಿದ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳು ನೋಡುವೆನು." ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇಂದ್ರಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಾಲಿಯು, ಬಾಣಹತಿಯುಂಟಾದ ವೇದನೆಯಿಂದ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತ, ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ, ಆಯಾಸದಿಂದ ಬಾಯೊಣಗಲು, ಸೂರ್ಯಸಮಾನನಾದ ಆ ರಾಮನನ್ನೇ ನಟ್ಟಕಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡುತ್ತ, ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ರಾಮನು ವಾಲಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದುದು.

ಹೀಗೆ ವಾಲಿಯು ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದು, ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಈ ವಿಧವಾಗಿ ವಿನಯದೊಡನೆ, ಧರ್ಮಾರ್ಥಸಹಿತವಾಗಿಯೂ, ತನಗೆ ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರಿದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತಿನಿಂದ,ಮರ್ವೋದ್ಘಾ

ನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿರಬೇಕಾಯಿತು.ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಅವತಾರಕ್ಕೆ ಫಲವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ, ವಾಲಿಯೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು.ಇದನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ಕಬಂಧನೂ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ತೋರಿಸಿಬಿಟ್ಟುದರಿಂದ, ಆವಾಲಿಗೆ ವೈರಿಯಾದ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಸ್ನೇಹವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು.ಆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗವು ಬರಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿರಪರಾಧಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತು. ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರಾದಿಗಳ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಾನು ಅದೃಶ್ಯನಾಗಿ ನಿಂತು ಆತನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಯಿತೆಂದೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ, ರಾಮನು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ,ಇತರಸಮಾಧಾನಗಳಿಂದಲೂ ರಾಮನು ಇಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದುದು ಯುಕ್ತವೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇವಲ್ಲದೆ ರಾಮನು ವಾಲಿಗಿದಿರಾಗಿ ನಿಲ್ಲದುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆರಡು ಮುಖ್ಯಕಾರಣಗಳುಂಟು. ವೀರಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದ ತಾನು ಕಪಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ಅವಮಾನಕರವೆಂಬುದೊಂದು; ಅಥವಾ ಹಾಗೆ ನಿಂತರೂ ವಾಲಿಯು ತನ್ನಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನಾದರೆ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅವತಾರಫಲವು ಕೆಡುವುದೊಂದು; ಇವೆರಡು ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೂ ಮರೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕಾಯಿತೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಟಕವಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದನು. ಆಗ ವಾಲಿಯು ಕಾಂತಿಹೀನನಾದ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಯೂ, ನೀರಿಲ್ಲದ ಮೇಘದಂತೆಯೂ,ಉರಿಯಿಲ್ಲದ ಬೆಂಕಿಯಂತೆಯೂ,ಕಾಂತಿ ಗುಂದಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟನಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಆಕ್ಷೇ ಪಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು, ಧರ್ಮಾರ್ಥಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ಗುಣವಿಶಿ ಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತಿನಿಂದ,ಆವಾಲಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೊಪ್ಪುವಂತೆ ಸ ಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು.“ಎಲೈ,ವಾನರರಾಜನೆ!ಮೊದಲು ನೀನು ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಅರ್ಥವನ್ನಾಗಲಿ, ಕಾಮವನ್ನಾಗಲಿ,ಇತರಲೌಕಿಕಾಚಾರ ಗಳನ್ನಾಗಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ವನಾದರೂ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನಾರೋಪಿಸಿ, ನಿರ್ದೋಷಿ ಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೇಕೆ ನಿಂದಿಸುವೆ.ನೀನು ಕೇವಲ ಚಪಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವ ನು.ಬುದ್ಧಿವಂತರಾಗಿಯೂ, ವೃದ್ಧರಾಗಿಯೂ, ಪೂಜ್ಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಚಾರ್ಯರಮುಖದಿಂದ ನೀನು ಈ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಾದಿಗಳ ಸ್ವರೂಪವೊಂದ ನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ, ನಿನ್ನ ಕಪಿಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಚಾಪಲ್ಯದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಆ ಕ್ಷೇಪಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಪರ್ವತಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾಡುಗಳಿಂದಲೂ, ಮಹಾರಣ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಈ ಭೂಮಂಡಲ ವೆಲ್ಲವೂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದ ರಾಜರಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಮೃಗ ಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಮನುಷ್ಯರನ್ನಾಗಲಿ, ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದ ಕ್ಕೂ, ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣಾಧಿ ಕಾರವುಂಟು. ಈಗ ಈ ಭೂಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಧ ರ್ಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಸತ್ಯಸಂಧನಾಗಿಯೂ, ನಿಷ್ಕಪಟನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಭರತನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆತನು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳ ತತ್ವವನ್ನು ಚೆ ನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲನು. ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಸಾಧುಗಳನ್ನನುಗ್ರಹಿಸಿ, ಧರ್ಮವ ನ್ನು ಬಿಡದೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಯಾವನಲ್ಲಿ ನಯವಿನಯ ಗಳೆಂಬಿವೆರಡೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವವೋ, ಸತ್ಯವೂ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವುವೋ, ಯಾವನು ದೇಶಕಾಲ

ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲನೋ ಅಂತಹ ಭರತನೇ ಈಗ ಈ ಭೂಮಿಗೆ ರಾಜನಾಗಿರುವನು. [1]ಆ ಭರತನ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕಧೀನರಾಗಿಯೇ ನಾವು ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಕೆಲವು ರಾಜರೂ ಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೋರಿ, ಈ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವೆವು. ಧರ್ಮಪರಾಯಣನಾಗಿ ರಾಜಸಿಂಹನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಆ ಭರತನು ಈ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಲೋಪವು ಬಾರದಂತೆ ಪರಿಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಆತನ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗಲಾರದು. ಹಾಗೆ ಮೀರಿನಡೆದವರು, ತಪ್ಪದೆ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವರು. ಆತನಿಂದ ಆಜ್ಞಪ್ತರಾದ ನಾವು, ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ನಮ್ಮ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನವಲಂಬಿಸಿಯೇ,ಆತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತುತ್ತ, ಧರ್ಮವನ್ನು ತಪ್ಪಿನಡೆದವರನ್ನು ಯಥಾವಿಧಿಯಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆವು. ಎಲೆ, ವಾಲಿ ! ನೀನಾದರೋ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟವನಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಲೇ ನೀನು ಲೋಕನಿಂದಿತನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು.ನಿನಗೆ ಕಾಮವ್ಯಾಪಾರವೇ ಮುಖ್ಯವು, ರಾಜಯೋಗ್ಯವಾದ ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಇದ್ದವನಲ್ಲ.ನಿನಗೆಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮ

1 ಇಲ್ಲಿ ''ತಸ್ಯಧರ್ಮಕೃತಾದೇಶಾಃ" ಎಂದು ಮೂಲವು ''ಕನಿಷ್ಠನಾದ ಭರತನು ತನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ನಿಯೋಗಿಸುವುದು ಹೇಗೆ?" ಎಂದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ರಾಜಧರ್ಮವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಭರತನು ತಾನಾಗಿ ಆಜ್ಞೆಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಅವನ ರಾಜಧರ್ಮವೇರಾಮನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಭಾವವು. ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನಗಳೆರಡೂ ಪ್ರಧಾನವಾದ ರಾಜಧರ್ಮವೆನಿಸುವುದರಿಂದ, ಈ ರಾಜಧರ್ಮಕ್ಕೆಕಟ್ಟುಬಿದ್ದೇ ತಾನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ರಾಮನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು. ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಿ ''ತಸ್ಯಧರ್ಮಕೃತಾದೇಶಾಃ" ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ರಾಮನು ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಭರತನಿಗೆ ತಾನೇಆಜ್ಞೆಮಾಡಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಹಿಂದೆ ಅಯೋಧ್ಯಾಕಾಂಡದ ನೂರೇಳನೆಯ ಸರ್ಗದಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನಂಗೀಕರಿಸದೆ ಕಾಡಿಗೆ ಬಂದ ಭರತನನ್ನುಕುರಿತುರಾಮನು ''ತ್ವಂ ರಾಜಾ ಭರತ ಭವ ಸ್ವಯಂ ನರಾಣಾಂ ವನ್ಯಾನಾಮಹಮಪಿ ರಾಜರಾಣ್ಮೃಗಾಣಾಂ"ಎಂದು ನಿಯಮಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ವಾಕ್ಯವನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ಈಗ ತಾನೂ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವನ್ನಾದರೂ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು.ಹೆತ್ತತಂದೆಯನ್ನೂ ಅಣ್ಣನನ್ನೂ,ತನಗೆ ವಿದ್ಯೆ ಹೇಳಿದ ಗುರುವನ್ನೂ, ಈ ಮೂವರನ್ನೂ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗನಿರತರಾದವರು ತಂದೆಯಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಹಿರಿಯರೂಕೂಡ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನನ್ನೂ, ತಮ್ಮನನ್ನೂ,ಗುಣವಂತನಾದ ಶಿಷ್ಯನನ್ನೂ, ಔರಸಪುತ್ರರಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯುವವರಿಗೆ ಈ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟದು. ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವೆಂಬುದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಧೀಮಂತರಾದ ಸತ್ಪುರುಷರಿಗೂ ಕೂಡ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನಿನ್ನಂತಹ ಪ್ರಾಕೃತರಿಗೆ ಅದು ಹೇಗೆ ತಿಳಿದೀತು? ಜನರು ನಡೆಯಿಸತಕ್ಕ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ [1] ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯೊಬ್ಬನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ತಿಳಿಯುವುದು. ಆ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಶುಭಾಶುಭಗಳಿಗೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲನೇ ಹೊರತು ಇತರರಿಂದ ತಿಳಿಯಲಸಾಧ್ಯವು. ನೀನೋ ಕೇವಲ ಚಪಲಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಹುಟ್ಟುಕುರುಡನು ಬೇರೆಕೆಲವು ಹುಟ್ಟುಕುರುಡರೊಡನೆಯೇಸೇರಿ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ, ನೀನೂ ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಚಪಲಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಇತರ ವಾನರರೊಡನೆ ಕಲೆತು ಎಷ್ಟಾಲೋಚಿಸಿದರೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯುಂಟಾಗದು. ಎಲೆ ವಾಲಿ! ಮಗನೂ, ತಮ್ಮನೂ, ಶಿಷ್ಯನೂ ಪುತ್ರಪ್ರಾಯರೆಂಬ ನೀತಿಯನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲೇ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲವೆ? ಆ ಮಾತಿನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಆಗ ನಿನ್ನ ದೋಷವು ನಿನಗೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಅದೊಂದನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸದೆ, ಕೇವಲ ರೋಷದಿಂದ ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇ ಬೇರೆ! ನೀನು ಸನಾತನಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ

1 ಅಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನು ತಾನೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ, ತನಗೊಬ್ಬನಿಗೆ ಹೊರತು ಇತರರಿಗೆ ಆ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳು ತಿಳಿಯಲಾರವೆಂದು ಭಾವವು.

ಭಾರ್ಯೆಯೊಡನೆ ರಮಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಈ ಪಾಪಕೃತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸ ಲಾರದೆಯೇ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದೆನು. ಸುಗ್ರೀವನು ನಿನಗೆ ತಮ್ಮ ನಾದುದರಿಂದ ಪುತ್ರಪ್ರಾಯನಾದನು. ಅದರಿಂದ ಆತನ ಭಾರ್ಯೆಯೂ ನಿನಗೆ ಸೊಸೆಯಾದಳಲ್ಲವೆ? ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು [1] ಪ್ರಾಣಸಹಿತ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಅಸ್ಯತ್ವಂಧರಮಾಣಸ್ಯ ಸುಗ್ರೀವಸ್ಯಮಹಾತ್ಮನಃ। ರುಮಾಯಾಂವರ್ತಸೇ ಕಾಮಾತ್ಸ್ನುಷಾಯಾಂಪಾಪಕರ್ಮಕೃತ್" ಎಂಬುದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ "ವಾಲಿಯು ತನಗೆ ಸೊಸೆಯಂತಿದ್ದ ರುಮೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನು ಆತನನ್ನು ದೋಷಿಯೆಂದು ನಿಂದಿಸುವನಲ್ಲವೆ? ಸುಗ್ರೀವನು ತನಗೆ ತಾಯಿಯಂತಿರುವ ತಾರೆಯೊಡನೆಯೇ ರಮಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರುವುದು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ದೋಷಿಯಾಗಲಿಲ್ಲವೆ?" ಎಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ (ಧರಮಾಣಸ್ಯ) ಎಂಬ ವಿಶೇಷಣವು ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಇದರಿಂದ, ಸಹೋದರನು ಸತ್ತ ಮೇಲೆ ಅವನಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಬೇರೊಬ್ಬನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಈ ವಾಲಿಸುಗ್ರೀವರ ಕುಲಧರ್ಮವೆಂದೇ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಆದರೆ, ಮಾಯಾವಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಲಿಯು ಬಿಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದಾಗಲೇ, ಅವನು ಮೃತಿ ಹೊಂದಿದನೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಆ ವಾಲಿಯ ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ತಾರೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನಲ್ಲವೆ? ವಾಲಿಯಿದ್ದಾಗಲೇ ಸುಗ್ರೀವನು ತಾರೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನೆಂಬ ವಿಷಯವು, ಮುಂದೆ ಅಂಗದನು ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದವಾಕ್ಯದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಏನೆಂದರೆ:—"ಭ್ರಾತುರ್ಜ್ಯೇಷ್ಠಸ್ಯಯೋಭಾರ್ಯಾಂ ಜೀವತೋಮಹಿಷೀಂ ಪ್ರಿಯಾಂ। ಧರ್ಮೇಣ ಮಾತರಂ ಯಸ್ತು ಸ್ವೀಕರೋತಿ ಜುಗುಪ್ಸಿತಃ॥" ಎಂದು ಹೇಳಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಅದಕ್ಕಾಪರರಾಮನು ಅವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಬೇಡವೆ?" ಎಂದರೆ-ಆಗ ವಾಲಿಯು ನಿಜವಾಗಿ ಮೃತನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಆ ಭ್ರಾಂತಿಯಿದ್ದುದರಿಂದ ಅದೂ ದೋಷಾಸ್ಪದವಲ್ಲವೆಂಬುದು ರಾಮನ ಆಶಯವು. ಅಲ್ಲಿಯೂ "ಜೀವತಃ" ಎಂಬಪದದಿಂದ ಜೀವಂತನಾದಸಹೋದರನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ದೋಷವೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು.

ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಬೇರೆವಿಧವಾಗಿ ಉಪಪಾದಿಸುವರು ಹೇಗೆಂದರೆ.— "ಸ್ನುಷಾಪ್ರಾಯಳಾದ ರುಮೆಯನ್ನು ವಾಲಿಯು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದುದರಿಂದ ವಾಲಿಯು ದೋಷಿಯೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜವು. ಸುಗ್ರೀವನು ಮಾತೃಪ್ರಾಯಳಾದ ತಾರೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದುದು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ದೋಷಾಸ್ಪದವು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದೇ ರಾಮನು, ವಾಲಿಯ

ನಾಗಿರುವಾಗಲೇ ನೀನು ಕಾಮದಿಂದ ಕೇವಲಪಾಪಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ, ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ರುಮೆಯಲ್ಲಿ ರಮಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲಾ ! ಹೀಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತ, ಸೊಸೆಯಂತಿರುವ ರುಮೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಭಿಚರಿಸಿದೆಯಾದಕಾರಣದಿಂದ, ಆ ದೋಷಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ಈ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆ ಅಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ವಧವೇ ಶಿಕ್ಷೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಲೋಕಾಚಾರವನ್ನು ತಪ್ಪಿ ನಡೆದವನಿಗೆ ಈ ವಿಧವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ನಿಗ್ರಹಿಸುವ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ನಾನೂ ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಾದುದರಿಂದ, ನಿನ್ನ ಪಾಪಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನುಮಾಡದೆ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೂ ಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಪುತ್ರಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಒಡಹುಟ್ಟಿದವಳನ್ನಾಗಲಿ, ಸಹೋದರಭಾರ್ಯೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಕಾಮಿಸಿ ವ್ಯಭಿಚರಿಸಿದವರಿಗೆ ವಧವೇ ತಕ್ಕಶಿಕ್ಷೆಯು. ಈಗ ಭರತನು ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಗೂ ಒಡೆಯನಾಗಿರುವನು. ನಾವು ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ನಡೆಯತಕ್ಕವರು. ಅವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಹೀಗೆ ಧರ್ಮಾತಿಕ್ರಮವನ್ನು ಮಾಡಿದ ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುವುದುಚಿತವೆ? ಈಗ ಭರತನು ರಾಜನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅವನೇ ಪೂಜ್ಯನು.ಅವನು ಸಮಸ್ತಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು. ಧರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುವನು. ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವಪ್ರಜೆಗಳೂ ಧರ್ಮವನ್ನುಲ್ಲಂಘಿಸದಂತೆ ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅವನ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರಿ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಬದ್ಧದೀಕ್ಷನಾಗಿರುವನು. ಆ ಭರತನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ನಾವೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ನಿನ್ನಂತೆ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯತತ್ಕವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ

ಅಲ್ಪದೋಷಕ್ಕೆ ವಧರೂಪವಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವನ್ನುಮಾಡಿ, ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕೊಂದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನಿತ್ಯಾನಂದರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು. ಸುಗ್ರೀವನ ದೋಷವು ಮಹತ್ತಾದುದರಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ವಧರೂಪವಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವು ಸಾಲದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ,ಅವನೊಡನೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಸಖ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಫಲರೂಪವಾಗಿ, ಅಶಾಶ್ವತವಾದ ಇಲ್ಲಿನ ವಾನರರಾಜ್ಯಭೋಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನೇ ಹೊರತು ಶಾಶ್ವತಾನಂದಹೇತುವಾದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವು."

ಬಂದಿರುವೆವು. ಎಲೈ ಕಪಿರಾಜನೆ!" ನೀನು [1] "ಸೀತಾನ್ವೇಷಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನೇ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು" ಎಂದು ಕೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ನಾನು ನಿನ್ನತಮ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಮಾಡಿದ ಸಖ್ಯವು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ನನಗೂ ಇರುವ ಮೈತ್ರಿಯಂತೆ ಅತಿದೃಢವಾಗಿರುವುದು. ಅದನ್ನು ಯಾವವಿಧದಿಂದಲೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಮಾಡಿರುವ ಈ ಸಖ್ಯವು ಪರಸ್ಪರ ರಾಜ್ಯಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಪತ್ನೀಲಾಭಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ ಏರ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಆ ಸುಗ್ರೀವನೂ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನ್ನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಕ್ಕರೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು. ನಾನೂ ಅನೇಕ ವಾನರರ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆನು. ಇದುವರೆಗೆ ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದವನಲ್ಲ. ಇದರಮೇಲೆ ನನಗೆ ಅಷ್ಟುಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯನಾದ ಆಸುಗ್ರೀವನ ಪತ್ನಿಯನ್ನೇ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡಲಿ? ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿರುವೆನು. ಇದುವರೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಕಾರಣಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ನೋಡು. ಸಹೋದರಭಾರ್ಯೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿದ ನಿನಗೆ ಈಗ ನಾನು ಮಾಡಿರುವ ಶಿಕ್ಷೆಯು [2]ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯೋಚಿಸಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೀನೂ ಇದನ್ನುಯುಕ್ತವೆಂದೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಎಷ್ಟುವಿಧದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಇದು ಅಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅನುವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಾವನಾದರೂ, ತನ್ನ ಮಿತ್ರನ ಶತ್ರುವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಶಿಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ನೀನು ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ನೋಡಿ

---

1 ಇದುವರೆಗೆ ನಿರಪರಾಧಿಯನ್ನು ಕೊಂದನೆಂಬ ದೋಷಾರೋಪಣೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವಾಲಿಯು "ನನ್ನನ್ನೇ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೇಳಿರಬಾರದೆ" ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಹೇಳುವನು.

2 ವೈರಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಾಗಮಾತ್ರ ಇದಿರಿಗೆ ನಿಂತು ಧರ್ಮಯುದ್ಧದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೇ ಹೊರತು, ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಾಗ ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂತರೂ ಮರೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು.

ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ,ನೀನು ಮಾಡಿರುವ ಈಗಿನ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಈವಿಧವಾದ ನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆಂದು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುವುದು. ಎಲೆ ವಾಲಿ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮನುವು ಸದಾಚಾರವನ್ನು ಕುರಿತು ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವನು, ಧರ್ಮನಿಪುಣರಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿರುವರು. ಆ ನೀತಿಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ಈಗ ನಾನೂ ನಡೆಸಿರುವೆನು. ಆ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. “ಪಾಪಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದವರು ರಾಜರಿಂದ ಆಯಾಪಾಪಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶಿಕ್ಷಿತರಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಆದರಿಂದಲೇ ಅವರ ಪಾಪವೆಲ್ಲವೂ ನೀಗುವುದಲ್ಲದೆ ಅವರು ಪುಣ್ಯವಂತರಾಗಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವರು.ರಾಜನು ಕಳ್ಳನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸಿದರೂ,ಶಿಕ್ಷಿಸದೆ ಮನ್ನಿಸಿಬಿಟ್ಟರೂ,ಅವನ ಚೌರ್ಯದಿಂದುಂಟಾದ ಪಾಪವು ನೀಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಆದರೆ ರಾಜನು ಅಂತವನನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸದೆ ಮನ್ನಿಸಿಬಿಟ್ಟ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅವನ ಚೌರ್ಯದಿಂದುಂಟಾದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ರಾಜನೇ ಭಾಗಿಯಾಗುವನು.” ಎಂಬುದೇ ಆ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವು. ಇವೆರಡುಶ್ಲೋಕಗಳೂ ಮನುವಿನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.ನೀನು ಈಗ ನಡೆಸಿದಂತೆಯೇ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಶ್ರಮಣನು ಒಂದು ಪಾಪಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಆಗ ನಮ್ಮವಂಶದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಮಾಂಧಾತನು ಈ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪಾಲಿಸುತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವನು ಆ ಕ್ಷಪಣಕನಿಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಭಯಂಕರವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿರುವನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಾಪಮಾಡಿದವರಿಗೆ ನೀವಿಬ್ಬರುಮಾತ್ರವೇ ನಿದರ್ಶನವಲ್ಲ.ರಾಜರು ಪ್ರಮಾದವಶದಿಂದಿರುವಾಗ ಎಷ್ಟೋಜನರು ಎಷ್ಟೋವಿಧವಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನುಮಾಡಬಹುದು. ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂದ ಆರಾಜರು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡು ರಾಜಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುವಾಗ, ಆಯಾಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ವಧಾದಿಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಪಾಪವೂ ನೀಗುವುದು. ಈಕ್ರಮವು ಈಗಲೂ ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಎಲೈ, ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ನೀನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ.ನಿನ್ನಪಾಪಕ್ಕೆ ಈಗಲೇತಕ್ಕಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಾಯಿತೆಂದುನೀನು ಸಂತೋಷಿಸಬೇಕಾದುದೇ ನ್ಯಾಯವು.ಸಾಕು ಬಿಡು!ನಾವೂಧರ್ಮವನ್ನನುಸ

ರಿಸಿಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ವಧಿಸಿರುವೆವು,ನಾವು ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂಸ್ವತಂತ್ರರಲ್ಲ. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಭರತನಾಜ್ಞೆಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿರುವೆವು.ಇತ್ತಲಾಗಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟು ಬಿದ್ದಿರುವೆವು. ಆದುದರಿಂದ ರಾಜಾಜ್ಞೆಗೂ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಬದ್ಧರಾಗಿಯೇ ನಾವು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ನಡೆಸುವವರೇ ಹೊರತು, ನಮ್ಮ ಕೋಪಪ್ರಸಾದಗಳನ್ನೇ ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇತರರಿಗೆ ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವರಲ್ಲ.ಎಲೈ,ವಾನರನೆ![1]ಮತ್ತೊಂದುಕಾರಣವನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನುಕೇಳು. ಅದು ಇನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇತುಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅದನ್ನುಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ನನ್ನಮೇಲಿರುವ ಕೋಪವು ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದು.ನನ್ನನ್ನು ಯಮಲೋಕಕ್ಕೆಕಳುಹಿಸುವುದಾಗಿಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲದೆ,ಮರೆಯಲ್ಲಿದ್ದುನಾನುನಿನ್ನನ್ನುವಧಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿಯೂಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದೆ.ನೀನು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಮನಸ್ತಾಪವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ನನಗೆ ಕೋಪವೂ ಇಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯರು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಬಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಹಗ್ಗಗಳಿಂದಲೂ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸಾಧನಗಳಿಂದಲೂ ಬೇಟೆಯಾಡಿ ಮೃಗಗಳನ್ನುಕೊಲ್ಲುವರು. ಕೆಲವು ಮೃಗಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಹೊಡೆಯುವರು. ಕೆಲವನ್ನು ಮರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ಕೊಲ್ಲುವರು. ಹೀಗೆ ನಾನಾವಿಧವಾದ ಕಪಟವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ಕಾಡುಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವರು, ಮಾಂಸಾರ್ಥಿಗಳಾದರೋ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮೃಗಗಳು ಓಡುತಿದ್ದರೂ, ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತಿದ್ದರೂ, ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರೂ, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಮಾದದಿಂದಿದ್ದರೂ,ಹಿಮ್ಮೊಗನಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾವಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದಯಾದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸದೆ ಕೊಂದುಬಿಡುವರು. ಇದರಿಂದ ದೋಷವೇನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಪ್ರವೀಣರಾದ ರಾಜರ್ಷಿಗಳೂ ಕೂಡ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಯಾಡುವರು. ಎಲೈ ವಾನರನೆ! ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನನು

---

1 ವಾಲಿಯು ವಾನರನಾಗಿದ್ದರೂ, ಮನುಷ್ಯರಂತೆ ರಾಜ್ಯಪಾಲನ ಸಂಧ್ಯೋಪಾಸನಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತ, ಶಾಸ್ತ್ರವಶ್ಯನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ರಾಮನು ಇದುವರೆಗೆ ಅದಕ್ಕನುಗುಣಗಳಾದ ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನೇ ಹೇಳಿದನು. ಇದುಮೊದಲು ಕೇವಲವಾನರತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತೇ ಕೆಲವು ಪರಿಹಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುವನು.

ಸರಿಸಿಯೇ ನಾನೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಾಣದಿಂದ ವಧಿಸಿರುವೆನು. ನೀನು ಶಾಖಾಮೃಗವೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ನೀನು ನನ್ನಮುಂದೆ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತರೂ ನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾದವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಗಳನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ವೀರನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವಾಗ, ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಧರ್ಮವೇ ಬೇರೆ! ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆ; ಅದಕ್ಕಿದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲ. ಎಲೈ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ದುರ್ಲಭವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಜೀವನವನ್ನಾಗಲಿ, ಶುಭವನ್ನಾಗಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ರಾಜರೇ ನಡೆಸಿಕೊಡತಕ್ಕವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ದೇವತೆಗಳೇ ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ರಾಜರೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ದೇವಾಂಶವುಳ್ಳ ಆ ರಾಜರನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಹಿಂಸಿಸುವುದಾಗಲಿ, ನಿಂದಿಸುವುದಾಗಲಿ, ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವುದಾಗಲಿ, ಅವರೊಡನೆ ಅಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡುವುದಾಗಲಿ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ನೀನಾದರೋ ಈ ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವೊಂದನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ, ಕೇವಲರೋಷದಿಂದ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವೆ. ಪಿತೃಪಿತಾಮಹರ ಕಾಲದಿಂದ ಬಂದ ಸನಾತನಧರ್ಮವನ್ನು ತಪ್ಪದೆ, ತದನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೇಕೆ ದೂಷಿಸುವೆ?" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಮೇಲೆ ವಾಲಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಆಲೋಚಿಸಿಕೊಂಡು, ರಾಮನಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಮೊದಲು ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಕೇವಲರೋಷದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನುತಾಪಪಡುತ್ತಾ, ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ, ಆತನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು "ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ನೀನು ಹೇಳಿದುದೇ ವಾಸ್ತವವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವೆಂಬುದು ಬಹಳ ದುರವಗಾಹವು. ಅಂತಹವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪನಾದ ನಾನು ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೇಳಲಾರೆನೆಂಬುದೂ ನಿಜವು. ಸರ್ವಜ್ಞನಾದ ನಿನ್ನಮಾತಿಗೆ ಅಲ್ಪಜ್ಞನಾದ ನಾನು ಯಾವಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು! ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! ನಾನು ಮೊದಲು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು

ಕುರಿತು ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿ ಬಿಟ್ಟೆನು. ಆ ಅಪರಾಧ ವನ್ನು ನೀನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳದೆ ಮನ್ನಿಸಬೇಕು. ನೀನು ಸಮಸ್ತ ವಿಧಗಳಾದ ಅರ್ಥತತ್ವಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದವನು.ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿ ಸಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸುವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಜಾಂಚಲ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವುದು. ಎಲೈ ಧರ್ಮಜ್ಞನೆ! ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ನಾನು ಧರ್ಮವನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆದವನೆಂಬುದೇನೋ ನಿಜವು. ಮಾಡಬಾರದ ಕಾರ್ಯವ ನ್ನೂ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆನು.ಇಂತಹ ಪಾಪಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು ಹಾಗೆ ನೀನು ಕ್ಷಮಿಸಿದವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾದ ನಿನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ಅಭಯವಾಕ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಬೇಕು.ಈಗನಾನು ನಿನ್ನಿಂದಹತನಾ ದುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತಾಗಲಿ, ತಾರೆಯನ್ನು ಕುರಿತಾಗಲಿ, ನನ್ನ ಇತ ರಬಂಧುಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾಗಲಿ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ದುಃಖಿಸುವವನಲ್ಲ. ಆ ದರೆ ಗುಣಾಗ್ರಣಿಯಾಗಿ ರತ್ನಾಂಗದಗಳಿಂದೊಪ್ಪುತ್ತಿರುವ ನನ್ನ ಮುದ್ದು ಮಗನಾದ ಈ ಅಂಗದನಿಗಾಗಿಯೇ ನಾನು ಬಹಳವಾಗಿ ದುಃಖಿಸಬೇ ಕಾಗಿರುವುದು. ಅವನು ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದಲೂ ನಾನು ಎಷ್ಟೋ ಮೋ ಹದಿಂದ ಪಾಲಿಸಿ ಬಳೆಸಿದೆನು. ಅವನು ನನ್ನನ್ನುನೋಡದೆ ನಿಮಿಷಮಾ ತ್ರವೂ ಸಹಿಸಲಾರನು. ನಾನು ಈಗ ಮೃತನಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ,ನೀರಿ ಲ್ಲದ ಕೆರೆಯು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಒಣಗಿಹೋಗುವಂತೆ ದುಃಖದಿಂದ ಕೃಶಿಸಿ ಹೋಗುವನು.ರಾಮಾ! ನಾನು ತಾರೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಮುದ್ದುಮ ಗನೊಬ್ಬನನ್ನು ಪಡೆದೆನು. ಅವನು ಇನ್ನೂ ಕೇವಲಬಾಲ್ಯದಶೆಯಲ್ಲಿರುವ ನು. ಯಾವುದನ್ನೂ ತಿಳಿದವನಲ್ಲ. ನನಗೆ ಕೇವಲಪ್ರಿಯನಾದ ಅವನೊಬ್ಬ ನೇ ಮಗನು. ಅವನು ಬಾಲನಾದರೂ ಬಹಳಬಲಾಢ್ಯನು. ರಾಮಾ! ಆತ ನನ್ನುಮಾತ್ರ ನೀನು ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ನೋಯಿಸದೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿಯೂ, ಆ ಅಂಗದನಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಸ ಮಾನವಾದ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ಇಟ್ಟು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು. ಇ ವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾವನೊಬ್ಬನು ತಪ್ಪಿನಡೆದರೂ ಅವರನ್ನು ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೂ,

ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೂ, ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ನೀನು ಬಾಧ್ಯನು. ಎಲೈ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ! ನಿನಗೆ ಭರತನಲ್ಲಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವಯಾವವಿಧವಾದ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟೋ, ಆ ವಿಧವಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೇ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿಯೂ, ಅಂಗದನಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ತಾರೆಯು ನಿರ್ದೋಷೆಯಾಗಿದ್ದರೂ,ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದುದರಿಂದ ನನ್ನ ದೋಷಕ್ಕೆ ಸಮಭಾಗಿನಿಯಾಗಿ,ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕೇಡುಕನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಎಣಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಈ ವೈರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸುಗ್ರೀವನು ಆ ತಾರೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಅವಮಾನಿಸದಂತೆ ನೀನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.ಎಲೈ ರಘುವಂಶೋತ್ತಮನೆ!ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನೇ ಹೊಂದಿ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನನುವರ್ತಿಸಿ, ನಿನಗಧೀನನಾಗಿಯೇ ನಾನು ನಡೆದಿದ್ದರೆ, ನನಗೆ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವೂ, ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವೂ ನಿಲ್ಲುವುದೇನೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.ನನ್ನ ರಾಜ್ಯವೊಂದುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಂಡಲವನ್ನೂ,ಕೊನೆಗೆ ದೇವಲೋಕವನ್ನಾದರೂ ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.ಆದರೆನನ್ನ ಉದ್ದೇಶವೇ ಬೇರೆ!ಅದರನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿಬಿಡುವೆನು ಕೇಳು.ನನಗೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಹೇಗಾದರೂನಿನ್ನ ಕೈಯಿಂದ ಸಾಯಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ, ತಾರೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಎಷ್ಟೋವಿಧದಿಂದ ತಡೆದರೂ ನಾನು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದೆನು." ಎಂದನು. ವಾಲಿಯು ವಿನಯದಿಂದ ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಸುಮ್ಮನಿರಲು, ಆಮೇಲೆ ರಾಮನು,ಹೀಗೆ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಶುದ್ಧವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವ ಆ ವಾಲಿಯನ್ನುನೋಡಿ, ಧರ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಸಾಮವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ "ಎಲೆ ಕಪಿರಾಜನೆ!ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಂಗದನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಚಿಂತಿಸಬೇಡ!ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಸಹೋದರಭಾರ್ಯೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿಯೇ ಆಗಲಿ ನೀನು ದೋಷವನ್ನೆಣಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಂದುದರಿಂದ ರಾಜನಾದ ನನ್ನ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಡೆಸಿದಂತಾಯಿತು. ನನ್ನಿಂದ ಹತನಾದ ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತರೂಪವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು

ಹೊಂದಿದಂತಾಯಿತು. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಇದು ಧರ್ಮಹೇತುವೆಂದೇ ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವೆನು. ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಯಾವರಾಜನು ದಂಡಿಸಬೇಕಾದವನನ್ನು ದಂಡಿಸುವನೋ,ಯಾವನು ತನ್ನ ಪಾಪಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೋ, ಅವರಿಬ್ಬರೂ, ತಮ್ಮದೋಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ನೀನು ಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಂದಿಗೆ ನಿನ್ನ ಪಾಪವೂ ನೀಗಿತು.ಈಗ ನೀನು ಶುಚಿತ್ವವನ್ನೂ ಹೊಂದಿದಂತಾಯಿತು. ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ!ಈಗ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ದುಃಖವನ್ನೂ, ಮೋಹವನ್ನೂ, ಭಯವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ದೈವಗತಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ? ಎಲೆ ವಾಲಿ ! ಅಂಗದನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನೇಕೆ ಚಿಂತಿಸುವೆ ? ಅವನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವರ್ತಿಸುವನೋ ಹಾಗೆಯೇ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ, ಈ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿಯೂ ಪಿತೃಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.ಅಂತಹ ಗುಣಾಢ್ಯನಾದ ಅಂಗದನನ್ನು ನಾವು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ನಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆ? ನಾವು ಅವನನ್ನು ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಪೋಷಿಸುವೆವು." ಎಂದನು. ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಮಾರ್ಗೈಕನಿರತನಾಗಿಯೂ, ರಣವೀರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು, ಕಿವಿಗಿಂಪಾದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ, ವಾಲಿಯು ಮನಸ್ಸಿನ ಚಿಂತೆಯನ್ನುಬಿಟ್ಟು, ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಆ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು "ಲೋಕಪ್ರಭುವಾದ ಎಲೈ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ! ನೀನು ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೆ ಸಮನಾದವನು.ಶತ್ರುಭಯಂಕರವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಬಾಣದಿಂದ ಪೀಡಿತನಾದ ನಾನು, ಆಬಾಣವೇದನೆಯಿಂದ ಮೈಮರೆತು ನಿನ್ನನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೂಷಿಸಿದೆನು. ಈ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ನೀನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೋಪವಹಿಸದೆ ಮನ್ನಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು"ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೈಮುಗಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹದಿನೆಂಟನೆಯಸರ್ಗವು.

ತಾರೆಯು ವಾಲಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದುದು.

ಬಾಣದಿಂದ ಹತನಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಆ ವಾಲಿಯು, ತನ್ನ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳಿಗೆ ರಾಮನು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತರಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ,ಮನಸ್ಸಿನ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು,ಮುಂದೆ ಯಾವುದೊಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲಾರದೆ ಸುಮ್ಮನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಮೊದಲು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವಾಗಲೇ,ಅವನು ತನ್ನಮೇಲೆ ಬೀಸಿದ ಕಲ್ಲುಗಳಿಂದಲೂ,ಮರಗಿಡಗಳಿಂದಲೂ, ಅವನ ಅಂಗಾಂಗವೆಲ್ಲವೂ ಜರ್ಝರಿತವಾಗಿತ್ತು, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅತಿಕ್ರೂರವಾದ ರಾಮನ ಬಾಣವೂ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ಮೇಲಿಮೇಲೆ ಪ್ರಾಣವಡಗಿ ಉತ್ಕ್ರಮಣಕಾಲವೇ ಸಮೀಪಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಬಿಟ್ಟನು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಇವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ತಾರೆಯು, ರಾಮಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಬಾಣದಿಂದ ಪತಿಯು ಹತನಾದನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಈ ಭಯಂಕರವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಆಕೆಯ ಎದೆಯೊಡೆದು, ಮೈ ನಡುಗಿಹೋಯಿತು. ಒಡನೆಯೇ ಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನನ್ನೂ ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಗುಹೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಬಂದಳು. ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಅಂಗದನಿಗೆ ಪರಿಚರರಾಗಿ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಕೆಲವು ವಾನರರು, ಮುಂದೆಹೋಗಿ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯಪಟ್ಟು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಓಡಿ ಬರುತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಗುಂಪನ್ನು ಕಾಯುತಿದ್ದ ಸಲಗವು ಹತವಾದುದನ್ನು ನೋಡಿ,ಭಯದಿಂದ ಚದರಿ ದಿಕ್ಕುಗೆಟ್ಟು ಓಡುತ್ತಿರುವ ಮೃಗಗಳಂತೆ,ಭಯದಿಂದ ಓಡಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ದುಃಖಿತರಾದ ಆ ವಾನರರನ್ನು ತಾರೆಯು ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡಳು. ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ತೂರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಂತೆ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಓಡಿಬರುತ್ತಿರುವ ಆವಾನರರನ್ನು ನೋಡಿ ತಾರೆಯು "ಎಲೈ ವಾನರರೆ ! ರಾಜಸಿಹ್ಮನಾದ ವಾಲಿಗೆ ನೀವು ಅನುಚರರಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೀಗೆ ಭಯಪಟ್ಟು ಓಡುವುದೇಕೆ ? ಆ ಕ್ರೂರಸಹೋದರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಬಂದುವೇಳೆ ರಾಜ್ಯದಾಸೆಯಿಂದ ತನಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನಾದ ವಾಲಿಯನ್ನು ರಾಮನ ಕ್ರೂರಬಾಣಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿರಬಹುದು. ಆದ

ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೀವು ಭಯಪಡಬೇಕಾದ ಕಾರಣವೇನು? ರಾಜ್ಯಕೋಶಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಏಕೆ ಕೊಲ್ಲಿಸುವನು. ಆದುದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭಯಕಾರಣವಿಲ್ಲ?” ಎಂದಳು. ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದ ಆವಾನರರು. ತಾರೆಯ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ,ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಯುಕ್ತಿವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ“ಅಮ್ಮಾ! ನಮ್ಮ ಪಾಡುಹಾಗಿರಲಿ! ನೀನೇಕೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ? ನಿನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಂಗದನನ್ನೂ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಆ ರಾಮನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಲ್ಲಿಸಬೇಡ. ಈತನಾದರೂ ಬದುಕಿರಲಿ! ಈತನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ನೀನು ಹಿಂತಿರುಗಿಹೋಗು. ಮೃತ್ಯುವೇ ರಾಮರೂಪದಿಂದ ಬಂದು ವಾಲಿಯನ್ನುಕೊಂದು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿ!ನಿನ್ನಪತಿಯಾದ ವಾಲಿಯುಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತಗಳಾದ ಎಷ್ಟೋ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಕಿದನು. ಎಷ್ಟೋ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳನ್ನು ಪುಡಿಪುಡಿಮಾಡಿದನು.ಏನಾದರೇನು? ಕೊನೆಗೆ ವಜ್ರಸಮಾನಗಳಾದ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಇಂದ್ರನಿಗೆಣೆಯಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ವಾಲಿಯು ಸತ್ತುಬಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ಮೊದಲು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಿಂದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಬಂದ ವಾನರಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಜಲ್ಲಾಚದರಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಓಡಿಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು!ನೀನು ಈಗಲೇ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಪುರದಬಾಗಿಲನ್ನುಮುಚ್ಚಿ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು! ಅಂಗದನಿಗೂ ಈಗಲೇ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡು. ಅವನಿಗೆ ಈಗಲೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಹಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಇಲ್ಲಿನ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಆವನ ವಶರಾಗಿಬಿಡುವರು. ಈಗ ಸಾವಕಾಶಕ್ಕೆ ಕಾಲವಲ್ಲ. ಅಥವಾ ವಾನರರಿಗೆ ನೀನಿರುವ ಈ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯೇ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ವಾಸಕ್ಕೆ ರುಚಿಸಲಾರದು. ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದು ಈ ಸ್ಥಳವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸುವರೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಬೇರೆ ದುರ್ಗಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿಸೇರಿಬಿಡುವರು.ಆ ಶತ್ರುಗಳೂ ಈಗಲೇ ಬಂದು ನಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ, ಇತರದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿಬಿಡುವರು. “ಆಕ್ರಮಿಸಿದರೇನು?”ಎಂದುಕೇಳುವೆಯಾ? ವಾಲಿಯು ಇಲ್ಲಿಂದ ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ಕಪಿಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರುವನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪತ್ನಿಯನ್ನಗಲಿರುವವರು ಕೆಲವರು. ಒಬ್ಬಳನ್ನೇ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿಗೆ ಪತ್ನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿ

ರುವರು ಕೆಲವರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟು ಹೋದವರು. ಹೀಗೆ ಪತ್ನಿಯನ್ನಗಲಿದವರೂ,ಸಮಾನಭಾರ್ಯೆಯುಳ್ಳವರೂ ಆತುರದಿಂದ ಕಾದಿರುವವರು. ಅವರೂ,ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾತಿಗಳಾದ ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಮೇಲೆ ನಮ್ಮಗತಿಯೇನು?" ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ಅಲ್ಪಬುದ್ಧಿಗಳಾದ ಆ ವಾನರರು, ಮುಂದೆ ಬಂದು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಲು, ತಾರೆಯು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನಧೈರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೆ ವಾನರರೆ! ವಾನರಸಿಹ್ಮನಂತಿದ್ದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ನನ್ನ ಪತಿಯೇ ಹೋದಮೇಲೆ,ನನಗೆ ಈ ಪುತ್ರನಿಂದಾಗಲಿ, ಈ ರಾಜ್ಯದಿಂದಾಗಲಿ, ಕೊನೆಗೆ ಈ ನನ್ನ ದೇಹದಿಂದಲೇ ಆಗಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನು ? ಈಗ ನಾನೂ ಹೋಗಿ ಆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ವಾಲಿಯ ಕಾಲಿನ ತಳದಲ್ಲಿಯೇ ಬೀಳುವೆನು. ರಾಮಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಬಾಣದಿಂದ ಕೆಡಹಲ್ಪಟ್ಟ ಆತನ ಪಾದಮೂಲವನ್ನೇ ಸೇರುವೆನು."ಎಂದು ಹೇಳಿ ದುಃದಿಂದ ಕುಂದಿ ರೋದಿಸುತ್ತಾ, ಮನಸ್ಸಂಕಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಎರಡು ಕೈಯ್ಯಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನೂ, ತಲೆಯನ್ನೂ ಬಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬಂದಳು. ಹೀಗೆ ತಾರೆಯು ಹಿಂದುಮುಂದುತೋರದೆ ಓಡಿಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ತನ್ನಪತಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದಳು. ಆತನಾದರೋ ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೋಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪರಾಜಿತರಾಗದೆ ಜಯಿಸಿಬಂದ ಮಾಯಾವಿ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಕೊಂದು ಕೆಡಹಿದವನು. ಇಂದ್ರನು ವಜ್ರಾಯುಧಗಳನ್ನು ಬೀಸುವಂತೆ ಎಷ್ಟೋ ಪರ್ವತಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಶತ್ರುಗಳಮೇಲೆ ಬೀಸಿದವನು.ಮಹಾವಾತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿದಷ್ಟು ಬಲಾಢ್ಯನು. ಮಹಾಮೇಘಗಳ ಮೊಳಗಿನಂತೆ ಧೀರಧ್ವನಿಯುಳ್ಳವನು.ಇಂದ್ರನಿ ಗೆಣೆಯಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು.ಅಂತವನೇ ಈಗ,ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಎಡೆಬಿಡದೆ ದೊಡ್ಡಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ ಶಾಂತವಾದ ಮಹಾಮೇಘದಂತೆ ಮಲಗಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಆತನು ಇದಿರಾಗಿ ನಿಂತು ಗರ್ಜನಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಹೆದರಿಸುವವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲೆ ಗರ್ಜಿಸಿ ನಡುಗಿಸತಕ್ಕ ಮಹಾವೀರನು. ಇಷ್ಟುಶೂರನಾದ ವಾಲಿಯು, ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಸಿಹ್ಮದಿಂದ ಮಾಂಸಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಲ್ಲ

ಲ್ಪಟ್ಟ ಬೇರೊಂದು ಸಿಹ್ಮದಂತೆ,ರಾಮನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ಪರಾಕ್ರಮಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ವಾಲಿಯು, ತಮ್ಮನ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿದ ದೋಷ ಕ್ಕಾಗಿ,ರಾಮನಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದು,ಸರ್ವಲೋಕಪೂಜ್ಯವಾಗಿಯೂ ಧ್ವಜಗ ಳಿಂದಲೂ, ವೇದಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಚೈತ್ಯವೃಕ್ಷ ವು,ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ಪಗಳ ಆಸೆಗಾಗಿ ಗರುಡನಿಂದ ಮುರಿದುಕೆಡಹಲ್ಪಟ್ಟಿರು ವಂತೆ ಕಾಣುತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ತಾರೆಯು, ಅತ್ತಲಾಗಿ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿರುವ ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ನಮ್ಮಿ ನಿಂತಿ ರುವ ರಾಮನನ್ನೂ, ಮತ್ತು ರಾಮನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಅವನ ತಮ್ಮ ನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ, ತನ್ನ ಮೈದುನನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ, ಕಂಡರೂ ಕಾಣದಂತೆ, ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಮುಂದೆ ವಾಟಿಹೋಗಿ ತನ್ನ ಪತಿಯಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಅವನು ನಿಶ್ಚೇತನನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ದುಃಖದಿಂದ ಮೂರ್ಛೆ ಬಿದ್ದಳು. ನಿದ್ರೆಯಿಂದೆದ್ದಂತೆ ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತಿನಮೇಲೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಮೃತ್ಯುಪಾಶಬದ್ಧನಾದ ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, “ಹಾ! ಆರ್ಯಪುತ್ರನೇ” ಎಂದು ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಕುರರಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ಕೂಗಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸು ತ್ತಿರುವ ತಾರೆಯನ್ನೂ, ಅವಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ನಿಂತಿರುವ ಅಂಗ ದನನ್ನೂ ನೋಡಿದೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ ತಡೆಯಲಾರದ ದುಃಖವುಂಟಾ ಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯಸರ್ಗವು.

ತಾರೆಯು ದುಃಖದಿಂದ ವಾಲಿಯು ದೇಹವನ್ನಪ್ಪಿ ಕೊಂಡು, ಅನೇಕವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸಿ, ಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಾ ಯೋಪವೇಶವನ್ನುಮಾಡುವುದಾಗಿನಿಶ್ಚಯಿಸಿದುದು.

ಚಂದ್ರಮುಖಿಯಾದ ತಾರೆಯು,ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಣಾಂತಕರವಾದ ರಾಮ ಬಾಣದಿಂದ ಹತನಾಗಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ತನ್ನಪತಿಯನ್ನುನೋಡಿ,ದುಃ ಖದಿಂದ ಅವನ ಮೃತದೇಹವನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಗೋಳಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮಹೇ ದ್ರನಂತೆ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿ, ಮದದಾನೆಯಂತಿದ್ದ ಆ ಕಪಿರಾಜ

ನು ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತಿದ್ದಷ್ಟೂ ತಾರೆಯ ಮನಸ್ಸು ಸಂಕಟದಿಂದ ಕುದಿಯುತಿತ್ತು. ಬುಡದೊಡನೆ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿದ ಮರದಂತೆ ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಆ ಪತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದಳು. “ಹಾಪ್ರಿಯನೆ! ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಯಂಕರವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ವೀರರಿಗೆಲ್ಲಾ ವೀರನಾಗಿ, ಸಮಸ್ತಕಪಿಗಳಿಗೂ ರಾಜನಾದ ನೀನು,ಈಗ ದುಃಖಿತಳಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಎಂದಿನಂತೆ ಮಾತಾಡಿಸದಿರುವುದೇಕೆ?ಹಾವೀರನೆ! ನಾನು ಎಂದಿಗೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ದೋಷವನ್ನೆಣಿಸಿದವಳಲ್ಲವಲ್ಲಾ!ಎಲೈ ವಾನರಸಿಂಹನೆ! ಏಳು! ಹೀಗೇಕೆ ನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವೆ? ಉತ್ತಮವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಬಾರದೆ?ನಿಮ್ಮಂತಹ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠರು ಹೀಗೆ ಬರೀನೆಲದಮೇಲೆ ಮಲಗುವುದುಂಟೆ? ಎಲೈ ಭೂನಾಥನೆ! ನನಗಿಂತಲೂ ಈ ಭೂಮಿಯೇ ನಿನಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರಳಾದಳೆ? ಪ್ರಾಣವು ಹೋದರೂ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಾರದೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ಅನಾದರಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಾ?ಎಲೈ ವೀರನೆ!ಈಗ ನಿನಗಾದರೋ, ನಿನ್ನ ಧರ್ಮದಿಂದ, ಸ್ವರ್ಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಂತೆಯೇ ಮನೋಹರವಾದ ಬೇರೊಂದು ಪಟ್ಟಣವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಾವು ನಿನ್ನೊಡಗೂಡಿ ಇಲ್ಲಿನ ಮಕರಂದಗಂಧವುಳ್ಳ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಿದ ಆಟಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇಂದಿಗೆ ತೀರಿತಲ್ಲವೆ ? ಸಲಗಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಸಲಗನಾಗಿದ್ದ ನೀನು ಹೀಗೆ ಮೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಮೇಲೆ, ನನಗೆ ಇನ್ನು ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವುಂಟು?ಇನ್ನು ನಾನು ನಿರಾಶಳಾದೆನಲ್ಲಾ! ದುಃಖಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಯೇಹೋದೆನು. ಕೈಹಿಡಿದ ಗಂಡನಾದ ನೀನು ಹೀಗೆ ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನುನೋಡಿಯೂ, ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಸಹಸ್ರಭಾಗವಾಗಿ ಒಡೆಯದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ನನ್ನ ಎದೆಯನ್ನು ಕಲ್ಲೆದೆಯೆಂದೇ ಎಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಎಲೈ ವಾನರರಾಜನೆ!ಸುಗ್ರೀವನ ಭಾರ್ಯೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿ ಆತನನ್ನು ದೇಶದಿಂದ ಓಡಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಈಗ ತಕ್ಕ ಫಲವುಂಟಾಯಿತೆ? ನಿನ್ನ ಶ್ರೇಯಃಕಾಂಕ್ಷಿಣಿಯಾದ ನಾನು, ನಿನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳಿದೆನು. ನನ್ನನ್ನೂ ನಿಂದಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದೆಯಲ್ಲಾ!ಎಲೆ ಆರ್ಯನೆ! ನೀನು ಈಗ ವೀರಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದ

ರೆ, ಅಲ್ಲಿ ರೂಪಯೌವನಗಳಿಂದ ಹೆಮ್ಮೆಗೊಂಡು, ಕಾಮತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕುಶಲರಾದ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವು ವಶಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿಸುವ ದುಷ್ಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿತು. ಅದರಿಂದಲೇ ಯಾರ ವೀರ್ಯಕ್ಕೂ ವಶನಾಗದ ನೀನು,ಈ ಅಲ್ಪನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಯಬೇಕಾಯಿತು. ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಕಕುತ್ಥ್ಸವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಯೂ ಈ ರಾಮನು, ಇತರರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುತಿದ್ದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕೊಂದು, ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಿಲ್ಲದೆ ನಿಂತಿರುವನಲ್ಲಾ ! ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅನುಚಿತವೇನುಂಟು? ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ದುಃಖವನ್ನೇ ಕಂಡರಿಯದೆ ಬಳೆದ ನಾನು, ಈಗ ಈ ವೈಧವ್ಯವನ್ನೂ, ದುಃಖವನ್ನೂ, ಸಂಕಟವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ, ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವಳಂತೆ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬದುಕಬೇಕಾಯಿತೆ? ನನ್ನ ಪಾಡೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಅತಿಮೋಹದಿಂದ ಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಬಳೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸುಕುಮಾರಾಂಗನಾದ ಈ ಅಂಗದನ ಗತಿಯೇನು? ಇವನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನು ದಾಯಾದದ್ವೇಷದಿಂದ ಕೋಪದೊಡನೆ ಆಗಾಗ ಇವನನ್ನು ಕ್ರೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಇವನ ಅವಸ್ಥೆಯೇನಾಗುವುದೋ ! ಎಲೆ ವತ್ಸ ಅಂಗದಾ ! ಬಾ ! ನಿನ್ನ ತಂದೆಯನ್ನು ಈಗಲೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಬಿಡು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನಿನಗೆ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯ ದರ್ಶನವು ದುರ್ಲಭವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು. ಎಲೈ ಆರ್ಯಪುತ್ರನೆ ! ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನು ಬಂದು ನಿಂತಿರುವನು ನೋಡು ! ನೀನು ಪರಲೋಕಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ! ನಿನ್ನಪುತ್ರನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸು! ಅವನ ತಲೆಯನ್ನಾಘ್ರಾಣಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳು! ಆಹಾ ! ಲೋಕೈಕವೀರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಎಂತಹ ಸಾಹಸವನ್ನುಮಾಡಿದನು ! ಹೇಗಾದರೂ ಹೋಗಲಿ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿ ಋಣಮುಕ್ತನಾದನು. ಎಲೈ ಸುಗ್ರೀವನೆ ! ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯು ಕೈಗೂಡಿತೆ? ಇನ್ನು ನೀನು ರುಮೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ನಿಷ್ಕಂಟಕವಾಗಿ

1460. ತಾರೆಯು ವಾಲಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಲಪಿಸುತ್ತ ರಾಮನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದುದು.

ರಾಜ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸು! ನಿನಗೆ ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದ ಸಹೋದರನನ್ನು ಕೊಂದಾಯಿತಷ್ಟೆ? ಹಾಪ್ರಿಯನೆ! ಇದೇನು! ನಾನು ಇಷ್ಟುವಿಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತಿದ್ದರೂ ನೀನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸದಿರುವುದೇಕೆ ? ಒಂದುವೇಳೆ ನಿನಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಹೋಗಲಿ! ನಿನ್ನ ಇತರಪತ್ನಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತಿರುವರು.ಅವರನ್ನಾದರೂ ನೋಡು!"ಎಂದು ಹುಚ್ಚಳಂತೆ ನಾನಾವಿಧದಿಂದ ಗೋಳಿಡುತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಗೋಳಾಟವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ ಇತರವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ, ಸಂಕಟದಿಂದ ತಪಿಸುತ್ತ, ದುಃಖಿತನಾದ ಅಂಗದನನ್ನು ಕರೆದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ, ದೈನ್ಯದಿಂದ ಅಳುತಿದ್ದರು. ತಾರೆಯು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತ, ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು. "ಹಾ! ಪ್ರಾಣನಾಥನೆ! ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ನಿನ್ನ ತೋಳುಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಅಂಗದಾಲಂಕೃತಗಳಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವಲ್ಲವೆ? ಈ ನಿನ್ನ ತೋಳುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಧಾನಭೂಷಣನಾದ ಈ ಅಂಗದನನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು, ನೀನು ಇಷ್ಟು ದೀರ್ಘಕಾಲಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವುದುಂಟೆ? ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿರುವ ಈ ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು ನಿನಗುಚಿತವೆ? ಪುತ್ರವತ್ಸಲನೆಂಬ ನಿನ್ನ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡವೆ? ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೆ! ನೀನು ನನ್ನನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಈ ಅಂಗದನನ್ನೂ ಹೀಗೆ ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಚಿರಕಾಲಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆಯಲ್ಲಾ! ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನಾಗಲಿ, ಅಂಗದನಾಗಲಿ ಮಾಡಿದ ಅಪ್ರಿಯವೇನು? ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೆ? ಒಂದುವೇಳೆ ನಾನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿನಗೆ ಏನಾದರೂ ಅಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಮನ್ನಿಸಿಬಿಡು! ನಿನ್ನಪಾದಗಳಿಗೆ ತಲೆಯನ್ನು ಸೋಕಿಸಿ, ಪ್ರಣಾಮಮಾಡುವೆನು." ಎಂದು ನಾನಾವಿಧದಿಂದ ರೋದಿಸುತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ತಾರೆಯು ಇತರವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಪತಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ಸಂಕಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಆ ವಾಲಿಯು ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತಾನೂ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಾಯುವುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯಸರ್ಗವು.

ಹನುಮಂತನು ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ದುಃಖಿತೆ ಯಾದ ತಾರೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ, ಅಂಗದ ನ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸಂತುಷ್ಟ ಳಾಗಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿದುದು. ತಾರೆಯು ತನ್ನ ಪತಿಯೊ ಡನೆ ಸಹಮರಣವೇ ತನಗೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದ ಸುಖವೆಂದು ದುಃಖಿಸುತಿದ್ದುದು.

ಆಕಾಶದಿಂದುದಿರಿಬಿದ್ದ ತಾರೆಯಂತೆ ದುಃಖದಿಂದ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳುತ್ತಿರುವ ತಾರೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಹನುಮಂತ ನು, ಆಕೆಯನ್ನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ “ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯಳೆ! ಲೋಕ ದಲ್ಲಿ ಯಾವಪ್ರಾಣಿಗಳಾದರೂ, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆಸಿದ ಸುಕೃತದುಷ್ಕೃತಗಳ ಫಲದಿಂದಲೇ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖದುಃ ಖಗಳನ್ನನುಭವಿಸುವುವು. ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯೂ ತನ್ನ ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತೇ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತೇ ನೀನು ಚಿಂತಿಸಿ ದುಃಖಿಸಬೇಕಾಗಿರುವಾಗ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಚಿಂತೆಯು ನಿನಗೇಕೆ? ಸ್ವತಃ ಕೇವಲದೀನಳಾದ ನೀನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ದೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಮರುಕಪಡುವೆಯಾ? ನೀರಿನ ಗುಳ್ಳೆಯಂತೆ ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾದ ಈ ಮನುಷ್ಯದೇಹದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾಗಿ ಯಾರು ಶೋಕಿಸಬುದುದು? ತಮ್ಮ ಬದು ಕೇ ತಮಗೆ ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿರುವಾಗ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿ ದುಃಖಿಸಬೇಕೆ ! ಈ ದುಃಖವನ್ನು ಬಿಡು ! ಕಳೆದುಹೋದುದನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತೆಯೇಕೆ? ಪ್ರ ಕೃತದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಮುಂದೆ ಬದುಕಿರುವ ಕುಮಾರನಾದ ಅಂಗದನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು, ಮುಂದೆ ಇವನ ಪುರೋವೃದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಉ ಪಾಯಗಳಾಗುವುವೆಂಬುದನ್ನು ಚಿಂತಿಸು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಜನನ ಮರಣಗಳು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿಯದವಳಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ನೀತಿಜ್ಞಳೆ! ಈ ರೋದನವನ್ನು ಬಿಡು! ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಪ್ರೇ

ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಈ ಪ್ರಲಾಪಗಳಿಂದೇನು? ನಿನ್ನ ಪತಿಗೆ [1]ಪಾರಲೌಕಿಕ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ದಾರಿಯಾವುದೋ ಅದನ್ನು ನೋಡು! ಅಂಗದನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅಪರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಆ ನಿನ್ನ ಪತಿಯ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸು ! ಇವನಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಾಧಿಕಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಕಪಿಗಳು ಆಶ್ರಿತರಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ವಿಧದಿಂದ ಉಪಜೀವಿಸುತಿದ್ದರು. ಅಂತಹ ಮಹಾವೀರನಾದ ವಾಲಿಯು ಈಗ ಕಾಲವಶನಾಗಿದ್ದರೂ,ತನ್ನ ಪುಣ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪುಣ್ಯಲೋಕವನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುವನು. ಈ ನಿನ್ನ ಪತಿಯಾದ ವಾಲಿಯು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೋದಿ ಅನೇಕವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದವನು. ಸ್ವಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತು, ಯಾಚಕರಲ್ಲಿ ಔದಾರ್ಯ,ಅಪರಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳ್ಮೆ, ಮುಂತಾದ ಅದ್ಭುತಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈತನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಆದುದರಿಂದ ಇವನು ಈಗ ಧರ್ಮಜಿತ್ತುಗಳ ಲೋಕವನ್ನೇ ಹೊಂದಿ ಸುಖಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಇವನಿಗಾಗಿ ನೀನು ಶೋಕಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಗುಣಾಢ್ಯಳೆ! ಇಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರೂ, ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಈ ಅಂಗದನೂ, ಈ ಸಮಸ್ತಕಪಿಭಲ್ಲೂಕರಾಜ್ಯವೂ ಈಗ ನಿನ್ನಧೀನವಾಗಿ ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನೀನು ನಿನ್ನ ದುಃಖವನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಸಂಕಟವನ್ನೂ ಮೆಲ್ಲಗೆ ತಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಈ ಸಮಸ್ತರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನ ವಶವಲ್ಲಿರಿಸು. ಅವನು ನಿನ್ನಧೀನನಾಗಿಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲಿ ! ವಾಲಿಗೆ ಈ ಪುತ್ರಸಂತಾನವುಂಟಾದುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಫಲವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ, ಈಗ ಮೊದಲು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ವಾಲಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡು! ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನೀನು ಮೊದಲು ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯ

---

1 “ಇಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯು ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಣಸಹಿತನಾಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದೂ, ಹನುಮಂತನು ಅವನಿಗೆ ಅಪರಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿದುದಯುಕ್ತವ” ಎಂದರೆ, ಅಮೋಘವಾದ ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಆಗ ವಾಲಿಗುಂಟಾದ ಗಾಢಮೂರ್ಛೆಯನ್ನು ಮರಣವೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಂಜನೇಯನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ದೋಷಾಸ್ಪದವಲ್ಲವೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ವೇ ಇದು. ದುಃಖದಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದಕ್ಕೆ ಇದುಸಮಯವಲ್ಲ. ಕಪಿರಾಜನಾದ ವಾಲಿಗೆ ಅಪರಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾದುದೇ ಈಗಿನ ಮೊದಲನೆಯಕಾರ್ಯವು. ಅಂಗದನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾದುದು ಎರಡನೆಯದು. ಈ ಎರಡುಕಾರ್ಯಗಳೂ ಈಗಲೇ ನಡೆಯಬೇಕು.ನೀನು ನಿನ್ನ ಪುತ್ರನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿ ಕುಳ್ಳಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಈ ನಿನ್ನ ದುಃಖವೆಲ್ಲವೂ ಶಾಂತವಾಗುವುದು."ಎಂದನು. ಪತಿಶೋಕದಿಂದ ಪೀಡಿತೆಯಾದ ತಾರೆಯು, ಆ ಹನುಮಂತನ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿ, "ಎಲೈ ಹನುಮಂತನೆ! ಈ ಅಂಗದನಿಗೆ ಸಮಾನರಾದ ಇನ್ನೂ ನೂರಾರುಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರೂ, ಅವರೆಲ್ಲರ ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನೂ ನೋಡುವುದರಿಂದರಿಂದುಂಟಾಗುವ ಸುಖವು, ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ವಾಲಿಯ ಮೃತದೇಹಸ್ಪರ್ಶದಿಂದುಂಟಾಗುವ ಸುಖಕ್ಕೆಣೆಯಾಗಲಾರದು. ಈ ವಾಲಿಯ ಅಪರಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಅಂಗದನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕಾಗಲಿ ಸ್ತ್ರೀಮಾತ್ರಳಾದ ನಾನೇನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು? ಈ ಅಂಗದನುಂಟು ! ಅವನ ಚಿಕ್ಕತಂದೆಯಾದ ಈ ಸುಗ್ರೀವನುಂಟು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಯಾವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೂ ಅವನೇ ಬಾಧ್ಯನು.ತಂದೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಸಮಸ್ತವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಕ್ಕತಂದೆಯೇ ಬಾಧ್ಯನೇ ಹೊರತು ನಾನಲ್ಲ. ವಾನರರಾಜನಾದ ಈ ವಾಲಿಯ ಪಾದವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ,ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ನನಗೆ ಬೇರೊಂದೂ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವನ್ನಿದಿರಿಸಿ ನಿಂತು ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಈ ವಾಲಿಯು ಮಲಗಿರುವ ಶಯನವೇ, ಈಗ ನನಗೂ ಮಲಗುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳವಾಗಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾವುದೂ ನನಗೆ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ." ಎಂದಳು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಮೂರ್ಛೆಹೊಂದಿ ಮೃತಪ್ರಾಯನಾಗಿದ್ದ ವಾಲಿಯು, ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು.

ಮೂರ್ಛೆಹೊಂದಿ ಅರ್ಧಪ್ರಾಣದಿಂದ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿದ್ದ ವಾಲಿಯು, ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕಣ್ಣುಬಿಟ್ಟು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಉಸಿರು ಬಿಡುತಿದ್ದನು. ಮೊದಲು, ಆ ವಾಲಿಯು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿನೋಡಿದಾಗ, ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಂಗದನಮುಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕಂಡನು. ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಯಹೊಂದಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಆತನನ್ನು ಕರೆದು, ಸ್ಫುಟಾಕ್ಷರಗಳೊಡನೆ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ, “ವತ್ಸ ಸುಗ್ರೀವಾ! ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿ, ನಿನ್ನಪತ್ನಿಯನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸಿದೆನೆಂದು ನನ್ನವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ದೋಷವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಡಬೇಡ. ನಾನು ಈ ದುರ್ದಶೆಯನ್ನು ಹೊಂದಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿಯಿದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನನಗೆ ಆ ವಿಧವಾದ ಬುದ್ಧಿಮೋಹವುಂಟಾಯಿತು. ಅದೇ ನನ್ನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಈ ಅಕೃತ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿತೆಂದು ಭಾವಿಸು. ಎಲೈ ವತ್ಸನೆ! ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಈ ರಾಜ್ಯಸುಖವನ್ನಾಗಲಿ, ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರೇಮದಿಂದುಂಟಾದ ಸಂತೋಷವನ್ನಾಗಲಿ, ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಬಾರದೆಂಬುದೇ ದೈವಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿತ್ತೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಿರುವುದು. ಆ ದೈವಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮೀರುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವು? ಎಲೈವತ್ಸನೆ! ಇದೋ! ನಾನು ಯಮಲೋಕಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. ನೀನು ನಮ್ಮವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪರಿಪಾಲಿಸು. ಈ ನನ್ನಪ್ರಾಣಗಳೊಡನೆ, ನನ್ನರಾಜ್ಯವೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನನ್ನ ಸಂಪತ್ತೂ, ಯಾರಿಗೂ ಅಜಯ್ಯನೆಂಬ ನನ್ನ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯೂ ಈಗ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು. ನಾನು ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ನಿನಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸಬೇಕು. ಒಂದುವೇಳೆ ನಿನಗೆ ಅದನ್ನು ನಡೆಸುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂದು ತೋರಿದರೂ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ನಡೆಸಿಯೇತೀರಬೇಕು.ಇದೋ!ನನ್ನಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನು ಇಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಡುತ್ತ ನೆಲದಮೇಲೆಬಿದ್ದು ಹೊರಳುವುದನ್ನುನೋಡು.ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ, ಸುಖದಿಂದಲೇ

ಬಳೆದು,ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಖಾರ್ಹನಾಗಿ,ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದರೂ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಈತನು ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯನಾಗಿರುವನು. ಇವನನ್ನು ನಿನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಪೋಷಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಈತನು ತಂದೆಯಿಲ್ಲದ ತಬ್ಬಲಿಯೆಂತಾದರೂ ಆ ಲೋಪವನ್ನು ಕಾಣಿಸದಂತೆ ನೀನು ಅವನ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟು, ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಎಲೆ ಕಪೀಂದ್ರನೆ ! ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನೀನೇ ಅಂಗದನಿಗೆ ಅವನ ಕೋರಿಕೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈಡೇರಿಸತಕ್ಕವನು. ನೀನೇ ಅವನಿಗೆ ರಕ್ಷಕನು. ನೀನೇ ಅವನಿಗೆ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನು. ನನ್ನಂತೆಯೇ ನೀನು ಇವನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನಿಟ್ಟು ಸರ್ವವಿಧದಿಂದಲೂ ಪೋಷಿಸಬೇಕು.ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಆತನಿಗೆ ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕಾರು?ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಈ ಕುಮಾರನು ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆಣೆಯಾದವನೆಂದು ತಿಳಿ!ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗುವನು.ಮುಂದೆ ನೀನು ರಾಮನ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ವಧಿಸುವಾಗ, ಇವನು ನಿನಗಿಂತಲೂ ಮುಂದಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವನು. ತಾರೆಯ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದ ಈ ಅಂಗದನು, ನಡುವಯಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಬಲಾಢ್ಯನಾಗಿಯೂ, ವೇಗಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ,ಯಾವ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯಾದರೂ, ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕನುರೂಪವಾದ ಅದ್ಭುತಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸದಿರಲಾರನು.ಸುಷೇಣನ ಮಗಳಾದ ಈತಾರೆಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಕಷ್ಟನಿಷ್ಠುರಗಳನ್ನೂಹಿಸಿ ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳಚತುರಳು. ಈಕೆಯು ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅದು ಬೇರೆವಿಧವಾಗಿ ತಿರುಗಲಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಇವಳು ಯಾವುದನ್ನು ಯುಕ್ತವೆಂದು ಹೇಳುವಳೋ,ಅದನ್ನು ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ನೀನು ನಡೆಸಬಹುದು. ಮತ್ತು ನೀನು ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೂಡ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಶಂಕಿಸದೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸಬೇಕು. ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವಾದರೂ ಹಿಂಜರಿದರೆ,ನಿನಗೆ ಅಧರ್ಮವು ಬರುವುದೊಂದಲ್ಲದೆ, ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದ ನಿನ್ನನ್ನು ರಾಮನು ಅಕ್ಷಣವೇ ಕೊಂದುಬಿಡುವನು. ಅತನನ್ನವಮಾನಪಡಿಸಿ

ಅವನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ನೀನು ಪಾತ್ರನಾಗಬೇಡ. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಇದೋ! ನನಗೆ ದೇವೇಂದ್ರನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಈ ಕಾಂಚನಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. ಈಗಲೇ ಇದನ್ನು ನೀನು ಸ್ವೀಕರಿಸು. ಇದರೊಡನೆಯೇ ನಾನು ಸತ್ತರೆ ಇದರಲ್ಲಿರುವ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳೊಡನೆಯೇ ಹಾರಿಹೋಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಇದನ್ನು ನೀನು ಧರಿಸು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ವಾಲಿಯು ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸುಗ್ರೀವನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಪಳಪಳನೆ ನೀರು ಸುರಿಯಿತು. ಆತನ ಉತ್ಸಾಹವೆಲ್ಲವೂ ಅಡಗಿತು. ಸಹಿಸಬಾರದ ಸಂಕಟವುಂಟಾಯಿತು. ರಾಹುಗ್ರಸ್ತನಾದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕಳೆಗುಂದಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ದುಃಖದಿಂದ ಹಿಂದುಮುಂದುತೋರದೆ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು, ಅಂಗದನು ಕಾಲಜ್ಞನಾದುದರಿಂದ, ವಾಲಿಯ ಮಾತನ್ನು ಯುಕ್ತವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ತಂದೆಯ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅವನ ಕೊರಳಿನಿಂದ ಆ ಕಾಂಚನಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ವಾಲಿಯು ಆ ಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಸುಗ್ರೀವನ ಕೈಗೆ ಕೊಡಿಸಿ, ತಾನು ಪರಲೋಕಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ, ಇದಿರಿಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ತನ್ನ ಕುಮಾರನಾದ ಅಂಗದನನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ "ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಇನ್ನು ನಾನು ಹೋಗುವೆನು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ನೀನು ಕಾಲದೇಶಗಳನ್ನರಿತು ನಡೆಯಬೇಕು. ಪ್ರಿಯವಾಗಲಿ, ಅಪ್ರಿಯವಾಗಲಿ, ಪ್ರಭುವಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮೀರದೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರು. ಒಂದುವೇಳೆ ಅವನಮಾತು ನಿನಗೆ ಅಪ್ರಿಯವಾಗಿ ತೋರಿದರೂ ಅದನ್ನು ಪ್ರಿಯವಾದಂತೆಯೇ ಆದರಿಸಬೇಕು. ದುಃಖಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕ ಸುಖವನ್ನೂ, ಸುಖಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದೊದಗುವ ದುಃಖವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಮಸ್ತವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಪರತಂತ್ರನಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಲೈ ಮಹಾಬಾಹುವೆ! ಇದುವರೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ನೀನು ನನ್ನಿಂದ ಲಾಲಿಸಲ್ಪಡುತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಮುಂದೆಯೂ ನಡೆಯುವುದೆಂಬ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಆ ಮುದ್ದಾಟಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸರಿಬೀಳದಿರಬ

ಹುದು. ಇದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ಪ್ರೀತಿಯೂ ತಪ್ಪಿಹೋಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಆತನ ಮನಸ್ಸನ್ನನುವರ್ತಿಸಿಯೇ ನಡೆಯಬೇಕು. ಈ ಸುಗ್ರೀವನ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆಯಾಗಲಿ, ಅವನ ಶತ್ರುಗಳ ಕಡೆಯವರೊಡನೆಯಾಗಲಿ ನೀನು ಸೇರಬಾರದು. ಪ್ರಭುವಾದ ಆತನ ಕೋರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವಾಗಲೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಆತನಿಗಧೀನನಾಗಿಯೇ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅತಿಸ್ನೇಹವನ್ನೂ ತೋರಿಸಬೇಡ! ಸ್ನೇಹವಿಲ್ಲದಂತೆಯೂ ಇರಬೇಡ! ರಾಜರಲ್ಲಿ ಅತಿಸ್ನೇಹವಾಗಲಿ, ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸ್ನೇಹವಿಲ್ಲದಿರುವುದಾಗಲಿ, ಇವೆರಡೂ ಬಹಳದೋಷಾಸ್ಪದವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಆ ವಾಲಿಗೆ ಬಾಣದ ವೇದನೆಯು ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಕಣ್ಣಾಲೆಗಳುತಿರುಗಲಾರಂಭಿಸಿದುವು.ಭಯಂಕರವಾದಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ಬಾಯಗಲಿಸಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನುಬಿಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರೆಲ್ಲರೂ ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದಳುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ "ಅಯ್ಯೋ! ಕಪಿರಾಜನಾದ ವಾಲಿಯು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದನೆ ! ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯೇ ಹಾಳಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿನ ಉದ್ಯಾನಗಳೂ, ಪರ್ವತಗಳೂ, ಕಾಡುಗಳೂ, ಶೂನ್ಯವಾದುವಲ್ಲಾ! ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಿಹ್ಮನಂತಿದ್ದ ವಾಲಿಯು ಹತನಾದಮೇಲೆ ನಮ್ಮಗತಿಯೇನು ? ಇವನೊಡನೆಯೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ತೇಜಸ್ಸೂ ಹೋಯಿತಲ್ಲಾ! ಆಹಾ! ಈ ವಾಲಿಯು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಇವನ ತೊಡೆಯ ವೇಗಕ್ಕೆ, ಇಲ್ಲಿನ ಅರಣ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪುಷ್ಪಸಮೃದ್ಧಿಗಳೊಡನೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗುವಂತಿದ್ದುವಲ್ಲಾ ? (ಯಾವನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿನ ತೋಟಗಳೂ, ಸರೋವರಗಳೂ, ಭಯಪಟ್ಟು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪುಷ್ಪಫಲಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತಿದ್ದುವೋ ಅಂತಹ ಸಮರ್ಥನಾದ ವೀರನು ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಬೇರೆಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವನು) ಈತನ ವೀರ್ಯಾತಿಶಯವು ಇನ್ನಾರಿಗುಂಟು ? ಇವನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭುಜನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಗೋಲಭನೆಂಬ ಗಂಧರ್ವನೊಡನೆ, ಹದಿನೈದು ವರುಷಗಳವರೆಗೆ ಹಗಲುರಾತ್ರಿಯೂ ಬಿಡದೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ, ಹದಿನಾರನೆಯ

ವರುಷದಲ್ಲಿ ಆ ಗಂಧರ್ವನನ್ನು ಕೊಂದು ಕೆಡಹಿದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾವೀರನಾದ ಆ ಗೋಲಭನನ್ನೂ ಕೊಂದು, ಕ್ರೂರದಂಷ್ಟ್ರಗಳುಳ್ಳವನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಈ ವಾಲಿಯೇ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದನಲ್ಲಾ! ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲ ಈತನಿಗೂ ಹೇಗೆ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಯಿತೋ ಕಾಣೆನು" ಎಂದು ದುಃಖದಿಂದಲೂ, ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದಲೂ ಗೋಳಿಡುತಿದ್ದರು. ಮಹಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿಹ್ಮದಿಂದ ಹತವಾದ ಗೂಳಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಗೋವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ತುಬಿದ್ದ ವಾಲಿಯ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತು ಅಳುತಿದ್ದರು. ಯಾರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ತಾರೆಯೂ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ನೋಡಿ ದುಃಖಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದವಳಂತೆ ಸಂಕಟಪಡುತಿದ್ದಳು. ದೊಡ್ಡಮರವನ್ನು ಸುತ್ತಿಬೆಳೆದ ಬಳ್ಳಿಯು, ಆ ಮರವು ಬೀಳುವಾಗ ತಾನೂ ಬೀಳುವಂತೆ, ಆಗಾಗ ಆ ವಾಲಿಯ ದೇಹವನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹೊರಳುತಿದ್ದಳು- ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ವಾಲಿಯು ಮೃತನಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ತಾರೆಯ ವಿಲಾಪವು.

ಹೀಗೆ ತಾರೆಯು ವಾನರರಾಜನಾದ ವಾಲಿಯ ಮುಖವನ್ನಾಘ್ರಾಣಿಸುತ್ತ, ಪರಲೋಕಗತನಾದ ಆ ಪತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೈ ವೀರಾಗ್ರಣಿಯೇ! ನೀನು ಮೊದಲೇ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಲಾಲಿಸದೆ ಹೋದೆಯಲ್ಲಾ! ಅದರಿಂದಲೇ ಹೀಗೆ ಸುಕುಮಾರವಾದ ಈ ನಿನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಹಿತಕರವಲ್ಲದ ಈ ಕಲ್ಲುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಮಲಗಿಸಬೇಕಾಯಿತು, ಹಾ! ಕಪಿರಾಜನೆ! ನೀನು ಈ ಭೂದೇವಿಯನ್ನಪ್ಪಿ ಮಲಗಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನೂ ಕೊಡದಿರುವೆಯಾ! ನನಗಿಂತಲೂ, ಈ ಭೂಮಿಯೇ ಪ್ರಿಯಳಾದಳೆ? ಎಲೆ ಸಾಹಸಿಯೇ! ಇದುವರೆಗೆ ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ನಿನ್ನನ್ನಿದಿರಿಸಿ ಪಲಾಯಿತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ ಈಗ ನೀನು ಈಡಾಗಿಬಿಟ್ಟೆಯಾ? ನಿನಗೆ ಭಯಪಟ್ಟು ಪಲಾಯಿತನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನೇ ಈಗ ನಿನಗಿಂತಲೂ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದನೆ? ಆಹಾ! ದೈವಗತಿಯ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ! ಹಾ! ನಾ

ಥನೆ! ಈಗ ನಿನ್ನಸುತ್ತಲೂ ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ಭಲ್ಲೂಕವರರೂ, ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರೂ, ನಿಂತು ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೀನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲಾ? ಇವರ ರೋದನಧ್ವನಿಗಳಾಗಲಿ, ದುಃಖಿತನಾದ ಅಂಗದನ ಗೋಳಾಟವಾಗಲಿ,ನನ್ನ ವಿಲಾಪವಾಗಲಿ ನಿನ್ನ ಕಿವಿಗೆಬೀಳುವುದಿಲ್ಲವೆ?ನಾವು ಇಷ್ಟುಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದರೂ ನಿನಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ? ಮೊದಲು ನೀನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂದಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿಮಲಗಿಸುತಿದ್ದೆಯೋ,ಅಂತಹ ವೀರಶಯನದಲ್ಲಿ ಈಗ ನೀನೇ ಮಲಗಬೇಕಾಯಿತೆ?ನೀನು ಯುದ್ಧಪರಾಯಣನಾದುದರಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ನಿನಗೆ ಮರಣವುಂಟಾಯಿತು. ಈಗ ನಿನ್ನ ಬಲವೂ ಅತಿಪರಿಶುದ್ಧವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ವಂಶವೂ ಶುದ್ಧವಾಯಿತು. ಹಾ! ಪ್ರಿಯನೆ! ಅನಾಥೆಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದುಚಿತವೆ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದವನು ಶೂರರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟು ಮದುವೆಮಾಡಬಾರದು. ಶೂರನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದುದರಿಂದಲೇ ಈಗ ನಾನು ಈ ವೈಧವ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕೆಟ್ಟೆನಲ್ಲವೆ?ಇನ್ನು ನನ್ನಮಾನವೂ ಕೆಟ್ಟಿತು. ನನ್ನ ಗೌರವವೂ ಹಾಳಾಯಿತು. ನನಗೆ ಶಾಶ್ವತಫಲಪ್ರದವಾದ ಪತಿಶುಶ್ರೂಷೆಯೆಂಬ ಸದ್ಗತಿಯೂ ಕೆಟ್ಟಿತು. ಇಷ್ಟೇಸಾಲದೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಶೋಕಸಾಗರದಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ಮುಳುಗಿಹೋದೆನು.ಕಠಿನವಾದ ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಶಿಲಾಮಯವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಕೈಹಿಡಿದ ಗಂಡನು ಮುಂದೆ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿರುವುದನ್ನುನೋಡಿಯೂ ಇದು ಸಹಸ್ರಭಾಗವಾಗಿ ಒಡೆಯದಿರುವುದಲ್ಲವೆ? ನೀನು ನನಗೆ ಪತಿಯುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ! ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೇವಲಮಿತ್ರನಂತೆಯೂ ಇದ್ದು, ಸಹಜವಾದ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸುತಿದ್ದೆಯಲ್ಲಾ! ಇಂತಹ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೂ ನನ್ನ ಎದೆಯು ಸೀಳಿಹೋಗದೆ ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ದೃಢವಾಗಿರುವುದು, ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯೆನಿಸಿಕೊಂಡ ನಿನಗೂ ಹೀಗೆ ಮರಣವುಂಟಾಯಿತೆ? ಎಷ್ಟು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೇನು? ಎಷ್ಟು ಧನಧಾನ್ಯಸಮೃದ್ಧಿಯಿದ್ದರೇನು ? ಗಂಡನಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸರು ಮುಂಡೆಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರಳು! ಎಲೈ ವೀರನೆ! ಅರಗಿನ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳ (ಇಂದ್ರಕೋಪದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ) ಮೇಲುಹೊದ್ದಿಕೆಯಿಂದ ಕೂ

ಡಿದ ಸುಪ್ಪತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವಂತೆ,ನಿನ್ನದೇಹದಿಂದ ಹೊರಟ ಈ ರಕ್ತ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನು ಮಲಗಬೇಕಾಯಿತೆ?ನೆಲದ ಮಣ್ಣಿನಿಂದಲೂ ರಕ್ತ ದಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಈ ನಿನ್ನದೇಹವನ್ನು, ಈಗ ನಾನು ನನ್ನತೋಳುಗಳಿಂ ದ ಹೇಗೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಿ! ನಿನ್ನೊಡನೆ ಭಯಂಕರವಾದ ವೈರವನ್ನು ಬಳೆಸಿ ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನು ಈಗ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದನು. ರಾಮನ ಒಂದೇಬಾಣದಿಂದ ಅವನ ಭಯವೆಲ್ಲವೂ ನೀಗಿತು. ಹಾನಾಥನೆ ! ನಿನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಕ್ರೂರಬಾಣವು ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳದಂತೆಯೂ ತಪ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲಾ!ಮೃತನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಆಸೆಯನ್ನುತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿರುವುದು" ಎಂದು ನಾನಾವಿಧದಲ್ಲಿ ಗೋಳಿಡುತಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನೀಲನೆಂಬ ವಾನ ರಶ್ರೇಷ್ಠನು ವಾಲಿಯಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಪರ್ವತಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕಿರುವ ಹಾವ ನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆಳೆಯುವಂತೆ,ಅವನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ನಾಟಿದ್ದ ಬಾಣವನ್ನು ಕಿತ್ತುಬಿ ಟ್ಟನು. ಆಗ ಕಿತ್ತಬಾಣದ ಕಾಂತಿಯು ಅಸ್ತಗಿರಿಯ ಶಿಖರದಿಂದ ಹೊರಟು ಬರುವ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತಿತ್ತು. ಸುಗ್ರೀವನ ಮುಷ್ಟಿಘಾತಗ ಳಿಂದಲೂ,ರಾಮನ ಬಾಣಹತಿಯಿಂದಲೂ ಉಂಟಾದ ಗಾಯಗಳಿಂದ ವಾ ಲಿಯ ಸರ್ವಾಂಗಗಳಿಂದಲೂ ರಕ್ತವು ಸೋರುತ್ತ,ಕೆಮ್ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಲೆತು ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಬೀಳುವ ಮಳೆಯ ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಕಾಣುತಿತ್ತು. ತಾರೆ ಯು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಆವಾಲಿಯ ಮೈಮೇಲಿನ ಧೂಳಿಯನ್ನೊರೆಸುತ್ತ,ಅಸ್ತ್ರ ಹತನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಅವನಮುಂದೆ ಕುಳಿತು, ತನ್ನ ಕಣ್ಣೀರುಗಳಿಂದ ಅವನ ಮೈಯನ್ನು ನೆನೆಸುತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ತಾರೆಯು ರಕ್ತದಿಂದ ತೊಯ್ದಮೈಯು ಳ್ಳವನಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ವಾಲಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ, ತನ್ನಮಗನಾದ ಅಂಗದ ನನ್ನು ಕುರಿತು,"ಎಲೈವತ್ಸನೆ! ನಿನ್ನ ತಂದೆಗುಂಟಾಗಿರುವ ಭಯಂಕರವಾದ ಈ ಚರಮಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಪಾಪಿಯಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ವೈರವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಎಲೈ ಪುತ್ರನೆ!ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊ ಳೆಯುವ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಯಮಲೋಕಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವ ನಿನ್ನತಂದೆಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸು!" ಎಂದಳು. ಆಗ ಅಂಗದನು ಆಕ್ಷಣವೇ ಮುಂದೆ

ಬಂದು ದುಂಡಾದ ತನ್ನ ಎರಡುಭುಜಗಳಿಂದಲೂ ತಂದೆಯಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು; "ಎಲೈತಾತನೆ!ಅಂಗದನಾದ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು" ಎಂದನು. ಆಗ ತಾರೆಯು ದುಃಖದಿಂದ, ಎಲೆನಾಥನೆ! ಈ ಅಂಗದನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವಾಗ "ಪುತ್ರಾ! ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಮಂತನಾಗು" ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದಮಾಡುತಿದ್ದ ನೀನು ಈಗ ಮಾತಾಡದಿರುವುದೇಕೆ?ಸಿಂಹದಿಂದ ಹತವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಗೂಳಿಯನ್ನು ವತ್ಸಸಹಿತವಾದ ಹಸುವು ಬಂದು ನಕ್ಕುವಂತೆ,ಗತಪ್ರಾಣನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾನೂ ಈ ಅಂಗದನೂ ಬಂದು ಎಷ್ಟುಲಾಲಿಸಿದರೇನು?ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀನು ಯುದ್ಧವೆಂಬ ಯಜ್ಞವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ರಾಮಬಾಣವೆಂಬ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅವಭೃಥಸ್ನಾನವನ್ನೂ ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟೆ. ಆದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಪತ್ನೀಕನಾದ ನಿನ್ನ ಅವಭೃಥಸ್ನಾನವು ಹೇಗೆ ಸಫಲವಾದೀತು? ಅಯ್ಯೋ! ನಾಥನೆ! ಇದೇನು? ಇಂದ್ರನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಆ ಕಾಂಚನಮಾಲಿಕೆಯು ಈಗ ನಿನ್ನ ಕಂಠದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು?ಎಲೈವೀರನೆ! ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಂಗತನಾದರೂ ಅವನಪ್ರಭೆಯು ಮೇರುವನ್ನು ಬಿಡದಂತೆ, ಪ್ರಾಣವು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದರೂ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟಾದರೇನು? ಮೊದಲು ನನ್ನ ಹಿತವಾದವನ್ನು ನೀನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕೂ ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈಗ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಹತನಾದೆಯೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ನಾನೂ ಕೆಟ್ಟೆನು. ಈ ಅಂಗದನೂ ಕೆಟ್ಟನು. ಇಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತಭಾಗ್ಯವೂ ಕೈಬಿಟ್ಟುಹೋದಂತೆಯೇ ಎಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ" ಎಂದಳು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತುಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸುಗ್ರೀವನ ದುಃಖವು. ತಾರೆಯು ಆತನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ರಾಮನಲ್ಲಿ ತನ್ನಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ,ದುಃಖಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದಂತಿದ್ದ ತಾರೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವು ಹುಟ್ಟಿತು. ತನ್ನಣ್ಣನ ಸಾವಿಗಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಕಟವುಂಟಾಯಿತು.ಹೀಗೆ.

ದುಃಖದಿಂದ ತಪಿಸುತ್ತ, ಆಗಾಗ ತಾರೆಯನ್ನು ನೋಡಿನೋಡಿ ತಾನೂ ಕ
ಣ್ಣೀರುಬಿಡುತಿದ್ದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಮೆಲ್ಲಗೆ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತ
ನು.ಕೈಯಲ್ಲಿ ಧನುಸ್ಸನ್ನೂ ಸರ್ಪಸಮಾನಗಳಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ನಿಂ
ತಿರುವ ಸರ್ವಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಿತನಾದ ಆ ರಾಮನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಯಶಸ್ವಿ
ಯಾದ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೈ ರಾಜೇಂದ್ರನೆ! ನೀನಂತೂ ನನಗೆ
ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿಬಿಟ್ಟೆ? ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
ಫಲವೂ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೇನು? ಈಗ ನನಗೆ ರಾಜ್ಯ
ಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಸೆಯೇ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ನನ್ನ ಜೀವದಮೇಲೆಯೇ
ನನಗೆ ಆಸೆಯಿಲ್ಲ. ಇದೋ! ಇತ್ತಲಾಗಿ ನನ್ನಣ್ಣನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ತಾರೆ
ಯು ತಡೆಯಲಾರದ ಸಂಕಟದಿಂದ ರೋದಿಸುತ್ತಿರುವಳು. ಅತ್ತಲಾಗಿ
ನಮ್ಮ ನಗರವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ದುಃಖದಿಂದ ಕೊರಗಿ ಕೂಗಿಡುತ್ತಿರುವರು. ಈ
ಅಂಗದನ ದುಃಖವನ್ನು ನೋಡಿದರೋ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಇವನು ಬದುಕಿರುವ
ನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವೇ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ನಾನು ಅಜ್ಞಾ
ನದಿಂದ ನನ್ನಣ್ಣನನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಸುಖ
ವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆ? ರಾಮಾ! ಈಗ ನನಗೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸೆಯೇ ಹೋ
ಯಿತು. ಏನೋ ಕೋಪದಿಂದಲೂ, ಈರ್ಷ್ಯೆಯಿಂದಲೂ, ಬಹುಕಷ್ಟದ
ಶೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದ ಜಿಹಾಸೆಯಿಂದಲೂ ನಾನು ಮೊದಲು ಅಜ್ಞಾನವಶನಾಗಿ
ಅಣ್ಣನನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಈಗ ವಾನರೇಂದ್ರನಾದ ಆತನು ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿ
ರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದಮೇಲೆ, ಆ ಕ್ರೋಧೋತ್ಸಾಹಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಡಗಿಹೋ
ದುವು. ಈಗ ತೀವ್ರದುಃಖದಿಂದ ತಪಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಈಗ ನನಗೆ ಋಶ್ಯ
ಮೂಕಪರ್ವತವಾಸವೇ ಮೇಲೆಂದು ತೋರಿರುವುದು. ವಾನರಯೋಗ್ಯವಾದ
ನಮ್ಮ ಸ್ವವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಆ ಚಿತ್ರಕೂಟದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಗೋ
ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದುಬಿಡುವುದೇ ಉತ್ತಮವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಿರುವುದೇಹೊ
ರತು,ಈಗ ಸ್ವರ್ಗವೇ ಕೈಗೆ ಸೇರಿದರೂ ನನಗೆ ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ.ರಾಮಾ! ಈಗ
ನಾನು ಇನ್ನೆಷ್ಟುಹೇಳಿದರೇನು? ಹಿಂದೆ ಅನೇಕಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನನ್ನಣ್ಣನು
ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸುವಾಗಲೂ, "ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರೆನು.

ಬದುಕು! ಹೋಗು.” ಎಂದು ಮರುಕದಿಂದ ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ಕೃತ
ಘ್ನನಾದ ನಾನಾದರೋ ಆ ಅಣ್ಣನನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದೆನಲ್ಲಾ ! ಮುಖ್ಯ
ವಾಗಿ ಆತನು ಮಹಾತ್ಮನಾದುದರಿಂದ, ಅವನ ಗುಣಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ
ಆಡಿದನು. ಪಾಪಿಯಾದ ನಾನಾದರೋ ನನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಈ ಪಾ
ಪಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನ್ನಂತೆ ದುರಾಸೆಗೊಳಗಾಗಿ, ರಾ
ಜ್ಯಸುಖಕ್ಕೂ, ಅಣ್ಣನ ಸಾವಿನಿಂದುಂಟಾದ ದುಃಖಕ್ಕೂ ಇರುವ ತಾರತಮ್ಯ
ವನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸದೆ, ಹೀಗೆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಅಣ್ಣನನ್ನೇ ಬೇರೆ ಯಾವನು ಕೊ
ಲ್ಲಿಸುವನು? ನನ್ನಣ್ಣನಾದರೋ ತನ್ನ ಮಹತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಲೋಪವು ಬರಬಾರದೆಂ
ಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ, ಹಿಂದೆ ಅನೇಕಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಮನ್ನಿಸಿಬಿಟ್ಟ
ನು. ನಾನಾದರೋ ನನ್ನ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನೀತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಆ ಅಣ್ಣ
ನನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದೆನು. ಹಿಂದಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಈತನು ಬೀಸಿಬಡಿದ ಮರ
ದ ಕೊಂಬೆಗಳಿಂದ, ನಾನು ಮೈಮುರಿಸಿಕೊಂಡು ಅಳುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವಾಗ,
ಈ ನನ್ನಣ್ಣನು ಎಷ್ಟೋ ಮರುಕದಿಂದ ಬಂದು, ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮಾ
ಧಾನವಾಕ್ಯದಿಂದ “ಇನ್ನು ಮೇಲಾದರೂ ನೀನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರಬೇಡ !
ಹೋಗು!” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಇದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಒಡ
ಹುಟ್ಟಿದ ಪ್ರೇಮವನ್ನೂ, ತನ್ನ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನೂ, ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಕಾ
ಪಾಡಿಕೊಂಡನು. ಪಾಪಿಯಾದ ನಾನಾದರೋ ಈ ದುಷ್ಕೃತ್ಯದಿಂದ
ನನ್ನ ಕೋಪವನ್ನೂ, ನನ್ನ ದುರಾಸೆಯನ್ನೂ, ನನ್ನ ಕಪಿಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ
ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊರಪಡಿಸಿಬಿಟ್ಟೆನು. ರಾಮಾ ! ಈಗ ನಾನು ಎಷ್ಟುಪರಿತಪಿಸಿದ
ರೇನು! ಇಂದ್ರನು ತ್ವಷ್ಟೃಪುತ್ರನಾದ ವಿಶ್ವರೂಪನನ್ನು ಕೊಂದು, ಮಹಾ
ಪಾತಕಕ್ಕೊಳಗಾದಂತೆ, ನಾನೂ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಅಣ್ಣನನ್ನೇ ಕೊಂದು ಪಾ
ಪಿಯಾದೆನು. ಈಗ ನಾನು ನಡೆಸಿದ ಪಾಪಕೃತ್ಯವು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ನೆನೆಸ
ತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾದುದು. ಈ ದುರಾಶೆಯು ಯಾವ
ಘಾತುಕನಿಗೂ ಹುಟ್ಟತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ಕಣ್ಣಿಂದ
ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ!
ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ವಿಶ್ವರೂಪನನ್ನು ಕೊಂದುದರಿಂದ ಬಂದ ಪಾಪವ

ನ್ನಾದರೋ [1]ಈ ಭೂಮಿಯೂ, ನೀರೂ, ಮರಗಳೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟರು. ಭಾಗ್ಯವಂತರಿಗೆ ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಸಹಾಯಸಂಪತ್ತು ಒದಗಿಬರುವುದು. ಕಾಡುಕಪಿಯಾದ ನನ್ನ ಪಾಪವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರುತಾನೇ ಇಷ್ಟಪಡುವರು? ಅಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾಗಿ ವಂಶನಾಶಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾದ ಈ ಘೋರಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ, ನಾನು ಯಾವಪ್ರಜೆಗಳ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವೆನು? ನಾನು ಯೌವರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಅರ್ಹನಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನನಗೆ ಮುಖ್ಯರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವೆಂದರೇನು? ಕೇವಲ ನಿಂದ್ಯವಾಗಿಯೂ, ತುಚ್ಛವಾಗಿಯೂ,ಸರ್ವಲೋಕಕ್ಕೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪಾಪವನ್ನು ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ಮಳೆಯ ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹವು ಒಟ್ಟಾಗಿಸೇರಿ ವೇಗದಿಂದ ಬಂದು ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕುವಂತೆ, ತಡೆಯಲಾರದ ಶೋಕಭಾರವು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತುಂಬಿಬಿಟ್ಟಿರುವುದು. ಭ್ರಾತೃಹತ್ಯೆಯೆಂಬ ಬೆನ್ನು ಮತ್ತು ಬಾಲಗಳಿಂದಲೂ, ಅವನ ಮನಸ್ಸಂತಾಪಗಳೆಂಬ ಸುಂಡಿಲು, ಕಣ್ಣು, ತಲೆ, ಕೊಂಬುಗಳೆಂಬ ಮುಂದಿನ ಅವಯವಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಮಹಾಪಾತಕವೆಂಬ ಮದದಾನೆಯು, ನದಿಯ ದಡವನ್ನು ತಿವಿದು ಕೆಡಹುವಂತೆ, ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಊದುವಾಗ, ಅದು ಕಿಟ್ಟವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರ್ಪಡುವಂತೆ, ನನಗೆ ಕುಲಕ್ರಮಾಗತವಾಗಿರುವ ಸಚ್ಚರಿತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಘೋರಪಾಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ,ನನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುವು. ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ! ತಂದೆಯ ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಅಂಗದನು, ತಾಳಲಾರದ ಸಂಕಟದಿಂದ ತಪಿಸುವುದನ್ನುನೋಡಿ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಈಗಲೇ ಅರ್ಧಪ್ರಾಣವು ಹೋದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಈ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ನಾನೇ ಮೂಲವಾದೆನಲ್ಲಾ! ಸೌಜನ್ಯದಿಂದಲೂ, ತಂದೆತಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧೇಯತೆಯಿಂದಲೂ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪುತ್ರರನ್ನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಲಭವಾಗಿ

---

1 ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಊಷರರೂಪದಿಂದಲೂ, ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೊರೆಯರೂಪದಿಂದಲೂ; ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಟಿನರೂಪದಿಂದಲೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ರಜಸ್ಸಿನರೂಪದಿಂದಲೂ ಇಂದ್ರನ ಪಾಪವು ಹಂಚಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂಬುದು ಪೂರ್ವಕಥೆಯು.

ನೋಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಅಂಗದನಂತಿರುವ ಸುಪುತ್ರನನ್ನು ಪಡೆಯುವುದುಮಾತ್ರ ದುರ್ಲಭವು. ಮತ್ತು ಯಾವದೇಶದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇತರ ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೇ ಹೊರತು ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವು ಸಿಕ್ಕಲಾರದು. ಎಲೈ ವೀರಾಗ್ರಣಿಯೆ! ಒಂದುವೇಳೆ ಅಂಗದನು ಜೀವಿಸಿರುವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅವನ ತಾಯಿಯಾದ ತಾರೆಯು,ಅವನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲಾದರೂ ಬದುಕಿರಬಹುದು. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಅಂಗದನು ತನ್ನ ಪಿತೃವಿಯೋಗದುಃಖದಿಂದ ಈಗಲೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ತಾರೆಯೂ ಬದುಕಲಾರಳೆಂಬುದೇ ನಿಶ್ಚಯವು. ಇನ್ನು ಮಹಾಪಾಪಿಯಾದ ನಾನು ಬದುಕಿ ಫಲವೇನು? ನಾನೂ ಈಗಲೇ ಈ ನನ್ನ ಸಹೋದರನೊಡನೆಯೂ, ವತ್ಸನಾದ ಈ ಅಂಗದನೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ, ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಂಗಡಿಗನಾಗಿ ಉರಿಯುವ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಬಿಡುವೆನು- ರಾಮಾ! ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವುದೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ಈ ವಾನರವೀರರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಅಧೀನರಾಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಬರುವರು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನಿರಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ನೀನೇ ಅಸಾಧಾರಣಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ನಾನು ಸತ್ತರೂ ನಿನ್ನಕಾರ್ಯವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದರಲ್ಲಿ .ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪಾಪಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಕುಲಗೇಡಿಯಾದ ನಾನು, ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಬದುಕಿರುವುದೇ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನುಕೊಡು." ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ದುಃಖದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ಸುಗ್ರೀವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಳಪಳನೆ ನೀರು ಸುರಿಯಿತು. ಅವನಿಗೂ ಪರಿತಾಪವುಂಟಾಯಿತು. ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲದವರೆಗೆ ಏನೂ ತೋರದೆ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿದ್ದನು. ಭೂದೇವಿಯಂತೆ ತಾಳ್ಮೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಲೋಕರಕ್ಷಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಶ್ರೀರಾಮನು, ಅತ್ತಲಾಗಿ ವ್ಯಸನಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಆಗಾಗ ತನ್ನನ್ನೇ ನೋಡಿ ರೋದಿಸುತ್ತಿರುವ ತಾರೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಅವಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮನಿಗೆ ಮರುಕವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಅವಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಆಗಾಗ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ನೆಲದಮೇಲೆ ಹೊರಳುತಿದ್ದ ಆತಾರೆಯನ್ನು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠರೆ

ಲ್ಲರೂ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಅನೇಕವಿಧದಿಂದ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದರು. ತಾರೆಯು ದುಃಖಾತಿಶಯದಿಂದ ಪತಿಯನ್ನಗಲಲಾರದೆ ರೋದಿಸುತ್ತ, ಅವನಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳುತಿದ್ದಳು. ಕಪಿಮಂತ್ರಿಗಳು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಕರೆತಂದರು. ಆಗ ತಾರೆಯು ರಾಮನಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತಿದ್ದ ಆ ರಾಮನನ್ನೇ ನಟ್ಟದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತಿದ್ದಳು. ಮೃಗನೇತ್ರೆಯಾದ ಆ ತಾರೆಯು,ಸಮಸ್ತರಾಜ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿಯೂ, ಹಿಂದೆ ಎಂದೂಕಾಣದ ರೂಪಾತಿಶಯವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷನಾಗಿಯೂ ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ, ಇವನೇ ವಾಲಿಯನ್ನುಕೊಂದ ಆ ರಾಮನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಳು. ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಆ ತಾರೆಯು ದುಃಖಿತೆಯಾಗಿ ಸಂಕಟದಿಂದ ಆಗಾಗ ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪುತ್ತ, ಇಂದ್ರಸಮಾನನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾನುಭಾವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಾಮನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಆತುರದಿಂದ ಬಂದಳು. ದುಃಖದಿಂದ ಆಕೆಗೆ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಅವಳ ದೇಹವೇ ಅವಳ ಸ್ವಾಧೀನವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತು. ಅವಳು ಉದಾರಮನಸ್ಸುಳ್ಳವಳಾಗಿಯೂ, ಶುದ್ಧಸ್ವಭಾವಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ, ಕ್ರೂರಬಾಣದಿಂದ ತನ್ನಪತಿಯನ್ನುಕೊಂದ ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ, ಕೋಪವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ತನಗೆ ತೋರಿದವರೆಗೂ ಅವನನ್ನುಕುರಿತು ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಮುಂದೆ ನಿಂತಳು. ಆದರೇನು! ಅವಳು ರಾಮನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತಾಗಲೇ, ಆತನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅವಳ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ತುತಿರೂಪಗಳಾಗಿಯೇ ಪರಿಣಮಿಸಿದುವು. ಆಗ ತಾರೆಯು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ರಾಮನೆ! 1 ನೀನಾದರೋ ಹೀಗೆಂ

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ತ್ವಮಪ್ರಮೇಯಶ್ಚ ದುರಾಸದಶ್ಚ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಶ್ಚೋತ್ತಮಧಾರ್ಮಿಕಶ್ಚ। ಅಕ್ಷಯ್ಯಕೀರ್ತಿಶ್ಚ ವಿಚಕ್ಷಣಶ್ಚ ಕ್ಷಿತಿಕ್ಷಮಾವಾನ್ ಕ್ಷತಜೋಪಮಾಕ್ಷ!" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇದರಿಂದ ತಾರೆಯು ರಾಮನ ಪರತ್ವವನ್ನುಕೊಂಡಾಡುವಳೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.(ತ್ವಂ ಅಪ್ರಮೇಯಃ)ಇಲ್ಲಿ ನನಗಿದಿರಾಗಿ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ನೀನು ಇಷ್ಟು ಸೌಲಭ್ಯದಶೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತಿದ್ದರೂ,ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯು ಇಷ್ಟೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. 'ವೇದಾಹಂ......ಮಹಾನ್ತಂ ಇತ್ಯಾದೀಪ" ಎಂಬಂ

ದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾರದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾ

ತೆ ವೇದಗಳಿಗೂ ನಿರ್ಣಯಿಸಲಸಾಧ್ಯನಾಗಿರುವೆಯೆಂದು ಭಾವವು. ಅಥವಾ (ತ್ವಂ ಅಪ್ರಮೇಯಃ)ಸೋಽಂಗವೇದ ಯದಿವಾ ನವೇದ"ಎಂಬಂತೆ ನೀನೇ ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾರದವನೆಂದೂಅರ್ಥವು. ಹೀಗೆ ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೇ ಗೋಚರನಾಗದನೀನು ಬಾಹ್ಯಕರಣಗಳಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? (ದುರಾಸದಶ್ಚ) ಬೇರೆಯಾವ ಪ್ರಕಾರಾಂತರಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಂದಲಸಾಧ್ಯನು.ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ"ಷದಲ್ ಧಾತುವಿಗೆ,ವಿಶರಣ,ಗತಿ,ಅವಸಾದನಗಳೆಂಬ ಮೂರರ್ಥಗಳಿರುವುದರಿಂದ(ದುರಾಸದ:)ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಾಶವಿಲ್ಲದುದರಿಂದನಿತ್ಯಾತ್ಮಕನೆಂದೂ,ಚಾಲನವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನೆಂದೂ,ದುಃಖವಿಲ್ಲದವನೆಂಬುದರಿಂದನಿತ್ಯಾನಂದಸ್ವರೂಪನೆಂದೂಭಾವವು. (ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಶ್ಚ)ಪಶ್ಯತ್ಯ ಚಕ್ಷುಸ್ಸಶೃಣೋತ್ಯಕರ್ಣಃ,ಅಪಾಣಿಪಾದೋಜವನೋಗೃಹೀತಾ" ಕಣ್ಣುಗಳಿಲ್ಲದೆ ನೋಡುವವನು,ಕಿವಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಕೇಳುವವನು,ಕಾಲಿಲ್ಲದೆ ಓಡುವವನು, ಕೈಗಳಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವವನು,ಎಂದು ನೀನು ಸಾಮಾನ್ಯಮನುಷ್ಯರಂತೆಇಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರಗಳಿಲ್ಲದವನಾದರೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯುವಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನೆಂದುಭಾವವು.ಮತ್ತು (ಜಿತೇಂದ್ರಿಯ) "ದುರ್ನಿಗ್ರಹಂ ಮನಸಾಪ್ಯನ್ಯೈರಿಂದ್ರಿಯೈರಪಿದುರ್ಜಯೈಃ" ಎಂಬಂತೆ,ಇತರರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸಿದವನು. ಅವಾಙ್ಮನಸಗೋಚರನೆಂದು ಭಾವವು.(ತ್ವಂ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ)"ಸರ್ವಂವಾಕ್ಯಂಸಾವಧಾರಣಂ"ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನೀನೊಬ್ಬನೇಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೆಂದರ್ಥವು"ಅಹಲ್ಯಾಯೈಜಾರಸ್ಸುರಪತಿ ರಭೂವಾತ್ಮತನಯಾಂ ಪ್ರಜಾನಾಥೋಯಾಸೀದಭಜತ ಗುರೋರಿಂದುರಬಲಾಂ" ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳಿಗೂ ರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನೂಕೂಡ ಋಷಿಪತ್ನಿಯಾದ ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ಕಾಮಿಸಿದನು. ಲೋಕಪಿತಾಮಹನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ತನ್ನಮಗಳನ್ನೇ ವರಿಸಿದನು.ಲೋಕಾಹ್ಲಾದಕನಾದ ಚಂದ್ರನು ಗುರುಭಾರ್ಯೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು.ಹೀಗೆ ದೇವಾದಿಗಳೂ ಚಪಲಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸಿರುವರು. ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನೆಂದುಭಾವವು. (ಉತ್ತಮಧಾರ್ಮಿಕಶ್ಚ) ಸ್ವಾಶ್ರಿತರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನೀನು ಉತ್ತಮಧಾರ್ಮಿಕನೆಂದುಭಾವವು. ತನ್ನ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆಸಾಧಕಗಳಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನುಮಾತ್ರವೇ ನಡೆಸುವವನು ಅಧಮಧಾರ್ಮಿಕನು. ತನಗೂ ಪರರಿಗೂ ಪ್ರಯೋಜನಕರಗಳಾದ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನುನಡೆಸುವವನು ಮಧ್ಯಮಧಾರ್ಮಿಕನು.ಪರಪ್ರಯೋಜನನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇಸದ್ಧರ್ಮಗಳನ್ನುನಡೆಸುವವನು ಉತ್ತಮಧಾರ್ಮಿಕನು.ಅವಾಪ್ತಸಮಸ್ತಕಾಮನಾದ ನೀನು ನಡೆಸತಕ್ಕಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂಆಶ್ರಿತರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ

ರಿಗೂ ನೀನು ಈಡಾಗುವವನಲ್ಲ. ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನು. ಧಾರ್ಮಿಕರಲ್ಲಿ ನೀನೇ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವನು. ಕಂದುಕುಂದಿಲ್ಲದ ಅಪಾರಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಅಪಾರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು. ಭೂಮಿಯಂತೆ ತಾಳ್ಮೆಯುಳ್ಳವನು. ರಕ್ತದಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿ ರಾಜಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದಕೂಡಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನು. ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನು. ಆ ಮಹಾಬಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮೈಕಟ್ಟುಳ್ಳವನು. ಈ ವಿಧಗಳಾದ ಅವಯುವಸಂಸ್ಥಾನಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯದೇಹಕ್ಕೆ ಲಭಿಸವು. ನೀನು ಮನುಷ್ಯರೂಪದಿಂದಿದ್ದರೂ, ನಿನ್ನ ದೇಹವು ಮನುಷ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದಿವ್ಯಸೌಭಾಗ್ಯದಿಂದಲೇ ಕೂಡಿರುವುದು. ಎಲೆ ವೀರನೆ ! ನೀನು ನನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕೊಂದ ಧನುರ್ಬಾಣಗಳೆರಡೂ ಈಗಲೂ ನಿನ್ನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಇರುವುವಲ್ಲವೆ ? ಯಾವ ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯನನ್ನು ಕೊಂಡೆಯೋ, ಅದೇಬಾಣದಿಂದ ನನ್ನನ್ನೂ ಕೊಂದುಬಿಡು ! ನಿನ್ನಿಂದ ಹತಳಾಗಿ ನಾನೂ ನನ್ನ ಪತಿಯೊಡನೆ ಸೇರುವೆನು. ನೀನು ಸಮಸ್ತಜಗತ್ತನ್ನೂ ರಂಜಿಸತಕ್ಕವನಾದುದರಿಂದಲೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ರಾಮನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ಈಗ ನೀನು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನುಮಾತ್ರ ಅಗಲಿಸಿ ಸಂಕಟಪಡಿಸುವುದೇಕೆ? ನನ್ನನ್ನೂ ಕೊಂದು ವಾಲಿಯಬಳಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ನನ್ನವಿಯೋಗವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸು!ನನ್ನನ್ನಗಲಿ ವಾಲಿಯು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರುವವನಲ್ಲ. ವೀರಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಮಲನೇತ್ರೆಯರಾದ ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳು ತನ್ನಸುತ್ತಲೂ ಬಂದು ನೆರೆದಿದ್ದರೂ, ಆವಾಲಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣದಿದ್ದರೆ ತಪಿಸುವನು. ನಾನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿಚಿತ್ರಪುಷ್ಪಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತರಾದ ಆ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಅನಾದರಿಸಿಬಿಡುವನು. ರಾಮಾ! ನಿನಗೆ ಬಹುದಿನಗಳ ಅನುಭವದಿಂದಲೇ ತಿಳಿದಿರುವ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಿ ತಿಳಿಸಬೇಕೆ? ಇಷ್ಟರಮಣೀಯ

ಇರುವುದರಿಂದ, ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಉತ್ತಮಧಾರ್ಮಿಕನೆಂದು ಭಾವವು. (ಅಕ್ಷಯ್ಯಕೀರ್ತಿಶ್ಚ) "ತಸ್ಯನಾಮಮಹದ್ಯಶಃ" ಎಂಬಂತೆ ಪರತ್ವಪ್ರಯುಕ್ತವಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. (ವಿಚಕ್ಷಣಶ್ಚ) ಪೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನು ಎಂದರೆ ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು. (ಕ್ಷಿತಿಕ್ಷಮಾವಾನ್) ಭೂಮಿಯಂತೆ ತಾಳ್ಮೆಯುಳ್ಳವನು." ಇತ್ಯಾದಿರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಾರೆಯು ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ರಾಮನಪರತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಾಗಿ ಅಂತರಾಶಯವು.

ವಾದ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿರುವಾಗಲೂ, ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಹೇಗೆ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿರುವೆಯೋ ನೋಡು! ಹಾಗೆಯೇ ವಾಲಿಯೂ ಸರ್ವಭೋಗ ನಿಧಾನವಾದ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತಪಿಸಲಾರನೆ! ಯೌವನ ವಂತನಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಪತ್ನೀವಿಯೋಗದಿಂದ ಎಷ್ಟು ದುಃಖವುಂಟಾಗುವು ದೋ, ಅದು ನಿನಗೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವುದು. ಒಂದುವೇಳೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೊ ಲ್ಲುವುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಾಪಾತಕವು ಬರುವುದೆಂದು ನೀನೆಣಿಸಬಹುದು. ಅ ದೂ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ನಾನು ಈ ವಾಲಿಗೆ ಆತ್ಮವೆಂದೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನನ್ನ ನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡು ! ನಿನಗೆ ಸ್ತ್ರೀವಧಪಾಪವು ಬರಲಾರದು. [1] ಅನೇಕಶಾ ಸ್ತ್ರಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೂ ವೇದವಿಧಿಗಳಿಂದಲೂ, ಪುರುಷನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯರು ಆತ್ಮವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುವುದು. ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಪತಿ ಯೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ ಬಿಡುವುದರಿಂದ ಪುಣ್ಯವೂ ಉಂಟೆಂದು ತಿಳಿ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀದಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಬೇರೆ ದಾನವಿಲ್ಲ. ಆದು ದರಿಂದ ನೀನೇ ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನಪ್ರಿಯ ನೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿಬಿಡು ! ಈ ವಿಧವಾದ ಸ್ತ್ರೀದಾನದಿಂದ ನಿನಗೆ ಮೊದಲು ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಆ ವಾಲಿಯನ್ನುಕೊಂದ ಅಧರ್ಮವೂ ನೀಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಪತಿಯನ್ನಗಲಿ ದುಃಖಿತೆಯಾಗಿ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಗೋಳಿಡುತ್ತಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ನೀನು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಕೊಂದುಬಿಡಬಹುದು. ಆನೆಯಂತೆ ಗಂಭೀ ರವಾದ ನಡೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಕಪಿಸಿಹ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿವಂತ ನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಕಾಂಚನಮಾಲಿಕೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿದವನಾ ಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯನನ್ನುಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಬದುಕಿರಲಾರೆನು.” ಎಂದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಲೋಕವಿಭುವಾಗಿಯೂ ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನು, ಆ ತಾರೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ ಹಿತವಾಕ್ಯ ಗಳನ್ನು ಹೇಳುವನು “ಎಲೆ ಧೀರಪತ್ನಿ! ಧೈರ್ಯಗುಂದಬೇಡ! ಈ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವೂ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ಮಿತವಾದುದಲ್ಲವೆ ? ಆ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಂಕಲ್ಪದಂತೆ ಯೇ ಸುಖದುಃಖಗಳುಂಟಾಗುವುವೆಂಬುದನ್ನು ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಬಲ್ಲುದು.

---

1 “ಆತ್ಮಾ ವಾ ಏಷ ಆತ್ಮನೋಯತ್ಪತ್ನೀ; ಆತ್ಮಾವೈದಾರಾಃ” ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವೇ ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಾಗಿ ಊಹ್ಯವು.

ಈ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವೂಕೂಡ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಗಿ ನಡೆಯ ಬೇಕೇಹೊರತು, ಅದನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ನೀನು ವಾಲಿಯಿದ್ದಾಗ ಯಾವಯಾವ ಸುಖಗಳನ್ನನುಭವಿಸುತಿದ್ದೆಯೋ, ಮುಂದೆ ಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಭೋಗಗಳನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತ ಸುಖದಿಂದಿರುವೆ. ನಿನ್ನ ಮಗ ನಾದ ಅಂಗದನೇ ಯೌವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಹೀಗೆ ನಡೆಯಬೇ ಕೆಂಬುವೇ ದೈವಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿರುವಾಗ ನಿನ್ನಂತಹ ವೀರಪತ್ನಿಯರು ದುಃ ಖಿಸುವುದೆಂದರೇನು?" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನ ಸಮಾ ಧಾನವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ, ತಾರೆಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಾಸವುಂಟಾ ಯಿತು. ಮನಸ್ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಳು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪ ತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ರಾಮನು ದುಃಖಿತರಾದವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಪ ಡಿಸಿ ವಾಲಿಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದುದು. }

ಹೀಗೆ ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತಾರೆಯೂ, ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗ ದನೂ, ಬೇರೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನೂ ದುಃಖದಿಂದಳುವುದನ್ನು ಕಂ ಡು, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೂ ಮರುಕವುಂಟಾಯಿತು. ಅವರೊಡನೆ ಈ ರಾ ಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ ಸಮವಾಗಿ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ರಾಮನು ಧೀರ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ತಾನೇ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಾ ಆಮೂವರನ್ನೂ ಕುರಿತು. "ದುಃಖದಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೊರಗುವುದರಿಂದೇ ನು? ಇದರಿಂದ ಸತ್ತವರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯುಂಟಾಗಲಾರದು. ಮೇಲೆ ನಡೆಸಬೇಕಾ ದ ಔರ್ಧ್ವದೈಹಿಕಕರ್ಮವೇ ಈಗ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. ಅದಕ್ಕೆ 1ತಡೆಮಾಡಬಾ ರದು. ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸಿಯೇ ತೀರಬೇಕಲ್ಲವೆ ? ಕಣ್ಣೀ ರುಬಿಡುವುದೂ ಲೋಕಾಚಾರದಿಂದ ಬಂದ ಸಂಪ್ರದಾಯವಾದುದರಿಂದ,

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಅನ್ಯಥಾಕೃತಮಕೃತಂ" ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ವಿಹಿತಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸದಿದ್ದರೆ, ಆಮೇಲೆ ಅಂತಹಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಯೂ ಫಲವಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಭಾವವು.

ಅದನ್ನೂ ಅನುಷ್ಠಿಸಬೇಕಾದುದೇ ನ್ಯಾಯವು. ನೀವೂ ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆಸಿದು ದಾಯಿತಲ್ಲವೆ?ಇನ್ನು ಸಾಕು! ನಿಮ್ಮ ವಿಲಾಪವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿರಿ! ಈಗ ವಾಲಿಗಾಗಿ ನೀವು ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಅಪರಸಂಸ್ಕಾರವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲ. ನೀವು ಎಷ್ಟೇಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ ಸತ್ತವನನ್ನು ಬದುಕಿಸಲಾರಿರಿ! ಈಶ್ವರಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಬೇಕೆಂದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವು? ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳಿಗೂ ಈಶ್ವರನೇ ಕಾರಣನು. ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ [1]ಕಾಲವೇ ಮುಖ್ಯಸಾಧನವು. ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಿಗೂ ದೈವವೇ ನಿಯಾಮಕವು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮೀರಿದುದೊಂದೂ ಇಲ್ಲವು. ಸಮಸ್ತಲೋಕವೂ ಆ ಸರ್ವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಪರತಂತ್ರವಾಗಿಯೇ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೇಹೊರತು ಸ್ವತಂತ್ರವಲ್ಲ. ಯಾವನಾಗಲಿ ಯಾವಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಕರ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತಲೋಕವೂ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ (ಈಶ್ವರನಿಗೆ) ಈಡಾಗಿಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಕಾಲವೇ ಲೋಕಗಳಿಗೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯಗತಿಯು. ಈಶ್ವರನೊಬ್ಬನೇ ಸ್ವತಂತ್ರನು. ಆತನೊಬ್ಬನುಮಾತ್ರ ಯಾರಿಗೂ ಅಧೀನನಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ನಾಶವಾಗಲಿ ವಿಕಾರವಾಗಲಿ ಉಂಟಾಗವು. ಅವನ ಸ್ವತಂತ್ರಪ್ರವರ್ತನೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ತಡೆಯಿರದು.ಆದರೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಾನೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಲಾರನು. ಅವನಿಗೆ ಇತರರಲ್ಲಿ ಬಂಧುತ್ವವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಪಕ್ಷಪಾತವೂ ಇರದು.ಅವನನ್ನು ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಹೊರತು ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೊಂದುಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಆತನನ್ನು ಜಯಿಸತಕ್ಕಪರಾಕ್ರಮವೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ, "ಇವರು ಮಿತ್ರರು, ಇವರು ಜ್ಞಾತಿಗಳು" ಎಂಬ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ- ಅಪರಾಧಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆತನಿಗೆ ವೈರಿಗಳೇ.ಆದುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ಕಾರಣಭೂತನಾದ ಈಶ್ವರನು,ಜೀವಾತ್ಮನಿಗೆ ಪರ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರಕಾಲ ನಿಯತಿಸ್ವಭಾವಗಳೆಂಬ ಬೇರೆಬೇರೆ ಶಬ್ದಗಳಿರುವುವು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರವಾಚಕಗಳೆಂದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಹುನಾಥತ್ವವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ರಾಮನು ತನ್ನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೀಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪದಗಳಿಂದ ಈಶ್ವರನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ತಂತ್ರನಲ್ಲ.ಅವರವರ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವನು. ಜೀವನು,ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ತನಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರತತ್ವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ,ಎಲ್ಲವೂ ಈಶ್ವರನ ವ್ಯಾಪಾರವೆಂದೇತಿಳಿಯಬೇಕು. ಧರ್ಮವಾಗಲಿ, ಕಾಮವಾಗಲಿ, ಅರ್ಥವಾಗಲಿ ಈಶ್ವರಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುವು. ನನ್ನ ಬಾಣಹತಿಯೇ ಈಗ ವಾಲಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಇದರಿಂದ ಈತನ ದೋಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ನೀಗಿ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನು. ಈಗ ವಾಲಿಯು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಸಂಬಂಧಗಳಿಂದ ಅತಿ ಪವಿತ್ರವಾದ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಹೊಂದಿ. ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೇ ಸೇರುವನು. ಮೊದಲು ತನ್ನ ಧರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ, ಇವನು ಸಾಧಿಸುತಿದ್ದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು, ಈಗ ತನ್ನ ಶೌರ್ಯೋಚಿತವಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುದರಿಂದ ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನು. ಎಲೆ ತಾರೆ! ಈಗ ಈತನು ಹೊಂದಿರುವ ಮೃತಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿ! ಇನ್ನು ಪರಿತಾಪವನ್ನು ಬಿಡು! ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡು!” ಎಂದನು. ರಾಮನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸಿದಮೇಲೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ದುಃಖದಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿದವನಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ” ಎಲೈ ಸುಗ್ರೀವನೆ ! ವಾಲಿಗೆ ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಪ್ರೇತಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡು ! ತಾರೆಯನ್ನೂ ಅಂಗದನನ್ನೂ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಾಲಿಯ ದಹನಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸು ವಾಲಿಯ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒಣಗಿದ ಚಂದನಕಾಷ್ಠಗಳನ್ನು ಸಾಕಾದಷ್ಟು ತರಿಸು ! ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ಅಂಗದನಿಗೆ ನೀನೇ ಸಮಾಧಾನವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳು. ನೀನೂ ಈಗ ಅಜ್ಞರಂತೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರಬೇಡ! ಈಗ ಈ ಸಮಸ್ತವಾನರರಾಜ್ಯವೂ ನಿನಗಧೀನವಾಗಿರುವುದು. ಇನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪುಷ್ಪಗಳು, ಬಟ್ಟೆಗಳು, ತುಪ್ಪ,ಎಣ್ಣೆ, ಸುಗಂಧಗಳು, ಮುಂತಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಂಗದನು ತಂದಿಡಲಿ ! ಎಲೈ ತಾರನೆ! ನೀನು ಬೇಗನೆ ಹೋಗಿ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡುಬಾ! ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತಡವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಗುಣವುಂಟು! ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ತಡಮಾಡಲೇಬಾರದು. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊರು

ವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥರಾಗಿಯೂ ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲಿ!"ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಹೇಳಿ ತನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾಮನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ತಾರನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತಿನಂತೆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗುಹೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಹನವನ್ನುಹೊರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ವಾಹನವನ್ನುಹೊತ್ತು ಬಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಅದನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊತ್ತುತಂದರು. ಆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಾದರೋ ದೇವಯೋಗ್ಯವಾದ ವಿಮಾನದಂತೆಯೇ ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿ ತೋರುತಿತ್ತು. ರಥದಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ, ನಡುವೆ ರಾಜಾಸನದಿಂದಕೂಡಿ ಶೋಭಿಸುತಿತ್ತು. ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಚಿತ್ರಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಬಗೆಬಗೆಯಪಕ್ಷಿಗಳೂ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ನೇತ್ರಾನಂದಕರಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ನಡುನಡುವೆ ವಿಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ರೇಖೆಗಳು ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ಒಟ್ಟಾಗಿ ಅದರ ಆಕಾರಸನ್ನಿವೇಶವು ಅಂದವಾಗಿಯೂ ದೃಢವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಮತ್ತು ಅದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಸಿದ್ಧವಿಮಾನದಂತೆ ಸಣ್ಣಕಿಟಿಕಿಗಳಿಂದಲೂ, ದೊಡ್ಡಗವಾಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿ ಬಲವಾದ ಕೀಲುಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿತ್ತು. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ತನ್ನ ಚಾತುರ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ರಚಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರಗಳಿಂದ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟ ಕ್ರೀಡಾಪರ್ವತಗಳು ಕಂಗೊಳಿಸುತಿದ್ದುವು.ಮತ್ತು ಅದು ಸುತ್ತಲೂ ನಯಗೆಲಸಗಳಿಂದ ಮಿರುಗಿಡಲ್ಪಟ್ಟು ಥಳಥಳಿಸುತಿತ್ತು. ಸುತ್ತಲೂ ರತ್ನದ ಕೆತ್ತನೆಗಳಿಂದಲೂ,ಹಾರಗಳಿಂದಲೂ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿತ್ತು.ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಮಗಳಾದ ಗುಹೆಗಳೂ ಅಡವಿಗಳೂ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಕ್ತಚಂದನಾನುಲೇಪನದಿಂದಲೂ ಪುಷ್ಪೋಪಹಾರದಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಲಸೂರ್ಯಬಿಂಬಗಳಂತಿರುವ ಕೆಂದಾವರೆಯ ಹೂಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬಂದೊಡನೆ, ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನುಕುರಿತು "ವತ್ಸನೆ! ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಲಿಯನ್ನುಸಾಗಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರೇತಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು"ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀ

ವನೂ ಅಂಗದನೂ ಸೇರಿ, ದುಃಖದಿಂದ ಗೋಳಿಡುತ್ತ ಬಂದು ಆ ವಾಲಿಯ ದೇಹವನ್ನೆತ್ತಿ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಮೇಲೆ ಏರಿಸಿದರು. ಆ ಮೃತದೇಹವನ್ನು ವಾಹನದಲ್ಲಿಟ್ಟೊಡನೆ ಅದನ್ನು ನಾನಾವಿಧಗಳಾದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರಾನುಚರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆದು. "ಆರ್ಯನಾದ ವಾಲಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು! ಕೆಲವು ವಾನರರು ನವರತ್ನರಾಶಿಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲುತ್ತ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಿ! ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಯೇ ಈ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ನಡೆಯಬೇಕು." ಎಂದಾಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ರಾಜರಿಗೆ ಅವರವರ ಭಾಗ್ಯಕ್ಕನುರೂಪವಾಗಿ ಯಾವವಿಧವಾದ ವೈಭವದಿಂದ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವರೋ, ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವಾದಿವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಸ್ತವೈಭವಗಳೊಡನೆ ವಾಲಿಗೆ ಉತ್ತರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಆಗ ವಾಲಿಗೆ ಸಮೀಪಬಂಧುಗಳಾದ ತಾರನೇ ಮೊದಲಾದವರೆಲ್ಲರೂ, ಅಂಗದನ ಸುತ್ತಲೂ ಸೇರಿ, ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ರೋದಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುತಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ವಾಲಿಗೆ ಕೇವಲ ವಶವರ್ತಿನಿಯರಾಗಿಯೂ ಸಮೀಪಬಂಧುಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಕೆಲವು ವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು, "ಹಾವೀರನೆ! ಹಾ ಶೂರನೆ!" ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಗೋಳಿಟ್ಟುಕೂಗುತಿದ್ದರು. ತಾರೆ ಮೊದಲಾದ ಆತನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯರು ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಕರಗಿಸುವಂತೆ ದೈನ್ಯದಿಂದ ವಿಲಪಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿದ ಈ ವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರ ಆಕ್ರಂದನಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ವನಪರ್ವತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನುಕೊಡುತ್ತ, ಅವೂ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ತೋರುತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಮುಂದಾಗಿಹೋಗಿ, ಒಂದುಬೆಟ್ಟದ ತೊರೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ, ಏಕಾಂತವಾಗಿಯೂ ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಜಲಸಮೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಒಂದುಸ್ಥಳವನ್ನುನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಚಿತೆಯನ್ನೊಡ್ಡಿದರು. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಹಕರು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನಿಳಿಸಿ ದುಃಖಿತರಾಗಿ ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನಿಳಿಸಿದೊಡನೆ ತಾರೆಯು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ತ

ನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ,ಸಂಕಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ, ಅವನ ತಲೆಯ ನ್ನೆತ್ತಿ ತನ್ನ ತೊಡೆಯಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, “ಹಾನಾಥನೆ! ಹಾ ವಾನರೇಶ್ವರನೆ! ಹಾ ವತ್ಸಲನೆ! ಹಾ ಪೂಜ್ಯನೆ! ಹಾ ಮಹಾಬಾಹುವೆ! ಹಾ ನನ್ನ ಮೋಹಪ್ರಿಯನೆ! ನನ್ನನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿನೋಡಬಾರದೆ? ನಾನು ಹೀಗೆ ಗೋಳಿಟ್ಟು ಸಂಕಟಪಡುವಾಗಲೂ ನಿನಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮರುಕವಿಲ್ಲವೆ? ಹಾಪ್ರಿಯನೆ! ಈಗ ನೀನು ಮೃತನಾಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಜೀವಕಳೆಯು ಉಕ್ಕುತ್ತಿರುವುದು. ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಗುವಂತಿರುವುದು. ಹಾ ಕಷ್ಟವೆ! ಯಮನೇ ಹೀಗೆ ರಾಮರೂಪದಿಂದ ಬಂದು, ಒಂದೇಬಾಣದಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ವಿಧವೆಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡುಹೋದನಲ್ಲಾ! ಎಲೈ ರಾಜಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ನಿನಗೆ ಪರಮಪ್ರಿಯೆಯರಾಗಿಯೂ, ಸುಖಾರ್ಹರಾಗಿಯೂ, ಸುಕುಮಾರಾಂಗಿಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಈಗ ಎಷ್ಟೋ ದೂರದಿಂದ ಕಾಲುನಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣೆಯಾ? ಇವರ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿಯಾದರೂ ನಿನಗೆ ಮರುಕವು ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲವೆ? ಚಂದ್ರಮುಖಿಯರಾದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನಗೆ ಮೋಹದ ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನೂ ನೀನೇಕೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವೆ? ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಸಹೋದರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನಾದರೂ ನೋಡಬಾರದೆ? ತಾರನೇ ಮೊದಲಾದ ನಿನ್ನಮಂತ್ರಿಗಳೂ, ಇತರಪುರಜನಗಳೂ ಈಗ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರುವರು ನೋಡು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನಿತ್ತು ಕಳುಹಿಸು. “ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ವಿನೋದದಿಂದ ಕ್ರೀಡಿಸಬೇಡವೆ?” ಎಂದಳುತಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಪತಿಯನ್ನು ಬಿಡಲಾರದೆ ತಾರೆಯು ಸಂಕಟಪಡುವುದನ್ನುನೋಡಿ, ಕೆಲವು ವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಂದು, ಅವಳನ್ನೆತ್ತಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಆಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನೂ ಅಂಗದನೂ ದುಃಖದಿಂದ ರೋದಿಸುತ್ತ ಬಂದು ವಾಲಿಯ ದೇಹವನ್ನು ಚಿತೆಯಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದರು. ಅಂಗದನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಚಿತೆಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಂದೆಗೆ ದಹನಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಆಗಲೇ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಜಲತರ್ಪಣಕಾರ್ಯ

ಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಗದನನ್ನು ನದಿಯಬಳಿಗೆ ಕರೆತಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವಾನರರೂ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ, ತಾರೆಯನ್ನೂ, ಅಂಗದನನ್ನೂ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಾಲಿಗೆ ಜಲತರ್ಪಣಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾಮನೂ ಕೂಡ, ತಾನೂ ಅವರೆಲ್ಲರೊಡನೆ ಸಮಾನದುಃಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಸುಗ್ರೀವನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ವಾಲಿಗೆ ಸಮಸ್ತಪ್ರೇತಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಪೌರುಷವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ಹತನಾದ ವಾಲಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ದಹನಸಂಸ್ಕಾರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂಮಾಡಿ ಮುಗಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಿತನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ರಾಮನಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೈದನೆಯಸರ್ಗವು.

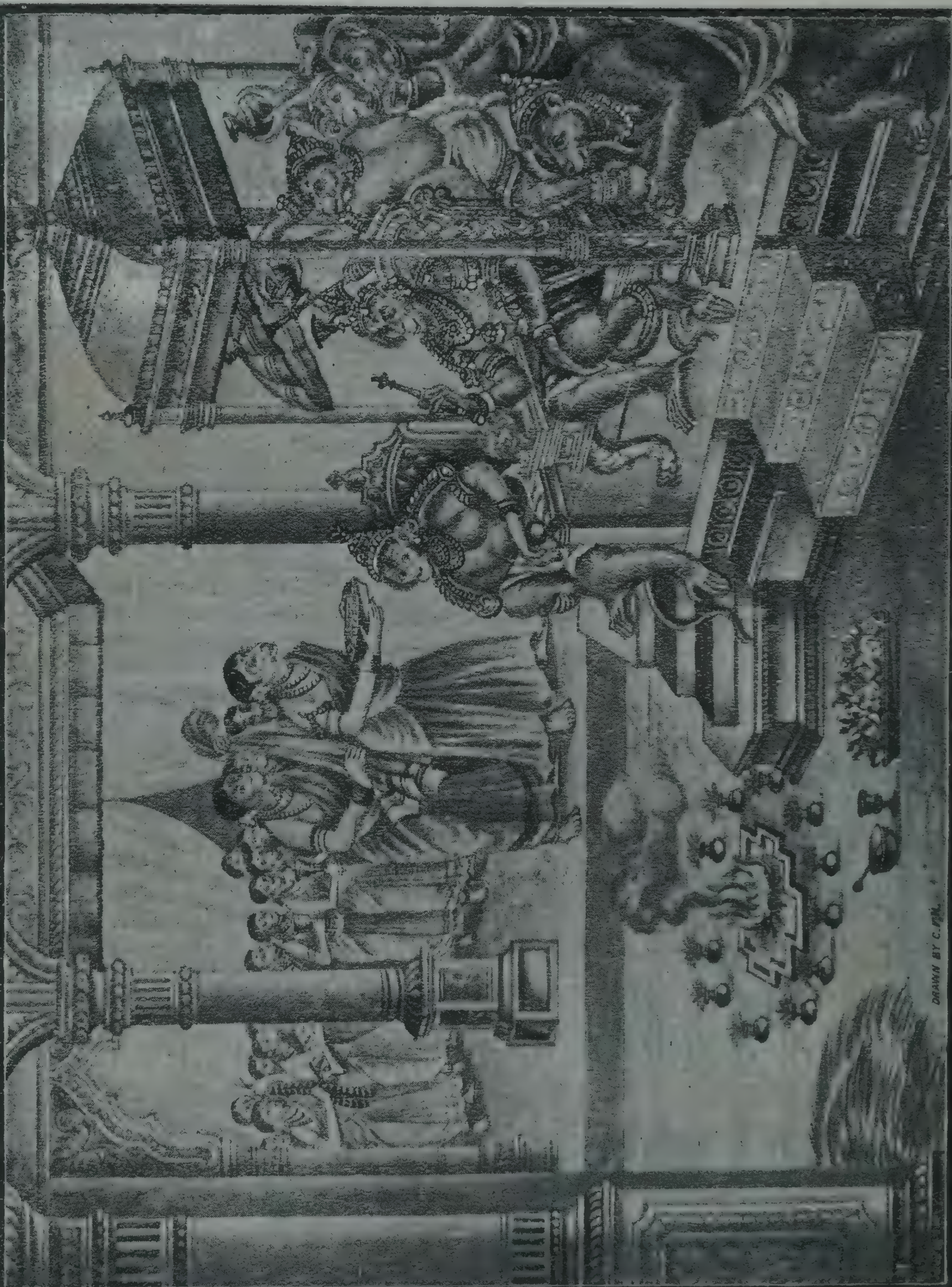
ಸುಗ್ರೀವಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವು.

ಸುಗ್ರೀವನು ಅಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಗೆ ಅಪರಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದಾಗ ಉಟ್ಟಿದ್ದ ಆರ್ದ್ರವಸ್ತ್ರದೊಡನೆಯೇ ರಾಮನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ದುಃಖದಿಂದನಿಂತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆತನನ್ನು ಸುತ್ತಿನಿಂತರು. ಬ್ರಹ್ಮನಸುತ್ತಲೂ ದೇವರ್ಷಿಗಳು ನಿಂತಂತೆ ಸುಗ್ರೀವಾದಿವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ರಾಮನಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ವಿನಯದಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೇರುಪರ್ವತದಂತೆ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾದ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಬಾಲಸೂರ್ಯಬಿಂಬದಂತೆ ತೇಜೋವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆಂಜನೇಯನು ಮುಂದೆ ಬಂದು,ರಾಮನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು “ಸ್ವಾಮೀ! ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ತನಗೆ ಪಿತೃಪಿತಾಮಹಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬಂದ ವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕದ ಈದೊಡ್ಡರಾಜ್ಯವು,ತಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹವಿಶೇಷದಿಂದಲೇ ಇವನ ಕೈಗೆ ಲಭಿಸಿರುವುದು. ಇನ್ನು ಈಸುಗ್ರೀವನು ತಮ್ಮಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು,ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನುಪ್ರವೇಶಿಸಿ,ತನ್ನಮಿತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿರುವುದು. ತಾವು ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಇವನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ, ನಾನಾವಿಧಗಂಧಗಳಿಂದಲೂ, ಓಷಧಿಗಳಿಂದ

ಲೂ, ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ಮೇಲೆ, ತಮ್ಮನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾದ ರತ್ನಮಾಲ್ಯಗಳಿಂದ ಅರ್ಚಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮರೆ! ಈಗಲೇ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಮನೋಹರವಾದ ನಮ್ಮ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಗುಹೆಗೆ ದಯಮಾಡಬೇಕು. ಅನಾಥರಾಗಿರುವ ಕಪಿಗಳಿಗೆ, ರಾಜನನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ ಸಮಸ್ತವಾನರರನ್ನೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬೇಕು" ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಹನುಮಂತನು ಹೇಳಿದ ಈ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಚತುರನಾದ ರಾಮನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯನೆ! ಹದಿನಾಲ್ಕುವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ನಾನು ಯಾವ ಪಟ್ಟಣವನ್ನಾಗಲಿ, ಗ್ರಾಮವನ್ನಾಗಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸದೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯು. ಪಿತೃವಾಕ್ಯಪರಿಪಾಲನವೆಂಬ ವ್ರತವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ನಾನು ಈಗ ನಿಮ್ಮ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ, ಆ ನನ್ನ ವ್ರತಕ್ಕೆ ಭಂಗವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆ. ಆದುದದರಿಂದ ನೀವೇ ಸೇರಿ ವೀರನಾದ ಈ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ, ಬೇಕಾದ ವೈಭವಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಇವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ನಡೆಸಿಬಿಡಿರಿ. ಎಲೈ ಆಂಜನೇಯನೆ! ನೀನೇ ಮುಂದಾಗಿ ನಿಂತು ಈಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸು" ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ "ಎಲೆಸುಗ್ರೀವನೇ! ನೀನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ಕೂಡಲೆ, ಈ ಅಂಗದನಿಗೆ ನೀನಾಗಿಯೇ ನಿಂತು ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ಮಾಡಿಬಿಡು. ಯುವರಾಜಪದವಿಗೆ ಈತನೇ ಅರ್ಹನು. ಇವನು ನಡತೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವನು. ಸದಾಚಾರವುಳ್ಳವನು. ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಬಲಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಇವನು ನಿನ್ನಣ್ಣನಿಗೆ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನಾಗಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆಣೆಯಾಗಿಯೂ,ಕುಂದದ ಧೈರ್ಯವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಯುವರಾಜಪದವಿಗೆ ಇವನೇ ಅರ್ಹನು.ಎಲೆಸೌಮ್ಯನೆ! ಮಳೆಗಾಲಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿನಭಾಗವಾದ ಶ್ರಾವಣಮಾಸವು ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು. ಆದರೆ ಆಷಾಢದಿಂದ [1]ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳುಗಳು ಮಳೆಗಾಲವೆನಿಸುವುವು. ಈಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವುಯಾವು

---

1 ಶ್ರಾವಣ ಭಾದ್ರಪದಗಳೆಂಬ ಎರಡುತಿಂಗಳುಗಳಿಗೆಮಾತ್ರ, ವರ್ಷಾಕಾಲವೆಂಬ ಸಂಕೇತವಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ಆಷಾಢ, ಮುಂದಿನ ಆಶ್ವಯುಜ ಸೇರಿ, ಈ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಳೆಯು ಬೀಳುವುದರಿಂದ ಇವು ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳುಗಳೂ

1489. ಸುಗ್ರೀವ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವು.

ದೊಂದು ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದುವರೆಗೆ ನೀನು ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರು. ನಾನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಇರುವೆನು. ಇಲ್ಲಿನ ಪರ್ವತಗುಹೆಯೂಕೂಡ ರಮ್ಯವಾಗಿಯೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ತಕ್ಕಷ್ಟು ಗಾಳಿಯೂ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ಜಲಸಮೃದ್ಧಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದು. ತಾವರೆ, ನೈದಿಲೆ ಮೊದಲಾದ ಹೂಗಳೂ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವುವು. ಆದರೆ ಎಲೆಮಿತ್ರನೆ ಮುಂದಿನ [1] ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸವು ಆರಂಭಿಸುವುದರೊಳಗಾಗಿ ನೀನು ರಾವಣವಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಸಂಕೇತವನ್ನುಮಾತ್ರ ಮರೆಯದೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರ

ಯುದ್ಧಾರ್ಹಗಳೆಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳುಗಳೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅಥವಾ 'ಪಕ್ಷಾವೈಮಾಸಾಃ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ಮಾಸಗಳೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಗಳೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನುಮಾಡಿ ನಾಲ್ಕುಪಕ್ಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವರ್ಷರ್ತುವೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು.

1 ಇಲ್ಲಿ "ಕಾರ್ತಿಕೇ ಸಮನುಪ್ರಾಪ್ತೇ" ಎಂಬುಮೂಲವು. ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸವು ಸಮೀಪಿಸುವುದನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸದ ಕೊನೆಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಇದು ಆಶ್ವಯುಜಾಂತವೆಂಬುದನ್ನು ರಾಮನೇ ಇನ್ನೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ "ವಯಮಾಶ್ವಯುಜೇಮಾಸಿ ಪಿಂಗಾಕ್ಷಪ್ರತಿಚೋದಿತಾಃ" ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಹೇಳಿರುವನು. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಚೋದನವೆಂದರೆ ಪ್ರೇರಣಾದಿಸನ್ನಾಹಗಳೇಹೊರತು ಪ್ರಯಾಣವಲ್ಲ. ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣವು. ಹೀಗೆವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷದಲ್ಲಿ, ಗುಹೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟಮೇಲೆ, ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲವಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದಾಗ "ದ್ರುಮಾನ್ವಾಸಂತಿಕಾನ್ದೃಷ್ಟ್ವಾ" ಎಂದು ವಸಂತಕಾಲದ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೋಡಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ, ಆಗ ವಸಂತಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿನ ತಿಂಗಳಾದ ಫಾಲ್ಗುನಮಾಸವೆಂದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಅಥವಾ ಫಾಲ್ಗುನಚೈತ್ರಮಾಸಗಳೇ ವಸಂತಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ಕೆಲವರಮತವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ "ಉತ್ತರಸ್ಯಾದಿನಾಪೂರ್ವಸ್ಯಾವಧಿಂಜಾನೀಯಾತ್" ಎಂಬನ್ಯಾಯದಿಂದ. ಮುಂದಿನಕಾಲದ ಆರಂಭವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದ, ಅದರ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಕೊನೆಯಭಾಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಪದ್ಧತಿಯು. ಆದುದರಿಂದ ವಸಂತಾರಂಭವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಫಾಲ್ಗುನವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಿ, ವಾನರರು ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯ ಬಿಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುದು ಫಾಲ್ಗುನಮಾಸವೆಂದೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಕಾಲಕ್ರಮವೇನೆಂದರೆ:—ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುದು. ಅಗಸ್ತ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ

ಬೇಕು. ಇನ್ನು ನೀನು ಹೊರಡು! ನಿನ್ನರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿ ನಿನ್ನಮಿತ್ರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟೊಡನೆಯೇ ಸುಗ್ರೀವನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರೊಡಗೂಡಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬಂದನು. ಪುರಪ್ರವೇಶಮಾಡುವಾಗ ಸಾವಿರಾರುಮಂದಿ ವಾನರರು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬಂದು ಆತನಿಗೆ ಸಮಸ್ಕರಿಸುತಿದ್ದರು. ಇನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತವಾನರಪ್ರಜೆಗಳೂ, ತಮಗೆ ಪಾಲಕನಾಗಿ ಬಂದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ ತಲೆಬಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ವಿನಯದಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಸಂತೋಷಪರವಶರಾಗಿ ತನಗೆ ಸಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸುಗ್ರೀವನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ, ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಮನ್ನಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ನೆಟ್ಟನೆ ವಾಲಿಯ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ತಾರೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಅಂತಃಪುರದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು, ಅಲ್ಲಿನ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಅತಿವೈಭವದಿಂದ ಕರೆತಂದು, ದೇವತೆಗಳು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ನಡೆಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕೆಲವು ವಾ

ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದುಹೋದುವೆಂದು ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಪಂಚವಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರುವರ್ಷಗಳು ಕಳೆದುಹೋದುವು. ಆಗಿನ ಚೈತ್ರಮಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಶೂರ್ಪನಖಾಭಂಗವೂ, ಖರಾದಿರಾಕ್ಷಸವಧವೂ ನಡೆದುವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ರಾವಣನು ಮಾರೀಚನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲವು ಕಳೆದು ಹೋದರೂ, ಆ ಚೈತ್ರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸೀತಾಪಹರಣವೂ ನಡೆದಿರಬೇಕು. ರಾಮನು ಮೊದಲು ಸೀತಾವಿರಹದಿಂದಪೀಡಿತನಾಗಿದ್ದಾಗ ಚೈತ್ರಾನಿಲಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ವಸಂತಋತುವಿನ ಸ್ವಭಾವವನ್ನೇ ವರ್ಣಿಸುತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಸೀತೆಯು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದು ಸರಿಯಾಗಿ ಒಂದುವರ್ಷಕಾಲವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಚೈತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಸೀತಾಪಹರಣವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಫಾಲ್ಗುನದಲ್ಲಿ ರಾವಣವಧವು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಆಷಾಢದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಲಿವಧವು. ಶರದೃತುವಿನಲ್ಲಿ ವಾನರರ ಸೇನಾಸನ್ನಾಹವು. ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷದಲ್ಲಿ ವಾನರರ ಪ್ರಯಾಣವು. ಫಾಲ್ಗುನಶುದ್ಧತ್ರಯೋದಶಿಯಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿದುದು. ಚತುರ್ದಶಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಲಂಕೆಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿದುದು. ಪೂರ್ಣಿಮೆಯಲ್ಲಿ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಮುಂದಿನವಿಷಯವು ಯುದ್ಧಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು.

ನರರು ಆತನಿಗೆ ಸುವರ್ಣದಂಡವುಳ್ಳ ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರವನ್ನು ತಂದುಹಿಡಿದರು.ಕೆಲವರು ಚಿನ್ನದ ಹಿಡಿಗಳುಳ್ಳ ಚಾಮರಗಳನ್ನು ತಂದುಬೀಸಿದರು.ಮಂಗಳಾರ್ಥವಾಗಿ ನವರತ್ನಗಳನ್ನೂ ತಂದಿರಿಸಿದರು. ಸಮಸ್ತವಿಧಗಳಾದ ಮಂಗಳೌಷಧಿಗಳೂ,ಮಂಗಳಬೀಜಗಳೂ ತಂದಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಹಾಲು ಸೋರುತ್ತಿರುವ ಮರದ ಚಿಗುರುಗಳನ್ನೂ,ಹೂಗಳನ್ನೂ ತಂದಿಟ್ಟರು.ಬಿಳೀಬಟ್ಟೆಗಳೂ,ಬಿಳೀಗಂಧಗಳೂ,ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಪುಷ್ಪಹಾರಗಳೂ, ನೆಲದಲ್ಲಿಯೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಳೆಯತಕ್ಕ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹೂಗಳೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು.ದಿವ್ಯಚಂದನಗಳೂ, ಬೇರೆಬೇರೆ ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳೂ ತಂದಿರಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆ, ಗಸೆಗಸೆ, ಜೇನು, ತುಪ್ಪ, ಮೊಸರು, ಹುಲಿಯಚರ್ಮ, ಹಂದಿಯ ಚರ್ಮದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪಾವುಗೆ, ಮೊದಲಾದ ಮಂಗಳಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾದುವು. ಈಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹದಿನಾರುಮಂದಿ ಉತ್ತಮಕನ್ಯೆಯರು ವಿಲೇಪನಗಳನ್ನೂ,ಗೋರೋಚನವನ್ನೂ,ಮಣಿಶಿಲೆಯನ್ನೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಂದುನಿಂತರು.ಆಮೇಲೆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂಶುಭಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತವಾಗಿ ಪಟ್ಟವನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಈ ಉತ್ಸವಕ್ಕಾಗಿ ಕರೆಸಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರೆಲ್ಲರಿಗೂ, ರತ್ನಗಳನ್ನೂ, ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ, ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನೂಕೊಟ್ಟು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿದರು.ಆಮೇಲೆ ಮಂತ್ರಜ್ಞರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದರ್ಭಪರಿಸ್ತರಣದ ನಡುವೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ,ಮಂತ್ರಪೂತವಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಹೋಮಮಾಡಿದರು.ಆಮೇಲೆ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರೆಲ್ಲರೂ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕರೆತಂದು ಉಪ್ಪರಿಯನ್ನೇರಿಸಿ,ಅಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಕಾಲುಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತಮಾಸ್ತರಣದಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲಂಕೃತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಒಂದು ದಿವ್ಯಾಸನದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ,ನಾನಾವಿಧವಾದಮಂತ್ರಗಳನ್ನುಚ್ಚರಿಸುತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಪುಣ್ಯನದಿಗಳಿಂದಲೂ, ನದಗಳಿಂದಲೂ, ಸಮುದ್ರಗಳಿಂದಲೂ, ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥಗಳಿಂದಲೂ ತೀರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಂದು ಸುವರ್ಣಕುಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಟ್ಟರು. ಆಗ ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ,

ಮನ್ವಾದಿಸ್ಮೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ,ವಿಹಿತಗಳಾದ ಕ್ರಮವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ, ಗಜ, ಗವಾಕ್ಷ, ಗವಯ, ಶರಭ, ಗಂಧಮಾದನ, ಮೈಂದ, ದ್ವಿವಿದ, ಹನುಮಂತ, ಜಾಂಬವಂತ, ನಳರೇ ಮುಂತಾದ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ, ಎತ್ತಿನಕೊಂಬುಗಳಿಂದಲೂ,ಸುವರ್ಣಪಾತ್ರೆಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಸುಗಂಧತೀರ್ಥವನ್ನೆತ್ತಿ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡುವಂತೆ ಆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ನಡೆಸಿದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ ಈಸುಗ್ರೀವಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕೋತ್ಸವಸಂಭ್ರಮವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೂಗಿ ಕೊಂಡಾಡುತಿದ್ದರು. ಆಮೇಲೆ ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನಣ್ಣನ ಮಗನಾದಅಂಗದನನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದಪ್ಪಿ ಕರೆತಂದು ಪೀಠದಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ಮಾಡಿದನು.ಈ ಅಂಗದನ ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿನ ವಾನರರಿಗೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನುನೋಡಿ 'ಭಲೆ!ಭಲೆ! ಶಹಬಾಸ್!" ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡುತಿದ್ದರು. ಈ ಮಹೋತ್ಸವಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮುಖ್ಯಕಾರಣನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಸ್ತುತಿಸುತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಪುರವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದುಬ್ಬುತಿದ್ದರು. ಆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಧ್ವಜಪತಾಕೆಗಳು ಕಂಗೊಳಿಸುತಿದ್ದುವು. ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯೆಂಬ ಆಬೆಟ್ಟದ ಗುಹೆಗೆ ಆಗ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವಶೋಭೆಯೇ ಉಂಟಾದಂತೆ ಕಾಣುತಿತ್ತು. ಈಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕೋತ್ಸವವು ಮುಗಿದೊಡನೆಯೇ, ಕಪಿರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ತಾನಾಗಿಯೇ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ತನ್ನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವೈಭವಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಬಂದು, ಇಂದ್ರನು ಸ್ವರ್ಗಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸುವಂತೆ ವಾನರರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಭೋಗಗಳನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ರುಮೆಯೊಡಗೂಡಿ ಸುಖದಿಂದಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು,

---

ರಾಮನು ಪರ್ವತಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತವಾಗಿ ಕುಳಿತು, ಸೀತೆಯನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡು ವಿರಹತಾಪದಿಂದ, ದುಃಖಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆತನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದಿರುತ್ತಿರಲು, ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ ಅತ್ತಲಾಗಿ ಮಾಲ್ಯವತ್ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದನು. ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ, ಹುಲಿಗಳೂ ಇತರ ಮೃಗಗಳೂ, ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ಸಿಂಹಗಳು ಭಯಂಕರವಾದ ಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಪೊದೆಗಳಿಂದಲೂ, ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಮರಗಳಿಂದಲೂ, ತುಂಬಿದ ಆ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕರಡಿಗಳೂ, ಕಪಿಗಳೂ, ಗೋಲಾಂಗೂಲಗಳೂ, ಕಾಡುಬೆಕ್ಕುಗಳೂ ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ಪರ್ವತವು ಮೇಘಗಳೇ ಗುಂಪುಗೂಡಿದಂತೆ ಕಾಣುತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ನಿರ್ಮಲವಾದ ನೀರುಳ್ಳ ಮಡುಗಳು ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಆ ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಒಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಗುಹೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ವಾಸಕ್ಕಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಮೇಲೆ ಶ್ರೀರಾಮನು,ತಾನು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಸಂಕೇತವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು,ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, ತತ್ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ಒಂದಾನೊಂದುಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು. “ವತ್ಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ಈ ಬೆಟ್ಟದ ಗುಹೆಯು ಬಹಳ ರಮ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು.ತಕ್ಕಷ್ಟುಗಾಳಿಯೂ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು.ಈ ಮಳೆಗಾಲವು ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುವೆವು. ಇದರ ಶಿಖರವು ಎಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ, ಉನ್ನತವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು ನೋಡು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿಳುಪು, ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು ಮೊದಲಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಲ್ಲುಗಳು ಈಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಅಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು.ಬಗೆಬಗೆಯ ಧಾತುಗಳೂ ತುಂಬಿರುವುವು.ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಹೆಗಳೂ ಗಿರಿನದಿಗಳೂ ಶೋಭಿಸುವುವು. ಬಗೆಬಗೆಯ ಮರದ ಗುಂಪುಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವುವು. ಮನೋಹರಗಳಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಹಬ್ಬಿರುವುವು. ಅನೇಕಪಕ್ಷಿಗಳು ಕೂಗುತ್ತಿರುವು

ವು. ನವಿಲುಗಳು ಕೇಕಾಧ್ವನಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುವು. ಮಾಲತಿ, ಮೊಲ್ಲೆ ಮೊದಲಾದ ಹೂಗಿಡಗಳ ಪೊದೆಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುವು. ಇನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಸಿಂಧುವಾರ,ಗೋರಂಟೆ, ಕಡವು, ಅರ್ಜುನ ಸರ್ಜಕ ಮುಂತಾದ ಹೂಗಿಡಗಳು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ಅರಳಿದ ಕಮಲಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಈ ಕಮಲಸರೋವರವು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು ನೋಡಿದೆಯಾ?ನಮ್ಮ ಗುಹೆಗೆ ಇದು ಸಮೀಪವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ನೈಋತ್ಯಾಭಿಮುಖವಾದ ಬಾಗಿಲುಳ್ಳುದಾಗಿ ಈಶಾನ್ಯದ ಕಡೆಗಿರುವ ಈ ಗುಹೆಯು, ನಮಗೆ ಬಹುವಿಧದಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇದರ ಹಿಂಭಾಗವು ತಿಟ್ಟಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ವಿಶೇಷವಾದ ಗಾಳಿಯು ಬಡಿಯದಂತೆ ಮರೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಈ ಗುಹೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಯೂಕೂಡ ಹೆಚ್ಚು ತಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಸಮವಾಗಿಯೂ, ನುಣುಪಾಗಿಯೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು- ಇದು ಕಾಡಿಗೆಯ ಹರಳಿನಂತೆ ಎಷ್ಟು ಕಪ್ಪಾಗಿರುವುದು ನೋಡು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ ! ಇದೋ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಶಿಖರವನ್ನು ನೋಡು. ಮೇಲೇಳುತ್ತಿರುವ ಕರೀಮೇಘ ಸಮೂಹದಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ! ಈ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂಕೂಡ ಬಗೆಬಗೆಯ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿ ಕೈಲಾಸಶಿಖರದಂತೆ ಕಾಣುವ ಬಿಳೀಶಿಖರವು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು ನೋಡು. ನಮ್ಮ ಗುಹೆಯ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಈ ನದಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಇದರ ಬಣ್ಣವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತ್ರಿಕೂಟಗಿರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಂಗಾನದಿಯಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಪಗೆ, ತಿಲಕ, ತಾಳೆ, ಹೊಂಗೆ, ಅದಿಮುರ್ತ್ತೆ, ಪದ್ಮಪರ್ಣಿ, ಸರಳ, ಅಶೋಕ, ಆಲ, ಸ್ಯಂದನ, ವಾನೀರ,ಪಗಡೆ, ಕೇಗದೆ, ಅಲ, ಹಿಂತಾಲ, ತಿಲ್ವ, ಬೆತ್ತ, ಕಡವು, ಕೃತಮಾಲ ಇದೇ ಮೊದಲಾದ ತೀರವೃಕ್ಷಗಳು,ಪುಷ್ಪಫಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ಈ ನದಿಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಅಪೂರ್ವಶೋಭೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು!ಇವುಗಳಿಂದ ಈ ನದಿಯು ಅನೇಕ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತಳಾದ ಉತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಯಂತೆಯೇ ತೋರುತ್ತಿ

ರುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ನಾನಾಜಾತಿಯ ಹಕ್ಕಿಗಳು ನೂರಾರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಸ್ವರಗಳಿಂದ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಅನುರಾಗವುಳ್ಳ ಚಕ್ರವಾಕಪಕ್ಷಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜತೆಜತೆಯಾಗಿ ಸೇರಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೊಗಸನ್ನು ನೋಡು! ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕರೀನೈದಿಲೆಗಳೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಂಪುತಾವರೆಗಳೂ, ಬೇರೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಳೀನೈದಿಲೆಗಳೂ ಈ ನದಿಯಮೇಲೆ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು ನೋಡು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೂರಾರುಕೊಕ್ಕರೆಗಳೂ, ನವಿಲುಗಳೂ, ಕ್ರೌಂಚಗಳೂ ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವುವು. ವತ್ಸನೆ! ಇದೋ! ಇದರ ತೀರದಲ್ಲಿ, ಹಂಸಗಳಿಂದಲೂ, ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿತಗಳಾಗಿ ಅತಿಮನೋಹರಗಳಾದ ಈ ಮಳಲು ದಿಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಿಯಾಗಿ ಸಮಸ್ತಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತಳಾದ ಹೆಂಗಸೊಬ್ಬಳು ನಮ್ಮಮುಂದೆ ನಿಂತು ನಗುವಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಎಲೈಸೌಮ್ಯನೆ! ಅನೇಕಮಹರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಸೇವಿತವಾದ ಈ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಜೋಡಿಸಿದಂತೆ ಸಾಲಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಚಂದನವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನೋಡು! ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಯಂದನವೃಕ್ಷಗಳ ಸಾಲುಗಳೂಕೂಡ ಮನಸ್ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೇ ಉದ್ಭವಿಸಿದಂತೆ ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುವು ನೋಡು. ಆಹಾ! ಎಲೈ ಶತ್ರುಸೂದನನೆ! ಈ ಪ್ರದೇಶವೇನೋ ಬಹಳರಮಣೀಯವಾಗಿ ಇರುವುದು. ಇದು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಬಹಳ ಹಿತಕರವಾಗಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುವೆವು. ಚಿತ್ರಚಿತ್ರಗಳಾದ ಕಾಡುಗಳುಳ್ಳ ಸುಗ್ರೀವನಗರಿಯಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಹಳ ದೂರವಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೇ ತೋರುವುದು. ಆಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮೃದಂಗಧ್ವನಿಗಳೊಡನೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕೂಗಿಡುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ವಾನರರ ಘೋಷವೂ, ಅವರ ಗಾನಧ್ವನಿಗಳೂ,ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿಗೇ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುವಲ್ಲವೆ? ಕಪಿರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಕೈತಪ್ಪಿಹೋಗಿದ್ದ ತನ್ನರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ತನ್ನಪತ್ನಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದು, ತನ್ನಮಿತ್ರರೊಡಗೂಡಿ, ಮಹಾಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ"ಎಂದು ಹೇಳಿ,ರಾಮನು ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ, ಅನೇಕವಸ್ತುಸಮೃದ್ಧಗಳಾದ ಗುಹೆಗಳಿಂದಲೂ,ಪೊದರು

ಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಆ ಪ್ರಸ್ರವಣಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಅನೇಕವಸ್ತುಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಆ ಬೆಟ್ಟವು ವಿಶೇಷಸುಖಾಸ್ಪದವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಲಿನ ವಾಸವು ರಾಮನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯಳಾದ ಸೀತೆಯ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಸಂಕಟವೇ ಹೆಚ್ಚುತಿತ್ತು. ಇದರಮೇಲೆ ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಉದಯಪರ್ವತದಮೇಲೆ ಚಂದ್ರೋದಯವಾಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಅವನ ವಿರಹತಾಪವು ಮತ್ತಷ್ಟುಹೆಚ್ಚಿ, ಅವನಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೇ ಹತ್ತುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳಗಾಗುವವರೆಗೂ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳುತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಸೀತಾವಿರಹದುಃಖದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತ, ರಾಮನು ಅಹೋರಾತ್ರವೂ ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಕಟಪಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸಮಭಾಗಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ಅಣ್ಣನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ ಒಂದಾನೊಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಎಲೈವೀರನೆ! ಹೀಗೇಕೆ ಸಂಕಟಪಟ್ಟು ದುಃಖಿಸುವೆ? ಈ ಶೋಕವನ್ನು ಬಿಡು! ಧೀರನಾದ ನೀನೇ ಹೀಗೆ ದುಃಖಿಸಬಾರದು. ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದುಃಖವಶರಾದವರಿಗೆ ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳೂ ಕೈಗೂಡಲಾರವು. ನೀನೂ ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದವನಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿ ಕಾರಣಗಳಾದಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನವೂ, ದೈವದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದು. ಆಸ್ತಿಕತೆಯೂ, ಧರ್ಮಶೀಲತೆಯೂ, ಕಾರ್ಯೋದ್ಯೋಗವೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿರುವುವು. ನೀನು ಹೀಗೆ ಧೈರ್ಯಗುಂದಿದ್ದರೆಎಂದಿಗೂನಿನ್ನ ಶತ್ರುವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲಾರೆ! ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಪಟಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದರೆ ಹೀಗೆ ಎದೆಗುಂದಿ ಉತ್ಸಾಹಹೀನನಾದ ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇಅಲ್ಲ. ದುಃಖವನ್ನು ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ನಿನ್ನ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡವೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಹಿಡಿ! ಆಗ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಅವನ ಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆ ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಬಹುದು. ಅಣ್ಣಾ! ಕಾಡುಗಳಿಂದಲೂ ಗುಡ್ಡಗಳಿಂದಲೂ, ಸಮುದ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯನ್ನೂ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿಮಾಡಬಲ್ಲ ನಿನಗೆ ಆ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದೊಂದಸಾಧ್ಯವೆ? ಎಂದಿಗೂಇಲ್ಲ! ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಡಬೇಡ! ಈಗ ಮಳೆಗಾಲವು ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಶರತ್ಕಾಲದವರೆಗೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸು! ಆಮೇಲೆ ನೀನುಆ

ರಾವಣನನ್ನೂ, ಅವನ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನೂ,ಅವನ ಪರಿವಾರಗಳನ್ನೂ ಹುಟ್ಟ ಡಗಿಸಬಹುದು. ಅಣ್ಣಾ! ಈಗ ನಾನೇ ನಿನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವೆನೆಂದು ತಿಳಿಯ ಬೇಡ! ಬೂದಿಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಹೋದ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಅಗ್ನ್ಯುದ್ದೀಪಕಗಳಾದ ಆಹುತಿಗಳಿಂದ ಉರಿಸುವಂತೆ, ಈಗ ಸೀತಾವಿರಹದುಃಖದಿಂದ ನಿದ್ರೆಮಾ ಡುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನವೀರ್ಯವನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವೆನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಲ್ಲ" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಹಿತವಾಗಿಯೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಮನು ಅದನ್ನಭಿನಂದಿಸುತ್ತ,ಆತನನ್ನು ಕು ರಿತು ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ"ವತ್ಸನೆ!ನಿಜವಾದ ಅನುರಾಗವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಿಯನಾಗಿಯೂ, ಹಿತನಾಗಿಯೂ, ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವಮಿತ್ರನು ಯಾವಯಾತುಗಳನ್ನಾಡಬೇಕೋ,ಅಂತಹಮಾತುಗಳನ್ನೇ ನೀನೂ ಆಡಿರುವೆ. ಇದೋ! ಈಗಲೇ ನಾನು ನನ್ನ ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಶೋಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆನು! ಇನ್ನು ನಾನು ಎಂತಹ ಪರಾಕ್ರಮಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿರಂಕುಶವಾಗಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸ ತಕ್ಕ ನನ್ನವೀರ್ಯವನ್ನೇ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವೆನು. ಮುಂದಿನ ಶರತ್ಕಾಲವನ್ನೇ ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು.ಎಲೆವತ್ಸನೆ!ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇನಡೆಸುವೆನು. ಸುಗ್ರೀವನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನೂ ನದಿಗಳ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರು ವೆನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೃತಜ್ಞನಾದ ವೀರನು, ತಾನು ಇತರರಿಂದ ಪಡೆದ ಉ ಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದಿರಲಾರನು. ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಲ್ಲದವ ನಾದರೋ, ತಾನು ಹೊಂದಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸದೆ, ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ ವನ್ನೂ ಮಾಡದೆ, ಮಹಾತ್ಮರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುವನು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನುಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು,ರಾಮನ ಮಾತನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ, ಆತನಿಗೆ ವಿನಯದಿಂ ದ ಕೈಮುಗಿದುನಿಂತು, ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಆ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಅಣ್ಣಾ! ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ನಿಜವು. ಸುಗ್ರೀವ ನು ನಿನ್ನಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಕೈಗೂಡಿಸುವನು. ಮಳೆಗಾಲ ವು ಮುಗಿದು ಶರತ್ಕಾಲವು ಬರುವವರೆಗೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿರು! ನಿನ್ನ ಶತ್ರುವ ನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎದೆಗುಂದದೆ ಉತ್ಸಾಹಯುಕ್ತನಾಗಿರು! ಅ

ಡುವರೆಗೆ ನಿನಗೆ ಆಗಾಗ ಶತ್ರುವಿನಮೇಲೆ ಬರತಕ್ಕ ಕೋಪವನ್ನೂ ತಡೆದು ಕೊಂಡು, ಮುಂದಿನ ಶರತ್ಕಾಲವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಈ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳು ಗಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಬಿಡು ! ಶತ್ರುವಧ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೇ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಅನೇಕ ಸಿಂಹಗಳಿಗೆಡೆಯಾದ ಈಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರು. ನಾನೂ ಸಮಸ್ತವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುವೆನು." ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

---

[1] ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮಳೆಗಾಲವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಿದುದು.

ಹೀಗೆ ರಾಮನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದು, ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ವಾನರರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿ,ಮಾಲ್ಯವಂತವೆನಿಸುವ ಆ ಪ್ರಸ್ರವಣ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ನಾವು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಸಂಕೇತಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ಮಳೆಗಾಲವು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಾಕಾರಗಳಾದ ಮೇಘಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ನೆರೆದಿರುವುವು- ಇದೋ! [2]ಆಕಾಶವೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ, ಸಮುದ್ರಜಲವನ್ನೊಳಕೊಂಡು, ಕಾರ್ತಿಕದಿಂದ ಆಷಾಢದವರೆಗಿನ,ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಗರ್ಭವನ್ನುಧರಿಸಿ ಈಗ ಸಮಸ್ತರಸಗಳಿಗೂ ಮೂಲವಾದ ಜಲವನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಮೇಲೆ ಕಾಣುವ ಮೇಘಗಳ ಪದರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ನಾವು ಈ ಮೇಘಗಳೆಂಬ ಸೋಪಾನಪಙ್ತಿಗಳಿಂದಲೇ ಆಕಾಶವನ್ನೇರಿ, ಈಗ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕೆಗಳ ಮತ್ತು ಸರಳಪುಷ್ಪಗಳ ಮಾಲಿಕೆಯಿಂ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ರಾಮನು ವರ್ಷಾಕಾಲವರ್ಣನೆವ್ಯಾಜದಿಂದ ತನ್ನ ಆಶ್ರಿತರ ವಿರಹವನ್ನು ತಾನು ಸಹಿಸಲಾರದುದನ್ನು ಅನ್ಯಾಪದೇಶದಿಂದ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

2 ಇಲ್ಲಿ " ಯಾಭಿರಾದಿತ್ಯಸ್ತಪತಿ ರಶ್ಮಿಭಿಸ್ತಾಭಿಃಪರ್ಜನ್ಯೋವರ್ಷತಿ " ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು.

ದ [1] ಸೂರ್ಯನನ್ನರ್ಚಿಸಿ ಬರಬಹುದೆಂದು ತೋರುವುದು.ಇದೋ ಆಕಾಶದ ಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣಮೇಘಗಳು, ನಡುವೆ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗದಿಂದ ಕೆಂಪಾಗಿಯೂ, ಸುತ್ತ ಲೂ ಬಿಳುಪಾಗಿಯೂ, ಜಲದಿಂದ ಆರ್ದ್ರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಬೇಸಗೆಯ ಕಾವಿನಿಂದಾದ ಇದರ ಹುಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದುನೋಡು.ಈ ಆಕಾಶವು ಮಂದಮಾರುತಗಳೆಂಬ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ, ಶೈತ್ಯೋಪಚಾರಾರ್ಥವಾದ ಚಂದನಾನುಲೇಪನಗಳಂತಿರುವ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ವಿರಹತಾಪದಿಂದ ಬಿಳುಪೇರಿದಂತೆ ಬಿಳೀ ಮೇಘಗಳೊಡಗೂಡಿರುವುದುನೋಡಿದೆಯಾ?ಈ ಆಕಾಶವೂಕೂಡ ನನ್ನಂತೆ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯವಿರಹದಿಂದ ಪೀಡಿತವಾದಂತೆಯೇ ಕಾಣುವುದು.ಇದುವರೆಗೂ ಭೂಮಿಯು ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದಕಾದು ಈಗಲೇ ಹೊಸನೀರುಬಿದ್ದುನೆನೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ,ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೊಗೆಯು ಹೊರಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನುನೋಡು. ವಿರಹತಾಪದಿಂದ ಕಂದಿದ ನಮ್ಮ ಸೀತೆಯು ಆಗಾಗ ಬಾಷ್ಪವನ್ನು (ಕಣ್ಣೀರನ್ನು) ಬಿಡುವಂತೆ ಇದೂ ಬಾಷ್ಪವನ್ನುಬಿಡುತ್ತಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲವೆ ? ಮೇಘಗಳ ಗುಂಪಿನಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನುಗ್ಗಿಬಂದು, ಸೌಗಂಧಿಕದಂತೆ ಸುಖಶೀತಲವಾಗಿ,ತಾಳೆಹೂಗಳ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದಕೂಡಿ, ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೀಸುವ ಈಗಿನಗಾಳಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ?ಇದನ್ನು ನಾವು ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಕುಡಿದು ಬಿಡಬಹುದೆಂದೇ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು. ಅರ್ಜುನವೃಕ್ಷಗಳ ಅರಳುಗಳಿಂದಲೂ, ತಾಳೆಹೂಗಳ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಈ ಪರ್ವತದಮೇಲೆ, ಎಡೆಬಿಡದೆ ವರ್ಷಧಾರೆಯು ಬೀಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ವೈರಿಯನ್ನಡಗಿಸಿ, ಪುಷ್ಪಚಂದನಾದಿಗಳಿಂದಲಂಕೃತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು, ವಾನರರಿಂದಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೇಘಗಳೆಂಬ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನಗಳನ್ನುಟ್ಟು, ಜಲಧಾರೆಗಳೆಂಬ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಗಳನ್ನುಧರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಬರುವ ಗಾಳಿಯ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಪಕ್ರಮಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು.ಈಗಿನ ಗಗನಪ್ರದೇಶವು ನಮ್ಮಂ

---

[1] ಇಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬಮಧ್ಯಗತನಾಗಿ ಸದಾ ಧ್ಯೇಯನಾದ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ತಹ ವಿರಹಿಗಳನ್ನು ಸಂಕಟಪಡಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅದನ್ನು ದೇವೇಂದ್ರನು ಚಿನ್ನದಚಾಟಿಗಳಿಂದ ಹೊಡೆಯುವಂತೆ ಆಗಾಗ ಮಿಂಚುಗಳು ಹೊರಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಈ ಮಿಂಚುಗಳು ಕಾಣಿಸಿದೊಡನೆಯೇ ಆ ಕಶಾಘಾತದ ವೇದನೆಗಾಗಿ ಆಕಾಶವು ಕೂಗಿಡುವಂತೆ ಭಯಂಕರನಾದದ ಗುಡುಗುಗಳೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಕರೀಮೇಘಗಳ ನಡುವೆ ಥಳಥಳಿಸಿಬರುವ ಈ ಮಿಂಚಿನ ಕಾಂತಿಯು ರಾವಣನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿಸಿಕ್ಕಿ ಸಂಕಟಪಡುತ್ತಿರುವ ಸೀತೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಮೇಘಗಳನ್ನು ಲೇಪಿಸಿದಂತೆ ಚಂದ್ರಾದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆಸಿ, ಸುತ್ತಲೂ ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದಂತಿರುವ ಈ ದಿಗ್ಭಾಗಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಇವು ಈಗ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರೊಡಗೂಡಿ ಕಾಮೋಪಭೋಗವನ್ನನುಭವಿಸುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹಿತಕರಗಳಾಗಿರುವುವೇ ಹೊರತು, ನಮ್ಮಂತವರಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಿಸುವುವು. ಈ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿರುವ ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕೆಗಳು, ಮಳೆಬಿದ್ದುದರಿಂದ ಉಲ್ಲಾಸಹೊಂದಿ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾಗಿ, ಭೂಮಿಯಿಂದೇಳುವ ಹೊಗೆಯನಡುವೆ ನಾಯಿಕಾಸಮಾಗಮದಿಂದ ಆನಂದಬಾಷ್ಪವುಳ್ಳವರಾಗಿ ನಗುತ್ತಿರುವ ಕಾಮುಕರಂತೆ ಕಾಣುವುವು ನೋಡು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದಷ್ಟೂ ನನಗೆ ಕಾಮವು ಉತ್ತೇಜನಹೊಂದುತ್ತಿರುವುದು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಈಗ ನೆಲದ ಧೂಳಿಯೆಲ್ಲವೂ ಶಾಂತವಾಗಿ ಆಕಾಶವು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವುದು. ಗಾಳಿಯು ಮಂಜಿನೊಡಗೂಡಿ ಜಿಲ್ಲನೆ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು. ಬೇಸಗೆಯಿಂದುಂಟಾದ ತಾಪವೇ

ಇಲ್ಲಿ “ರಜಃ ಪ್ರಶಾಂತಂ ಸಹಿಮೋದ್ಯ ವಾಯುಃ ನಿದಾಘದೋಷಪ್ರಸರಾಃ ಪ್ರಶಾಂತಾಃ। ಸ್ಥಿತಾಹಿ ಯಾತ್ರಾ ವಸುಧಾಧಿಪಾನಾಂ ಪ್ರವಾಸಿನೋ ಯಾಂತಿ ನರಾಸ್ಸ್ವದೇಶಾನ್॥” ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇವು ಮೊದಲಾಗಿ ಭಗವತ್ಕಟಾಕ್ಷಸ್ವರೂಪವೇ ಅನ್ಯಾಪದೇಶವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಇಲ್ಲಿ ರಜಶ್ಶಾಂತಿಯಿಂದ ರಜೋಗುಣಶಾಂತಿಯೂ, ವಾಯುಶಬ್ದಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ವಾಯುವಿನಂತೆ ಎಡಬಿಡದೆ ತಿರುಗುವ ಸಂಸಾರಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಜನರ ಸ್ಥಿತಿಯೂ, ಹಿಮಮಿಶ್ರತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಶೀತಲಹೃದಯತ್ವವೂ, ನಿದಾಘಾದಿದೋಷಶಾಂತಿಗಳಿಂದ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಾದಿ ತಾಪತ್ರಯಶಾಂತಿಯೂ, ಜೈತ್ರಯಾತ್ರೆ ನಿಂತಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರಗತಿಯು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದೂ, ಸ್ವದೇಶಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ತಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ಯಭೂತವಾದ ಪರಮಪದಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಸೂಚಿತವು.

ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಗ್ಗಿಹೋದುವು. ರಾಜನ ದಂಡಯಾತ್ರೆಗಳು ತತ್ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು. ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೋದವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ನಿವಾಸಗಳನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿರುವರು. [1]ಈಗ ಹಂಸಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ವಾಸಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾನಸಸರಸ್ಸಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವುವು. ಚಕ್ರವಾಕದಂಪತಿಗಳು ಕಾಮೋದ್ರೇಕದಿಂದ ಒಂದನ್ನೊಂದಗಲದಿರುವುವು. ಮಳೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ಮಾರ್ಗವೆಲ್ಲವೂ ಕೆಟ್ಟು, ರಥಾದಿವಾಹನಗಳ ಸಂಚಾರವೇ ನಿಂತುಹೋಗಿರುವುದು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೋಡಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಕೆಲವುಕಡೆಯಲ್ಲಿ [2] ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಮತ್ತು ಈಗ ವನಪ್ರದೇಶವು ಒಂದೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳಿಂದ ಮರೆಸಲ್ಪಟ್ಟು ಅಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಶಾಂತವಾಗಿರುವ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತಿರುವುದು. ಇದೋ! ಇತ್ತಲಾಗಿ ಬೆಟ್ಟದಿಂದ ಬಿಳುವ ನದಿಗಳ ನೀರನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? [3]ಈ ನದಿಗಳು ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಗೈರಿಕಾದಿಧಾತುಗಳ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೆಂಪಾಗಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಿರಿ ಬೀಳುವ ಸರ್ಜಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ, ಕದಂಬಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಹಂಸಗಳಿಗೆ ಮಾನಸವಾಸಾಭಿಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಪರಮಹಂಸರೆನಿಸಿದ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಂಚಾರರಹಿತರಾಗಿರುವರೆಂದು ಸೂಚಿತವು. ಮತ್ತು ಚಕ್ರವಾಕಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯೆಯರೊಡಗೂಡಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದುದರಿಂದ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯುಕ್ತರಾದ ಯೋಗಿಹೃದಯಗಳು ಸೂಚಿತವು. ವರ್ಷಧಾರೆಯಿಂದ ಯಾನಗಳು ನಿಂತುದಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಭಗವತ್ಕಟಾಕ್ಷವರ್ಷದಿಂದಾಗುವ ಕರ್ಮನಿವೃತ್ತಿಯು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

2 ಇಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದ ಪ್ರಕಾಶಾಪ್ರಕಾಶಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಮಂದಾಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತಿರುವುದೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

3 ಇಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಗಳ ಬಿಳುಪಿನಿಂದಲೂ, ಧಾತುಗಳ ಕೆಂಪಿನಿಂದಲೂ ಮಿಶ್ರವಾಗಿ ಹರಿಯುವ ನದಿಗಳ ವೇಗವನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ನವಿಲುಗಳ ಕೇಕಾಧ್ವನಿಯನ್ನೂ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ, ಸಾತ್ವಿಕ ರಾಜಸಜ್ಞಾನಮಿಶ್ರವಾಗಿ, ಭಗವದ್ವಿಷಯಾನುರಾಗದಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಭಕ್ತರು, ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತು ಭಕ್ತಿಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವ ಇತರಭಕ್ತರ ಸ್ತುತಿರವವನ್ನು ಕೇಳಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದುಬ್ಬುವರೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

ಬಿಳುಪಾಗಿ, ಹೊಸನೀರಿನೊಡನೆ ಕಲೆತು, ಎಷ್ಟುವೇಗವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು. ಇವುಗಳ ಪ್ರವಾಹಘೋಷವು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ನವಿಲುಗಳ ಕೇಕಾಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ಕಲೆತಿರುವುದು.[1]ದುಂಬಿಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾಗಿರಸಮಿಶ್ರವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಈನೇರಳೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಈಗ ಜನಗಳು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಭುಜಿಸುತ್ತಿರುವರು.ಇದೋ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಗಿ, ಗಾಳಿಯಿಂದುದುರಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿರುವ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ ಮಾವಿನಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ!ಮಿಂಚುಗಳಿಂದಲೂ, ಹಂಸಗಳಿಂದಲೂ,ಶೋಭಿತಗಳಾಗಿ ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರಗಳಂತಿರುವ ಈ ಮೇಘಗಳು, ಧ್ವಜಗಳಿಂದಲೂ ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತಗಳಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಂತಿರುವ [2]ಮದವಾನೆಗಳಂತೆ ಉಚ್ಚಧ್ವನಿಯಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಈ ಅರಣ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡು. ಇಲ್ಲಿನ ತೃಣಭೂಮಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಳೆಯಿಂದ ಚಿಗುರಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನವಿಲುಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುವು.ಇದರ ಸುತ್ತಲೂ ಮೇಘಗಳು ವರ್ಷಧಾರೆಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿರುವುವು. ಸಾಯಂಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಇವುಗಳ ಶೋಭಾತಿಶಯವು ವಿಶೇಷಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು. [3]ಬಹಳವಾದ ನೀರಿನ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಮೇಘಗಳು, ಆ ಜಲಗರ್ಭಭಾರದಿಂದ ಬೇಗನೆ ನಡೆಯಲಾರದೆ,ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿಂತುನಿಂತು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು.

---

1 ಇದರಿಂದ ಜೀವರಿಗೆ ಭಗವತ್ಕೃಪೆಯಿಂದನುಭವಿಸಬಹುದಾದ ಫಲಸಮೃದ್ಧಿಯು ಸೂಚಿತವು.

2 ಇದರಿಂದ ವೇದಮಾರ್ಗಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಾಗಿ ವಾದಮಾಡುವ ಆಸ್ತಿಕರು ಸೂಚಿತರಾಗುವರು,

3 ಇಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳು ಒಳಗೆ ಜಲಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕೊಕ್ಕರೆಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಕೂಡಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, ಪರ್ವತದ ಒಂದೊಂದು ಶಿಖರವನ್ನೂ ದಾಟಿ ಹೋಗುವುವೆಂಬುದರಿಂದ, "ಹೃದಯೇನೋದ್ವಹಕ್ ಹರಿಂ" ಎಂಬಂತೆ ಭಗವದ್ಧ್ಯಾನಪರರಾಗಿ, ವಿಶದವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ತುತಿಶೀಲರಾಗಿ, ಪೂರ್ವೋತ್ತರಾಘಗಳ ಕ್ಲೇಶವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ದಾಟಿ, ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವವರು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುವರು.

ಮೇಘಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಹಗೊಂಡು, ಮೇಲೇಳುತ್ತಿರುವ [1]ಈ ಕೊಕ್ಕರೆಗಳ ಸಾಲನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ?ಆಕಾಶದ ಅಲಂಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಬಿಳೀ ಕಮಲದಮಾಲಿಕೆಯು ಗಾಳಿಯಿಂದಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದು.ಈಹಸುರುಹುಲ್ಲಿನಮೇಲೆ, ನಡುನಡುವೆ ಇಂದ್ರಕೋಪಗಳೆಂಬ ಮಳೆಯ ಹುಳುಗಳು ಬಿದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಚಿತ್ರವಾದ ಹಸುರುಬಟ್ಟೆಯನ್ನುಟ್ಟಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು. ಯೋಗನಿದ್ರೆಯು ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವನ್ನೂ ನದಿಯು ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ, ಬಲಾಕಪಜ್ತಿಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿರುವ ಮೇಘವನ್ನೂ, ಕಾಮವುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ನಾಯಕರನ್ನೂ ಸೇರುವ ಕಾಲವೇ ಇದು. ಈಗಲೇ ವನಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ನವಿಲುಗಳ ನರ್ತನದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವುವು. ಕದಂಬವೃಕ್ಷಗಳು ಪುಷ್ಪಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುವು. ಈಗ ವೃಷಭಗಳು ಗೋವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾದ ಕಾಮವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರುವುವು. ಈಗ ಭೂಮಿಯು ಅನೇಕ ಸಸ್ಯಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುವುವು. ಮೇಘಗಳು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ವರ್ಷಿಸುವುವು. ಮದದಾನೆಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುವುವು. ವನಭೂಮಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿರುವುವು. ವಿರಹಿಗಳು ಅನವರತವೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯರನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿರುವರು. ನವಿಲುಗಳು ಅತ್ಯಾನಂದದಿಂದ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಪಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಆಹಾರವು ಸಿಕ್ಕುವುದರಿಂದ ಅವು ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಾಡಾನೆಗಳು ತಾಳೆಯ ಹೂವಿನ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದ ಹರ್ಷಿತಗಳಾಗಿ, ಗಿರಿನದಿಗಳ ಪ್ರವಾಹವೇಗದಿಂದುಂಟಾದ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ರೇಗುತ್ತ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೂಗಿಡುತ್ತಿರುವ ನವಿಲುಗಳ ಧ್ವನಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಮದದಿಂದ ಗರ್ಜಿಸುವುದನ್ನು ಕೇಳಿದೆಯಾ? ಇದೋ! ಇತ್ತಲಾಗಿ ಕದಂಬಪುಷ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಮಕರಂದಪಾನಕ್ಕಾಗಿ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ಕರೀಮೋಡಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಬಿಳೀಕೊಕ್ಕರೆಗಳ ಸಾಲನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವುದರಿಂದ,ಕಾಲಮೇಘಶ್ಯಾಮನಾದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸೇರುವ ಭಕ್ತರೂಪವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ಸೂಚಿತವು.

ಬರುತ್ತಿರುವ ದುಂಬಿಗಳ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನೋಡು.ಇವು ಈ ಪುಷ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿರುವ ಮಕರಂದವನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದರಿಂದ,ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮದವೇರಿದ್ದರೂ, ಮೇಲೆ ಬಿಳುವ ಮಳೆಯ ಬಡಿತಕ್ಕೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಕೊಂಬೆಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಳ್ಳುವುವು.ಇದರಿಂದ ಅವುಗಳ ಮದವೆಲ್ಲವೂ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಡುಗಿಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು.ಇದ್ದಲಿನ ರಾಶಿಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾಗಿಯೂ, ರಸಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ನೇರಿಳೆಯ ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ?ಇವುಗಳಸುತ್ತಲೂ ದುಂಬಿಗಳು ಬಂದು ಮುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುವುವು.ಮಿಂಚುಗಳೊಡಗೂಡಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಮೇಘಗಳು, ಪತಾಕೆಗಳಿಂದಲಂಕೃತಗಳಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಗರ್ಜಿಸುವ ಆನೆಗಳಂತಿರುವುವು.ಈಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ಆಡವಿಗಳ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಡಾನೆಗಳು, ಆಗಾಗ ಮೇಘಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ,ಪ್ರತಿಗಜಗರ್ಜನೆಯೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡು, ಅದರೊಡನೆ ಹೋರಾಡಬೇಕೆಂದು ವೇಗದಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು ವತ್ಸನೆ! ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಆನೇಕವಿಷಯಗಳನ್ನೊಳಕೊಂಡ ಈ ಕಾಡುಗಳ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಭ್ರಮರಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಈವನವೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗಾನಮಾಡುವಂತಿರುವುದು.ನವಿಲುಗಳಿಂದ ಕುಣಿಯುವಂತಿರುವುದು.ಮದದಾನೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತೇರಿದಂತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಡವು,ಮತ್ತಿ,ಬಾಳೆ ಮುಂತಾದ ಹೂಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಹೊಸನೀರು ನಿಂತಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಮದವೇರಿದ ನವಿಲುಗಳು ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೂ,ಈವನಭೂಮಿಯು ಒಂದುಪಾನಭೂಮಿಯಂತೆಯೇ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮರದೆಲೆಗಳಮೇಲೆ ಮುತ್ತಿನಮಣಿಗಳಂತೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಮಳೆಯಹನಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಗರಿಗಳುಳ್ಳ ಈ ಚಾತಕಪಕ್ಷಿಗಳು, ಪರಮಸಂತೋಷಗೊಂಡು, ತಮಗೆ ದೇವೇಂದ್ರದತ್ತವಾದ ಆ ನೀರನ್ನು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ತಮಗಿದ್ದ ದಾಹವೆಲ್ಲವೂ ಅಡಗುವಂತೆ ಕುಡಿಯುವುವು ನೋಡು. ಭ್ರಮರಝುಂಕಾರಗಳೆಂಬ ತಂತ್ರೀಧ್ವನಿಗಳಿಂದಲೂ, ಕಪಿಗಳ

ಕ ಊಗೆಂಬ ಕರತಾಳಗಳಿಂದಲೂ ಈಗ ಈ ಕಾಡುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಗೀತವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದಂತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವುನವಿಲುಗಳು ನರ್ತನಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕೇಕಾಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಮರಗಳನ್ನಪ್ಪಿ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುವು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನರ್ತಕರಿಂದಲೂ, ಗಾಯಕರಿಂದಲೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಾಜಿಕರಿಂದಲೂ, ತುಂಬಿದ ದೊಡ್ಡ ಗಾನಸಭೆಯೊಂದು ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತಿರುವುದು ನೋಡು. ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಆಕಾರಗಳಿಂದಲೂ, ಬಣ್ಣಗಳಿಂದಲೂ, ಧ್ವನಿಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಇಲ್ಲಿನ ಕಪಿಗಳು, ಮೇಘಗಳ ಗರ್ಜನವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ತಾವು ಅನುಭವಿಸುತಿದ್ದ ನಿದ್ರೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಎಚ್ಚತ್ತು,ಮಳೆಯ ಬಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುವುವು ನೋಡು. ಕಾಮಮದದಿಂದುಬ್ಬಿದ ಯುವತಿಯರು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರನ್ನೂ,ಪರಿಜನರನ್ನೂಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ,ಉಬ್ಬಿದ ಸ್ತನಗಳು ಜಗ್ಗುವಂತೆ,ನವೋಢೆಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಿರಬೇಕಾದಲಜ್ಜೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು,ಉತ್ತಮವಾದ ಫಲಾದ್ಯುಪಹಾರಗಳನ್ನೂ, ಚಂದನಕರ್ಪೂರ ಕುಸುಮತಾಂಬೂಲಾದಿ ಭೋಗದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕೈಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯರ ಬಳಿಗೆ ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದೋಡುವಂತೆ, ಈ ನದಿಗಳೂಕೂಡ, ಉಕ್ಕಿಬರುವ ತಮ್ಮಪ್ರವಾಹವೇಗದಿಂದ ಎರಡುಪಕ್ಕದ ದಡಗಳನ್ನೂ ಒದರಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮಮೇಲೆ ತೇಲಾಡುವ ಚಕ್ರವಾಕದಂಪತಿಗಳೊಡನೆಯೂ,ಪ್ರವಾಹ ವೇಗದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿಬರುವ ಪುಷ್ಪಫಲಾದಿಗಳೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ, ತಮ್ಮ ಪತಿಯಾದ ಸಮುದ್ರರಾಜನಕಡೆಗೆ ವೇಗದಿಂದೋಡುತ್ತಿರುವುವು. ಕಾಡುಗಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಬೆಂದ ಬೆಟ್ಟಗಳು ಒಂದರಮೇಲೊಂದು ಕಾಣುವಂತೆ, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಕರೀಮೇಘಗಳನಡುವೆ ಹೊಸನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿ ಕಪ್ಪಾದ ಸಣ್ಣಮೇಘಗಳ ಪದರಗಳು ಕಾಣುವುವು.ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೇಕಾಧ್ವನಿಯನ್ನುಮಾಡುವ ನವಿಲುಗಳಿಂದಲೂ, ಇಂದ್ರಕೋಪಗಳೆಂಬ ಕೆಂಪುಹುಳುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹಸುರುಹುಲ್ಲಿನ ನೆಲದಿಂದಲೂ, ಕಡವು ಮುಂತಾದ ಹೂಗಳ ವಾಸನೆಯಿಂದಲೂ, ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಈ ಅಡವಿಗಳ

ಸುತ್ತಲೂ, ಕಾಡಾನೆಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈಗ ವಿಶೇಷವಾದ ಮಳೆಯ ವೇಗದಿಂದ ಕಮಲಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಸರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಉದಿರಿ ಹೋದುದನ್ನುನೋಡಿ, ಭ್ರಮರಗಳು ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಆ ಕಮಲಗಳನ್ನುಬಿಟ್ಟು, ಕೇಸರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಡವಿನ ಮರಗಳ ಹೊಸಹೂಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾದುರದಿಂದ ಬಂದುಬಿಳುವುವು. ಈಗ ಆನೆಗಳು ವಿಶೇಷವಾದ ಮದದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿರುವುವು. ಗೋವುಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದುಬ್ಬಿರುವುವು. ಸಿಂಹಗಳು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಮಲಗಿರುವುವು. ಬೆಟ್ಟಗಳು ಹೂಗಳಿಂದಲೂ ಚಿಗುರುಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ ರಮ್ಯವಾಗಿರುವುವು. ರಾಜರು ಯುದ್ಧಯಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅತ್ತಿತ್ತ ಕದಲದೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವರು. ದೇವೇಂದ್ರನೊಬ್ಬನು ಮೇಘಗಳಿಂದ ಆಟವಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಮೇಘಗಳು ಜಲಭರಿತಗಳಾಗಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ, ಸಮುದ್ರಘೋಷವನ್ನೂ ಮರೆಸುವಂತೆ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, ಕೊಳಬಾವಿಗಳನ್ನೂ, ಕೆರೆತೊರೆಗಳನ್ನೂ, ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯನ್ನೂ ತೇಲಾಡಿಸುವಂತೆ ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈಗ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮಳೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವುದು ಗಾಳಿಯು ಮಹಾಘೋಷದಿಂದ ವೇಗವಾಗಿ ಬೀಸುತ್ತರುವುದು. ನದಿಗಳು ಪೂರ್ಣಪ್ರವಾಹದಿಂದ ದಡವನ್ನುಮೀರಿ ದಾರಿತಪ್ಪಿ ಪ್ರವಹಿಸುವುವು. ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ರಾಜರು ಜಲಕುಂಭಗಳಿಂದಭಿಷಿಕ್ತರಾದ ಮೇಲೆ, ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಜಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕಾಣುವಂತೆ, ದೇವೇಂದ್ರನು ಮೇಘಗಳೆಂಬ ಕುಂಭಗಳಿಂದ ಈ ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಿದೊಡನೆ,ಇವು ನೈರ್ಮಲ್ಯರೂಪವಾದ ತಮ್ಮಕಾಂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತಿರುವುವು. ಆಕಾಶವು ಮೋಡಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ಹಗಲಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಾಗಲಿ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಾಗಲಿ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನೆಲವೆಲ್ಲವೂ ಜಲಪ್ರವಾಹದಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಗಿರುವುದು. ಕತ್ತಲೆಯಿಂದ ಲೇಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ದಿಕ್ಕುಗಳೊಂದೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಮಳೆಯನೀರಿನಿಂದ ತೊಳೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳನ್ನು ಮುತ್ತಿನ ಹಾರಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿಟ್ಟಂತೆ, ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಗಿರಿನದಿಗಳು ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳಿಂದ ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ವೇಗವುಳ್ಳ ಈ ಗಿರಿನದಿಗಳು,ನವಿಲುಗಳ ಕೇಕಾಧ್ವನಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರ್ವತಗುಹೆ.

ಗಳ ದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಕದಲಿ ಬೀಳುವಾಗ,ಮುತ್ತಿನ ಹಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಚೆಲ್ಲಿದಂತೆ ಕಾಣುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಬೀಳುವ ಈ ಪ್ರವಾಹಗಳು, ಮುತ್ತಿನ ಹಾರಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಗುಹಾದ್ವಾರಗಳಲ್ಲಿ ತಂಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡು. ಆಕಾಶದಿಂದ ನಾಲ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚದರಿ ಬೀಳುವ ಜಲಧಾರೆಗಳು, ಸಂಭೋಗಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತುಹೋದ ದೇವತಾಸ್ತ್ರೀಯರ ಹಾರದಿಂದುದಿರಿಬಿದ್ದ ಮುತ್ತುಗಳೋ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಣುವುವು. ಪಕ್ಷಿಗಳು ಗೂಡಿಗೆ ಸೇರುವುದರಿಂದಲೂ, ತಾವರೆಗಳು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೂ, ಜಾಜಿಯ ಹೂಗಳು ಅರಳುವುದರಿಂದಲೂ, ಈಗ ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಂಗತನಾಗುವನೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಈಗ ರಾಜರ ಯುದ್ಧಯಾತ್ರೆಗಳು ನಿಂತುಹೋಗಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಯುದ್ಧೋದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹೊರಟ ಸೇನೆಯೂಕೂಡ ಹಿಂತಿರುಗಿ ತನ್ನಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತಿರುವುದು. ಈ ಮಳೆಗಾಲವು ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜಲಪ್ರವಾಹಗಳ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯಿಂದಅತ್ತಿತ್ತ ಕದಲುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ರಾಜರಿಗಿರುವ ಪರಸ್ಪರವೈರವನ್ನೇ ಅಡಗಿಸಿ ಬಿಡುವಂತಿರುವುದು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಸಂಚಾರಯೋಗ್ಯವಾದ ದಾರಿಯಾವುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ, ಸಮಸ್ತಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಜಲಮಯವಾಗಿ ಒಂದೇಸಮನಾಗಿ ಕಾಣುವುವು. ಸಾಮವೇದಿಗಳಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅಧ್ಯಯನಾರಂಭಸಮಯವಾದ ಭಾದ್ರಪದಮಾಸದ ಹಸ್ತನಕ್ಷತ್ರವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಯಿತು. ಕೋಸಲದೇಶಾಧೀಶ್ವರನಾದ ನಮ್ಮಭರತನು, ಗೃಹೋಪಕರಣಗಳಾಗಲಿ, ಇತರವಸ್ತುಗಳಾಗಲಿ ಈ ಮಳೆಗಾಲದ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು ಕಷ್ಟವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ, ಆಷಾಢಮಾಸದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಗೆ ಮೊದಲೇ, ಮನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು,ಧನಧಾನ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, [1]ಆಷಾಢದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯನ್ನೇ

---

1 ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಕ್ರಮವು ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ "ಆಷಾಢಸ್ಯ ಸಿತೇ ಪಕ್ಷೇ ಏಕಾದಶ್ಯಾಮುಪೋಷಿತಃ। ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ವ್ರತಂ ಕುರ್ಯಾದ್ಯತ್ಕಿಂಚಿತ್ಪ್ರಯತೋ ನರಃ।

ವೃತಾಂಗವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿರದು. ನಾನು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದಾಗ,ಅಯೋಧ್ಯಾವಾಸಿಗಳುನನ್ನ ಪ್ರತ್ಯಾಗಮನವನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದದಿಂದ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಮಾಡುತಿದ್ದಂತೆ,ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಜಲಪೂರಿತವಾದ ಸರಯೂನದಿಯು, ಈಗ ಕೋಲಾಹಲದಿಂದ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ವೈರಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ,ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ರುಮೆಯನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಮನೋಹರವಾದ ಮಳೆಗಾಲವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋಸುಖದಿಂದ ಕಳೆಯುತ್ತಿರುವನು. ವತ್ಸನೆ!ನನಗೆ ಆ ಭಾಗ್ಯವೆಲ್ಲಿಯದು? ಇಂತಹ ಭೋಗ್ಯವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂಕೂಡ ನಾನು ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ, ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು, ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತ, ಈಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಹವೇಗದಿಂದಕಿತ್ತು ಹೋದ ನದಿಯದಡದಂತೆ ಹೀನದಶೆಯನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವೆನು-ನನ್ನ ದುಃಖವೋ ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿರುವುದು. ಈಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದೂ ಎಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು.ರಾವಣನಾದರೋ ನಮಗೆದೊಡ್ಡ ಶತ್ರುವಾಗಿರುವನು. ಈ ಮೂರನ್ನೂ ದಾಟುವುದೇ ನಮಗೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಯುದ್ಧಯಾತ್ರೆಗೆ ಈ ಕಾಲವು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಉಚಿತವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದೇ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ನಾನು, ಈಗಲೇ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ತರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಸುಗ್ರೀವನು ನನ್ನನ್ನೇ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುತಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪದೆ ಹೋದೆನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಇದುವರೆಗೂ ಎಷ್ಟೋಕಷ್ಟಗಳಿಂದ ಕಂದಿಕುಂದಿ ಕೃಶನಾಗಿ ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವೋ ಬಹಳ ಮಹತ್ತಾಗಿರುವುದು. ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಲಿ,ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲಿಸಾಧ್ಯವಾಗತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಈಗ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಕ್ಕೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.ಸುಗ್ರೀವನುಕೃತಜ್ಞತೆಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಈಮಳೆ

ವಾರ್ಷಿಕಾಂಶ್ಚತುರೋ ಮಾಸಾನ್ ವ್ರತಂ ಕಿಂಚಿತ್ಸಮಾಪಯೇತ್। ಅಸಂಭವೇ ತು ಲಾಕೇಽಪಿ ಕರ್ತವ್ಯಂ ತತ್ಪ್ರಯತ್ನತಃ" ಎಂಬುವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಗಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಶರತ್ಕಾಲವು ಬಂದೊಡನೆ ತಾನಾಗಿ ಬಂದು ನನ್ನ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಶರತ್ಕಾಲವು ಬಂದಮೇಲೆ, ಈ ನದಿಗಳ ನೀರೂ, ಸುಗ್ರೀವನ ಮನಸ್ಸೂ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವುದನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ವೀರನಾದ ಪುರುಷನು ತನಗುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಮಾಡದಿರನು.ಹಾಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ,ಸಾತ್ವಿಕರಾದ ಸತ್ಪುರುಷರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಕಟವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಸತ್ಪುರುಷರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು" ಎಂದನು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳುತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆತನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತ, ಅವನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಲೋಚಿಸಿಕೊಂಡು,ತನ್ನ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಅದೇಎಂಬುದನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ "ಅಣ್ಣಾ! ವಾನರೇಂದ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಆಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪುವವನಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಈಡೇರಿಸುವನು. ನೀನುಮಾತ್ರ ಧೈರ್ಯಗುಂದಬೇಡ. ಶರತ್ಕಾಲವು ಬರುವವರೆಗೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಮಳೆಗಾಲವನ್ನು ಕಳೆದುಬಿಡು" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟನೆಯಸರ್ಗವು.

{ ವರ್ಷಾಕಾಲವು ಕಳೆಯುತ್ತಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಹನುಮಂತನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ರಾಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಜ್ಞಾಪಿಸಿದುದು. ಸುಗ್ರೀವನು ನೀಲನನ್ನು ಕರೆದು ಸಮಸ್ತಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕರೆಸುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿದುದು. }

ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಳೆಗಾಲವು ಕಳೆಯುತ್ತಬಂದಿತು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚುಗಳೂ ಮೇಘಗಳೂ ತಗ್ಗುತ್ತ ಬಂದುವು. ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾದುವು. ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಗಳು ಕೂಗಿಡಲಾರಂಭಿಸಿದುವು.ಬೆಳ್ದಿಂಗಳನ್ನು ಲೇಪಿಸಿದಂತೆ ಆಕಾಶವೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗುತ್ತಬಂದಿತು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿ

ತನ್ನ ಶತ್ರುವಾದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ರಾಜ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸುಗ್ರೀವನೂಕೂಡ, ರತ್ನವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಪಡೆದು ಸುಖಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮನೋರಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಈಡೇರಿದುವು. ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಕಾಮಸುಖದಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದರುಮೆಯನ್ನೂ,ತಾನು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟುಕಾದಿದ್ದ ತಾರೆಯನ್ನೂ ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವರೊಡನೆ ಅಹೋರಾತ್ರವೂ ಸುಖಿಸುತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗಿ,ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ಚಿಂತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ,ಕಾಮುಕರಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ,ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಕಾಮಪುರುಷಾರ್ಥವೊಂದರಲ್ಲಿಯೇ ನಟ್ಟ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು.ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಂತ್ರಿಗಳಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಹೇಗೆ ನಡೆಸುವರೆಂಬುದನ್ನೂ ಪರಾಮರ್ಶಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಂದನವನದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇವೇಂದ್ರನಂತೆ ಅನವರತವೂ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆಯೇ ವಿಹರಿಸುತ್ತ, ರಾಜ್ಯದ ಚಿಂತೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಹನುಮಂತನು ಸುಗ್ರೀವನು ಕೇವಲಕಾಮವೃತ್ತನಾಗಿರುವುದನ್ನೂ, ಆಕಾಶವು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಭಾವಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದವನಾಗಿಯೂ, ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಗಳ ತತ್ವವನ್ನುಬಲ್ಲವನಾಗಿಯೂ, ಕಾಲೋಚಿತಗಳಾದ ಧರ್ಮವಿಶೇಷಗಳನ್ನರಿತವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಹನುಮಂತನು,ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದುದೇನೆಂಬುದನ್ನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು,ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದನು. ಈತನು ಮಾತುಬಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ಹಿತವಾಗಿಯೂ, ಕಿವಿಗಿಂಪಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಮೊದಲು ಪ್ರಸನ್ನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿಯೂ, ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಸಾಮಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳಿಂದಲೂ, ನ್ಯಾಯದಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ತನಗೆ ಆತನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹವಾತ್ಸಲ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕುದಾಗಿಯೂ, ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹು

ಟ್ಟೆಸತಕ್ಕುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. “ ಎಲೈ ಕಪಿರಾಜನೆ! ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯವು ಕೈಸೇರಿತು. ನೀನು ಅಪಾರವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದೆ ! ನಿನ್ನ ಕುಲಕ್ರಮಾಗತವಾದ ರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಂಡುದಾಯಿತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇದರಿಂದಲೇ ನೀನು ಕೃತಾರ್ಥನೆಂದೆಣಿಸಬಾರದು. ನೀನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಪ್ರಧಾನಕಾರ್ಯವೊಂದು ಇನ್ನೂ ಉಳಿದಿರುವುದು. ಅದೇನೆಂದು ಬಲ್ಲೆಯಾ ? ಮಿತ್ರಸಂಗ್ರಹವು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೀನು ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಯಾವನು ಕಾಲವನ್ನರಿತು ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಅವರವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಿಂಕೃತಿಯುಂಟಾಗದಂತೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನೋ, ಅವನ ರಾಜ್ಯವೂ, ಖ್ಯಾತಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮವೂ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ವೃದ್ಧಿಹೊಂದುವುವು. ಯಾವರಾಜನಿಗೆ ಬಂಡಾರವೂ, ಸೇನೆಯೂ, ಮಿತ್ರರೂ, ನಡತೆಯೂ ಲೋಪವಿಲ್ಲದೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವುವೋ ಅವನು ದೊಡ್ಡರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗುವನು ನೀನು ಸದಾಚಾರಸಂಪನ್ನನಾಗಿಯೂ,ಸನ್ಮಾರ್ಗಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ, ಮೊದಲು ನಿನ್ನಮಿತ್ರರ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನೀಡೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬೇಕು. ಯಾವನು ತನ್ನ ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟು ಆದರದಿಂದಲೂ, ಉತ್ಸಾಹದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಮಿತ್ರರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಎಡೆಬಿಡದೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವನೋ,ಅವನು ಯಾವ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.ಯಾವನು ಮಿತ್ರರ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಸದೆ.ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಿರುವನೋ, ಅವನು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಾಗಿ ಎಷ್ಟೋ ದೊಡ್ಡಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರೂ ನಡೆಸದಂತೆಯೇ ಆಗುವುದು. ಎಲೆ ವೀರನೆ! ಇದುವರೆಗೆ ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆನು. ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಈಗ ನಾವು ಮೊದಲು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯವು ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವೇಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಸಬೇಕಾದುದೇ ಅವನಿಗಾಗಿ ಈಗ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಹಾಯವು.ಎಲೈ ವೀರನೆ! ಈಗ ನೀನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಆ ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಕಾಲವು ಮೀರಿಹೋಗುತ್ತ ಬಂದಿರುವುದು. ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ರಾಮನು ಕಾಲಜ್ಞನಾಗಿಯೂ

ಸೀತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ಯಾತುರವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೂ,ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸದೆ ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ದಯಾಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಈಗ ಮೀರಿಹೋದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಆತನು ನಿನ್ನನ್ನು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲಾರನು. ಆ ರಾಮನು ಸಾಮಾನ್ಯನೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ, ಮಹಾವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ತನ್ನ ನಡತೆಯಿಂದ ಆ ವಂಶಕ್ಕೇ ಒಂದು ಮೇಲ್ಮೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿರುವವನು. ನಮಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಆಪ್ತನಾಗಿರುವವನು. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನು. ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಆತನಂತೆಯೇ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಗುಣಗಳು ತುಂಬಿರುವುವು.ಆದುದರಿಂದ ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೀನು ತಪ್ಪದೆ ಈಗಲೇ ನಡೆಸಬೇಕು. ಅವನು ಮೊದಲೇ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವನಲ್ಲವೆ? ಆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನಾದರೂ ನೀನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸು. ಈಗಲೇ ಕಾಲಾತಿಕ್ರಮವಾಗಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ. ರಾಮನು ಕೋಪದಿಂದ ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ, ನಾವು ಆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನಮ್ಮ ದೋಷವು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಹೊರಬೀಳದು. ಈಗಲೂ ನಾವು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು ಅವನು ಬಂದು ಪ್ರೇರಿಸಿದಮೇಲೆ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದರೆ ಆಗ ದೋಷಭಾಗಿಗಳಾಗುವೆವು. ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ಯಾವುದೊಂದುಪಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದವರಿಗೆಕೂಡ ನೀನು ಉಪಕರಿಸುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ, ಧನವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು, ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಆ ರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆ? ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವೂ ಕಡಿಮೆಯಾದುದಲ್ಲ. ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ವಾನರಭಲ್ಲೂಕಸಮೂಹವು ನಿನ್ನ ಅಧೀನವಾಗಿರುವುದು. ಇಷ್ಟು ಸಹಾಯಸಂಪತ್ತಿರುವಾಗಲೂ, ನೀನು ಆ ರಾಮನ ಮನೋರಥವನ್ನೀಡೇರಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದೇಕೆ ? ಎಲೈ ಕಪಿಸಾರ್ವಭೌಮನೆ! ರಾಮನು ತನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವನ್ನೀ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ಅವನು ತನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ದೇವಾಸುರಮಹೋ

ರಗರನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು. ಆದರೆ ತಾನು ಸತ್ಯಸಂಧನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಇತರರ ಮಾತನ್ನೂ ಉಳಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅವನ ಉದ್ದೇಶವು. ಅದರಿಂದ ನೀನು ಅವನಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಕೆಡಬಾರದೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನು ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿ! ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಡದೆ ಆತನು ನಿನಗೆ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಅಂತವನಿಗಾಗಿ ನಾವು ಸೀತೆಯನ್ನು ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಹುಡುಕಿ ತರಬೇಡವೆ? ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ, ಗಂಥರ್ವರಾಗಲಿ, ದಾನವರಾಗಲಿ, ಮರುದ್ಗಣಗಳಾಗಲಿ, ಆತನನ್ನು ಹೆದರಿಸಲಾರರು. ಇನ್ನು ಅವನು ರಾಕ್ಷಸರಿಗಂಜುವನೆ? ಆದುದರಿಂದ ರಾಮನು ತಾನಾಗಿ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ ಮೊದಲು ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವನಾದುದರಿಂದ, ಸರ್ವವಿಥದಲ್ಲಿಯೂ ನೀನಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕಾದುದೇ ನ್ಯಾಯವು.ಎಲೈ ಕಪೀಂದ್ರನೆ! ನೀನುಮಾತ್ರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನುಕೊಟ್ಟೆಯಾದರೆ ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ನೀರಿನಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ನಮ್ಮವಾನರರು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲರು. ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯರಾಗಿಯೂ, ಪಾಪದೂರರಾಗಿಯೂ ಎಂತವರಿಗೂ ದುರ್ಜಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಾನರರು, ಕೋಟಿಕೋಟಿಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ನಿನ್ನವಶದಲ್ಲಿರುವರು. ಆದರೆ ನಿನಗಾಗಿ ಯಾರುಯಾರು ಯಾವಯಾವಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ನಿಯಮಿಸಬೇಕು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಹನುಮಂತನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದಮೇಲೆ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗಲೇ ಅವನು ತನ್ನ ಮನಃಪ್ರಿಯನಾಗಿಯೂ, ಯಾವಾಗಲೂ, ಕಾರ್ಯೋದ್ಯೋಗಪರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನೀಲನೆಂಬ ವಾನರಸೈನ್ಯಾಥಿಪತಿಯನ್ನು ಕರೆದು, ಸಮಸ್ತ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಂದಲೂ, ಕಪಿಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕರೆಸುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿ "ಎಲೆ ಸೇನಾಪತಿ! ಯೂಥಪಾಲಕರೊಡನೆ ಸಮಸ್ತವಾನರವೀರರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಈಗಲೇ ಬಂದು ಸೇರುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸು! ಪ್ರಯತ್ನಪರರಾಗಿಯೂ, ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೈನ್ಯಾಥಿಪತಿಗಳು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ತಮ್ಮ

ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು, ಈಗಲೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ನಾನುಆಜ್ಞೆಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಸು. ಈ ಸಮೀಪಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನೂ ನೀನೇ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ಸೇರಿಸು! ಇದು ಮೊದಲು ಇನ್ನು ಹದಿನೈದುದಿನಗಳೊಳಗಾಗಿ ಯಾವವಾನರನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರದಿರುವನೋ, ಅವನಿಗೆ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಮರಣಾಂತರವಾದ ಶಿಕ್ಷೆಯು ವಿಧಿಸಲ್ಪಡುವುದೆಂದೂ ತಿಳಿಸು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ! ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯು ಎಂದಿಗೂ ಮಾರ್ಪಡದು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅಂಗದನನ್ನೂ ಸಂಗಡಕರೆದುಕೊಂಡು, ಸಮಸ್ತ ವಾನರರಲಿಗೂ, ವೃದ್ಧನಾದ ಜಾಂಬವಂತನೇ ಮೊದಲಾದವರಲ್ಲಿಗೂ ಹೋಗಿ, ಈ ನನ್ನಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಬಾ” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ವೀರ್ಯವಂತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ತನ್ನಂತಃಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯಸರ್ಗವು.

ಶರತ್ಕಾಲವರ್ಣನವು ಸುಗ್ರೀವನುತಿರುಗಿಕಾಮಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಮನು ಕೋಪಗೊಂಡುದು.

ಅತ್ತಲಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೋಗಿ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಬಿಟ್ಟನು. ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮೇಘಗಳಿಲ್ಲದೆ ಆಕಾಶವು ನಿರ್ಮಲವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ರಾಮನು ಹಿಂದಿನ ಮಳೆಗಾಲವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವಿಶೇಷವಾದ ಮನ್ಮಥವೇದನೆಯಿಂದಲೇ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದರಮೇಲೆ ಈಗ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಆಕಾಶವನ್ನೂ, ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಚಂದ್ರಬಿಂಬವನ್ನೂ, ಬೆಳ್ದಿಂಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾದ ಶರತ್ಕಾಲದ ರಾತ್ರಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿದಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಕಾಮತಾಪವು ಹೆಚ್ಚಿ ಬರುತಿತ್ತು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಕಾಮವಶನಾಗಿರುವುದನ್ನೂ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ತಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕಷ್ಟಪಡುವುದನ್ನೂ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ್ದ ಸಂಕೇತಕಾಲವೂ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡಿ ರಾಮನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾರ

ದ ಸಂಕಟವುಂಟಾಯಿತು. ಹಾಗೆಯೇ ಮೂರ್ಛೆಹೋದನು.ಆದರೆ ಆತನುಧೀರನಾದುದರಿಂದ, ಮುಹೂರ್ತದೊಳಗಾಗಿ ಪುನಃ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಸೀತೆಯು ತನ್ನಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತಿದ್ದರೂ ಅವಳ ವಿಷಯವಾದ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಕೊರಗುತಿದ್ದನು. ಸುವರ್ಣದಿಂದಲೂ, ಗೈರಿಕಾದಿಧಾತುಗಳಿಂದಲೂ,ವಿಚಿತ್ರಿತವಾದ ಆ ಪರ್ವತದ ಒಂದುಶಿಖರದಮೇಲೆ ಕುಳಿತು, ಶರತ್ಕಾಲಸಂಬಂಧದಿಂದ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಆಕಾಶವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಸೊಗಸನ್ನು ನೋಡಿದಷ್ಟೂ ಇವನಿಗೆ ಸೀತೆಯ ಚಿಂತೆಯು ಪ್ರಬಲವಾಗಿಹೋಯಿತು. ಮಿಂಚುಮೋಡಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಆಕಾಶವನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೂಗುತ್ತಿರುವ ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಿವಿಗಿಂಪಾದ ಕೂಗನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಅತಿದುಃಖದಿಂದ ವಿಲಪಿಸುತಿದ್ದನು. ಆಗ ಅವನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ “ಆಹಾ! ಈ ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಯಂತೆಯೇ ಇಂಪಾದ ಧ್ವನಿಯುಳ್ಳ ನನ್ನಪ್ರಿಯೆಯು, ಮೊದಲು ಈ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಎಷ್ಟೋ ಆನಂದಿಸುತಿದ್ದಳು. ಈಗ ಯಾವಾಗಲೂ ರಾಕ್ಷಸರ ಕ್ರೂರವಚನಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಆಕೆಗೆ ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವುಂಟು! ಬಂಗಾರದಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಈಗಿನಬಂಧೂಕಪುಷ್ಪಗಳನ್ನುನೋಡಿಯೂ,ಆಪ್ರಿಯೆಯು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ಸಂತೋಷಹೊಂದುವಳು! ಇಂಪಾದ ಮುದ್ದುಮಾತುಗಳುಳ್ಳವಳಾಗಿ,ಯಾವ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿಯೂಕಂದುಕುಂದಿಲ್ಲದಆನನ್ನ ಕಾಂತೆಯು, ಮೊದಲು ಇಂತಹ ಕಲಹಂಸಗಳ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುತಿದ್ದಳಲ್ಲಾ! ಈಗ ಹೇಗೆ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವಳು?ತನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುತಿದ್ದ ಚಕ್ರವಾಕಪಕ್ಷಿಗಳ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಿಸುತಿದ್ದ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಿಯಾದ ಆ ನನ್ನಪ್ರಿಯೆಯು ಇನ್ನು ಬದುಕಿರುವ ಬಗೆಯೇನು? ಜಿಂಕೆಯ ಕಣ್ಣಿನಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ಆ ನನ್ನಪ್ರಿಯೆಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದ,ಮನೋಹರಗಳಾದ ಇಲ್ಲಿನ ಕೊಳಗಳೂ,ನದಿಗಳೂ, ಬಾವಿಗಳೂ,ಅಡವಿಗಳೂ,ತೋಟಗಳೂ,ನನಗೆಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂಹಿತಕರವಾಗಿಲ್ಲ.ಈಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ವಿರಹಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಉದ್ದೀಪನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಈಪರಿಕರಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಮನ್ಮಥನು, ಸುಕುಮಾರಾಂಗಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯು ನನ್ನನ್ನಗಲಿರುವ

ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಬಾಧಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವನೆ! ಎಂದಿಗೂ ಇರಲಾರನು. ಆ ವಳಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಂತಕರವಾದ ವಿಪತ್ತನ್ನೇ ತಂದಿಡುವನು" ಎಂದು ನಾನಾವಿಧ ದಿಂದ ವಿಲಪಿಸುತಿದ್ದನು. ಚಾತಕಪಕ್ಷಿಯು ಮಳೆಯ ನೀರಿಗಾಗಿ ಇಂದ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು ಕೂಗಿಡುವಂತೆ, ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ರಾಮನು ಹೀಗೆ ನಾನಾವಿಧದ ಲ್ಲಿ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿರಲು, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹ ಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ಹಿಂ ತಿರುಗಿ ಬಂದು, ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ಅಣ್ಣನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ನು. ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು, ಸಹಿಸಲಾರದ ಸಂಕ ಟದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತ, ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿದಂತಿರುವ ರಾಮನನ್ನೂ, ಅವನ ದುಃಖ ವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಬಹಳಸಂಕಟವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಧೀರಮ ನಸ್ಸುಳ್ಳ ಆ ಸೌಮಿತ್ರಿಯು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು "ಅಣ್ಣಾ! ಇದೇನು? ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ನೀನು ಹೀಗೆ ಕಾಮಪರವಶನಾಗಿರುವುದೆಂದರೇನು? ನಿನ್ನ ಸಹ ಜವಾದ ಪೌರುಷವನ್ನು ಬಿಡುವುದೆಂದರೇನು? ಧೈರ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಆಗಾಗ ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂತಹ ಧೈರ್ಯವನ್ನೇ ನೀನು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಇನ್ನೇನಿರುವುದು. ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡು! ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪ್ರಸ ನ್ನವಾಗಿಸು! ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಧೈರ್ಯೋಪಾಯಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸು! ನಿನಗೆ ಸಹಾಯಕರಾದ ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾ ಲೋಚಿಸಿ, ಧೈರ್ಯಗೊಂಡು, ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೆ ಸಾಧನಗಳಾದ ದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನಾದಿಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಡು! ಈಗ ನಾವು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯ ವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡು. ಎಲೈ ವೀರನೆ! ನೀನು ನಾಥನಾಗಿರುವಾಗ, ಸೀತೆ ಯನ್ನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆ ಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಕೈಸುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವನಾವನುಂಟು?" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿಯೂ, ಹಿತವಾಗಿಯೂ, ನೀತಿಯುಕ್ತ ವಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಾರ್ಥಸಹಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವಂತೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ವತ್ಸನೆ! ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಉದ್ಯೋ

ಶಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ನ್ಯಾಯವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಉತ್ಸಾಹಾದಿಸಾಧನಗಳೂ ಇರಬೇಕಾದುದೇ ನ್ಯಾಯವು. ಈಗ ನಾವು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಕಾರ್ಯವು ಫಲಿಸಬೇಕಾದ ರೀತಿಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಬೇಕಾದುದೂ ಅವಶ್ಯವಲ್ಲವೆ?" ಎಂದನು. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ರಾಮನು ಪುನಃ ಪದ್ಮಾಕ್ಷಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ, ಬಾಡಿದ ಮುಖದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ ! ದೇವೇಂದ್ರನು ಭೂಮಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ ತಂಪೇರಿಸಿ, ಪೈರುಗಳಿಗೂ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಈಗ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿರುವನು. ಮೇಘಗಳೂಕೂಡ ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ಗಂಭೀರಧ್ವನಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಪರ್ವತಗಳಮೇಲೆಯೂ,ಮರಗಳಮೇಲೆಯೂ ಸಂಚರಿಸಿ, ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮಳೆಯನ್ನೂ ಸುರಿಸಿ,ಆ ಆಯಾಸದಿಂದ ಬಳಲಿದಂತೆ ಈಗ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುವು. ನೀಲೋತ್ಪಲದಳಗಳಂತೆ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣವುಳ್ಳ ಮೋಡಗಳು ಇದುವರೆಗೂ ಸಮಸ್ತದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕಪ್ಪಾಗಿಸಿದ್ದರೂ, ಈಗ ಮದವುಡುಗಿದ ಆನೆಗಳಂತೆ ಶಾಂತವಾಗಿರುವುವು. ಮಳೆಗಾಳಿಯೂಕೂಡ ಇದುವರೆಗೆ ಜಲಮಿಶ್ರಿತವಾಗಿ, ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಹೂಗಳ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ಹರಡುತ್ತ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಬೀಸುತಿದ್ದು ಈಗ ಶಾಂತವಾಗಿರುವುದು. ಮೇಘಗಳೂ, ಆನೆಗಳೂ, ನವಿಲುಗಳೂ, ಪ್ರವಾಹಗಳೂ ಇದುವರೆಗೆ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ತೋರಿಸುತಿದ್ದ ಮೊರೆತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ಅಡಗಿಹೋಗಿರುವುವು. ಸುತ್ತಲೂ ಮೇಘಗಳು ವರ್ಷಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕೊಳೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿರುವ ಈ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ,ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ ಗೈರಿಕಾದಿಧಾತುಗಳುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ,ಇವು ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಿಗೂ ಬಣ್ಣವನ್ನುಲೇಪಿಸಿ ಅಲಂಕರಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದು.ಪ್ರಥಮಸಂಭೋಗಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜನಘಗಳನ್ನು ತೆರೆಯುವಂತೆ, ಈನದಿಗಳಲ್ಲಿಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ನೀರಿಳಿದು,ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಮಳಲುದಿಣ್ಣೆಗಳುಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿಹೊರಕ್ಕೆಕಾಣುವುವು.ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಈಗಿನ ಶರತ್ಕಾಲವು, ಏಳೆಲೆಬಾಳೆಗಳ ಕೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ,

ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಕಾಂತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರ ಲೀಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿಟ್ಟಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು ನೋಡು. ಶರತ್ಕಾಲದ ಗುಣದಿಂದ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಈಗಿನ ದಿನಲಕ್ಷ್ಮಿಯು, ಸೂರ್ಯಕಿರಣಗಳ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ವಿಕಸಿತವಾದ ತಾವರೆಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ, ಕಪ್ಪು, ಕೆಂಪು, ಬಿಳುಪು, ಮುಂತಾದ ಬಣ್ಣಗಳುಳ್ಳ ತಾವರೆಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರಶೋಭೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುದು. ಈಗ ವನದಲ್ಲಿ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯು ಏಳಲೆಬಾಳೆಯ ಹೂಗಳ ಸುವಾಸನೆಯಿಂದಲೂ, ಭ್ರಮರಗಳ ಝುಂಕಾರದಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿನ ಮದದಾನೆಗಳ ಮದವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಂಸದಂಪತಿಗಳೂ, ಚಕ್ರವಾಕದಂಪತಿಗಳೂ ಜತೆಜತೆಯಾಗಿ ಸೇರಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಇದಿರಾಗಿ ಕುಳಿತು,ಕಮಲಧೂಳಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗರಿಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು,ನದೀತೀರದ ಮಳಲುದಿಣ್ಣೆಗಳಮೇಲೆ ಆನಂದದಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮದವೇರಿದ ಆನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ,ಕೊಬ್ಬಿದ ಎತ್ತುಗಳ ಮಂದೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀರುಳ್ಳ ನದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಶರತ್ಕಾಲದ ಸೊಬಗನ್ನು ಅನೇಕವಿಧದಿಂದ ವಿಭಾಗಿಸಿಟ್ಟಂತಿರುವುದು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳಿಲ್ಲದುದನ್ನು ನೋಡಿ,ಕಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ನವಿಲುಗಳು, ವ್ಯಸನದಿಂದ ತಮಗಲಂಕಾರಭೂತಗಳಾದ ಗರಿಗಳನ್ನು ಡುಗಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯೆಯರಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕಾಂತಿಗುಂದಿ, ಅಂದಗೆಟ್ಟು, ಕೇಕಾಧ್ವನಿಯನ್ನೂ ತೋರಿಸದೆ,ಚಿಂತಾಕುಲವಾಗಿ ಏನೋ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವಂತಿರುವುವು.ಮನೋಹರವಾದ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಹೂಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಬಗ್ಗಿದ ಕೊನೆಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಬಂಗಾರದ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅನೇಕ ಬಂಧೂಕಪುಷ್ಪಸಮೂಹದಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಅರಣ್ಯಗಳಿಗೆ ದೀಪವಿಟ್ಟಂತೆ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವಶೋಭೆಯುಂಟಾಗಿರುವುದು ನೋಡು. ಇದೋ! ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣಾನೆಗಳೊಡಗೂಡಿ ತಾವರೆಕೊಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಹರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತ್ತ,ಮದವೇರಿದವುಗಳಾಗಿ,ಗಂಡಸ್ಥಲಗಳಿಂದ ಮದಜಲವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತ ಮೆ

ಲ್ಲಿಗೆ ಸಂಚರಿಸುವುವು.ಆಕಾಶವು ತೊಳೆದಕತ್ತಿಯಂತೆ ಮೋಡಗಳಿಲ್ಲದೆ ಎಷ್ಟು ಶುದ್ಧವಾಗಿರುವುದು ನೋಡು. ನದೀಪ್ರವಾಹಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಣ್ಣನಾಗುತ್ತ ಬರುವುವು. ಗಾಳಿಯು ಸೌಗಂಧಿಕಪುಷ್ಪಗಳ ವಾಸನೆಯೊಡಗೂಡಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು. ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕತ್ತಲೆಯಡಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿರುವುವು. ಬಿಸಿಲು ಕಾಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ನೆಲದ ಕೆಸರೆಲ್ಲವೂ ಒಣಗಿರುವುದು. ಈಗಲೇ ನೆಲದಿಂದ ಧೂಳಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಏಳುತ್ತಿರುವುದು. ಪರಸ್ಪರವೈರದಿಂದಲೂ, ಕೋಪದಿಂದಲೂ, ಕಾದಿರುವ ರಾಜರಿಗೆ ಹಗೆತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಸಮಯವು ಬಂದೊದಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗೋವುಗಳ ಮಂದೆಯನಡುವೆ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವ ವೃಷಭಗಳನ್ನು ನೋಡು.ಈ ಶರತ್ಕಾಲದಿಂದ ಅವುಗಳ ರೂಪವೂ ಕಾಂತಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಇವುಗಳ ಸಂತೋಷಕ್ಕೆ ಪಾರವೇಇಲ್ಲದಿರುವುದು.ಇವು ಮೈನವೆಯನ್ನಾರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಣ್ಣನ್ನುತಿವಿದು, ಧೂಳಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ದೇಹವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ ಮದದಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುವುನೋಡು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳು ಮದದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಹಿಂಡುಗಳೊಡಗೂಡಿ ಹೋಗುವಾಗ,ಕಾಮಪೀಡಿತವಾಗಿ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಗಂಡಾನೆಯನ್ನು,ಹೆಣ್ಣಾನೆಗಳು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿರುವುವು ನೋಡು.ಮೊದಲು ಧನವಂತರಾಗಿದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ಕಾಲವಿಪರ್ಯಯದಿಂದ ದರಿದ್ರರಾದವರು, ಹೊಸಹಣಗಾರರು ತಮಗೆ ಮಾಡುವ ಅವಮಾನಕ್ಕೆ ಯಾವಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಲಾರದೆ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೊರಗುತ್ತ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿರುವಂತೆ,ಈಗ ನವಿಲುಗಳು ತಮಗೆ ಅಲಂಕಾರವಾದ ಗರಿಗಳನ್ನೂ ಬಿಚ್ಚಲಾರದೆ ಉಡುಗಿಸಿಕೊಂಡು,ಈ ಶರತ್ಕಾಲದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಗರ್ವಹೊಂದಿದ ಹಂಸಗಳು ತಮ್ಮನ್ನು ಹೆದರಿಸುವಂತೆ ಕೂಗುತಿದ್ದರೂ ಕೋಪಿಸದೆ, ದೈನ್ಯದಿಂದ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುವು. ಮದವೇರಿದ ಆನೆಗಳು ತಾವರೆಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ,ಅಲ್ಲಿರುವ ಕಾರಂಡವಗಳನ್ನೂ,ಚಕ್ರವಾಕಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಮಹಾಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಹೆದರಿಸುತ್ತ,ಆ ಕೊಳವನ್ನು ಕಲಕಿ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವುವು.ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಂಸಗಳು ಕೆಸರಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀರುಳ್ಳ

ದಾಗಿಯೂ, ಮಳಲು ದಿಣ್ಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ಗೋಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತವಾಗಿಯೂ,ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಗಳಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಈಜಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಈಗ ನದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮೇಘಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗಿರಿನದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ನವಿಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮೊದಲಿದ್ದ ಸದ್ದಡಗಿ ಶಾಂತವಾಗಿರುವುದು. ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಸಾಹವು ತಪ್ಪಿ ಅವುಗಳ ಧ್ವನಿಯೂ ಅಡಗಿ ಹೋಗಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳು ತುಂಬಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮಳೆಯುಸುರಿಯುತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಇದುವರೆಗೂ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಬಿಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿ, ಆಹಾರವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕೃಶವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿದ್ದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಣ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವಿಷಸರ್ಪಗಳು, ಈಗ ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ ತಮ್ಮ ಬಿಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು, ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ವತ್ಸನೆ! ಈ ವೈಚಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ರಾಗವಿಶಿಷ್ಟವಾದ (ಕೆಂಪಾದ) ಸಂಜೆಯು, ಈಗ ಚಂದ್ರನ ಕರಗಳ (ಕೈಗಳ) ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಆನಂದಪರವಶವಾಗಿ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಂಬ ಅರಳಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳದಾಗಿ, ತಾನಾಗಿಯೇ ಅಂಬರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು (ಉಟ್ಟಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸಡಿಲಿಸಿಕೊಂಡು) ಹೋಗುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ?ಚಂದ್ರನೆಂಬ ಪ್ರಸನ್ನ ಮುಖದಿಂದಲೂ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಂಬ ಬಿಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ, ಬೆಳ್ದಿಂಗಳೆಂಬ ಬಟ್ಟೆಯಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಈ ರಾತ್ರಿಯು,ದುಕೂಲವನ್ನುಟ್ಟ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಿಯಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಮನೋಹರವಾದ ಈ ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಗಳ ಸಮೂಹವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಕ್ವವಾದ ಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ,ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಯು ಗಾಳಿಯಿಂದಾಡುವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಇದೋ! ಇತ್ತಲಾಗಿ ಅನೇಕಕುಮುದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ದೊಡ್ಡಮಡುವಿನನಡುವೆ ಒಂದೇ ಹಂಸವು ಮಲಗಿರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅನೇಕನಕ್ಷತ್ರಸಮೂಹಗಳಿಂದಲೂ, ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಿಂದಲೂ, ಶೋಭಿಸುವ ಆಕಾಶದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಸುತ್ತ

ಲೂ ನಿಂತಿರುವ ಹಂಸಗಳೆಂಬ ಮೇಖಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅರಳಿದ ತಾವರೆ ನೈದಿಲೆಗಳೆಂಬ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿತಗಳಾದ ಈ ನಡೆಬಾವಿಗಳು, ಆಭರಣಾಲಂಕೃತರಾದ ಉತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ ಕಾಣುವುವು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಂಗನೆಯರು ಮೊಸರನ್ನು ಕಡೆಯುವುದರಿಂದುಂಟಾದ ಶಬ್ದವೂ, ಗೋವುಗಳ ಧ್ವನಿಯೂ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟುಬರುವ ವೇಣುಧ್ವನಿಯೂ, ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ, ಬೆಳಗಿನ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು,ಸಮಸ್ತದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ತುಂಬುವಂತಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿನ ನದೀತೀರಗಳು, ಮಂದಮಾರುತದಿಂದಲುಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹೊಸಹೂಗಳ ಗೊಂಚಲಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ನೊದೆಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ, ಬಿಳೀಪಟ್ಟೆಯ ದುಕೂಲವನ್ನುಟ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಜಘನಗಳಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವುವು. ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಕರಂದಪಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮದದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿ, ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪ್ರಿಯೆಯರೊಡಗೂಡಿರುವ ಈ ಭ್ರಮರಗಳು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಾವರೆ ಮತ್ತು ಬಂದುಗೆಹೂಗಳ ಧೂಳಿಯಿಂದ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ, ಈಗಿನ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸುವಾಸನೆಗಾಗಿ ಅದನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುವು. ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಈಗಿನ ನದೀಜಲವೂ, ಅರಳಿದ ನೈದಿಲೆಯೂ, ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಿವಿಗಿಂಪಾದ ಧ್ವನಿಯೂ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪಕ್ವವಾದ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳ ಪೈರುಗಳೂ, ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯೂ, ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಚಂದ್ರಬಿಂಬವೂ, ಈಗ ಮಳೆಗಾಲವು ಕಳೆದು ಶರತ್ಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಿರುವುವು: ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಪ್ರಿಯರೊಡನೆ ಸಂಭೋಗಿಸಿ, ಬೆಳಗಾದ ಮೇಲೆ ಆಯಾಸದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ನಡೆದುಹೋಗುವ ಸ್ತ್ರೀಯರಂತೆ, ಈ ನದಿಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಥಳಥಳಿಸುವ ಮೀನುಗಳೆಂಬ ಮೇಖಲೆಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಮಂದವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವುವು. ಚಕ್ರವಾಕಗಳಿಂದಲೂ, ಪಾಚಿಗಳಿಂದಲೂ, ದುಕೂಲದಂತಿರುವ ನೊದೆಯಹೂಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಈ ನದೀಮುಖಗಳು, ಗೋರೋಚನದ ತಿಲಕದಿಂದಲೂ, ಕಪೋಲಪತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮುಖದಂತೆ ಕಾಣುವುವು ನೋಡು. ಅರಳಿದ ಗೋರಂಟೆಯ ಹೂಗಳಿಂದಲೂ, ಹಾಲೆಯ ಹೂಗಳಿಂದಲೂ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿ, ಭ್ರಮ

ರಗಳ ಮದಝೇಂಕಾರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವನಗಳಲ್ಲಿ, ಈಗ ಮನ್ಮಥನು ಬಿಲ್ಲು ಬಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ವಿರಹಿಗಳಿಗೆ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಉದ್ದಂಡ ವಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವನು. ಇದುವರೆಗೂ ಮೇಘಗಳು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮಳೆ ಯನ್ನು ಸುರಿಸಿ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ, ಕೆರೆತೊರೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತುಂಬಿ,ಪೈರುಗಳನ್ನೂ ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿ, ಆಕಾಶವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋ ಗಿವೆ. ಎಲೆ ಸೌಮ್ಯನೆ! ಈಗ ಜಲಾಶಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿ, ಕ್ರೌಂಚಪಕ್ಷಿಗಳ ಧ್ವನಿಗಳಿಂದಲೂ, ಚಕ್ರವಾಕಗಳ ಸಮೂಹ ದಿಂದಲೂ, ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಆನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುವು. ಬೆ ಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ, ಬಂಧೂಕವೃಕ್ಷಗಳೂ, ಏಳೆಲೆಬಾಳೆಗಳೂ, ಕಾಂಚ ನವೃಕ್ಷಗಳೂ, ಕೋವಿದಾರಗಳೂ, ದಾಸವಾಳದ ಗಿಡಗಳೂ, ಪ್ರಿಯಂಗು ಲತೆಗಳೂ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಪುಷ್ಪಸಮೂಹದಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಈಗ ನದಿಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಮಳಲುದಿಣ್ಣೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಂಸಗಳಿಂದಲೂ, ಸಾರಸಗಳಿಂದಲೂ, ಚಕ್ರವಾಕಗಳಿಂದಲೂ, ಕ್ರೌಂಚಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ ರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಪರಸ್ಪರವೈರವನ್ನು ಬಳೆಸಿ ಜಯಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಆತುರಗೊಂಡಿರುವ ರಾಜರಿಗೆ ಯುದ್ಧೋದ್ಯಮಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿತು. ರಾ ಜರು ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಥಮಪ್ರಯಾಣಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸಮಯವು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈಗ ಸುಗ್ರೀವನ ಸುಳಿವನ್ನೇ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ನಮಗಾಗಿ ಯಾವಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆಯೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಸೀತೆ ಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ದುಃಖಪೀಡಿತನಾದ ನನಗೆ ಈ ಮಳೆಗಾಲದ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗ ಳನ್ನು ಕಳೆಯುವುದೇ ನೂರಾರುವರ್ಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಅದನ್ನೂ ಹೇಗೋ ಕಳೆದುಬಾಯಿತು. ಚಕ್ರವಾಕಿಯು ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಚ ಕ್ರವಾಕವನ್ನು ಎಡೆಬಿಡದೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವಂತೆ, ಸೀತೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರ ಲಾರದೆ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೂ ಹೊರಟುಬಂದಳು. ಅತಿಘೋರವಾದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೂ ನನ್ನ ಸಹವಾಸಸಂತೋಷದಿಂದ, ಸಮಸ್ತ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಉದ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಸಂತೋಷದಿಂದಿದ್ದಳು. ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಆ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ, ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ

ಕಷ್ಟಗಳಿಗೂ ಈಡಾದೆನು. ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಬಂದು ಕಾಡುಕಾಡಾಗಿ ಯೂ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವೆನು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನೋಡಿಯೂ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮರುಕವಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಈಗ ನನಗೊಂದು ತೋರಿರುವುದು. ನಾನು ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ, ರಾವಣನಿಂದ ಭಂಗಹೊಂದಿದುದನ್ನೂ, ಮನೆ ಮಠಗಳನ್ನೂ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ, ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಇಷ್ಟು ದೂರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬಂದಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ, ದುರಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ನನ್ನನ್ನು ಕೇವಲತುಚ್ಛೀಭಾವದಿಂದ ಕಾಣುವಂತಿದೆ. ಇದರಮೇಲೆ ನಾನು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಆತನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ "ನೀನೇ ಗತಿ" ಯೆಂದು ಮರೆಬಿದ್ದುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಆತನಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅಲಕ್ಷ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಲೇ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಉದಾಸೀನಮಾಡಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಸುಗ್ರೀವನು ಅವನಿಗೆ ಪಟ್ಟವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು,ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಆವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದೃಢಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರೇನು? ಈಗ ತನ್ನ ಕೆಲಸವಾದಮೇಲೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಸ್ವಕಾರ್ಯ ಧುರಂಧರನಾದ ಆ ದುರಾತ್ಮನು, ತಾನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೂ, ನನ್ನನ್ನೂ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ವತ್ಸ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಈಗಲೂ ನೀನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹೋಗಿ,ಕೇವಲಗ್ರಾಮ್ಯಸುಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮೈಮರೆತಿರುವ ಮೂರ್ಖನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ನನ್ನ ಮಾತಿನಿಂದ ಹೀಗೆಂದು ತಿಳಿಸು! "ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಕ್ಕು, ಮೊದಲು ತನಗೆ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಿರುವವನಿಗೆ, ಯಾವನು ಮಾತುಕೊಟ್ಟು, ಆಮೇಲೆ ಆಶಾಭಂಗವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ, ಅವನೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾಧಮನೆನಿಸುವನು. ಯಾವನು ಒಳ್ಳೇದಾಗಲಿ,ಕೆಟ್ಟುದಾಗಲಿ, ಆಡಿದ ಮಾತನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸುವನೋ ಅಂತಹ ವೀರನೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆನಿಸುವನು. ಯಾರು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದು, ತಮ್ಮಕಾರ್ಯವು ಕೈಗೂಡಿದಮೇಲೆ ಆ ಉಪಕಾರಿಗಳ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸದೆ, ಉದಾಸೀನರಾಗಿದ್ದುಬಿಡುವರೋ, ಅಂತವರು ಸತ್ತ

ಮೇಲೆಯೂಕೂಡ,ಕೃತಘ್ನರಾದ ಅವರ ದೇಹವನ್ನು ಮಾಂಸಭಕ್ಷಕಗಳಾದ ನಾಯಿನರಿಗಳೂ ತಿನ್ನಲಾರವು" ಎಂದುತಿಳಿಸು. ಎಲೆವತ್ಸನೆ! ಇನ್ನೆಷ್ಟು ಹೇಳಿ ದರೇನು?ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಈಗ ನಾನು ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಚಿನ್ನದ ಕಟ್ಟುಗಳುಳ್ಳ ಈನನ್ನ ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಆ ಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಎಳೆಯುವಾಗ, ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾದ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿರುವಂತಿದೆ. ನಾನು ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಧನುಸ್ಸಿನನಾಣನ್ನು ಕೋಪದಿಂದ ಮಿಡಿಯುವಾಗ, ಅದರಿಂದ ಸಿಡಿಲಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಹೊರ ಡುವ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಪುನಃ ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲವೂ ಅವನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಿರು ವಂತಿದೆ. ಸಾಲವೃಕ್ಷಭೇದನದಿಂದಲೂ, ವಾಲಿವಧದಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರ ಮವನ್ನು ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲನು.ಇದರಮೇಲೆ ಮಹಾವೀರನಾದ ನೀನು ನನಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿರುವುದನ್ನೂ ಬಲ್ಲನು.ಆದರೂ ನಮ್ಮ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಿಚಾರವಿಲ್ಲದಿರುವನಲ್ಲಾ!ಮೊದಲು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೂಡಿ ಸಿಕೊಂಡ ಸುಗ್ರೀವನು,ನಾನು ಅವನೊಡನೆ ಸಖ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೂ, ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದುದಕ್ಕೂ ಮುಖ್ಯವಾದ ಉದ್ದೇಶವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಂತಿದೆ.ಮಳೆಗಾಲವು ಮುಗಿದೊಡನೆಯೇ ಬರುವುದಾಗಿ ಅವನು ನನಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಈಗ ಕಾಮೋಪಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮು ಳುಗಿ ಮೈಮರೆತಿರುವುದರಿಂದ, ಆ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳುಗಳೂ ಆಗಲೇ ಕಳೆದು ಹೋದುದನ್ನೂ ಕಾಣದಿರುವನಲ್ಲಾ ಮೊದಲೇ ಕಪಿಯಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ನಂಟರಿಷ್ಟರೊಡನೆ ಸೇರಿಕೊಂಡು,ಎಡೆಬಿಡದೆ ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿಯು ತ್ತ ಅದರಿಂದ ತನ್ನಮೈಯನ್ನೇ ತಾನು ಮರೆತುಹೋಗಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ನ ಮ್ಮಸ್ಮರಣೆಯೆಲ್ಲಿ ಬರುವುದು? ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅವನೇನುಬಲ್ಲನು? ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ನೀನು ಬಲಾಢ್ಯನಾದುದರಿಂದ ಯಾವುದಕ್ಕೂಅಂಜುವಮನಲ್ಲ. ಈ ಗಲೇ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹೋಗು. ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ನನ್ನಕೋಪವನ್ನು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸು. ಅವನೊಡನೆ ನೀನು ಹೇಳಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯವಿಷಯ ವುಂಟು!ನನ್ನಮಾತಿನಿಂದ ಅದನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಬಿಡು!ಏನೆಂ ದರೆ‡,ಎಲೆ ಸುಗ್ರೀವನೆ! ನಾವು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ ದಾರಿಯು ಇನ್ನೂ

ಮಾಸಿಹೋಗಿಲ್ಲ. ನಿನಗೂ ಅದೇ ದಾರಿಯು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಆಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿ ಆ ವಾಲಿಯ ದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಹೋಗ ಬೇಡ! ನಾನು ಮೊದಲು ವಾಲಿಯೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಕೊಂದೆನು. ಆಡಿದಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿದ ನಿನ್ನನ್ನಾದರೋ, ಬಂಧುಮಿತ್ರಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ, ಆ ವಾಲಿಯ ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಿಸಿಬಿಡುವೆನು!" ಎಂದು ತಿಳಿಸು. ಈಗಿನ ಕಾರ್ಯಸ್ಥಿತಿಯಂತೂ ಹೀಗಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಏನೇನು ಹೇಳಬೇಕೋ ಅದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾಲವು ಮೀರಿ ಹೋಗಬಾರದು. ನೀನು ತಡೆಮಾಡದೆ ಬೇಗನೆ ಹೋಗು! ನೀನು ಹೋಗಿ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ "ಎಲೈ ಕಪೀಂದ್ರನೆ! ನೀನು ನಮಗೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯುವುದೇ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಧರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಅದನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸಿಬಿಡು! ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀನು ಅಧರ್ಮಕ್ಕೊಳಗಾಗುವೆಯಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಬಾಣಗಳಿಂದ ಹತನಾಗಿ ಯಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಾಲಿಯೊಡನೆ ಸೇರಬೇಕಾಗುವುದು. ಅಂತಹ ಗತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಡ! ಎಂದು ಹೇಳು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿರುವ ಕೋಪದಿಂದಲೂ, ದೈನ್ಯದಿಂದಲೂ ವಿಲಪಿಸುವುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಉಗ್ರತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೂ ಸುಗ್ರೀವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಕ್ರೋಧವುಂಟಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡು, ಅಂಗದನು ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದುದು.}

ಹೀಗೆ [1]ರಾಜೇಂದ್ರಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದ ಸಂಕಟವೊಂದು. ಶರತ್ಕಾಲದ ಸೊಗಸನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆಚ್ಚಿದ ಕಾಮವಿಕಾರವೊಂದು. ಸುಗ್ರೀವನಮೇಲೆ ಆಗ್ರಹವೊಂದು. ಹೀಗೆ ನಾನಾವಿಧದಿಂದ ಮನಸು

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ನರೇಂದ್ರಸೂನುನ್ನರದೇವಪುತ್ರಂ" ಎಂದು ಮೂಲವು ಇದರಲ್ಲಿರುವ "ದೇ" ಎಂಬ ವರ್ಣವು ಗಾಯತ್ರಿಯ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ವರ್ಣವಾದುದರಿಂದ, ಇದುವರೆಗೆ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುಸಹಸ್ರಗ್ರಂಥಗಳು ಮುಗಿದು, ಈ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಸಹಸ್ರವು ಆರಂಭಿಸುವುದೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಕಳವಳಹೊಂದಿತು. ಆದರಿಂದ ಅತಿದೀನನಾಗಿ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ,ಅವನ ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನುಮರುಕಗೊಂಡು,ಅಣ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು.“ಅಣ್ಣಾ! ನನಗೂ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ತೋರಿರುವುದು. ಆ ಕಪಿಯು ಸಾಧುಜನಗಳ ನಡತೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ.ಮಾತಿಗೆ/ತಪ್ಪಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಫಲವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ಅವನು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅವನು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನನುಭವಿಸಲಾರನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೇವಲಬುದ್ಧಿಹೀನನಾದುದರಿಂದಲೇ ಗ್ರಾಮ್ಯಸುಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿರುವನು. ನೀನು ಅವನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ಪರಮಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯೂ ಆತನಿಗೆ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಅಣ್ಣಾ! ಆದರೇನು? ಅವನೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಹತನಾಗಿ ತನ್ನಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯ ಬಳಿಗೇ ಹೋಗಿ ಸೇರಲಿ! ಹೀಗೆ ದುರ್ಗುಣವುಳ್ಳವನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನುಕೊಡುವುದೇ ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಅಣ್ಣಾ! ನಿನ್ನ ಕೋಪವೂ ಹಾಗಿರಲಿ! ಈಗ ನನಗಂತೂ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವು ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿರುವುದು. ಸುಳ್ಳಾಡಿದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಕೊಂದುಬರುವೆನು. ಅವನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಟ್ಟಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಕೆಲಸವು ಕೆಡುವುದೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ವಾಲಿಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟರೆ, ಅವನೇ ಕಪಿವೀರರೊಡನೆ ಸೇರಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವನು” ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆಗಲೇ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಪ್ರಚಂಡಕೋಪದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ರಾಮನು, ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, ಅನುನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, “ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ! ಇಷ್ಟು ಕೋಪವೇಕೆ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂತಹ ಗುಣಾಢ್ಯನು ಮಿತ್ರವಧರೂಪವಾದ ಪಾಪಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬಾರದು. ಒಂದುವೇಳೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅಂತಹ ಕೋಪವುಂಟಾದರೂ, ಆ ಕೋಪವನ್ನು ಯಾವನು ವಿವೇಕದಿಂದ ಅಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಅಂತಹ ವೀರನೇ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಸಾಧುವೃತ್ತವುಳ್ಳ ನೀನೇ ಹೀಗೆ ಮಿತ್ರವಧವೆಂಬ ಪಾಪಕೃತ್ಯವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬಾರದು. ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿದ್ದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೇ ನೀನು ಅನುವರ್ತಿಸುತ್ತಿರು. ಮೊದಲು ನಮಗೂ

ಅವನಿಗೂ ನಡೆದ ಸ್ನೇಹವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟಿರು. ಸುಗ್ರೀವನು ನಮಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬಾರದೆ ಹೋದನೆಂಬುದೊಂದುಮಾತ್ರವೇ ಅವನ ತಪ್ಪೇಹೊರತು, ಬೇರೊಂದು ವಿಧದಿಂದಲೂ ಅವನು ನಮಗೆ ಅಪರಾಧಿಯಲ್ಲ. ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೀನು ಅವನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಬಾರದು. ಮೊದಲು ನೀನು ಅವನೊಡನೆ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಆಡಬಾರದು. ಒಳ್ಳೇ ಮಾತುಗಳಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೇಳು." ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನು ಧರ್ಮಾತಿಕ್ರಮವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಯಮಿಸಲು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಗಲೇ ಅಣ್ಣನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಕಡೆಗೆ ಹೊರಟನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಹಳ ಸುಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾಮನ ಕ್ಷೇಮಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಅತ್ಯಾಸಕ್ತನಾದುದರಿಂದ, ರಾಮನ ದೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಈತನಿಗುಂಟಾದ ಕೋಪವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವುಮಾತ್ರ ತಗ್ಗಿಹೋಯಿತು. ಆ ಕೋಪವನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಸುಗ್ರೀವನ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇಂದ್ರಧನುಸ್ಸಿನಂತೆಯೂ, ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರದಂತೆಯೂ ಮಹತ್ತಾದ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು, ಕಾಲಾಂತಕನಂತೆ ಕೋಪಗೊಂಡು ಬರುತಿದ್ದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ತಪ್ಪಲಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂದರಪರ್ವತದಂತೆ ಕಾಣುತಿದ್ದನು. ರಾಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮೀರದೆ ನಡೆಯತಕ್ಕವನಾದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಸಮಾನನಾದುದರಿಂದ, ತಾನು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಮಾತಿನ ಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಅದಕ್ಕೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ, ಅದಕ್ಕೆ ತಾನು ಪುನಃ ಹೇಳಬೇಕಾದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಬಂದನು. ಸೀತಾವಿಷಯಕವಾದ ಕಾಮದಿಂದಲೂ, ಸುಗ್ರೀವನ ಮೇಲಿನ ಕೋಪದಿಂದಲೂ, ರಾಮನಿಗುಂಟಾಗಿದ್ದ ಮನಃಕಾಲುಷ್ಯವೆಂಬ ಬೆಂಕಿಯು ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮನಸ್ಸಿ

ನಲ್ಲಿ ಕುದಿಯುತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಕೋಪಯುಕ್ತ ನಾಗಿ, ಅಗ್ನಿಸಹಿತವಾದ ವಾಯುವಿನಂತೆ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಬರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿದ್ದ, ಸಾಲ್ತೆ, ತಾಳೆ, ಅಶ್ವಕರ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಗಿಡಗಳನ್ನೂ, ಇನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ಮುರಿದು ಕೆಡಹುತ್ತ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರಗಳನ್ನುರುಳಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಕಾಲುಗಳ ತುಳಿತದಿಂದಲೇ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಪುಡಿಪುಡಿಯಾಗಿಸುತ್ತ, ವೇಗದಿಂದೋಡುವ ಆನೆಯಂತೆ ಕಾರ್ಯಾತುರದಿಂದ ದೂರದೂರಕ್ಕೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಡುತ್ತ,ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಬಂದನು.ಇಕ್ಷ್ವಾಕು,ಕುಲಸಿಂಹನಾದಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೀಗೆ ವೇಗದಿಂದ ಬಂದು,ಮುಂದೆ ಕಿಕ್ಕಿರಿಸಿದ ಪರ್ವತಗಳ ನಡುವೆ ಅನೇಕವಾನರಸೈನ್ಯದಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಇತರರಿಗೆ ದುರ್ಗಮವಾದ ವಾನರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಇವನಿಗೆ ಇನ್ನೂಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ಕೋಪದಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ನಡುಗಿಸುವಂತೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುತ್ತ ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ಬಂದಮೇಲೆ, ಆ ಪಟ್ಟಣದ ಹೊರಗೆ ಸಂಚರಿಸುತಿದ್ದ ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ವಾನರರನ್ನು ಕಂಡನು. ಆನೆಗಳಂತೆ ಕೊಬ್ಬಿದ ಮೈಯುಳ್ಳ ಆ ಕಪಿಗಳು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ,ಯಾವನೋ ಶತ್ರುವು ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುವನೆಂದೆಣಿಸಿ, ಕೋಪದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಗುಂಪಾಗಿ ಸೇರಿದರು. ಆಗಲೇ ಕೆಲವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದ ದೊಡ್ಡಮರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವರು ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟದ ಶಿಖರಗಳನ್ನೇ ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನಿಂತರು. ಹೀಗೆ ಜಗಳಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿ, ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಆಕಪಿಗಳನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕೋಪವು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಲು.ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಮೃತ್ಯುವಿನಂತೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕೋಪವನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ,ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರ ಆರ್ಭಟವೂ ಅಡಗಿಹೋಯಿತು.ಅವರ ಮೈನಡುಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಿಗೂ ಚದರಿ ಓಡಿಹೋದರು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಕೆಲವರು ಸುಗ್ರೀವನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೋಪದಿಂದಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು

ತಿಳಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನಾದರೋ ಕಾಮಮೋಹಿತನಾಗಿ ತಾರೆ ಯೊಡನೆ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದನು. ವಾನರರು ಹೇಳಿದಮಾ ತುಗಳೊಂದೂ ಅವನ ಕಿವಿಗೇರಲಿಲ್ಲ.ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಕೆಲವು ವಾ ನರವೀರರನ್ನು ಕರೆದು, ಸಂಗತಿಯೇನೆಂದು ವಿವರವಾಗಿತಿಳಿದುಬರುವುದಕ್ಕಾ ಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆಗಲೇ ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಜ್ಞೆಯಿಂದ, ಬೆಟ್ಟಗಳಂತೆಯೂ, ಆನೆಗಳಂತೆಯೂ, ಮೇಘಗಳಂತೆಯೂ, ಮಹತ್ತಾದ, ಮತ್ತು ಭಯಂಕರ ವಾದ ರೂಪವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ಕಪಿವೀರರು, ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದ ರು.ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅವರವರ ಉಗುರುಗಳು ಮತ್ತು ದಂತಗಳೇ ಆಯುಧಗ ಳಾಗಿದ್ದುವು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ವಿಕಾರರೂಪವುಳ್ಳವರು. ಎಲ್ಲರೂ ಹೆಬ್ಬುಲಿಗ ಳಂತೆ ಬಲದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರ ಮುಖಗಳೂ ನೋಡುವಾ ಗಲೇ ಭಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ವಿಕಾರದಿಂದಿದ್ದುವು. ಅವರಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾ ನೆಗಳ ಬಲವುಳ್ಳವರು ಕೆಲವರು. ನೂರಾನೆಗಳ ಬಲವುಳ್ಳವರು ಕೆಲವರು. ಸಾವಿರಾನೆಗಳ ಬಲವುಳ್ಳವರು ಕೆಲವರು! ಹೀಗೆ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿ, ಕೈ ಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡಮರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬರುತ್ತಿರುವ ಕಪಿವೀರರನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ, ಮೊದಲೇ ಕೋಪಗೊಂಡಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೋಪವು ಹೆಚ್ಚಿತು. ಇಂತಹ ವೀರರಾದ ಕಪಿಗಳು ಆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಸುತ್ತ ಲೂ ತುಂಬಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದನು.ಪ್ರಚಂಡಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಆಕಪಿವೀ ರರೆಲ್ಲರೂ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲಿನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಆ-ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಅಗಳಿಯಕೆಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಿರುವುದನ್ನೂ, ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನು ದುಃಖದಿಂದ ಕೊರಗುವುದನ್ನೂ ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಮೈಮರೆಯುವಷ್ಟು ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಒಂದಾವರ್ತಿ ಬಿಸಿಬಿಸಿಯಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳೆರಡೂ ಕೆಂಪಾದುವು. ಹೊಗೆಯೂ ಡಿ, ಬುಸುಗುಟ್ಟುವ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಕಾಣುತಿದ್ದನು. ಬಾಣದ ಅಲಗುಗ ಳೆಂಬ ನಾಲಗೆಗಳಿಂದಲೂ, ಬಿಲ್ಲೆಂಬ ಉದ್ದವಾದ ಮೈಯಿಂದಲೂ, ವೀ ರ್ಯವೆಂಬ ವಿಷದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಐದುಹೆಡೆಗಳುಳ್ಳ ಮಹಾಸರ್ಪದಂತಿದ್ದ

ನು.ಹೀಗೆ ಉರಿಯುವ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯಂತೆಯೂ,ಕೋಪಗೊಂಡ ಮಹಾಸರ್ಪದಂತೆಯೂ ರೌದ್ರಾವೇಶದಿಂದಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂಗದನಿಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ಭಯವೂ ಚಿಂತೆಯೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆ ಅಂಗದನನ್ನು ನೋಡಿ“ಎಲೆ ವತ್ಸನೆ!ನಾನು ಬಂದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಈಗಲೇ ಹೋಗಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ತಿಳಿಸು! ಯಾವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನಾದರೂ ಹುಟ್ಟಡಗಿಸತಕ್ಕ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು,ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದುಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ”ನೆಂದು ಹೇಳು. ಮತ್ತು “ತನ್ನಣ್ಣನಿಗುಂಟಾದ ವ್ಯಸನವನ್ನು ನೋಡಿ ತಡೆಯಲಾರದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದುನಿಂತಿರುವನು. ಅತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ನಿನಗಿಷ್ಟವಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಈಗಲೇ ನೀನು ಅವನಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಡು ! ಇಲ್ಲವೇ ಅವನನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಸು. ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದೋ!ಹಾಗೆ ನಡೆಸು.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬೇಗನೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಾ!” ಎಂದನು. ಇದನ್ನುಕೇಳಿ ಅಂಗದನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತ, ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಬಳಿಗೆ ಬರುವಾಗಲೇ “ಅದೋ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಂದು ನಿಂತಿರುವನು” ಎಂದು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಕೂಗಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹೋದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಿನಿಂದಲೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸುತಿತ್ತು. ಅವನ ಮುಖವು ಕಳೆಗುಂದಿತು.ಅತಿದೈನ್ಯದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಮೊದಲು ಅವನ ಪಾದಗಳೆರಡನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು.ಹೀಗೆ ತಂದೆಯ ಪಾದಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ತಾರೆಯ ಕಾಲುಗಳಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಚಿಕ್ಕತಾಯಿಯಾದ ರುಮೆಗೂ ಪಾದವಂದನವನ್ನುಮಾಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನಗೆ ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಹೇಳತೊಡಗಿದನು. ಆದರೆ ನಿದ್ರೆಯಿಂದಲೂ,ಮದ್ಯಮದದಿಂದಲೂ ಮೈಮರೆತು ಮಲಗಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಇದೊಂದೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅತ್ತಲಾಗಿ ಪುರದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕೋಪವನ್ನು ಕಂಡು,ಭಯದಿಂದ ಮೈತಿಳಿಯದವರಾಗಿ, ದೈನ್ಯದಿಂದಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತ,ದೊಡ್ಡ ಕಿಲಕಿಲಧ್ವನಿಯ

ನ್ನು ಮಾಡುತಿದ್ದರು. ಮಹಾಪ್ರವಾಹವು ಬರುವಂತೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬಂದು ಸಿಡಿಲಿನಂತೆ ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತ ಕ್ರೂರನಾಗಿರುವ ಆಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟಾಗಿಸೇರಿ, ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಸಿಡಿಲುಬಡಿದಂತೆ ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಗದ್ದಲವನ್ನು ಮಾಡುತಿದ್ದರು. ಈ ಮಹಾಧ್ವನಿಯು ಸುಗ್ರೀವನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಮದ್ಯಮದದಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಕೆದರಿದ ಪುಷ್ಪಾಭರಣಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಎದ್ದನು.ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಹಿತರಾಗಿಯೂ, ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ,ಅಂತಃಪುರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಪ್ಲಕ್ಷ ಪ್ರಭಾವರೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಬ್ಬರು, ಅಂಗದನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಅಂತಃಪುರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿ “ಸ್ವಾಮಿ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವನು.” ಎಂದರು. ದೇವೇಂದ್ರನಂತೆ ಉತ್ತಮಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಮೊದಲು ಹೀಗೆ ಸಾಮವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು“ಎಲೈ ಕಪೀಂದ್ರನೆ!ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಸತ್ಯಸಂಧರು! ಮಹಾತ್ಮರು.ಆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರಿಬ್ಬರೂ ತಾವಾಗಿಯೇ ಈ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪಾಲಿಸಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರೂ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಖ್ಯವನ್ನುಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೇರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು.ಆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೆಂಬವನು ಈಗ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾಗಿ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವನು. ಅವನನ್ನುನೋಡಿ ನಮ್ಮ ವಾನರವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಭಯದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತ ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು. ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಾನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಈ ನಮ್ಮ ಗುಹೆಯು ಎಂತವರಿಗೂ ದುರ್ಗಮವಾಗಿದ್ದರೂ, ರಾಮಾಜ್ಞೆಯ ಬಲದಿಂದ, ಅದನ್ನೇ ಸಾರಥಿಯನ್ನಾಗಿಯೂ,ತನ್ನ ಮನೋರಥವನ್ನೇ ರಥವನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಅಂಗದನನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ವೀರ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಪವು

ಉಕ್ಕುತ್ತಿರುವುದು. ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ವಾನರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ದಹಿಸಿಬಿಡುವಂತೆ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾದಿರುವನು. ಎಲೆ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ ! ನೀನು ಈಗಲೇ ನಿನ್ನಮಗನಾದ ಅಂಗದನನ್ನೂ, ನಿನ್ನಬಂಧುಗಳನ್ನೂ ಸಂಗಡಕರೆದುಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮಣನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನಕೋಪವನ್ನು ನೀಗಿಸು! ರಾಮನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಮಾತನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿಬಿಡು. ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಬಿಡದೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನಾಗು! ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ನೆರವೇರಿಸು. “ಎಂದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯಸರ್ಗವು.

ಅಂಗದನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನ್ನು ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದೆದ್ದುದು.ಹನುಮಂತನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಅಂಗದನು ಪ್ರಮುಖರಾದ ವಾನರಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಬಂದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕುಪಿತನಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದಮೇಲೆ,ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಗಮನವುಂಟಾಯಿತು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ಮೆಲ್ಲಗೆ ಆಸನವನ್ನುಬಿಟ್ಟು ಎದ್ದುಬಂದನು.ಆದರೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಶಲನಾದುದರಿಂದ, ಮೊದಲು ತನ್ನಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ನ್ಯೂನಾತಿರೇಕಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದ ಅನುಭವವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯ ರೀತಿಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು. “ಎಲೈ ಅಮಾತ್ಯರೆ! ನಾನು ರಾಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಎಂದಾದರೂ ತಪ್ಪುಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಡುಕುಮಾಡಿದವನೂ ಅಲ್ಲ.ಹೀಗಿದ್ದರೂ ರಾಮನ ತಮ್ಮನಾದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೋಪಗೊಂಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ನನ್ನಮೇಲೆ ವೈರದಿಂದ ಸಮಯವನ್ನು ಕಾದಿದ್ದ ಯಾರೋ ದುರಾತ್ಮರು,ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ದೋ

ಷಗಳನ್ನಾರೋಪಿಸಿ ಹೇಳಿರಬಹುದು. ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ ! ಮೊದಲು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಹೋಗಿ, ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಚಾತುರ್ಯವನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿ ಅದರ ನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬರಬೇಕು. ಅವನಿಗೆ ಕೋಪವುಂಟಾ ದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು! ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದುದೇನು? ಎಂಬಿವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ನಿಮ್ಮ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಲೈ ಮಂತ್ರಿಗಳೆ!ನಾನು ಈಗ ಭಯದಿಂದ ಹೊರ ಗೆದ್ದು ಬಂದೆನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿರಿ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದಾಗಲಿ, ರಾಮನಿಂದಾಗಲಿ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವುಳ್ಳವರು ನಿಷ್ಕಾರಣ ವಾಗಿ ಕೋಪಗೊಂಡು ಬಂದಾಗ,ಎಂತವನಿಗಾದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಳವಳ ವುಂಟಾಗದೆ ಇರದು. ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದೇನೋ ಸುಲಭವೇ? ಆ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬಹಳಕಷ್ಟವು. ಯಾರ ಮನಸ್ಸೂ ಒಂದೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದಲ್ಲ. ಅತ್ಯಲ್ಪಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಪರಸ್ಪರಪ್ರೀತಿ ಯು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನಾನು ಹೆದರುತ್ತಿರುವೆನು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ರಾಮನು ನನಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಮಹೋಪಕಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ ಎಂದಿಗೂ ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕಳವಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ” ಎಂದನು. ಸುಗ್ರೀವ ನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಕಪಿಪುಂಗವವನಾದ ಹನುಮಂತನು ಆ ಮಂತ್ರಿಗಳನಡುವೆ ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದಾಲೋಚಿಸಿ, ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು. “ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ನಿನಗೆ ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಳೆಸಿದ ಗುಣಾಢ್ಯನಾದ ಮಿತ್ರನನ್ನು ನೀನು ಮರೆಯ ದಿರುವುದೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಇದು ನಿನಗೆ ಸಹಜಗುಣವಾಗಿಯೇ ಇರುವು ದು.ನಿನ್ನಪ್ರೀತಿಗಾಗಿಯೇ ವೀರನಾದ ರಾಮನು, ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಭಯವಿ ಲ್ಲದೆ ಇಂದ್ರನಿಗೆಣೆಯಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಆವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದನಲ್ಲವೆ? ಅಷ್ಟುಪ್ರೇಮವುಳ್ಳ ರಾಮನು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಕೋಪಗೊಂಡಿ ರಲಾರನು. ಏನೋ ಪ್ರಣಯಕೋಪದಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಕಳು ಹಿಸಿರುವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲವೆಂ

ದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಕಾಲವನ್ನರಿತು ನಡೆಯುವವರಲ್ಲಿ ನೀನು ಮೇಲೆನಿಸಿ ಕೊಂಡವನಾಗಿದ್ದರೂ, ಈಗ ಪ್ರಮಾದವಶದಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಗ ಯಾವ ಕಾಲವೆಂಬುದನ್ನೇ ಅರಿಯದಿರುವೆ. ಈಗ ನಡೆಯುವಕಾಲವೇನೆಂದು ಬಲ್ಲೆಯಾ? ಉಲ್ಲಾಸಗೊಂಡು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಸುರೇರಿರುವ ಈ ಏಳಲೆಬಾಳೆಯ ಗಿಡಗಳನ್ನು ನೋಡು! ಈ ಕಾಲದ ಸೊಬಗು ಎಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು ನೋಡು. ಗ್ರಹನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಎಷ್ಟು ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವುವು ನೋಡು! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೇಘವಾದರೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೆ? ದಿಕ್ಕುಗಳೂ, ನದಿಗಳೂ, ಕೊಳಗಳೂ ಎಷ್ಟು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರುವುವು ನೋಡು ಇದೇ ರಾಜರಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗಕಾಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋದೆಯಲ್ಲಾ! ನೀನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವನು. ಎಲೆ ವಾನರರಾಜನೆ! ನೀನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನದಲ್ಲಿಡಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದುವಿಷಯವುಂಟು. [1] ಈಗ ರಾಮನಾದರೋ ಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದುಃಖಿತನಾಗಿರುವನು. ನಿನಗುಪಕಾರಮಾಡಿದಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆತನು ಈಗ ಬೇರೊಬ್ಬನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಮಾತುಗಳು ಒಂದುವೇಳೆ ಪರುಷವಾಗಿದ್ದರೂ ನೀನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನೀನಂತೂ ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿರುವೆ! ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ಕುಪಿತನಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು, ಯಾವವಿಧದಿಂದಲಾದರೂ ಆತನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದುಹೊರತು ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇರೊಂದೂ ನನಗೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಗಳು ರಾಜನಿಗಧೀನರಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಆ ರಾಜನಿಗೆ ಅವರು ಹಿತವನ್ನು ಬೋಧಿಸಬೇಕಾದುದೇ

---

1. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳೇ ರಾಮನ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು, ಅವನು ನಿನಗುಪಕಾರಮಾಡಿದ ಮಹಾತ್ಮನಾದುದರಿಂದ ಅವನು ಎಷ್ಟೇ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ನೀನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದರಮೇಲೆ ದುಃಖಿತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಅವು ಬೇರೊಬ್ಬನಮೂಲಕವಾಗಿ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಮಾತುಗಳಾದುದರಿಂದ ನೀನು ಕೋಪಿಸಲೇಬಾರದೆಂದು ಭಾವವು.

ಅವಶ್ಯವಾದುದರಿಂದ,ಈಗ ನಾನೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಭಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನಗೆ ತೋರಿದ ಹಿತವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವೆನು. ಆ ರಾಮನುಮಾತ್ರ ಕೋಪಗೊಂಡು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲನ್ನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದರೆ, ದೇವಾಸುರಗಂಧರ್ವರಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಸಮಸ್ತಜಗತ್ತನ್ನಾದರೂ ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು. ಯಾವಾಗಲೂ ನಮಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಬಲರಾದವರು ಕೋಪಗೊಂಡಾಗ ನಾವು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ ಹೊರತು,ಅವರನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೋಪಗೊಳಿಸಬಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನಾವು ನಮ್ರತೆಯಿಂದಲೇ ಆತನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲು ನಾವು ಅವನಿಂದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದವರಾದುದರಿಂದ, ಆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಕೋಪಗೊಳಿಸಬಾರದು. ಎಲೆ ರಾಜನೆ ! ಈಗ ನೀನು ನಿನ್ನಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನೊಡನೆಯೂ, ಇತರ ಬಂಧುಜನಗಳೊಡನೆಯೂಕೂಡಿ, ಅವನಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಪತ್ನಿಯರು ಪತಿಗೆ ವಶರಾಗಿರುವಂತೆ ಆತನ ಗೆರೆಯನ್ನು ಮೀರದೆ, ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ತಪ್ಪದೆ ನಡೆಸು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀನು ರಾಮನ ಮಾತನ್ನಾಗಲಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನಾಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲಾದರೂ ಮೀರಿ ನಡೆಯುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಇಂದ್ರತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಬಲವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಅವರ ದೇಹಬಲವನ್ನೂ ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸೇ ಬಲ್ಲುದು." ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ತಾರೆಯು ಪ್ರಸನ್ನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದುದು. }

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಅಂಗದನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕರೆಯಲು, ಆತನೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಭಯಂಕರವಾದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯೆಂಬ ಗುಹೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅದರ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ, ದೊಡ್ಡದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಅನೇಕ ವಾನರರು ಕಾವಲಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ

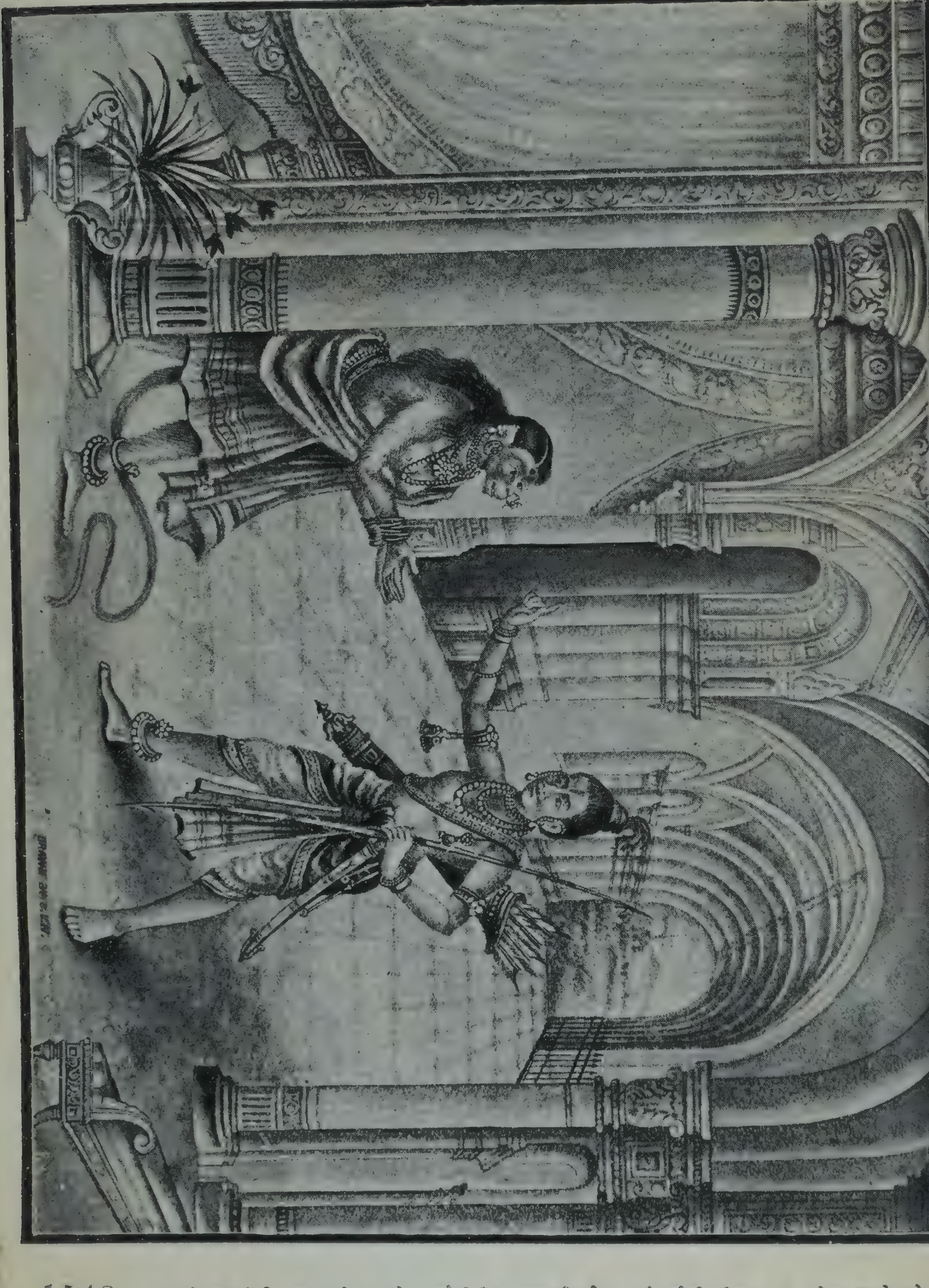
ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತರು. ಕೋಪದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಡುತ್ತ ಮುಂದೆ ಬರು ತ್ತಿರುವ ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಅವರಿಗೆ ಮ ಹಾಭಯವೂ ಹುಟ್ಟಿತು. ಯಾರೂ ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದೆ ಹಿಂದಾ ಗಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮುಂದೆಹೋಗಿ ಆ ಗುಹೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟುನೋಡಿದನು. ಆ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ಕೇವಲರತ್ನಮಯವಾದಂತೆ ಕಾಣುತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ತೋಟಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪುಷ್ಪಭರಿತಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಅದು ದೇ ವಯೋಗ್ಯವಾದ ಪ್ರದೇಶದಂತೆ ಕಾಣುತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ರತ್ನರಾಶಿ ಗಳನ್ನೆರಚಿದಂತೆ ಅತಿರಮ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳೂ, ದೇವಾಲ ಯಗಳೂ ಹೇರಳವಾಗಿದ್ದುವು. ಬಗೆಬಗೆಯ ಅಂಗಡಿಗಳೂ ಶೋಭಿಸುತಿದ್ದು ವು. ಬೇಕಾದ ಹಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ, ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ವೃಕ್ಷಗಳು ಕಂಗೊಳಿಸುತಿದ್ದುವು. ದೇವಗಂಧರ್ವರ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಜನಿಸಿದವರಾಗಿಯೂ, ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾಗಿಯೂ, ದಿವ್ಯಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನೂ, ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಧ ರಿಸಿದವರಾಗಿಯೂ, ಪ್ರಿಯದರ್ಶನವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಅನೇಕವಾನರ ರು ತುಂಬಿದ್ದರು. ಅಗರು ಚಂದನ ಪದ್ಮಗಳೆಂಬ ಬಗೆಬಗೆಯ ಸುಗಂಧವುಳ್ಳ ಲೇಪನದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಮದ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜವೀಧಿ ಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸುವಾಸಿತಗಳಾಗಿ ಘುಮಘುಮಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀ ರುಳ್ಳ ಗಿರಿನದಿಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುತಿದ್ದುವು. ಈ ಶೋಭಾತಿಶಯಗಳೆಲ್ಲವ ನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆ ಗುಹೆಯ ರಾಜಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತಿದ್ದಾ ಗ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡುನಡುವೆ ಆ ಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದ ವಾನರವೀರರ ಮನೆಗ ಳನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಮೊದಲು ಅತಿಮನೋಹರವಾದ ಅಂಗದನ ಅರಮನೆ ಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಂದ, ದ್ವಿವಿದ, ಗವಯ, ಗವಾಕ್ಷ, ಗಜ ಶರಭ, ವಿದ್ಯುನ್ಮಾಲಿ, ಸಂಪಾತಿ, ಸೂರ್ಯಾಕ್ಷ, ಹನುಮಂತ, ವೀರಬಾಹು, ಸುಬಾಹು, ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನಳ, ಕುಮುದ, ಸುಷೇಣ, ತಾರ, ಜಾಂಬವಂತ, ದಧಿಮುಖ, ನೀಲ, ಸುಪಾಟಲ, ಸುನೇತ್ರರೇ ಮುಂತಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಅನೇಕಕಪಿಮುಖ್ಯರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ದೃಢವಾ ದ ದೊಡ್ಡಮನೆಗಳ ಸಾಲನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಹೋದನು. ಒಂದೊಂದು

ಮನೆಯೂ ಬಿಳೀಮೇಘದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದುಮನೆಯೂ ಅನೇಕ ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲಂಕೃತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೂರಾರುಮಂದಿ ಉತ್ತಮಸ್ತ್ರೀಯರು ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಒಂದೊಂದುಮನೆಯೂ ಧನಧಾನ್ಯಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತಿತ್ತು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಸುಗ್ರೀವನ ಅರಮನೆಯನ್ನೂ ಕಂಡನು. ಅದು ಸಾಕ್ಷಾನ್ಮಹೇಂದ್ರಭವನದಂತೆಯೇ ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿ, ಇತರರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಬಿಳೀಪ್ರಾಕಾರದಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ಪರಿವೃತವಾಗಿತ್ತು. ಕೈಲಾಸಶಿಖರದಂತೆ ಬಿಳುಪಾದ ಅನೇಕಪ್ರಾಕಾರಶಿಖರಗಳಿಂದಲೂ, ಬೇಕುಬೇಕಾದ ಫಲವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ಹೂಗಿಡಗಳಿಂದಲೂ, ನಿಬಿಡವಾಗಿತ್ತು. ಸಾಮಾನ್ಯವೃಕ್ಷಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ, ವಾಲಿಗಾಗಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಅನೇಕದಿವ್ಯವೃಕ್ಷಗಳೂ ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಈ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವಶೋಭೆಯು ತುಳುಕುತಿತ್ತು. ಕರೀಮೇಘಗಳಂತೆ ಹಸುರಾಗಿ ಕಾಣುತಿದ್ದ ಆ ದಿವ್ಯವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ದಿವ್ಯಫಲಗಳಿಂದಲೂ, ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ, ಶೀತಲಚ್ಛಾಯೆಯುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಆ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಕಪಿಗಳು ಶಸ್ತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಕಾವಲಿರುತಿದ್ದರು. ಅನೇಕದಿವ್ಯಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿನ್ನದ ತೋರಣಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ,ಅತಿಶುಭ್ರವಾಗಿ, ನೇತ್ರಾನಂದಕರವಾಗಿದ್ದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಸೂರ್ಯನು ಮಹಾಮೇಘದನಡುವೆ ನುಗ್ಗುವಂತೆ,ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಲ್ಲಿ ಯಾರತಡೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಬಾಗಿಲನ್ನು ದಾಟಿ, ಅನೇಕಜನಸಮೂಹದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆ ಅರಮನೆಯ ಏಳು ತೊಟ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿಹೋದನು. ಕೊನೆಗೆ ಅತಿರಹಸ್ಯವಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಅಂತಃಪುರವನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಚಿನ್ನಬೆಳ್ಳಿಯ ಮಂಚಗಳಿಂದಲೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಉತ್ತಮಾಸನಗಳಿಂದಲೂ, ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಹಾಸಿಗೆಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿತವಾದ ಆ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ,ಕಿವಿ ಗಿಂಪಾದ ಸಂಗೀತಸರ್ವವು ಇವನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ಸಂಗೀತವು ಮನೋಹರವಾದ ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೂ, ತಂತಿಯಿಂದ ನುಡಿಯುವ ನಾನಾವಿಧಸ್ವರಗಳಿಂದಲೂ

ಕಲೆತು, ಹೆಚ್ಚು ತಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಸಮಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ, ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಪದಗಳೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಿಬರುವ ಬಾಯಿಹಾಡುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಕರ್ಣಾನಂದ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತಿತ್ತು. ಆ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧಗಳಾದ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ರೂಪದಿಂದಲೂ ಯೌವನದಿಂದಲೂ ಮೇಲೆನಿಸಿ ಕೊಂಡ ಅನೇಕಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತರಾಗಿ ಉತ್ತಮಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತರಾಗಿ, ಫಲಸಮೂಹಗಳನ್ನೂ, ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿನಿರತರಾದಅನೇಕಚೇಟಿಯರನ್ನೂ ಕಂಡನು. ಧನಧಾನ್ಯರತ್ನಾದಿಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯತೃಪ್ತರಾಗಿ, ತನಗೆ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿ, ಉತ್ತಮವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಸೇವಕರನ್ನೂ ಕಂಡನು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿ ವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರ ಸುರತಸಂಭ್ರಮದಿಂದುಟಾದ ಕಾಲಂದುಗೆಯ ಧ್ವನಿಗಳನ್ನೂ, ಅವರ ನಡುಗೆಜ್ಜೆಗಳ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ಕೇಳಿ. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಒಳಗೊಳಗೆ ನಾಚಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಆ ವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತ ಮೈಮರೆತಿರುವುದನ್ನುನೋಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಸಮಸ್ತದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನೂ ಶಬ್ದದಿಂದ ತುಂಬುವಂತೆ ತನ್ನ ಧನುಸ್ಸನ್ನೆತ್ತಿ ಅದರ ನಾಣೊತ್ತಿ ಟಂಕಾರಮಾಡಿದನು. ತನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾಮನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡಷ್ಟೂ ಇವನ ಕೋಪವು ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಉಕ್ಕಿ ಬರುತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಈತನು ಸಚ್ಚರಿತ್ರವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಆ ವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರಿರುವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನೆಟ್ಟನೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರದೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಲ್ಲದ ವಿವಿಕ್ತವಾದ ಒಂದುಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಮಾಡಿದ ಧನುಷ್ಟಂಕಾರಧ್ವನಿಯು ಅತ್ತಲಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನ ಕಿವಿಗೂ ಬಿದ್ದಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಭಯದಿಂದ ಬೆಜ್ಜರಬಿದ್ದು,ಆಗಲೇ ಥಿಗ್ಗನೆ ಆಸನದಿಂದೆದ್ದು ಹೊರಟುಬರುತ್ತ,ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು "ಓಹೋ! ಅಂಗದನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಭ್ರಾತೃವತ್ಸಲನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನಿಜವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೇ ಬಿಟ್ಟನೆ? ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ" ಎಂದು ತತ್ತಳಿಸುತಿದ್ದನು.ಮೊದಲೇ ಅಂಗದನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕೋಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ,ಈಗ ಭಯಂಕರವಾದ ಜ್ಯಾ

ಘೋಷವೂ ಸುಗ್ರೀವನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದುದರಿಂದ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೋಪದಿಂದ ಬಂದಿರುವನೆಂಬುದು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ಧರವಾಯಿತು. ಆಗಲೇ ಅವನ ಮುಖವು ಬಾಡಿಹೋಯಿತು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಭಯದಿಂದ ಚಂಚಲ ವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾದರೂ,ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಮುಂದೆ ತನಗೆ ಹಿತಕರವಾದ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಚಿಂತಿಸಿ,ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ತಾರೆಯ ನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೆ ಸುಭ್ರು! ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮನಸ್ಸಾದರೋ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಯೇ ಬಹಳಮೃದುವಾದುದು.ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕೋಪ ಗೊಂಡು ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದು? ರಾಜಕುಮಾರ ನಾದ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೀಗೆ ಕುಪಿತನಾಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ನೀನು ಎಣಿಸಿರುವ ಕಾರಣವೇನು? ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲ. ಪುರುಷಸತ್ತಮನು. ಎಂದಿಗೂ ಆತನು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಕೋಪಿಸುವನಲ್ಲ. ನಾವೇನಾದರೂ ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯವನ್ನು ಮಾಡಿದುದಾಗಿ ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾಪ್ತಿಯುಂಟೆ? ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ನಿನಗೆ ತೋರಿದು ದನ್ನು ಹೇಳು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈಗ ನೀನೇ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆತ ನನ್ನು ನೋಡಿಬರುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ನೀನೇ ಮೊದಲು ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾಮವಾಕ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಮಾಡಿಬರುವುದೇ ಉತ್ತಮವು. ದೊಡ್ಡವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ತೀವ್ರವಾಗಿ ನಡೆಯಲಾ ರರು. ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸ ನ್ನನಾಗಬಹುದು. ಆತನ ಕೋಪವೂ ಅಡಗಿಹೋಗುವುದು. ಮೊದಲು ನೀನು ಹೋಗಿ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಸಾಂತ್ವವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳು. ಇದರಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾದರೆ,ಆಮೇಲೆ ನಾನು ಹೋಗಿನೋಡುವೆನು" ಎಂದನು. ಈ ಉಪಾಯವೇ ತಾರೆಗೂ ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರಿತು. ಆಗಲೇ ಅವಳು ಅ ಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟಳು. ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲವೂ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ರತಿಕ್ರೀಡೆಯಿಂದುಂ ಟಾದ ಆಯಾಸದಿಂದ ವೇಗ ನಡೆಯಲಾರದೆ ತಪ್ಪುಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಡುತ್ತ, ಪಾನ ಮದದಿಂದ ತೊಳಲುವ ಕಣ್ಣಾಲೆಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಸಡಿಲಿದ ಒಡ್ಯಾಣದಿಂದಲೂ, ಎದೆಕಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದವಳಾಗಿ, ಬಗ್ಗಿದಮೈಯು

ಳ್ಳವಳಾಗಿ ಹೊರಟುಬರುತಿದ್ದುದರಿಂದ, ಸಂಭೋಗಚಿಹ್ನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತಿದ್ದುವು. ಹೀಗೆ ತಾರೆಯು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತರೂ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಪರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ನೋಡಬಾರದೆಂಬ ದೃಢಮನಸ್ಸಿನಿಂದ, ಅವಳನ್ನು ಕಂಡೂ ಕಾಣದಂತೆ ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೆಯೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ರೋಷಾವೇಶವೂ ಅಡಗಿಹೋಯಿತು. ತಾರೆಯು ಹಾಗೆ ಸಂಭೋಗಚಿಹ್ನಗಳೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದರೂ,ಪಾನಮದದಿಂದ ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ಮರೆತು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾದುದನ್ನೂ ತಿಳಿದು, ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡಳು. ಆಮೇಲೆ ಆಕೆಯು ಮೊದಮೊದಲು ಬಹಳಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಸಾಮವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ಆಡುತ್ತಿದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ಸಾರವತ್ತಾದವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ“ಎಲೈರಾಜಕುಮಾರನೆ!ನಿನ್ನ ಈ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ನಿನ್ನಮಾತನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆದವನಾವನು? ಒಣಮರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಉರಿಯುವ ಕಾಡುಗಿಚ್ಚಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ವಿವೇಕವಿಲ್ಲದ ಯಾವಮೂಢನು ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೆಣಕುವನು?” ಎಂದಳು. ಹೀಗೆತಾರೆಯು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂತುಮೊದಮೊದಲು ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ನಿಷ್ಕಪಟವಾಗಿಯೂ, ಪ್ರೇಮಸೂಚಕವಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೆತಾರೆ! ನೀನು ಪತಿಹಿತದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿ ಇತರವಿಷಯವೊಂದನ್ನೂ ಗಮನಿಸದಂತಿದೆ. ನಿನ್ನಪ್ರಿಯನಾದ ಈ ಸುಗ್ರೀವನು ಕೇವಲ ಕಾಮವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿ, ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯೇಇಲ್ಲದೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನೆಂಬುದನ್ನು ನೀನರಿಯೆಯಾ? ಅವನುಈಗ ತನ್ನರಾಜ್ಯದ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಗಮನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅತ್ತಲಾಗಿ ದುಃಖಪರಾಯಣರಾಗಿರುವ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಗಮನವಿಲ್ಲ.ತನ್ನಮಂತ್ರಿಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮದ್ಯಪಾನಮಾಡುತ್ತ ಮೈಮರೆತಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಮದೋನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಕಾಮಕ್ರೀಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು,ಮೊದಲು ನಮಗೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿಕೊಟ್ಟುಬಂದ ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳಕಾಲವು ಕಳೆದುಹೋದುದನ್ನೂ ಕಾಣದಿರುವನು. ಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಅರ್ಥ

1540. ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ತಾರೆಯು ಪ್ರಸನ್ನನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದುದು

ವನ್ನಾಗಲಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಪಾನವು ಎಂದಿಗೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ಪಾನದಿಂದ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೆಡುವುವು.ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಹಾನಿಯುಂಟು.ಇದರಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡದುದರಿಂದ ಗುಣವಂತನಾದ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೆ,ಅರ್ಥಕ್ಕೂ ಲೋಪವುಂಟಾಗುವುದೇ ನಿಶ್ಚಯವು. ಸತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ನಿರತನಾದ ಮಿತ್ರನೇ ಆ ಧರ್ಮಕಾಮಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದುದರಿಂದ, ಇವೆರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅವನೇ ಮೇಲೆನಿಸುವನು. ಈಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಮಿತ್ರನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ, ಅರ್ಥಕಾಮಗಳೆರಡನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಂತಾಗುವುದಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಹೋಗುತ್ತಿರುವನು.ನೀನು ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿಬಲ್ಲವಳಾದುದರಿಂದ ನೀನೇ ನಿನ್ನಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಹೇಳು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರರಾದ ನಮ್ಮನ್ನೇ ಸುಗ್ರೀವನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದಮೇಲೆ, ನಾವು ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನೀನೇಹೇಳು."ಎಂದನು.ಹೀಗೆ ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿಯೂ, ಮೃದುವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ತಾರೆಯು,ರಾಮನ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಆಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು,ಅವನಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು. "ಎಲೈರಾಜಕುಮಾರನೆ! ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ವಾಸ್ತವವು. ಸುಗ್ರೀವನು ಕಾಮಕ್ರೀಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿರುವುದೂ ನಿಜವು.ಹಾಗಿದ್ದರೂ ನೀವು ಅವನಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇದುಕಾಲವಲ್ಲ.ಇದರಮೇಲೆ ನಿಮಗೆ ಸ್ವಜನದಂತಿರುವ ಆತನಲ್ಲಿ ಕೋಪಿಸಲೇ ಬಾರದು.ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಈಗ ಏನೋ ಪ್ರಮಾದವಶದಿಂದ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾದ ಆಸಕ್ತಿಯುಂಟು.ಅವನು ಹೀಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದುದನ್ನು ಈಗ ನೀವು ಮನ್ನಿಸಿಬಿಡಬೇಕಾದುದೇ ಉಚಿತವು.ಎಲೆ ರಾಜಕುಮಾರನೆ! ವೀರ್ಯಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಾತ್ಮರು,ತಮಗಿಂತಲೂಕೀಳಾಗಿಯೂ, ಅಲ್ಪಬಲವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವವರಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಕೋಪಿಸಲಾರ

ರು. ಕಾರ್ಯಪರನಾಗಿಯೂ, ತಾಳ್ಮೆಯೆಂಬ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ನಿನ್ನಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷನು ಯಾವನುತಾನೇ ಹೀಗೆಕೋಪವಶನಾಗುವನು?ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಾದ ಆ ರಾಮನ ಕೋಪದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನು.ಅವನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುವ ಕಾಲವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾನುಬಲ್ಲೆನು.ಸುಗ್ರೀವನು ಕಾಲವಿಳಂಬಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂಬುದೂ ನನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವುದು.ನೀವು ನಮಗೆಮಾಡಿದ ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆನು.ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಈಗ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂಬುದೂ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಆದರೇನು? ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾಮದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ತಡೆಯಲಸಾಧ್ಯವೆಂಬುದನ್ನೂ ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆನಲ್ಲವೆ ? ಈ ಕಾಮದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಯಾರಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವನೋ, ಆ ಸ್ತ್ರೀವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನೂ ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೆ ನೀನು ಹೀಗೆ ಕೋಪವಶನಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ,ನಮ್ಮಂತೆ ನಿನಗೆ ರತಿಕ್ರೀಡೆಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾಮತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಪರಿಶ್ರಮವಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಎಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೇ ನೀನು ಹೀಗೆ ಕೋಪಗೊಂಡಿರುವೆ. ನೀನೂ ಆ ಕಾಮತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರುಚಿಯನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಿನಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಕೋಪವುಂಟಾಗಿರಲಾರದು. ಕಾಮಲೋಲನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನಾಗಲಿ,ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನಲ್ಲ. ಎಲೆ ಶತ್ರುಸೂದನನೆ ! ಈಗಲಾದರೂ ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ,ನಿನಗೆ ಸಹೋದರನಂತಿರುವ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬಿಡಬೇಕು. ಆತನು ಕಾಮಲೋಲನಾಗಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಸೇರಿ ತನ್ನ ಕಾಮೋದ್ರೇಕದಿಂದ ನಾಚಿಕೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದೂ ನಿಜವು. ಆದರೆ ಧರ್ಮವೇ ತಪಸ್ಸೆಂದೆಣಿಸಿರುವ ಮಹರ್ಷಿಗಳೂಕೂಡ ಕಾಮವಶರಾಗಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದ ವ್ಯಾಮೋಹವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಾಗ ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಚಪಲವಾದ ಕಪಿಯನಿಸಿಕೊಂಡ ಆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕಾಮಚಾಪಲ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದೇ?"ಎಂದಳು. ಹೀಗೆ ತಾರೆಯು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಮಾತನ್ನಾಡಿ,ತಿರುಗಿ ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹಳಸಲಿಗೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಪತಿಯಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕ್ಷೇಮಕರವಾದ ಮತ್ತೊಂದುಮಾತನ್ನು ಹೇಳು

ವಳು. "ಎಲೆ ರಾಜಕುಮಾರನೆ! ಸುಗ್ರೀವನು ಈಗ ಕಾಮವಶನಾಗಿದ್ದರೂ ಸುಮ್ಮನಿರುವನೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ! ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ಅನೇಕವಾನರರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಮಾಡಿರುವನು. ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ, ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅನೇಕ ವಾನರವೀರರು ಸುಗ್ರೀವನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಬೆಟ್ಟಗುಡ್ಡಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ತಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೋಟಿಕೋಟಿಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಬಂದು ಸೇರುತ್ತಿರುವರು. ಎಲೈ ಪುರುಷಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ನೀನು ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ದಯೆಮಾಡು. ಇದುವರೆಗೆ ನೀನು ಅಂತಃಪುರಸ್ತ್ರೀಯರಿರುವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರಬಾರದೆಂದು ಹೊರಗೆ ನಿಂತಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೆ? ಇಷ್ಟೇ ಸಾಕು. ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ನಡತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಆ ಭಾವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಸ್ನೇಹವಿಷಯದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮಿತ್ರರ ಭಾರ್ಯೆಯರನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲ" ಎಂದಳು. ಹೀಗೆ ತಾರೆಯು ಅಂತಃಪುರಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದುದರಿಂದಲೂ, ರಾಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತನಗಿರುವ ಆತುರದಿಂದಲೂ ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಅಂತಃಪುರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಮೇಲುಹೊದ್ದಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ಸುವರ್ಣಪೀಠದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕಂಡನು. ಅನೇಕ ದಿವ್ಯಾಭರಣಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಿತವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ದಿವ್ಯರೂಪವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ದಿವ್ಯಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನೂ, ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿ ಇಂದ್ರನಂತೆ ದುರ್ಜಯನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನ ಸುತ್ತಲೂ ದಿವ್ಯಪುಷ್ಪಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕೃತರಾದ ಅನೇಕವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರೂ ನೆರೆದಿದ್ದರು. ಈ ವೈಭವಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾರದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಕೆಂಪೇರಿದುವು. ಕಾಲಯಮನಂತೆಯೇ ತೋರುತಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅತ್ತಲಾಗಿ ರಾಜಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ರುಮೆಯನ್ನು ಆಗಾಗ ಅಪ್ಪಿ ಮುದ್ದಿಡುತ್ತ ಸಂತೋಷದಿಂದಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನು, ಮಹಾವೀರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕೋಪದಿಂದ ಬಂದು ತನ್ನ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತುಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ರಾಮನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಮಾತನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು. }

ಹೀಗೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೋಪದಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ,ಸುಗ್ರೀವನ ಮನಸ್ಸು ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸಿತು.ಅಣ್ಣನ ವ್ಯಸನಕ್ಕಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊರಗುತ್ತ, ಕೋಪದಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತಿರುವ ಆತನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಥಟ್ಟನೆತಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದಸುವರ್ಣಪೀಠದಿಂದೆದ್ದುಬಂದು ಉತ್ಸವಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಟ್ಟ ಇಂದ್ರಧ್ವಜದಂತೆ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನು ಉದಯಿಸಿದೊಡನೆ ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಬರುವ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತೆ,ರುಮೆಮೊದಲಾದ ವಾನರಸ್ತ್ರೀಯರೂ ಆ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಥಿಗ್ಗನೆ ಎದ್ದುನಿಂತರು. ಪಾನಮದದಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ಆಸುಗ್ರೀವನು,ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗಿದಿರಾಗಿ ಬಂದು ದೊಡ್ಡಕಲ್ಪವೃಕ್ಷದಂತೆ ಅವನಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತನಿಂತಿದ್ದನು. ನಕ್ಷತ್ರಗಳನಡುವೆ ಶೋಭಿಸುವ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಅನೇಕಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರುಮೆಯೊಡಗೂಡಿ ಬಂದುನಿಂತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನೋಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು, ಅತಿಕೋಪದಿಂದ “ಎಲೆ ಸುಗ್ರೀವಾ ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಲವಂತನಾಗಿಯೂ, ಕುಲೀನನಾಗಿಯೂ, ದಯಾಳುವಾಗಿಯೂ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾಗಿಯೂ, ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿಯೂ,ಸತ್ಯಸಂಧನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಜನೇ ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂಗೌರವಿಸಲ್ಪಡುವನೇ ಹೊರತು. ಯಾವರಾಜನು ಅಧರ್ಮನಿರತನಾಗಿ,ತನಗೆ ಮೊದಲು ಉಪಕಾರಮಾಡಿದ ಮಿತ್ರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಮಾತನ್ನು ತಪ್ಪಿನಡೆಯುವನೋ, ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ಪರಮಘಾತುಕನಾವನುಂಟು?ಒಂದು ಕದುರೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸುಳ್ಳಾಡಿದರೆ ನೂರುಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಕೊಂದದೋಷವು ಬರುವುದು. ಒಂದು ಗೋವಿನವಿಷಯವಾಗಿ ಸುಳ್ಳಾಡಿದವನಿಗೆ ಸಾವಿರಗೋವುಗಳನ್ನುಕೊಂದ ಪಾಪವು ಬರುವುದು. ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸುಳ್ಳಾಡಿದವನು, ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯಿಂದಲೂ, ಸ್ವಜನಹತ್ಯೆಯಿಂದಲೂ ಉಂಟಾಗುವ ಮಹಾದೋಷಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಯಾಗುವನು. ಇನ್ನು ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ರಾಮನವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಳ್ಳಾಡಿದಮೇಲೆ ಕೇಳಬೇಕೆ ? ಮಿತ್ರನಿಂದ

ಮೊದಲು ತನ್ನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು,ಆಮೇಲೆ ಆ ಮಿತ್ರನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ, ತಾನು ಬಾಯಿಂದಾಡಿದಂತೆ ಯಾವನು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಕೃತಘ್ನನೆನಿಸುವನು.ಅಂತವನನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡಾಗಲೇ ಕೊಂದುಬಿಡಬಹುದು.ಅದರಿಂದ ದೋಷವಿಲ್ಲ.ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯಂಭುವಮನುವು ಒಬ್ಬ ಕೃತಘ್ನನನ್ನುನೋಡಿ ಕೋಪದಿಂದ ಹೇಳಿರುವ ಶ್ಲೋಕವೊಂದುಂಟು. ಲೋಕಪೂಜಿತವಾದ ಆ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು [1]“ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದವನಿಗಾಗಲಿ. ಸುರಾಪಾನ ಮಾಡಿದವನಿನಾಗಲಿ, ಸುವರ್ಣವನ್ನು ಕದ್ದವನಿಗಾಗಲಿ,ಹಿಡಿದ ವ್ರತವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಂಡವನಿಗಾಗಲಿ, ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತಗಳಾದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಗಳುಂಟು. ಕೃತಘ್ನನಿಗೆಮಾತ್ರ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ.”ಎಂಬುದು. ಸುಗ್ರೀವಾ! ಇದನ್ನು ನೀನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಡು. ನೀನು ಮೊದಲು ರಾಮನಿಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ, ಈಗ ಅವನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸದಿರುವೆಯಾ? ನಿನ್ನ ನಡತೆಯು ಬಹಳ ಹೀನವಾದುದು. ನೀನು ಕೃತಘ್ನನು. ಸುಳ್ಳಾಡುವವನು. ಎಲೆ ಕಪಿರಾಜನೆ! ನೀನು ರಾಮನಿಂದ ನಿನ್ನಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಮೇಲೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಫಲವಾಗಿಯಾದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಹಾವುಗಳು ಕಪ್ಪೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ನುಂಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದರಂತೆಯೇ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ,ನೀನೂ ಮೊದಲು ನಿನ್ನಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ,ರಾಮನಮುಂದೆ ಬಹಳ ಸತ್ಯಸಂಧನಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ, ಈಗ ಗ್ರಾಮ್ಯಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ, ಮಾಡಿದಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನೇ ಮರೆತಿರುವೆಯಲ್ಲಾ?ರಾಮನು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಪ್ಪೆಯಂತೆ ಕೂಗುವ ಸರ್ಪವೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಮೋಸಹೋದನು. ಎಲೆ ಪಾಪಿ! ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮರತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ರಾಮನು,ನೀನು ಪಾಪಾತ್ಮನೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದೆ ವಾನರ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು.ರಾಮನು ಎಂತಹಕಾರ್ಯಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಲೀಲಾಮಾತ್ರ

1 ಇಲ್ಲಿ “ಬ್ರಹ್ಮಘ್ನೇಚ ಸುರಾಪೇಚ ಚೋರೇ ಭಗ್ನವ್ರತೇತಥಾ। ನಿಷ್ಕೃತಿರ್ವಿಹಿತಾ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ಕೃತಘ್ನೇ ನಾಸ್ತಿ ನಿಷ್ಕೃತಿಃ” ಎಂಬುದು ಮೂಲಶ್ಲೋಕವು.

ದಿಂದಲೇ ನಡೆಸಬಲ್ಲೆನು. ಆ ರಾಮನು ನಿನಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನೂ ಎ ಣಿಸದೆ ಮರೆತುಹೋದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಇದೋ! ಈಗಲೇ ಈ ನನ್ನ ಕ್ರೂರಬಾಣ ಗಳಿಂದ ಹತನಾಗಿ ನೀನೂ ವಾಲಿಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿ! ಎಲೆ ಸುಗ್ರೀವಾ! ವಾಲಿಯು ಹೋದ ದಾರಿಯು ಇನ್ನೂ ಅಳಿಸಿಹೋಗಿಲ್ಲ. ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ತಪ್ಪಿ ನೀನೂ ಆ ವಾಲಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಬೇಡ! ಎಲೆ ವಾನರನೆ! ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಕುಲತಿಲಕನಾದ ಆ ರಾಮನ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಹೊರಟುಬರು ವ ವಜ್ರಸಮಾನಗಳಾದ ಬಾಣಗಳನ್ನು ನೀನು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಡಿಲ್ಲ ವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಆದರಿಂದಲೇ ಹೀಗೆ ವಿಷಯಲೋಲನಾಗಿ ಮೈಮ ರೆತು, ಆ ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಆಲೋಚಿಸದಿರುವೆ" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ನಾಲ್ಕನೆಯಸರ್ಗವು.

ತಾರೆಯು ಪುನಃ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿದುದು,

ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ, ಅತಿಪರುಷ ವಾಗಿ ಹೇಳುತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ತಾರೆಯು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು "ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ನೀನೇ ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡ ಬಾರದು. ಸುಗ್ರೀವನು ಮೃದುಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಇಷ್ಟುಪ ರುಷವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಅರ್ಹನಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೇವಲಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರನಾದ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಾರನು. ಸಮಸ್ತವಾನರರಿಗೂ ರಾಜನೆ ನಿಸಿಕೊಂಡ ಈತನನ್ನು ನೀನು ಹೀಗೆ ನಿರಾಕರಿಸಬಾರದು. ನೀನುಮೊದಲು ಇವನಲ್ಲಿ ಕೃತಘ್ನತೆಯೇ ಮೊದಲಾದಎಷ್ಟೋದೋಷಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲ ವೆ? ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಎಂದಿಗೂ ಹಾಗೆಣಿಸಬೇಡ. ಇವನು ಕೃತಘ್ನನಲ್ಲ. ವಂಚಕ ನೂ ಅಲ್ಲ. ಕ್ರೂರನೂ ಅಲ್ಲ. ಸುಳ್ಳಾಡುವವನೂ ಅಲ್ಲ. ಇವನಲ್ಲಿ ಕುಟಿಲಬುದ್ಧಿ ಯೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ! ಈ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನನ್ನು ಮರೆತಿರುವನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಡ. ವಾಲಿಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಬೇರೆಯಾರಿಗೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಹೋಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನೆಂಬುದು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಇವನಮನ ಸ್ಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಆ ರಾಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಇವನಿಗುಂಟಾ

ದ ಲಾಭಗಳನ್ನೂ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟೆಂದು ಹೇಳಲಸಾಧ್ಯವು. ಆತನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಲೇ ಇವನಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಕೀರ್ತಿಯು ಲಭಿಸಿತು. ಸ್ಥಿರವಾದ ವಾನರರಾಜ್ಯ ವೂ ಕೈಸೇರಿತು. ಅಗಲಿ ಹೋದ ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ರುಮೆಯನ್ನೂ ಪಡೆದನು. ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನೂ ಕೈಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು.ಇವನುಮೊದ ಲು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಕಷ್ಟಪಡುತಿದ್ದವನಾದುದರಿಂದ, ಈಗ ಈ ಮಹಾ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮೈಮರೆತಿರುವನು. ಮೇನಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಹಗೊಂಡ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಂತೆ ಕಳೆದುಹೋದ ಕಾಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯದಿರುವನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಾತ್ಮನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಮೇನಕೆಯೊಡನೆ ಮನ್ಮಥಸುಖದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹತ್ತುವರುಷಗಳನ್ನು ಒಂದುಹಗಲಿನಂತೆ ಎಣಿಸಿದನಲ್ಲವೆ? ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕಾಲಜ್ಞರಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಕಾಮಪರವಶನಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಲಪರಿಮಾಣವನ್ನೇ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋದನು. ಯೋಗಿಗಳೇ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಬೇರೆಯವರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು?ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಕಂದಿಕುಂದಿದ ಈತನು, ಪ್ರಾಣಿಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಶರೀರಜನ್ಯವಾದ ಮನ್ಮಥ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಈಗಲೇ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದೆಂದರೇನು? ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ ಚಪಲನಾದ ಈ ವಾನರನನ್ನು ನೀನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಸುಗ್ರೀವನ ನಿಜವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂಬುದನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ, ಹಿಂದುಮುಂದುನೋಡದೆ, ಪ್ರಾಕೃತನಂತೆ ನೀನು ಹೀಗೆ ತಟ್ಟನೆ ಕೋಪವಶನಾಗುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯಸಾಧಕರಾದ ನಿನ್ನಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರು ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವನ್ನರಿಯದೆ ಹೀಗೆ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಡಬಾರದು. ನೀನು ಸಮಸ್ತಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನು. ಸುಗ್ರೀವನಿಗಾಗಿ ನಾನೇ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಅತ್ಯಾಕ್ರೋಶದಿಂದುಂಟಾದ ಈ ಕಳವಳವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು. ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಈ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ರುಮೆಯನ್ನೂ, ನನ್ನನ್ನೂ, ತನ್ನರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಧನಧಾನ್ಯರತ್ನಗಳನ್ನೂ ಇತರಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಅವನೊಡನೆ ಹೊರಟುಬಿಡುವನೆಂದೇ

ನನಗೆ ತೋರಿರುವುದು. ಸುಗ್ರೀವನೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು, ರೋಹಿಣಿಯೊಡನೆ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಸೇರಿಸುವಂತೆ, ರಾಮನನ್ನು ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಸೇರಿಸುವನು.ಎಲೈರಾಜಪುತ್ರನೆ!ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಕ್ಷಸರುಒಬ್ಬರಲ್ಲ!ಇಬ್ಬರಲ್ಲ! ಲಕ್ಷಕೋಟಿರಾಕ್ಷಸರಿರುವರು. ಇದುಹೊರತು ಮುನ್ನೂರರವತ್ತುಸಾವಿರಮಂದಿ ರಾಕ್ಷಸರು ಬೇರೆಯಾಗಿರುವರು.ಇವರೂಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದುಲಕ್ಷರಾಕ್ಷಸರ ಪಂಗಡವೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರುವುದು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಕಾಮರೂಪಿಗಳು.ಯಾರಿಂದಲೂ ಅವರನ್ನಿದಿರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ-ಮೊದಲು ಆ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನುಕೊಂದಹೊರತು ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿದ ರಾವಣನನ್ನುಕೊಲ್ಲುವುದಸಾಧ್ಯವು. ಮೊದಲು ಆ ರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಜಯಿಸುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಯಾದ ಆ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದರೆ,ಈ ಸುಗ್ರೀವನಿಗಾದರೂ ತಕ್ಕಸಹಾಯವಿದ್ದಹೊರತು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಆ ರಾವಣನ ಪೂರ್ವೋತ್ತರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನು.ನನ್ನಪತಿಯಾದ[1]ವಾಲಿಯು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನಾದುದರಿಂದ, ಅವನು ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನನಗೂ ಹೇಳಿದ್ದನು.ಅದರಿಂದ ನಾನುಬಲ್ಲೆನೇ ಹೊರತು ನಾನಾಗಿಯೇ ಕಂಡವಳಲ್ಲ.ಅವನಿಂದನಾನುಕೇಳಿದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ಹೇಳುವೆನು. ನಿಮಗೆ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಸುಗ್ರೀವನು, ತನ್ನಕಡೆಯ ಅನೇಕವಾನರರನ್ನೂ, ವಾನರಯೂಥಾಧಿಪತಿಗಳನ್ನೂ ಕರೆತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ ವಾನರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವನು.ಈಗಲೂ ಸುಗ್ರೀವನು ಆ ವಾನರವೀರರ ಪ್ರತ್ಯಾಗಮನವನ್ನೇ ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿರುವನು. ಆ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಿಂದಲೇ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಡದಿರುವನು.ರಾಮನ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಈತನು ಎಷ್ಟೋ ಆತುರದಿಂದ ನಿಂತಿರುವನು.ನೀನುಬರುವುದಕ್ಕೆ

1 ವಾಲಿಯು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಟಾಗ,ತಾರೆಯು ಅವನನ್ನು ತಡೆದು, ರಾವಣವಧಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಸುಗ್ರೀವನೂ, ರಾಮನೂ ಸ್ನೇಹಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಅಂಗದನು ತನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲು, ಅದಕ್ಕವನು ರಾವಣನ ಮಹಾಬಲವನ್ನೂ, ಸುಗ್ರೀವನ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನೂ ಹೋಲಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾವದಲ್ಲಿ ರಾವಣನ ಸ್ಥಲಬಲಾದಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹ್ಯವು,

ಮೊದಲೇ ಸುಗ್ರೀವನು‹‹ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥವಾಗಿವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳೊಳಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಬೇಕೆಂದೂ,ಬಾರದಿದ್ದವನಿಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆ"ಯೆಂದೂ ಕ್ರೂರಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಆ ಗಡುವಿಗೆ ಇದೇ ಕೊನೆಯ ದಿವಸವು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಸಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರು. ಸಹಸ್ರಕೋಟಿಭಲ್ಲೂಕ(ಕರಡಿ)ಗಳೂ,ನೂರಾರುಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಗೋಲಾಂಗೂಲ (ಸಿಂಗಳೀಕ)ಗಳೂ ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷವಾನರರೂ ಈಗಲೇ ಬಂದು ನಿನ್ನ ಸೇವೆಮಾಡುವರು ನೋಡು. ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗು. ಹಿಂದೆ ವಾಲಿವಧಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಮ್ಮಬಾಣದ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಬಲ್ಲ ಈ ಸುಗ್ರೀವಪತ್ನಿಯರೆಲ್ಲರೂ, ಈಗ ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಪೇರಿದ ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನುನೋಡಿ, ಈಗಲೂ ಯಾವ ಅತ್ಯಾಹಿತವುಂಟಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸಿ ನಡುಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣೆಯಾ! ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅವರ ಭಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸು"ಎಂದಳು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೈದನೆಯಸರ್ಗವು.

{ಲಕ್ಷ್ಮಣಸುಗ್ರೀವರಿಬ್ಬರೂ ಸ್ನೇಹಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಭಾಷಿಸಿದುದು.}

ಹೀಗೆ ತಾರೆಯು ಸವಿನಯವಾಗಿಯೂ, ಧರ್ಮಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಮೃದುಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವಳ ಮಾತಿಗೊಪ್ಪಿ, ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಸನ್ನನಾದನು.ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನುತಾರೆಯ ಮಾತುಗಳಿಗೊಪ್ಪಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿದೊಡನೆ, ಸುಗ್ರೀವನು ಚಳಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಮೈಯನ್ನು ನಡುಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಒದ್ದೆಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತುಬಿಸುಡುವಂತೆ,ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ವಿಷಯವಾಗಿ ತನಗಿದ್ದಭಯವನ್ನು ನಿಶ್ಶೇಷವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನಕೊರಳಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಮತ್ತು ಬಹುವಿಧಭೋಗಪ್ರದವಾಗಿ ಮದಜನಕವಾದ ದೊಡ್ಡಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಯನ್ನೂ ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಟನು.ಆಗಲೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮದವೆಲ್ಲವೂ ಉಡುಗಿಹೋಯಿತು. ಆಮೇಲೆವಾನರೋತ್ತಮವಾದ ಸುಗ್ರೀವನು, ಭೀಮಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ನೋಡಿ ವಿನಯವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ,ಆತನನ್ನು

ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತ "ಎಲೆ ಸೌಮಿತ್ರಿ! ನಾನು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಭಾಗ್ಯವೂ, ಕೀರ್ತಿಯೂ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಕಪಿರಾಜ್ಯವೂ ಶ್ರೀ ರಾಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಪುನಃ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸೇರಿತು. ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತ ನಾಗಿ ಮಹಾಪುರುಷನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಆ ರಾಮನು, ನನಗಾಗಿ ತೋರಿಸಿದ ಎಣೆ ಯಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಲು ಯಾರಿಗೆ ತಾ ನೇ ಸಾಧ್ಯವು? ಸಪ್ತಸಾಲಗಳನ್ನೂ, ಪರ್ವತವನ್ನೂ, ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಒಂದೇ ಬಾಣದಿಂದ ಭೇದಿಸಿದ ಆ ಮಹಾವೀರನಿಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಸಹಾಯ ವೇಕೆ? ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ! ಆ ರಾಮನು ತನ್ನ ಬಿಲ್ಲಿನ ನಾಣನ್ನು ಮಿಡಿದು, ಒಂದಾವ ರ್ತಿ ಟಂಕಾರಮಾಡಿದಮಾತ್ರಕ್ಕೆ, ಆ ಮಹಾಧ್ವನಿಯಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಯೂ ಪರ್ವತಗಳೂ ನಡುಗಿ ಹೋದುವಲ್ಲವೆ? ಅಂತಹ ವೀರಾಗ್ರಣಿಗೆ ಇತರರ ಸಹಾ ಯದಿಂದ ಆಗಬೇಕಾದುದೇನು? ಅವನು ಈಗಲೂ ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಸೀ ತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ತನ್ನ ವೀರ್ಯದಿಂದಲೇ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನು. ಹೆಸರಿಗೆಮಾತ್ರ ನಾನು ಸಹಾಯಕನಾಗಿರಬೇಕೇಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಎಲೈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆ! ವೈರಿಯಾದ ರಾವಣನನ್ನು ಅವನಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆಕೊ ಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊರಡುವಾಗ, ನಾನು ಅವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಅವನ ಆಜ್ಞೆ ಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನು. ನಾನು ಕೇವಲಭೃತ್ಯಮಾತ್ರನೇ ಹೊರತು ಬೇ ರೆಯಲ್ಲ. ಒಂದುವೇಳೆ ನಾನು ಅವನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೋ, ಸ್ನೇಹದ ಸಲಿಗೆ ಯಿಂದಲೋ, ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿನಡೆದಿ ದ್ದರೂ, ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಮನ್ನಿಸಿಬಿಡಬೇಕು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪುಮಾಡದ ವನೊಬ್ಬನೂ ಇಲ್ಲ." ಎಂದನು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಈ ಮಾತು ಗಳನ್ನಾಡಿದೊಡನೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರೇಮವುಂಟಾಯಿತು. ಕೋಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎ ಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ನೀನು ರಾಮನಿಗೆ ನಾಥನಾಗಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾ ಗಿ ಆತನಲ್ಲಿ ವಿನಯಸಂಪನ್ನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾಮನು ಸ ರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ಸನಾಥನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಸುಗ್ರೀವಾ! ನಿನ್ನಮಹಿಮೆಯನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ನಡತೆಯನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ಸರ್ವೋತ್ತಮ

ವಾದ ಈ ವಾನರರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಅರ್ಹನು. ರಾಮನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವಿರುವಾಗ ಇನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಶತ್ರುಗಳನ್ನಡಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಕಪಿರಾಜನೆ! ಈಗ ನೀನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು, ಧರ್ಮಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗದವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸತ್ಪುರುಷನು ಹೇಳತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ನನ್ನಣ್ಣನಾದ ರಾಮನೊಬ್ಬನು, ಮತ್ತು ನೀನೊಬ್ಬನು ಹೊರತು, ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನುಹೊಂದಿಯೂ ತನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ತಾವು ಮಾಡಿದುದು ತಪ್ಪೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಬೇರೆಯಾರುಂಟು? ಇದಲ್ಲದೆ ನೀನು ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ, ಬಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಸಾಟಿಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವು ನಮಗೆ ದೇವತಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಬಂದುದೇ ಹೊರತು ಬೇರೆವಿಧದಿಂದ ನಿನ್ನಂತವನ ಸಹಾಯವನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ಎಂದಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಎಲೈ ವೀರನೆ! ಅವೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗಿರಲಿ ! ಈಗ ನೀನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವೇನೆಂದರೆ, ಈಗಲೇ ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ರಾಮನಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಸೀತಾವಿರಹದುಃಖದಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನಮಿತ್ರನಾದ ಆತನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಬೇಕು. ನೀನು ಮೊದಲು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಸಹಾಯವೇ ಇದು. [1]ರಾಮನು ದುಃಖದಿಂದ ವಿಲಪಿಸುವಾಗ, ದೈನ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳ

1 ಇಲ್ಲಿ ದುಃಖದಿಂದ ಮೈಮರೆತಿದ್ದ ರಾಮನ ಮಾತೆಂಬುದರಿಂದ, ರಾಮನು "ಉಚ್ಯಮಾನೋಪಿ ಪರುಷಂ ನೋತ್ತರಂ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ। ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಪರುಷವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ಇದಿರುಮಾತಾಡುವವನಲ್ಲವೆಂಬುದರಿಂದ ರಾಮನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪರುಷವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡುವವನಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು." ಮತ್ತು "ಅಂತಹ ರಾಮನು ದುಃಖದಿಂದ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನೂ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಈ ಪರುಷವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡಿದೆ"ನೆಂದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಾನು ಹೇಳಿದುದು ರಾಮನ ಮಾತಿನ ಅನುವಾದವಾದುದರಿಂದ ದೋಷವಲ್ಲವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ತತ್ವವೇನೆಂದರೆ:—ಮಹಾರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನಸ್ವಾಮಿಯಾದ ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಭೋಗಲೋಲನಾಗಿ, ಕಾಲಾತಿಕ್ರಮವೆಂಬ

ನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಸಹಿಸಲಾರದ ಸಂಕಟವುಂಟಾದುದರಿದ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಅವುಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಡದೆ ನೀನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು!" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತಾರನೆಯಸರ್ಗವು.

ಸುಗ್ರೀವನು ಸಮಸ್ತವಾನರರನ್ನೂ ಕರೆಸಿದುದು.

ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೊಡನೆ, ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಹನುಮಂತನನ್ನುನೋಡಿ, "ಎಲೈ, ಆಂಜನೇಯನೆ! ಮಹೇಂದ್ರಗಿರಿ, ಹಿಮವಂತ, ವಿಂಧ್ಯ, ಕೈಲಾಸಪರ್ವತಗಳು, ಬಿಳೀಶಿಖರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಮಂದರಪರ್ವತ,ಈ ಐದುಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ವಾನರರೂ, ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನ ಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ ಬಾಲಸೂರ್ಯವರ್ಣದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ

ಮಹಾಪರಾಧವನ್ನು ನಡೆಸಿಬಿಟ್ಟನು.ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕುಪಿತನಾಗಿ ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಹನುಮಂತನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು,"ನೀನು ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಅಂಜಲಿಯೊಂದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಿಲ್ಲ"ವೆಂದೂ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಮಹಾರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೂಕೂಡ, ಆ ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು "ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೋ, ಸಲಿಗೆಯಿಂದಲೋ ನಾನು ಏನಾದರೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪಾಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ನಾನು ನಿನ್ನ ಭೃತ್ಯನಾದುದರಿಂದ ಕ್ಷಮಿಸಿಬಿಡಬೇಕು. ತಪ್ಪುಮಾಡದವನೊಬ್ಬನೂ ಇಲ್ಲವು", ಎಂದು ಶರಣಾಗತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು.ಈ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿನಡೆದರೂ, ಭಾಗವತರ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನು ಪಡೆದರೆ, ಆಭಾಗವತರ ಮುಖದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಕ್ಷಮೆಯನ್ನೂ ಸಂಪಾದಿಸಬಹುದೆಂದೂ,ಇದರಿಂದ ಪುರುಷನು ಭಗವದಪಚಾರರಹಿತನಾಗಿ ಭಗವತ್ಕೈಂಕರ್ಯಕ್ಕೆಯೋಗ್ಯನಾಗುವನೆಂದೂ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಶೋಕಾವಿಷ್ಟನಾದ ರಾಮನ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ತಾನೂ ಅನುವಾದಿಸಿದುದಾಗಿ ತನ್ನ ಪರುಷವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಕಾರಣವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ತನ್ನ ಅಪರಾಧನಿವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದುದರಿಂದ, ಅಪರಾಧಮಾಡಿದ ಭಕ್ತರು, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪರೂಪವಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತದಿಂದ, ಆ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನಂತರವೂ, ಅವರು ಅಪರಾಧಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ ಇತರರು ಅವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಪಚಾರಗಳನ್ನು ನೀಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿತವಾಗುವುದು.

ಅನೇಕಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವವರೂ,ಕಾಡಿಗೆಯಂತೆಯೂ, ಕರೀಮೇ ಘಗಳಂತೆಯೂ ಕಪ್ಪಾದಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಅಂಜನಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವವಾನರರಿರುವರೋ,ಅವರೂನನ್ನಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಈಗಲೇ ಇಲ್ಲಿಗೆಬಂದು ಸೇರುವಂತೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸು. ಮತ್ತು ಮೇರುಪರ್ವತದ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಮಣಿ ಶಿಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಗುಹೆಗಳೊಳಗೆ, ಬಂಗಾರದಂತೆ ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಮೈಯುಳ್ಳ ಕೆಲವು ವಾನರರಿರುವರು.ಧೂಮ್ರಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರುಸೇರಿಕೊಂ ಡಿರುವರು. ಸಂಜೆಯ ಮೇಘದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಉದಯಪರ್ವತದಮೇಲೆ, ಭ ಯಂಕರವಾದ ಪದ್ಮತಾಳವೆಂಬ ವನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಾನರೋತ್ತಮರಿರುವರು. ಮಹಾರುಣವೆಂಬ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಮೈರೇಯವೆಂಬ ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿದು ಕೊಬ್ಬಿ ವೇಗಶಾಲಿಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಕೆಲವು ವಾನರರುಂಟು. ಪುಷ್ಪಗಂಧದಿಂದ ಮನೋಹರಗಳಾಗಿ ಮಹರ್ಷಿ ಗಳ ವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಗಳಾದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಮಹಾವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.ಇಷ್ಟೇಅಲ್ಲದೆ ಈ ಭೂಮಿಯ ಬೇರೆಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾ ಸಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ತವಾನರರನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಕರೆಸು. ಅವ ರನ್ನು ಕರೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ವಾನರದೂತರಿಗೆ ಸಾಮದಾನಾದ್ಯುಪಾ ಯಗಳಿಂದ ಮನಸ್ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಆ ಯಾಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸು! ನಾನು ಮೊದಲೇ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳಕೆಲವುದೂತರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿರುವೆನಷ್ಟೆ? ಅವರನ್ನೂ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ತ್ವರೆಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಮ ತ್ತೆ ಕೆಲವು ವಾನರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸು ! ಕಾಮಸುಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ, ಸೋ ಮಾರಿಗಳಾಗಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಲಾರದ ವಾನರರಿದ್ದರೂ ಅವರ ನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಇಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡುಬಾ ? ಈ ನನ್ನಾಜ್ಞೆಯಂತೆ ಇನ್ನು ಹತ್ತುದಿನಗಳೊಳಗಾಗಿ ಯಾರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಆ ದು ರ್ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆದ ಅಪರಾಧಕ್ಕಾಗಿ ಆಗಲೇ ಕೊಂದುಬಿಡಬೇಕು?ಇನ್ನು ಲಕ್ಷಕೋಟಿಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಕಪಿದೂತರು ಈಗ ಲೇ ನನ್ನಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಬೇಕು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಈ ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಮೀರದೆ ನಡೆಯತಕ್ಕವರಾಗಿರಬೇಕು. ಮೇಘಗಳಂತೆ

ಳಿಯೂ, ಪರ್ವತಗಳಂತೆಯೂ, ಮಹಾಕಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ, ಆಕಾಶವನ್ನೇ ಮರೆಸುವಂತೆ ಗುಂಪಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಲಿ ! ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ತವಾನರರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳಾದ ವಾನರರೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು.” ಎಂದನು. ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹನುಮಂತನು ಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ವಾನರರನ್ನು ಕರೆಸಿ ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಹನುಮಂತನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ರಾಜಾಜ್ಞೆಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು, ಆಕ್ಷಣವೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು, ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾರಿಬರುತಿದ್ದರು. ರಾಮಕಾರ್ಯಾತುರದಿಂದ ಹೊರಟ ಆ ವಾನರವೀರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹೊರಟು ಬರುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದರು. ರಾಜರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಅಪರಾಧಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಂತೆ ಕ್ರೂರನಾದುವರಿಂದ, ಆ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಸಮಸ್ತವಾನರರೂ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹೊರಟುಬಿಟ್ಟರು. ಕಾಡಿಗೆಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಯ್ಯುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಮಹಾವೇಗಶಾಲಿಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಅಂಜನಪರ್ವತದಲ್ಲಿದ್ದ ಮೂರುಕೋಟಿವಾನರರೂ ರಾಮನಿದ್ದಕಡೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ಅಸ್ತಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವರಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುತಿದ್ದ ಹತ್ತುಕೋಟಿಮುಂದಿ ವಾನರರೂ ಆಗಲೇ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬಂದುಸೇರಿಬಿಟ್ಟರು. ಸಿಹ್ಮದ ಕೇಸರಗಳಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿವಾನರರು ಕೈಲಾಸಶಿಖರಗಳಿಂದ ಹೊರಟುಬಂದರು. ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಫಲಮೂಲಗಳಿಂದಲೇ ಜೀವಿಸುತಿದ್ದ ಲಕ್ಷಕೋಟಿವಾನರರು ಆಗಲೇ ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಬಂದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಂಗಾರಕಗ್ರಹದಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರಕಾರ್ಯವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿವಾನರರು ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಿಂದ ಹೊರಟು ಬಂದರು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರತೀರದ

ಲ್ಲಿಯೂ, ತಮಾಲವನವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಹೊಂಗೆಯ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ, ನಾರಿಕೇಳವನದಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಮಾಡುತಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಸೇರಿದರು.ಆ ವಾನರರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಇಷ್ಟೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದಕ್ಕೇ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಂತಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಕಾಡುಗಳಿಂದಲೂ, ಗುಹೆಗಳಿಂದಲೂ ನದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳ ಅನೇಕವಾನರಸೈನ್ಯವು ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ನುಂಗಿಬಿಡುವಂತೆ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದುಸೇರಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಾನರರನ್ನು ತ್ವರೆಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ವಾನರದೂತರು ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತವನ್ನು ಸೇರಿ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮಹಾವೃಕ್ಷವನ್ನು ಕಂಡರು. ಮೊದಲು ರಮಣೀಯವಾದ ಆ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಸಂತೋಷಕರವಾದ ಒಂದು ಮಾಹೇಶ್ವರಯಾಗವು ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಯಜ್ಞಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಆ ಯಜ್ಞವು ನಡೆದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚೆಲ್ಲಿದ ಆಜ್ಯಾದಿಹವಿಸ್ಸುಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುವುಗಳಾಗಿಯೂ, ಅಮೃತದಂತೆ ರುಚಿಕರಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ಈ ವಾನರರು ಮೊದಲು ನೋಡಿದರು. ಆ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ಒಂದಾವರ್ತಿ ಭುಜಿಸಿದವರಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೂ ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳೇ ಉಂಟಾಗವು. ಈ ವಾನರವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ಭುಜಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದಿವ್ಯೌಷಧಿಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು.ತಮ್ಮೊಡೆಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾಗಿಯೂ, ಆ ಯಜ್ಞಸ್ಥಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಫಲಮೂಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ,ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಹೂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಸ್ತದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಾನರರಿಗೂ ಈ ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲೇಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿದ್ದರು.ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮನೋವೇಗವುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ,ಸುಗ್ರೀವನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂಸೇರಿದ್ದ ಮುಹೂರ್ತದೊಳಗಾಗಿಯೇ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು,ತಾವು ತಂದಿದ್ದ ಫಲಮೂಲೌಷಧಿಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಆತನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು "ಸ್ವಾಮಿ! ನಾವು ಸಮಸ್ತಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ಸಮುದ್ರಗಳನ್ನೂ, ವನಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ವಾನರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಿ

ಮ್ಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಬಂದಿರುವೆವು. ಎಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವರು." ಎಂದರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಪರಮಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ,ಅವರು ತಂದಿಟ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸುಗ್ರೀವನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ರಾಮನಬಳಿಗೆ ಹೋದುದು.

ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಆ ವಾನರರು ಕೊಟ್ಟ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ, ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಮನ್ನಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ತಾನು ನಿಯಮಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಮನಸ್ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸಿಬಂದ ಆ ವಾನರದೂತರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸನ್ಮಾನಿಸಿದಮೇಲೆ,ಸುಗ್ರೀವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾಮನೂ, ತಾನೂ ಕೃತಾರ್ಥರೆಂದೆಣಿಸಿ ಸಂತೋಷಪರವಶನಾಗಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಾನರಾಗ್ರೇಸರನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು, ವಿನಯದಿಂದ ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡಿ ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತ, ಆತನೊಡನೆ, "ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯನೆ! ನಿನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೀನು ಈಗಲೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡು ! ರಾಮನಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವೆವು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಪರಮಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ ! ಅದಕ್ಕೆ ತಡೆಯೇನು? ನಡೆ! ರಾಮನಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವೆವು. ನಾನು ನಿಮ್ಮಾಜ್ಞೆಯನ್ನನುವರ್ತಿಸಿ ನಡೆಯುವವನೇ ಹೊರತು ಸ್ವತಂತ್ರನಲ್ಲ" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ಹೇಳಿ, ಆ ಮೇಲೆ ತಾರೆಯನ್ನೂ, ಇತರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ವಾನರಸೇವಕರನ್ನು ನೋಡಿ, "ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ಬನ್ನಿರಿ!" ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ, ಅಂತಃಪುರಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕರ್ಹರಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಬೇಗನೆ ಬಂದು ವಿನಯದಿಂದ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತರು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ಆ ವಾನರರನ್ನು ನೋಡಿ, "ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ

ಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ!” ಎಂದನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗ ಳಾದ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಹೋಗಿ, ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಐದು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ನ್ನು ತಂದಿರಿಸಿದರು. ಆಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ! ಇನ್ನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನೇರು!” ಎಂದನು. ಸುವರ್ಣಮಯ ವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣಸುಗ್ರೀ ವರಿಬ್ಬರೂ ಏರಿ ಕುಳಿತರು. ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ವಾನರರು ಆ ಪ ಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಂತರು. ಆಗಲೇ ಕೆಲವರು ಆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಮೇಲೆ ದಿ ವ್ಯವಾದ ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರವನ್ನು ತಂದುಹಿಡಿದರು. ಕೆಲವುವಾನರರು ಆ ಪಲ್ಲ ಕ್ಕಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಿ ನಿಂತು ಚಾಮರಗಳನ್ನು ಬೀಸುತಿದ್ದರು. ಆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಮುಂದೆ ಶಂಖಧ್ವನಿಗಳೂ ಭೇರೀಧ್ವನಿಗಳೂ ಆರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಕೆಲವು ವಾನರರು ಹೊಗಳುಭಟರಾಗಿ ನಿಂತು ಮಂಗಳಸ್ತುತಿಗಳನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರು? ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ಸಮಸ್ತರಾಜವೈಭವಗಳೊಡನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟನು. ಕ್ರೂರತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಶಸ್ತ್ರ ಧಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಕೆಲವು ಕಪಿಭಟರು, ಆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನ ಸುತ್ತಿಬರು ತಿದ್ದರು. ಈ ವೈಭವಗಳೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿರುವಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಶ್ರೀರಾಮಸಂಬಂಧದಿಂದ ಸರ್ವೋತ್ತಮವೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಆಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೆಯೇ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನುಲಕ್ಷ್ಮ ಣನೊಡಗೂಡಿ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದು, ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು ಕೈ ಮುಗಿಯುತ್ತ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತನು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ರಾಮನಮುಂದೆ ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಗ್ರೀವನ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತವಾ ನರರೂ ಕೈಜೋಡಿಸಿ ನಿಂತಿರಲು, ತಾವರೆಯ ಮೊಗ್ಗುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ದೊಡ್ಡಕೆರೆಯಂತೆ ಕಾಣುತಿದ್ದ ಆ ಮಹಾಸೇನೆಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ,ರಾಮನಿಗೆ ಪ ರಮಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಪ್ರೇಮವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಸುಗ್ರೀವನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ರಾಮನ ಪಾದಗಳೆರಡ ನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ರಾಮನು ಅವ

ನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ, ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೂ, ಗೌರವದಿಂದಲೂ ಆತನನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, “ಎಲೆ ಮಿತ್ರನೆ! ಕುಳ್ಳಿರು!” ಎಂದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ವಿನಯದಿಂದ ನೆಲದಮೇಲೆಯೇ ಕುಳಿತನು. ಆಗ ರಾಮನು ಅವನನ್ನು ನೋಡಿ, “ಎಲೈ ವೀರನೆ! ಯಾವನು ಧರ್ಮವನ್ನೂ, ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಯಾಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವನನ್ನು ಸೇವಿಸುವನೋ, ಅವನೇ ರಾಜನೆಂದು ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನು. ಧರ್ಮಾರ್ಥಗಳೆರಡನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು, ಕಾಮವನ್ನೇ ಯಾವನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸೇವಿಸುವನೋ ಅವನು, ಮರದಮೇಲೆ ಮಲಗಿ ಮೈಮರೆತವನು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಅಧೋಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದಮೇಲೆಯೇ ಜಾಗರೂಕನಾಗುವನು. ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಮಿತ್ರರನ್ನು ಆದರಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿದ್ದು, ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳೆಂಬ ತ್ರಿವರ್ಗದ ಫಲವನ್ನೂ ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ಯಾವನು ಸೇವಿಸುವನೋ, ಆ ರಾಜನುಮಾತ್ರವೇ ತನ್ನ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದವನಾಗುವನು. ಎಲೈ ಶತ್ರುಸೂದನೆ! ಯುದ್ಧಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿರುವುದು. ಶರದೃತುವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಈಗ ನೀನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನುಕುರಿತು ನಿನ್ನ ವಾನರಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸು!” ಎಂದನು. ಇದನ್ನುಕೇಳಿ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು, “ಎಲೈ ಆರ್ಯನೆ! ನಾನು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಭಾಗ್ಯವೂ, ನನ್ನ ಯಶಸ್ಸೂ, ಶಾಶ್ವತವಾದ ಈ ನನ್ನ ವಾನರರಾಜ್ಯವೂ, ನಿನ್ನ ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ಈಗ ತಿರುಗಿ ನನಗೆ ಲಭಿಸಿರುವುವು. ಯಾವನು ತನಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬರು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನು ಪುರುಷಾಧಮನು. ಎಲೈ ವೀರನೆ! ಈಗ ನೂರಾರುಮಂದಿ ವಾನರವೀರರು ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಸುತ್ತಿ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಅನೇಕವಾನರರನ್ನು ಕರೆತಂದಿರುವರು. ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ, ಸಣ್ಣವನಗಳನ್ನೂ, ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ, ಸಂದುಗೊಂದುಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿದ್ದ ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ ಭಲ್ಲೂಕ ಗೋಲಾಂಗೂಲಗಳೇ ಮೊದ

ಲಾದ ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಕರೆತಂದಿರುವರು. ದೇವಗಂಧರ್ವಾಂಶದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದ ಅನೇಕವಾನರವೀರರೂ ತಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳೊಡನೆ ಬಂದಿರುವರು. ಇನ್ನೂ ಬರುತ್ತಲೂ ಇರುವರು. ವೀರರಾದ ಈ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು [1]ನೂರುವಾನರರೊಡನೆಯೂ, ಕೆಲವರು ಲಕ್ಷವಾನರರೊಡನೆಯೂ, ಕೆಲವರು ಕೋಟಿವಾನರರೊಡನೆಯೂ, ಕೆಲವರು ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಮಂದಿ ವಾನರರೊಡನೆಯೂ ಸೇರಿ ಬಂದಿರುವರು. ಮತ್ತು ಈ ವಾನರಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಅರ್ಬುದಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಸೇನೆಯೂ, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಖರ್ವವೂ, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯವೂ, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಅಂತವೂ, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವೂ, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಪರಾರ್ಧವೂ ಇರುವುದು. ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಬರುತ್ತಿರುವರು. ರಾಮಾ! ಮಹೇಂದ್ರಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಮೇರುಮಂದರಪರ್ವತಗಳಂತೆ ಧೀರರಾಗಿಯೂ, ವಿಂಧ್ಯಮೇರುಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡತಕ್ಕ ಎಷ್ಟೋವಾನರರು ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬರುತ್ತಿರುವರು. ತಾವಾಗಿಯೇ ರಾವಣನನ್ನು ಬಂಧುಸಹಿತವಾಗಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂದು, ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದು ನಿನಗೊಪ್ಪಿಸಬಲ್ಲ ಮಹಾಧೀರರಾದ ವಾನರರೇ ನಿನ್ನ ಸೇವೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವರು" ಎಂದನು.ಆಗ ರಾಮನಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನಾಜ್ಞೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ತನ್ನಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ನೋಡಿ, ಪರಮಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಲ್ಲಾಸಹೊಂದಿದ್ದ ರಾಮನು, ಆಗ ಅರಳಿದ ನೀಲೋತ್ಪಲದಂತೆ ಪ್ರಿಯದರ್ಶನನಾಗಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವತ್ತೆಂಟನೆಯ ಸರ್ಗವು.

---

1 "ಏಕಂ ದಶ ಶತಮಸ್ಮಾತ್ಸಹಸ್ರಮಯುತಂ ತತಃಪರಂ ಲಕ್ಷಂ। ಪ್ರಯುತಂ ಕೋಟಿಮಥಾರ್ಬ್ಬುದಬೃನ್ದೇ ಖರ್ವಂ ನಿಖರ್ವಂಚ॥ತಸ್ಮಾನ್ಮಹಾಸರೋಜಂಶಂಕುಂ ಸರಿತಾಂಪತಿಂ ತ್ವಂಶಂ।ಮಧ್ಯಂಪರಾರ್ಧಮಾಹುರ್ಯಥೋತ್ತರಂ ದಶಗುಣಂ ತಥಾಜ್ಞೇಯಂ॥" ಏಕ, ದಶಕ, ಶತಕ, ಸಹಸ್ರ. (ದಶಸಹಸ್ರ,) ಲಕ್ಷ. (ದಶಲಕ್ಷ.) ಕೋಟಿ (ದಶಕೋಟಿ) ಅರ್ಬ್ಬುದ, (ದಶಾರ್ಬ್ಬುದ) ಬೃಂದ, (ದಶಬೃಂದ) ಖರ್ವ, (ದಶಖರ್ವ) ನಿಖರ್ವ (ದಶನಿಖರ್ವ) ಮಹಾಪದ್ಮ (ದಶಮಹಾಪದ್ಮ), ಶಂಕು (ದಶಶಂಕು), ಸಮುದ್ರ (ದಶಸಮುದ್ರ), ಅಂತ (ದಶಾಂತ), ಮಧ್ಯ (ದಶಮಧ್ಯ) ಪರಾರ್ಧ ಎಂದು ಸಂಖ್ಯಾಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು,

ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬಂದು ಸೇರಿದುದು.

ಧಾರ್ಮಿಕಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ರಾಮನು, ತನ್ನ ಮುಂದೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ತೋಳುಗಳಿಂದಪ್ಪಿಕೊಂಡು,ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು"ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ!ಇಂದ್ರನು ಮಳೆಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದಾಗಲಿ' ಸೂರ್ಯನು ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ಈ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದಾಗಲಿ, ಅವರಿಗೆ ಸಹಜಧರ್ಮವೇ ಆದುದರಿಂದ ಅದೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಲೋಕಾಹ್ಲಾದವನ್ನು ಮಾಡುವುದೂ ಅವನ ಸಹಜಧರ್ಮವೇಹೊರತು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆಯೇ ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದವರಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಅದು ನಿನ್ನಂತವನಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನಾದನನಗೆ ಉಪಕಾರಮಾಡುವುದೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಎಲೈ ಸುಗ್ರೀವನೆ! ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಿಯವಾದಿಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು. ನಿನ್ನ ಸಹಾಯವಿದ್ದಮೇಲೆ ಯಾವಶತ್ರುಗಳನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಯಿಸಬಲ್ಲೆನು. ಈಗ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಹೃದಯವುಳ್ಳ ಮಿತ್ರನು. ನೀನೇ ನನಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವನು.ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅನುಹ್ಲಾದನೆಂಬವನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ಶಚಿಯನ್ನು ಕದ್ದು ತಂದಂತೆ, ರಾಕ್ಷಸಾಧಮನಾದ ರಾವಣನು ನನ್ನನ್ನು ವಂಚಿಸಿ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಯ್ದನು! ಇಂದ್ರನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಚಿಯ ತಂದೆಯಾದ ಪುಲೋಮನನ್ನುಕೊಂದು ಆ ಶಚಿಯನ್ನು ತಂದಂತೆಯೇ, ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ನಾನೂ ರಾವಣನನ್ನುಕೊಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ತರುವೆನು." ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಸಂಭಾಷಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನೇ ಮರೆಸುವಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಧೂಳಿಯು ನೆಲದಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದಿತು. ಆ ಧೂಳಿಯಿಂದ ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಾಸಿದಂತಾದುವು. ಪರ್ವತಗಳಿಂದಲೂ, ಮಹಾರಣ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯೂ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನಡುಗಿದಂತಾಯಿತು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ಪರ್ವತಾಕಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೋರೆಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವಾನರರು,

ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಂತೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತಭೂಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿಬಿಟ್ಟ ರು. ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾಗಿಯೂ ಬಲಿಷ್ಠರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅನೇಕವಾನರ ವೀರರು ಮಹಾಮೇಘಗಳಂತೆ ಬೊಬ್ಬೆಯಿಡುತ್ತ ಎವೆಹಾರಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿಬಿಟ್ಟರು. ಆ ಯೂಥನಾಥರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಕೋಟಿಕೋ ಟಿವಾನರಸೇನೆಯೊಡನೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ನದೀತೀರವಾಸಿಗಳು ಕೆಲ ವರು. ಪರ್ವತವಾಸಿಗಳು ಕೆಲವರು. ಸಮುದ್ರತೀರವಾಸಿಗಳು ಕೆಲವರು. ಹಾಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ನೆರೆದ ರು. ಪರಾಕ್ರಮವಂತನಾಗಿಯೂ,ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಶತಬಲಿಯೆಂ ಬ ವಾನರವೀರನು, ತಾನಿದ್ದ ಮೇರುಪರ್ವತಪ್ರಾಂತಗಳಿಂದ ಹತ್ತುಸಹ ಸ್ರಕೋಟಿವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವರು ಕೆಲವರು. ಕೆಲವರು ಚಂದ್ರನಂತೆ ಬಿಳುಪಾದ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವರು. ತಾವರೆಯೆಸಳಿನಂತೆ ಎ ಳಗೆಂಪುಬಣ್ಣದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳವರು ಕೆಲವರು. ಹೀಗೆ ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರಿದ್ದರು. ಮೇರುವಿನಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ತಾರೆಯ ತಂದೆಯಾದ ಸುಷೇ ಣನೆಂಬ ವಾನರವೀರನು, ಹತ್ತುಸಹಸ್ರಕೋಟಿವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂ ದು ಸೇರಿದನು. ಸುಗ್ರೀವಪತ್ನಿಯಾದ ರುಮೆಯ ತಂದೆಯಾದ ತಾರನೆಂಬ ವಾನರಯೂಥಪನು, ಸಹಸ್ರಕೋಟಿವಾನರರೊಡನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಮ ತ್ತು ಹನುಮಂತನ ತಂದೆಯಾಗಿ, ಕಮಲಕಿಂಜಲ್ಕದಂತಿರುವ ದೇಹಚ್ಛಾಯೆ ಯಿಂದಲೂ, ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತಿರುವ ಮುಖದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಕೇಸರಿ ಯೆಂಬ ವಾನರೋತ್ತಮನು,ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಸಾವಿರದಎಂ ಟು ನೂರೆಪ್ಪತ್ತುಮಂದಿ(ಅಕ್ಷೌಹಿಣೀ ಸಂಖ್ಯೆಯ)ವಾನರರುಳ್ಳ ಸೇನೆಗಳ ನ್ನು ಸಹಸ್ರಾಧಿಕಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದಸೇರಿಸಿಕರೆತಂದನು.ಗೋಲಾಂಗೂಲಗಳಿಗೆ ರಾಜನಾದ ಗವಾಕ್ಷನೆಂಬವನು ಸಹಸ್ರಕೋಟಿವಾನರರೊಡನೆ ಬಂದುಸೇರಿದ ನು.ಯಾವ ಶತ್ರುಗಳನ್ನಾದರೂ ಹುಟ್ಟಡಗಿಸತಕ್ಕ ಮಹಾವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಧೂ ಮ್ರನೆಂಬವನು ಎರಡುಸಹಸ್ರಭಲ್ಲೂಕವೀರರೊಡನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು.

ವೀರನಾದ ಪನಸನೆಂಬ ವಾನರನು ದೊಡ್ಡಪರ್ವತಗಳಂತೆ ದೇಹವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮೂರುಕೋಟಿ ವಾನರರೊಡನೆ ಬಂದನು. ಕಾಡಿಗೆಯ ರಾಶಿಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಯ್ಯುಳ್ಳ ನೀರನೆಂಬವನು ಹತ್ತುಕೋಟಿವಾನರರೊಡನೆ ಬಂದನು. ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿ, ಮೇರುಪರ್ವತದಂತೆ ಮೈಯ್ಯುಳ್ಳ ಗವಯನು ಹತ್ತುಕೋಟಿವಾನರರೊಡನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ವಲೀಮುಖನೆಂಬ ಕಪಿಯೂಥಪನು ಸಹಸ್ರಕೋಟಿವಾನರರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಬಂದು ಸುಗ್ರೀವನ ಮುಂದೆ ನಿಂತನು. ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳ ಮಕ್ಕಳಾದ ಮೈಂದದ್ವಿವಿದರೆಂಬ ವಾನರರಿಬ್ಬರೂ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದರು. ವೀರಾಗ್ರಣಿಯಾಗಿ,ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೆನಿಸಿದ ಗಜನು ಮೂರುಕೋಟಿ ವಾನರರೊಡನೆ ಬಂದನು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಜಾಂಬವಂತನೆಂಬ ಭಲ್ಲೂಕರಾಜನು, ಹತ್ತುಕೋಟಿಭಲ್ಲೂಕರೊಡನೆ ಬಂದು ನಿಂತನು. ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರುಮಣ್ವಂತನು ಮೂರುಕೋಟಿಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದನು. ಗಂಧಮಾದನನೆಂಬ ಕಪಿವೀರನು ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ, ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ಕೋಟಿವಾನರರನ್ನೂ,ಮತ್ತೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಕೋಟಿ ವಾನರರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು,ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಂದೆಗೆ ಸಮಾನನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಯುವರಾಜನಾದ ಅಂಗದನು, ಸಹಸ್ರಪದ್ಮಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಒಂದು ದೊಡ್ಡವಾನರಸೇನೆಯನ್ನೂ, ನೂರುಶಂಖಸಂಖ್ಯೆಯುಳ್ಳ ಮತ್ತೊಂದು ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸುಗ್ರೀವನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದನು. ನಕ್ಷತ್ರದಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಮಹಾವೀರನೆನಿಸಿಕೊಂಡ [1] ತಾರನೆಂಬವನು ಐದುಕೋಟಿ ವಾನರರೊಡನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಇಂದ್ರಜಾನುವೆಂಬ ಯೂಥಪತಿಯು ಹನ್ನೊಂದುಕೋಟಿ ವಾನರಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಮೈಬಣ್ಣವುಳ್ಳ ರಂಭನೆಂಬವನು ದಶಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದಲೂ, ಸಹಸ್ರಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದಲೂ, ಶತಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಸೈನ್ಯಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದನು.ಯೂಥಪತಿಯಾದ ದುರ್ಮುಖ

1 ಇವನು ರುಮೆಯ ತಂದೆಯಲ್ಲದಬೇರೊಬ್ಬ ತಾರನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು,

ಖನೆಂಬ ವಾನರವೀರನು, ಎರಡುಕೋಟಿವಾನರರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಬಂದು ಸುಗ್ರೀವನಮುಂದೆ ನಿಂತನು. ಹನುಮಂತನು ಕೈಲಾಸಶಿಖರಾಕಾರವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ಘೋರಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಸಹಸ್ರಕೋಟಿ ವಾನರರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ನಿಂತು ಶೋಭಿಸುತಿದ್ದನು.ವೀರ್ಯಸಂಪನ್ನನಾದ ನಲನು ನೂರುಕೋಟಿವಾನರರಿಂದ ಪರಿವೇಷ್ಟಿತನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದನು.ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಬಹಳಪ್ರೇಮಪಾತ್ರನಾದ ದಧಿಮುಖನೆಂಬ ಮತ್ತೊಬ್ಬವಾನರನು ಹತ್ತುಕೋಟಿ ವಾನರರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಬಂದನು. ಶರಭನೂ, ಕುಮುದನೂ, ವಹ್ನಿಯೂ, ರಂಹನೂ, ವೀರನೂ, ಇನ್ನೂ ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದ ಅನೇಕವಾನರಯೂಥಪತಿಗಳೂ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯನ್ನೂ, ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತರು. ಅಲ್ಲಿ ಬಂದ ವಾನರರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಎಣಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವಯೋನಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಅಪ್ರಾಕೃತರಾದ ವಾನರರೂ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾನರರೂ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬಂದುಸೇರಿದರು. ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹಾರುತ್ತಲೂ,ನೆಗೆಯುತ್ತಲೂ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಲೂ,ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಮೇಘಗಳು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಸುತ್ತಿನಿಂತಂತೆ ಸುಗ್ರೀವನ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಸಿಂಹನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮುಂದೆಬಂದು,ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಹೆಸರುಗಳೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಆಗಮನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮುಖವನ್ನೆತ್ತಿ ತೋರಿಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತಿದ್ದರು. ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗತಕ್ಕವರಾದ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠರು, ವಿನಯಸೂಚಕವಾಗಿ ತಮ್ಮ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನಿರುಕಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತಿದ್ದರು. ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಆ ಸಮಸ್ತವಾನರಸೇನೆಯನ್ನೂ ರಾಮನ ವಶಕ್ಕೊಪ್ಪಿಸಿ ಆಮೇಲೆ ಆ ಸೇನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ “ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ ! ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯೂಥಪತಿಗಳಾದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಗಳಮೇಲೆಯೂ, ಗಿರಿನದಿಗಳ ತೀರದಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅವರವರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಳಿಸಬೇಕು.”ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ನಿಯಮಿಸಿ, ಆ ಸೇನೆಯು ಎಷ್ಟರ

ಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮೂವ ತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸುಗ್ರೀವನು ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ, ವಿನತನೆಂಬ ವಾನರ ಯೂಥಾಧಿಪತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಸೇನಾಸಾಧನಗಳುಳ್ಳ ಸುಗ್ರೀವನು, ಪುರು ಷೋತ್ತಮನಾದ ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು 'ರಾಮಾ! ನನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಸ್ತದೇಶಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇರತಕ್ಕ ಬಲಾಢ್ಯರೂ, ಕಾಮರೂಪಿಗಳೂ, ಆನೆಯಂತೆ ಕೊಬ್ಬಿದವರೂ ಆದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದಿಳಿದಿರುವರು. ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ ದೈತ್ಯದಾನವರನ್ನು ಹೋ ಲತಕ್ಕ ಈ ವಾನರಯೂಥಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾಗಿಯೂ, ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಅನೇ ಕವಾನರಸೈನಿಕರನ್ನೂ ಕರೆತಂದಿರುವರು. ಇವರು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿರುವ ಒಂದೊಂದು ಕಾರ್ಯವೂ ಬಹಳ ಹೆಸರುಗೊಂಡುದಾಗಿದೆ. ಇವರ ಪೂರ್ವಚ ರಿತ್ರಗಳೂ ಬಹಳ ವಿಖ್ಯಾತಗಳಾಗಿವೆ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾಬಲಶಾಲಿಗಳು. ಎಷ್ಟೇ ಶ್ರಮವನ್ನಾದರೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡುವವರಲ್ಲ- ಪರಾಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳ ಹೆಸರುಗೊಂಡವರು. ಭೂಮಾ ರ್ಗದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ,ಜಲಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲರು. ಅನೇಕಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ರಹಸ್ಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರು. ಇಂತಹ ವಾನರರು ಕೋಟಿಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಸೇವಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದಿರುವರು.ಇವರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಕಿಂಕರರು.ಯವಮಾತ್ರವಾದರೂ ನಿನ್ನಾ ಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯಲಾರರು. ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ವಾಮಿಹಿತದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತ ರಾಗಿರುವರು. ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತರಾಗಿ ಯೂ ಇರುವರು. ಅದೋ!ನೋಡು. ಆ ವಾನರಯೂಥಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊ ಬ್ಬರೂ ಭಯಂಕರಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಅನೇಕಸಹಸ್ರಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ ಬಂ ದು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ಎಲೈ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆ! ಮುಂದೆ ನಿನಗೆ ಯಾವ

ಮಾರ್ಗವು ಉಚಿತವೆಂದು ತೋರುವುದೋ ಅದನ್ನು ಇವರಿಗೆ ತಿಳಿಸು.ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಸೇನೆಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿ! ನಿನ್ನ ಅಧೀನವಾಗಿಯೇ ಇರುವುವು. ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ವಾನರರು ಈಗ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಾನೂ ಬಲ್ಲೆನು. ಆದರೂ ನಿನ್ನಬಾಯಿಂದ ನೀನೇ ಇವರಿಗೆ ಕಾಲೋಚಿತವಾಗಿ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನಿತ್ತು ಕಳುಹಿಸು?”ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ಸುಗ್ರೀವನ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನು, ಪರಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಎರಡು ತೋಳುಗಳಿಂದಲೂ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು, “ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೆ! ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವೇನಿದೆ? ನೀನು ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಲ್ಲವೆ? ಈಗ ಮೊದಲು ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವೇನೆಂದರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರಿಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯು ಇನ್ನೂ ಬದುಕಿರುವುದನ್ನೂ, ಇಲ್ಲದುದನ್ನೂ ಮೊದಲು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ ಕ್ರೂರರಾಕ್ಷಸನು ಈಗ ಎಲ್ಲಿರುವನೆಂಬುದನ್ನೂ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಇವೆರಡನ್ನೂ ಮೊದಲು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ, ಆಮೇಲೆ ಆಯಾಕಾಲಕ್ಕೆ ಏನುಚಿತವೋ ಅದನ್ನು ನೀನೂ, ನಾನೂ ಸೇರಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ನಡೆಸಬಹುದು. ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ಈ ಕಾರ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ, ನಾನಾಗಲಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಾಗಲಿ ನಿಯಾಮಕರಲ್ಲ!ನೀನೇ ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದುದರಿಂದ, ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೀನೇ ನಡೆಸಬೇಕು, ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯದ ರೀತಿಯೇನೆಂಬುದನ್ನು ನೀನೇ ಆಜ್ಞಾಪಿಸು! ನನ್ನ ಮನೋನಿಶ್ಚಯವನ್ನು ನೀನೂ ಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ನೀನು ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆರಡನೆಯವನು. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯವಿಲ್ಲ. ಕಾಲವಿಶೇಷವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನು. ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರತಕ್ಕವನು. ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡವನು. ಇನ್ನು ನನಗಾಗಬೇಕಾದುದೇನು?” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನು, ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಕೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಮುಂದೆ ಪರ್ವತದಂತೆ ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮೇಘದಂತೆ ಗಂಭೀರಗರ್ಜನವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ದೃಢಾಂಗನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ವಿನತನೆಂಬ

ಯೂಥಪತಿಯನ್ನು ಕರೆದು, ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮನೆ! ನೀನು ಒಳ್ಳೇ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಲಕ್ಷವಾನರರೊಡಗೂಡಿ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊರಡು! ನಿನ್ನೊಡನೆ ಬರತಕ್ಕ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ, ಆಯಾ ಕಾಲದೇಶಸ್ಥಿತಿಗಳಿಗನುಗುಣವಾದ ನೀತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸತಕ್ಕವರಾಗಿರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾಂಶಜರಾದ ವಾನರರನ್ನೇ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಅನೇಕವನಗಿರಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕನ್ನು ನೀನು ಸುತ್ತಿಬರಬೇಕು! ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಸಮಸ್ತ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನೂ, ರಾವಣನ ವಾಸಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಬೇಕು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ರಮಣೀಯವಾದ ಗಂಗೆ, ಸರಯು, ಕಾಶಿಕಿ, ಯಮುನೆ, ಮುಂತಾದ ನದಿಗಳಿಗೂ,ಆ ಯಮುನೆಗೆ ಸೇರಿದ ಪರ್ವತಗಳಿಗೂ, ಸರಸ್ವತೀನದಿಗೂ, ಸ್ವಚ್ಛಜಲವುಳ್ಳ ಶೋಣನದಕ್ಕೂ, ಪರ್ವತಗಳಿಂದಲೂ, ಅರಣ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುವ ಮಹೀದೇಶ ಕಾಲಮಹೀದೇಶಗಳೆಂಬ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ, ಬ್ರಹ್ಮಮಾಲ, ವಿದೇಹ, ಮಾಳವ, ಕಾಶೀ ಕೋಸಲದೇಶಗಳಿಗೂ, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಗ್ರಾಮಗಳುಳ್ಳ ಮಗಧದೇಶಕ್ಕೂ, ಪುಂಡ್ರವಂಗದೇಶಗಳಿಗೂ. ಕೋಶಕಾರರೆಂಬ ಅರಸರ ರಾಜಧಾನಿಗೂ. ಬೆಳ್ಳಿಯ ಘನಿಯುಳ್ಳ ಭೂಮಿಗೂ[1] ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ರಾಮನ ಪ್ರಿಯಭಾರ್ಯೆಯಾಗಿಯೂ. ದಶರಥಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸೊಸೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೀತೆಯೆಲ್ಲಿರುವಳೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕು! ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿನ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ, ಶೀತಲವಾದ ಮಂದರಪರ್ವತ ಶಿಖರವನ್ನೂ, ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ಮನುಷ್ಯರು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಕಿವಿಗಳೇ ಇಲ್ಲ! ಕೆಲವರಿಗೆ ತುಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಿವಿಗಳು! ಭಯಂಕರವಾದ ಉಕ್ಕಿನ ಮೂತಿಯುಳ್ಳವರು ಕೆಲವರು. ಒಂದೇ ಕಾಲಿನಿಂದ ಅತಿವೇಗವಾಗಿ ಓಡುವವರು ಕೆಲವರು ! ಕೆಲವ

1 ಹಿಮವಂತಕ್ಕೂ, ವಿಂಧ್ಯಕ್ಕೂ ನಡುವೆ ಶರಾವತಿಯೆಂಬ ಒಂದು ನದಿಯು ವಲಯಾಕಾರವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅದರ ಪೂರ್ವಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೇ ಹೊರತು,ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗಾಗಲಿ, ಮೇರುವಿಗಾಗಲಿ ಇದು ಪೂರ್ವವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಕೂಡದು.

ರು ಮನುಷ್ಯಭಕ್ಷಕರಾಗಿ ಮರಣವನ್ನೇ ಕಂಡರಿಯದಿರುವರು.ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಕಿರಾತಜಾತಿಯ ಕೆಲವು ಮನುಷ್ಯರುಂಟು. ಅವರಿಗೆ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಜುಟ್ಟು ಜೋಲುತ್ತಿರುವುದು.ಆದರೆ ಅವರು ಹೊಂಬಣ್ಣವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿ,ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಂದವಾಗಿಯೇ ಇರುವರು.ಅವರು ಹಸಿಯ ಮೀನನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವರು.ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ನೀರಿನೊಳಗೆ ಸಂಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅವರ ದೇಹವು ಅರ್ಧಭಾಗದವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯಾಕಾರದಿಂದಲೂ,ಇನ್ನರ್ಧಭಾಗವು ಹುಲಿಯ ಆಕಾರದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ,ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿರುವುದು.ಈ ಕಿರಾತರ ನಿವಾಸಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕು.ಎಲೈ ವಾನರರೆ!ಹೀಗೆ ನೀವು ಜಂಬೂದ್ವೀಪವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹುಡಕಬೇಕಲ್ಲವೆ, ಇನ್ನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರ್ವತವನ್ನೇರಿ ಹೋಗಬೇಕಾದ ದ್ವೀಪಗಳೂ, ಪರ್ವತಶಿಖರದಿಂದ ಹಾರಿಬಂದು ಸೇರಬೇಕಾದ ದ್ವೀಪಗಳೂ, ತೆಪ್ಪದಿಂದ ದಾಟಿಹೋಗಿ ಸೇರಬೇಕಾದ ದ್ವೀಪಗಳೂ ಎಷ್ಟೋ ಇರುವುವು. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿನೋಡಿರಿ! ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಹೋದರೆ, ಅನೇಕರತ್ನದ ಗನಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದುದಾಗಿಯೂ,ಏಳು ಖಂಡಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಯವದ್ವೀಪವಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೂ ಹೋಗಿ ನೋಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಚಿನ್ನದ ಗನಿಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಸುವರ್ಣರೂಪ್ಯಕವೆಂಬ ಒಂದು ದ್ವೀಪವಿರುವುದು.ಆ ದ್ವೀಪವನ್ನು ದಾಟಿದಮೇಲೆ ಶಿಶಿರವೆಂಬ ಪರ್ವತವಿರುವುದು. ಅದು ಅನೇಕದೇವದಾನವರಿಗೆ ನಿವಾಸವಾಗಿರುವುದು. ಅದರ ಶಿಖರವು ಆಕಾಶವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿರುವುದು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಆ ಪರ್ವತದ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ.ಕಮರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನುಗ್ಗಿ, ಯಶಸ್ವಿನಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ಹೋದರೆ ಲವಣಸಮುದ್ರದ ಕೊನೆಯದಡವನ್ನು ಸೇರುವಿರಿ! ಅಲ್ಲಿ ಕೆಂಪಾದ ನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿ, ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಅಗಾಧವಾದ ಶೋಣನದವು ಕಾಣುವುದು. ಅನೇಕಸಿದ್ಧಚಾರಣರಿಂದ ಸೇವಿತವಾದ ಆ ಶೋಣನದದ ತೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅದರ ತೀರದ ಅಡವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿ, ರಾವಣನೂ, ಸೀತೆಯೂ ಎಲ್ಲಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ಬರಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಪ್ಲಕ್ಷದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಮ

ನೋಹರಗಳಾದ ಉದ್ಯಾನಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ಎಷ್ಟೋ ಗಿರಿನದಿಗಳಿರುವುವು. ಎಷ್ಟೋ ಪರ್ವತಗಳಿರುವುವು. ಎಷ್ಟೋ ಕಾಡುಗಳಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗುಹೆಗಳೂ ಇರುವುವು. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿನೋಡಿ, ಮುಂದೆ ಇಕ್ಷುಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾಭಯಂಕರಗಳಾದ ಸಮುದ್ರದ್ವೀಪಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬರಬೇಕು. ಬಿರುಗಾಳಿಯಿಂದ ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ಘೋಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಇಕ್ಷುಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಬೇಕು. ಆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾಯವುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಹಸಿದಿರುವ ಕೆಲವು ಅಸುರರು ತುಂಬಿರುವರು. ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು, ಮನುಷ್ಯರ ಛಾಯೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವರು. ನೆಳಲನ್ನು ಹಿಡಿದೇ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ನುಂಗಿಬಿಡುವರು. ನೀವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಆ ರಾಕ್ಷಸರ ಕೈಗೆಸಿಕ್ಕದೆ ಉಪಾಯದಿಂದ ಆಸ್ಥಳವನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಬೇಕು. ಪ್ರಳಯಕಾಲಮೇಘದಂತೆ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಘೋಷವುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಇಕ್ಷುಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿದ ಮೇಲೆ, ರಕ್ತದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ನೀರುಳ್ಳ, ಭಯಂಕರವಾದ ಲೋಹಿತವೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬಹಳಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ ಒಂದು ಬೂರಗದ ಮರವನ್ನೂ ಕಾಣುವಿರಿ! ಅದಕ್ಕಾಶ್ರಯವಾದ ಶಾಲ್ಮಲಿದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿರ್ಮಿತವಾಗಿ, ಕೈಲಾಸದಂತೆ ಶುಭ್ರವಾಗಿ, ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿ, ನವರತ್ನಗಳಿಂದಲಂಕೃತವಾದ ಗರುತ್ಮಂತನ ಮನೆಯನ್ನು ನೋಡುವಿರಿ! ಆ ಶಾಲ್ಮಲಿದ್ವೀಪದ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿ ನಾನಾರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ [1]ಮಂದೇಹರೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಆ ಮಂದೇಹರು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸೂರ್ಯೋದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನಡ್ಡಗಟ್ಟಿ, ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಜಪಿಸುವ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಭಾವ

---

1 ಮಂದೇಹರೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಸಂಚಾರಕ್ಕಡ್ಡಲಾಗಿ ಬರುವರೆಂದೂ,ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನು ಜಪಿಸಿ ಅರ್ಘ್ಯಪ್ರದಾನಮಾಡುವಾಗ ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಆ ರಾಕ್ಷಸರು ದೂರಕ್ಕೋಡಿಸಲ್ಪಡುವರೆಂದೂ ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧವು.

ದಿಂದ ಹತರಾಗಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿಳುವರು. ಪುನಃ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ಆ ಶಿಖರಗಳನ್ನೇರುವರು. ನೀವು ಯಾರಿಗೂ ಈಡಾಗದ ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾಟಿಹೋಗಬಲ್ಲಿರಿ! [1]ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಘೃತಸಮುದ್ರವನ್ನೂ, ಕುಶದ್ವೀಪವನ್ನೂ, ದಧಿಸಮುದ್ರವನ್ನೂ, ಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪವನ್ನೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿ ಹೋದಮೇಲೆ, ಬಿಳೀಮೇಘದಂತೆ ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಕ್ಷೀರೋದವೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡುವಿರಿ! ಮುತ್ತಿನ ಹಾರದಂತಿರುವ ಅಲೆಗಳ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಬಹಳ ಬಿಳುಪಾದ ಋಷಭವೆಂಬ ಒಂದು ಪರ್ವತವು ಕಾಣುವುದು. ಆ ಪರ್ವತವು ದಿವ್ಯಗಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೂಗಳಿಂದ ಸುವಾಸಿತಗಳಾದ ಅನೇಕವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದು. ಆ ವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ರಜತಮಯವಾಗಿಯೇ ಇರುವುವು. ಅಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಕೇಸರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಕಮಲಗಳಿಂದಲೂ, ರಾಜಹಂಸಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಒಂದಾನೊಂದು ಸರೋವರವಿರುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಸುದರ್ಶನವೆಂದು ಹೆಸರು. ದೇವತೆಗಳೂ, ಯಕ್ಷರೂ, ಚಾರಣರೂ, ಕಿನ್ನರರೂ ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳೂ ಕ್ರೀಡಾರ್ಥವಾಗಿ ಆ ಸರೋವರಕ್ಕೆ ಬರುವರು. ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ನೀವು ಆ ಕ್ಷೀರಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ದಾಟಿದಮೇಲೆ, ಸರ್ವಭೂತಭಯಂಕರವಾಗಿ, ಸಮಸ್ತಸಮುದ್ರಗಳಿಗೂ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಶುದ್ಧಜಲಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡುವಿರಿ! ಔರ್ವಕೋಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ, ಬಡಬಾಗ್ನಿಯೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ ಕುದುರೆಯ ಮುಖವುಳ್ಳ ಒಂದು ಮಹಾತೇಜಸ್ಸು ಆ ಸಮುದ್ರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವುದು. ಆ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಜಂಗ

1 ಇಲ್ಲಿ ಮಧುಸಮುದ್ರದಿಂದಾಚೆಗೆ ಘೃತದಧಿಸಮುದ್ರಗಳನ್ನೂ, ಕುಶಕ್ರೌಂಚದ್ವೀಪಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಬೇಕೆಂದು ಕಂಠೋಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ, "ಲವಣೇಕ್ಷುಸುರಾಸರ್ಪಿರ್ದಧಿಕ್ಷೀರಜಲಾರ್ಣವಾಃ" ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸಮುದ್ರಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸಪ್ತಸಮುದ್ರಗಳನ್ನೂ, ಸಪ್ತದ್ವೀಪಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಾಗಿ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು ವಾಚ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಮಸ್ಥಾವರಸಹಿತವಾದ ಆ ಸಮುದ್ರಜಲವೆಲ್ಲವೂ ಇಂಧನರೂಪವಾಗಿ ಬಿಡುವುದೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುವುಗಳಾಗಿದ್ದರೂ, ಆ ಬಡಬಾಗ್ನಿಯ ಬೇಗೆಗೆ ಸಹಿಸಲಾರದೆ, ಭಯದಿಂದ ಅರಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಧ್ವನಿಯು ನಿಮ್ಮ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಜಲಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರತೀರದಲ್ಲಿ ಮೂರುಗಾವುದಗಳ ದೂರಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ, ಜಾತರೂಪಶಿಲೆಯೆಂದು ಹೆಸರುಗೊಂಡ ದೊಡ್ಡ ಸುವರ್ಣಪರ್ವತವಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ,ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಮಹಾಸರ್ಪವನ್ನು ಕಾಣುವಿರಿ. ಕಮಲದಳದಂತೆ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಿಂದೂ ನಮಸ್ಕೃತನಾದ ಆತನು, ಸಹಸ್ರಫಣೆಗಗಳೊಡಗೂಡಿ, ನೀಲವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಆ ಪರ್ವತಾಗ್ರದಲ್ಲಿರುವನು. ಆ ಮಹಾತ್ಮನಿಗೆ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ತಾಲವೃಕ್ಷವೇ ಧ್ವಜವು. ಆ ಧ್ವಜವು ಮೂರುಶಿಖರಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ, ವೇದಿಕೆಯೊಡನೆ ಆ ಪರ್ವತಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ದೇವತಾಪ್ರಭುಗಳಾದ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೂ ಅ ಧ್ವಜವನ್ನು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಎಲ್ಲೆಯ ಗುರುತಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವರು. ಅದರಿಂದಾಚೆಗೆ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಉದಯಪರ್ವತವು ದೇದೀಪ್ಯಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಪರ್ವತದ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಶಿಖರವು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ನೂರುಗಾವುದದುದ್ದವುಳ್ಳುದಾಗಿ,ವೇದಿಕೆಯೊಡನೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ,ಸಾಲ, ತಾಳೆ, ಹೊಂಗೆ,ಕರ್ಣಿಕಾರ ಮಂತಾದ ಹೂಗಿಡಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ತುಂಬಿರುವುವು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ಪರ್ವತದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಾವುದದಗಲವೂ, ಹತ್ತು ಗಾವುದದ ಉನ್ನತವೂ ಆದ ಸೌಮನಸವೆಂಬ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಿಖರವುಂಟು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ಮೂರಡಿಗಳ ನೆಲವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಗ,ಅವನ ಮೊದಲನೆಯ ಅಡಿಯು, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಅವಧಿಯಾದ ಈ ಉದಯಪರ್ವತದ ಸೌಮನಸಶೃಂಗದಲ್ಲಿಯೂ, ಎರಡನೆಯಡಿಯು ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಯಾದ

ಸಾವರ್ಣಿ ಮೇರುಶಿಖರದಲ್ಲಿಯೂ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಮಯಾ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಜಂಬೂದ್ವೀಪವನ್ನು ಉತ್ತರದಿಂದ ಸುತ್ತಿಬಂದು,ಮಹೋನ್ನತ ವಾದ ಈ ಸೌಮನಸಶಿಖರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಮೇಲೆಯೇ ಮೇರುವಿನ ದಕ್ಷಿಣಪಾ ರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುವನು. ಆ ಸೌಮನಸ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ತಪಸ್ವಿಗಳಾಗಿ, ಸೂರ್ಯ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವೈಖಾನಸ ವಾಲಖಿಲ್ಯರೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ದೇದೀಪ್ಯಮಾನರಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವರು. ಆ ಉದಯಪರ್ವತದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಸುದರ್ಶನವೆಂಬ ದ್ವೀ ಪವಿರುವುದು. ಯಾವ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಪ್ರಕಾಶವುಂಟಾಗುವುದೋ,ಅಂತಹ ಸೂರ್ಯನೆಂಬ ತೇಜಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರ ಥಮಾಶ್ರಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಆ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಸುದರ್ಶನವೆಂಬ ಆ ಹೆಸರು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಈ ಉದಯಪರ್ವತದ ಶಿಖರಗಳನ್ನೂ, ಗುಹೆ ಗಳನ್ನೂ, ವನಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೀವು ಸೀತೆಯನ್ನೂ, ರಾವಣನನ್ನೂ ಹುಡುಕಬೇಕು. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಆ ಉದಯಪರ್ವತದ ಕಾಂತಿಯೂ, ಸೂರ್ಯನ ಕಾಂತಿಯೂ, ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಬೆಳಗುವುದರಿಂ ದಲೇ ಬೆಳಗಿನ ಸಂಜೆಯು ರಕ್ತವರ್ಣವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮನು ತನ್ನ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಭೂಮಿಗೂ, ಇತರಲೋಕಗಳಿಗೂ ಪ್ರಥಮದ್ವಾರವಾಗಿಯೂ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಉದಯಸ್ಥಾನವಾಗಿಯೂ, ಕಲ್ಪಿ ಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇದು ಪೂರ್ವದಿಶೆಯೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಆ ಪ

---

1. ಇಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಗಳಾದ ಉದಯ ಸಾವರ್ಣಿಮೇರು ಪರ್ವತಗಳಮೇಲೆ ವಿಷ್ಣುವು ಅಡಿಯನ್ನಿಟ್ಟುದಾಗಿ ಹೇಳಿದುದು, ಬಲಿಯ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಾಕಲ್ಯವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿದನೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಭೂಮಧ್ಯಮೇರು ವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲಿಟ್ಟುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರೆ, ಸಾಕಲ್ಯವಾಗಿ ಬಲಿರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದಂತಾ ಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವದಿಂದ ಮೇರುಶಿಖರದಲ್ಲಿಯೇ ದ್ವಿತೀಯಪಾದವು ಇಡಲ್ಪಟ್ಟು ದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಮೇರುಶಿಖರವೇ ಸ್ವರ್ಗವೆನಿಸುವುದು. ಒಂದಡಿಯಿಂದ ಭೂಮಿ ಯನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ, ಮೂರನೆಯದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ ವನ್ನೂ ಆಕ್ರಮಿಸಿದುದಾಗಿ ಕೆಲವು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯು.

ರ್ವತದ ಪೃಷ್ಠಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗಿರಿನದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ,ಸೀತೆಯನ್ನೂ, ರಾವಣನನ್ನೂ ನೀವು ಹುಡುಕಬೇಕು. ಆ ಉದಯಪರ್ವತದಿಂದಾಚೆಗಿರುವ ಪೂರ್ವದಿಗ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಸಂಚಾರವೇ ಇಲ್ಲದೆ, ಅಂಧಕಾರಾವೃತವಾಗಿ ಅದೃಶ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ನೀವು ಹೋಗಲಾರಿರಿ! ಅಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳುಮಾತ್ರವೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಎಲೈ ಕಪಿವೀರನೆ !ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲದೆ, ನೀವು ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಇತರ ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ಗುಹೆಗಳನ್ನೂ, ವನಗಳನ್ನೂ, ದೇಶಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಬೇಕು. ನಾನು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕಡೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೋಧಿಸಬೇಕು. ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ ! ವಾನರರಾದ ನಮಗೆ ಆ ಉದಯಪರ್ವತದವರೆಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವೇಹೊರತು, ಅದರ ಮುಂದಿನ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಸಂಚಾರವಾಗಲಿ, ಗ್ರಾಮ,ನಗರ,ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಗಳೆಂಬ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪವೇ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಹೇಗಾದರೂ ನೀವು ಆ ಉದಯಾದ್ರಿಯವರೆಗೆ ಹೋಗಿ, ಸೀತೆಯಾಗಲಿ, ರಾವಣನಾಗಲಿ ಇರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಇನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿಯೇ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕು. ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಗಿಂತ ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲವಾದರೂ ಮೀರಕೂಡದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಾರದವರು ನನ್ನಿಂದ ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀವು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬರಬೇಕು. ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ ! ನಾನಾವಿಧವನಸಮೂಹಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತ, ಮಹೇಂದ್ರನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿ, ನೀವು ರಾಮನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರೆ, ನಿಮಗೆ ಸುಖವುಂಟು” ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸುಗ್ರೀವನು ಹನುಮದಾದಿಗಳನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಆ ದೊಡ್ಡವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಮೇಲೆ, ಅನೇಕಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ವಾನರರನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ವಾನರೇಂದ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ವಾನರರ ಬಲತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವನಾದುದರಿಂದ, ಅಗ್ನಿಪುತ್ರನಾದ ನೀಲನನ್ನೂ, ಹನುಮಂತನನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮಪುತ್ರನಾಗಿ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನೆನಿನಿಕೊಂಡ ಜಾಂಬವಂತನನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಸುಹೋತ್ರ, ಶರಾರಿ, ಶರಗುಲ್ಮ, ಗಜ, ಗವಾಕ್ಷ, ಗವಯ, ಸುಷೇಣ,ಋಷಭ, ಮೈಂದ, ದ್ವಿವಿದ, ವಿಜಯ, ಗಂಧಮಾದನ ಮುಂತಾದವರನ್ನೂ, ಅಗ್ನಿಕುಮಾರರಾದ ಉಲ್ಕಾಮುಖ ಮತ್ತು ಅನಂಗನೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ವಾನರವೀರರನ್ನೂ, ಮತ್ತು ವೇಗದಲ್ಲಿಯೂ,ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಸರುಗೊಂಡ ಅಂಗದನೇ ಮೊದಲಾದ ವೀರರನ್ನೂ ಕರೆದು ದಕ್ಷಿಣದಿಶೆಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳಾದ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವಾನರಸೈನಿಕರನ್ನು ಇವರ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಕೆಲವು ದೇಶಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು,“ಎಲೈ ವಾನರನೆ ! ನೀವು ಸಹಸ್ರಶಿಖರಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿ ನಾನಾವಿಧವೃಕ್ಷಗಳಿಗೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಗೂ, ಆಶ್ರಯವಾದ [1]ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತವನ್ನೂ, ಮಹಾಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿ ದುರ್ಗಮವಾದ ನರ್ಮದಾನದಿಯನ್ನೂ,ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ರಮಣೀಯವಾದ ಗೋದಾವರೀನದಿಯ ಭಾಗವನ್ನೂ, ಮಹಾನದಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣೆಯನ್ನೂ, ಬಹಳ ಪೂಜ್ಯವಾಗಿಯೂ,ಮಹಾಸರ್ಪಗಳಿಗೆಡೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವರದಾ

---

1 ಇಲ್ಲಿಯೂ ಶರಾವತಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಮಧ್ಯದೇಶಕ್ಕೆ ವಿಂಧ್ಯವು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣತ್ವವ್ಯಪದೇಶವು. ಇದುಮೊದಲು ಕ್ರಮವಾಗಿ ವಿಂಧ್ಯದದಕ್ಷಿಣಪಶ್ಚಿಮಭಾಗಗಳಲ್ಲಿರುವ ನದೀನಗರದೇಶಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಮುಂದೆ ವಿದರ್ಭಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಅದರ ಪೂರ್ವಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವನು.

ನದಿಯನ್ನೂ, ಮೇಖಲೆ, ಉತ್ಕಲೆ ಎಂಬ ನದಿಗಳನ್ನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ದಾಟಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂದಿರುವ ದಶಾರ್ಣದೇಶದ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ, ಅಶ್ವವಂತಪುರವನ್ನೂ, ಅಶ್ವಸಮೃದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಅವಂತೀಪುರವನ್ನೂ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿರಿ! ವಿದರ್ಭ, ಋಷಿಕ, ಮಾಹಿಷಿಕ, ವಂಗ, ಕಳಿಂಗ, ಕೌಶಿಕ, ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುತ್ತಿ, ಒಂದೊಂದು ಕಡೆಯನ್ನೂ ಶೋಧಿಸಬೇಕು. ಪರ್ವತಗಳಿಂದಲೂ, ಗುಹೆಗಳಿಂದಲೂ, ನದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಶೋಭಿತವಾದ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವನ್ನೂ, ಆ ದಂಡಕಾರಣ್ಯದೊಳಗಿನ ಗೋದಾವರೀನದಿಯನ್ನೂ ಸುತ್ತಿ ನೋಡಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ಆಂಧ್ರದೇಶವನ್ನೂ, ಪುಂಡ್ರ ಚೋಳ ಪಾಂಡ್ಯದೇಶಗಳನ್ನೂ,ಕೇರಳದೇಶವನ್ನೂ ನೋಡಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಗೈರಿಕಾದಿಧಾತುಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಿತವಾದ ಸಹ್ಯಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಿ ! ಆ ಪರ್ವತವು ವಿಚಿತ್ರಶಿಖರಗಳಿಂದಲೂ, ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಗಿಡಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿರುವುದರಿಂದ, ಅದರ ಕಾಡುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಚಿತ್ರಿಸಿದಂತೆಯೇ ತೋರುವುವು.ಅಲ್ಲಿ ಚಂದನವೃಕ್ಷಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿರುವುವು. ನೀವು ಆ ಪರ್ವತಪ್ರಾಂತಗಳೊಳಗೆಲ್ಲಾ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ನೋಡಬೇಕು. ಅದರ ನೀರು ಬಹಳ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವುದು. ಆ ನದಿಯು ಸರ್ವಮಂಗಳಪ್ರದವಾದುದು. ಅನವರತವೂ ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳು ಬಂದು ಆ ಪುಣ್ಯನದಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆ ಮಲಯಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ, ಮಹಾತಪೋನಿಧಿಯಾಗಿ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ತೇಜೋವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು! ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ಅಗಸ್ತ್ಯನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಅವನ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನುಪಡೆದು ಮುಂದೆ ಹೊರಟರೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೊಸಳೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ತಾಮ್ರಪರ್ಣಿಯೆಂಬ ಮಹಾನದಿಯು ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಅದನ್ನೂ ದಾಟಿ ಹೋಗಿರಿ ! ಉಬ್ಬಿದ ಸ್ತನಗಳುಳ್ಳ ಒಬ್ಬ ಯುವತಿಯು, ಚಂದನಾದ್ಯನುಲೇಪನಗಳಿಂದ ಮೈಯನ್ನಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಪತಿಯ ಸಂಕೇತಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ, ಚಂದನವನಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತವಾಗಿ, ನಡುನಡುವೆ ಉಬ್ಬಿದ ದ್ವೀಪಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ಆ ತಾಮ್ರಪರ್ಣೀನದಿಯೂ ಸಮುದ್ರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು.

ಲ್ಲೈ ವಾನರರೆ! ಅಲ್ಲಿಂದ ನೀವು ಮುಂವೆ ಹೋದರೆ, ಪಾಂಡ್ಯನಗರದ ದ್ವಾರವು ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಅ ನರ ಕವಾಟವು ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿ, ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಮುತ್ತಿನ ಮಣಿಗಳಿಂದಲಂಕೃತವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಮುದ್ರತೀರವನ್ನು ಸೇರಿ, ಮುಂದೆ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಬೇಕಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ! ಅಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅಗಸ್ತ್ಯನಿಂದಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಮಹೇಂದ್ರವೆಂಬ ಒಂದು ಪರ್ವತೋತ್ತಮವಿರುವುದು. ಅದು ಚಿತ್ರಮಯವಾದ ಬಗೆಬಗೆಯ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ಪುಷ್ಪಫಲಾದಿಸಮೃದ್ಧಿಗಳಿಂದಲೂ ನಿಬಿಡವಾಗಿ, ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಪರ್ವತದ ಒಂದುಭಾಗವು ಮಹಾಸಮುದ್ರದ ಜಲದಲ್ಲಿ ಚಾಚಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವಿಧಗಳಾದ ಗಿಡುಬಳ್ಳಿಗಳೂ ಬೆಳೆದಿರುವುವು. ಸಿದ್ಧಚಾರಣಗಂಧರ್ವಾಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತದೇವಜಾತಿಯವರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಆ ಪರ್ವತವು ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು. ದೇವೇಂದ್ರನು ಪ್ರತಿಪರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಪ್ಪದೆ ಸಮುದ್ರಸ್ನಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಆ ಪರ್ವತಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ಆ ಸಮುದ್ರದ ಈ ಕಡೆಯ ತೀರದಲ್ಲಿ,ಶತಯೋಜನವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾಗಿ, ಮನುಷ್ಯದುಷ್ಪ್ರವೇಶವಾದ ಒಂದು (ಲಂಕಾ) ದ್ವೀಪವಿರುವುದು. ಆ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಸುತ್ತಲೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕು. ಇತರಸ್ಥಳಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಸಮಸ್ತಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ದುರಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ, ಇಂದ್ರಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ರಾಕ್ಷಸಪ್ರಭುವಾಗಿಯೂ,ನಮ್ಮ ಕೊಲೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾವಣನಿಗೆ ಅದೇ ವಾಸಸ್ಥಳವು! ಆ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ

1 "ಸುಗ್ರೀವನು, ರಾವಣನಿವಾಸವು ಈ ಲಂಕೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿದಿರುವಾಗ, ಬೇರೆದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ವಾನರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದುದೇಕೆ" ಎಂದರೆ, ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದು ಬಹುಳದಿನಗಳಾದುದರಿಂದ,ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಬೇರೆಲ್ಲಿಗಾದರೂಸಾಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದಲೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ.ಹಾಗೆ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಹಿಂದೆ ರಾಮನ

ಸಮುದ್ರದನಡುವೆ ಅಂಗಾರಕೆಯೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸಿಯೊಬ್ಬಳಿರುವಳು. ಆ ಭೂತವು ನೆಳಲನ್ನು ಹಿಡಿದೇ ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ನುಂಗಿಬಿಡುವುದು. ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ರಾವಣನು ಅಲ್ಲಿ ಯಾವಯಾವಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂದು ನಿಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವಾದರೂ ಸಂಶಯವುಂಟಾಗುವುದೋ, ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿ, ಸೀತೆಯಿರುವಳೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವು ತೀರಿ, ನಿಮ್ಮಮನಸ್ಸಿಗೆ ನಿರ್ಧರವಾಗುವವರೆಗೂ ಬಿಡದೆ ನೋಡಬೇಕು. ಆ ಲಂಕಾದ್ವೀಪವನ್ನೂ ದಾಟಿ,ನೂರುಯೋಜನದೂರಕ್ಕೆ ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಚಾರಣಸೇವಿತವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವ ಪುಷ್ಪಿತಕವೆಂಬ ಪರ್ವತವಿರುವುದು. ಆ ಪರ್ವತವು ಒಂದುಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಧವಳವರ್ಣವಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಅರುಣವರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು, ಸುತ್ತಲೂ ಸಮುದ್ರಜಲದಿಂದ ಪರಿವೃತವಾಗಿ, ತನ್ನ ಶಿಖರಗಳಿಂದ ಆಕಾಶವನ್ನೆತ್ತಿಹಿಡಿದಿರುವಂತೆ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿರುವುದು. ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಆ ಪರ್ವತದ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಒಂದು ಶಿಖರದಮೇಲೆ ಬರುವನು. ರಜತಮಯವಾಗಿ ಬಿಳುಪಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಶಿಖರದಮೇಲೆ ಚಂದ್ರನು ಬರುವನು. ಕೃತಘ್ನರಿಗಾಗಲಿ, ನಾಸ್ತಿಕರಿಗಾಗಲಿ, ಕ್ರೂರರಿಗಾಗಲಿ ಆಪರ್ವತವು ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನೀವು ಅದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಲೆಬಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿನೋಡಿರಿ! ಎಲೈ ವೀರರೆ! ನೀವು ಎಲ್ಲಿಯೂ ತಡೆಯಿಲ್ಲದ ಪ

ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದಾಗ ತನಗೆ ಅದೊಂದೂ ತಿಳಿಯದೆಂದು ಹೇಳಿದುದೇಕೆ?" ಎಂದರೆ,ಮೊದಲೇ ರಾವಣವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ, ರಾಮನು ತಾನೇ ಹೋಗಿ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದುಬಿಡುವನೆಂದೂ, ಆಗ ವಾಲಿವಧವಾಗಲಿ, ತನಗೆ ರಾಜ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿ ಸಂಭವಿಸದೆಂದೂ ಚಿಂತಿಸಿ,ಸುಗ್ರೀವನು ಅದನ್ನು ಮರೆಸಿಟ್ಟನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.ಅಥವಾ ತಾನು ಮೊದಲು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ನೋಡಿದುದು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಲಾರದು. ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೇಳಲಾರದುದಕ್ಕಾಗಿ ತನಗೆ ತಿಳಿಯದೆಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಈಗ ಇಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದುದೇಕೆಂದರೆ, ವಾನರರಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದಿರುವಂತೆ ತಂತ್ರದಿಂದ ಹೇಳಿದುದಾಗಿಯೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ,ಅದನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ದಾಟಬಹುದು. ಆ ಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯವಂತವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಪರ್ವತವು ನಿಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುವುದು. ಒಂದು ದುರ್ಗಮವಾದ ದಾರಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕು. ಪುಷ್ಪಿತಕಗಿರಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಹದಿನಾಲ್ಕುಗಾವುದಗಳ ದೂರವಿರುವುದು. ಆ ಸೂರ್ಯವಂತದಿಂದಾಚೆಗೆ ವೈದ್ಯುತವೆಂಬ ಬೆಟ್ಟವೊಂದು ಕಾಣುವುದು.ಅದು ಸಮಸ್ತವಿಧಗಳಾದ ಫಲವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ,ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು. ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ನೀವು ರಾಜಭೋಗ್ಯಗಳಾದ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಭುಜಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಮೇಲಾದ ಜೇನನ್ನು ಕುಡಿಯಬಹುದು. ಇವುಗಳಿಂದ ನೀವು ತೃಪ್ತರಾಗಿ ಮುಂದೆ ಹೋದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೂ, ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಅತ್ಯಾನಂದಕರವಾದ ಕುಂಜರವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಪರ್ವತವು ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಅಗಸ್ತ್ಯನಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಆ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಅಗಸ್ತ್ಯಗೃಹವು ಒಂದು ಯೋಜನದಗಲವೂ, ಹತ್ತು ಯೋಜನಗಳ ಉದ್ದವೂ ಇರುವುದು. ಅದು ಕೇವಲ ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿ, ನಡುನಡುವೆ ನವರತ್ನಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿ ದಿವ್ಯತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾದ ಭೋಗವತಿಯೆಂಬ ಪುರವಿರುವುದು. ಅದು ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪ್ರಾಕಾರಗಳಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಎಂತವರಿಗೂ ದುರ್ಜಯವಾಗಿರುವುದು. ತೀಕ್ಷ್ಣದಂಷ್ಟ್ರಗಳುಳ್ಳ ಮಹಾವಿಷಸರ್ಪಗಳೇ ಅದನ್ನು ನಿರಪಾಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸುಕಿಯೆಂಬ ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಸರ್ಪರಾಜನು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ನೀವು ಅಗಸ್ತ್ಯಭವನವನ್ನು ದಾಟಿದೊಡನೆ, ಆಭೋಗವತೀಪುರದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿನೋಡಬೇಕು. ಅದರ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ರಹಸ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳೆಷ್ಟೋ ಇರುವುವು. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ಆ ಭೋಗವತೀಪುರದಿಂದಾಚೆಗೆ ವೃಷಭವೆಂಬ ಬೆಟ್ಟವೊಂದಿರುವುದು. ಅದು ಒಂದು ವೃಷಭಾಕಾರದಿಂದ ಕಾಣುತ್ತ, ಸಮಸ್ತರತ್ನಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿ

ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯವಾದ ಚಂದನವೃಕ್ಷಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಗೋರೋಚನದ ಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ತಾವರೆಯೆಸಳಿನ ಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಎಲೆಹಸುರಿನ ಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ,ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ನೀವು ಆ ಚಂದನವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಆಸೆಪಟ್ಟು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಕೈಹಾಕಬಾರದು. ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ ಲೋಹಿತರೆಂಬ ಕೆಲವು ಗಂಧರ್ವರು ಆ ಚಂದನವನಕ್ಕೆ ಕಾವಲಾಗಿರುವರು. ಆ ಋಷಭಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಶೈಲೂಷ, ಗ್ರಾಮಣಿ, ಶಿಗ್ರು, ಶುಭ್ರ, ಬಭ್ರು, ಎಂಬ ಐದುಮಂದಿ ಗಂಧರ್ವರಾಜರು ಸೂರ್ಯತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವರು.ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವರಲ್ಲಿಯೂ, ಕೆಲವರು ಸೂರ್ಯತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ಕೆಲವರು ಚಂದ್ರಕಾಂತಿಯಿಂದಲೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಅಗ್ನಿತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಆಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಯು ನಾಶಹೊಂದುವಾಗ,ಸ್ವರ್ಗಾದಿಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಕೆಲವುಮಹಾಪುರುಷರು, ಇತರರಿಗೆ ಅಗೋಚರವಾದ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಆಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ವಾಸಮಾಡುವರು. ಆ ಪರ್ವತದಿಂದಾಚೆಗೆ ಬಹಳ ಭಯಂಕರವಾದ ಪಿತೃಲೋಕವಿರುವುದು. ಅದೇ ಯಮನ ರಾಜಧಾನಿಯು. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಭಯಂಕರವಾದ ಗಾಢಾಂಧಕಾರವು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ನಿಮಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ನೀವು ಮಹಾವೀರರಾಗಿದ್ದರೂ, ಇಷ್ಟುದೂರದವರೆಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹೋಗಿ ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೇಹೊರತು, ಮುಂದೆ ಹೋಗಲಾರಿರಿ! ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೇ ಗಮನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಿಗೂ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ಈಗ ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ನಾನು ಹೇಳದಿದ್ದರೂ,ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುವ ಇತರಸ್ಥಳಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿನೋಡಿ, ಸೀತಾದೇವಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕು. ಒಂದುತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು "ಸಿಕ್ಕಿದಳು ಸೀತೆ" ಎಂಬೀ ಎರಡುಮಾತುಗಳನ್ನಾದರೂ ನನ್ನ

ಕಿವಿಗೆ ಬಿಳಿಸುವನೋ, ಅವನು ನನಗೆ ಸಮಾನವಾದ ವೈಭವಗಳನ್ನೇ ಹೊಂದಿ ಸುಖಿಸುವನು. ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ನನಗೆ ಬೇರೊಬ್ಬನು ಪ್ರಿಯನಲ್ಲ. ಅಂತವನೇ ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮೇಲೆನಿಸುವನು. ಅವನು ಬೇರೆ ಯಾವವಿಧದಲ್ಲಿಯಾದರೂ,ಎಷ್ಟೋ ಅಪರಾಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ನನಗೆ ಬಂಧುವಂತೆ ಇಷ್ಟನೇ ಆಗುವನು. ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ನೀವಾದರೋ ಎಣೆ ಯಿಲ್ಲದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು. ಶೌರ್ಯಧೈರ್ಯಾದಿಸಮಸ್ತಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಸತ್ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವರು. ರಾಜಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡ ಬೇಕು" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಸುಷೇಣನೇ ಮೊದಲಾದ ವಾನರರನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದುದು. }

ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಹನುಮದಾದಿ ವಾನರರನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆಹೊ ರಡುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿ, ಆಮೇಲೆ ಮೇಘದಂತೆ ಕಪ್ಪಾದ ದೊಡ್ಡ ಆಕಾರ ವುಳ್ಳ ಸುಷೇಣನೆಂಬ ಕಪಿಯೂಥಪನನ್ನು ನೋಡಿ, ತಾರೆಗೆ ತಂದೆಯಾಗಿ ಯೂ, ತನಗೆ ಮಾವನಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಸುಷೇಣನಿಗೆ ನಮ್ರತೆಯಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ,ಅವನ ಮುಂದೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ನಿಂತು, ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಂತಿಮಂತನಾಗಿಯೂ, ಅನೇಕ ಕಪಿ ವೀರ ರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾಗಿಯೂ, ಇಂದ್ರನಂತೆ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಬುದ್ಧಿಪರಾಕ್ರಮಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಗರುಡನಿಗೆ ಸಮಾ ನವಾದ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಮರೀಚಪುತ್ರನಾದ ಮಾರೀಚನೆಂಬ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನನ್ನೂ, ಅವನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಮಾರೀಚರೆಂಬ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಕಪಿಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಮರೀಚಿಋಷಿಯ ಮಕ್ಕಳಾದ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗು ವಂತೆ ನಿಯಮಿಸುವವನಾಗಿ, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಈ ಸುಷೇಣನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಎರಡು

ಲಕ್ಷವಾನರರನ್ನು ನಿಮಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿಯೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ನೀವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸುರಾಷ್ಟ್ರ ಬಾಹ್ಲೀಕ, ಶೂರ ದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ರಮಣೀಯಗಳಾದ ಬೇರೆ ಜನಪದಗಳನ್ನೂ, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ, ಪುನ್ನಾಗವನವನ್ನೂ, ಮತ್ತು ಪಗಡೆ ಮುಂತಾದ ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕುಕ್ಷಿದೇಶವನ್ನೂ ಹುಡುಕಬೇಕು. ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾದ ತಾಳೆಗಿಡಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕಾಡುಗಳು ಬಹಳವಾಗಿರುವುವು. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿನೋಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುವ ಶೀತಲ ಜಲವುಳ್ಳ ಪವಿತ್ರಗಳಾದ ನದಿಗಳನ್ನೂ, ಋಷಿಗಳ ತಪೋವನಗಳನ್ನೂ, ಅರಣ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ, ಹುಡುಕಿನೋಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಿರ್ಜಲವಾದ ಮರುಭೂಮಿಗಳುಂಟು. ಮಹೋನ್ನತಗಳಾದ ಶಿಖರಗಳುಳ್ಳ ಬೆಟ್ಟಗಳುಂಟು. ಆ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನ ದಾರಿಯು ಅನೇಕಪರ್ವತಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ನಿಬಿಡವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಸದಿಂದ ದಾಟಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ, ಆ ದಿಕ್ಕಿನ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ದಾಟದೋದ ಮೇಲೆ ನಿಮಗೆ ಪಶ್ಚಿಮಸಮುದ್ರವು ಸಿಕ್ಕುವುದು.ಆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ತಿಮಿಗಳೆಂಬ ಮಹಾಮತ್ಸ್ಯಗಳೂ ಮೊಸಳೆಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿರುವುವು. ಹೀಗೆ ಅಕ್ಷೋಭ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಪಶ್ಚಿಮಸಮುದ್ರತೀರವನ್ನು ಸೇರಿದಮೇಲೆ, ನೀವೂ, ನಿಮ್ಮ ಪರಿಜನರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ತಾಳೆಯ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹೊಂಗೆಯ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ತೆಂಗಿನ ತೋಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿನೋದದಿಂದ ವಿಹರಿಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿನ ತೀರಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೀತೆಯನ್ನೂ, ರಾವಣನ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿರುವ ಮುರಚೀಪಟ್ಟಣವನ್ನೂ,ರಮಣೀಯವಾದ ಜಟೀಪುರವನ್ನೂ, ಅವಂತಿ, ಅಂಗಲೋಪೆ, ಎಂಬ ಎರಡು ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುತ್ತಿ ನೋಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಒಳಗಿರುವ ಜನರೇ ಕಾಣದಂತೆ ಮರಗಳಿಂದ ದಟ್ಟವಾಗಿ ತುಂಬಿದ ಅಲಕ್ಷಿತವೆಂಬ ಮಹಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ಬರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿರುವ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ

ಯೂ, ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುತ್ತಿ ನೋಡಬೇಕು. ಸಿಂಧುನದವು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸೇರುವ ಸಂಗಮಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೇಮಗಿರಿಯೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತವೊಂದಿರುವುದು. ಅದು ನೂರುಶಿಖರಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ ಮಹೋನ್ನತಗಳಾದ ಅನೇಕವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾಗಿರುವುದು. ಮನೋಹರಗಳಾದ ಆ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿ ರೆಕ್ಕೆಯುಳ್ಳ ಸಿಹ್ಮಗಳುಂಟು. ಅವು ತಿಮಿತಿಮಿಂಗಿಲಾದಿ ಮತ್ಸ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಆನೆಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಮಹಾವೃಕ್ಷಗಳ ಕೆಳಗಿರುವ ತಮ್ಮ ಗೂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಆಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುವು. ಸುತ್ತಲೂ ಜಲಪೂರ್ಣವಾದ ಆ ತೀರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಆ ಹೇಮಗಿರಿಪರ್ವತದ ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ಆನೆಗಳು, ಅಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವ ಆಹಾರಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದಿದುವುಗಳಾಗಿ, ಮದದಿಂದ ಮೈಮರೆತು, ಮೇಘಧ್ವನಿಯಂತೆ ಗರ್ಜನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಭಯವನ್ನೂ ಮರೆತು, ಆ ಸಿಹ್ಮಗಳ ಗೂಡಿನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅವುಗಳಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುವುವು. ಆಕಾಶವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿಯೂ, ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿಯೂ, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಮರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದುದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಹೇಮಗಿರಿಪರ್ವತದ ಒಂದೊಂದು ಶಿಖರವನ್ನೂ, ನೀವು ಕಾಮರೂಪಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮನಿಮ್ಮ ವಾನರಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಬೇಕು. ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ನೀವು ಆ ಪಶ್ಚಿಮಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪದೂರದವರೆಗೆ ಹೋದರೆ, ಅದರ ನಡುವೆ ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿಯೂ ನೂರುಯೋಜನಗಳ ವಿಸ್ತಾರವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ತೇಜೋವಿಶೇಷದಿಂದ ನೋಡಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪಾರಿಯಾತ್ರವೆಂಬ ಪರ್ವತದ ಶಿಖರವನ್ನೂ ಕಾಣುವಿರಿ! ಆ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ, ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ತೀಕ್ಷ್ಣರಾಗಿಯೂ, ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ ತಮಗಿಷ್ಟಬಂದ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಬಲ್ಲವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಹಾವೇಗಶಾಲಿಗಳಾದ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕುಕೋಟಿಗಂಧರ್ವರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಅವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರುಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿರುವರು. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾದರೂ ಅವರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಕೂಡದು.

ಆಸೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿರುವ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಕುಯ್ಯಬಾರದು. ಅವರನ್ನು ಇದಿರಿಸಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾವೀರರು. ಬಹಳ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳು. ಅತಿಭಯಂಕರವಾದ ಬಲಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು. ಆ ಗಂಧರ್ವರೇ ಅಲ್ಲಿನ ಫಲಮೂಲಗಳಿಗೆ ಕಾವಲಾಗಿರುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ಫಲಮೂಲಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಚಾಪಲ್ಯವುಂಟಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿದ್ದು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ನೀವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾನರರಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತ ಅಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುತಿದ್ದರೆ, ಆ ಗಂಧರ್ವರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಯಾವಭಯವೂ ಇರದು. ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹುಡುಕಿದಮೇಲೆ ನೀವು ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪದೂರದವರೆಗೆ ಮುಂದೆ ಹೋದರೆ, ವಜ್ರವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ದೊಡ್ಡಪರ್ವತವು ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಅದು ವೈಡೂರ್ಯಮಣಿಯಂತೆ ಬಣ್ಣವುಳ್ಳುದಾಗಿ, ವಜ್ರದಂತೆ ಅತಿಕಠಿನವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಳ್ಳಿಗಳೂ,ಮರಗಳೂ ತುಂಬಿರುವುವು.ಅದು ಸರಿಯಾಗಿ ನೂರುಯೋಜನದುದ್ದವುಳ್ಳುದಾಗಿರುವುದು. ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ನೀವು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟು ಆ ಪರ್ವತಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಆ ಸಮುದ್ರದ ಮುಕ್ಕಾಲುಪಾಲನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಹೋದರೆ, ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವಂತವೆಂಬ ಒಂದುಪರ್ವತವಿರುವುದು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನು ಸಹಸ್ರಾವಯವಗಳುಳ್ಳ ಚಕ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೂದಲು ಶ್ರೀ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಪುರುಷೋತ್ತಮರೂಪದಿಂದವತರಿಸಿ, ಪಂಚಜನ ಹಯಗ್ರೀವರೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೊಂದು, ಆ ಪಂಚಜನರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಅವನ ಅಸ್ಥಿರೂಪವಾದ ಪಾಂಚಜನ್ಯವೆಂಬ ಶಂಖವನ್ನೂ, ಹಯಗ್ರೀವನೆಂಬ ದೈತ್ಯನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚಕ್ರಾಯುಧವನ್ನೂ ಪಡೆದನು. ಆ ಪರ್ವತದ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ರಾವಣನನ್ನೂ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಹುಡುಕಬೇಕು. ಆ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಅರುವತ್ತುಯೋಜನದೂರದಲ್ಲಿ ವರಾಹವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಪರ್ವತವುಂಟು. ಅಗಾಧವಾದ ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಶಿಖರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಮಹಾತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಪರ್ವತ

ಡಲ್ಲಿ, ಸ್ವರ್ಣಮಯವಾದ ಪ್ರಾಗ್ಜ್ಯೋತಿಷವೆಂಬ ಪಟ್ಟಣವೊಂದಿರುವುದು. ದುಷ್ಟಾತ್ಮನಾದ ನರಕನೆಂಬ ದಾನವನೊಬ್ಬನು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಅದರ ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀವು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ,ರಾವಣನನ್ನೂ, ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಹುಡುಕಬೇಕು, ಆ ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ದಾಟಿ ಹೋದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪರ್ವತವು ಕಾಣುವುದು. ಅದರ ಗುಹೆಗಳ ಒಳಭಾಗವೆಲ್ಲವೂ ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಹೊರಗಿನ ತಪ್ಪಲುಗಳು ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿರುವುವು. ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಂಚನಮಯವಾಗಿ, ಅನೇಕ ಗಿರಿನದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಪರ್ವತದ ಸುತ್ತಲೂ ಕಾಡಾನೆಗಳೂ, ಕಾಡುಹಂದಿಗಳೂ, ಸಿಹ್ಮಗಳೂ, ಹುಲಿಗಳೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ಕೊಬ್ಬಿದವುಗಳಾಗಿ, ತಮ್ಮ ಗರ್ಜನೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯೇ ದೇವತೆಗಳು ಪಾಕಶಾಸನನಾದ ಮಹೇಂದ್ರನಿಗೆ ದೇವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಮೇಘವಂತವೆಂದು ಹೆಸರು. ನೀವು ದೇವೇಂದ್ರಪಾಲಿತವಾದ ಆ ಪರ್ವತವನ್ನೂ ದಾಟಿಹೋದರೆ, ಅದರಮುಂದೆ ಬಾಲಸೂರ್ಯವರ್ಣವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾಗಿಯೂ, ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಸುವರ್ಣವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಪರ್ವತಸಮೂಹವು ಕಾಣುವುದು. ಸುವರ್ಣಮಯಗಳಾದ ಅರುವತ್ತುಸಾವಿರಬೆಟ್ಟಗಳು ಆ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವುವು. ಆ ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ನಡುವೆ ಸಮಸ್ತಪರ್ವತಗಳಿಗೂ ರಾಜನಾಗಿ, ಸರ್ವೋತ್ತಮವೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಸಾವರ್ಣಿಮೇರುವೆಂಬ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪರ್ವತವೊಂದಿರುವುದು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಆ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ,,ಎಲೆ ಪರ್ವತರಾಜನೇ! ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ತರುಗುಲ್ಮಲತಾದಿಗಳೂ, ಇತರ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗಳೂ ಅಹೋರಾತ್ರವೂ ಸ್ವರ್ಣಮಯವಾಗಿಯೇ ಬೆಳಗುವಂತೆ ನಾನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುವೆನು. ಮತ್ತು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ದೇವಗಂಧರ್ವದಾನವಾದಿಗಳೂಕೂಡ, ರಕ್ತವರ್ಣವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸುವರ್ಣಪ್ರಭೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ

ರಲಿ!" ಎಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳೂ ಸಪ್ತಮರುತ್ತುಗಳೂ, ಅಷ್ಟವಸುಗಳೂ, ಇತರ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಬಂದು,ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋಪಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಹೋಗುವರು. ಸೂರ್ಯನೂ ಅವರ ಪೂಜೆಯನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿದಮೇಲೆಯೇ ಅಸ್ತಗಿರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಿಗೂ ಅದೃಶ್ಯನಾಗುವನು. ಆ ಸಾವರ್ಣಿಮೇರುವಿಗೂ, ಅಸ್ತಗಿರಿಗೂ ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಯೋಜನಗಳ ದೂರವಿರುವುದು. ಈ ಹತ್ತುಸಹಸ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನೂ ಸೂರ್ಯನು ಒಂದುಗಳಿಗೆಯ ಕಾಲದೊಳಗಾಗಿ ದಾಟಿ ಅಸ್ತಗಿರಿಯನ್ನು ಸೇರುವನು. ಸಾವರ್ಣಿಮೇರುವಿನ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಿರ್ಮಿತವಾದ ಒಂದುದೊಡ್ಡ ದಿವ್ಯಭವನವಿರುವುದು. ಅದು ಸೂರ್ಯನಂತೆಯೇ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾಗಿರುವುದು. ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು. ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾಗಿ ಅನೇಕಪಕ್ಷಿಸಮೂಹಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹದಿಂದ ಶೋಭಿತವಾಗಿರುವುದು. ಪಾಶಹಸ್ತನಾದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ವರುಣನಿಗೆ ಅದೇ ವಾಸದ ಮನೆ. ಸಾವರ್ಣಿಮೇರುಪರ್ವತಕ್ಕೂ, ಅಸ್ತಗಿರಿಗೂ ನಡುವೆ ಹತ್ತು ಶಿಖರಗಳುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ, ಚಿತ್ರವರ್ಣವಾದ ವೇದಿಕೆಯುಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ದೊಡ್ಡ ತಾಳೆಯ ಮರವೊಂದಿರುವುದು. ಧರ್ಮಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಲೋಕಪೂಜ್ಯನಾಗಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮಸಮಾನನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮೇರುಸಾವರ್ಣಿಯೆಂಬ ಮಹಾತಪಸ್ವಿಯು ಅದರಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಇಂತಹ ಮಹಾವೈಭವವುಳ್ಳ ಆ ಸಾವರ್ಣಿಮೇರುಪರ್ವತದಲ್ಲಿ, ನೀವು ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತದುರ್ಗಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಕೊಳಗಳನ್ನೂ, ನದಿಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುತ್ತಿ ರಾವಣನನ್ನೂ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಹುಡುಕಬೇಕು. ನೀವು ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೇರುಸಾವರ್ಣಿಮಹರ್ಷಿಗೆ ತಲೆಬಗ್ಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಆತನನ್ನೂ ಸೀತಾದೇವಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಕುರಿತು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು. ಸೂರ್ಯನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಂಗತನಾಗಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿದಮೇಲೆ, ಉದಯಪರ್ವತದಿಂದ ಇದುವರೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಅಸ್ತಗಿರಿಯವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ

ಮಾತ್ರವೇ,ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶವುಂಟುಮಾಡಿ ಆ ಅಸ್ತಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಯೇ ಸೇರಿಬಿಡುವನು. ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ!ಅದುವರೆಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ನಿ ಮಗೆ ಸಂಚರಿಸಿಬರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವು.ಅದರಿಂದಾಚೆಗೆ ಸೂರ್ಯಸಂಚಾರವಿಲ್ಲ ದೆ, ಕತ್ತಲೆಕವಿದು, ನಗರಗ್ರಾಮಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲೆಗಳೂ ಇಲ್ಲದು ದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ಏನಿರುವುದೋ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯಲಾರದು. ನೀವು ಅಸ್ತಗಿರಿಯ ವರೆಗೆ ಮಾತ್ರಹೋಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನೂ,ರಾವಣನ ಸ್ಥಲವನ್ನೂ ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಇನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದು ಸೇರಬೇಕು. ಒಂ ದು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಕೂಡದು. ಹಾಗೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಾರದ ವರು ನನ್ನಿಂದ ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವರು. ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ನನ್ನ ಮಾ ವನಾದ ಸುಷೇಣನು ಬರುವನು. ನೀವು ಇವನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಬದ್ಧರಾಗಿ ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು?ವಾನರೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ,ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ಯೂ ಇರುವ ಈ ಸುಷೇಣನು, ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಬಲವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮಹಾಭುಜ ನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವನು. ನೀವೂ ಬಹಳಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವ ರು. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಕಲೆತು ಮುಂದಿನಕಾರ್ಯಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊ ಳ್ಳಬೇಕು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀವು ಈ ಸುಷೇಣನನ್ನು ನಿಮಗೆ ಮುಂದಾಳಾಗಿ ಟ್ಟುಕೊಂಡು,ಅವನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿ ಈ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯ ನ್ನೂ, ರಾವಣನನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ರಾಮಪತ್ನಿಯಾದ ಆ ಸೀತೆಯ ನ್ನು ನೀವು ಹೇಗಾದರೂ ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದರೆ, ಆಗ ರಾಮ ನು ನಮಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ನಾವೂ ತಕ್ಕ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನುಮಾ ಡಿದಂತಾಗುವುದು. ಆಗಲೇ ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವೆವು. ಎಲೈ ವಾನರ ರೆ! ಇಥುವರೆಗೆ ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಇನ್ನೂ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ಬೇರೆ ಯಾವಮಾರ್ಗವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ, ಅದನ್ನೂ ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ, ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನೂ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿ ಸಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು"ಎಂದನು.ಹೀಗೆ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸುಷೇಣನೇ ಮೊದಲಾದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಗೌರವದಿಂದ ಪ್ರ

ತಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಆತನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ವರುಣಪಾಲಿತವಾದ ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ಶತಬಲಿ ಮೊದಲಾದ ವಾನರರನ್ನು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದುದು.}

ಧರ್ಮಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಕಪಿರಾಜನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಮಾವನಾದ ಸುಷೇಣನನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದಮೇಲೆ, ಶತಬಲಿಯೆಂಬ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಯೂಥಪತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ತನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾಗಿಯೂ, ರಾಮನಿಗೆ ಹಿತಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಾತುಗಳಿಂದ "ಎಲೈ ವೀರನೆ! ನೀನು,ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಬಲಯುಕ್ತರಾದ ಲಕ್ಷವಾನರರೊಡಗೂಡಿ, ಯಮಪುತ್ರರಾದ ನಿನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನೂ ಸಂಗಡಲೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು,ಈಗಲೇ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಬೇಕು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳಿಂದಲಂಕೃತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ರಾಮಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ಎಲೈ ವಾನರರೆ!ನೀವು ಕಾರ್ಯಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಲ್ಲವರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವರಾದುದರಿಂದ, ನೀವು ಈ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ತಂದು ರಾಮನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಋಣಮುಕ್ತರಾಗಿ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವೆವು.ಮಹಾತ್ಮನಾದ ರಾಮನು ಮೊದಲೇ ನಮಗೆ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ನಾವೂ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನುಮಾಡಿ, ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಹೊರತು ನಮ್ಮ ಜನ್ಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಲಾರದು.ಮೊದಲು ನಮಗೆ ಯಾವುದೊಂದುಪಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಬಂದವರ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮವೇ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ನಮಗೆ ಮೊದಲು ಉಪಕಾರಮಾಡಿದವನೇ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ, ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರರೂಪವಾಗಿಯಾದರೂ ಅವನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಡುವುದರಿಂದ ನಾವು ಕೃತಾರ್ಥರಾಗುವೆವೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು ?

ನೀವು ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನೂ, ಹಿತವನ್ನೂ ಕೋರುವವರಾದುದರಿಂದ, ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರರೂಪವಾದ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಪರಂತಪನಾಗಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಈ ರಾಮನಾದರೋ ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಿಗೂ ಪೂಜ್ಯನು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನು. ಆದುದರಿಂದ ಇವನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕು. ನೀವು ಈ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊರಟು,ಅಲ್ಲಿರುವ ಮ್ಲೇಚ್ಛ, ಪುಳಿಂದ, ಶೂರಸೇನ, ಪ್ರಸ್ಥಲಗಳೆಂಬ ದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಇಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥಾದಿ ಭರತ ದೇಶಗಳನ್ನೂ, ದಕ್ಷಿಣಕುರುದೇಶವನ್ನೂ, ಮದ್ರಕಾಂಭೋಜ ಯವನ ಶಕದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಆರಟ್ಟಕ, ಬಾಹ್ಲೀಕ, ಋಷಿಕ,ಪೌರವ, ಟಂಕಣ. ಚೀನ, ಪರಮಚೀನ, ವಿಹಾರ, ದರದಗಳೆಂಬ ದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿನೋಡಿ, ಆಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿನ ದುರ್ಗಮಾರಣ್ಯಗಳನ್ನೂ, ನದಿಗಳನ್ನೂ, ಇತರಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ ನಿಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದಲೂ, ಬುದ್ಧಿಚಾತುರ್ಯದಿಂದಲೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರಿಶೋಧಿಸಿನೋಡಬೇಕು.ಅಲ್ಲಿನ ಲೋಧ್ರಕ, ಪದ್ಮಕ,ದೇವದಾರು ಮುಂತಾದ ಮರಗಳ ತೋಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನೂ ರಾವಣನಿವಾಸವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿನೋಡಿರಿ ! ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ದೇವಗಂಧರ್ವಸೇವಿತವಾದ ಸೋಮಾಶ್ರಮಕ್ಕೆಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ದೊಡ್ಡ ತಪ್ಪಲುಗಳಿಂದೊಪ್ಪುತ್ತಿರುವ ಕಾಲಪರ್ವತವನ್ನು ಸೇರಬಹುದು. ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಗುಹೆಗಳೂ ಕಂದರಗಳೂ ಬಹಳವಾಗಿರುವುವು. ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬಿಡದೆ ಸುತ್ತಿ, ಮಹಾಭಾಗೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಬಂಗಾರದ ಗನಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆ ಪರ್ವತೇಂದ್ರವನ್ನೂ ದಾಟಿ ಹೋದರೆ,ನಿಮಗೆ ಸುದರ್ಶನವೆಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಪರ್ವತವು ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಅದನ್ನೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿಹೋದರೆ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯನಿವಾಸವಾದ ದೇವಸಖವೆಂಬ ಪರ್ವತವು ಕಾಣಿಸುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಪಕ್ಷಿಗಳು ತುಂಬಿರುವುವು. ಬಗೆಬಗೆಯ ವೃಕ್ಷಗಳೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಆ ಪರ್ವತದ ವನಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗಿರಿನದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ

ಯೂ ಸುತ್ತಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ರಾವಣನನ್ನೂ ಹುಡುಕಬೇಕು. ಆ ಪರ್ವತವನ್ನೂ ದಾಟಿದಮೇಲೆ, ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೂರುಯೋಜನದಗಲವುಳ್ಳ ಶೂನ್ಯಪ್ರದೇಶವೊಂದಿರುವುದು.ಅಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳಾಗಲಿ, ನದಿಗಳಾಗಲಿ,ವೃಕ್ಷಗಳಾಗಲಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿ ನಡುಕವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿರುವ ಆ ಶೂನ್ಯಾರಣ್ಯವನ್ನು ನೀವು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ದಾಟಿಬಿಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅತಿಧವಳವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಕೈಲಾಸಪರ್ವತವು ಕಾಣಿಸುವುದು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ ನಿಮಗೆ ಅತ್ಯಾಹ್ಲಾದವುಂಟಾಗುವುದು. ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಕೆಲಸಗಳಿಂದಲಂಕೃತವಾಗಿ ಬಿಳೀಮೇಘದಂತಿರುವ ಕುಬೇರನ ದಿವ್ಯಭವನವಿರುವುದು. ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೇ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವನು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ತಾವರೆನೈದಿಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಒಂದು (ಮಾನಸ) ಸರೋವರವುಂಟು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹಂಸಕಾರಂಡವಾದಿಪಕ್ಷಿಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವುವು. ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಆ ಕೈಲಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರವಸ್ಸಿನ ಕುಮಾರನಾಗಿ ಯಕ್ಷರಾಜನೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಕುಬೇರನು, ಸಮಸ್ತ ಭೂತಗಳಿಂದಲೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸೇವಿತನಾಗಿ ಯಕ್ಷರೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ನೀವು ಆ ಪರ್ವತಕ್ಕೆಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಬಿಳುಪಾದ ಅದರ ಸಮೀಪಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ,ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನೂ ರಾವಣನ ವಾಸಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು.ಅದರಿಂದಾಚೆಗೆ ನಿಮಗೆ ಕ್ರೌಂಚಪರ್ವತವು ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಷಣ್ಮುಖನು ತನ್ನಬಾಣದಿಂದ ಕೊರೆದಿಟ್ಟಿರುವ ಬಹಳ ದುರ್ಗಮವಾದ ಒಂದು ಮಹಾಬಿಲವುಂಟು. ನೀವು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಆ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನೋಡಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಪ್ರಮಾದದಿಂದಿರಕೂಡದು. ಅದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಬಹಳಕಷ್ಟವು. ಆ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತ, ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಕೆಲವು ಮಹರ್ಷಿಗಳು ದೇವಸ್ವರೂಪದಿಂದ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಇದರಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿ

ಇತರರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವು. ನೀವು ಆ ಕ್ರೌಂಚಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಿನ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ತಪ್ಪಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಂದರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಆ ಪರ್ವತದ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಸೀತಾದೇವಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ಕ್ರೌಂಚಪರ್ವತದ ಪ್ರಧಾನಶಿಖರವನ್ನೂ, ವೃಕ್ಷರಹಿತವಾದ ಕಾಮಪರ್ವತವನ್ನೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗಾಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾದ ಮಾನಸಪರ್ವತವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುತ್ತಿ ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ಆ ಮಾನಸಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯಜಂತುಗಳುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ, ದೇವದಾನವರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳುಕೂಡ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರರು. ಆದರೂ ಅದರ ಸುತ್ತಿನ ಭೂಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಸಮೀಪದ ತಿಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ, ಮೇಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸಾಹಸದಿಂದ ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ಕ್ರೌಂಚಪರ್ವತದಿಂದಾಚೆಗೆ ಮೈನಾಕಪರ್ವತವಿರುವುದು. ಅದರಮೇಲೆ ಮಯನೆಂಬ ದಾನವನು ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಆ ಪರ್ವತದ ಸಾನುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುತ್ತಿನೋಡಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಕಿಂಪುರುಷಸ್ತ್ರೀಯರ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳುಂಟು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ನೀವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಬರಬೇಕು. ಆ ಪರ್ವತವನ್ನೂ ದಾಟಿಹೋದರೆ ಸಿದ್ಧಸೇವಿತವಾದ ಒಂದು ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮವು ಕಾಣುವುದು.ಅಲ್ಲಿ ಅಣಿಮಾದ್ಯಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರಾಗಿಯೂ, ತಪಸ್ಸಂಪನ್ನರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ವೈಖಾನಸರೂ, ವಾಲಖಿಲ್ಯರೂ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ತಮ್ಮ ತಪೋಬಲದಿಂದಲೇ ಅಷ್ಟೈಶ್ವರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪಾಪರಹಿತರಾದ ಆ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ನೀವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು. ಅವರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸೀತಾದೇವಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಬೇಕು. ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ವೈಖಾನಸವೆಂಬ ಒಂದು ಸರೋವರವಿರುವುದು. ಅದು ಸುವರ್ಣಕಮಲಗಳಿಂದಲೇ ತುಂಬಿ, ಅನೇಕಹಂಸಗಳಿಗಾಶ್ರಯವಾಗಿ ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಕುಬೇರನಿಗೆ ಪಟ್ಟದಾನೆಯಾದ ಸಾರ್ವಭೌಮವೆಂಬ ದಿಗ್ಗಜವು, ತನ್ನ ಹೆಣ್ಣಾನೆ

ಗಳೊಡಗೂಡಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವುದು. [1]ಆ ಸರೋವರದಿಂದಾಚೆಗೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರ ಸಂಚಾರವಾಗಲಿ, ನಕ್ಷತ್ರಸಂಚಾರವಾಗಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಮೇಘಗಳೂ ಸಂಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ನಿಶ್ಶಬ್ದವಾಗಿ ಶೂನ್ಯವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ದೇವಸಮಾನರಾಗಿಯೂ, ಸ್ವತಸ್ಸಿದ್ಧಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಾಗಿಯೂ, ತಪಸ್ಸಿದ್ಧರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಹಾಯೋಗಿಗಳು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರಾದುದರಿಂದ, ಅವರ ದೇಹಕಾಂತಿಯಿಂದಲೇ ಸೂರ್ಯಕಿರಣದಿಂದ ಹೇಗೋಹಾಗೆ ಆ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ದಾಟಿಹೋದರೆ ಮುಂದೆ ಶೈಲೋದೆಯೆಂಬ ಒಂದು ನದಿಯಿರುವುದು.ಆ ನದಿಯ ಎರಡುತೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಗಾಳಿಯಿಂದ!ಶಬ್ದಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೀಚಕಗಳೆಂಬ ಬಿದಿರಿನ ಮೆಳೆಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೆಣೆದಿಟ್ಟಂತೆ ಸೇರಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿನ ಸಿದ್ಧರು ಆವುಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಏರಿ, ಆ ನದಿಯ ಒಂದು ಪಾರ್ಶ್ವದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಪಾರ್ಶ್ವಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೋಗಿಬರುತ್ತಿರುವರು. ಆದರಿಂದಾಚೆಗೆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಉತ್ತರಕುರುದೇಶವಿರುವುದು. ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ತಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಭೂಮಿಯಾದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಕಮಲಗಳಿಂದ

---

1 ಮುಂದೆ, "ಹಿಮವಂತಂಚ ಮೇರುಂಚ,ಸಮುದ್ರಂಚ ತಥೋತ್ತರಂ" ಎಂಬುದಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ,ಇಲ್ಲಿ ಆ ಮೇರುವಿನ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕಾಗಿ ಭ್ರಮಿಸಕೂಡದು. ಮಹಾಮೇರುವಿನ ಪಕ್ಕದ ಇಳಾವೃತಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

"ಯಾವತ್ಪುರಸ್ತಾತ್ ತಪತಿ ತಾವತ್ಪೃಷ್ಠೇಚಪಾರ್ಶ್ವಯೋಃ! ಋತೇಹೇಮಗಿರೇರ್ಮೇರೋರುಪರಿಬ್ರಹ್ಮಣಸ್ಸಭಾಮ್॥ ಎಂದು ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಮೇರುವಿನ ಮುಂದೆಯೂ,ಹಿಂದೆಯೂ, ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ,ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾದಿಗ್ರಹಗಳ ಗತಿಯು ನಿಯತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅದರ ನಿಕಟಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಿರಣಗಳ ಪ್ರಸಾರವಿಲ್ಲವು. ಅದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು.

ಲೂ, ನೀಲವೈಡೂರ್ಯವರ್ಣದ ತಾವರೆ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ, ಸಮೃದ್ಧವಾದ ನೀರುಳ್ಳ ನದಿಗಳು ಸಾವಿರಾರುಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಪ್ರವಹಿಸು ವುವು. ಆ ಉತ್ತರಕುರುದೇಶದ ಕೊಳಗಳೆಲ್ಲವೂ, ಸುವರ್ಣಮಯಗಳಾಗಿ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ರಕ್ತೋತ್ಪಲವನಗಳಿಂದಲಂಕೃತಗಳಾಗಿ ರುವುವು. ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರದೇಶವು, ಸುತ್ತಲೂ ನೀಲಮಣಿಯಂತಿರುವ ಎಲೆ ಗಳಿಂದಲೂ, ಚಿನ್ನದ ಕೇಸರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ನೀ ಲೋತ್ಪಲವನಗಳಿಂದ ಅತಿಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಮು ತ್ತಿನಮಣಿಗಳೂ, ಬೆಲೆಬಾಳುವ ನವರತ್ನಗಳೂ, ಸುವರ್ಣಗಳೂ, ಪುಡಿಪುಡಿ ಯಾಗಿ ಉದಿರಿ, ಅಲ್ಲಿನ ನದೀತೀರದ ಮಳಲುದಿಣ್ಣೆಗಳಾಗಿರುವುವು. ರತ್ನಖ ಚಿತಗಳಾಗಿ, ವಿಚಿತ್ರವರ್ಣದಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಅನೇಕಸ್ವರ್ಣಪರ್ವತ ಗಳು, ಅಲ್ಲಿನ ನದಿಗಳ ನೀರಿನ ನಡುವೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ ಗೋಚರಿಸುವುವು. ಅಲ್ಲಿನ ವೃಕ್ಷಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಪುಷ್ಪಫಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಸುಖಾಶ್ರಯವಾಗಿ, ಸುತ್ತಲೂ ಸುವಾಸನೆಯನ್ನು ಹರಡಿಸಿ, ಸೀಯಾದ ರಸವನ್ನು ಸುರಿಸುತ್ತಿರುವುವಲ್ಲದೆ, ಕೋರಿದ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಡುವುವು. ಕೆಲವು ಉತ್ತಮವೃಕ್ಷಗಳು, ಕೇಳಿದ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುವು. ಮತ್ತೆಕೆಲವು, ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗಾಗಲಿ ಪುರುಷರಿ ಗಾಗಲಿ ಅವರವರ ವೇಷಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮುತ್ತು ಮತ್ತು ವೈಡೂರ್ಯದಿಂ ಥ ವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುವು. ಅಲ್ಲಿನ ವೃಕ್ಷಗಳು ಸಮ ಸ್ತ ಋತುಗಳಿಗೂ, ಹಿತಕರವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೇ ಫಲಿಸುವುವು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಗಿಡಗಳು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಸುವರ್ಣಾಭರಣಗಳ ನ್ನೇ ಫಲವಾಗಿ ಬಿಡುವುವು. ಮತ್ತೆಕೆಲವು ವಿಚಿತ್ರಾಸ್ತರಣವುಳ್ಳ ಶಯನಗ ಳನ್ನುಕೊಡುವುವು.ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವೃಕ್ಷಗಳು ಅವರವರ ಮನಸ್ಸಿಗಿಂಪಾಗುವ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಫಲಿಸುವುವು. ಕೆಲವುಗಿಡಗಳು ಸರ್ವೋತ್ತಮಗಳಾ ದ ಪಾನರಸಗಳನ್ನೂ ವಿವಿಧಭಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನೂಫಲಿಸುವುವು. ಸದ್ಗುಣಸಂಪನ್ನೆ ರಾಗಿ ರೂಪಯೌವನಗಳುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೇ ಕೆಲವು ವೃಕ್ಷಗಳು ತಮ್ಮ ಫಲ ರೂಪವಾಗಿ ಕೊಡುವುವು. ಗಂಧರ್ವರೂ,ಕಿನ್ನರರೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ನಾಗರೂ,

ವಿದ್ಯಾಧರರೂ, ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡಗೂಡಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾ, ಸೂರ್ಯತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿರುವರು.ಅಲ್ಲಿನವರೆಲ್ಲರೂಸುಕೃತಕರ್ಮವುಳ್ಳವರು. ಎಲ್ಲರೂ ಕ್ರೀಡಾರತರು. ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಮಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿಪಡೆದು ಸ್ತ್ರೀಯರೊಡನೆ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಅಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ, ಗಾನವಾದ್ಯಘೋಷಗಳೊಡನೆ ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ನಗುವ ಧ್ವನಿಯು ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನಾಕರ್ಷಿಸುವಂತೆ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲದವನಾಗಲಿ, ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯರಿಲ್ಲದವನಾಗಲಿ ಯಾವನೊಬ್ಬನೂ ಇಲ್ಲವು. ಅಲ್ಲಿದ್ದವರಿಗೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮಗಳಾದ ಸುಖೋಲ್ಲಾಸಾದಿಗುಣಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುವು. ನೀವು ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ದಾಟಿ ಹೋದರೆ, ಉತ್ತರಸಮುದ್ರವು ಸಿಕ್ಕುವುದು.) ಆ ಸಮುದ್ರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಸೋಮಗಿರಿಯೆಂಬ ದೊಡ್ಡಪರ್ವತವಿರುವುದು.ವಿಷ್ಣುಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಇಂದ್ರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ದೇವತೆಗಳುಮಾತ್ರವೇ ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು ನೋಡಬಲ್ಲರೇಹೊರತು ಇತರರಿಗೆ ಅದನ್ನು ನೋಡುವುದೇ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಸಂಚಾರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಸೂರ್ಯಸಂಚಾರವುಳ್ಳ ದೇಶಗಳಂತೆ ಪರ್ವತಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲವೂಕೂಡ ಆ ಪರ್ವತಕಾಂತಿಯಿಂದಲೇ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾತ್ಮಕನಾದ¹ಭಗವಂತನೂ,ಏಕಾದಶರುದ್ರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಶಿವನೂ, ದೇವದೇವನಾದ ಬ್ರಹ್ಮನೂ, ಈ ಮೂವರೂ ಅನೇಕಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಗಳಿಂದ ಪರಿವೃತರಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಆ ಉತ್ತರಕುರುದೇಶದಿಂದಾಚೆಗೆ ನೀವು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಹೋಗಕೂಡದು. ದೈತ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದ ವಿಶೇಷಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಿಗೂಕೂಡ ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆ ಸೋಮಗಿರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಆ ಪರ್ವತವನ್ನು

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಭಗವಚ್ಛಬ್ದವು, ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿಯೇ ರೂಢವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ವಿಷ್ಣುಪರವೆಂದೇ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. "ಏವಮೇವ ಮಹಾರ್ಶಬ್ದೋ ಮೈತ್ರೇಯಭಗವಾನಿತಿ । ಪರಮಬ್ರಹ್ಮ ಭೂತಸ್ಯ ವಾಸುದೇವಸ್ಯನಾನ್ಯಗಃ"॥ ಎಂದು ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣ ವಚನವು.

ಕಣ್ಣಿಂದ ಮಾತ್ರನೋಡಿ ನೀವು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಿಡಬೇಕು. ಎಲೈವೀರರೆ! ವಾನರರಾದ ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯವು. ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಸೂರ್ಯನಿಲ್ಲ! ನಗರಗ್ರಾಮಾದಿವಿಭಾಗಗಳಿಲ್ಲ.ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ ಏನಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ನಾವೊಬ್ಬರೂ ಕಾಣೆವು.ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ನಾನು ಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರದೇಶಗಳೇನಾದರೂ ನಿಮಗೆ ಕಂಡರೂ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಹುಡುಕಿ ಬರುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಎಲೈವಾನರೋತ್ತಮರೆ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ವೇಗದಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿಗೂ, ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗೂ ಸಮಾನರಾದುದರಿಂದ, ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ಸಾಹಸದಿಂದ ಹುಡುಕಿ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದರೆ, ರಾಮನಿಗೆ ಪರಮಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಂತಾವುದಲ್ಲದೆ, ನನಗೂ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಿಯವನ್ನುಮಾಡಿದಂತಾಗುವುದು. ನೀವು ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಬಂದರೆ, ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಇಷ್ಟಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ನನ್ನಿಂದ ಪೂಜಿತರಾಗುವಿರಲ್ಲದೆ, ನಿಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಅಡಗಿಸಿ,ನಿಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರೊಡಗೂಡಿ,ಇತರಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಪೋಷಿಸುತ್ತ, ಸುಖವಾಗಿ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಸುತ್ತುತ್ತಿರಬಹುದು" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತುಮೂರನೆಯಸರ್ಗವು.

{ ರಾಮನು ಗುರುತಿಗಾಗಿ ಹನುಮಂತನ ಕೈಗೆ ತನ್ನ ಉಂಗುರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದು. }

ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಅನೇಕವಾನರವೀರರನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರೂ, [1] ಅವನಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹನುಮಂತನಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯ

---

1 ಇಲ್ಲಿ, "ವಿಶೇಷೇಣತು ಸುಗ್ರೀವೋ ಹನುಮತ್ಯರ್ಥಮುಕ್ತವಾನ್" ಎಂದು ಮೂಲವು. ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಶಬ್ದದಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಹನುಮಂತನಿಗೆ ಈ ರಾಮನೇ ವಿಷ್ಣುವೆಂಬ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ನೃಸಿಂಹಪುರಾಣದಲ್ಲಿ, ಸುಗ್ರೀವನು ಆಂಜನೇಯನನ್ನು ನೋಡಿ "ಅಯಮಿಕ್ಷ್ವಾಕುದಾಯಾದೋ ರಾಜಾ ರಾಮಃ ಪ್ರತಾಪವಾನ್ । ಸರ್ವಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಲೋಕೇಶೋ ವಿಷ್ಣುರ್ಮಾನುಷರೂಪಧೃತ್" ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಸಾಧನೆಯವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾದ ನಂಬಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದುದರಿಂದ, ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಭರವನ್ನೂ ಅವನ ಮೇಲೆಯೇ ಹೊರಿಸಬೇಕೆಂದು ತೋರಿತು. ಆಗ ಕಪಿರಾಜನಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನು, ಸಂತೋಷದಿಂದ ವಾಯುಕುಮಾರನಾದ ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕರೆದು “ ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮನೆ ! ಅನೇಕ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ನೆಲದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ನಿರಾಶ್ರಯವಾದ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ವಾತಚಕ್ರದಿಂದ ದುರ್ಗಮವಾದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಅತಿಪ್ರಬಲರಾದ ದೇವತೆಗಳಿರುವ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ನೀರಿನಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ನೀನು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ಅದ್ಭುತಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ದೈತ್ಯಲೋಕವಾಗಲಿ, ಗಂಧರ್ವಲೋಕವಾಗಲಿ, ನಾಗಲೋಕವಾಗಲಿ, ನರಲೋಕವಾಗಲಿ, ಇನ್ನೂ ಯಾವಯಾವಲೋಕಗಳುಂಟೋ ಆ ಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುವು. ಸಮುದ್ರಪರ್ವತಸಹಿತಗಳಾದ ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ನೀನು ಕಂಡುಬಲ್ಲವನು. ಎಲೆ ಮಹಾಕಪಿಯೆ ! ನೀನು ಗಮನಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ವೇಗದಲ್ಲಿಯೂ, ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತನಾದ ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ವಾಯುದೇವನನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿರುವೆ. ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿನಗೆಣೆಯಾದ ಭೂತವೊಂದಾದರೂ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಲ್ಲವು. ಆದುದರಿಂದ ಸೀತೆಯು ಲಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನುಮಾಡಿ ನೀನೇ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನುಹೊಂದಿ ಬರಬೇಕು. ಎಲೈ ಹನುಮಂತನೆ ! ನಿನಗೆ ತಿಳಿಯದ ನೀತಿಗಳಿಲ್ಲ. ಬಲವೂ, ಬುದ್ಧಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮವೂ ದೇಶಕಾಲಾನುಸರಣವೂ, ನ್ಯಾಯನೀತಿಗಳೂ ನಿನ್ನೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವುವು.” ಎಂದನು. ಆಗ ರಾಮನು ಹನುಮಂತನೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ,ಸುಗ್ರೀವನು ಅವನಮೇಲೆಯೇ ಸಮಸ್ತ ಕಾರ್ಯಭಾರವನ್ನೂ ಹೊರಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು “ಈ ಸುಗ್ರೀವನಾದರೋ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗೆ ಹನುಮಂತನೇ ತಕ್ಕವನೆಂದು ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಈ ಹನುಮಂತನೂಕೂಡ ನಿಶ್ಚಿತಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂಜರಿಯದೆ ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿಸತಕ್ಕವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ, ಇದುವರೆಗೆ ಇವನು ಎಷ್ಟೋ ದೊಡ್ಡಕಾರ್ಯಗ

ಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ, ಇವನ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟು.ಇದರಿಂದಲೇ ಸುಗ್ರೀವನೂಕೂಡ,ತಾನು ಕಪಿರಾಜನಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವನನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಗೌರವಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಇಂತವನು ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಹೊರಟಮೇಲೆ ನಮಗೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಸಂದೇಹವಿರದು." ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಹನುಮಂತನನ್ನು ನೋಡಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಿಬರುವ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಿಗ್ಗುತ್ತ, ಆಗಲೇ ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದಂತೆ ಎಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ಸಂತೋಷಪರವಶನಾದ ರಾಮನು, ತಾನು ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದ ತನ್ನ ನಾಮಾಂಕಿತವಾದ ಉಂಗುರವನ್ನ ತೆಗೆದು,ಸೀತೆಗೆ ಗುರುತಿಗಾಗಿ ಹನುಮಂತನ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟು "ಎಲೆ ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ!ಒಂದುವೇಳೆ ಸೀತೆಯು ಮೊದಲು ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಸಂದೇಹವನ್ನಾಗಲಿ, ಭಯವನ್ನಾಗಲಿ, ಹೊಂದಬಹುದು. ಅದಕ್ಕವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೀನು ನನ್ನಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದವನೆಂಬ ನಿರ್ಧರವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ,ಈಉಂಗುರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು! ಇದನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಆಕೆಯ ಸಂದೇಹವೂ, ಭಯವೂ ನೀಗುವುದು.

---

1 ಸಮಸ್ತಧನವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ವನ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದಿರುವ ರಾಮನಿಗೆ,ಈ ಉಂಗುರವೆಲ್ಲಿಯದು? ಎಂದರೆ,ರಾಮನು ಸಮಸ್ತವನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಈ ಉಂಗುರವೊಂದನ್ನುಮಾತ್ರ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ತನ್ನೊಡನೆ ತಂದನೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಇದರಿಂದಲೇ ಈಗ ರಾಮನು ಬೆರಳಿನಿಂದ ಉಂಗುರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟುದಾಗಿ ಹೇಳದೆ,ಸುಮ್ಮನೆ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಉಂಗುರವನ್ನು ಹನುಮಂತನ ಕೈಗೆ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.ಅಥವಾ ರಾಮನಾಮಾಂಕಿತವಾಗಿ ಸೀತೆಯು ಧರಿಸಿದ್ದ ಉಂಗುರವನ್ನು ರಾವಣನು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಬಿಮ್ಮೆ ರಾಮನು ಪ್ರಣಯವಶದಿಂದ ತೆಗೆದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂದೂ ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.ಭಾರ್ಯೆಯರು ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ, ಕಿರುಬೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಪತಿಯ ಉಂಗುರವನ್ನಿಡುವ ದೇಶಾಚಾರವುಂಟು. ಅಥವಾ, ವಿವಾಹಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಕನು ವರನಿಗೆ ಅಲಂಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ, ಈ ಉಂಗರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದೆಂದೂ ಎಣಿಸಬಹುದು. ಮುಂದೆ ಸುಂದರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ, "ಗೃಹೀತ್ವಾ ಪ್ರೇಕ್ಷಮಾಣಾ ಸಾ ಭರ್ತುಃ ಕರವಿಭೂಷಣಂ" ಎಂದು ಪತಿಯ ಹಸ್ತಭೂಷಣದನ್ನು ಸೀತೆಯು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೋಡಿದುದಾಗಿಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರೇವುದರಿಂದ,ವರಾಲಂಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಈ ಅಂಗುಳೀಯಕವನ್ನು ರಾಮನು ಬಿಡಲಾರದೆ ತಂದಿದ್ದನೆಂದೂ ತೋರುವುದು.

ಎಲೈ ವೀರನೆ! ನಿನಗೆ ಈಗಿರುವ ಮಹೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಬಲವನ್ನೂ, ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಇದುವರೆಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ನಿನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿದಮಾತಿನ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ನಮಗೆ ತಪ್ಪದೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುವಂತಿರುವುದು." ಎಂದನು. ಆಗ ಹನುಮಂತನು, ಆ ಉಂಗುರವನ್ನು ಕೈಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ವಿನಯದಿಂದ ತಲೆಯಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ರಾಮನ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡಿ, ಕೈಮುಗಿದು, ಆಗಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟನು. ವೀರನಾದ ಆ ವಾಯುಕುಮಾರನನ್ನು ಅನೇಕವಾನರಸೈನ್ಯವೂ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಹೊರಟಿತು. ಹೀಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ಕಪಿಸೈನ್ಯದಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ಹನುಮಂತನು, ಮೋಡವಿಲ್ಲದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಸಮೂಹದಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ಚಂದ್ರಮಂಡಲದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಪುನಃ ರಾಮನು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ಹನುಮಂತನೆ! ನೀನು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನು. ಸಿಂಹದಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವನು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನಾವು ನಿನ್ನೊಬ್ಬನ ಬಲವನ್ನೇ ನಂಬಿರುವೆವು. ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೋರಿಸಿ, ಸೀತೆಯು ಲಭಿಸುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯಸರ್ಗವು.

ವಾನರಸೈನ್ಯದ ಪ್ರಯಾಣಸನ್ನಾಹವು.

ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆದು, ರಾಮಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಿ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನಾಗಿ, ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ವಾನರರೇ ನಾನು ಯಾರುಯಾರಿಗೆ ಯಾವಯಾವ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ, ಯಾವಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವೆನೋ, ಅವರವರು ಆಯಾದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾಕ್ರಮಗಳಿಂದಲೇ ಹುಡುಕಬೇಕು" ಎಂದನು. ಈ ಕ್ರೂರಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಸಮಸ್ತವಾನರರೂ ಮಿಡಿತೆಗಳಂತೆ, ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾಗಿ ಸೇರಿ, ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ

ರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿ ಪ್ರಸ್ರವಣಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು,ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಕ್ಕಾಗಿ ವಾನರರಿಗೆ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಒಂದುತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಅತ್ಯಾತುರದಿಂದ! ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತಿದ್ದನು.ಅತ್ತಲಾಗಿ ವೀರನಾದ ಶತಬಲಿಯು ಅನೇಕಪರ್ವತಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ತನ್ನ ಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆ ಹೊರಟನು. ಕಪಿಯೂಥಪನಾದ ವಿನತನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟನು. ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಹನುಮಂತನು, ತಾರಾಂಗದರೇ ಮೊದಲಾದ ವಾನರವೀರರೊಡನೆ ಅಗಸ್ತ್ಯನಿವಾಸವಾದ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಕಪೀಶ್ವರನಾಗಿರುವ ಸುಷೇಣನು ವರುಣನಿಂದ ಪಾಲಿತವಾಗಿ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕನ್ನು ಕುರಿತು ಹೊರಟನು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಪ್ರಮುಖರಾದ ವಾನರಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಯಾದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದಮೇಲೆಯೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೆಮ್ಮದಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಗೆ ಬದ್ಧರಾದ ಕಪಿಯೂಥಪರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ದಿಕ್ಕನ್ನು ಕುರಿತು ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಹೊರಟರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದುಬ್ಬುತ್ತ, "ನಾವೇ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು,ನಾವೇ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ತಂದುಬಿಡುವೆವು." ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ,ಒಬ್ಬರಿಗೆಮೇಲೆಮತ್ತೊಬ್ಬರುವೀರವಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡುತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬರಿಗೆಮೇಲೊಬ್ಬರು ಗರ್ಜಿಸಿ ಸಿಹ್ಮನಾದಗಳನ್ನು ಮಾಡುತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬರಿಗಿಂತಲೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ವೇಗದಿಂದೋಡುತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಗರ್ಜನಧ್ವನಿಗಳೊಡನೆ ಹೋಗುವಾಗ,ಆ ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನೂ ವೀರವಾದವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದನು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು "ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಇದಿರಾಗಿ ಬಂದ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದುಬರಬಲ್ಲೆನು" ಎಂದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು "ನಾನು ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ! ಈಗಲೂ ಅವನ ಮುಂದೆ ಸಂಕಟದಿಂದ ನಡುಗುತ್ತಿರುವ ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನೂ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತಂದೊಪ್ಪಿಸುವೆನು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿರಿ"ಎಂದನು. ಆಗ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು"ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಸೀ

ತೆಯನ್ನು ತಂದುಬಿಡುವೆನು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಇಷ್ಟು ಶ್ರಮವೇಕೆ?" ಎಂದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ವಾನರನೂ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ಬಂದು "ನಾನು ಎಂತಹ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನಾದರೂ ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಡಬಲ್ಲೆನು. ನಾನು ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ ಉರುಳಿಸುವೆನು. ನಾನು ಭೂಮಿಯನ್ನೇ ಭೇದಿಸುವೆನು. ನಾನು ಸಪ್ತಸಮುದ್ರಗಳನ್ನಾದರೂ ಕ್ಷೋಭಹೊಂದಿಸಬಲ್ಲೆನು" ಎಂದು ದರ್ಪವನ್ನು ಹೇಳುತಿದ್ದರು. ಆಗ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು "ನಾನು ಒಂದು ಗಾವುದದ ದೂರಕ್ಕೆ ಹಾರಬಲ್ಲೆನು" ಎಂದು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು "ನಾನು ನೂರುಗಾವುದಗಳ ದೂರವನ್ನು ಹಾರುವೆನು" ಎಂದನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು "ನಾನು ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದೂರಕ್ಕೆಹಾರುವೆನು" ಎಂದನು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ನಿಮ್ಮ ಹಾರಾಟವೆಲ್ಲವೂ ಹಾಗಿರಲಿ! "ನೆಲದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಜಲದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಕೊನೆಗೆ ಪಾತಾಳದ ಕೆಳಗಾಗಲಿ ನಾನು ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲೆನು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಬಲಗರ್ವಿತರಾದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸುಗ್ರೀವನ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಸುಗ್ರೀವನು, ಸಮಸ್ತಭೂಮಂಡಲವೂ ತನಗೆ ತಿಳಿದ ರೀತಿಯನ್ನು ರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದುದು.

ವಾನರವೀರರೆಲ್ಲರೂ ಹೊರಟುಹೋದಮೇಲೆ, ರಾಮನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಕುರಿತು "ನೀನು ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಂಡಲವನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಬಲ್ಲೆ?" ಎಂದನು, ಆಗ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮನಿಗೆಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, "ಎಲೈಪುರುಷೋತ್ತಮನೆ! ಆ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು.[1] ಮಹಿ

---

1 ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಿಯು ವಾಲಿಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದನೆಂದು ಮೊದಲು ಹೇಳಿರುವಾಗ, ಇಲ್ಲಿ ದುಂದುಭಿಯೆಂಬುದು ಹೇಗೆ?" ಎಂಬ ಶಂಕೆಯುಂಟಾಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿನ ದುಂದುಭಿಶಬ್ದದಿಂದಲೂ ದುಂದುಭಿಯ ಮಗನಾದ ಮಾಯಾವಿಯೆಂದೇ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ದುಂದುಭಿಯು ಮಹಿಷಾಕಾರನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆವನ ಮಗನಾದ ಮಾಯಾ

ಷಾಕಾರದಿಂದಿದ್ದ ದುಂದುಭಿಯೆಂಬ ದಾನವನೂ, ಅವನ ಮಗನಾದ ಮಾ ಯಾವಿಯೂ, ವಾಲಿಯಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದಾಗ,ಅವನು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಮಲಯಪರ್ವತದ ಗುಹೆಗೆ ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿತಾ ನೂ ಆ ಗುಹೆಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.ಆಗ ನನ್ನನ್ನು ಆ ಗುಹೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿ ರುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು. ಒಂದು ಸಂವತ್ಸರವು ಕಳೆದರೂ ವಾಲಿಯು ಹೊರಗೆ

ವಿಯೂ ಮಹಿಷಶಬ್ದದಿಂದಲೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಡುವನೆಂದು ಮಹೇಶ್ವರತೀರ್ಥರು. ಆದರೆ ದುಂದುಭಿಯು ಮಹಿಷಾಕಾರದಿಂದಿದ್ದನೇ ಹೊರತು ಮಾಯಾವಿಯು ಹಾ ಗಿದ್ದಂತೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಈಗಲೂ, ಮುಂದೆಯೂ, ಆಗಾಗ ಮಹಿಷಶಬ್ದ ಗಳೇ ಇರುವುದರಿಂದ,ಇಲ್ಲಿನ ದುಂದುಭಿಶಬ್ದವು ಮಹಿಷರೂಪಿಯಾದ ಆ ದುಂದುಭಿ ಯನ್ನೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದೇ ಹೊರತು ಮಾಯಾವಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸದು. ಮತ್ತು ರಾ ಮನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಮಾಯಾವಿ ವಿಷಯವನ್ನೇ ತಿರುಗಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ಸಮಂಜ ಸವಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ದುಂದುಭಿವಿಷಯವೇ ಹೊರತು ಮಾಯಾವಿವಿಷಯನಲ್ಲವು. ಆದರೂ "ಮೊದಲು ಮಾಯಾವಿಯನ್ನು ಪರ್ವತಗುಹೆಗೆ ಓಡಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ, ಈಗ ದುಂದುಭಿಯನ್ನೋಡಿಸಿದುದಾಗಿಯೂ ಹೇಳಿದುದು ಹೇಗೆ ಸಮಂಜಸವು?" ಎಂದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಾಯಾವಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ,ಈಗ ಮಹಿಷವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ಹೇಳಿರು ವುದರಿಂದ,ಮೊದಲು ಆ ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ವಾಲಿಯನ್ನಿದಿರಿಸಿರಬಹುದೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಆಗ ಮಹಿಷಾಕಾರನಾದ ದುಂದುಭಿಯು ಏನೋ ಒಂದು ವಿಧದಿಂದ ತಲೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂ ಡು ಬಿಲದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆಬಂದು,ಪುನಃ ಮೈತಿಳಿಯದೆ ವಾಲಿಯಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹತನಾಗಿರಬಹುದೆಂದೂ, ಆ ಮಾಯಾವಿಯುಮಾತ್ರ ಬಿಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹತನಾದನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.ಎರಡು ವಿಷಯಗಳೂ ಒಂದೇಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದುದಾಗಿದ್ದರೂ,ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಮೊದಲು ಹೇಳಿ, ಆಮೇಲೆ ಪ್ರಸಕ್ತಿಯು ಬಂದಾಗ ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ಹೇ ಳುವುದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಸ್ವಭಾವವು. ಸುಂದರಕಾಂಡದಲ್ಲಿ, ರಾವಣನು ಸೀತೆಗೆ ಹಾನಿಯ ನ್ನು ಮಾಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದಾಗ, ಮಂಡೋದರಿ, ಧಾನ್ಯಮಾಲಿ, ಎಂಬಿಬ್ಬರೂ ಏಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂದು, ರಾವಣನನ್ನು ತಡೆದರೂ, ಅಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯಮಾಲಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನುಮಾತ್ರ ವೇ ಹೇಳಿ, ಆಮೇಲೆ ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಯಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ವಾನರರ ಬಳಿಗೆ ಬಂ ದು, ತಾನು ಹೋಗಿ ಬಂದವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವಾಗ, ಮಂಡೋದರಿಯ ವಿಷಯವನ್ನೆತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಇದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಶೈಲಿಯೆಂ ದುಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಕ್ತಪ್ರವಾಹದಿಂದ ಬಿಲವೆಲ್ಲವೂ ತುಂಬಿಹೋಯಿತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ನಾನು “ಅಣ್ಣನೇನಾದನೋ” ಎಂಬ ದುಃಖದಿಂದ ವಿಷವನ್ನು ಕುಡಿದವನಂತೆ ತಬ್ಬಿಬ್ಬಾದೆನು. ಅಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹತನಾದನೆಂದೇ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರಿತು. ಮಹಿಷಾಕಾರನಾದ ಆ ದುಂದುಭಿಯಾದರೂ ಗುಹೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಾರದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯಲೆಂದು, ನಾನು ಆ ಗುಹೆಯಬಾಗಿಲನ್ನು ಬೆಟ್ಟಗಳಂತಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಬಿಟ್ಟೆನು, ಆಮೇಲೆ ನಾನು ಅಣ್ಣನ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆಹೊಂದಿ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬಂದು, ತಾರೆಯನ್ನೂ, ರುಮೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿ ಆ ವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಕೈಕೊಂಡೆನು. ಆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಿಂದ ಸೇವಿತನಾಗಿ ಭಯವಿಲ್ಲದೆ ಸುಖವಾಗಿದ್ದುಬಿಟ್ಟೆನು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ನನ್ನಣ್ಣನಾದ ವಾಲಿಯು ಮಾಯಾವಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದನು. ನನಗಾದರೋ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಭಯವೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗಲೇ ನಾನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನನ್ನಣ್ಣನಿಗೆ ಆ ವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟೆನು. ಆ ವಾಲಿಯು ದುಷ್ಟಾತ್ಮನಾದುದರಿಂದ, ನನ್ನಮೇಲೆ ಕೋಪಾವೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಮನಸ್ಸು ಕಲಗಿ, ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದೇ ಎಣಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಾನು ನನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ಪಲಾಯನಮಾಡಿದೆನು. ಆತನೂ ಕೋಪದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬಂದನು. ಆ ವಾಲಿಯ ಭಯದಿಂದ ನಾನು ನನ್ನ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಅನೇಕನದಿಗಳನ್ನೂ, ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ, ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಓಡಿಹೋಗುತಿದ್ದೆನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ನಾನು ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಒಂದು ಗೋಷ್ಪದದಂತೆ (ಗೋವಿನ ಹೆಜ್ಜೆ) ದಾಟಿ, ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಸಮಸ್ತಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಸುತ್ತಿಬಂದೆನು. ಚಕ್ರವಾಳಪರ್ವತದಿಂದ ಪರಿವೃತವಾಗಿ, ಅದರೊಳಗಿನ ಗೈರಿಕಾದಿಧಾತುಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರಿತವಾದ ವರ್ತುಲಾಕಾರವುಳ್ಳ ಈ ಸಮಸ್ತಭೂಮಿಯೂ ಒಂದು ಅಲಾತಚಕ್ರ (ಕೊಳ್ಳಿಯಚಕ್ರ) ದಂತೆ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಆಮೇಲೆ ನಾನು ವಾಲಿಯಿಂದ ಓಡಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾ, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಮತ

ಗಳನ್ನೂ, ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ಮನೋಹರಗಳಾದ ನದಿಗಳನ್ನೂ, ವಿವಿಧ ಸರೋವರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದೆನು. ಗೈರಿಕಾದಿಧಾತುಗಳಿಂದ ಚಿತ್ರವಾದ ಉದಯಪರ್ವತವನ್ನೂ ಕಂಡುಬಂದೆನು. ಅಪ್ಸರಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾದ ಕ್ಷೀರೋದವೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ನೋಡಿದೆನು. ಅಲ್ಲಿಗೂ ವಾಲಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಓಡಿಸುತ್ತಿರಲು, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿಬಿಟ್ಟೆನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ [1]ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಗಳಿಂದಲೂ, ಚಂದನವೃಕ್ಷಗಳಸಾಲುಗಳಿಂದಲೂ,ಮನೋಹರವಾದದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆಓಡಿದೆನು.ಅಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವುವನಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಓಡಿದೆನು. ವಾಲಿಯು ಬೆಂಬಿಡದೆ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿಗೆ ತಿರುಗಿದೆನು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಕೊನೆಗೆ ಪರ್ವತಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಅಸ್ತಗಿರಿಯನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಅಲ್ಲಿಗೂ ವಾಲಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ನಾನು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿದೆನು. ಅಲ್ಲಿ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತವನ್ನೂ, ಮೇರುಪರ್ವತವನ್ನೂ, ಉತ್ತರಸಮುದ್ರವನ್ನೂ ಕಂಡೆನು.ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೂ ವಾಲಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಬರುತಿದ್ದುದರಿಂದ, ನನಗೆ ರಕ್ಷಕನಾಗಲಿ, ಆಶ್ರಯಸ್ಥಳವಾಗಲಿ ಸಿಕ್ಕದುದಕ್ಕಾಗಿ,ನಿಂತಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಓಡಿಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಆಗ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಹನುಮಂತನು, ನನ್ನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ ಮರುಕದಿಂದ, "ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮತಂಗಮಹರ್ಷಿಯು ತನ್ನಾಶ್ರಮವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ವಾಲಿಯನ್ನು ಶಪಿಸಿರುವನಲ್ಲವೆ? ಆ ಸ್ಥಳವು ಈಗ ನನ್ನ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬಂದಿರುವುದು. ವಾಲಿಯು ಮತಂಗಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೊಡನೆ ಆ ಶಾಪದಿಂದ ಅವನ ತಲೆಯು ಸಹಸ್ರಭಾಗವಾಗಿ ಒಡೆದುಹೋಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನಾವು ಆ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿಯೂ, ನಿರ್ಭಯವಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು." ಎಂದನು.ರಾಮಾ! ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದಕ್ಷಣವೇ ನಾನು ಈ ಋಶ್ಯಮೂಕಪರ್ವತ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನ ಪ್ರದೇಶವೆಂಬುದರಿಂದ, ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂಕೂಡ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಶೇಷವೊಂದಿರುವುದೆಂದು ತೋರುವುದು.

ಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದೆನು. ಮತಂಗಮುನಿಯ ಭಯದಿಂದ ವಾಲಿಯು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಾರದೆ ಹೋದನು. ರಾಮಾ! ನಾನು ಈ ವ್ಯಾಜದಿಂದಲೇ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಬಂದು, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿ, ಕೊನೆಗೆ ಈ ಪರ್ವತದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡೆನು" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

(ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋದ ಹನುಮದಾದಿಗಳು ಹೊರತು, ಬೇರೆ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹೋದ ಕಪಿಸೈನಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದುದು.)

ಅತ್ತಲಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನಿಂದಾಜ್ಞಪ್ತರಾದ ಕಪಿಯೂಥಪರೆಲ್ಲರೂ, ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಯಾದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪರ್ಣಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗಿಡುಬಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪೊದೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬಯಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದರು. ನದಿಗಳಿಂದ ದುರ್ಗಮಗಳಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿನೋಡಿದರು. ಅನೇಕಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿ ಬಂದರು. ಹೀಗೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಂದಾಜ್ಞಪ್ತನಾದ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬವಾನರಯೂಥಪನೂ ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿದನು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾದ ಆತುರವಿತ್ತು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಹಗಲಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೊರಟು ಅಂತರಿಕ್ಷಸಂಚಾರಿಗಳಾಗಿ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಹುಡುಕಿ, ರಾತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಂಬಾಗಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ವಾನರರು ಹೀಗೆ ಒಂದುತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಹಗಲಲ್ಲಿ ಅಯಾಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ, ರಾತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತುರ್ಕಗಳಾದ ಹೂಗಿಡಗಳ ಕೆಳಗೆ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೊರಟ ಆ ವಾನರರು ಅನುಭವಿಸಿದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿನ ವೃಕ್ಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುತಿದ್ದುವು. ಹೀಗೆ ವಾನರರು ತಾವುಹೊರಟ ದಿನದಿಂದ ಒಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಹುಡುಕಿ,ಕೊ

ನೆಗೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ,ನಿರಾಶರಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ,ಸುಗ್ರೀವನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಿಬಿಟ್ಟರು.ತಾವು ಹೋಗಿ ಬಂದವೃತ್ತಾಂತಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಮ್ಮೊಡೆಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಸ್ರವಣವೆಂಬ ಆ ಮಾಲ್ಯವಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿದರು. ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ವಿನತನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹುಡುಕಿ ನಿರಾಶನಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರಿದನು. ವಾನರೋತ್ತಮನಾದ ಶತಬಲಿಯು ಉತ್ತರದಿಕ್ಕೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯಗಳೊಡನೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದುಬಿಟ್ಟನು.ಸುಷೇಣನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕನ್ನು ಹುಡುಕಿ ನಿರಾಶನಾಗಿ ಬಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ನಿರಾಶರಾದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಸ್ರವಣ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ರಾಮನೊಡನೆ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸುಗ್ರೀವನ ಬಳಿಗೆಬಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, "ಸ್ವಾಮೀ! ನಾವು ಸಮಸ್ತಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿದೆವು. ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ, ಮಹಾರಣ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿನೋಡಿದೆವು. ನದಿಗಳನ್ನೂ, ಸಮುದ್ರತೀರಗಳನ್ನೂ, ಸಮಸ್ತರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಬಂದೆವು. ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದ ಗುಹೆಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿದೆವು. ಗಿಡುಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಗುಬುರುಗಟ್ಟಿದ ಮಹಾಗುಲ್ಮಗಳನ್ನೂ ನುಗ್ಗಿನೋಡಿದೆವು.ದುರ್ಗಮಗಳಾದ ದ್ವೀಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದುಷ್ಪ್ರವೇಶಗಳಾದ ವಿಷಮಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿನೋಡಿದೆವು. ಇದಲ್ಲದೆ ನಾವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳ ಯಾವಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಕಂಡರೂ,ರಾವಣನೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹವಿದ್ದರೂ,ಅವುಗಳನ್ನು ಕಂಡಕ್ಷಣವೇ ಕೊಂದುಬಿಡುತಿದ್ದೆವು.ಏನಾದರೇನು?ನಮಗಂತೂ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿ! ನೀವು ಕಳುಹಿಸಿರುವ ವಾನರರಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನೊಬ್ಬನು ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯವಾದ ವಾನರವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ಬಹಳ ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯು. ಇದರಮೇಲೆ ಅವನು ಹೋಗಿರುವ ದಿಕ್ಕೂ ಕೂಡ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡುಹೋದ ದಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಒಂದುವೇಳೆ ಆ ಹನುಮಂತನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡುಬಂದರೂ ಬರಬಹುದೆಂದು ತೋರುವುದು" ಎಂದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಹನುಮದಾದಿಗಳು ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡು ಕುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಬ್ಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದುದು.

ಅತ್ತಲಾಗಿ ಹನುಮಂತನು ತಾರಾಂಗದಾದಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ, ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಆಯಾಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುತಿದ್ದನು.ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ಪರಿವಾರಗಳೊಡನೆ ಬಹುದೂರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನದಿಗಳಿಂದ ದುರ್ಗಮಗಳಾದ ಇತರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕೊಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳ ತೋಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಸಾಲುಗಳುಳ್ಳ ಮರದ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವಿಂಧ್ಯದ ಸಮೀಪಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿರುವ ವೃಕ್ಷಸಮೂಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತಿದ್ದನು. ವೀರರಾದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಆ ದಕ್ಷಿಣದಿಗ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ನೋಡಿದರೂ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಆ ವಾನರರಾದರೋ ಯಾರಿಗೂ ಇದಿರಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ, ತಮ್ಮ ಸಾಹಸಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತೋರಿಸಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಸೀತೆಯು ಗೋಚರಿಸಲಿಲ್ಲ.ಆ ವಾನರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವಾಗ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ, ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ನಿಂತುನಿಂತು ಹೋಗುತಿದ್ದರು. ಅವರು ಹೋಗುತಿದ್ದ ವಿಂಧ್ಯಪ್ರದೇಶವಾದರೋ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಮಹಾರಣ್ಯಗಳಿಂದಲೂ,ಗುಹೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ, ಯಾರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು.ಅಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುವುದೂ ಬಹಳ ಕಷ್ಟವು. ಮತ್ತು ಆ ದೇಶವು ಕೇವಲಜನಶೂನ್ಯವಾಗಿ, ನೋಡುವಾಗಲೇ ನಡುಕವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಂತಿರುವುದು. ನಿರ್ಜಲವಾಗಿ ಮರುಪ್ರದೇಶದಂತಿರುವುದು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಆ ವಾನರರು ಜನಜಲಾದಿಗಳೊಂದೂ ಇಲ್ಲದ ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎಷ್ಟೋಕಷ್ಟದಿಂದ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿದರು. ಎಂತವರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾಗದ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿಗೂ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಮರಗಳಲ್ಲಿ ಹೂಗಳಾಗಲಿ, ಹಣ್ಣುಗಳಾಗಲಿ, ಎಲೆಗಳಾಗಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.ಅಲ್ಲಿನ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಪ್ರಸಕ್ತಿ

ಯೇ ಇಲ್ಲ. ಗಡ್ಡೆಗೆಣಸುಗಳಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಎಮ್ಮೆಗಳಾಗಲಿ, ಜಿಂಕೆಗಳಾಗಲಿ, ಆನೆಗಳಾಗಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಬದುಕಿರಲಾರವು. ಹುಲಿ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಲಾರವು.ಅಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಲಿ,ಬೇರೆ ವನಜಂತುಗಳಾಗಲಿ ಬದುಕವು. ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವೃಕ್ಷಗಳಾಗಲಿ, ಓಷಧಿಗಳಾಗಲಿ, ಬಳ್ಳಿಗಳಾಗಲಿ, ಪೊದೆಗಳಾಗಲಿ ಕಾಣಿಸವು. ಅಲ್ಲಿನ ಮಹಾತಟಾಕಗಳುಮಾತ್ರ ನುಣುಪಾದ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ತಾವರೆಯೆಲೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅರಳಿದ ನೀರು ಹೂಗಳಿಂದಲೂ, ನೇತ್ರಾನಂದಕರಗಳಾಗಿ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಆದರೆ ಭ್ರಮರಗಳುಮಾತ್ರ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಾರದೆ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುವು. ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡುವೆಂಬ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ತಪೋನಿಧಿಯೊಬ್ಬನು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವನು. ಆತನು ಬಹಳ ಸತ್ಯಸಂಧನು. ಆದರೆ ಬಹಳ ಕೋಪಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಅವನು ತನ್ನ ತಪೋನಿಯಮಗಳಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಇದಿರಿಸಲಸಾಧ್ಯನಾಗಿರುವನು. ಅವನ ಹದಿನಾರುವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ಕುಮಾರನೊಬ್ಬನು ಆ ವನದಲ್ಲಿ ಮೃತಿಹೊಂದಿದನು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಆ ವನದಮೇಲೆ ಮಹಾಕೋಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ತನ್ನ ಪುತ್ರನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾದ ಆ ಮಹಾವನವೆಲ್ಲವೂ ಎಂತವರಿಗೂ ವಾಸಯೋಗ್ಯವಾಗದೆ ದುಷ್ಪ್ರವೇಶವಾಗಿ,ಅಲ್ಲಿ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಬದುಕದಂತೆ ಶಪಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈ ವಾನರರುಮಾತ್ರ ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಅದರ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ, ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ, ಗಿರಿಕಂದರಗಳನ್ನೂ, ನದಿಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ ಹುಡುಕಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯನ್ನು ಕದ್ದ ರಾವಣನ ಸುಳಿವನ್ನಾದರೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆತುರವುಳ್ಳ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ, ಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದಲೂ, ಪೊದೆಗಳಿಂದಲೂ, ತುಂಬಿದ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡುವಾಗ,ಅಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುಬುರುಕಟ್ಟಿದ ಒಂದು ಪೊದೆಯ ಮರೆಯಲ್ಲಿ,ಭಯಂಕರಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನಾದರೋ ಯಾವದೇವತೆಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದ ಮಹಾಧೈರ್ಯವುಳ್ಳವನು. ಅವನ ಆಕಾರ

ವೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟದಂತೆ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿರುವುದು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಸಮಸ್ತವಾನರರೂ ಅವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬಿಗಿದು ಸಿದ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತರು. ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಆ ರಾಕ್ಷಸನೂಕೂಡ ಪರ್ವತಾಕಾರವುಳ್ಳ ಈ ವಾನರರ ದೊಡ್ಡಗುಂಪನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಕೋಪವಶನಾಗಿ "ಎಲೈ ಕಾಡುಕಪಿಗಳೆ ! ಇನ್ನು ನೀವು ಸತ್ತಿರಿ!" ಎಂದು ಉಚ್ಚಸ್ವರದಿಂದ ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತ, ದೃಢವಾದ ಮುಷ್ಟಿಯನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಇವರಿಗಿದಿರಾಗಿಯೇ ಬಂದನು. ಆಗ ವಾಲಿಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನು, ಇದಿರಾಗಿ ಬರುವ ಆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನೇ ರಾವಣನೆಂದು ತಿಳಿದು, ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನನ್ನು ಅಂಗೈಯಿಂದ ಅಪ್ಪಳಿಸಿದನು. ರಾಕ್ಷಸನು ಈ ಒಂದೇಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ತಡೆಯಲಾರದೆ,ಬಾಯಿಂದ ರಕ್ತವನ್ನು ಕಕ್ಕುತ್ತ ದೊಡ್ಡಬೆಟ್ಟವು ಉರುಳಿ ಬಿಳುವಂತೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು.ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಮೃತನಾದ ಮೇಲೆ,ಜಯಶೀಲರಾದ ವಾನರವೀರರೆಲ್ಲರೂ, ಅವನೇ ರಾವಣನೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಂಡು,ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದುಬ್ಬುತ್ತ,ಅಲ್ಲಿನ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸೀತೆಯೂ ಇರಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಿ, ಆ ಪರ್ವತಗುಹೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿನ ಕಾಡುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿನೋಡಿದರು. ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಭಯಂಕರವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಪರ್ವತಗುಹೆಯನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ನೋಡಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ.ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಬಹಳ ದುಃಖವುಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಆಶಾಭಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಎದೆಗೆಟ್ಟವರಾಗಿ,ಒಂದು ಮರದಕೆಳಗೆ ಏಕಾಂತವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತೆಂಟನೆಯಸರ್ಗವು.

{ ಹನುಮಂತನು ಇನ್ನೂ ಇತರಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದುದು. }

ಹೀಗೆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಕುಂದಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಿ, ಏನೂ ತೋರದೆ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತಿರಲು,ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಅಂಗದನೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಾನು ಸುತ್ತಿಬಂದ ಬಳಲಿಕೆಯನ್ನಾರಿಸಿಕೊಂಡು,ಆಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರನ್ನು ಕುರಿ

ತು “ಎಲೈ ವಾನರರೇ! ನಾವು ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ, ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ, ನದಿಗಳನ್ನೂ, ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ, ಮಹಾರಣ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಗುಹೆಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಹುಡುಕಿದೆವು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ದೇವಕನ್ಯಕೆಯಂತಿದ್ದ ಆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಯ್ದ ರಾಕ್ಷಸನಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲವಾದರೋ ಬಹಳವಾಗಿ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ನಮ್ಮ ರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೋ ಅತಿತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗಿ ದಂಡಿಸುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗಲೂ ನಾವು ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಬಾರದು. ತಿರುಗಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿಬರಬೇಕು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸೋಮಾರಿತನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಧೈರ್ಯಗೆಡದೆ, ಮುಂದಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ನಿದ್ರೆಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತಿದ್ದರೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವು ಲಭಿಸದಿರಲಾರದು. ಉತ್ಸಾಹವೂ, ಸಾಹಸವೂ, ಧೈರ್ಯವೂ ಈ ಮೂರೂ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೆ ಮುಖ್ಯಕಾರಣಗಳೆಂದು ಹೇಳುವರಾದುದರಿಂದ, ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ಈಗಲೂ ನೀವು ದುರ್ಗಮವಾದ ಆರಣ್ಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಖೇದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಿರಿ. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊರಗುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಈಗ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುವುದು ನಮಗೆ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೋ ಬಹಳ ಕೋಪಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ತೀವ್ರವಾಗಿ ದಂಡಿಸತಕ್ಕವನು. ನಾವು ಯಾವಾಗಲೂ ಅವನ ರಾಜಾಜ್ಞೆಗೆ ಭಯಪಟ್ಟಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಶ್ರೀರಾಮನೂಕೂಡ ಮಹಾಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಅವನಿಗೂ ನಾವು ಹೆದರಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ನಿಮ್ಮ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರಿಯೇ ನಾನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವೆನು. ಇದು ನಿಮಗೂ ಸಮ್ಮತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಮೊದಲು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿರಿ. ಹಾಗಿಲ್ಲವೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹಿತವಾಗುವಂತೆ ನಿಮಗೆ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೇನಾದರೂ ತೋರಿಬಂದರೆ, ಅದನ್ನಾದರೂ ಸೂಚಿಸಿರಿ” ಎಂದನು. ಅಂಗದನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಗಂಧಮಾದನನೆಂಬ ವಾನರವೀರನೊಬ್ಬನು, ದಾಹದಿಂದಲೂ, ಶ್ರಮದಿಂದಲೂ, ಅಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಸಮಸ್ತ

ವಾನರರನ್ನೂ ನೋಡಿ “ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ಈ ಅಂಗದನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹಿತವೂ,ಅನುಕೂಲ್ಯವೂ ಉಂಟಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ನೀವು ಇಲ್ಲಿನ ಪರ್ವತಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬಿಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನಿರ್ಜನವಾದ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಮತ್ತೊಂದಾವರ್ತಿ ಹುಡುಕಿಬನ್ನಿರಿ! ಗಿರಿನದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಬನ್ನಿರಿ! ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ನಿಯಮಿಸಿರುವಂತೆಯೇ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿನ ವನವನ್ನೂ, ಗಿರಿದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಬಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿ ಬನ್ನಿರಿ” ಎಂದನು. ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯರಾದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಪುನಃಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು,ಆ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿಂಧ್ಯಾರಣ್ಯಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಹುಡುಕಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಆ ವಾನರರು ಸೀತಾನ್ವೇಷಣದಲ್ಲಿ ಆತೇರವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿ ಬರುವಾಗ, ಮುಂದೆ ಶರತ್ಕಾಲದ ಮೇಘದಂತೆ ಬಿಳುಪಾಗಿಯೂ, ಕಾಂತಿಯುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ ಉನ್ನತಶಿಖರವುಳ್ಳುದಾಗಿಯೂ, ಅನೇಕಗುಹೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದುದಾಗಿಯೂ, ಇದ್ದ ರಜತಮಯವಾದ ಒಂದು ಪರ್ವತಭಾಗವನ್ನೇರಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ಕೋದ್ರುವನವನ್ನೂ, ಏಳಿಲೆಬಾಳೆಯ ತೋಟಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸುತ್ತುವುದರಿಂದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂಬಹಳಬಳಲಿಕೆಯನ್ನುಹೊಂದಿದವರಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ತಾರದೆ, ಆ ಬೆಟ್ಟದ ತುದಿಗೇರಿ,ಅಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಹೋದರು. ಹೀಗೆ ಆ ಪರ್ವತಪ್ರಾಂತಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿ, ಸಮಸ್ತ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಹುಡುಕಿನೋಡಿ, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕದುದರಿಂದ ನಿರಾಶರಾಗಿ ಕೆಳಗಿಳಿದರು. ಈ ಸಂಚಾರಶ್ರಮದಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿದಂತಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ನಿಂತುನಿಂತು ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬರುತ್ತ, ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಸೇರಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಬಳಲಿಕೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಿರುಗಿ ಆ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿಯೇ ಹೊರಟು ಸೀತೆಯನ್ನುಹುಡುಕುತಿದ್ದರು. ಹನುಮಂತನೇ ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತವಾನರರೂ ಹೀಗೆ ಸೀ

ತಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೊರಟು, ಆ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಬುಡದಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಸಮಸ್ತಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಬರುತಿದ್ದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯಸರ್ಗವು.

{ ಹನುಮದಾದಿವಾನರರು ಋಕ್ಷಬಿಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಕಂಡುದು. }

ಹನುಮಂತನೂ ತಾರಾಂಗದರೊಡನೆ ಸೇರಿ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತಿದ್ದನು. ಈ ಮೂವರೂ ಆ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಶಾರ್ದೂಲಾದಿಕ್ರೂರಜಂತುಗಳಿಂದ ಭಯಂಕರವಾದ ಮಹಾವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ,ಅಲ್ಲಿನ ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳನ್ನೂ, ನದಿಗಳನ್ನೂ ಕದಲಿಸಿ ನೋಡಿದರು. ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಗಿರಿನದಿಗಳುಳ್ಳ ವಿಷಮಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿರುಗಿ ನೋಡುತಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಬೆಟ್ಟದ ನೈಋತ್ಯದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಶಿಖರದ ಕೊನೆಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಸುಗ್ರೀವನು ಅವರಿಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ತಿಂಗಳ ಕಾಲವು ಮೀರಿ ಹೋಯಿತು. ಆ ಪ್ರದೇಶವು ಅಸಂಖ್ಯಾತಗಳಾದ ಗುಹೆಗಳಿಂದಲೂ, ಮಹಾರಣ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಮಹತ್ತಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಅಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಹನುಮಂತನು ಆ ದುರ್ಗಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಹುಡುಕುತಿದ್ದನು. ಈ ಹನುಮಂತನಂತೆಯೇ ಗಜ, ಗವಾಕ್ಷ, ಗವಯ, ಶರಭ, ಗಂಧಮಾದನ, ಮೈಂದ, ದ್ವಿವಿದ, ಸುಷೇಣ, ಜಾಂಬವಂತ, ನಳ, ಮುಂತಾದವರೂ, ಯುವರಾಜನಾದ ಅಂಗದನೂ, ವನಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶ್ರಮವುಳ್ಳ ತಾರನೂ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಬೆಂಬಲವಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಅನೇಕಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿ ಬರುತಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಾಗ ಮುಂದೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಬಿಲವನ್ನು ಕಂಡರು. ಆ ಬಿಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಋಕ್ಷಬಿಲವೆಂದು ಹೆಸರು.

ಅದು ಮಯನೆಂಬ ದಾನವನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವುದು. ಆ ಬಿಲದ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ವಾನರರೂಕೂಡ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಬಂದ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಹಸಿವಿನಿಂದಲೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿ, ದಾಹಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಅತ್ಯಾತುರಪಡುತ್ತಿದ್ದರು.ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಗಿಡುಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆ ಮಹಾಬಿಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ, ಆ ಬಿಲದೊಳಗಿನಿಂದ ಕ್ರೌಂಚಗಳೂ, ಹಂಸಗಳೂ, ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬರುತಿದ್ದುವು. ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದು, ಕಮಲಧೂಳಿಯಿಂದ ಕೆಂಪಾದ ಗರಿಗಳುಳ್ಳ ಚಕ್ರವಾಕಗಳೂ ಹಾರಿಬರುತಿದ್ದುವು. ಘಮಘಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಕಮಲದ ಸುವಾಸನೆಯೂ ಆ ಬಿಲದೊಳಗಿನಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುತಿತ್ತು.ಮರಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೆ ದುರ್ಗಮವಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಬಿಲದೊಳಗಿನಿಂದ ಹೀಗೆ ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಸುಗಂಧವೂ ಹೊರಗೆ ಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಭರಿತರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಬಲಾಢ್ಯರಾಗಿಯೂ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ವಾನರರು, ಅನೇಕಜಂತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ದೈತ್ಯರಾಜನಾದ ಬಲಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಳವಾದ ಪಾತಾಳದಂತೆ ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಷ್ಟು ಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ, ದುಷ್ಪ್ರವೇಶವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಮಹಾಬಿಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತು "ಓಹೋ! ಇದೇನು ಪಾತಾಳವೋ! ಅಥವಾ ರಾಕ್ಷಸರ ಮಾಯೆಯೋ" ಎಂದು ಶಂಕಿಸುತ್ತ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆಗ ಪರ್ವತಶಿಖರದಂತೆ ಆಕಾರವುಳ್ಳ ಹನುಮಂತನು, ದುರ್ಗಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮಹಾರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಸುತ್ತಿ ಬಳಿಕೆಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ, ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ ವಾನರರನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ಮಿತ್ರರೆ! ಅನೇಕಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಹುಡುಕಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿಹೋದೆವು. ಆದರೂ ಸೀತೆಯು ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ನಮಗಾದರೋ ಸಹಿಸಲಾರದ ಬಾಯಾರಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಇದೋ! ಇಲ್ಲಿ ಈ ಗುಹೆಯಿಂದ ಹಂಸಗಳೂ, ಕ್ರೌಂಚಗಳೂ, ಸಾರಸಗಳೂ, ಚಕ್ರವಾಕಗಳೂ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದು ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿ ಹೊರಟುಬರುತ್ತಿರುವುವು.ಮತ್ತು ಈ ಗುಹೆಯ ಬಾಗಿಲ ಮರಗಳೂ ಹಚ್ಚಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವುವು.ಇದರಿಂದ ಈ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಜಲ

1611. ವಾನರರು ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯ ಋಕ್ಷಬಿಲಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.

ಪೂರ್ಣವಾದ, ಬಾವಿಯಾಗಲಿ, ಮಡುವಾಗಲಿ, ಇರುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ."ಎಂದನು. ಈಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ,ಬಾಯಾರಿ ಬಳಲಿದ್ದ ಆ ವಾನರರಿಗೂ ಅದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಸಾಹವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗಲೇ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಬಿಲದೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿದರು- ಅದರ ಅಂತರ್ಭಾಗವು ಗಾಢಾಂಧಕಾರದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ, ನೋಡಿದಾಗಲೇ ನಡುಕವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವಷ್ಟುಮಹಾಭಯಂಕರವಾಗಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಇವರು ಮುಂದೆಮುಂದೆ ಹೋದಹಾಗೆಲ್ಲಾ,ಆ ಬಿಲದಿಂದ ತಮಗಿದಿರಾಗಿ ಹೊರಟು ಬರುತಿದ್ದ ಸಿಹ್ಮಗಳನ್ನೂ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮೃಗಗಳನ್ನೂ, ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಆದರೂ ಎದೆಗುಂದದೆ ಕತ್ತಲೆಕವಿದ ಆ ಮಹಾಬಿಲಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿ ಆವಾನರರಿಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳಾಗಲಿ, ಅವರ ವೀರ್ಯವಾಗಲಿ, ಅವರ ಪರಾಕ್ರಮವಾಗಲಿ ಯಾವುದೊಂದೂ ಕೆಲಸಕ್ಕೆಬಾರದೆ ಹೋಯಿತು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ವಾಯುಸಂಚಾರದಂತೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವೇಗದಿಂದ ನಡೆದು ಹೋಗುತಿದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ಬಹುದೂರಕ್ಕೆ ಹೋದಮೇಲೆ, ಅಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ರಮಣೀಯವಾದ ಒಂದಾನೊಂದು ಪ್ರದೇಶವು ಇವರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವಂತಾಯಿತು. ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ದುರ್ಗಮವಾಗಿ,ಗಾಢಾಂಧಕಾರದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಈ ವಾನರರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆಮುಂದೆ ನಡೆದು,ಹಾಗೆಯೇ ಒಂದುಗಾವುದದೂರದವರೆಗೂ ಹೋದರು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆಗ ಬಾಯಾರಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿದಂತಾದರೂ, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಅದನ್ನೂಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಆಬಿಲದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಇವರಿಗೆ ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಪ್ರಾಣದಮೇಲೆಯೇ ಆಸೆಯು ಬಿಟ್ಟುಹೋಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕೃಶರಾಗಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರ ಮುಖಗಳೂ ಬಾಡಿಹೋದುವು. ಹೀಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿಬಂದ ಆ ವಾನರರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಮುಂದೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆ ಬೆಳಕು ಕಾಣಿಸಿದಮೇಲೆಯೇ ಇವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಉಲ್ಲಾಸವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಕತ್ತಲೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅತಿಮನೋಹರವಾದ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನಗಳಾಗಿ, ಸುವ

ರ್ಣಮಯಗಳಾಗಿದ್ದ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಮತ್ತಿ, ತಾಳೆ, ಹೊನ್ನೆ, ಸುರಹೊನ್ನೆ, ಅಸುಗೆ, ಸಂಪಗೆ ಮುಂತಾದ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಸಮಸ್ತ ವೃಕ್ಷಗಳೂ, ಸುವರ್ಣಮಯವಾಗಿಯೇ ಹೊಳೆಯುವುದನ್ನು ಕಂಡರು. ಅಲ್ಲಿನ ಒಂದೊಂದುಮರವೂ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಚಿನ್ನದ ಗೊಂಚಲುಗಳಿಂದಲೂ ಚಿನ್ನದ ಚಿಗುರುಗಳಿಂದಲೂ, ಶೇಖರಗಳಿಂದಲೂ, ಸುವರ್ಣಲತೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಸ್ವರ್ಣಾಭರಣಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತೆಯೇ ಕಾಣಿಸುತಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದುಮರವೂ ಬಾಲಸೂರ್ಯನಂತೆ ಹೊಳೆಯುತಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದು ಮರದ ಜಗುಲಿಯೂ, ವೈಡೂರ್ಯಮಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬಗೆಬಗೆಯ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮರಗಳನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ನೀಲ ವೈಡೂರ್ಯವರ್ಣವುಳ್ಳ ಅನೇಕ ಸರೋವರಗಳನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಅಲ್ಲಿನ ಕಮಲಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸುವರ್ಣಮಯಗಳಾಗಿ, ಬಾಲಸೂರ್ಯ ಬಿಂಬಗಳಂತೆಯೇ ಕಾಣಿಸುತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಿನ ಆಮೆ, ಮೀನು ಮೊದಲಾದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಜಲಚರಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಸುವರ್ಣಮಯಗಳಾಗಿಯೇ, ಇದ್ದುವು. ತಿಳಿನೀರಿನಿಂದ ತುಂಬಿದ ಇಂತಹ ಅನೇಕಸರೋವರಗಳನ್ನು ಕಂಡರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಮಯಗಳಾದ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಮನೆಗಳೂ ಗೋಚರಿಸಿದುವು. ಚಿನ್ನದಕಿಟಕಿಗಳುಳ್ಳುದಾಗಿ, ಮುತ್ತಿನ ಮಣಿಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಚಿನ್ನಬೆಳ್ಳಿಯ ವಿಮಾನಗಳನ್ನೂ, ವೈಡೂರ್ಯಖಚಿತಗಳಾದ ಚಿನ್ನಬೆಳ್ಳಿಯ ನೆಲಗಟ್ಟುಗಗಳನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಹವಳದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ಪುಷ್ಪಫಲಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಮರಗಳ ಸಾಲನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಸುವರ್ಣಭ್ರಮರಗಳಿಂದಲೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಸುವಾಸನೆಯುಳ್ಳ ಮಕರಂದರಸಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣರತ್ನಗಳಿಂದ!ಚಿತ್ರಿತಗಳಾದ ಶಯನಗಳನ್ನೂ, ಆಸನಗಳನ್ನೂ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳವಾಹನಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದರು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಚಿನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿ, ಕಂಚು ಮೊದಲಾದ ಉತ್ತಮಲೋಹದ ಪಾತ್ರೆಗಳು ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತಿದ್ದುವು. ಅಗರು, ಚಂದನ, ಮುಂತಾದ ಸುಗಂಧದ್ರವ್ಯಗಳು ತುಂಬಿದ್ದುವು. ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ, ರುಚಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮಗಳಾದ ಪಾನದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ, ರಸವತ್ತಾದ ಜೇನನ್ನೂ, ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರ

ರಾಶಿಗಳನ್ನೂ, ರತ್ನಕಂಬಳಿಗಳನ್ನೂ, ವಿಚಿತ್ರಗಳಾದ ಅಜಿನಗಳನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ರಾಶಿಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟು ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ದೇದೀಪ್ಯಮಾನನಾದ ಚಿನ್ನದ ಗಟ್ಟಿಗಳನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಹೀಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮಗಳಾದ ಭೋಗದ್ರವ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆ ಬಿಲದಲ್ಲಿ, ಈ ವಾನರರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುತ್ತ ಬರುವಾಗ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ತ್ರೀವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವಳು ನಾರುಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ, ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವನ್ನೂ ಧರಿಸಿ, ನಿಯತಾಹಾರಳಾಗಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಕಾಣುತಿದ್ದಳು. ಅವಳನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ಈ ವಾನರರಿಗೆ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವೂ, ಮಹಾಭಯವೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತರು. ಆಗ ಹನುಮಂತನು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಮುಂದೆಬಂದು ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು. "ಎಲೈ ನೀನು ಯಾರು? ಈ ಬಿಲವು ಯಾರದು? ಈ ಉತ್ತಮದ್ರವ್ಯಗಳೆಲ್ಲಿಯವು?" ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ವಿನಯದಿಂದ ಕೇಳಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತನೆಯಸರ್ಗವು.

{ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ವಾನರರಿಗೆ ಋಕ್ಷಬಿಲವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು. }

ಹೀಗೆ ಹನುಮಂತನು ಆ ತಾಪಸಿಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿ, ಪುನಃ ಮಹಾನುಭಾವೆಯಾದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೈ ಧಾರ್ಮಿಕಳೇ! ನಾವು ಮಾರ್ಗಶ್ರಮದಿಂದ ಬಳಲಿ, ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ಜಲಫಲಾದಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಿ ಹಿಂದುಮುಂದುನೋಡದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಕತ್ತಲೆಕವಿದ ಈ ಬಿಲದೊಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಬಿಟ್ಟೆವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾವು ಹಸಿವನ್ನೂ, ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನೂ, ತಡೆಯಲಾರದುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಮಹಾಬಿಲಕ್ಕೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟೆವೇಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಅದ್ಭುತಗಳಾದ ದಿವ್ಯಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ನಮಗೆ ಮಹಾಭಯವೂ, ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವೂ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು. ಈಗ ನಮಗೆ ಏನೊಂದೂ ತೋರದಿರುವುದು. ಹಿಂದು ಮುಂದುತೋರದೆ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿರುವೆವು. ಆಹಾ! ಬಾಲಸೂರ್ಯದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಸುವರ್ಣವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ, ರುಚಿ

ಯಾಗಿಯೂ, ಶುದ್ಧವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನೂ, ಸ್ವರ್ಣ ವಿಮಾನಗಳನ್ನೂ, ಚಿನ್ನದ ಗವಾಕ್ಷಗಳುಳ್ಳ ರತ್ನಖಚಿತಗಳಾದ ಈಬೆಳ್ಳಿಯ ಮನೆಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ನಮಗೆ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯವು ಹುಟ್ಟಿರುವುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಯಾರಿಗೆಸೇರಿದುವು?ಸುಗಂಧಪುಷ್ಪಗಳಿಂದಲೂ, ಉತ್ತಮಫಲಗಳಿಂದಲೂ, ಕೂಡಿ ಪವಿತ್ರಗಳಾದ ಈ ಸುವರ್ಣವೃಕ್ಷಗಳು ಯಾವನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿರುವುವು?ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಈ ಚಿನ್ನದ ಕಮಲಗಳು ಹುಟ್ಟಿರುವ ಕಾರಣವೇನು? ಇಲ್ಲಿನ ಮಡುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಆಮೆ, ಮೀನು ಮೊದಲಾದ ಜಲ ಚರಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಕೂಡ, ಸ್ವರ್ಣಮಯಗಳಾಗಿಯೇ ತೋರುತ್ತಿರುವುವು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಉಂಟಾದುದು ಹೇಗೆ? ನಿನ್ನ ತಪೋಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಈ ಅ ದ್ಭುತವಸ್ತುಗಳು ಕಾಣುವುವೇ? ಅಥವಾ ಬೇರೊಬ್ಬರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಇ ವು ಹುಟ್ಟಿರುವುವೇ? ನಮ್ಮೊಬ್ಬರಿಗೂ ಈ ವಿಷಯವು ತಿಳಿಯದುದರಿಂದ ನ ಮ್ಮ ಶಂಕೆಯನ್ನು ನೀನೇ ಪರಿಹರಿಸಬೇಕು” ಎಂದನು. ಧರ್ಮಚಾರಣಿಯಾದ ಆ ತಾಪಸಿಯು ಪ್ರಾಣಿಹಿತದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತಳಾದುದರಿಂದ ಆ ಹನುಮಂತನ ನ್ನು ಕುರಿತು “ಎಲೈ! ಮಯನೆಂಬ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ [1]ದಾನವೋತ್ತಮ ನೊಬ್ಬನುಂಟು. ಅವನು ಬಹಳ ಮಾಯಾವಿಯು. ಅವನಿಂದಲೇ ಈ ಬಂಗಾ ರದ ತೋಟವೆಲ್ಲವೂ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆ ಮಯನೇ ಸಮಸ್ತ ದಾನವರಿಗೂ,ವಿಶ್ವಕರ್ಮನಾಗಿದ್ದನು. ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಈ ದಿವ್ಯಗೃಹ ವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಆ ಮಯನು ಸಾವಿರವರುಷಗಳವರೆಗೆ ಮಹಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ [2]ಶುಕ್ರಪ್ರಣೀತವಾದ ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರವೆಲ್ಲವೂ ತ ನಗೆ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗುವಂತೆ ವರವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಹೀಗೆ ಮಾಯಾಬಲಸಂ

---

1 ಇಲ್ಲಿ ದಾನವೋತ್ತಮನಾದ ಮಯನೆಂಬುದರಿಂದ ಇವನು ಅಸುರತಕ್ಷಕನಾದ ಮಯನಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಇವನು ತ್ರಿಪುರಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದೂ, ಆ ತ್ರಿಪುರ ಗಳು ನಶಿಸಿದಮೇಲೆ ಈ ದಾನವನು ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಈ ಬಿಲವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ನೆಂದೂ ಮಾತ್ಸ್ಯಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪುರದಹನಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

2 ಇಲ್ಲಿ “ಜನಗಳು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೋರುವ ಧನವೆಲ್ಲವೂ ತನಗೆ ವಶವಾಗು ವಂತೆ” ಎಂದು ಅರ್ಥಾಂತರವುಂಟು.

1615. ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಭೆಯು ವಾನರರಿಗೆ ಫಲಮೂಲಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು.

ಪನ್ನನಾಗಿಯೂ, ಸಮಸ್ತಕಾಮಭೋಗಗಳನ್ನೂ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪಡೆಯಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಆ ಮಯನು ಈ ಮಹಾವನದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆಗೆ ಸುಖದಿಂದಿದ್ದನು. ಅವನು ದಾನವನಾಗಿದ್ದರೂ ಹೇಮೆಯೆಂಬ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ಕೋಪದಿಂದ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನೆತ್ತಿ ಆತನನ್ನು ಹೊಡೆದುಕೊಂದನು. ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮನು ಈ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ವನವನ್ನೂ, ಇಲ್ಲಿನ ಶಾಶ್ವತಭೋಗಗಳನ್ನೂ, ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಈ ದಿವ್ಯಗೃಹವನ್ನೂ ಹೇಮೆಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು. ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮನೆ! ನಾನು ಮೇರುಸಾವರ್ಣಿಯ ಮಗಳು. ನನಗೆ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. 1ಆ ಹೇಮೆಯ ಮನೆ ಮೊದಲಾದ ಈ ಸಮಸ್ತವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಈಗ ನಾನೇ ಇಲ್ಲಿದ್ದು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆನು. ನೃತ್ತಗೀತಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣೆಯಾದ ಆ ಹೇಮೆಯು ನನಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯು. ಅವಳು ಬೇರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ನನಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರವುಂಟಾಗದಂತೆ ವರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವಳು. ಅದರಿಂದಲೇ ನಾನು ನಿರ್ಭಯಳಾಗಿ ಇದನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ! ನೀವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದು, ಯಾವಕಾರಣದಿಂದ ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವಿರಿ? ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಈ ಮಹಾಬಿಲವನ್ನು ನೀವು ಹೇಗೆ ಕಂಡು ಹಿಡಿದಿರಿ? ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿ ನೀವು ನಿಮಗೆ ಭಕ್ಷಣಯೋಗ್ಯಗಳಾದ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ತಿಂದು, ತಿಳಿನೀರನ್ನೂ ಕುಡಿದು, ನಿಮ್ಮಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು" ಎಂದಳು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಹನುಮಂತನು ತಾನು ಬಂದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು. }

ಆಗ ಧರ್ಮಚಾರಿಣಿಯಾದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ಅತಿಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆ ವಾನರರನ್ನುನೋಡಿ "ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ಇಲ್ಲಿನ ಫಲಮೂಲಗಳನ್ನು ತಿಂದು

1 ಇದರಿಂದ ಆ ಹೇಮೆಯು ಬ್ರಹ್ಮಸದನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದಳೆಂದು ಸೂಚಿತವು.

ದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಬಳಲಿಕೆಯು ತೀರಿದ್ದರೆ, ನಿಮ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೂ ನಾನು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸಬೇಕು. ನನಗೆ ಅದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಕುತೂಹಲವಿರುವುದು" ಎಂದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಹನುಮಂತನು ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಾಂತವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿಷ್ಕಪಟವಾಗಿ ಯಥಾಸ್ಥಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲಾರಂಭಿಸಿ "ಎಲೆ ತಪಸ್ವಿನಿ! ಸಮಸ್ತಲೋಕಕ್ಕೂ ರಾಜನಾಗಿಯೂ ಮಹೇಂದ್ರವರುಣರಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಮನೆಂಬ ರಾಜಕುಮಾರನೊಬ್ಬನಿರುವನು. ಅವನು ದಶರಥಪುತ್ರನು. ಶ್ರೀಮಂತನು. ಅವನು ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆಯೂ, ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯೊಡನೆಯೂ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆ ಮೂವರೂ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವಾಗ,ರಾವಣನು ರಾಮಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕದ್ದೊಯ್ದನು. ಆಮೇಲೆ ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ, ರಾಮನಿಗೂ ಸ್ನೇಹವುಂಟಾಯಿತು. ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆದು, ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಯಮರಕ್ಷಿತವಾಗಿ, ಅಗಸ್ತ್ಯ ಸಂಚಾರಯೋಗ್ಯವಾದ ಈ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ಭಯಂಕರಾಕಾರವುಳ್ಳ ಅಂಗದನೇ ಮೊದಲಾದ ಈ ವಾನರಪ್ರಮುಖರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಿ "ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ ಸೀತೆಯನ್ನೂ, ಕಾಮರೂಪಿಯಾದ ರಾವಣನನ್ನೂ ಹುಡುಕಿ ತರಬೇಕು" ಎಂದು ಕ್ರೂರಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಈ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುತ್ತಿಬಳಲಿ, ಬಾಯಾರಿ, ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ಮರದಕೆಳಗೆ ಸೇರಿದೆವು. ಎಲ್ಲರ ಮುಖವೂ ಬಣ್ಣಗೆಟ್ಟಿತು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂದುಮುಂದು ತೋರದೆ ಚಿಂತೆಯೆಂಬ ಮಹಾಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ದಾರಿ ತೋರದೆ ದೀನರಾಗಿದ್ದೆವು. ಆಗ ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳನ್ನೂ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ನೋಡಿದಾಗ ನಮಗೆ ಒಂದು ಬಿಲವು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅದು ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಆಚ್ಛಾದಿತವಾಗಿ ಕತ್ತಲೆಕವಿದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಬಿಲದ್ವಾರದಿಂದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನೆದ ಗರಿಗಳುಳ್ಳ ಹಂಸಕಾರಂಡವಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಜಲಪಕ್ಷಿಗಳು ಗರಿಗಳನ್ನೊದರುತ್ತ ಹಾರಿಬರುವುದನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಆಗ ನಾನು ಈ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ನೀರಿರಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಿ, ವಾನರರನ್ನು ಕುರಿತು, ಈ ಬಿಲಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೋ

ಡುವೆವೆಂದು ಹೇಳಿದೆನು. ಅವರಿಗೂ ಅದೇ ಅನುಮಾನವು ತೋರಿತು. ಮತ್ತು ನಾವೆಲ್ಲರೂಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಾತುರವುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೋಗಿನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಸಮ್ಮತಿಹುಟ್ಟಿತು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬಲವಾಗಿ ತಬ್ಬಿಕೊಂಡು, ಆ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಅಂಧಕಾರಾವೃತವಾದ ಈ ಬಿಲಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿಬಿಟ್ಟೆವು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಮೂಲವು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ನಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆವು. ಹಸಿವಿನಿಂದ ಬಳಲಿದ ನಮಗೆ ಈಗ ಮಹಾತ್ಮಳಾದ ನೀನು ಗೋಚರಿಸಿದೆ. ಅತಿಥಿಧರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನೀನು ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಫಲಮೂಲಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಪೀಡಿತರಾದ ನಾವು ಭಕ್ಷಿಸಿ ತೃಪ್ತರಾದೆವು. ಹಸಿವಿನಿಂದ ಸಾಯುತಿದ್ದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಈಗ ನೀನೇ ಪ್ರಾಣದಾನಮಾಡಿದಂತಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಾನರರಾದ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವೇನು?" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ವಾನರರು ಹನುಮಂತನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಈ ಮಾತನ್ನಾಡಲು, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸರ್ವಜ್ಞೆಯಾದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕುರಿತು, "ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ಕೇವಲಧರ್ಮವೊಂದನ್ನೇ ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ ನೀವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲವು. ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಾನು ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನೂ ಕೋರುವವಳಲ್ಲ" ಎಂದಳು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

———

(ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ತನ್ನಮಹಿಮೆಯಿಂದ ವಾನರರನ್ನು ಬಿಲದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ತಂದುದು. ವಾನರರು ಕಾಲವು ಮೀರಿಹೋದುದಕ್ಕೂ, ಸೀತೆಯನ್ನುಕಾಣದುದಕ್ಕೂ ದುಃಖಿಸುತಿದ್ದುದು.)

ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ನಡತೆಯುಳ್ಳ ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯು, ಧರ್ಮಪ್ರಧಾನವಾದ ಈ ಶುಭವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ, ಹನುಮಂತನು ಆಕೆಯನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೆ ಧರ್ಮಚಾರಿಣಿ! ಈಗ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮರೆಬಿದ್ದಿರುವೆವು. ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ನಮಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದ ಕಾಲವು ಈ ಬಿಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ಈ ಬಿಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೊರಗೆ ಹೋಗುವು

ದಕ್ಕೂ ದಾರಿತೋರದೆ ತತ್ತಳಿಸುತ್ತಿರುವೆವು. ಹೇಗಾದರೂ ನೀನು ನಮ್ಮ ನ್ನು ಈ ಭಯಂಕರವಾದ ಬಿಲದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಕಾಪಾಡಬೇಕು. ನಾವು ಈಗ ನಮ್ಮ ರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಮೀರಿದಂತಾ ಯಿತು. ಅವನು ಈ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದವರಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಮರಣದಂಡನೆ ಯನ್ನೇ ವಿಧಿಸುವಂತೆ ಕ್ರೂರಶಾಸನವನ್ನು ವಿಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ,ಈ ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ರ ಆಯುಸ್ಸೂ ಇಂದಿಗೆ ತೀರಿತೆಂದೇ ಎಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸುಗ್ರೀವನ ಭಯ ದಿಂದ ಕಂದಿಕುಂದಿ ಕೊರಗಿದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಈಗ ನೀನೇ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ನಾವು ಇನ್ನೂ ಮುಂದೆ ನಡೆಸಬೇಕಾದ ದೊಡ್ಡಕಾರ್ಯವಿರುವುದು. ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ."ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ತಾಪಸಿಯು ಹನುಮಂತನನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೈ ವಾನ ರೋತ್ತಮನೆ! ಈ ಬಿಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಮೇಲೆ ಪ್ರಾಣದೊಡನೆ ಹಿಂತಿ ರುಗಿ ಹೋಗುವುದು ಯಾವನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೇ ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ಆದರೂ ನಾನು ಇದುವರೆಗೆ ಎಷ್ಟೋ ನಿಯಮಗಳನ್ನುಮಾಡಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಫಲದಿಂದ, ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನುಮಾತ್ರ ಈಬಿಲದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ತಂದು ಸೇರಿಸುವೆನು. ಆದರೆ ನೀವು ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರುವವರೆಗೂ ನಿಮ್ಮ ಕ ಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು.ಹಾಗೆ ನೀವು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವುದು ನಿಮಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಸಾಧ್ಯ ವಲ್ಲ." ಎಂದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ವಾನರರಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಸಂ ತೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ಆಗಲೇ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆವೆಗಳನ್ನುಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ಎರಡುಕೈಗಳಿಂದಲೂ ಬಲವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆಗ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿನಿಂತಿರುವ ಆ ಸಮಸ್ತವಾನರರನ್ನೂ ತನ್ನ ತಪೋಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಎವೆಹಾರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯೇ ಹೊರಕ್ಕೆ ತಂದುಬಿಟ್ಟಳು. ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಸಂಕಟಪ್ರದೇಶದಿಂ ದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ನಿಂತಮೇಲೆ, ಧರ್ಮಚಾರಣಿಯಾದ ತಾಪಸಿ ಯು ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ "ಎಲೈ ವಾನರರೆ ! ಬಗೆಬಗೆಯ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಈ ಪರ್ವತವೇ ವಿಂಧ್ಯವು. ಇದೋ! ಇದೇ

ಪ್ರಸ್ರವಣಶೈಲವು. ಇದೋ ಇತ್ತಲಾಗಿ ಮಹೋದಧಿಯೆಂಬ ಸಮುದ್ರವು. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶುಭವಾಗಲಿ ! ನಾನು ಹೋಗಿಬರುವೆನು." ಎಂದುಹೇಳಿ ಆ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೆಯು ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾದ ತನ್ನ ಬಿಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಆಮೇಲೆ ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಮುಂದೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿದ್ದ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಂಡರು. ಭಯಂಕರಗಳಾದ ಅಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ಅಪಾರವಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುತಿದ್ದ ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತಿದ್ದರು. ಮಯನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಆ ಬೆಟ್ಟದ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತಿದ್ದಾಗಲೇ ಈ ವಾನರರಿಗೆ ಸುಗ್ರೀವನು ಹೇಳಿದ್ದ ಒಂದು ತಿಂಗಳಕಾಲವೂ ಮೀರಿಹೋಯಿತು. ಈ ವಾನರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಯವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪುಷ್ಪಿತಗಳಾದ ಗಿಡಗಳುಳ್ಳ ಆ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ [1]ನೈರುತ್ಯಭಾಗದ ತಪ್ಪಲಮೇಲೆ ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸೇರಿ ಕುಳಿತು ಚಿಂತಿಸುತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ವಸಂತಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಫಲಿಸತಕ್ಕ ಮಾವು ಮೊದಲಾದ ಮರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಫಲಪುಷ್ಪಗಳ ಭಾರದಿಂದ ಬಗ್ಗಿ,ನೂರಾರುಕೊನೆಗಳಿಂದ ಉಲ್ಲಾಸಹೊಂದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಆಗಲೇ ವಸಂತಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಇವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಯವು ಮಿತಿಮೀರಿಹೋಯಿತು. ಇಷ್ಟುಕಾಲವು ಕಳೆದು ಹೋದಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಂದ ತಮಗೆ ಮರಣಶಿಕ್ಷೆಯೇ ನಿಜವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಂಡವರಾಗಿ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತ "ಓಹೋ ! ಆಗಲೇ [2]ಶಿಶಿರಋತುವು ಕಳೆದು ವಸಂತವು

---

1 "ಹಿಮವದ್ವಿಂಧ್ಯಶೈಲಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಾಯೋ ವ್ಯಾಪ್ತಾವಸುಂಧರಾ" ಎಂಬುದಾಗಿ, ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತವು ಪಶ್ಚಿಮದಕ್ಷಿಣ ಸಮುದ್ರತೀರದವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ವಾನರರು ಆ ದಿಕ್ಕಿನ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರೆಂದೂಹ್ಯವು.

2 ವಸಂತದಲ್ಲಿ ಫಲಿಸುವ ಮಾವು ಮುಂತಾದ ಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ, ಮೊದಲಿನ ಶಿಶಿರಋತುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೂಗಳು ಕಾಣುವುದರಿಂದ, ಆ ಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೇ ವಸಂತವು ಸಮೀಪಿಸಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆಂದು ಭಾವವು. ಸುಗ್ರೀವನು ಶರತ್ಕಾಲದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವಾದ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ಕರೆಸಿ, ಪುಷ್ಯಮಾಸವನ್ನು ಅವರ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಕ್ಕೆ ಗಡುವಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆ ಪುಷ್ಯಮಾಸವು ಕಳೆದುಹೋಗಿ, ಆಗ ಫಾಲ್ಗುನವು ನಡೆಯುತಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿ ವಸಂತಋತುವು ಸಮೀಪಿಸಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

ಘಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ನಾವು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಮೀರಿದಂತಾಯಿತು ಸೀತೆ ಯನ್ನೂ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯದೆ ಹೋದೆವು. ಕಾಲವೂ ಮೀರಿಹೋಯಿತು ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಗತಿಯೇನು"ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ,ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕೆಟ್ಟು ಹೋದುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಯಪಟ್ಟು, ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಭಯದಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞೆತಪ್ಪಿ ನೆಲದಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರು. ಆಗ ಸಿಹ್ಮದಂತೆಯೂ, ವೃಷಭದಂತೆಯೂ, ಉಬ್ಬಿದ ಹೆಗಲುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಉದ್ದವಾಗಿ ದುಂಡಾಗಿರುವ ಭುಜಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಯುವರಾಜನಾದ ಅಂಗದನು, ಅಲ್ಲಿ ವಯೋವೃದ್ಧರಾಗಿಯೂ, ಶಿಷ್ಟರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಕೆಲವುವಾನರಪ್ರಮುಖರನ್ನು ನೋಡಿ, ಮೃದುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅವರನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ ಒಂದಾನೊಂದುಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು. "ಎಲೈ ವಾನರರೇ! ಕಪಿರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಅಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ನಾವೆಲ್ಲರೂಹೊರಟುಬಂದೆವಷ್ಟೆ? ನಾವು ಬಿಲದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದ ಕಾಲದ ಗಡುವು ತೀರಿಹೋಯಿತು. ಇದು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಯದುದಲ್ಲ. ನಾವು [1]ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸವು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಕಾಲನಿರ್ಣಯದಿಂದ ಆಯಾಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವೆವು. ಸುಗ್ರೀವನು ತನ್ನ ಬಾಯಿಯಿಂದಲೇ ನಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಹೇಳಿದ ಕಾಲವೂ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ನಾವು ಮಾ

---

1 ಮೊದಲು ಹನುಮಂತನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸದಲ್ಲಿ ಹದಿನೈದುದಿನಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ವಾನರಸೇನೆಯನ್ನು ಕರೆತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕುಪಿತನಾಗಿ ಬಂದುದನ್ನುನೋಡಿ ಪುನಃ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷದಲ್ಲಿ ಹತ್ತುದಿನಗಳ ಗಡುವನ್ನುಕೊಟ್ಟು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕರೆಸಿದನು. ಪುಷ್ಯಮಾಸವೆಲ್ಲವೂ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಕ್ಕಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ ಕಾಲವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಆಶ್ವಯುಜಮಾಸವು ಮೊದಲಾಗಿ ಕಾಲಸಂಖ್ಯೆಯು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದುದರಿಂದ ಅದು ತಮಗೆ ಮರೆತುಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು "ಆಶ್ವಯುಜೀಮಾಸಿ" ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಾಮೀಪ್ಯಸೂಚಕವಾದ ಅಧಿಕರಣ ಸಪ್ತಮಿಯನ್ನುಗ್ರಹಿಸಿ, ಇದನ್ನು ಕಾರ್ತಿಕಮಾಸಪರವೆಂದೇ ಅರ್ಥಮಾಡುವರು. ಹಾಗೆಯೇ ಮಾರ್ಗಶೀರ್ಷವನ್ನು ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಕಾಲದ ಗಡುವನ್ನಾಗಿಯೂ, ಗ್ರಹಿಸಿ, ಈಗ ಪುಷ್ಯವು ಕಳೆದು ಫಾಲ್ಗುನವು ಬಂದುದಾಗಿಯೂ ಭಾವಿಸುವರು.

ಡಬೇಕಾದುದೇನು ? ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ನೋಡಿರಿ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸುಗ್ರೀವನ ನಂಬಿಕೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾದವರು. ನೀತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವರು. ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನ ಹಿತದಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ಯಾವಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೀವು ಸಮರ್ಥರು. ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಸಾಟಿಯಾದವರು ಬೇರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲವು.ನಿಮ್ಮ ಪೌರುಷವುಸಮಸ್ತದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು. ಸುಗ್ರೀವಾಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹೊರಟುಬಂದಿರುವಿರಿ. ನಾವು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವೂ ಕೈಗೂಡಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲವೂ ಮೀರಿಹೋಯಿತು.ಇನ್ನು ನಾವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯಬೇಕಾದುದೇಹೊರತು ಬೇರೆಪಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಶಾಸನವನ್ನೇ ಮೀರಿದಮೇಲೆ ನಾವು ಸುಖದಿಂದಿರುವುದೆಂದರೇನು?ಸುಗ್ರೀವನು ತಾನಾಗಿಯೇ ನಿಯಮಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಕಾಲವನ್ನುಮೀರಿ,ಮಹಾಪರಾಧಿಗಳಾದ ಈ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಈಗ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವೇ ಯುಕ್ತವು. ಸುಗ್ರೀವನು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತೀಕ್ಷ್ಣಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಇದರಮೇಲೆ ರಾಮನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಆತುರವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು. ಅವನು ಪ್ರಭುವಾಗಿಯೂ ಇರುವನು. ನಾವು ಈ ಮಹಾಪರಾಧವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತರೆ, ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಅವನು ದಂಡಿಸುವನೇ ಹೊರತು ಒಬ್ಬನನ್ನಾದರೂ ಮನ್ನಿಸಲಾರನು. ನಾವು ಕಾಲವನ್ನು ಮೀರಿದವರಾದರೂ, ಸೀತಾವೃತ್ತಾಂತವನ್ನಾದರೂ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಎರಡು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನಾವು ತಪ್ಪಿನಡೆದವರಾದುದರಿಂದ,ಆ ಸುಗ್ರೀವನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಂದೇಬಿಡುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ, [1]ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವೇ ಯುಕ್ತವು. ನಾವು ನಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಮನೆಗಳನ್ನೂ, ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತಧನವನ್ನೂ, ಗಮನಕ್ಕೆ ತಾರದೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಯುವುದು ಮೇಲು. ನಾವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದರೂ ಸುಗ್ರೀವನು, ಚಿತ್ರವಧೆ

1 ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವೆಂದರೆ, ಅನ್ನಪಾನಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಮಲಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವುದು.

ಯನ್ನು ಮಾಡಿ,ಹಿಂಸಿಸಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡನು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಾವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶದಿಂದ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದುವುದೇ ಉತ್ತಮವು. ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ಸುಗ್ರೀವನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನನಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವಾಗ, ಈಗ ತನ್ನ ಕೈಯಿಂದಲೇ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲಾರನೆಂದೆಣಿಸಬೇಡಿರಿ! ನನಗೆ ಯೌವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟವನು ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳಿಗೂ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರತಕ್ಕ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀರಾಮನೇ ನನಗೆ ಆ ಯೌವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದನೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಇದರಮೇಲೆ ನಾನು ವಾಲಿಯ ಮಗನಾದುದರಿಂದ ಸುಗ್ರೀವನು ಮೊದಲಿಂದಲೇ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದಾಯಾದದ್ವೇಷವನ್ನಿಟ್ಟಿರುವನು. ಈಗ ಇದೂ ಒಂದು ನೆಪವು ಸಿಕ್ಕಿರುವಾಗ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿಡುವನೆ? ಕ್ರೂರದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿ ಮೊದಲು ನನ್ನನ್ನೇ ಕೊಂದುಬಿಡುವನು.ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರೀವನ ಕೈಯಿಂದ ಸತ್ತರೆ,ಅಲ್ಲಿರತಕ್ಕ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೆಲ್ಲರೂ ಸಹಿಸಲಾರದ ಸಂಕಟದಿಂದ ದುಃಖಿಸುವರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಇದು ಸಮುದ್ರತೀರವಾಗಿ ಪುಣ್ಯಸ್ಥಳವಾಗಿರುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವೆನು." ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಆ ಅಂಗದನ ಮಾತಿಗನುಮೋದಿಸುತ್ತ "ಹೌದು ! ಸುಗ್ರೀವನೇನೋ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕ್ರೂರನು. ರಾಮನೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದಿರುವನು.ನಾವು ಸುಗ್ರೀವನು ನಿಯಮಿಸಿದ್ದ ಕಾಲವನ್ನೂ ಮೀರಿದೆವಲ್ಲದೆ, ಸೀತೆಯನ್ನೂ ಕಂಡುಹಿಡಿಯದೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದುದನ್ನು ಕಂಡರೆ,ಅವನು ರಾಮನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿಯಾದರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದರಮೇಲೆ ತಪ್ಪುಮಾಡಿದವರು ಪ್ರಭುವಿನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳಲೇಬಾರದು. ನಾವು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅವಳ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಮೇಲೆಯೇ ಸುಗ್ರೀವರಾಜನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು.ಹಾಗಿಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯಮರಾಜನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕು." ಎಂದರು. ಹೀಗೆ ಭಯಾರ್ತರಾದ ವಾನರರು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು

ಕೇಳಿ ತಾರನೆಂಬ ಕಪಿಯೂಥಪನು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ “ ಎಲೈ ಕಪಿ ವೀ ರರೆ ? ಹೀಗೇಕೆ ದುಃಖಿಸಿ ಭಯಪಡುವಿರಿ? ನನಗೆ ಬೇರೊಂದುಪಾಯವು ತೋರುವುದು. ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗಿದ್ದರೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಬಿಲದ ಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಬಿಡುವೆವು. ಇದು ಮಾಯಾನಿರ್ಮಿತವಾದು ದರಿಂದ ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಫಲಮೂ ಲಾದಿಗಳೂ,ಪಾನದ್ರವ್ಯಗಳೂ, ಇತರ ಭೋಜ್ಯವಸ್ತುಗಳೂ ಸಮೃದ್ಧವಾ ಗಿರುವುವು. ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಸುಖವಾಗಿ ಬದುಕಿಯೇ ಇರಬಹುದಲ್ಲವೆ ? ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ರಾಮನಿಂದಾಗಲಿ, ಸುಗ್ರೀವನಿಂದಾಗಲಿ; ಕೊನೆಗೆ ದೇವೇಂದ್ರನಿಂ ದಾದರೂ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಭಯವಿಲ್ಲ.” ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ತಾರನು ಅಂ ಗದನ ಮತಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಹೇಳಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಾನರರೆ ಲ್ಲರೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ “ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಮಗೆ ಹಿಂಸೆಯು ತಪ್ಪುವು ದೋ ಹಾಗೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಸಿದರೆ ಸಾಕು!”ಎಂದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಹನುಮಂತನು ಅಂಗದನ ಮತವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ, ಸುಗ್ರೀ ವನಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದೇ ಯುಕ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿದುದು. }

ಚಂದ್ರನಂತೆ ಕಾಂತಿವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ತಾರನು ಈಮಾತನ್ನು ಹೇಳಲು, ಇತರವಾನರರೂ ಅದಕ್ಕೊಪ್ಪಿದುದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ,ಹನುಮಂತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ “ ಓಹೋ ! ಸುಗ್ರೀವನ ವಾನರರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಈಗಲೇ ಅಂಗದನ ವಶವಾದಂತಿದೆ” ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಚಿಂತಾಕುಲಿತನಾಗಿದ್ದ ನು. ವಾಲಿಕುಮಾರನಾದ ಆ ಅಂಗದನಲ್ಲಿ [1] ಗ್ರಹಣಧಾರಣಾದಿಗಳಾದ

---

1 “ಗ್ರಹಣಂಧಾರಣಂಚೈವ ಸ್ಮರಣಂಪ್ರತಿಪಾದನಂ । ಊಹೋಽಪೋಹೋಽರ್ಥ ವಿಜ್ಞಾನಂ ತತ್ವಜ್ಞಾನಂಚಧೀಗುಣಾಃ॥” ಗ್ರಹಿಸುವುದು, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಡುವುದು,ಸಮಯ ಬಂದಾಗ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಬೋಧಿಸುವುದು, ಹೊಸವಿಷಯಗಳನ್ನೂಹಿ ಸಿ ತಿಳಿಯುವುದು,ಮೇಲೆಮೇಲೆ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ ತಿಳಿಯುವುದು.ಇವೆಂಟೂ ಬುದ್ಧಿಯಗುಣಗಳು.

ಬಾಹುಬಲ, ಮನೋಬಲ, ಉಪಾಯಬಲ, ಜನಬಲವೆಂಬಿವು ನಾಲ್ಕುಬಗೆಯಾದ ಬಲಗಳು.

ಅಷ್ಟಗುಣಗಳುಳ್ಳಬುದ್ಧಿಯೂ, ನಾಲ್ಕುವಿಧಗಳಾದ ಬಾಹುಬಲಾದಿಗಳೂ, [1]ದೇಶಕಾಲಜ್ಞಾನವೇ ಮೊದಲಾದ ಚತುರ್ದಶಗುಣಗಳೂ, ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತುಂಬಿರುವುವೆಂದೂ ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು.ಚಂದ್ರನು ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಕಾಂತಿಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ,ಆ ಅಂಗದನೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ತನ್ನ ತೇಜೋಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೂ, ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನತಂದೆಯಾದ ವಾಲಿಗೂ ಎಣೆಯಾಗಿ,ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಭೇದೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಆದರದಿಂದ ಗಿವಿಕೊಟ್ಟುಕೇಳುವ ದೇವೇಂದ್ರನಂತೆ,ತಾರನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಕೇಳುವುದನ್ನೂ ಕಂಡನು.ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಸುಗ್ರೀವನಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಬಳಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರವಿಶಾರದನಾದ ಅಂಗದನು, ಈಗ ಆ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿಯೇ ವೈರಬುದ್ಧಿಯನ್ನಾರೋಪಿಸಿ, ಜಿಹಾಸೆಯಿಂದ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನೂ ಕೇಳಿದನು.ಹನುಮಂತನು ಆ ಅಂಗದನ ಭೇದಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ, ಸುಗ್ರೀವನಿಗನುಕೂಲನನ್ನಾಗಿಯೇ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ನೀತಿಗಳನ್ನುಹೇಳಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಸಾಮವೇ ಮೊದಲಾದ ಚತುರುಪಾಯಗಳಲ್ಲಿ,ಮೂರನೆಯದಾದ ಭೇದೋಪಾಯವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತವಾನರರನ್ನೂ ತನ್ನಮಾತಿನ ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಮೊದಲು ಅಂಗದನಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ, ಅವರು ಅವನ ಮತಕ್ಕೊಪ್ಪದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಹೀಗೆ ವಾನರರು ಅಂಗದನಿಂದ ಭೇದಹೊಂದಿದಮೇಲೆ, ತನ್ನೊಳಗೆ ತಾನು ಸುಳ್ಳುಕೋಪವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು, ಆ ಕೋಪರೂಪವಾದ ದಂಡೋಪಾಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ, ಅದಕ್ಕನುಗುಣಗಳಾದ ಕೆಲವುವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಅಂಗದನಿಗೂ ಭಯವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ, “ಅಂಗದಾ! ನೀನೇನೋ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ತಂದೆಗಿಂತಲೂ ಬ

1 “ದೇಶಕಾಲಜ್ಞತಾ ದಾರ್ಢ್ಯಂ ಸರ್ವಕ್ಲೇಶ ಸಹಿಷ್ಣುತಾ । ಸರ್ವವಿಜ್ಞಾನಿತಾ ದಾಕ್ಷ್ಯ ಮೂರ್ಜಸ್ಸಂವೃತಮಂತ್ರತಾ । ಅವಿಸಂಪಾದಿತಾ ಶೌರ್ಯಂ ಶಕ್ತಿಜ್ಞತ್ವಂಕೃತಜ್ಞತಾ! ಶರಣಾಗತವಾತ್ಸಲ್ಯ ಮಮರ್ಷತ್ವಮಚಾಪಲಂ ॥” ದೇಶಕಾಲಜ್ಞಾನ, ದೃಢಬುದ್ಧಿ, ಕಷ್ಟಸಹಿಷ್ಣುತೆ, ಸರ್ವಜ್ಞತೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಡುವುದು, ಸುಳ್ಳಾಡದಿರುವುದು, ಶೌರ್ಯ, ಇತರರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು, ಕೃತಜ್ಞತೆ, ಶರಣಾಗತ ವಾತ್ಸಲ್ಯ, ತಾಳ್ಮೆ, ಚಾಪಲ ವಿಲ್ಲದಿರುವುದು, ಇಷ್ಟೂ ಚತುರ್ದಶಗುಣಗಳು.

ಹಳ ಸಮರ್ಥನೇ ಸರಿ ! ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಂತೆ ಕಪಿರಾಜ್ಯಭಾರವೆಲ್ಲವ ನ್ನೂ ದೃಢವಾಗಿ ನೀನೂ ವಹಿಸಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದೂ ನಿಜವು. ಆದರೇನು ? ಎಲೈ ವಾನರೇಂದ್ರನೆ ! ಕಪಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಚಂಚಲಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ವರು. ನೀನು ಇಲ್ಲಿರಬೇಕೆಂದು ಇವರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಅ ವರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆ ಗೊಳಪಟ್ಟು ನಿಲ್ಲಲಾರರು. ನಾನು ನಿನ್ನಿದಿರಾಗಿಯೇ ಇದ್ದ ಸ್ಥಿತಿಯ ನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು ಕೇಳು. ಈ ಜಾಂಬವಂತನೂ, ಈ ನಲನೂ, ಈ ಸು ಹೋತ್ರನೂ, ಹೇಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಅನುವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ನಾ ನೂ ಎಂದಿಗೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವೆನೆಂದೆಣಿಸಬೇಡ ! ಈ ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ರನ್ನೂ ಸಾಮದಾನಭೇದಗಳಿಂದಲಾಗಲಿ, ದಂಡೋಪಾಯದಿಂದಾಗಲಿ ಆ ಸುಗ್ರೀವನ ಕಡೆಯಿಂದ ನಿನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಶಕ್ಯ ವಲ್ಲ. ಬಲವಂತನಾದವನು ಬಲಹೀನನೊಡನೆ ಒಂದುವೇಳೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ನೀತಿಜ್ಞರು ಹೇಳುವರೇಹೊರತು,ದುರ್ಬ ಲನಾದವನು ಬಲಾಢ್ಯನೊಡನೆ ವಿರೋಧಿಸುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ಯಾರೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.ಬಲಹೀನನು ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇ ಕಾದುದರಿಂದ,ಅಂತವನು ಬಲಾಢ್ಯನೊಡನೆ ವಿರೋಧವನ್ನು ಮಾಡಕೊಳ್ಳ ಲೇ ಬಾರದು. ಎಲೆ ಅಂಗದಾ! ನಿನಗೆ ಬೇರೆ ಬಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಣೆ ಗಾಗಿ ಯಾವ ಈ ಗುಹೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವೆಯೋ, ತಾರನೂ ಯಾವ ಬಿಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನೋ, ಆಬಿಲವನ್ನು ಭೇದಿಸುವುದು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಾಣಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿ!ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂ ದ್ರನು ಮಯನಮೇಲಿನ ಕೋಪದಿಂದ ಈಬಿಲದಮೇಲೆ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಇದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವಾಗಿ ಕದಲಿಸಿರುವನು.ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನುತನ್ನ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳಿಂದ ಎಲೆಯನ್ನು ಸೀಳುವಂತೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಭೇದಿಸಿಯೇಬಿಡುವನು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನು ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದುದ್ವಾರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಿದನೇಹೊರತು ಬೇರೊಂದನ್ನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.ಈಗ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಕೋಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾದಮೇಲೆ ಈ ಗುಹೆಯು ಛಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗುವುದೆಂದೇ ತಿಳಿ! ಇಂತಹ ಅಸಮಾನಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ,ವಜ್ರದಲಗಿಗೆ ಸಮಾನಗಳಾದ

ಬಾಣಗಳು ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಇರುವುವು. ಅವು ಪರ್ವತಗಳನ್ನಾದರೂ ಭೇದಿಸಬಲ್ಲುವು.ಅವುಗಳಿಗೆ ಈ ಬಿಲವೆಂಬುದು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೆಂದೆಣಿಸುವೆ? ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೀನು ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ವಿರೋಧಿಸಿ ಈ ಬಿಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಉದ್ದೇಶಿಸಿದೆಯಲ್ಲವೆ! ಇದನ್ನು ತಿಳಿದೊಡನೆಯೇ ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟುಹೋಗುವರೆಂದು ತಿಳಿ. ಇವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಬಂದುದುಮೊದಲು,ತಮ್ಮ ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡು ಎಡೆಬಿಡದೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾ ತಕ್ಕಅನ್ನಪಾನಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ ಸುಖಶಯ್ಯೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಹಸಿವುಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಬಳಲಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಿರುವರು. ಈಗ ಇವರಿಗೆ ಇದೊಂದುನೆಪವೂ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ,ಆಕ್ಷಣವೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಹೋಗುವರು. ಇವರು ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋದಮೇಲೆ ನೀನು ಮಿತ್ರಬಾಂಧವರನ್ನಗಲಿ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕಾಗುವುದು. ಆಗ ನೀನುಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿಹೋಗುವ ಹುಲ್ಲಿಗಿಂತಲೂ ಹೀನನಾಗುವೆ. ಇಷ್ಟೇಅಲ್ಲದೆ ಅತಿತೀಕ್ಷ್ಣಗಳಾಗಿಯೂ, ವೇಗವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ, ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಇದಿರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಲಸಾಧ್ಯಗಳಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಭಯಂಕರಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಬಾಣಗಳು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ನಿನ್ನನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಕೊಂದುಬಿಡುವುವು. ಈಗಲೂ ನೀನು ನನ್ನೊಡನೆ ಬಂದು, ವಿನೀತನಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತಿದ್ದರೆಮಾತ್ರ, ಸುಗ್ರೀವನು ನಿನ್ನನ್ನು ಯೌವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರಿಸಿರುವನಲ್ಲದೆ, ಮುಂದೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಮುಖ್ಯವಾನರರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವನು. ನಿನ್ನಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲ.ಧರ್ಮಾತ್ಮನು.ಯಾವಾಗಲೂ ಪರರಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನು. ಪಾಪರಹಿತನು. ದೃಢವ್ರತವುಳ್ಳವನು. ಶುದ್ಧಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವನು. ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ತಪ್ಪುವವನಲ್ಲ. ನೀನು ಅವನನ್ನೇ ದ್ವೇಷಿಯೆಂದೆಣಿಸಿದೆಯಲ್ಲಾ! ಪ್ರಬಲಕಾರಣವಿದ್ದಹೊರತು ಎಂದಿಗೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಅಸಾಧಾರಣಪ್ರೀತಿಯಿರುವುದರಿಂದ, ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನೇ ಕೋರುತ್ತಿರುವನು. ಅವನ ಪ್ರಾಣಗಳೇ ನಿನ್ನತಾಯಿಗೆ ವಶಗಳಾಗಿರುವುವು. ನೀನು ಅವಳ ಮಗನಾದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೂ ನೀನು ಮಗನಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಬೇರೆಸಂತಾ

ನವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಅವನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಬೇಕಾದುದೇ ಉಚಿತವು" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತುನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಅಂಗದಾದಿವಾನರರು ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಹನುಮಂತನು ವಿನಯದಿಂದಲೂ, ಧರ್ಮದಿಂದಲೂ, ರಾಜಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಂಗದನು ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೈವಾಯುಪುತ್ರನೆ! ನೀನು ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಗುಣಾಢ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೆ? ಎಂದಿಗೂ ಹಾಗೆಣಿಸಬೇಡ! ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯಾಗಲಿ, ದೇಹಶುದ್ಧಿಯಾಗಲಿ, ಅಂತಃಕರಣಶುದ್ಧಿಯಾಗಲಿ, ದಯಾಳುತ್ವವಾಗಲಿ, ಋಜುಸ್ವಭಾವವಾಗಲಿ, ವಿಕ್ರಮಶೌರ್ಯಾದಿಗಳಾಗಲಿ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ಧರ್ಮಭ್ರಷ್ಟನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ನಿದರ್ಶನವೇಕೆ? ಯಾವನು ತನ್ನ ಹಿರಿಯಣ್ಣನು ಬದುಕಿರುವಾಗಲೇ, ಅವನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾಗಿ, ಧರ್ಮದಿಂದ ತನಗೆ ತಾಯಿಯಂತೆಯೇ ಇರುವ ತಾರೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ,ಲೋಕಜಿಗುಪ್ಸಿತವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿರುವನೋ,ಅವನನ್ನು ಹೇಗೆ ಧರ್ಮಜ್ಞನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು? ಇದಲ್ಲದೆ ಅವನು, ತನ್ನಣ್ಣನು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರುವಂತೆ ನಿಯಮಿಸಿ, ರಾಕ್ಷಸನೊಡನೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಲದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಮೇಲೆ,ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳಿಂದ ಆ ಬಿಲದ್ವಾರವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಬಂದವನಲ್ಲವೆ? ಹೀಗೆ ಕಪಟಕಾರ್ಯವನ್ನುಮಾಡಿದ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿಷ್ಕಪಟಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮತ್ತು ರಾಮನೊಡನೆ ತಾನು ಸಖ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದಾಗಿ ಕೈಹಿಡಿದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ತನಗುಪಕಾರಿಯಾದ ಆ ರಾಮನವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪಿ ಕಾಮಮೋಹಿತನಾಗಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟ ಆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆತಪ್ಪದವನೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬಹುದು?ಇವನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಭಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿಯೋಗಿಸಿರುವನೇ ಹೊರತು, ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಈಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದವನಲ್ಲ. ಅವನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೆಲ್ಲಿಯದು? ತನ್ನಣ್ಣನನ್ನೇ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸಿದ ಪಾಪಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ,ಉಪಕಾರಿಯಾದ

ರಾಮನವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಡಿದಮಾತಿಗೆತಪ್ಪಿದ ಕೃತಘ್ನನಾಗಿಯೂ, ಚಪಲಚಿತ್ತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸುಗ್ರೀವನಲ್ಲಿ,ಬದುಕಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯುಳ್ಳ ಯಾವಸಾಧುವಿಗೆ ತಾನೇ ನಂಬಿಕೆಯು ಹುಟ್ಟುವುದು. ಸುಗ್ರೀವನು ಗುಣವಂತನಾಗಲಿ, ಗುಣಹೀನನಾಗಲಿ,ಮುಂದೆ ತನ್ನಮಗನಿಗೆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವನೇಹೊರತು,ಅವನ ವೈರಿಯ ಮಗನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಣದಿಂದುಳಿಸುವನೆ!ಎಲೆ ಹನುಮಂತನೆ! ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈಗ ನಾನು ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವನಾದೆನು. ಆ ಸುಗ್ರೀವನಿಂದ ತಲೆತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಋಕ್ಷಬಿಲದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಬಿಡಬೇಕೆಂದು,ನಾನು ಅವನಕಡೆಯವರಾದ ನಿಮ್ಮೊಡನೆಮಾಡಿದ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯೂ ಹೊರಕ್ಕೆಬಿದ್ದಿತು.ಈಗ ನಾನು ಅವನ ರಾಜಾಜ್ಞೆಗೆ ತಪ್ಪಿದ ಮಹಾಪರಾಧಿಯೂ ಆಗಿರುವೆನು.ಸಮಸ್ತವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗಿಂತಲೂ ನಾನು ದುರ್ಬಲನು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನು ಸೇರಿ ನಾನು ಹೇಗೆಬದುಕಿರಬಲ್ಲೆನು? ಸುಗ್ರೀವನು ಗೂಢವಾಗಿ ವಂಚಿಸತಕ್ಕವನು. ಕ್ರೂರನು. ಘಾತುಕನು. ರಾಜ್ಯದಾಸೆಯಾದರೋ ಅವನಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿ ಹೋಗಿರುವುದು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅವನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ನೇಣುಹಾಕಿಯೋ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿಯೋಕೊಂದೇಬಿಡುವನು. ಹಾಗೆ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಸಾಯುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವೇ ನನಗೆ ಮೇಲೆಂದು ತೋರಿರುವುದು.ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈವಾನರರೇ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನನಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಇಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ನೀವು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಮಾಡಿ ಹೇಳುವೆನು. ನಾನುಮಾತ್ರಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬರುವವನಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವೆನು. ಇಲ್ಲಿನ ಮರಣವೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ,ನೀವು ಅವರಿಗೆನನ್ನಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ನಾನು ಅವರಕ್ಷೇಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು. ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕತಂದೆ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ, ಚಿಕ್ಕಮ್ಮನಾದ ರುಮೆಗೂ.ನನ್ನಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಬಿಡಿರಿ! ನನ್ನತಾಯಿಯಾದ ತಾರೆಯನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ನನ್ನ ಪ್ರಣಾಮವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ! ಅವಳು ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವಳು. ಯಾವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಳ ಕನಿಕರವುಳ್ಳವಳು. ಅಲ್ಲಿ ನಾನು ಸತ್ತುದನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ನಿಜವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವಳು".

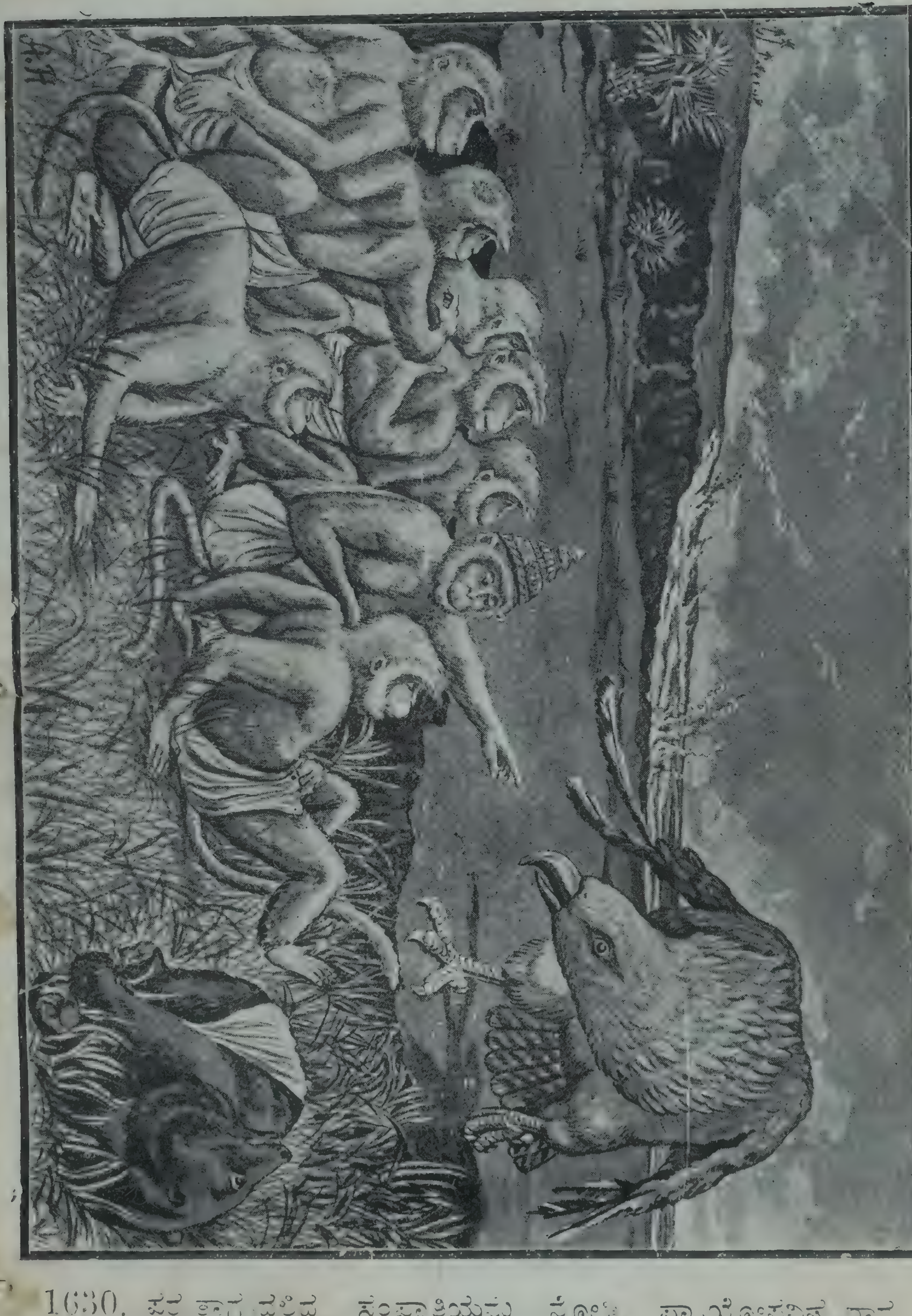
ಎಂದನು. ಇಷ್ಟುಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೊಡನೆಯೇ, ಅಂಗದನು ವೃದ್ಧರಾದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ದುಃಖದಿಂದ ಗೋಳಿಡುತ್ತ ನೆಲದಮೇಲೆ ದರ್ಭೆಯನ್ನು ಹಾಸಿಕೊಂಡು ಮಲಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ನೋಡುತಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸಂಕಟದಿಂದ ರೋದಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಸಿಬಿಸಿಯಾದ ಕಣ್ಣೀರು ಬೀಳುತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿ,ವಾಲಿಯನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ ಅಂಗದನಸುತ್ತಲೂಸೇರಿ ತಾವೂ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಅಂಗದನ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿದು,ತಮಗೂ ಮರಣವೇ ಯುಕ್ತವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ,ಆಚಮನವನ್ನುಮಾಡಿ,ಶುದ್ಧರಾಗಿ ಬಂದು ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ರವಾಗಿ ದರ್ಭೆಗಳನ್ನು ಹರಡಿ ಆ ಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರತೀರದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿದರು. ಹೀಗೆ ಮಲಗಿದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು, ರಾಮನು ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಬಂದುದನ್ನೂ, ದಶರಥನ ಮರಣವನ್ನೂ, ಖರದೂಷಣಾದಿಗಳ ವಧವನ್ನೂ, ಸೀತಾಪಹರಣವನ್ನೂ, ಜಟಾಯುವಧವನ್ನೂ, ವಾಲಿವಧವನ್ನೂ, ಸುಗ್ರೀವನು ಸಂಕೇತಕಾಲವನ್ನು ಮೀರಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನಿಗುಂಟಾದ ಕೋಪವನ್ನೂ, ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ವಾನರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ ಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಕೊನೆಗೆ ತಮಗುಂಟಾದ ಈ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವೆಂಬ ಮಹಾಭಯವನ್ನೂ, ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮಲಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಪರ್ವತಾಕಾರವುಳ್ಳ ಆ ಮಹಾಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅದರಿಂದ ಹೊರಟ ದೊಡ್ಡಕಲಕಲಧ್ವನಿಯು ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಲು, ಮೇಘಗರ್ಜನೆಗಳಿಂದುಂಟಾಗುವ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಂತೆ ಅಲ್ಲಿನಗುಹೆಗಳಿಂದ ದೊಡ್ಡಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯು ಹೊರಟಿತು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಸಂಪಾತಿಯು ಬಂದುದು. ಆತನನ್ನು ನೋಡಿ ವಾನರರು ದುಃಖದಿಂದ ಸಂಭಾಷಿಸಿದುದು. }

ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಯಾವ ಪರ್ವತಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಪವಿಷ್ಟರಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದರೋ,ಆಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಪಾತಿಯೆಂಬ ಗೃಧ್ರರಾಜನೊಬ್ಬ

ನುಸೇರಿದ್ದನು. ಇವನು ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಜ್ಯೇಷ್ಠಸಹೋದರನು. ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿದವನು. ಶ್ರೀಮಂತನು.ಚಿರಜೀವಿಯು. ಆ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಗುಹೆಯುಲ್ಲಿರುತಿದ್ದ ಈ ಗೃಧ್ರರಾಜನು, ವಾನರರ ಗದ್ದಲವನ್ನುಕೇಳಿ ಆ ಗುಹೆಯಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪ್ರಾಯೋಪವಿಷ್ಟರಾಗಿದ್ದ ಆ ವಾನರರನ್ನು ಕಂಡನು. ಈ ಕಪಿಗಳನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ತನಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಆಹಾರವು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಹಿಗ್ಗುತ್ತ,ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು, "ಆಹಾ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೈವವೇ ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನೂ ವಹಿಸುವುದೆಂಬುದು ನಿಜವು. ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಗ ನನಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಭಕ್ಷ್ಯವು ದೈವವಶದಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದು. ನನ್ನಿಂದ ಯಾವಪ್ರಯತ್ನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ದೈವಿಕವಾಗಿ ಇದು ನನಗೆ ಲಭಿಸಿತು. ಕೊಬ್ಬಿದ ಮೈಯುಳ್ಳ ಈ ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಕೊಂದು ಭಕ್ಷಿಸಿಬಿಡುವೆನು" ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮುಂದೆಬಂದನು. ಹೀಗೆ ಆಹಾರಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಸಂಪಾತಿಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಂಗದನು ಮಹಾಭಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕುರಿತು, "ಆಹಾ! ವಾನರರಾದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೂರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಯಮನೇ ಗೃಧ್ರವೇಷದಿಂದ ಬಂದಿರುವಂತಿದೆ! ಸೀತೆಯೆಂಬ ನೆಪದಿಂದ ಈಗ ನಾವು ಯಮನ ಕೈಗೂ ಸಿಕ್ಕಬೇಕಾಯಿತೆ? ನಾವು ರಾಮನ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ನಡೆಸಲಿಲ್ಲ. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ಮೀರಿದೆವು. ಅಯ್ಯೋ! ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾದ ವಿಪತ್ತು ಬಂದೊದಗಿತಲ್ಲಾ! ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ಹಿಂದೆ ಗೃಧ್ರರಾಜನಾದ ಜಟಾಯುವು ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೀವೂ ಕೇಳಿಬಲ್ಲಿರಷ್ಟೆ? ಆ ಜಟಾಯುವಿನಂತೆಯೇ ತಿರ್ಯಗ್ಜಂತುಗಳು ಮೊದಲಾಗಿ ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೂ ಬಿಡುತ್ತಿರುವುವು. ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳೂ, ಸ್ನೇಹಕ್ಕೂ, ಕಾರುಣ್ಯಕ್ಕೂ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು, ಬೇರೆಬೇರೆವಿಧದಿಂದ ರಾಮನಿಗೆ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮಜ್ಞನಾದ ಜಟಾಯುವೂಕೂಡ ಆ ರಾಮನಿಗೆ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ ಬಂದು, ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟನು.

1630. ಪರ್ವತಾಗ್ರದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಪಾತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಪ್ರಾಯೋಪವಿಷ್ಟರಾದ
ವಾನರರು ಭಯಪಟ್ಟರು.

ಇದೊಂದು ವಿಧದಿಂದ ಅವನೂ, ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ಈಗ ನಾವೂ ರಾಮಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಸಾಕಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನಮಗೆ ಜೀವದಾಸೆಯೇ ಹೋಯಿತು. ಕೊನೆಗೆ ಈ ದುರ್ಗಮಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದೆವು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನಾವು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆದರೇನು? ರಾವಣನಿಂದ ಹತನಾದರೂ, ಗೃಧ್ರರಾಜನಾದ ಆ ಜಟಾಯುವೊಬ್ಬನೇ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಯೆಂದೆಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮಂತೆ ಅವನು ಸುಗ್ರೀವನ ಭಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಸುಖವಾಗಿ ಸತ್ತುದಲ್ಲದೆ, ರಾಮನ ಕೈಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿದನು.[1] ಜಟಾಯುವು ಹತನಾದುದೊಂದು; ದಶರಥರಾಜನ ಮರಣವೊಂದು; ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿದುದೊಂದು; ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಾನರರಾದ ನಮ್ಮಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ ಸಂಚಕಾರವಾಯಿತು. ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಸೀತೆಯೊಡನೆ ವನವಾಸಮಾಡಿದುದೂ, ರಾಮಬಾಣದಿಂದ ವಾಲಿಯು ಹತನಾದುದೂ, ರಾಮನ ಕೋಪದಿಂದ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಿಗುಂಟಾದ ವಿನಾಶವೂ, ಈ ವಿಪರೀತಗಳೆಲ್ಲವೂ ದಶರಥನು ಕೈಕೇಯಿಗೆ ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದಲೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದುವು." ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಅಂಗದನು ಹೇಳುತಿದ್ದ ದುಃಖವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಧೀಮಂತನಾದ ಆ ಗೃಧ್ರರಾಜನು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮುಂದೆ ಸರಿದು,ಅಲ್ಲಿ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ದೈನ್ಯದಿಂದ ಮಲಗಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ, ಕದಲಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿಸಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿದನು. ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಕೊಕ್ಕುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಗಂಭೀರವಾದ ಮಹಾಧ್ವನಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಗೃಧ್ರರಾಜನು, ಅಂಗದನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ "ಓಹೋ! ಇದೇನು! ನನಗೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯನಾದ ಆ ಜಟಾಯುವಿನ ವಧವನ್ನು ಹೇಳುವವನಾರು? ಈ ಮಾತು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಡುಗಿಸುವಂತಿದೆಯಲ್ಲಾ? ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ರಾವಣನಿಗೂ, ಜಟಾಯುವಿಗೂ

---

1 ಜಟಾಯುವು ಹತನಾಗದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಂದಲೇ ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತಾವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿಯುತಿತ್ತೆಂದೂ, ಅಥವಾ ದಶರಥನು ಸಾಯದಿದ್ದರೆ ರಾಮನಕಷ್ಟವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಾನೇ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಗಾದರೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತಿದ್ದನೆಂದೂ ಇಲ್ಲಿ ವಾನರರ ಆಶಯವು.

ಯುದ್ಧವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯ ಸಹೋದರನ ಹೆಸರು ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಎಲೈ ವಾನರರೇ! ನೀವು ದಯೆ ಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಈ ದುರ್ಗಮವಾದ ತಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿಸುವಿರಾ! ಗುಣಜ್ಞನಾಗಿಯೂ, ಪರಾಕ್ರಮಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿದವನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಸಹೋದರನ ಹೆಸರು ಬಹುಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಗ ನನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ಅವನ ಶ್ಲಾಘನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ! ಆ ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಜಟಾಯುವು ಹೇಗೆ ಹತನಾದನೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ಗುರುಜನಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಆ ಶ್ರೀರಾಮನು, ಯಾವನ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪುತ್ರನೋ, ಆ ದಶರಥನಿಗೆ ನನ್ನ ತಮ್ಮನು [1]ಮಿತ್ರನೆಂಬುದು ಹೇಗೆ? ಎಲೈ ವಾನರರೇ! ಸೂರ್ಯತಾಪದಿಂದ ನನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳೆರಡೂ ಬೆಂದುಹೋಗಿರುವುವು. ಇಲ್ಲಿಂದ ನಾನು ಇಳಿಯಲಾರೆನು. ನೀವು ದಯಮಾಡಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೆಳಗಿಳಿಸಬೇಕು." ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತಾರನೆಯಸರ್ಗವು.

{ ವಾನರರು ಸಂಪಾತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದುದು. }

ಸಂಪಾತಿಯು ದುಃಖದಿಂದ ಕುಗ್ಗಿದ ಕಂಠವುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈ ವಾನರರ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಮೊದಮೊದಲು ಅವನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯೇ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವನೋ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಯೆಂದೇ ಶಂಕಿಸುತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶದಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಗೃಧ್ರನನ್ನು ನೋಡಿ, ತಮ್ಮ ಜೀವದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ‹‹ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಈ ಪಕ್ಷಿಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸದಿರದು."ಎಂದು ಅದರವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರವಾದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಇಟ್ಟ

---

1 ದಶರಥನಿಗೆ ಜಟಾಯುವು ಮಿತ್ರನೆಂಬುದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಅಂಗದನು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೂ, ಈಗ ಸಂಪಾತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆದಿಂದ ಅಂಗದನು ಆ ವಿಷಯವನು ಸೂಚಿಸಿರಬೇಕೆಂದೇ ಊಹ್ಯವು.

ದ್ದರು. ಕೊನೆಗೆ ಅವರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತ "ಮೊದಲೇ ನಾವು ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶದಿಂದ ಸಾಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವೆವಲ್ಲವೆ ? ಈ ಹಕ್ಕಿಯೂ ನಮ್ಮನ್ನು ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಈಗಲೇ ಇದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನುಂಗಿಬಿಟ್ಟರೆ, ನಾವು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡಬಹುದಾದುದರಿಂದ, ನಮ್ಮ ಕಷ್ಟವೇ ತಪ್ಪುವುದು. ನಾವು ಉದ್ದೇಶಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ಇನ್ನು ಈ ಹದ್ದಿಗಾಗಿ ನಾವು ಭಯಪಡಬೇಕಾದುದೇನು? ಎಂದು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು,ನಿರ್ಭಯರಾಗಿ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ಗೃಧ್ರರಾಜನನ್ನು ಪರ್ವತಶಿಖರದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಅಂಗದನು ಸಂಪಾತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ "ಎಲೈ ಗೃಧ್ರರಾಜನೆ ! ಮಹಾಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿಯೂ, ಧಾರ್ಮಿಕನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಋಕ್ಷರಜಸ್ಸೆಂಬ ವಾನರರಾಜನೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಅವನು ನನ್ನ ಅಜ್ಜನು. ಅವನಿಗೆ ನೂರುಕೋಟಿಪುರುಷರ ಬಲವುಳ್ಳ ವಾಲಿಸುಗ್ರೀವರೆಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠನಾದ ವಾಲಿಯೇ ನನ್ನ ತಂದೆಯು. ಅವನು ವಾನರರಾಜನಾಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋಪ್ರಸಿದ್ಧಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿರುವನು. ಹೀಗಿರಲು ಅತ್ತಲಾಗಿ ಈ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ನಾಥನಾಗಿಯೂ, ಶ್ರೀಮಂತನಾಗಿಯೂ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾರಥನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದಶರಥಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನೆಂಬವನು, ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಮಾತನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ತಮ್ಮನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ, ಭಾರ್ಯೆಯಾದ ವಿದೇಹಪುತ್ರಿಯನ್ನೂ ಸಂಗಡಕರೆದುಕೊಂಡು ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಅವರು ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ರಾವಣನೆಂಬವನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕದ್ದುಯ್ದನು. ರಾಮನ ತಂದೆಗೆ ಮಿತ್ರನಾದ ಜಟಾಯುವೆಂಬ ಗೃಧ್ರರಾಜನೊಬ್ಬನು ಆ ವಿದೇಹರಾಜಪುತ್ರಿಯು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕದ್ದುಯ್ಯಲ್ಪಡುವುದನ್ನು ಕಂಡನು. ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಆತನು ರಾವಣರಥವನ್ನುಮುರಿದು ಅವನನ್ನಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಆ ಜಟಾಯುವು ಬಹಳವೃದ್ಧನಾದುದರಿಂದ, ರಾವಣನೊಡನೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಹೋ

ರಾಡುತಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಬಳಲಿ, ರಾವಣನಿಂದ ಹತನಾದನು. ಆ ಗೃಧ್ರರಾಜನು ಪ್ರಬಲನಾದ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಹತನಾದುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಾರಣವು. ಕೊನೆಗೆ ಜಟಾಯುವು ರಾಮನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತನಾಗಿ ಉತ್ತಮಗತಿಯನ್ನೇ ಹೊಂದಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೆಂಬ ನನ್ನ ಚಿಕ್ಕತಂದೆಯೊಡನೆ ರಾಮನು ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬಳೆಸಿ, ಅವನಪ್ರೀತಿಗಾಗಿ ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದನು. ಸುಗ್ರೀವನು ಮೊದಲಿಂದಲೇ ನನ್ನ ತಂದೆಯೊಡನೆ ವಿರೋಧಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಇಷ್ಟಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಇರುತಿದ್ದನು. ರಾಮನು ವಾಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದಮೇಲೆ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ವಾನರರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ರಾಮನಿಂದ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ರಾಮಕಾರ್ಯ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ರಾಮನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ನಾವು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆವು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾಣಲಾರೆವೋ ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ದಂಡಕಾರಣ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎಷ್ಟೋ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಸುತ್ತಿನೋಡಿದೆವು. ಕೊನೆಗೆ ದಾರಿತಿಳಿಯದೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬತಾಪಸಿಯ ಬಿಲವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿಬಿಟ್ಟೆವು. ಮಯನ ಮಾಯೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಆ ಬಿಲವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ರಾಜನು ನಮಗೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಒಂದುತಿಂಗಳಕಾಲವೂ ಕಳೆದುಹೋಯಿತು. ಈ ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಭಯಕ್ಕಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನಬಳಿಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋಗಲಾರದೆ, ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾವು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಹೋದರೂ ರಾಮನಾಗಲಿ, ಸುಗ್ರೀವನಾಗಲಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಾಗಲಿ ಕೋಪಗೊಂಡರೆ ನಮಗೆ ಉಳಿಗಾಲವಿಲ್ಲವು." ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೇಳನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ಸಂಪಾತಿಯು ಸೀತೆಯಿರುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಾನರರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು. }

ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ ವಾನರರು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂಪಾತಿಯು, ತಾನೂ ದುಃಖದಿಂದ ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಬಿ

ಡುತ್ತ,ಉಚ್ಚಧ್ವನಿಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು. "ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಲಾಢ್ಯನಾದ ರಾವಣನಿಂದ ಹತನಾದನೆಂದುನೀವು ಹೇಳಿದ ಜಟಾಯುವು ನನಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಮ್ಮನು. ಆಹಾ!ನನ್ನ ಪ್ರಿಯಸಹೋದರನನ್ನು ರಾವಣನು ಕೊಂದುದಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳುತಿದ್ದರೂ, ಮುಪ್ಪಿನಿಂದಲೂ,ರೆಕ್ಕೆಯಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ ಕೈಸಾಗದ ನಾನು ಅದನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕಾಗಿದೆಯಲ್ಲಾ!ಹಾ! ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ವೈರಿಯಾದ ರಾವಣನನ್ನುಕೊಂದು ಹಗೆಯನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಈಗ ನನಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋಯಿತೆ!ನಾನೇನು ಮಾಡಲಿ!ಹೀಗೆನನ್ನಗರಿಗಳು ಬೆಂದುಹೋಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ!ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವೃತ್ರಾಸುರನ ವಧವು ನಡೆದಾಗ, ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಾದ ನಾವಿಬ್ಬರೂ, ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರಿಗಿರುವ ವೇಗದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಹಟದಿಂದ, ಸಹಸ್ರಕಿರಣಗಳಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುವ ಸೂರ್ಯನ ಸಮೀಪದವರೆಗೆ ಹಾರಿಹೋದೆವು. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿ ಮಂಡಲಗತಿಯಿಂದಲೇ ತಿರುಗುತ್ತ, ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಹುದೂರವನ್ನು ಕಳೆದುಹೋದೆವು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಆಕಾಶಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದನು.ಅವನ ತಾಪವೂ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು,ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಜಟಾಯುವು ಆ ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪಕ್ಕೆ ತಾಳಲಾರದೆ ಕಂದಿಹೋದನು. ಹೀಗೆ ಸೂರ್ಯಕಿರಣದಿಂದ ಬೆಂದುಹೋಗುತ್ತಿರುವ ತಮ್ಮನನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಮರುಕಹುಟ್ಟಿತು.ಆಗ ನಾನು,ನನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದಆತನನ್ನು ಬಿಸಿಲಿಗೆ ತಾಗದಂತೆ ಮರೆಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡೆನು.ಆದರಿಂದ ನನ್ನರೆಕ್ಕೆಗಳೆರಡೂ ಬೆಂದುಹೋದುವು. ಆಗಲೇ ನಾನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಈ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದೆನು. ಇದುವರೆಗೆ ಆ ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಗತಿಯೇನಾಯಿತೆಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ರೆಕ್ಕೆಮುರಿದು ಇಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವೆನು."ಎಂದನು. ಸಂಪಾತಿಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಯುವರಾಜನಾದ ಅಂಗದನು ಆ ಸಂಪಾತಿಯನ್ನುಕುರಿತು "ಓಹೋ!ನೀನು ಆ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಅಣ್ಣನೆ? ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಆಡುತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದುವೆ? ನೀನು ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಸಹೋದರನಾಗಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನಗೂ ರಾವಣವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿದಿರಬಹುದು. ಆ ರಾಕ್ಷಸ

ನೆಲ್ಲಿರುವನೆಂಬುದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಕೃಪೆಯಿಟ್ಟು ನಮಗೆ ತಿಳಿಸು. ಮುಂದೆಬರುವ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಅಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಆ ನೀಚರಾಕ್ಷಸನು ವಾಸಮಾಡುವ ಸ್ಥಳವು, ಸಮೀಪವಾದರೂ, ದೂರವಾದರೂ ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಹೇಳು."ಎಂದನು. ಆಗ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಸಂಪಾತಿಯು ತನ್ನ ಗುಣಕ್ಕನುರೂಪವಾಗಿ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರ ಕಿವಿಗಳಿಗೂ ಅಮೃತವರ್ಷವನ್ನು ಕರೆದಂತೆ ಬಂದಾನೊಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು, ‚‚ಎಲೈ ವಾನರರೇ! ನಾನಾದರೋ ಪರಮವೃದ್ಧನು. ಕೇವಲತಿರ್ಯಕ್ಜಂತುವಾದ ಗೃಧ್ರವಾಗಿರುವೆನು. ರನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳೂ ಬೆಂದುಹೋಗಿರುವುವು.ನನ್ನ ವೀರ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಉಡುಗಿಹೋದುವು. ನನ್ನಿಂದ ಯಾವಕಾರ್ಯವಾದೀತು?ನಾನುಯಾರಿಗೆ ಯಾವಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು? ಆದರೆ ವಾಙ್ಮಾತ್ರದಿಂದಲಾದರೂ ಈಗ ರಾಮನಿಗೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಲಾರೆನೆ!ಎಲೈ ವಾನರರೆ!ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ‚‚ರಾವಣವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನೀನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದರೆ ತಿಳಿಸು"ಎಂದು ಹೇಳಿದಿರಲ್ಲವೆ? ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದುದೊಂದೂ ಇಲ್ಲವು. ನಾನು ವರುಣಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆನು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ಸಾಧಿಸಿದ ಊರ್ಧ್ವಲೋಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂಬಲ್ಲೆನು. ದೇವಾಸುರರಯುದ್ಧಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿರುವೆನು. ಅಬ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಮೃತಮಥನವನ್ನೂ ಕಂಡಿರುವೆನು. ಈಗ ನೀವು ಬಂದಿರುವುದು ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವಾದುದರಿಂದ,ನಾನೂ ಆಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕು. ಆದರೆ ಮುಪ್ಪಿನಿಂದ ನನ್ನತೇಜಸ್ಸೂ ಕುಂದಿಹೋಯಿತು. ನನ್ನಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಲವು ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ನನ್ನ ದೇಹದ ಅವಯವಗಳೂ ಬಿಗಿತಪ್ಪಿದುವು. ಈಗ ಕೆಲವುದಿನಗಳ ಕೆಳಗೆ ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನು, ರೂಪಸಂಪನ್ನೆಯಾಗಿಯೂ, ಆಭರಣಭೂಷಿತೆಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಒಬ್ಬಯುವತಿಯನ್ನು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡೆನು. ಆಗ ಅವಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ‚‚ರಾಮಾ!ರಾಮಾ!!" ಎಂದೂ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ‚‚ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ!ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ!!ಎಂದೂ ಆಕ್ರೋಶಿಸುತ್ತ,ತಾನುತೊಟ್ಟಿದ್ದ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೆಸೆದು,ರಾವಣನ ಕೈಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದ

ಕ್ಕಾಗಿ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನೊದರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಪರ್ವತಾಗ್ರದಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿಯು ಪ್ರಸರಿಸುವಂತೆಯೂ, ಮೇಘದಲ್ಲಿ ಮಿಂಚು ಹೊಳೆಯುವಂತೆಯೂ, ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಕಪ್ಪಾದ ಮೈಮೇಲೆ,ಅವಳು ಧರಿಸಿದ್ದ ಪಟ್ಟೆಮಡಿಯ ಸೆರಗುಹಾರುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡೆನು.ರಾಮನ ಹೆಸರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೂಗುತಿದ್ದುದರಿಂದ,ಅವಳೇ ಸೀತೆಯೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುವುದು. ಆ ರಾಕ್ಷಸನಿರುವ ಸ್ಥಳವಾವುದೆಂಬುದನ್ನೂ ನಿಮಗೆ ಹೇಳುವನು ಕೇಳಿರಿ ! ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಸಾಕ್ಷಾದ್ವಿಶ್ರವಸ್ಸಿನ ಮಗನು. ಕುಬೇರನಿಗೆ ಒಡಹುಟ್ಟಿದವನು. ಅವನು ಲಂಕೆಯೆಂಬಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವನು.ಅವನಿಗೆ ರಾವಣನೆಂದು ಹೆಸರು. ಇದೋ! ಇತ್ತಲಾಗಿ ಈ ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ನೂರುಗಾವುದಗಳ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದಾನೊಂದು ದ್ವೀಪವಿರುವುದು.ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಸುಂದರವಾದ ಆ ಲಂಕಾನಗರವಿರುವುದು. ವಿಶ್ವಕರ್ಮನೇ ಅದನ್ನು ಅತ್ಯುರಮಣೀಯವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಿನ್ನದ ಜಗಲಿಗಳುಳ್ಳ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ಒಂದುಮಹಾದ್ವಾರವಿರುವುದು. ಅದರಸುತ್ತಲೂ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಜ್ವಲಿಸುವ ಮಹಾಪ್ರಾಕಾರವಿರುವುದು. ಆ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಿದೇಹಪುತ್ರಿಯು ಮೊದಲು ತಾನು ಧರಿಸಿದ್ದ ಆ ಕಾಶೇಯವಸ್ತ್ರದೊಡನೆ ದುಃಖಿತೆಯಾಗಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಳು. ರಾವಣನ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಘೋರರಾಕ್ಷಸಿಯರು ಅವಳಮೇಲೆ ಕಾವಲಿರುವರು. ಅಲ್ಲಿಗೆಹೋದರೆ ನೀವು ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಆಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಸುತ್ತಲೂ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪರಿವೃತವಾದುದರಿಂದ, ಆ ಲಂಕೆಯು ಶತ್ರುಗಳ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದು. ನೀವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೂರುಗಾವುದಗಳವರೆಗೆ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿ, ಅದರ ದಕ್ಷಿಣತೀರಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ, ಆಗ ರಾವಣನನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಎಲೈವಾನರರೆ! ನೀವು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಆ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿರಿ! ಅಲ್ಲಿಗೆಹೋದರೆ ನೀವು ಸುಖವಾಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವಿರೆಂದು ನನ್ನ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಕುಳಿಂಗಗಳೂ, ಮತ್ತು ಅವುಗಳಂತೆ ಧಾನ್ಯಜೀವಿಗಳಾದಕೆಲವು ಪಕ್ಷಿಗಳೂ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿರುವ ಮೊದಲನೆಯದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುವು. ಕಾಗೆಗಳೂ, ಫಲಮೂಲಗಳಿಂದ ಜೀವಿಸುವ ಇತ

ರಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ದಾರಿಯು ಎರಡನೆಯದು. ನೀರುಕಾಗೆಗಳೂ, ಕ್ರೌಂಚಗಳೂ,ಗೊರವಂಕಗಳೂ ಅದಕ್ಕೆಮೇಲೆ ಮೂರನೆಯದಾರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಹೋಗುವುವು. ಗಿಡಗಗಳು ನಾಲ್ಕನೆಯದಾರಿಯನ್ನೂ, ಹದ್ದುಗಳು ಐದನೆಯದಾರಿಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಹೋಗುವುವು. ಬಲದಲ್ಲಿಯೂ, ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ರೂಪಯೌವನಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಹಂಸಗಳ ದಾರಿಯು ಆರನೆಯದು. ವಿನತೆಯ ಮಕ್ಕಳೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಅರುಣಗರುಡರವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ, ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಾದ ಏಳನೆಯಮಾರ್ಗವುಂಟು. ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ! ನಾನೂ,ನನ್ನಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರೂ, ವಿನತಾಪುತ್ರನಾದ ವರುಣನಿಂದ ಜನಿಸಿದವರು. ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಏಳನೆಯ ದಾರಿಯು. ನಾನು ಈಗ ಇಲ್ಲಿದ್ದರೂ.ನನಗೆ ಗರುಡನಂತೆ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿಯೂ ಅವನಂತೆಯೇ ಮಹಾಬಲವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಂದಲೇನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನೂ, ರಾವಣನನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಆಹಾರಬಲದಿಂದಲೂ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ನಮ್ಮದೃಷ್ಟಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೂರುಗಾವುದಗಳವರೆಗೆ ಪ್ರಸರಿಸುವುದು. ಕೋಳಿಗಳಿಗೆ ಅವುಗಳ ಕಾಲಿನ ತಳದಲ್ಲಿಯೇ ದೈವದಿಂದ ವೃತ್ತಿಯು ಕಲ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ,ನಮಗೆ ಬಹುದೂರದಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನುಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯು ದೈವವಿಹಿತವಾಗಿರುವುದು. ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದು ನಿಂದಿತಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನನ್ನು ಈಗ ನೀವೇರಾಮನಕೈಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದರೆ, ನಾನೂ ನನ್ನ ತಮ್ಮನವಿಷಯವಾಗಿ ಆ ರಾವಣನಮೇಲೆ ಹಗೆ ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನುಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುವುದು.ಈಗ ನೀವು ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವೇನೆಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ನೋಡಬೇಕು. ನೀವು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದಮೇಲೆ, ಸೀತೆಯನ್ನುನೋಡಿ ಇಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ, ಸುಖವಾಗಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಬಂದುಸೇರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಎಲೈಮಹಾತ್ಮರೆ! ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಜಟಾಯುವಿಗೆ ನಾನು ಜಲತರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ನನ್ನನ್ನುಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆಸಾಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳು

ವೆನು" ಎಂದನು.ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ವಾನರರು ರೆಕ್ಕೆಯಿಲ್ಲದ ಆ ಪಕ್ಷಿರಾಜನನ್ನು ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಜಲತರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿದಮೇಲೆ, ಅವನು ಮೊದಲಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದು ಬಿಟ್ಟು, ತಮಗೆ ರಾವಣವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿಯಿತೆಂಬ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು.ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೆಂಟನೆಯಸರ್ಗವು.

---

[1]ಪುನಃ ಜಾಂಬವಂತನು ಕೇಳಿದುದರಮೇಲೆ, ಸಂಪಾತಿಯು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಸುಪಾರ್ಶ್ವನಿಂದ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನಪಹರಿಸಿದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಾನು ತಿಳಿದುದಾಗಿ ಹೇಳಿದುದು.

ಗೃಧ್ರರಾಜನಾದ ಸಂಪಾತಿಯ ಮುಖದಿಂದ ಆ ವಾನರರು ಅಮೃತದಂತೆ ಇಂಪಾದ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಪರಮಸಂತೋಷದಿಂದ ಪುಳಕಿತವಾದ ಮೈಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು, ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರಿಗೆಲ್ಲಾ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೆನಿಸಿದ ವೃದ್ಧನಾದ ಜಾಂಬವಂತನು,ಇತರವಾನರರೊಡನೆ ಅತಿಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ತಟ್ಟನೆ ಮೇಲೆದ್ದು, ಮುಂದೆಬಂದು, ಸಂಪಾತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ 'ಅಯ್ಯಾ! ಸೀತೆಯೆಲ್ಲಿರುವಳು?ಅವಳನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡುಹೋದವನಾವನು?ಅದನ್ನು ನೋಡಿದವರಾರು? ಇದು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತು? ಈ ವಿಷಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಮಗೆ ವಿವರವಾಗಿತಿಳಿಸುವೆಯಾ?ನೀನೇ ನಮಗೆ ಈಗ ದಿಕ್ಕಾಗಿರುವೆ?ವಜ್ರದಂತೆ ಆರ್ಭಟಿಸಿಮೇಲೆಬೀಳುವ ರಾಮನ ಬಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಪ್ರಯುಕ್ತಗಳಾದ ಬಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವವೇಗವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಈ ಅಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದವನಾವನು?" ಎಂದನು. ಸೀತಾವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾತುರವುಳ್ಳ ಆ ವಾನರರು ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಂಪಾತಿಯು ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರೇಮವುಳ್ಳವನಾಗಿ,

---

1 ಇದು ಮೊದಲಾಗಿ ಐದುಸರ್ಗಗಳು ಅನೇಕಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲವು. ಈ ಸರ್ಗಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಥಾಘಟ್ಟವು ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವೋಕ್ತವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿರೋಧಗಳೂ ತೋರುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಇವು ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತಗಳೆಂದೇ ಊಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಅವರನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತ, ಪುನಃ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವನು. “ಎಲೈವಾನರರೆ! ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಯ್ದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಾನು ಯಾರಿಂದ, ಹೇಗೆ ಕೇಳಿಬಲ್ಲೆನೆಂಬುದನ್ನೂ, ಆಸೀತೆಯು ಈಗ ಎಲ್ಲಿರುವಳೆಂಬುದನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ ! ಬಹುಯೋಜನಗಳ ವಿಸ್ತಾರವುಳ್ಳ ದುರ್ಗಮವಾದ ಈ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿಯೇ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನಾನು ಶಕ್ತಿಗುಂದಿ ವೀರ್ಯವಡಗಿ, ವಾರ್ಧಕದಿಂದಲೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಬಳಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದೆನು. ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಪಾರ್ಶ್ವನೆಂಬ ನನ್ನಮಗನು,ಆಯಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಹಾರವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಗಂಧರ್ವರಿಗೆ ಕಾಮವೆಂಬುದು ತೀವ್ರವಾಗಿರುವುದು.ಸರ್ಪಗಳಿಗೆ ಕೋಪವು ತೀವ್ರವು. ಮೃಗಗಳಿಗೆ ಭಯವು ಅತಿತೀವ್ರವು. ಪಕ್ಷಿವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ನಮಗಾದರೋ ಹಸಿವೆಂಬುದು ಬಹಳತೀಕ್ಷ್ಣವು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನ ಮಗನಾದ ಸುಪಾರ್ಶ್ವನು,ಸಂಜೆಯಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹಸಿವಿನಿಂದ ಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆತುರಗೊಂಡಿರುವ ನನ್ನಬಳಿಗೆ ಯಾವುದೊಂದಾಹಾರವನ್ನೂ ತಾರದೆ ಬರೀಕೈಯಿಂದ ಬಂದನು. ನಾನು ಮೊದಲೇ ಹಸಿವುಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಬಳಲಿದ್ದುದಲ್ಲದೆ, ವೃದ್ಧನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ,ಬರೀಕೈಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದುನಿಂತ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿಕೋಪದಿಂದಹೆದರಿಸಿದೆನು.ಆ ಪುತ್ರನಾದರೋ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು.ನಾನು ಹಸಿವಿನಿಂದ ಕೋಪಗೊಂಡಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿಅವನು ಎಷ್ಟೋವಿಧದಿಂದ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತ“ಎಲೆ ತಾತನೆ! ನಾನು ಎಂದಿನಂತೆಯೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಾರಿಹೋದೆನು.ಮಹೇಂದ್ರಪರ್ವತದ ದ್ವಾರವನ್ನುಅಡ್ಡಕಟ್ಟಿಕುಳಿತೆನು. ಅಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರಸಂಚಾರಿಗಳಾದ ಸಾವಿರಾರು ಜಂತುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ತಲೆಬಗ್ಗಿಸಿ ಆಬಾರಿಗಡ್ಡಲಾಗಿದ್ದೆನು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಡಿಗೆಯಂತೆ ಕಪ್ಪುಮೈಯುಳ್ಳ ಪುರುಷನೊಬ್ಬನು, ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ ಒಬ್ಬಹೆಂಗಸನ್ನುಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದೆನು.ನಾನುಆಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದುದರಿಂದ,ಆ ಎರಡುವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಆಹಾರವಾಗಿ ಹಿಡಿಯಬೇ

ಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದೆನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಪುರುಷನು ದಾರಿಗಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, ಅತಿವಿನಯದಿಂದ ಸಾಮವಾಕ್ಯಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ "ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಡುವೆಯಾ" ಎಂದನು. ಒಳ್ಳೇಮಾತಿನಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವವರನ್ನು ಯಾವನೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಇದಿರಿಸಬಾರದಲ್ಲವೆ? ವಿನಯದಿಂದ ಬೇಡುವಾಗ ನೀಚರಿಗೂಕೂಡ ಮನಸ್ಸುಕರುಗುವುದು. ಇನ್ನು ನಮ್ಮಂತವರಿಗೆ ಮರುಕವು ಹುಟ್ಟುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದುದೇನು? ನಾನುದಾರಿಬಿಟ್ಟೊಡನೆ ಆ ಪುರುಷನು ತನ್ನತೇಜೋವಿಶೇಷದಿಂದ ಆಕಾಶವನ್ನೇ ಉರುಳಿಸುವಂತೆ ವೇಗದಿಂದೋಡಿದನು. ಆಮೇಲೆ ಗಗನಚಾರಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ಭೂತಗಳು ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನನ್ನನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದುವು.ಮಹರ್ಷಿಗಳೂ ನನ್ನನ್ನುನೋಡಿ "ನೀನು ದೈವವಶದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿದೆ!ಹೇಗೋ ಆತನು ತನಗೆ ಮುಖ್ಯರಕ್ಷಣೀಯವಾದ ಆಸ್ತ್ರೀವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಗಮನವಿಟ್ಟು,ನಿನ್ನನ್ನುಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಹೋಗಿರಬಹುದೇಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಹೇಗಾದರೂ ನಿನಗೆ ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾದುದೇಸಾಕು"ಎಂದರು.ಹಾಗೆಯೇಆಕಾಶಚಾರಿಗಳಾದ ಸಿದ್ಧರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆಬಂದು ಇದೇಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದರು.ಆಪುರುಷನೇ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನಾದ ರಾವಣನೆಂದೂ,ಅವನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕದಲಿದ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಳುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ದುಃಖದಿಂದ ಕಂದಿ, ಬಿಚ್ಚಿದ ತಲೆಕೂದಲುಗಳೊಡನೆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಹೆಸರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಆಕ್ರೋಶಿಸುತಿದ್ದ ಹೆಂಗಸೇ ಜನಕಪುತ್ರಿಯಾದ ಸೀತೆಯೆಂದೂ, ರಾಮಭಾರ್ಯೆಯಾದ ಆಕೆಯನ್ನು ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕದ್ದುಯ್ಯುತ್ತಿರುವನೆಂದೂ ಆಮೇಲೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಇದುವರೆಗೆ ನಾನು ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದು ಬರೀಕೈಯಿಂದ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇಕಾರಣವು" ಎಂದು ನನ್ನಮಗನಾದ ಸುಪಾರ್ಶ್ವನು ನನ್ನ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದರೂ, ರಾಮನನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟುಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ನನಗೆ ಹುಟ್ಟದೆಹೋಯಿತು. ಎಲೈವಾನರರೆ! ಪಕ್ಷಿಗಳಾದ ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ರೆಕ್ಕೆಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಬಲವಲ್ಲವೆ? ಆ ರೆಕ್ಕೆಗಳೇ ಇಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಯಾವಕಾರ್ಯವನ್ನುಮಾಡಬಲ್ಲೆನು?ಆರೆಕ್ಕೆಗಳು ಹೋದರೂ,ನನಗೆ ವಾಕ್ಕೂ,ಬುದ್ಧಿಯೂ, ಕಾಲೋ

ಚಿತವಾದ ಗುಣಗಳೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ,ಆದರಿಂದ ನಾನು ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದೋ ಅದನ್ನುಮಾತ್ರ ಹೇಳುವೆನು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿಮ್ಮ ಪೌರುಷಬಲದಿಂದ ನಿಮ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೀವೇ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾನು ಮಾತಿನಿಂದಲೂ, ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ ನಿಮಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು. ರಾಮನ ಕಾರ್ಯವೂ ನನ್ನ ಕಾರ್ಯವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ.ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಇದಿರಿಸಲಾರದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೂ, ಬಲದಿಂದಲೂ, ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ತೀಕ್ಷ್ಣಬಾಣಗಳಾದರೋ ಮೂರುಲೋಕಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ, ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಸಮರ್ಥಗಳಾಗಿರುವುವು. ಆ ರಾವಣನು ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ಬಲದಿಂದಲೂ, ಎಷ್ಟೇ ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಲಿ! ನಿಮ್ಮಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಅಸಾಧಾರಣವಾದುದರಿಂದ, ನಿಮಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದೊಂದೂ ಇಲ್ಲವು. ಇನ್ನು ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆದುದುಸಾಕು. ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ನಿಮ್ಮಂತವರು ಕಾರ್ಯವು ಬಂದೊದಗಿದಾಗ ಆಲಸ್ಯಮಾಡಬಾರದಲ್ಲವೆ!ಆದುದರಿಂದ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಯತ್ನಿಸಿರಿ" ಎಂದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐವತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯಸರ್ಗವು.

{ ಸಂಪಾತಿಯು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ವಾನರರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡುದು. }

ಸಂಪಾತಿಯು ಜಟಾಯುವಿಗೆ ಜಲತರ್ಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಸ್ನಾನಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ, ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ, ಆ ಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಕುಳಿತರು. ಹೀಗೆ ಸಮಸ್ತವಾನರರಿಂದ ಪರಿವೃತನಾದ ಸಂಪಾತಿಯು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂಗದನನ್ನೂ, ಅವನ ಸುತ್ತಲೂ ಇದ್ದ ವಾನರರನ್ನೂ ನೋಡಿದನು. ಮೊದಲು ನಿಶಾಕರಮಹರ್ಷಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಂತೆ, ಈ ವಾನರರ ದರ್ಶನದಿಂದ ತನಗೆ ಶಾಪವಿಮೋಚನಕಾಲವು ಬಂದೊದಗಿತೆಂದುತೋರಿತು.ಆದರಿಂದ ಸಂಪಾತಿಯು ಪರಮಸಂತೋಷಯುಕ್ತನಾಗಿ, ಆ ವಾನರರನ್ನು ಕು

ರಿತು “ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸದ್ದುಮಾಡದೆ ನಾನು ಹೇಳುವ ಮಾತನ್ನು ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಕೇಳಬೇಕು. ನನಗೆ ಸೀತಾದೇವಿಯ ವೃತ್ತಾಂತವು ತಿಳಿದ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾನು ಸೂರ್ಯನ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಅದರಿಂದ ಬೆಂದ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಈ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದೆನು. ಆರುದಿನಗಳವರಗೆ ನನಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಮೂರ್ಛೆಹೊಂದಿ ಪರವಶನಾಗಿದ್ದ ನಾನು ಆರುದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಹೊಂದಿ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟುನೋಡಿದೆನು.ಹಾಗೆ ನೋಡಿದಾಗಲೂ, ಈ ಪ್ರದೇಶವಾವುದೆಂದೇ ನನಗೆತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಮುದ್ರತೀರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ, ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತನದಿಗಳನ್ನೂ, ಕೊಳಗಳನ್ನೂ, ವನಗಳನ್ನೂ, ಆ ತೀರಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಕಂಡಮೇಲೆ ಇದು ಈ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಇದು ದಕ್ಷಿಣಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿ, ಪಕ್ಷಿಸಮೂಹಗಳ ಸಂತೋಷಜೀವನಕ್ಕೆಡೆಯಾಗಿ, ಗುಹೆಗಳಿಂದಲೂ, ಶಿಖರಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಭಾಗವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡೆನು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಅತಿಪವಿತ್ರವಾಗಿ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಒಂದು ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮವಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಉಗ್ರತಪಸ್ವಿಯಾದ ನಿಶಾಕರನೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಯೊಬ್ಬನಿದ್ದನು. ಎಲೈ ಧರ್ಮಜ್ಞರೆ! ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಮೃತನಾದಂದಿನಿಂದ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಹೀಗೆ ನಾನು ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ, ಇದುವರೆಗೆ ಎಂಟುಸಹಸ್ರವರುಷಗಳಾದುವು. ಆ ಋಷಿಯಿದ್ದಾಗ ನಾನು ಎಷ್ಟೋಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ನಿಮ್ನೋನ್ನತವಾದ ಆ ವಿಂಧ್ಯಶಿಖರದಿಂದ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೆಳಗಿಳಿದು, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ದರ್ಭೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ಆಶ್ರಮಭೂಮಿಗೂ ಬಂದು ಸೇರಿ, ಆ ನಿಶಾಕರಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಜಟಾಯುವೂ, ನಾನೂ ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ಅವನ ದರ್ಶನವನ್ನುಮಾಡಿ ಆಗಾಗ ಅವನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುತಿದ್ದೆವು. ಅವನು ಮಹಾನುಭಾವನು. ಆ ಮಹರ್ಷಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪಗಳಾಗಲಿ, ಫಲಗಳಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದ ವೃಕ್ಷಗಳೇ ಇಲ್ಲವು. ಆ ಆಶ್ರಮದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ

ಬರುವಾಗಲೇ ಸುಗಂಧವಾಯುವು ಘುಮಘುಮಿಸಿಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು. ನಾನು ಆ ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದೊಡನೆ ಒಂದು ಮರದಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತು, ಪೂಜ್ಯನಾದ ಆ ನಿಶಾಕರಮುನಿಯ ದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತಿದ್ದೆನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನವಾದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಯಾರಿಂದಲೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾರದ ತಪೋಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದ ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಸ್ನಾನಮಾಡಿ ಉತ್ತರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುತ್ತ, ನನಗೆ ಸಮೀಪಿಸಿದುದನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳೂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವನನ್ನು ಸುತ್ತಿ ಸೇವಿಸುವಂತೆ ವನಚರಗಳಾದ ಕರಡಿಗಳೂ, ಚಮರಮೃಗಗಳೂ, ಹುಲಿಗಳೂ, ಸಿಹ್ಮಗಳೂ, ಸರ್ಪಗಳೂ, ಆನೆಗಳೂ, ಆ ಮಹರ್ಷಿಯನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವನ ಸೇವೆಯನ್ನುಮಾಡುತಿದ್ದುವು. ರಾಜನು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಮೇಲೆ ವನ ಪರಿವಾರಗಳು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಹಿಂತಿರುಗುವಂತೆ, ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಆಶ್ರಮದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಮೇಲೆ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುತಿದ್ದುವು. ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ನನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ನನ್ನಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು, ಆಗ ನನ್ನ ಸ[illegible] ಮಾತಾಡಿಸದೆ ಆಶ್ರಮದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಮೇಲೆ [illegible]ರುಗಿ ಬಂದು, ನನ್ನನ್ನುನೋಡಿ, ನಾನು ಬಂದಕಾರ್ಯವೇನೆಂದು ವಿಚಾರಿ[illegible]ತ್ತ, “ಎಲೆ ಸೌಮ್ಯನೆ! ನಿನ್ನ ಮೈಮೇಲಿನ ಕೂದಲುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬೆಂದುಉದಿರಿಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ,ನಿನ್ನಸ್ವರೂಪವೇ ತಿಳಿಯದಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ರಕ್ಕೆಗಳೆರಡೂ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಬೆಂದು, ಚರ್ಮವೂ ವ್ರಣವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುದು. ನಾನು ಹಿಂದೆ ಎರಡು ಗೃಧ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೆನು. ಅವೆರಡೂ ವೇಗದಲ್ಲಿ ವಾಯುವಿಗೆ ಸಮಾನಗಳಾಗಿದ್ದುವು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಗೃಧ್ರರಾಜರೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಒಡಹುಟ್ಟಿದವರಾಗಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಕಾಮರೂಪಿಗಳು. ಅವರಲ್ಲಿ ನೀನು ಜ್ಯೆಷ್ಠನಾದ ಸಂಪಾತಿಯಾಗಿರಬಹುದೆ? ನಿನ್ನ ತಮ್ಮನು ಜ[illegible]ಯುವಲ್ಲವೆ? ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಮನುಷ್ಯರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನನ್ನ ಪಾದಗಳ[illegible]ಸ್ಕರಿಸುತಿದ್ದಿರಲ್ಲವೆ? ಇದೇನು? ನಿನಗೆ ವ್ಯಾಧಿಯೇನಾದರೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆ?ನಿನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಹೇಗೆ ಬಿದ್ದುಹೋದುವು?ಯಾರಾದರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ದಂಡಿಸಿ

ದರೆ? ಹಾಗೆ ದಂಡಿಸಿದವರಾರು? ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ತಿಳಿಸು" ಎಂದನು.
ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತನೆಯಸರ್ಗವು.

{ಸಂಪಾತಿಯು ತನ್ನರೆಕ್ಕೆಗಳು ಬೆಂದ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನಿಶಾಕರಮಹರ್ಷಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದುದು.}

ಆಮೇಲೆ ನಾನು ಸೂರ್ಯಮಂಡಲದವರೆಗೆ ಹೋದುದು ಮೊದಲಾಗಿ ಭಯಂಕರವಾದ ನನ್ನ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಆ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತ ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈ ಮಹಾತ್ಮನೆ! ನನ್ನ ದೇಹವೆಲ್ಲವೂ ಸುಟ್ಟ ಗಾಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ಗರಿಗಳು ಬೆಂದುಹೋಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ನನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಕದಲಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ನಾನು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಬಳಲಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ನಿನಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಅಶಕ್ತನಾಗಿರುವೆನು. ಆದರೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು? ನಾನೂ, ನನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ಜಟಾಯುವೂ, ಮದದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿದವರಾಗಿ, ಯಾರು ಹೆಚ್ಚು ವೇಗವುಳ್ಳವರೆಂದು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಹಟದಿಂದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದೆವು, ಹಾರುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಕೈಲಾಸಶಿಖರದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಋಷಿಗಳಮುಂದೆ "ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಗಿರಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವವರೆಗೂ ಅವನನ್ನು ಬಿಡದೆ ಬೆಂಬಿಡಿದು ಹೋಗಬೇಕು" ಎಂದು ಪಂತವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಇಬ್ಬರೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದೆವು. ನಾವು ಹಾರುವಾಗ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಟ್ಟಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಬಂಡಿಯಚಕ್ರದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತಿದ್ದುವು. ಕೆಲವುಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯಘೋಷಗಳೂ, ಕೆಲವುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಘೋಷಗಳೂ ನಮ್ಮಕಿವಿಗೆ ಬಿಳುತಿದ್ದುವು. ರಕ್ತವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಬಹಳಮಂದಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿದೆವು. ಹಾಗೆಯೇ ವೇಗದಿಂದ ಹಾರಿ ಸೂರ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದೆವು. ನಾವು ಮೇಲೆ ಹೋದಾಗ ಭೂಮಿಯಮೇಲಿದ್ದ ಮಹಾರಣ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಗರಿಕೆಯಂತೆ ಕಾಣುತಿದ್ದುವು. ಮಹಾಪರ್ವತಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಸಣ್ಣಸಣ್ಣ

ಹಾಸುಗಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಹಾಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತಿದ್ದುವು. ಮಹಾನದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೂತ್ರದೆಳೆಗಳಂತೆ ಕಾಣಿಸುತಿದ್ದುವು.ಭೂಮಿಯಮೇಲಿನ ಹಿಮವಂತವೂ,ವಿಂಧ್ಯವೂ, ಮಹಾಮೇರುಪರ್ವತವೂ ಮಹಾಸಮುದ್ರದೊಳಗೆ ಸೀರಾನೆಗಳಂತೆ ಕಾಣಿಸುತಿದ್ದುವು.ಅಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ ಮಹಾಶ್ರಮದಿಂದ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ, ಬೆವರು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡಿತು. ಸಹಿಸಲಾರದ ಕಷ್ಟವುಂಟಾಯಿತು.ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಯವೂ ಹುಟ್ಟಿತು.ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಭ್ರಮೆ ಬಂದಿತು. ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆ ಕವಿದಂತಾಯಿತು. ಭಯಂಕರವಾದ ಮೂರ್ಛೆಯೂ ಬಂದಾವರಿಸಿತು. ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಆಗ್ನೇಯವಾವುದು, ದಕ್ಷಿಣವಾವುದು, ಪಶ್ಚಿಮವಾವುದು ಎಂದೇ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ದಗ್ಧವಾದ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳೂ ನೆಲೆದಪ್ಪಿ, ರೂಪಗೆಡುವಂತೆ ಆಗ ನಮಗೆ ಯಾವುದೊಂದೂ ತಿಳಿಯದೆಹೋಯಿತು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಕದಲಿ ಅದಕ್ಕಾಶ್ರಯವಾದ ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟು, ಎಲ್ಲಿಯೋ ಲೀನವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟುಹೋಯಿತು. ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಪಾಟವವೂ ನಾಶಹೊಂದಿತು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ನಾನು ಎಷ್ಟೋಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಚಕ್ಷುರಿಂದ್ರಿಯದೊಡನೆ ನೆಲೆಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಪುನಃ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವನ್ನೇ ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೊರಟೆನು. ಆಗ ನಮಗೆ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವು ಈ ಭೂಗೋಳದಷ್ಟು ಮಹಾಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳುದಾಗಿ ಗೋಚರಿಸಿತು, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಜಟಾಯುವು ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಬೆಂದು, ನನಗೆ ತಿಳಿಸದೆಯೇ ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ನಾನೂ ಆಕ್ಷಣವೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದು ಜಟಾಯುವಿನ ದೇಹವು ಬೆಂದುಹೋಗದಂತೆ ನನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದ ಅವನನ್ನು ಮರೆಸಿಕೊಂಡೆನು. ಇದರಿಂದ ಅವನುಮಾತ್ರ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ದಗ್ಧನಾಗದೆ ಬದುಕಿಕೊಂಡನು. ನಾನು ಆ ತಮ್ಮನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಆತುರಪಟ್ಟು ಆಕಾಶದಿಂದ ಬೀಳುವಾಗ ಪ್ರಮಾದವಶದಿಂದ ದಗ್ಧನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟೆನು. ಆಗ ಜಟಾಯುವು ಜನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಶಂಕಿಸುವೆನು. ನನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಬೆಂದೊಡನೆಯೇ ನಾನೂ ಮೂರ್ಛಿತನಾಗಿ ಈ ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದೆನು. ಎಲೈ ಮಹರ್ಷಿಯೆ! ನನಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳೂ ಹೋದುವು. ತಮ್ಮನೂ ಅಗಲಿ

ಹೋದನು. ರಾಜ್ಯವೂ ಕೈತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ನನ್ನಪರಾಕ್ರಮವೂ ಕುಂದಿಹೋಯಿತು. ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಈ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದೇ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಸರ್ವವಿಧದಿಂದಲೂ, ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ನನ್ನ ಕೋರಿಕೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಈಗಲೇ ಈ ಪರ್ವತಶಿಖರದಿಂದ ಬಿದ್ದು ಸಾಯುವೆನು" ಎಂದು ನಾನು ಆ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆನು" ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತೊಂದನೆಯಸರ್ಗವು.

ನಿಶಾಕರಮುನಿಯು ಸಂಪಾತಿಗೆ ಪುನಃ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಬರುವ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದುದು.

ಎಲೈವಾನರರೆ! ನಾನು ಆ ನಿಶಾಕರಮುನಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ, ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಂಕಟವನ್ನು ತಡೆಯಲಾರದೆ ಅಳುತಿದ್ದೆನು. ಅದನ್ನುನೋಡಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ಋಷಿಯು, ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದವರೆಗೆ ಏನನ್ನೋ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದು. ಆಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನುನೋಡಿ, "ಎಲೆಸಂಪಾತಿ! ನಿನಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳೂ, ಗರಿಗಳೂ, ಪ್ರಾಣಗಳೂ, ಕಣ್ಣು ಗಳೂ, ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳೂ ತಿರುಗಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುವು. ನೀನು ಭಯಪಡಬೇಡ. ಮುಂದೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಕಾರ್ಯವು ನಡೆಯುವುದೆಂದು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೆನು. ಈ ಭವಿಷ್ಯದ್ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ನನ್ನ ತಪೋಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆ ಹಿರಿಯರಿಂದಲೂ ಕೇಳಿಬಲ್ಲೆನು. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಇಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದಲ್ಲಿ ದಶರಥನೆಂಬ ರಾಜನೊಬ್ಬನು ಹುಟ್ಟಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿರುವನು. ಅವನಿಗೆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ರಾಮನೆಂಬ ಪುತ್ರನೊಬ್ಬನು ಹುಟ್ಟುವನು. ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯಮೇಲೆ ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮನಾದ ಆ ರಾಮನು, ತನ್ನತಮ್ಮನಾದಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆಯೂ, ಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯೊಡನೆಯೂ, ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ರಾಮನು ವನಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ದೇವದಾನವರಿಗೂ ದುರ್ಜಯನಾದ ರಾವಣನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸರಾಜನು ಅಪಹರಿಸುವನು. ಮಹಾಭಾಗೆಯಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಯಶಸ್ವಿನಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಸೀತೆಯು ರಾವಣನ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ,ಆಕೆಗೆ ರಾವಣನುಬಗೆಬಗೆಯ

ಭಕ್ಷ್ಯಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನೂ,ಇತರ ಭೋಗದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನೂ ತಂದುಕೊಟ್ಟುಆಸೆ ತೋರಿಸುವನು ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಸೀತೆಯೂ, ಪತಿವಿಯೋಗದುಃಖ ದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿಯೂ ನೋಡದೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಳು. ಹೀಗೆ ಸೀತೆ ಯು ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ,ದೇವೇಂದ್ರನು ಅವಳಿಗೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದದಿವ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವನು. ಅಮೃತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲಾಗಿ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ದುರ್ಲಭವಾದ ಆ ದಿವ್ಯಾನ್ನವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಸೀತೆಯು ಅದು ಇಂದ್ರದತ್ತವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದರಮೇಲಿನಸ್ವಲ್ಪಭಾ ಗವನ್ನು ತೆಗೆದು “ನನಗೆ ಪತಿಯಾಗಿಯೂ,ಪ್ರಭುವಾಗಿಯೂ ಇರುವರಾಮ ನೂ,ನನ್ನ ಮೈದುನನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ,ಇನ್ನೂ ಜೀವಿಸಿದ್ದರೂ,ಇಲ್ಲವೇಮೃ ತರಾಗಿ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೂ,ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಮೊದಲು ಈ ದಿವ್ಯಾ ನ್ನವುಸೇರಲಿ”ಎಂದು ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಇಡುವಳು.ಎಲೈಗೃಧ್ರರಾಜನೆ!ಅಂ ತಹ ಮಹಾಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕಾಗಿರಾಮದೂತ ರಾದ ಕೆಲವುವಾನರರು ಇಲ್ಲಿಗೆಬರುವರು. ನೀನು ಆ ವಾನರರಿಗೆ ರಾಮಪತ್ನಿ ಯಾದ ಸೀತೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು.ಸಮಸ್ತವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ನೀ ನು ಇಲ್ಲಿರುವುದೇ ಉತ್ತಮವು. ಈ ದುರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನೀನು ಬೇರೆಲ್ಲಿಗೂಹೋ ಗಲಾರೆ! ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನಿದಿರುನೋಡುತ್ತಾ ವಾಸಮಾಡು ತ್ತಿರು! ನಿನಗೆ ಪುನಃ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಹುಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.ನಾನು ನಿನಗೆ ಈಗಲೇ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೂ,ಅದು ನನಗೆ ಸ ಮ್ಮತವಿಲ್ಲ.ನೀನು ಇಲ್ಲಿಯೇಇದ್ದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತಿದ್ದರೆ,ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳಿಗೂ ನಿನ್ನಿಂದ ಕ್ಷೇಮವುಂಟಾಗುವುದು.ರಾಜಪುತ್ರರಾದಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಕಾರ್ಯ ವು,ನಿನಗೆಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ,ಸಮಸ್ತಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ, ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಮ ಹರ್ಷಿಗಳಿಗೂ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೂ ಅವಶ್ಯಕರ್ತವ್ಯವು. ನನಗೂ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂ ದಿರಾದ ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಕೋರಿಕೆಯು ವಿಶೇಷವಾ ಗಿದ್ದರೂ, ಅಷ್ಟುದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವು ದು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ.ಅದಕ್ಕೆಮೊದಲೇ ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು” ಎಂದು ಸಮಸ್ತತತ್ವಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಧ್ಯಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಆ ನಿಶಾಕರ ಮಹರ್ಷಿಯು ನನಗೆ ಹೇಳಿರುವನು.” ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತೆರಡನೆಯ ಸರ್ಗವು.

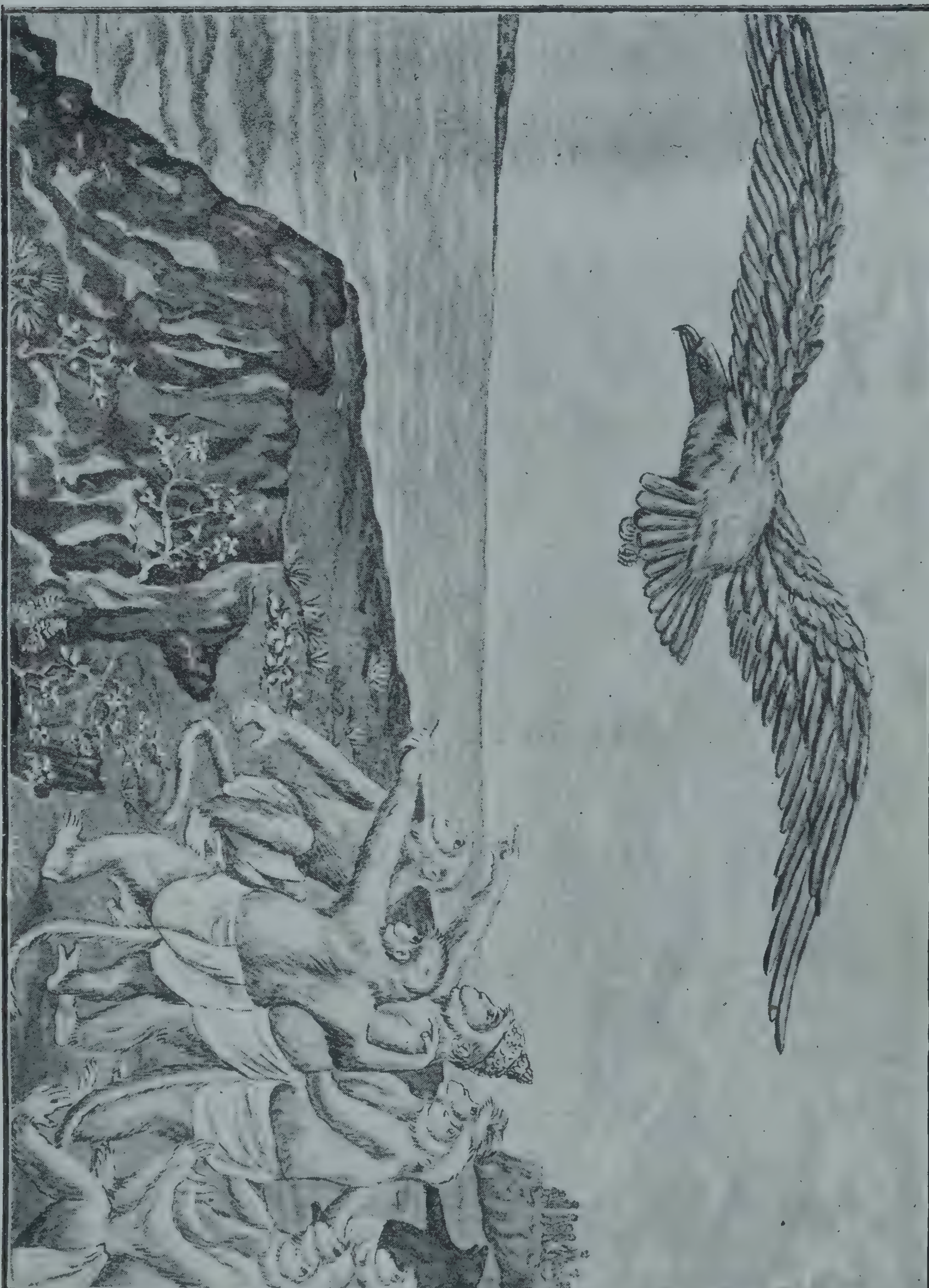
ಸಂಪಾತಿಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಬಂದುದು. ಅವನು ವಾನರರಿಗೆ ಮುಂದಿನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ, ಅವರ ಅನುಮತಿ ಯನ್ನು ಪಡೆದು ಹೊರಟುಹೋದುದು.

“ಎಲೈವಾನರರೆ! ಆ ನಿಶಾಕರಮುನಿಯು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ತಾನು ತನ್ನಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ನಾನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಪರ್ವತಗುಹೆಯಿಂದ ಸರಿದು ಬಂದು, ವಿಂಧ್ಯಪರ್ವತದ ಒಂದುಶಿಖರವನ್ನೇರಿ, ನಿಮ್ಮ ಆಗಮನವನ್ನೇ ಇದಿರುನೋಡುತಿದ್ದೆನು. ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ದೇಶಕಾಲಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಇದುವರೆಗೆ ನೂರಾರು ಸಂವತ್ಸರಗಳನ್ನು ಕಳೆದೆನು. ಆ ಮಹರ್ಷಿಯು [1] ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಸೇರಿದಂದಿನಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಂಕಟದಿಂದ ಬೇಯುತ್ತ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧದಿಂದ ಚಿಂತಿಸಿ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವೆನು. ನನಗೆ ಸಾಯಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಆನಿಶಾಕರಮಹರ್ಷಿಯ ಮಾತನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು, ಆ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನಗೆ ನಾನೇ ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆನು. ಆ ಋಷಿಯು ನನಗೆ ತಿರುಗಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳೂ, ಬಲವೂ, ಬರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳೇ ಈಗ ನನ್ನಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಅವನು ನನಗೆ ಆಗ ತೋರಿಸಿರುವ ಆಶೋತ್ತರವೇ,ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯು ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ನೀಗಿಸುವಂತೆ ನನ್ನ ಮನೋದುಃಖವನ್ನು ನೀಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಎಲೈವಾನರರೆ! ಆ ದುರಾತ್ಮನಾದ ರಾವಣನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿದ್ದ ನಾನು ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿ“ಆಗಲೇನೀನುರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದುಸೀತೆಯನ್ನು ರಕ್ಷಿಸದೆ ಬರಬಹುದೆ?”ಎಂದು ಕೋಪದಿಂದ ಹೆದರಿಸಿದೆನು.ಏನಾದರೇನು? ಆ ಸೀತೆಯ ವಿಲಾಪವನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ,ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಬ್ಬರೂ ಸೀತಾವಿರಹಿತ

---

1 ಮಹಾಪ್ರಸ್ಥಾನವೆಂದರೆ ಮರಣಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಹಿಮವಂತಕ್ಕೆ ಹೋಗತಕ್ಕ ಯಾತ್ರೆಯು.

ರಾಗಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದೂ,ನನ್ನ ಮಗನು ದಶರಥನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡದೆ ಹೋದನು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಸಂಪಾತಿಯು ವಾನರರೊಡನೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಆಸಮಸ್ತವಾನರರ ಸಮಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನಿಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುವು.ಆಗ ಸಂಪಾತಿಯು ತನ್ನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪುಕೂದಲುಗಳೊಡನೆ ಗರಿಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ,ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಸಂತೋಷವನ್ನುಹೊಂದಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದವಾನರರನ್ನು ಕುರಿತು "ಎಲೈವಾನರರೆ!ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಆ ನಿಶಾಕರಮುನಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೇ, ಸೂರ್ಯಕಿರಣದಿಂದ ಬೆಂದುಹೋದ ನನ್ನ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಈಗ ಪುನಃ ಹುಟ್ಟಿದುವು. ನಾನು ಯೌವನದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಯಾವ ದೇಹಬಲವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದೆನೋ, ಅದೇ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳು ಈಗಲೂ ನನಗೆ ಬಂದಿರುವುವು. ಎಲೈವೀರರೆ!ನೀವು ಸರ್ವವಿಧದಿಂದಲೂ ಮುಂದಿನಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನುಮಾಡಿರಿ. ನೀವು ತಪ್ಪದೆ ಸೀತೆಯನ್ನುಪಡೆಯುವಿರಿ. ಇದೋ!ನನಗೆ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಬೆಳೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿರಿ. ಇದೇ ನಿಮಗೆಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದು"ಎಂದನು. ಸಂಪಾತಿಯು ಹೀಗೆಂದು ವಾನರರಿಗೆ ಹೇಳಿ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೊಸರೆಕ್ಕೆಗಳಿಗುಂಟಾಗಿರುವ ಬಲವೆಷ್ಟೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು, ಆಗಲೇ ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹಾರಿದನು. ಹೀಗೆ ಹಾರಿಹೋಗುವಾಗ ಪುನಃ ಸಂಪಾತಿಯು ಕೆಳಗಿದ್ದವಾನರರನ್ನು ನೋಡಿ "ನೀವು ತಪ್ಪದೆ ನಿಮ್ಮಕೆಲಸಕ್ಕೆಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರಿ! ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ನಿಮ್ಮಕಾರ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆ ಮಾತನ್ನುಕೇಳುತ್ತ,ಅವನಿಗೆ ಪುನಃ ರೆಕ್ಕೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿದುದನ್ನೂನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ, ತಮಗೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿಸಂದೇಹವಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ,ಮುಂದೆ ತಮಗೆ ಬರಬೇಕಾದ ಸೀತಾನ್ವೇಷಣವೆಂಬ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನಿಸುತಿದ್ದರು. ವಾಯುವೇಗವುಳ್ಳ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಪೌರುಷದಿಂದಲೇ ಸೀತೆಯನ್ನುಕಂಡುಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಮುಂದಿನ ಅಭಿಜಿನ್ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತಿದ್ದು, ಆ

1650. ಸಂಪಾತಿಯು ತಿರುಗಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿದುದು.

ಮುಹೂರ್ತವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೊಡನೆ ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟರು.
ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತುಮೂರನೆಯಸರ್ಗವು.

ವಾನರರು ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಹೋದುದು.

ಸಿಹ್ಮಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಆ ವಾನರವೀರರು ಸಂಪಾತಿಯ ಮಾತಿನ ಮೇಲೆ ಸೀತೆಯಿರುವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಿಳಿದು, ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹಾರಾಡುತ್ತ, ಪುನಃ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ಸೇರಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಿಹ್ಮನಾದಮಾಡಿದರು. ಸಂಪಾತಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ರಾವಣನ ನಿವಾಸದ ದಾರಿಯನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ,ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಆತುರದಿಂದ ಮಹೋತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವರಾಗಿ ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಭಯಂಕರಪರಾಕ್ರಮಿಗಳಾದ ಆ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಅಲ್ಲಿ ಸೇರಿ [1]ಸಮಸ್ತಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿರುವ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಹೀಗೆ ಬಲಾಢ್ಯರಾದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಆ ದಕ್ಷಿಣಸಮುದ್ರದ ಉತ್ತರತೀರವನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ವಿಕಾರರೂಪವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ, ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದೇಹವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಬಗೆಬಗೆಯ ಜಂತುಗಳು ಬಾಯನ್ನು ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರಜಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುವುದನ್ನೂ ಕಂಡರು. ಅಲೆಗಳು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತಿದ್ದುವು. ಆ ಮಹಾಸಮುದ್ರವು ಒಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದಂತೆ ಶಾಂತವಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಆಡುವಂತೆ ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿಯೂ ಕಾಣುತಿತ್ತು. ಆ ಸಮುದ್ರದ ನಡುನಡುವೆ ಮಹೋನ್ನತಗಳಾಗಿ ಪರ್ವತಗಳಂತೆ ಉಬ್ಬಿದ ಜಲರಾಶಿಯು ತುಳುಕಾಡುತಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ದಾನವೇಂದ್ರರೂ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತಾಳವಾಸಿಗಳಾದ ನಾಗರೂ ವಿಹರಿಸುತಿದ್ದರು. ನೋಡುವಾಗಲೇ ಮೈಯಲ್ಲಿ ರೋಮಾಂಚವನ್ನೆಬ್ಬಿಸುವಂತೆ ಮಹಾಭಯಂಕರವಾದ ಆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ಆ ವಾನರರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿಂತೆಯುಂಟಾಯಿತು.

---

1 ಇಲ್ಲಿ "ಸಮಸ್ತಪ್ರಪಂಚದೊಳಗಿನ ಸಕಲವಸ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಮಹಾಸಮುದ್ರ" ವೆಂದು ಗೋವಿಂದರಾಜರು ಅರ್ಥಾಂತರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು.

ಆಕಾಶದಂತೆ ಕೊನೆಮೊದಲಿಲ್ಲದ ಆ ಮಹಾಸಾಗರವನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರೆಲ್ಲರೂ, ಮುಂದೆ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂದು ಒಬ್ಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಚಿಂತಾಕುಲಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ನೋಡಿ ವಿಷಾದಹೊಂದಿ ಭಯಪಡುತ್ತಿರುವ ಆ ವಾನರಸೈನ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಅಂಗದನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾರಂಭಿಸಿದನು. ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಬುದ್ಧಿಚಾತುರ್ಯವುಳ್ಳ ಆ ವಾಲಿಪುತ್ರನು, ಮಿತಿಮೀರಿದ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕೊರಗುತ್ತಿರುವ ಆ ಸಮಸ್ತವಾನರರನ್ನೂ ನೋಡಿ,"ಎಲೈ ವೀರರೆ! ಈಗ ನೀವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ವಿಷಾದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಕೊಡಬಾರದು.ಚಿಂತೆಯೆಂಬುದೇಸಮಸ್ತದೋಷಗಳಿಗೂ ಪ್ರಧಾನಸ್ಥಾನವು. ಕೋಪಗೊಂಡ ಹಾವು ಎಳೇ ಮಗುವನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಕೊಲ್ಲುವಂತೆ, ಈ ಚಿಂತೆಯೆಂಬುದೇ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕೊಂದುಬಿಡುವುದು. ಪರಾಕ್ರಮಕಾಲದಲ್ಲಿಮಾತ್ರ ವಿಷಾದವು ಬಂದೊದಗಿದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಆಗಲೇ ಅದು ಪುರುಷನಿಗೆ ಅಧೋಗತಿಯನ್ನೇ ತಂದಿಡುವುದು. ಧೈರ್ಯಗುಂದಿದವನಿಗೆ ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಸಿದ್ಧಿಸದು."ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿ ಅಂಗದನು, ಆ ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದಮೇಲೆ, ವಾನರಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾದವರೊಡನೆ ಕಲೆತು, ಸಮುದ್ರಲಂಘನವನ್ನು ಕುರಿತು ತಿರುಗಿ ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದನು.ಆಗ ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಬಳಸಿ ನಿಂತಿರುವ ದೇವಸೇನೆಯಂತೆ ಆ ಅಂಗದನ ಸುತ್ತಲೂ ಸಮಸ್ತ ವಾನರಸೇನೆಯೂ ಬಳಸಿ ನಿಂತು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತಿತ್ತು. ವಾಲಿಪುತ್ರನಾದ ಅಂಗದನು, ಮತ್ತು ಆಂಜನೇಯನು ಇವರಿಬ್ಬರು ಹೊರತು ಅಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಕಪಿಸೈನ್ಯವನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆಬೇರೆಯಾರಿಂದ ಸಾಧ್ಯವು? ಆಮೇಲೆ ಶ್ರೀಮಂತನಾದ ಅಂಗದನು, ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ವೃದ್ಧವಾನರರನ್ನು ನೋಡಿ,ಇತರ ಕಪಿಸೈನ್ಯವನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುತ್ತ ಅರ್ಥಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುವನು. "ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಬಲ್ಲ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾವನು? ಶತ್ರುಸೂದನನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನು ಸತ್ಯಸಂಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲವನಾವನು ? ಈ ನೂರುಯೋಜನಗಳ ದೂರವನ್ನು ಯಾವ ವೀರನು ಹಾರಬಲ್ಲನು? ಈ ಸಮಸ್ತಕಪಿಯೂಥಪರಿಗೂ, ಈಗ ಬಂದೊದಗಿರುವ

ಮಹಾಭಯವನ್ನು ಬಿಡಿಸಬಲ್ಲವನಾವನು? ಎಲೈ ವೀರರೇ ! ಯಾವನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿಂದ ಕೃತಾರ್ಥರಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ, ಸುಖವಾಗಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯನ್ನು ಸೇರಿ, ನಮ್ಮ ಮನೆಮಂದಿಮಕ್ಕಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಬಹುದು! ಯಾವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ರಾಮನನ್ನೂ, ವೀರನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನಾದ ಸುಗ್ರೀವನನ್ನೂ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದಿರುಗೊಳ್ಳುವೆವೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬನು ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಅಂತವನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಪುಣ್ಯಹೇತುವಾದ ಈ ಅಭಯದಕ್ಷಿಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ" ಎಂದನು. ಅಂಗದನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಆ ವಾನರರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದರೂ, ಒಂದು ಮಾತನ್ನೂ ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತಕಪಿಸೈನ್ಯವೂ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಆಗ ವಾನರೋತ್ತಮನಾದ ಅಂಗದನು ತಿರುಗಿ ಆ ಕಪಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ,,ಎಲೈ!ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಬಲಾಢ್ಯರಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡವರು. ದೃಢಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳವರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಲೋಕಮಾನ್ಯವಾದ ಮಹಾಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು. ಲೋಕಪೂಜ್ಯರು. ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ!ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವನೊಬ್ಬನಿಗೂ, ಯಾವಾಗಲೂ, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಗತಿಭಂಗವಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ಈಗ ನೀವೇಕೆ ಸುಮ್ಮನಿರುವಿರಿ? ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆರಾರಿಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ದೂರದವರೆಗೆ ದಾಟುವಶಕ್ತಿಯುಂಟೆಂಬುದನ್ನಾದರೂ ತಿಳಿಸಿರಿ" ಎಂದರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತುನಾಲ್ಕನೆಯ ಸರ್ಗವು.

{ ವಾನರರು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದರಲ್ಲಿ ತಮತಮಗಿರುವ ಶಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡುದು. }

ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಅಂಗದನು ಹೇಳಿದ ಈ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಮುದ್ರಲಂಘನವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಮತಮಗಿರುವ ಬಲೋತ್ಸಾಹಗಳನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಗಜನೂ, ಗವಾಕ್ಷನೂ, ಗವಯನೂ, ಶರಭನೂ, ಗಂಧಮಾದನನೂ, ಮೈಂದನೂ, ದ್ವಿವಿದನೂ, ಸುಷೇಣನೂ,

ಜಾಂಬವಂತನೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. ತಾನು ಹತ್ತು ಯೋಜನಕ್ಕೆ ಹಾರುವುದಾಗಿ [1]ಗಜನು ಹೇಳಿದನು. ಗವಾಕ್ಷನು ಇಪ್ಪತ್ತು ಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹಾರುವೆನೆಂದನು. ಗವಯನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರನ್ನು ಕುರಿತು ‚‚ಎಲೈ ವೀರರೆ! ನಾನು ಮೂವತ್ತು ಯೋಜನಗಳ ವರೆಗೆ ಹಾರುವೆ" ನೆಂದನು. ಶರಭನು ತಾನು ನಾಲ್ವತ್ತುಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹಾರಬಲ್ಲೆನೆಂದನು. ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಗಂಧಮಾದನನು ‚‚ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲದೆ ಐವತ್ತುಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹಾರಿಬಿಡುವೆನು." ಎಂದನು ಮೈಂದನು‚‚ಅರುವತ್ತುಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹಾರಬಲ್ಲೆ"ನೆಂದನು. ತೇಜೋವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ದ್ವಿವಿದನು ತಾನು ಎಪ್ಪತ್ತುಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹಾರಬಲ್ಲೆನೆಂದನು. ಕಪಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಸುಷೇಣನು ಎಂಬತ್ತುಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹಾರಿಬಿಡುವೆನೆಂದನು. ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬರಮೇಲೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮ ವೀರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು, ವೃದ್ಧನಾದ ಜಾಂಬವಂತನು ಆ ಸಮಸ್ತವಾನರರನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ ತಡೆದು, ಅವರೆನ್ನು ಕುರಿತು, ‚‚ಎಲೈ ವೀರರೆ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನನಗೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಲಂಘನಶಕ್ತಿಯಿದ್ದಿತು. ಹಾಗಿದ್ದ ನನಗೆ ಈಗ ವಯ

1 ಗಜನೇ ಮೊದಲಾದವರು, ಮೊದಲು ತಮ್ಮನ್ನು ಸೀತಾನ್ವೇಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸುಗ್ರೀವನು ಕಳುಹಿಸುವಾಗ "ಭೂತಲೇ ಸಾಗರೇ ವಾಪಿ ಶೈಲೇಷು ಚ ವನೇಷುಚ । ಪಾತಾಳಸ್ಯಾಪಿಮಧ್ಯೇವಾನಮಾಮಾಚ್ಛಿದ್ಯತೇಗತಿಃ" ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಕೊನೆಗೆ ಪಾತಾಳಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ತನ್ನ ಗತಿಗೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಕಪಿಯೂಥಪನೂ ತನ್ನತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಅಂಗದನೂ ಪೂರ್ವಸರ್ಗದಲ್ಲಿ "ನಹಿವೋ ಗಮನೇ ಸಂಗಃ ಕದಾಚಿತ್ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಕ್ವಚಿತ್" ಎಂದು ಅವರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿರುವನು. ಈ ಮಾತುಗಳು ನಿಜವಾಗಿದ್ದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ವೀರರಾದ ವಾನರರು, ತಾವು ಹತ್ತು ಯೋಜನಗಳನ್ನೂ, ಇಪ್ಪತ್ತುಯೋಜನಗಳನ್ನೂ ಹಾರಬಲ್ಲೆವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೆ! ಎಂದರೆ, ತಾವು ಬಹಳಶಕ್ತಿಯುಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೂ ರಾವಣನಿರುವ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು ತಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿದುದರಿಂದ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾದ ಹನುಮಂತನಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಕಾರ್ಯಭರವನ್ನು ಹೊರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ವಿಶೇಷಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆಂದು ಗ್ರಾಹ್ಯವು.

1654. ಅಂಗದಾದಿಗಳು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದರಲ್ಲಿ ತಮತಮಗಿರುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಜಾಂಬವಂತನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವಾಗ, ಹನುಮಂತನು ಏಕಾಂತವಾಗಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವುದು.

ಸ್ಸು ಕಳೆದುಹೋಯಿತು.ಮುದುಕರಾಗಿಬಿಟ್ಟೆವು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಾದ ಸುಗ್ರೀವನೂ, ರಾಮನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರುವ ಪ್ರಕೃತಕಾರ್ಯವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ.ಕಾಲಭೇದದಿಂದ ನನಗೆ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯುಂಟಾಗಿದ್ದರೂ,ಈಗಲೂ ನಾನು ಎಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಹಾರಬಲ್ಲೆನೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ. ಈ ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ನಾನು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲದೆ, ತೊಂಬತ್ತುಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹಾರುವೆನು. ನನಗೆ ಮೊದಲು ಒಳ್ಳೇ ಯೌವನವಿದ್ದಾಗ,ನನಗಿದ್ದ ಗಮನಶಕ್ತಿಯು ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವತಾರವನ್ನೆತ್ತಿ, ಮೂರಡಿಗಳ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಯಾಚಿಸಿ ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಕಾಲಿನಿಂದ ಅಳೆಯುತಿದ್ದನಲ್ಲವೆ ? ಆಗ ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನೂ ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿದ ಅವನ ಆಕಾರವನ್ನೇ (ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೇ) ನಾನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣವಾಗಿ ಸುತ್ತಿಬಂದಿರುವೆನು. ನನಗೆ ಯೌವನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲದ ಅಸಾಧಾರಣಗಮನಶಕ್ತಿಯಿದ್ದಿತು. ಹಾಗಿದ್ದ ನಾನು ಈಗ ಕೈಲಾಗದ ಮುದುಕನಾಗಿಬಿಟ್ಟೆನು. ನನ್ನ ಹಾರುವಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲವೂಅಡಗಿಹೋಯಿತು.ಈಗ ನನಗೆ ತೊಂಬತ್ತುಯೋಜನಗಳನ್ನುಮಾತ್ರ ಹಾರುವಶಕ್ತಿಯುಂಟೆಂದು ತೋರಿರುವುದು. ಆದರೆ ಲಂಕೆಗೆ ನೂರುಯೋಜನಗಳನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ,ಈಗ ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯೂ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಾರದು"ಎಂದನು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೇಳುತಿದ್ದ ಯುವರಾಜನಾದ ಅಂಗದನು, ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಜಾಂಬವಂತನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ತನಗಿರುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ, ಬಹಳ ಸಾರವತ್ತಾದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಆ ವಾನರರನ್ನು ಕುರಿತು, "ಎಲೈ ವಾನರರೇ ! ನೀವು ನಿಮ್ಮನಿಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳಿದುದಾಯಿತಷ್ಟೆ? ನನ್ನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ! ಇಲ್ಲಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ನೂರುಯೋಜನಗಳಿರುವುವಷ್ಟೆ ? ಈ ನೂರುಯೋಜನಗಳನ್ನೂ ನಾನು ಹಾರಿಹೋಗಬಲ್ಲೆನು.ಆದರೆ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಶಕ್ತಿಯಿರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೇಳಲಾ

ರೆನು"ಎಂದನು. ಆಗ ವಾಕ್ಚಾತುರ್ಯವುಳ್ಳ [1] ವಾನರೋತ್ತಮನಾದ ಜಾಂಬವಂತನು ಅಂಗದನನ್ನು ನೋಡಿ, "ಎಲೈ ಯುವರಾಜನೆ! ಈ ಸಮಸ್ತವಾನರರಿಗೂ, ಭಲ್ಲೂಕಗಳಿಗೂ ನೀನು ಮೇಲಾದವನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನಿದೆ ? ಲಂಘನದಲ್ಲಿ ನಿನಗಿರುವ ಶಕ್ತಿಯು ಇಂತದೆಂಬುದನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದೇ ಇರುವೆವು. ಈ ನೂರುಯೋಜನಗಳುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಸಹಸ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನಾದರೂ ಹಾರಿ, ಹಿಂತಿರುಗಿಬರುವ ಶಕ್ತಿಯೂ ನಿನಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿರದು. ಆದರೂ ಭೃತ್ಯರಾದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಪ್ರಭುವಾದ ನಿನ್ನಿಂದ ಕೆಲಸಮಾಡಿಸುವುದೆಂದರೇನು? ಇದು ಬಹಳ ದೋಷಾಸ್ಪದವು. ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಇದನ್ನೊಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭುವಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಳುಹಿಸು[illegible]ದು ಭೃತ್ಯರಾದ ನಮಗೆ ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಪ್ರಭುವಾದವನು ಭೃತ್ಯರನ್ನು [illegible]ಸಕ್ಕೆ ನಿಯಮಿಸುವನೇ ಹೊರತು ತಾನು ನಿಯಾಮ್ಯನಲ್ಲ. ಈಗ ನಮಗೆ ನೀ[illegible] ಪ್ರಭುವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ನೀನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ನಿಯಮಿಸಬಹುದು. ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ನಿನಗೆ ನಿಯಾಮಕರಲ್ಲ.ಎಲೈ ಪರಂತಪನೆ! ನೀನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡತಕ್ಕ ಸ್ವಾಮಿಯಾದುದರಿಂದ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಖವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಲ್ಲವೆ ? ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾದವನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಡಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯವಸ್ತುವು. ಇದನ್ನು ನಾನಾಗಿ ಹೇಳುವವನಲ್ಲ. ಲೋಕಸ್ವಭಾವವೇ ಹೀಗಿರುವುದು. ನಿನ್ನನ್ನು ನಿಧಿಯಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಡಬೇಕಾದುದೇ ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯಕರ್ತವ್ಯವು.ಇಷ್ಟೇಅಲ್ಲದೆ ವೃಕ್ಷಗಳಿಗೆ ಬೇರು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರಕೃತಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಮೂಲಭೂತನು. ಸಮಸ್ತಕಾರ್ಯಕ್ಕೂ ಮೂಲಪ್ರಾಯವಾದ ವಸ್ತುವನ್ನು ಅಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ರಕ್ಷಿಸಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾರ್ಯಜ್ಞರು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ನೀತಿಯೇ ಇದು. ಮ

---

1 ಕಪಿಗಳಿಗೂ ಕರಡಿಗಳಿಗೂ ಬಹಳಭೇಧವಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೇ, ಇಲ್ಲಿ ಜಾಂಬವಂತನನ್ನು ವಾನರೋತ್ತಮನೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿದುದಾಗಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವು. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ಅಂಗದನನ್ನು ಭಲ್ಲೂಕಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಜಾಂಬವಂತನು ಸ್ತುತಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಇದೇ ಕಾರಣವು.

ರಗಳ ಬೇರನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸಿಟ್ಟರಲ್ಲವೇ ಅದರಿಂದ ಪುಷ್ಪಫಲಾದಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಆ ಮೂಲವನ್ನೇ ಕದಲಿಸಿದಮೇಲೆ ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಣವುಂಟು ? ಎಲೈ ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮನೆ ! ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಈಗಿನ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ನೀನೇ ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯನಿಯಾಮಕನಾಗಿ, ಬುದ್ಧಿಪರಾಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಈ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೂ ಮೂಲಭೂತನಾಗಿರುವೆ. ನೀನು ಲಂಕೆಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ನಮಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯೆಲ್ಲಿಯದು ? ಇದಲ್ಲದೆ ನೀನು ರಾಜಕುಮಾರನುಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಈಗ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ನೀನೇ ರಾಜನಾಗಿಯೂ ಇರುವೆ.ನಿನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿಯೇ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವು.ನೀನಿಲ್ಲದಮೇಲೆ ನಮಗೆ ಯಾವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಂಟು."ಎಂದನು. ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಜಾಂಬವಂತನು ಹೇಳಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅಂಗದನು ಅವನನ್ನು ಕುರಿತು ,, ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯನೆ ! ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸದೆ, ಬೇರೆಯ ವಾನರನೂ ಹೋಗಲಾರದೆ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಇನ್ನು ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತಿರುಗಿ ಪ್ರಾಯೋಪವೇಶವನ್ನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬರುವುದಲ್ಲವೆ?ವಾನರೇಂದ್ರನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನೂ ನೆರವೇರಿಸದೆ,ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದ ಕಾಲವನ್ನೂ ಮೀರಿ ನಾವು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಗೆ ಹೋದರೂ,ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇನೋ ಅಸಂಭವವು. ನಮ್ಮ ರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹವುಂಟಾದರೂ ಮಿತಿಮೀರಿ ಹೋಗುವುದು. ಕೋಪವುಂಟಾದರೂ ಮಿತಿಮೀರಿ ಹೋಗುವುದು. ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಾವು ಅವನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾಶವು ತಪ್ಪದು. ಆದುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಬಲ್ಲ ನೀನೇ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ, ಈ ಕಾರ್ಯವು ಕೆಡದಂತೆ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹೇಳು."ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿಜಾಂಬವಂತನು ಆ ಅಂಗದನನ್ನು ನೋಡಿ ,,ಎಲೈ ಯುವರಾಜನೆ! ನೀನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಬಂದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಲೋಪವೆಂಬುದೆಂದಿಗಾದರೂ ಉಂಟೆ?ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ! ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲ ಮಹಾವೀರನನ್ನು ಇದೋ ಈಗಲೇ ತೋರಿಸಿಕೊಡುವೆನು." ಎಂದನು.ವೃದ್ಧನಾದ ಜಾಂಬವಂತನು ಆ ವಾನರ

ರನ್ನು ಹೀಗೆಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿ, ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಒಂದು ಏಕಾಂತಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಸುಖವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆಂಜನೇಯನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು,ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿಯೂ, ಲಂಘನಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ಮೇಲಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಮಾರುತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಮುದ್ರಲಂಘನಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸತೊಡಗಿದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತೈದನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಜಾಂಬವಂತನು ಸಮುದ್ರಲಂಘನಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಆಂಜನೇಯನನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿದುದು.

ಅಷ್ಟು ಋಕ್ಷವಾನರಸೈನ್ಯವೂ ದುಃಖಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ,ಜಾಂಬವಂತನು ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಆಂಜನೇಯನಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಹೇಳುವನು ``ಎಲೈ ಹನುಮಂತನೆ! ನೀನಾದರೋ, ಇಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತವಾನರಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಮೇಲಾದ ವೀರನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ಸಮಸ್ತಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಪುಣನೆನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈಗ ನೀನು ಈ ಏಕಾಂತಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮಾತಾಡದಿರಬಹುದೆ? ನೀನು ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ, ಬಲದಿಂದಲೂ, ಸಮಸ್ತವಾನರರಾಜನಾದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ, ಆ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೂ ಎಣೆಯೆನಿಸಿಕೊಂಡವನಲ್ಲವೆ? ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿಯ ಮಗನಾಗಿ, ವಿನತೆಗೆ ಪುತ್ರನೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಹಾಬಲಾಢ್ಯನೆನಿಸಿ, ಗರುತ್ಮಂತನೆಂದು ಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿದ, ಪಕ್ಷಿರಾಜನೊಬ್ಬನುಂಟು. ಮಹಾವೇಗಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ, ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆತನು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತುವಾಗ ನಾನು ಅನೇಕಾವರ್ತಿ ನೋಡಿರುವೆನು. ಆ ಗರುತ್ಮಂತನ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಬಲವುಂಟೋ,ಅಷ್ಟುಬಲವೂ ನಿನ್ನ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿರುವುದು. ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವಾಗಲಿ, ವೇಗವಾಗಲಿ, ಅವನ ಪರಾಕ್ರಮವೇಗಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರವೂ ಕಡಿಮೆಯಾದುದಲ್ಲ. ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮನೆ! ನಿನಗಿರುವ ಬಲವೂ, ನಿನಗಿರುವ ಬುದ್ಧಿಯೂ,ನಿನ್ನ ತೇಜಸ್ಸೂ, ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯವೂ ಈಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವ ಭೂತರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನಮಹಿಮೆಯ

ನ್ನೇ ನೀನು ತಿಳಿಯದಿರುವೆಯಲ್ಲಾ. ಎಲೆ ವತ್ಸ ಆಂಜನೇಯನೆ! ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರೀ ಯರಲ್ಲಿಮೇಲೆನಿಸಿಕೊಂಡಪುಂಜಿಕಸ್ಥಲೆಯೆಂಬದೇವಕನ್ನಿಕೆಯೊಬ್ಬಳುಂಟು. ಅವಳ ಹೆಸರು ಮೂರುಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿರುವುದು.ರೂಪ ದಲ್ಲಿ ಆಕೆಗೆಣೆಯಾದ ಬೇರೆ ಹೆಂಗಸಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಶಾಪದಿಂದ ಈ ಭೂಮಿ ಯಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಕುಂಜರನೆಂಬ ವಾನರನಿಗೆ ಮಗಳಾಗಿ,ವಾನರಯೋ ನಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಕಾಮರೂಪಿಣಿಯಾಗಿ,ಅಂಜನೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಖ್ಯಾತ ಳಾಗಿ, ಕೇಸರಿಯೆಂಬ ವಾನರನಿಗೆ ಪತ್ನಿಯಾದಳು.ಅವಳು ವಾನರಿಯಾಗಿದ್ದ ರೂ, ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಿಯಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟಬಂದಂತೆ ರೂಪ ವನ್ನು ಮಾರ್ಪಿಸಬಲ್ಲಳು.ಒಮ್ಮೆ ಆಕೆಯು ಮನುಷ್ಯಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ, ರೂಪಯೌವನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಪುಷ್ಪಾಭರಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಮೇಲಾದ ಪಟ್ಟೆಮಡಿಯನ್ನುಟ್ಟು,ಮಳೆಗಾಲದ ಮೇಘರಾಶಿಯಂತಿದ್ದ ನೀ ಲಪರ್ವತದ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯು ಹೀಗೆ ವಿನೋದದಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ವಾಯುವು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬೀಸಿ, ಅವಳು ಉಟ್ಟಿದ್ದ ಪೀತ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿಸಿದನು.ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಾಯು ದೇವನು ಅವಳ ದುಂಡಾದ ತೊಡೆಗಳನ್ನೂ, ಉಬ್ಬಿದ ಸ್ತನಗಳನ್ನೂ, ಅಂದ ವಾದ ಮುಖವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಬಿಟ್ಟನು. ವಿಸ್ತಾರವಾದ ನಿತಂಬದಿಂ ದಲೂ, ಸಣ್ಣನಡುವಿನಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತ, ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಿಯಾಗಿ ದ್ದ ಆಕೆಯ ದೇಹದ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆ ವಾಯುವಿಗೆ ಕಾಮಾತು ರವುಂಟಾಯಿತು.ಆ ಕಾಮದಿಂದ ಮರುಳಾದ ವಾಯುದೇವನು, ಪುರುಷರೂ ಪದಿಂದ ತನ್ನಉದ್ದವಾದ ತೋಳುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ, ಕಾಮವಶದಿಂದ ಮೈ ಮರೆತು, ಆಕೆಯನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ, ನಿರ್ದೋಷವಾದ ನಡ ತೆಯುಳ್ಳ ಆಕೆಯು ಬೆಜ್ಜರಬಿದ್ದವಳಾಗಿ, ಕೋಪದಿಂದ “ಆಹಾ!ಏಕಪತ್ನೀ ವ್ರತದಿಂದಿರುವ ನನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೆಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿ ಸುವವನಾವನು?”ಎಂದು ಕೂಗಿದಳು. ಹೀಗೆ ಅಂಜನೆಯು ಕೂಗಿಕೊಳ್ಳು ವುದನ್ನುನೋಡಿ,ವಾಯುದೇವನು ಆಕೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುತ್ತಾ ಪ್ರ ತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳುವನು. “ಎಲೆಸುಭಗೆ! ನಾನು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯದಿಂದ ಪ್ರ

ಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ ನಿನ್ನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸಿದರೂ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನು ವರಿಸಿದೆ ನೇಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ನಿನ್ನ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಕ್ಕೆ ಭಂಗವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಹಿಂಸಿಸುವವನಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಮುಂದೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸುಂಟು. ವೀರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಮಾನವಾದ ಪುತ್ರನೊಬ್ಬನು ನಿನಗೆ ಹುಟ್ಟುವನು. ಅವನುಮಹಾಧೀರನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ, ಲೋಕೋತ್ತರಗಳಾದ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಖ್ಯಾತಿಹೊಂದುವನು. ಹಾರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನೆಗೆಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾಗುವನು. ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ" ಎಂದನು. ಎಲೈ ಆಂಜನೇಯನೆ! ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ ವಾಯುದೇವನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ನಿನ್ನ ತಾಯಿಯಾದ ಅಂಜನೆಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿನ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿಯೇ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಡೆದಳು. ನೀನು ಹುಟ್ಟಿದೊಡನೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಬಿಂಬವು ಉದಿಸಿದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಆ ಮಹಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡಹಣ್ಣೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದೆ. ಎಲೆ ಮಹಾಕಪಿ! ನೀನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನೂರುಯೋಜನಗಳದೂರಕ್ಕೆ ಹಾರಿ, ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಬೇಗೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೂ ಬಳಲಲಿಲ್ಲ. ನೀನು ಹೀಗೆ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಅಷ್ಟುದೂರಕ್ಕೆ ಬಂದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ದೇವೇಂದ್ರನು, ನಿನ್ನಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಏನಪಾಯವುಂಟಾಗಬಹುದೋ ಎಂದುಶಂಕಿಸಿ, ಕೋಪಗೊಂಡು ನಿನ್ನನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧವನ್ನು ನಿನ್ನಮೇಲೆ ಬೀಸಿದನು. ಆ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ನೀನು ಆ ಪರ್ವತಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಾಗ, ನಿನ್ನ ಎಡದ ಹನುವು ಆ ಕಲ್ಲುಬಂಡಗೆ ತಗುಲಿ ಊದಿಕೊಂಡಿತು. ಅದುಮೊದಲುನಿನಗೆ ಹನುಮಂತನೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನಿನಗೆ ಇಂದ್ರನು ಮಾಡಿದ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿ ವಾಯುದೇವನಿಗೆ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಕೋಪವುಂಟಾಯಿತು. ಈ ಮೂರುಲೋಕವನ್ನೂ ಹಾಳುಗೆಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಸಂಚಾರವನ್ನೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಟ್ಟನು. ದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಭಯದಿಂದ ಬೆಜ್ಜರಬಿದ್ದರು. ಮೂರುಲೋಕವೂ ತತ್ತಳಿಸಿತು. ಆಗ ಸಮಸ್ತದೇವತೆಗ

ಳೂ ಸೇರಿಬಂದು ವಾಯುದೇವನಿಗೆ ಕೋಪಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಇದರಿಂದ ವಾಯುವು ಪ್ರಸನ್ನನಾದಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮನು ಬಾಲನಾದ ನಿನ್ನಬಳಿಗೆ ಬಂದು “ನಿನಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಸಾವಿಲ್ಲದಿರಲಿ” ಎಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಎಲೈ ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮನೆ! ಆಗ ದೇವೇಂದ್ರನು ನಿನ್ನಬಳಿಗೆ ಬಂದು, ಮಹಾಘೋರವಾದ ತನ್ನ ವಜ್ರಾಯುಧದ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ ನೋವಿಲ್ಲದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತನಾಗಿ “ನಿನಗೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಮರಣಶಕ್ತಿಯುಂಟಾಗಲಿ” ಎಂದು ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.ಎಲೈ ವಾನರವೀರನೆ! ಹೀಗೆ ಭಯಂಕರಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ನೀನು ಕೇಸರಿಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು. ವಾಯುದೇವನಿಗೆ ಔರಸಪುತ್ರನು. ತೇಜಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಲಂಘನದಲ್ಲಿಯೂ, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ವಾಯುವಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾದವನು. ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಾಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಬೇರೊಬ್ಬ ಪಕ್ಷಿರಾಜನೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ನಮಗಾದರೋ ಈಗ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿ ತೋರಿರುವುದರಿಂದ,ಈಗ ನೀನೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಾಣದಾನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಾಪಾಡಬೇಕು. ಎಲೈವತ್ಸನೆ! ವಿಷ್ಣುದೇವನು ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವತಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದಾಗ, ನಾನು ಪರ್ವತಾರಣ್ಯಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲವನ್ನೂ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದಾವರ್ತಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣ ಮಾಡಿಬಂದೆನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮೊದಲು ಅಮೃತಮಥನದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಕಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದಮೇರೆಗೆ, ನಾನು ನಾನಾವಿಧಮೂಲಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿತಂದೆನು. ಆ ಓಷಧಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕಡೆದುದರಿಂದಲೇ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಅಮೃತವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಆಗ ನನಗೆ ಅಧಿಕವಾದ ಬಲವಿದ್ದಿತು.ಹಾಗಿದ್ದ ನಾನು ಈಗ ವೃದ್ಧನಾದುದರಿಂದ ನನ್ನಶಕ್ತಿಯು ಕುಂದಿತು.ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನೀನೊಬ್ಬನೇ, ಸಮಸ್ತಶಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಪೂರ್ಣನಾದವನು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗ ನಿನ್ನಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸು. ಹಾರುವುದರಲ್ಲಿ ನಿನಗೆಣೆಯಾದವರು ಬೇರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲವು. ಈ ವಾನರಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ವೀರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದೇ ಆತುರಪಡುತ್ತಿರುವುವು. ಎಲೈ ವಾನರಸಿಹ್ಮನೆ! ಏಳು! ಈ

ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಲಂಘಿಸು. ನಿನಗಿರುವ ಗಮನಶಕ್ತಿಯು ಯಾವಭೂತಗಳಿಗೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲವೆ? ಈ ಸಮಸ್ತವಾನರರೂ ದುಃಖಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣೆಯಾ? ಈಗಲೂ ನೀನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬಹುದೆ? ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುದೇವನು ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಕೊಟ್ಟ ಮೂರಡಿಯನೆಲವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿದಂತೆ ನಿನ್ನವೇಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಲಂಘಿಸು" ಎಂದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇಗವುಳ್ಳ ಹನುಮಂತನು ಉತ್ಸಾಹಗೊಂಡವನಾಗಿ, ಆ ಸಮಸ್ತವಾನರಸೈನ್ಯವೂ ಸಂತೋಷಪಡುವಂತೆ, ಆಗಲೇ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾಗಿ ಬೆಳಸಿಕೊಂಡನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತಾರನೆಯ ಸರ್ಗವು.

ಹನುಮಂತನು ತನ್ನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನೂ, ತನ್ನ ಬಲಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಿಹೇಳಿ, ವಾನರರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದುದು. ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹೇಂದ್ರಪರ್ವತವನ್ನು ಏರಿದುದು.

ಹೀಗೆ ಸಮುದ್ರದ ನೂರುಯೋಜನಗಳನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಾರಬೇಕೆಂದು,ಆಕಾರದಿಂದಲೂ,ವೀರ್ಯದಿಂದಲೂ,ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಉಬ್ಬುತ್ತಿರುವ ವಾನರೋತ್ತಮನಾದ ಆ ಆಂಜನೇಯನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸಮಸ್ತವಾನರರೂ ತಮ್ಮ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಉಕ್ಕುತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಸಿಹ್ಮನಾದವನ್ನು ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಮುಂದೆಬಂದು ಬಲಾಢ್ಯನಾದ.ಹನುಮಂತನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತಿದ್ದರು.ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಹರ್ಷವು ನೆಲೆಗೊಂಡಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅವನಸುತ್ತಲೂಸೇರಿ,ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವತಾರವನ್ನೆತ್ತಿ ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಮೂರಡಿಗಳಿಂದ ಅಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಶ್ರೀಮಹಾವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸುತ್ತಿನಿಂತು ಪ್ರಜೆಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ನೋಡುತಿದ್ದಂತೆ, ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ನೋಡುತಿದ್ದರು. ವಾನರರು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತಿದ್ದಷ್ಟೂ ಆ ಹನುಮಂತನಿಗೆ ದೇಹವೂ, ವೀರ್ಯವೂ, ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಉಬ್ಬಿಬರುತಿತ್ತು. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂತೋಷವೂ ಉಕ್ಕಿಬರುತಿತ್ತು.ಆ ಸಂ

ತೋಷದಿಂದ ಬಾಲವನ್ನಾಡಿಸುತ್ತ, ಮೇಲೆಮೇಲೆ ಬಳೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದನು. ವೃದ್ಧರಾದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವನತೇಜಸ್ಸುಮೇಲೆಮೇಲೆ ವೃದ್ಧಿಹೊಂದಿತು.ಅವನ ಆಕಾರವು ಎಣೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು.ಪರ್ವತಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದುಬ್ಬಿಬಳೆಯುವ ಸಿಂಹ್ಮದಂತೆ ಈತನು ವಿಜೃಂಭಿಸುತಿದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದುಬ್ಬುತ್ತಿರುವ ಧೀಮಂತನಾದ ಆ ಹನುಮಂತನಮುಖವು,ಕೆಂಪಗೆಕಾಯಿಸಿದ ಹುರಿಯುವಮಡಕೆಯಂತೆಯೂ, ಹೊಗೆಯಿಲ್ಲದ ಬೆಂಕಿಯಂತೆಯೂ ಜ್ವಲಿಸುತಿತ್ತು. ಆಗ ಹನುಮಂತನು ಸಂತೋಷದಿಂದುಬ್ಬಿದ ರೋಮಾಂಚವುಳ್ಳವನಾಗಿ, ವಾನರರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಎದ್ದುನಿಂತು, ಅಲ್ಲಿದ್ದವೃದ್ಧರಾದ ವಾನರರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವನು, ''ಎಲೈ ಪೂಜ್ಯರೆ! ಅಗ್ನಿಗೆ ಸಖನಾದ ವಾಯುದೇವನು ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಗಮನವೇಗವುಳ್ಳವನು. ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲದ ಬಲವುಳ್ಳವನು. ನೆಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟದೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕವನೆಂಬುದನ್ನು ಕಾಣಿರಾ! ಶೀಘ್ರವೇಗವುಳ್ಳ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಆ ವಾಯುವಿಗೆ ನಾನು ಪುತ್ರನಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನು ಹಾರುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸಮಾನರಾದವರು ಬೇರೆಯಾರುಂಟು? ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ, ಆಕಾಶವನ್ನೊದೆಯುವಂತೆ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮಹಾಮೇರುಪರ್ವತವನ್ನು ಕೂಡ ನಾನು ನಡುವೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಸಹಸ್ರಾವರ್ತಿಯಾದರೂ ಸುತ್ತಿಬರಬಲ್ಲೆನು. ನನ್ನ ತೋಳಿನಬಲದಿಂದಲೇ ಈ ಮಹಾಸಮುದ್ರಜಲವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮೇಲೆತ್ತಿಚೆಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಪರ್ವತಗಳಿಂದಲೂ, ನದಿಗಳಿಂದಲೂ, ಮಡುಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ಈ ಸಮಸ್ತಲೋಕವನ್ನೂ ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡಿಸಬಲ್ಲೆನು. ಈಗ ನನ್ನ ತೊಡೆಗಳ, ಮತ್ತು ಮೊಳಕಾಲುಗಳ ವೇಗದಿಂದ ಮಹಾಗ್ರಾಹಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನೂಕೂಡ ಉಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗುವಂತೆ ತುಳುಕಾಡಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿರುವ ತಿಮಿತಿಮಿಂಗಿಲಾದಿ ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ತತ್ತಳಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು ನೋಡಿರಿ! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಗರುಡನು ತನ್ನ ಆಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಸರ್ಪಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಮಹಾವೇಗದಿಂದ ತಿರುಗು

ತ್ತಿರುವಾಗ, ಆತನ ಒಂದು ಸುತ್ತಿಗೆ ಸಾವಿರಸುತ್ತಿನಂತೆ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಮಾಡಬಲ್ಲವನೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಪರ್ವತದಿಂದ ಹೊರಡುವಾಗಲೇ ಅವನೊಡನೆ ಹೊರಟು, ಅವನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಅಸ್ತಗಿರಿಯನ್ನು ಸೇರಿ, ಆ ಸೂರ್ಯನು ಆಕಾಶಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವಾಗಲೇ ನಾನು ಹಿಂತಿರುಗಿಬಂದು ಅವನನ್ನಿದಿರುಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆನು. ಆ ಸೂರ್ಯನನ್ನಿದಿರುಗೊಂಡ ಮೇಲೆಯೂ ನಾನು ನೆಲವನ್ನು ಸೋಕಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಮೊದಲಿನ ಮಹಾವೇಗದಿಂದಲೇ ತಿರುಗಿ ಮತ್ತೊಂದಾವರ್ತಿ ಸೂರ್ಯನನ್ನಿದಿರುಗೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆನು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕ ಬೇರೆ ಯಾವ ಭೂತಗಳನ್ನಾಗಲಿ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಗ್ರಹನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನಾಗಲಿ ವೇಗದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮೀರಿಹೋಗಬಲ್ಲೆನು. ಎಲೈ ವಾನರರೇ! ಈಗ ನಾನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರುತ್ತಿರುವಾಗ ಆ ವೇಗದಿಂದಲೇ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಶೋಷಿಸಿಬಿಡುವೆನು ನೋಡಿರಿ! ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಭೇದಿಸಿಬಿಡುವೆನು. ಪರ್ವತಗಳನ್ನೂ ಚೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು. ನಾನು ಹಾರುವಾಗ ನನ್ನ ತೊಡೆಯವೇಗದಿಂದ ಈ ಸಮುದ್ರವೇ ನನ್ನ ಹಿಂದೆ ಹೊರಟು ಬರಬೇಕಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಈಗ ನಾನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಲಂಘಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿದಕ್ಷಣವೇ, ನನ್ನವೇಗದಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಲತೆಗಳಿಂದಲೂ, ವೃಕ್ಷಗಳಿಂದಲೂ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಪುಷ್ಪಗಳು ನನ್ನಹಿಂದೆ ಸೆಳೆಯಲ್ಪಡುವುದನ್ನು ನೋಡುವಿರಿ. ಈ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹೋಗುವದಾರಿಯು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಛಾಯಾಪಥ (ಸ್ವಾತೀನಕ್ಷತ್ರಮಾರ್ಗ)ದಂತೆ ಕಾಣುವುದನ್ನು ನೋಡಿರಿ! ಎಲೈ ವಾನರೋತ್ತಮರೆ! ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ನೆಗೆಯುವುದನ್ನಾಗಲಿ, ಹಾರಿಹೋಗುವುದನ್ನಾಗಲಿ, ಸಮುದ್ರದ ಆ ದಕ್ಷಿಣತೀರದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುವುದನ್ನಾಗಲಿ, ಸಮಸ್ತಭೂತಗಳೂ, ಎಷ್ಟಾಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡುವುವೆಂಬುದನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೀವೇ ನೋಡಬಹುದು. ಈಗ ನಾನು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ಮಹಾಮೇಘದಂತೆ ಗಗನಸ್ಥಲವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ಆ ಆಕಾಶವನ್ನೇ ನುಂಗಿಬಿಡುವಂತೆ ಕಾಣುವುದನ್ನು ನೀವೇ ನೋಡುವಿರಿ! ಹೆಚ್ಚಾ

ಗಿ! ಹೇಳಿದುದರಿಂದೇನು? ಈಗ ನಾನು ಮೇಘಗಳನ್ನೇ ಉರುಬಿಬಿಡುವೆನು. ಪರ್ವತಗಳನ್ನೇ ನಡುಗಿಸುವೆನು. ನಾನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಹಾರುವಾಗ ಈ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಕ್ಷೋಭೆಹೊಂದಿಸುವೆನು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನನಗಿರುವ ಶಕ್ತಿಯು ಗರುಡನೊಬ್ಬನು, ವಾಯುದೇವನೊಬ್ಬನು ; ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೆ ಹೊರತು ಬೇರೊಬ್ಬರಿಗೂ ಇಲ್ಲವು. ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳಗರುಡನನ್ನೂ, ವಾಯುವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟರೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರುವ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಭೂತವು ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬೇರೊಂದೂ ಇಲ್ಲವು. ಎವೆಮುಚ್ಚುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ನಾನು ನಿರಾಧಾರವಾದ ಈ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಘದಿಂದ ಮಿಂಚುಬರುವಂತೆ, ಹಾರಿಬರುವುದನ್ನು ನೋಡಿರಿ! ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾವತಾರವನ್ನೆತ್ತಿದ ಮಹಾವಿಷ್ಣುವಿನ ರೂಪದಂತೆಯೇ, ಈಗ ಈ ಸಮುದ್ರಲಂಘನಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನರೂಪವು ಕಾಣುವುದನ್ನು ನೋಡಿರಿ! ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ಇನ್ನು ನೀವು ಸಂತೋಷದಿಂದಿರಬಹುದು. ನಾನು ತಪ್ಪದೆ ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಬರುವೆನು. ನನ್ನಬುದ್ಧಿಯೇ ನನಗೆ ಆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವುದು. ನನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಡೆಯತಕ್ಕ ಶುಭನಿಮಿತ್ತಗಳೂ ಮುಂದಿನ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಬರುವೆನು. ನೀವು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಎಲೈ ಕಪಿವೀರರೆ! ನೀವು ನೂರುಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಿರಲ್ಲವೆ? ಹತ್ತು ಸಹಸ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನಾದರೂ ನಾನು ದಾಟಬಲ್ಲೆನೆಂದು ಈಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೇ ತೋರಿರುವುದು. ನಾನು ವೇಗದಲ್ಲಿ ಗರುತ್ಮಂತನಿಗೂ, ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ವಾಯುದೇವನಿಗೂ ಸಾಟಿಯೆಂದು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿರುವೆನಲ್ಲವೆ? ವಜ್ರಹಸ್ತನಾದ ಇಂದ್ರನನ್ನಾದರೂ, ಸ್ವಯಂಭುವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನಾದರೂ ನಾನು ನನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಜಯಿಸಿ, ಅವರ ಕೈಯಿಂದ ಅಮೃತವನ್ನು ಕಿತ್ತುತರಬಲ್ಲೆನು. ಇನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾತುಗಳಿಂದೇನು? ಈಗ ರಾವಣನಿಗೂ ಸೀತೆಗೂ ವಾಸಸ್ಥಾನವಾದ ಆ ಲಂಕೆಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಿತ್ತುತರಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ನನಗೆ ಹುಟ್ಟಿರುವುದು" ಎಂದನು. ಹೀಗೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಆ ಆಂಜನೇಯನನ್ನು, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಪರಮಸಂ

ತೋಷದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಸಮಸ್ತವಾನರಬಂಧುಗಳಿಗೂ ದುಃಖನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ಆಂಜನೇಯನು ಹೇಳಿದ ಈಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಜಾಂಬವಂತನೂ ಪರಮಾನಂದಭರಿತನಾಗಿ, ಆ ವಾನರೋತ್ತಮನನ್ನು ನೋಡಿ, “ಎಲೈ ಮಹಾವೀರನೆ! ನೀನು ಕೇಸರಿಪುತ್ರನಲ್ಲವೆ? ವಾಯುದೇವನ ಕುಮಾರನಲ್ಲವೆ? ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಸಾಧ್ಯಸಾಹಸವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಹನುಮಂತನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಲ್ಲವೆ ? ನಿನ್ನ ಬಂಧುಗಳಾದ ಈ ಸಮಸ್ತವಾನರರ ಅಪಾರದುಃಖವೂ ಇಂದಿಗೆ ನೀಗಿತು. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನೀನೇ ಬದುಕಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಈ ವಾನರರೆಲ್ಲರೂ ಸೇರಿ, ನಿನಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನು ಕೋರುತ್ತ, ನಿನ್ನಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಬಹಳ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಮಂಗಳಾಶಾಸನವನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಅನುಗ್ರಹಬಲದಿಂದಲೂ, ವೃದ್ಧರಾದ ಈ ವಾನರರ ಶ್ರೇಯಃಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದಲೂ, ಗುರುಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೂ ನೀನು ಈ ಮಹಾಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸುಖವಾಗಿ ದಾಟಿ ಬಾ ! ಎಲೈ ಆಂಜನೇಯನೆ ! ನೀನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸುಖವಾಗಿಬಂದು ಸೇರುವವರೆಗೂ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇಕಾಲಿನಿಂದ ನಿಂತು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವೆವು. ಈಗ ಈ ಸಮಸ್ತವಾನರರ ಜೀವವೂ ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವುದು.” ಎಂದನು. ಆಮೇಲೆ ವಾನರಸಿಹ್ಮನಾದ ಹನುಮಂತನು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಪಿಗಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ನೋಡಿ, “ಎಲೈ ವಾನರರೆ! ನಾನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಹಾರುವಾಗ ನನ್ನ ವೇಗವನ್ನು ಈ ಭೂಮಿಯು ತಡೆಯಲಾರದು. ಈ ಮಹೇಂದ್ರಪರ್ವತವಾದರೆ ಎತ್ತರವಾದ ಬಂಡೆಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುವುದು.ಇದರ ಶಿಖರಗಳೂ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಮಹೇಂದ್ರಪರ್ವತದ ಶಿಖರಗಳೇ ನನ್ನ ವೇಗವನ್ನು ತಡೆಯಬಲ್ಲುವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಅನೇಕವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ, ಗೈರಿಕಾದಿಧಾತುಗಳ ರಸದಿಂದ ಶೋಭಿತಗಳಾದ ಈ ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನನ್ನ ವೇಗವನ್ನು ಬಿಡುವೆನು. ಇಲ್ಲಿಂದ ನೂರು ಯೋಜನಗಳನ್ನು ಹಾರುವಾಗ ನನ್ನ ಕಾಲಿನ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಈ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳುಮಾತ್ರವೇ ತಡೆಯಬಲ್ಲುವು.” ಎಂದನು. ವಾಯುವಿನಂತೆ ಮಹಾವೇಗವುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಶತ್ರುನಿಗ್ರಾಹಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆಂಜನೇಯನು

ಅಗಲೇ ಆ ಮಹೇಂದ್ರಪರ್ವತದ ಶಿಖರಕ್ಕೇರಿಹೋದನು. ಆ ಪರ್ವತವಾದರೋ ವಿವಿಧವೃಕ್ಷಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲೆಗಳು ಹಸುರುಹುಲ್ಲಿನ ಮೈದಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಿನೋದದಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಬಳ್ಳಿಗಳೂ ಹೂಗಳೂ ತುಂಬಿ ಬೆಳೆದಿರುವುವು. ಹುಲಿ ಸಿಂಹಗಳೇ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವುವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮದದಾನೆಗಳು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಮದವೇರಿದ ವನಪಕ್ಷಿಗಳು ಸುತ್ತಲೂ ಧ್ವನಿಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಅದರ ನಾಲ್ಕುಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಗಿರಿನದೀಪ್ರವಾಹಗಳು ಸುರಿಯುತ್ತಿರುವುವು. ಸುತ್ತಲೂ ದೊಡ್ಡದೊಡ್ಡ ಶಿಖರಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ಹೀಗೆ ದೃಢವಾಗಿಯೂ ದುರ್ಗಮವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಮಹೇಂದ್ರಪರ್ವತವನ್ನು ಮಹೇಂದ್ರಸಮಾನವಾದ ವೀರ್ಯವುಳ್ಳ ಆ ವಾನರಶ್ರೇಷ್ಠನು ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದೇರಿ ಹೋದನು. ಮಹಾದೇಹವುಳ್ಳ ಈ ಹನುಮಂತನ ಕಾಲಿನ ತುಳಿತದಿಂದ ಅಷ್ಟುದೊಡ್ಡಪರ್ವತವೂಕೂಡ,ಸಿಂಹದ ಕಾಲಿನಿಂದಪ್ಪಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೊಡ್ಡ ಮದದಾನೆಯಂತೆ ಸಡಿಲಿಹೋಯಿತು.ಹನುಮಂತನ ಪಾದಘಟ್ಟನದಿಂದ ಮಹಾಶಿಲೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಡಿಲಿಬಿದ್ದುವು. ಹನುಮಂತನ ಕಾಲೊತ್ತಿಗೆ ಆಪರ್ವತದೊಳಗಿನ ದ್ರವಜಲವು ಮೇಲೆ ಜಿನುಗಿ ಅನೇಕಗಿರಿನದಿಗಳಾಗಿ ಹೊರಡಲಾರಂಭಿಸಿದುವು. ಅಲ್ಲಿನ ಜಿಂಕೆ, ಆನೆ ಮುಂತಾದ ಮೃಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಯದಿಂದ ಚದರಿ ಪಲಾಯನಮಾಡುತಿದ್ದುವು. ಆ ಪರ್ವತದಮೇಲಿನ ದೊಡ್ಡ ಮರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಂಪಿಸುತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಿ ಮಧುಪಾನದಿಂದ ಕೊಬ್ಬಿಬೆಳೆದಿದ್ದ ನಾಗದಂಪತಿಗಳೂ, ಗಂಧರ್ವಮಿಥುನಗಳೂ ವಿದ್ಯಾಧರಸಮೂಹಗಳೂ, ಆಕ್ಷಣವೇ ಮೇಲೆ ಹಾರುತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ತಪಕ್ಷಿಗಳೂ ಬೆಟ್ಟದತಪ್ಪಲುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಚದರಿದುವು.ಅಲ್ಲಿನ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳು ಭಯದಿಂದ ಬಿಲದೊಳಗೆ ಹುದುಗಿಕೊಂಡುವು. ಆ ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡಬಂಡೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಡಿಲಿಬಿದ್ದುವು. ಆಂಜನೇಯನ ಕಾಲಿನ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಆ ಮಹಾಪರ್ವತವೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಡಿಲಿಹೋಯಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಿಲಗಳಿಂದ ಹೊರಗೆ ತಲೆಯಿಟ್ಟಿದ್ದ ಮಹಾಸರ್ಪಗಳು, ಹಾಗೆಯೇ

ಭಯದಿಂದ ಬುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತಿರಲು, ಆ ಪರ್ವತದಮೇಲೆ ಅನೇಕಧ್ವಜಗಳನ್ನೆತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಾಣುತಿದ್ದುವು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹರ್ಷಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಭಯದಿಂದ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುತ್ತಿರಲು, ಆ ಪರ್ವತವು ಮಹಾರಣ್ಯಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನಸಂಗಡಿಗರನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಭಯದಿಂದ ತತ್ತಳಿಸಿ ನಡುಗುವ ದಾರಿಗನಂತೆ ತೋರುತಿತ್ತು. ವೇಗಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ, ಪರಂತಪನಾಗಿಯೂ, ಮಹಾತ್ಮನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಆ ಹನುಮಂತನು, ತನ್ನಲಂಘನವೇಗದಲ್ಲಿಯೇ ನಟ್ಟ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಗಲೇ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಷ್ಟು ಮಹೋತ್ಸಾಹದಿಂದಿದ್ದನು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅರುವತ್ತೇಳನೆಯಸರ್ಗವು.

ಇದು ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಕಾಂಡವು.

ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರಪರಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮಃ.